

TABLA DE MATERIE

	<u>Pag.</u>
Cap. I. Pacea de la San-Stefano și consecințele sale	3
> II. Atitudinea României față de tractatul de la San-Stefano	7
> III. Chestiunea Basarabiei.	18
> IV. Misiunea Contelui Ignatieff pe lângă M. Sa Domnitorul României	34
> V. Atitudinea Corpurilor legiuitoare române față cu cererea cedărei Basarabiei	45
> VI. Lupta între opoziție și guvern, provocată de evenimentele politice, în sinul Corpurilor legiuitoare	59
> VII. Innăsprirea relațiilor dintre România și Rusia	70
> VIII. Furtuna care a provocat publicarea tractatului din San-Stefano	90
> IX. Amenințarea făcută de Rusia d'a desarma armata română	111
> X. Concentrarea trupelor rusești în România	130
> XI. Interpelările în Cameră și Senat privitoare la atitudinea ostilă a Rusiei	139
> XII. Propunerea făcută de Rusia d'a încheia o nouă convenție militară și urmările sale	149
> XIII. Concentrarea în munți a armatei române și inspecția ce i-a făcut M. Sa Domnul	165
> XIV. Sacrificarea Basarabiei în interesul păcii europene	182
> XV. Congresul din Berlin	201
> XVI. Darea Basarabiei Rușilor de către Congresul din Berlin	222
> XVII. Hotărîrea luată de România d'a se supune Congresului	238
> XVIII. Luarea Basarabiei în stăpânire de către Ruși	251
> XIX. Intrarea triumfală în Bucuresci a armatei române	268
> XX. Ruși scornesc neînțelegeri noi	287
> XXI. Intrarea Dobrogei în stăpânirea României	295
> XXII. Organizarea administrativă, judecătorească și fiscală a Dobrogei.	311

EPISODE DIN ISTORIA RĂZBOIULUI INDEPENDENȚEI ROMÂNIEI

279132

Istoria Războiului
Româno-Ruso-Turc

A

NEATĂRNĂREI ROMÂNIEI

ȘI A

CONSECINȚELOR SALE

1875—1902

DE

N. D. POPESCU

9646/67

—= PARTEA VI =—

Chestiunea israelită. — Recunoșcerea Independenței României. — Proclamarea Regatului. — Încoronarea primului Rege al României. — Împăcățierea cu Rusia. — După douăzeci și cinci de ani. Iarăși la Plevna.

EDIȚIUNEA IV-a

Jubilare, revădită, adăogită și ilustrată

BUCURESCI

Editura Librăriei H. STEINBERG

10. — STRADA GABROVENI. — 10

1903

EDITURA H. STEINBERG

Amazoana de la Rachova	1-a	Ediție	1	Vol.
Băcu Haiducu, ilustrat	1-a	»	1	»
Băcu Haiducu și Cirjaliți, ilustrat	1-a	»	1	»
Banul Mărăcine, ilustrat	2-a	»	1	»
Bătălia de la Călugăreni, ilustrat	2-a	»	1	»
Boerii haiduci, ilustrat	1-a	»	1	»
Bolbocean haiducul, ilustrat	1-a	»	1	»
Botezul de sînge, ilustrat	2-a	»	1	»
Bujor Haiducul, ilustrat	3-a	»	1	»
Căpitanul Buzdugan, ilustrat	2-a	»	1	»
Carte de basme, ilustrată	2-a	»	3	»
Chira Chiralina, ilustrată	1-a	»	1	»
Codreanu Haiducu, ilustrat	2-a	»	1	»
Constantin Brâncoveanu, ilustrat	2-a	»	1	»
Corbea haiducul, ilustrat	1-a	»	1	»
Corbea în închisoare, ilustrat	1-a	»	1	»
Drama din str. Sevastopol, ilustrată	1-a	»	2	»
Fata de la Cozia, ilustrată	2-a	»	1	»
Iancu Jianu Zapciu, ilustrat	3-a	»	1	»
Iancu Jianu Haiducu, ilustrat	3-a	»	2	»
Gealep Costea, ilustrat	1-a	»	1	»
Golea Haiducu, ilustrat	1-a	»	1	»
Gruia Grozăveanu, ilustrat	1-a	»	1	»
Iovan Iorgovan, ilustrat	1-a	»	1	»
Istoria Resbelului Româno-Turc	4-a	»	7	»
Junețea lui Mihaiu Viteazu, ilustrată	2-a	»	1	»
Junețea lui Radu Anghel, ilustrată	3-a	»	1	»
Maria Putoianca, ilustrată	3-a	»	1	»
Mórtea lui Golea haiducu, ilustrată	1-a	»	1	»
Mórtea lui Radu Anghel, ilustrat	4-a	»	1	»
Mórtea lui Brâncoveanu, ilustrat	3-a	»	1	»
Păunașu codrilor, ilustrat	1-a	»	1	»
Primul rănit, ilustrat	2-a	»	1	»
Prisionierul de la Plevna, ilustrat	4-a	»	1	»
Radu Anghel căpitan de tâlhari, ilustrat	3-a	»	1	»
Răsboiul dintre haiduci și Ruși, ilustrat	1-a	»	1	»
Sentinela de la Grivița	2-a	»	1	»
Stănilă Viteazu, ilustrat	1-a	»	1	»
Toma Alimoș, ilustrat	1-a	»	1	»
Vulcan haiducu, ilustrat	1-a	»	1	»

Și vor mai eși în curînd succesiv :

Alexandru Lăpușneanu, ilustrat	1	»
Epoca Fanarioților, ilustrat	8	»
Mihaiu Viteazu domn al Moldovei al Ardél. și al Țerei Românesce	2	»
Mihnea cel rău, ilustrat	1	»
Mircea cel bătrîn, ilustrat	1	»
Mórtea lui Mihaiu Viteazu, ilustrat	1	»
Moștenitorii lui Radu Negru, ilustrat	1	»
Postelnicu Constantin Cantacuzino, ilustrat	1	»
Radu al III-lea cel frumos, ediție nouă ilustrată	1	»
Radu Negru și descălciătorea, ilustrat	1	»
Radu Vodă de la Afumași, ilustrat	1	»
Ștefan Vodă cel mare, ilustrat	1	»

PARTEA VI

Chestiunea israelită.— Recunoșcerea Independenței României.— Proclamarea Regatului.— Încoronarea primului Rege al României.— Împăcăciunea cu Rusia.— După două-zeci și cinci de ani. Iarăși la Plevna.

I.

Deschiderea sesiunii 1878—1879 a Corpurilor legiuitoare.

A doua zi după ce Româniî aŭ luat în stăpânire Dobrogea, adică la 15 Noembre, s'a deschis sesiunea ordinară a Corpurilor legiuitoare printr'un mesagiŭ domnesc citit de M. Sa Domnul, care pentru a îndeplini acéstă formalitate constituțională, după ce a presidat în ajun la Brăila serbarea trecerei oștilor Române în noua provincie ce am redobândit, a pus piciorul pe teritoriul Sěu la Măcin, și a stat în Brăila până sėra târziŭ, a mers apoi cu trenul tótă nóptea și s'a supus ostenelei celei mai sdrobitóre, pentru a fi sėra în Bucurescŭ, pentru ca a doua zi la amiazi să 'și îndeplinescă datoria de Domn constituțional.

Printr'acel mesagiŭ M. Sa spunea Representanților Ţerei, că «România a intrat cu deplinătate în familia statelor de sine stă-tătoare. Independența sa este recunoscută de întrėga Europă ; tóte

Marile Puteri ne dau doveđi de buna lor voință și de viul interes ce pörtă la desvoltarea și întărirea Statului Român, în noile condițiuni ce i s'au creat prin actul internațional de la Berlin.

«Delegatul României lucrăză alătura cu delegații Marilor Puteri în sinul Comisiunei Europene, căreia este încredințată libertatea și îmbunătățirea navigațiunei marelui fluviu.

«Autoritățile noastre și armata română, sub ochii Mei au trecut erî Dunărea spre a lua în posesiune Dobrogea, care prin tractatul din Berlin s'a anexat României. Organizația provisorie a acestei noi provincii este în cale de a fi implinită.

«Puterile limitrofe au regulat reprezentațiunea lor diplomatică pe lângă statul român, în conformitate cu noua situațiune a României independente. Noi am răspuns cu reciprocitate. În deosebi simt mulțumirea de a Vă anunța, că relațiunile Mele cu M. Sa Imperatoarele Otomanilor, s'au restatornicit pe piciorul unei depline amicitii, și conform cu prerogativele statelor independente. Am ferma convințiune că și cele-l'alte Mari Puteri vor urma în curînd exemplul statelor limitrofe.

«Grabnica și oficiala statornicire a relațiunilor diplomatice între aceste state și între România atárnă parte și de D-v. Într'adevăr, în ultima sesiune extraordinară, D-v. patriotic și înțelept ați priimit tractatul din Berlin în toate dispozițiile sale privitoare la România. Ceea ce era de competența D-v. ați făcut, ați îndeplinit. Mai aparține încă D-v. de a pune, conform cu constituția noastră, țera în pozițiune de a își da acele Camere de reviziune, cărora singure revine modificarea articolelor constituționale. Îndeplinind D-v. și această ultimă îndatorire cu aceiași lealitate care a presidat la toate lucrările D-v., am ferma convințiune că vor dispărea orî-ce greutăți la statornicirea relațiunilor diplomatice a tuturor Marilor Puteri cu statul Român.

«Ast-fel, pe calea constituțională, D-v. veți pune în curînd țera în pozițiune de a corespunde la așteptările Europei, în interesul moral care însuși Românii l'au de a face să dispară din Constituția noastră, principiul ne mai potrivit cu luminele secolului, acela al neegalității politice pentru cauză de religiuine».

După această parte exclusiv constituțională și într'același timp internațională, mesagiul enumeră mai multe proiecte de legi de interes interior ce guvernul va supune Corpurilor legiuitoare în timpul sesiunii ce s'a deschis, și după ce le spune că înaintea lor se desfășură o câmpie întinsă de activitate și de folositoare lucrări, spre a satisface trebuințele naționale, morale și materiale ale țerei, termină dicând :

«In timpul legislaturei D-v., mari și europene evenimente s'au petrecut la hotarele și în întru României. De și cu crude sacrificii, națiunea română a eșit încă din mijlocul acestor grave evenimente mai liberă, mai puternică și mai stimată de cât tot-d'una. D-v. ați luat parte la aceste evenimente, D-v. ați săvârșit mari fapte : ați proclamat și întemeiat independența Statului Român, ați sprijinit cu bărbăție și cu demnitate drepturile noastre naționale.

«Prin eroismul soldaților noștri pe câmpul de bătae, prin abnegațiunea și sacrificiele de tot felul ale fiilor acestei țări, prin luminatul și patrioticul D-v. concurs, România și-a redobândit astă-dîi între națiuni locul pe care odinioară 'l avea în timpurile de mărire ale istoriei sale. Meritul acestui însemnat eveniment revine în mare parte D-v. Fiți dar siguri că, precum posteritatea nu va uita marele acte ce s'au săvârșit în zilele noastre, asemenea istoria nu va șterge de pe paginile sale numele acelor care au împreună lucrat la îndeplinirea lor ! «Am dar credința că D-v., precum ați bine început, precum ați bine parcurs, asemenea veți bine săvârși cariera D-v. legislativă. Și urând bun succes activității D-v., rog pe D-șeu ca să bine-cuvinteze lucrările D-v. parlamentare pentru binele și prosperitatea mumei noastre comune : iubita noastră România».

Deschiderea corpurilor legiuitoare repuse pe tapet chestiunea israelită, căci, după cum chiar mesagiul anunța, acea chestiune avea să fie desbătută pe larg în sinul Camerilor cu ocazia debaterilor ce va provoca propunerea d'a se convoca o adunare constituantă de revizuire, și va reînferbânta spiritele și va surescita toate pasiunile. Perspectiva desbaterei acestei chestiuni reînferbântă opi-

niunea publică, readuse apă la móră organelor de opozițiune și despărți țara iarăși în două partide : în revisioniști și ne revisioniști.

Ca să liniștească spiritele, ca să readucă pacea în țară și să desarmeze întru cât-va pe adversari, D-l I. C. Brătianu în ziua de 18 Noembre făcu primul pas, se duse la D-l Vernescu unde se aduna fracțiunea moldovenescă numită liberă și independente, îi întinse ramura de maslin și se încercă să ajungă cu D-sa la o înțelegere, ba chiar îi propuse pentru sine și unul din partisanii săi portofeliu ministeriale, pentru ca guvernul să fie expresiunea completă a representațiunei națiionale. Dar D-l Vernescu împreună cu Moldovenii puseră nisce condițiuni așa de grele, mai cu sémă în privința chestiunei evreescei, în cât D-l Brătianu fu nevoit să se retragă fără de nici o ispravă și să renunțe la orî-ce speranță de înțelegere.

Ca să-î ușureze pozițiunea, D-l C. A. Rossetti, care ținea mai mult la scaunul său de președinte al Camerei de cât la un portofoliu ministerial, depuse în mânele sale în ziua de 16 Noembre demisiunea sa de ministru de interne, și 'l rugă să 'i-o priimescă, fiind irevocabilă, și 'i spuse că prefera să 'și pue candidatura și să fie ales ca Președinte al Camerei. Asemeni și D-l M. Kogălniceanu îl rugă să-î priimescă dimisiunea, simțindu-se prea obosit și vrënd să 'și păstreze libertatea de acțiune și să fie simplu senator cu ocazia desbaterii chestiunei israelite.

Ne putënd să se opună hotăriri luete de un om determinat ca D-l Rossetti, D-l Brătianu îi priimi dimisia; după aceea rugă pe D-l Kogălniceanu ca să 'și-o retragă sau să o amâne cel puțin pentru câte-va zile și să priimescă interimatul Ministerului de interne. D-l Kogălniceanu priimi amânarea și interimatul, dar nu consimți d'a renunța la demisiune. În urma acestor două dimisiuni isbucni o criđă ministerială care dură cam mult, pentru că era vorba de formarea unui minister tare, care să resiste contra furiei furtunei ce va provoca cererea de convocare a Camerilor de revidiuire. Îndată ce D-l Rossetti deveni simplu deputat, Ad. Dep. se grăbi în ziua de 17 Noembrie să 'l alégă președinte al său cu unanimitatea de 57 voturi exprimate, fiind 26 bilete albe.

Aceste 26 buletine albe îngrijură pe guvern pentru că eşiră din urnă cu ocazia alegerei unui om ca D-I Rossetti, a cărei personalitate marcantă se impunea chiar adversarilor săi politici, nu numai unor amici ai guvernului cu care se găsea în neînțelegere numai asupra unui singur punct, și sili pe D-I Brătianu să pue ochii pe unul dintre cei mai marcanți membri ai opoziției din Senat, pe D-I D. Sturdza, și să-l rōge călduros să intre în minister ca prin cooperarea sa să întărească guvernul, să aducă noui lumini și noui forțe în nisele împrejurrării atât de grele și de gingașe, și să efectueze o apropiere a opoziției de guvern.

D-I D. Sturdza care în tot-d'a-una a făcut cele mai mari sacrificii când a fost vorba de mari interese naționale, a priimit, a intrat pentru prima oră într'un minister pur liberal, a intrat în sinul partidului liberal, și... astă-đi, mulțumită eminentelor sale calități și marelor servicii ce a făcut acestui partid, este capul partidului și al guvernului liberal.

În ziua de 25 Noembre M. Sa Domnul priimi dimisia întregului cabinet și numi pe D-I I. C. Brătianu președinte al Consiliului de Miniștri și Ministru de interne și ad-interim la rēsboiū, pe D-I D. Sturdza Ministru de finance, pe D-I I. Cămpineanu Ministru de Afaceri streine, pe D-I E. Stătescu Ministru de justiție, pe D-I M. Phe-rechide Ministru de lucrări publice și pe D-I G. Cantili Ministru al cultelor și instrucțiunei publice.

D-I Rossetti luă în posesiune fotoliul de președinte al Camerei în ziua de 21 Noembre, și ocupându-l ținu o scurtă cuvântare în care, între altele dișe: «Trimițendu-mă din noū la acest biuroū, care este pentru mine un altar politic, și amintindu-mi de unde plecarăm și prin ce evenimente trecurăm, imi pare că am parcurs împreună, nu trei ci o sută de ani. Ce iritațiuni, ce temeri, ce ure chiar la nașterea acestei legislaturi! și iată-ne ajunsī, ca indiviđi și ca națiune, la liniște și la cea mai deplină independență.

«Printr'o credință nestrămutată, prin puternica disciplină a omenilor într'adevăr liberi și prin vitejia fiilor ei, România și-a luat locul în familia europenă și D-v. ați parcurs ast-fel un ciclu întreg, ce este de ajuns de a onora nu numai viața unei legislaturi, ci

chiar a mai multor generațiuni. Acestei Camere însă, acestui parlament i s'a dat și mai mult. La înălțimea la care ajunserăm, Europa totă ne vede și are ochii ațintiți asupra-ne.

«Dobândind stima și încrederea ei pe câmpul de bătae, avem acum fericita ocaziune de a o face să ne-o acorde și pe tărîmul politic. Mult, foarte mult este de făcut și n'avem înainte-ne de cât trei luni. Lungi sunt însă aceste trei luni pentru aleșii națiunei, care prin suferințe și lupte au învățat a sta uniți, a iubi și a lucra. Se pare în adevăr o minune d'a face o parte din ce suntem datorii a face. Veți face însă, căci Români sunteți și prin minuni a trăit 18 secole acastă colonie a lui Traian.

«Iubitore, inteligentă, nobilă, generoasă și muncitoare este națiunea română. Ce dar poate fi peste putință d'a face aleșilor ei, care au încă și fericirea d'a avea un Domn care cu vitejie luptă pe câmpul de onoare în capul națiunei, în toate și pe deplin liberă. Europa a admirat acest fapt unic în asemenea timpuri; trebuie dar să dovedim pe totă ziua că știm să fim liberi.

«Onorat d'a conduce lucrările vóstre și în acastă sesiune, care este încoronarea edificiului ce ați început, priimesc cu recunoștință și cu credință acastă frumoasă sarcină, . . . fiind-că este foarte ușor d'a presida o Cameră a cărei mare majoritate înțelege, cum-pănesce, iubesc și este hotărîtă a nu cruța nici un sacrificiu . . . pentru triumful dreptății și al libertății, pentru gloria și mărirea națiunei».

După ce D-l Rossetti rosti aceste cuvinte patriotice, adunarea alese pe cei patru vice-președinți ai săi; pe cei opt secretari și pe cei patru chestori, și la 22 urmă cu întréga sa constituire care s'a terminat la 23. Senatul s'a constituit abia la 25 Noembre și a ales ca președinte al său pe Mitropolitul Primat cu 22 voturi abia la limită, contra 19 date D-lui M. Kostache Epureanu, care a obținut un număr de voturi atât de mare din cauză că opozițiunea de toate culorile s'a unit spre a da un vot de blam indirect guvernului, ceea-ce ar fi reușit dacă s'ar fi deplasat un singur vot. Ca vice-președinți fură aleși Pr. D. Ghica cu 38 voturi și D-l C. Bosianu cu 28.

În ziua în care se formă noul minister, la 25 Noembrie M. S. Domnul priimi la 5 ore d. a. în audiență solemnă pe contele Hoyos care înmână M. Sale în prezența noului Ministru al Afacerilor streine o scrisore autografă a împăratului prin care 'i mulțumea pentru marele cordon al Stelei României ce 'i-a conferit.

În ziua de 27 Noembrie, noul guvern s'a prezentat Corpurilor legiuitoare, și a citit după tribuna lor programul ce va avea să'l implinască în viitor. În acel program noul guvern spunea că : «Pe cât timp situațiunea României în fața celor-l'alte state europene nu era bine definită, preocupările Românilor aũ fost concentrate mai ales asupra afacerilor exteriore. Astă-đi independența patriei nóstre fiind un fapt implinit, silințele tuturorora trebuie să aibă de țintă nestrămutată întărirea acestei noui pozițiuni, datorată labórei, abnegațiunei și curagiului a mai multor generațiuni de buni patrioți.

«În afară ministerul va căuta a păstra cele mai bune relațiuni cu tóte puterile. El va stărui ca tractatul de Berlin să fie din parte-ne executat cu lealitate, și va cere prin calea indicată de Constituțiune, convocarea cât se póte mai neintârđiată a Camerilor de revidiune, care vor avea a modifica art. 7 din legea fundamentală a țerei. Tot o dată ministerul va pune o deosebită îngrijire ca România, intrând în situațiunea ce i s'a asigurat prin actul care a restabilit pacea în Orient, să 'și vadă drepturile sale de stat independent pe deplin asigurate.

«În intru, preocuparea constantă a guvernului va fi de a veghia ca justiția să fie neatinsă de luptele politice», mai urméză și alte obligațiuni ce 'și ia guvernul în privința îmbunătățirilor interiore, și termină đicând: «... vom lucra... ca să întărim pozițiunea dobandită ca stat independent, și de a atrage spre noi în mod constant simpatiele și buna-voință a Europei».

Intrarea D-lui Sturdza în ministerul liberal avu o înriurire întăritore pentru guvern, și 'i dobândi, mai cu sémă în Senat, mulți aderenți, care se deslipiră de D-l Iepureanu, și 'i micșorară în mod simțitor numărul celor 19 voturi din 41 de vótanți ce obținuse la alegerea presidentului matorului corp. Principele D. Ghica con-

simți a se alege ca vice-președinte al Senatului, D-I I. Ghica, de și vechiul liberal, însă independent, ceru să fie înscris în sinul partidului liberal ca membru încadrat, și ast-fel rămase până la sfârșitul vieții sale ; centru drept în întregime se raliă cu liberalii, urmând pe șeful său Principele D. Ghica, și D-I B. Boerescu, sufletul și realul conducător al acestui grup politic, dădu de atunci încolo tot concursul necesar ministerului liberal, intră în minister ca Ministru al afacerilor streine în 1879, eși din el atunci când cerură exigențele politice și 'l susținu cu vorba și cu fapta până la moarte, dându-î foarte adesea sfaturi foarte precioase și foarte bine primite.

Curînd după constituirea ministerului, sosi ziua de 28 Noembre, prima aniversară a luărei Plevnei; această aniversară fu serbată cu totă pompa ce merita. Într'acea zi, cu toate că fiind răcit nu putuse să asiste la te-deumul oficial, M. Sa fu înlocuit la serviciul divin și la defilarea trupelor de Președ. Consil. de Miniștri și de D-I general G. Manu. După aceia P. S. S. Mitropolitul, Miniștri, generalii și înalții demnitarii merse la Palat, și M. Sa îi priimi pe toți în sala tronului. Cu această ocazie P. S. S. Mitropolitul, D-nii Miniștri și comandantii superiori ai armatei îi adresară căldurose felicitări. La ora 1 d. a. avu loc la casarma Alexandria un banchet dat de oficerii gardei naționale camaraziilor lor din armată, aproape de care s'a așezat mese și pentru sergenții, caporalii și soldații din corpurile garnisónei, și s'a'u ridicat mai multe toaste patriotice.

După masă s'a'u scos trupele în curtea cazărmei, și după ce s'a'u format în careu, D-I general Manu le-a citit următorul ordin de zi:

Ostași !

Este astă-zi un an de când vitejia și răbdarea voastră învinse toate primejdiile, toate greutățile, și voi intrarăți biruitori în Plevna. Această mărăță zi trebuie să rămăe neștersă din inimile voastre, neștersă din paginile istoriei oștef.

Ați văduț cu câtă mândrie, cu câtă veselie și recunoștință v'a priimit țera când v'ați întors din luptă ; în toate orașele, în toate satele a fost serbătoare, dară mai ales capitala, inima țerei, v'a arătat cât Națiunea scie să prețuască folósele ce ea a dobândit cu sângele vostru și că iubirea ei se va întinde și mai mult de aci înainte asupra voastră.

Ostași! în solemnă zi de astă-zi fie-care din voi să mulțumescă A-Tot-Pu-ternicului că a întărit brațul său spre a apăra patria și să 'și facă făgăduința

că, ori când țera va avea trebuință de voi, ea vă va găsi ca la Plevna și pe Mine în capul vostru.

Dat în Bucuresci, astă-ți 28 Noembrie 1878.

CAROL.

Intr'acea ți M. Sa Domnul a schimbat depeși de felicitări căldurose cu Impăratul Rusiei și cu marele duce Nicolae și a priimit felicitări de la general Todleben comandantul cap al armatei ruse din Bulgaria, de la comandantul corpului 4 și 9 rusești care au luat parte la înconjurarea Plevnei, precum și de la alte înalte persoane din streinătate. A treia ți, cu ocazia serbării Sf. Andrei, M. Sa iarăși a schimbat depeși cu Țarul și Marele Duce Nicolae, și a întrunit la dejun pe Baron Stuart, pe Principele Obolenski comisarul general rus pentru plata despăgubirilor de război, pe generalul Iacovlev comandant al serviciului de etape militare, pe primul secretar al legațiunii ruse și pe mai mulți coloneli ruși care au luat parte la luarea Plevnei. Săra a avut loc un prânz diplomatic de 50 tacâmuri dat în onórea Contelui Hoyos Trimis Extra-ordinar al Austro-Ungariei.

La 3 Decembre M. Sa priimi în sala tronului cu ceremonialul usitat pe Soleiman-bei primul Trimis Extraordinar și Ministrul plenipotențiar al Turciei, care l'îremise în prezența Ministrului Afacerilor streine scrisorile de acreditare ale Sultanului, prin care M. Sa își exprima dorința d'a face cât se poate mai intime raporturile de bună amicitie și de perfectă înțelegere între cele două state. După aceea Soleiman-bei rosti o scurtă cuvîntare, în care spuse că Sublima Pórtă dorește ca raporturile amicale și buna armonie ce s'au stabilit, să fie solide și durabile, la care M. Sa răspunse asigurându-l că M. Sa și guvernul Său își vor da tóte silințele pentru a desvolta și consolida legăturile de amicitie restabilite între cele două țări în interesul lor reciproc. Printr'acest act politic relațiunile dintre România și Turcia se restabiliră în mod oficial, dar nu cele de mai înainte, ci ca stat de sine stătător față de alt stat asemenea liber și independent.

Aceste împrejurări extraordinare, adică premenirea guvernului și efectuarea actelor de curtuosie citate mai sus, au întârziat prea

mult începerea debaterilor în Corpurile legiuitoare a răspunsului lor la Mesagiul tronului. Ele au început în Senat abia la 5 Decembrie și în Cameră la 7 Decembrie. În ambele Corpuri legiuitoare discuțiunea a fost foarte furtunată și senatorii și deputații din opoziție au rostit discursuri foarte violente contra guvernului. Aceste discursuri au atins mai cu seamă chestiunea israelită și modificarea art. 7 din constituție.

În Senat, după ce D-I Raportor B. Boerescu ceta proiectul de adresă, vorbiră pe rând D-nii M. Kostache Iepureanu care atacă guvernul cu cunoscuta sa violență, imputându-i pierderea Basarabiei și punerea pe tapet a chestiunii israelite, D-I D. P. Vioreanu care critică noua formațiune ministerială, și în deosebi intrarea D-lui Sturdza în Minister, D-I N. Voinov care în chestiunea israelită propuse o moțiune ostilă guvernului și D-I D. Sturdza ministru de finance care spuse că, orî-care ar fi fost părerile D-sale personale în trecut, acum când faptele sunt împlinite, trebuie să dea mână guvernului ca să satisfacă ultimele cerințe ale Europei, spre a restabili pe deplin bunele raporturi cu toate Puterile, ca să avem timp liber spre a ne ocupa de consolidarea noastră economică. După D-sa vorbi I. Strat, care ceru respingerea adresei și apoi propuse un amendament prin care să se înlocuiască par. 12, 13 și 14 din răspuns primitore la revizuirea constituției, prin un aliniat care lega mânele viitoare constituanțe; și B. Boerescu care apără guvernul și adresa și ținu un important discurs care a ținut până la finele ședinței.

În ziua de 6 Decembre, de și sărbătoare, Senatul ținu ședință. Mai întâi D-I Voinov depuse un amendament la par. 12, 13 și 14 care asemeni tindea a cercui libertatea de discuțiune a constituanței și preconisa hotărîrea ce vor lua Camerele de revizuire. După aceea vorbiră D-nii St. Șendrea care făcu critice aspre redacțiunii răspunsului la adresă; D-I P. P. Carp care declară că va vota contra adresei după ce îi făcu o critică severă; C. Bosianu care apără adresa și ceru unirea tuturor spre a fi tari în resolvarea marelor chestiuni; D-I B. Boerescu care ca raportor al adresei luă din nou cuvîntul spre a da nouă lămuriri în apărarea sa, și în fine D-I Prim-Ministru I. C. Brătianu care ținu un discurs magistral și apărând

guvernul de toate învinuirile ce i s'a făcut, își termină cuvântarea zicînd : « Luptele nu trebuie să fie alt-fel de cât spre a găsi mijlocul cum să facem mai bine și să nu caute un partid să sfărâme pe cel-l'alt ».

După această cuvîntare Senatul închise discuțiunea și priimi luarea în considerație a adresei cu 40 voturi contra 9. După aceea la 7 Decembre, după ce mai vorbiră la discuția sa pe articole D-nii M. K. Iepureanu, M. Kogălniceanu, Pr. D. Ghica și D. Cămărășescu, adresa se priimi în mod definitiv cu 39 voturi contra 10.

Acastă adresă fu prezentată M. Sale de Președintele, Biuroul și delegația Senatului cu solemnitatea obicinuită, în ziua de 9 Decembre la amiazi; ea fu citită în sala tronului în prezența M. Sale și a Curții Sale de către Pr. D. Ghica, Vice-președintele Senatului. Acea adresă după ce spunea că . . . mulțumită eroismului armatei noastre pe câmpul de bătae și a bravului ei Căpitan . . . România a dobândit independența sa politică și existența sa națională bine definită ; adaoga că : După ce independența noastră, ființa noastră ca stat absolut suveran a fost proclamată și recunoscută de marile Puteri Europene ; trebuie acum consolidată și pusă în condițiuni de tărie cu care să o ferim de orî-ce pericole ; trebuie să mai tragem și toate folósele ce ne póte procura noua noastră situațiune.

Vom convinge, sperăm Măria Ta, prin actele noastre, atât pe marile puteri limitrofe, cât și pe toate marile puteri europene, că România independentă este o garanție de ordine și de stabilitate în Orient, și că ea este și va fi demnă, sub toate privirile, de sollicitudinea și de interesul ce Europa 'i-a arătat.

Acesta va fi, credem, cel mai elocuent mijloc de a exprima recunoștința noastră marelor puteri europene pentru buna lor voință și pentru sprijinul ce ne-a dat.

Pentru statornicirea oficială a relațiunilor diplomatice dintre puterile europene și România, și pentru leala executare a tratatului din Berlin, în ceea ce ne privesce, Senatul a făcut și va face tot ce este de competența sa. El este cu atât mai doritor de a-și îndeplini misiunea și de a lăsa locul Camerilor de re-vizuire, cu cât speră că ast-fel se va înlătura erórea profundă că există sau că a existat vre-odată în România intoleranța religioasă.

Națiunea română n'a fost sfâșiată de lupte religioase în nici o epocă a istoriei sale ; pămîntul românesc a fost din contră adăpostul tuturilor religiunilor persecutate în alte State. Legile țerei noastre n'au admis nici o dată neegalitatea

politică între Români pentru cauză de religione. Dispozițiunea art. 7 din Constituțiune n'a fost de cât o măsură de ordine socială și economică; după cum restricțiunea musulmanilor, prin vechile capitulațiuni cu Pórta, de a se stabili și de a avea temple pe pământul românesc, nu era de cât o măsură de ordine politică.

Astă-đi însă România, aflându-se într'o pozițiune politică bine definită, credem că și ultima restricțiune de asemenea natură, ce mai există în Constituțiune, póte să dispară.

Putem încă asigura pe guvernul Măriei Tale Regale, că vom pune tótă activitatea, inteligența și buna-voință spre a examina, cât mai curînd, și cu maturitate, tóte proiectele de legi și măsurile ce guvernul va crede că sunt mai urgente și mai neapărate, pentru ca ast-fel să ne putem conforma cu votul anterior al Senatului, relativ la timpul convocării Camerilor de revisuire.

La acéstă adresă M. Sa răspunse în modul următor :

Înalt Prea Sfînte Părinte, Domnilor vice-președinți, Domnilor senatori,

Cu o deosebită plăcere am ascultat cuvintele măgulitoare ce Senatul adresează armatei; ca șef al ei și ca Domn al țerei, Vă mulțumesc din suflet pentru sentimentele ce Ne exprimați.

Ultimul rășboiu a fost ocasiunea pentru țără de a da Europei convingerea, pe care Eü de la început am avut-o despre valórea fei. Am fost îndoit fericit de a Mă afla în acéstă ocasiune în capul bravei nóstre armate.

Mult timp s'a cređut în afară, din cauza necunoscinței cestiunilor nóstre interióre, că am fi animați de un spirit de intoleranță religioasă. Constat cu mulțumire că țera, prin representații ei, se arată hotărîtă a face să dispară acéstă eróre și regret că împrejurările par a'i impune hotărîrea sa. Acum națiunea română va fi admisă de toți la locul ce merită în opiniunea lumei, căci a probat prin vitejia sa că póte sta alături cu națiunile cele mai valoróse, și prin principiile sale că împărțășește credințele și aspirațiunile lumei civilizate.

Înnalt Prea Sfînte Părinte, Domnilor vice-președinți, Domnilor senatori,

Dacă D-v. v'ați adus aminte și cu acéstă ocasiune de armate și de Căpitanul Sëu, împlinesc din parte-Mi o plăcută datorie reamintind că folósele de cari vorbiți, nu s'aü putut dobândi de cât cu puternicul D-v. concurs și cu devotamentul D-v. patriotic.

Pot adăoga că cu acéstă mare ocasiune s'a putut constata că, dacă Senatul este menit, prin condițiunile constituirei sale, a manține națiunea pe calea prudenței și a înțelepciunei, acésta însă nu 'l-a oprit că în momente de grele încercări să se arate plin de curagiü și de decisiune.

Sunt incredințat că ne vom întâlni tot-d'auna în același simțiment de devotament către patrie spre a săvârși împreună marea operă de dezvoltare și de întărire la care suntem chemați a conlucra.

Primiți, Inalt Prea Sfinte Părinte și D-lor senatori, din partea Dómei și a Nóstre expresiunea Inaltei Nóstre grațitudinî pentru urările ce Ne faceți.

În Adunarea Deputaților începu discuțiunea adresei în ziua de 7 Decembre prin citirea sa de către D-l E. Costinescu raportorul. După terminarea sa vorbi D-niș Il. Isvoranu care critică redacțiunea adresei, pe guvern și majoritate care multe a promis și puține a făcut ; apoi vorbi D-l G. Vernescu care ținu un discurs dintre cele mai violente atacând guvernul în privința dispozițiunilor ce arata d'a da drepturi evreilor, D-l Raportor E. Costinescu care apără redacțiunea adresei și pe guvern, iarăș G. Vernescu care se apără de óre-care învinuirî ce ȳ-a adus D-l Raportor, D-l G. Chițu care apără pe guvern și adresa ; D-l N. Ionescu care iarăș învenină discuțiunea cu introducerea în vorbire a art. 7, și în fine D-l I. C. Brătianu primul Ministru care, amintind vorbele lui Michelet, care a ȳis o dată în colegiul Franciei că: nu admiră atâta pe acei eroi care într'o ȳi fac fapte mari, cât admiră pe acela care de dimineță și până séra își face în consciință datoria. Acela e un adevărat eroi. «Să avem acest eroism, adăogă D-sa, și dacă ne vom arăta cu bărbăție și cu devotament, vom face din România ca să fie un adevărat interes pentru întreaga Europă.

În urma acestei cuvântări discuțiunea se închise și adresa fu luată în considerație cu 67 voturi contra 7. După aceia la 8 Decembre se adoptară tóte paragrafele fără discuțiune și adresa fu definitiv adoptată cu 75 voturi contra 1. Acéstă adresă fu prezentată M. Sale Domnitorului cu ceremonialul usitat în ziua de 10 Decembre, când D-l C. A. Rosetti Președintele Adunării Deputaților îi dădu cetire în prezența D-lor Miniștri. Iată în resumat conținutul acestei adrese: După introducerea usitată, când ajunge la politica internațională, ea ȳice :

Națiunea dorește să fie cât mai lungă și mai temeinică pacea ce s'ar asigura prin sincera aplicare a tratatului din Berlin ; ea dorește întreținerea celor mai bune relațiuni cu tóte puterile străine și speră că bine-voitorul lor sprijin nu ȳ va lipsi.

Pentru statornicirea oficială a relațiilor diplomatice dintre puterile europene și România, Adunarea deputaților a făcut și va face tot ce este de competența sa. Ea este cu atât mai doritoare de a-și îndeplini misiunea și de a lăsa locul Camerilor de revisuire, cu cât speră că ast-fel se va înlătura erorea profundă că există sau că a existat vre-o-dată în România intoleranța religioasă. Națiunea română n'a fost sfâșiată de lupte religioase în nici o epocă a istoriei sale; pământul românesc a fost din contră adăpostul tuturor religiunilor persecutate în alte State. Legile țerei noastre n'au admis nici-odată neegalitatea politică între Români pentru cauză de religiune. Dispozițiunea art. 7 din Constituțiune, care oprea pe străinii de rit necreștin de a dobândi împământenirea, n'a fost de cât o măsură de ordine socială și economică; după cum restricțiunea pusă musulmanilor, prin vechile capitulațiuni cu Pórta, de a se stabili și de a avea temple pe pământul românesc, nu era de cât o măsură de ordine politică.

Astă-dî însă România aflându-se într'o situațiune bine definită, credem că dispozițiunea articolului 7 din Constituțiune, póte să dispară.

După aceea enumără mai multe îmbunătățiri interioare ce trebuie să fie introduse în legislațiunea noastră și termină dicend :

Implinindu-se acéstă mărăță misiune cu acelaș succes cu care a fost începută, istoria va consemna pe cele mai frumoșe pagine ale sale, că sub aceeași fericită domnie a lui Carol I, România a fost introdusă cu onóre în familia Statelor independente ale Europei, și a făcut înăuntru un mare pas pe calea prosperității și a civilizațiunei.

După ce s'a dat citire acestei adrese, M. S. a luat cuvântul și a răspuns în modul următor :

Domni'le președinte, Domnilor deputați,

Suntem adânc mișcați de simțimintele ce exprimați armatei și Tronului, pentru sfințenia cu care, în ultimul resbel, și-a împlinit datoria, în realizarea celei mai scumpe aspirațiuni a națiunei române.

Ceea-ce a creat României o pozițiune politică ce nu i se mai contestă astă-dî în Europa, este că, de și învăluită de evenimentele cele mai complicate, de și înconjurată de încercările cele mai crude, totuși a străbătut cu succes prin acest cerc de pericole de tot felul, fără a șovăi un moment și fără a face un pas greșit, care ar fi putut să'î compromită chiar existența.

Constatăm cu fericire, D-lor, că sacrificiele și încercările la care cu toți am fost supuși, departe de a ne obosi și a ne sdruncina, au contribuit din contră a ne întări, a ne oțeli, a ne lămuri ideile noastre și a ne da mai multă unitate

de acțiune; probă despre acesta este unanimitatea cu care s'a votat răspunsul D-vóstră, ce coprinde însă-și programa lucrărilor spre care are a se îndrepta acum activitatea națională.

Evenimentele ce națiunea a străbătut, întăresc și mai mult în sufletul nostru credința ce am avut despre viitorul acestei țări, din ziua când am pus piciorul pe pământul ei. Din faptele săvârșite, marile puteri vor dobândi convingerea că Statul român, pe care ele l-au admis în familia lor ca un element al echilibrului European, răspunde în adevăr acestei mare chemări și va fi o condițiune de securitate și de liniște pentru puternicii săi vecini.

Votul dat pentru a doua oră de mai unanimitatea reprezentațiunei naționale, afirmând voința de a se conforma dispozițiunilor ce ne privesc din tratatul de la Berlin, nu mai pôte lăsa Europei îndoiala că acesta este în adevăr simțimintul națiunei întregi, și va face ast-fel să dispară ori-ce umbră de bănuială și ori-ce prejudecată ar mai fi existat despre țara noastră.

Suntem încredințați că prudența, spiritul de conciliare și unitatea de acțiune, ce v'au adjutat până acum în realizarea unor mari fapte, v' vor asigura același succes în viitor; numai ast-fel ranele lăsate de încercările la cari am fost expuși se vor vindeca, interesele societăței noastre vor fi bine îngrijite și se va putea săvârși opera ridicărei și întăririi României, cu același succes cu care a fost începută.

Pe această cale, mă veți găsi D-lor, tot-d'a-una alături cu D-vóstră, gata la lucru și la sacrificiū.

Dómna, care în timpul pericolelor, a împărțășit tóte simțimintele și tóte îngrijirile noastre, se unesc ađi cu noi spre a v' exprima, D-le președinte și D-lor deputați, viaiele noastre mulțumiri pentru căldurosele urări ce ne adresați, și spre a dice împreună cu toți: trăiască România !

Aceste cuvintări patriotice rostite de M. Sa Domnul atât deputaților cât și senatorilor, măi încălđi inimele celor sceptici, măi îmblândi pe cei îndârjiți și măi desarmă pe cei intransigenți, dar din nenorocire nu pentru multă vreme, căci din păcate la noi satisfacțiunile unei patimi personale fórte adese-orí are primul pas față cu îndeplinirea datoriei către patrie.

II.

Votarea motiunii pentru convocarea Constituanței care să efectueze modificarea art. 7 din Constituție.

Solemnitatea prezentării adresei Camerei, puse capăt primei părți a discuțiilor politice în sênul Corpurilor legiuitoare, și Adunările începură să se ocupe de discuțiunea a diferite proiecte de legi de interes general și local interior, saũ mai bine vorbind să piarđă un timp prețios în discuțiuni sterile și intrigî de culise, fără să mai fie capabile de o lucrare serioasă, lăsând câmp liber diarelor din opozițiune ca să învenineze chestiunea arđătoare a modificării art. 7 și să o discute fie-care după temperamentul său. Negreșit opozițiunea nu perdu ocașia d'a profita de acéstă gingașe chestiune pentru ca să facă din ea o armă politică teribilă și să întărîte opinia publică contra guvernului, pe care unii ómeni politici îndrăsniră să'l acuze chiar de trădare de patrie. În parte dușmanii guvernului reușiră, opiniunea publică fu ațîțată, în Moldova mai cu sémă spiritele fură înferbântate mai mult de cât ar fi trebuit, și chiar germene de revoltă se iviră pe ici pe colea. Într'acést timp deputații și senatorii se ocupaũ în ședința publică cu legi ordinare, iar în bibliotecă și în convorbiri particulare, țineau ecoũ preocupărei generale și lăsaũ ca timpul să trecă fără a cuteza să abordeze din nou marea chestiune care avea să aibă ca consecință disolvarea Corpurilor legiuitoare.

La început guvernul lăsase această sarcină în grija Corpurilor Legiuitoare, dar vedând că ele, împinse de interese electorale, nu cutează s'o abordeze, și fiind silit de nenumărate interveniri din partea Puterilor Europene, în fine, după ce se redeschise sesiunea Camerilor în urma vacanței Crăciunului, care avu loc în ziua de 12 Ianuarie, și în ziua de 17 Ianuarie el fu nevoit a depune pe biurourile ambelor Adunări un mesagiū domnesc prin care le invitaū ca să declare că este caz d'a se modifica art. 7 din Constituție. Depunerea acestui mesagiū mări furtuna, dar cu toate acestea Senatul alege o comisiune specială compusă din D-nii: Pr. D. Ghica, P. P. Carp, C. Boerescu, C. Bozianu, Al. Giani și N. Voinov care să examineze acel proiect.

Maī nainte d'a face acest pas, pentru a câștiga timp și a calma spiritele în Europa care, fiind mereū întăritate de Evrei, care din toate părțile dau asalt ca să ne siléscă să le dăm naturalizarea în masse și să ridicăm zăgazul care apăra națiunea de potopire, guvernul trimise pe D-l C. A. Rosetti Președintele Camerei în misiune extraordinară la Roma, și pe D-l D. Brătianu la Londra, pentru ca să pledeze cauza României înaintea Curților acestor Puteri, și să le rōge a interveni pe lângă cele-lalte Puteri ca să obție în chestiunea israelită nisce condițiuni maī puțin onerése pentru noi. D-l Rosetti plecă la 7 Ianuarie; D-l Brătianu plecase maī din nainte, încă de la 27 Decembre. Acest din urmă se opri maī întâiū la Viena, unde la 3 Ianuarie a avut o lungă întrevvedere cu Sir Eliot ambasadorul Angliei, și după aceea la Paris, și în ziua de 29 fu priimit în audiență privată de către Președintele republicei franceze cu care se întreținū despre aceeași afacere, cum s'a întreținut și D-l N. Kalimachi Catargiu, Agentul țarei din Paris, când fu priimit în asemenea audiență în ziua de 5 Februarie. Într'acest timp guvernul român la 13 Februarie promulga legea înființării legațiunelor și consulatelor.

Comisiunea alésă de Senat își depuse raportul privitor la convocarea unei constituante în ziua de 29 Ianuarie; Camera a trimis propunerea la secțiunii, ast-fel că acolo ea a urmat procedura odcīnuită a orī-cărui proiect de lege. După ce comisiunea specială

alésă de Senat a redactat, nu o moțiune, ci trei în trei feluri, ele aũ fost trimise asemeni la secțiunii, ast-fel că în ziua de 20 Februarie se făcu în ambele Corpuri legiuitoare prima citire a moțiunelor lor care, în diferite forme și cu diferite scopuri, găseaũ că era caz d'a se modifica art. 7 din Constituție. Mai nainte de acéstă zi, la 17 Februarie a avut loc o întrunire a secțiunelor Camerilor, în care D-l Brătianu a expus deputațiilor și senatorilor situațiunea politică și le-a declarat categoric că interesele țerei cele mai vitale cereaũ votarea cu un moment mai curând a moțiunei privitoare la modificarea art. 7. În urma acestei întruniri secrete, a explicațiilor ce s'aũ dat Deputațiilor și Senatorilor într'acea întrunire, precum și în ședințe publice, și a unor lungi și furtunóse discuții, la care aũ luat parte toți fruntașii țerei, în ziua de 27 Februarie s'a închis discuțiunea în Cameră și moțiunea s'a priimit în prima lectură cu 71 voturi contra 19. În Senat ea s'a închis la 28 Februarie și moțiunea a fost priimită cu 41 voturi contra 6.

Pe când guvernul liberal obțineva cu multă trudă acest triumf parlamentar, care devenea cu atât mai mare cu cât el avea ca adversari pe cei mai intransigenți oșoșanți, nisce ómenii de talia lui M. Kostache Epureanu în Senat și a lui G. Vernescu în Cameră, iată că sosi în ziua de 26 Februarie de la guvernul german, care într'acel moment n'avea nici un fel de reprezentant în Bucuresci, prin intermediul legațiunei germane din Viena, un fel de somațiune ultimatum, prin care invita pe guvernul român să procedeze într'un mod sincer la stabilirea egalității civile a tuturor confesiunelor. Acéstă intervenire pieșișe supără fórté mult pe M. Sa Domnul, căci Prințul de Bismarck 'i-a adus o ofensă personală, nevrënd să ție sémă că în Berlin era un însărcinat de afaceri al M. Sale, pe D-l Várnáv Liteanu, pe care D-sa îl considera ca neexistent, și se plinse de acéstă lipsă de delicatețe Părintelui M. S., A. S. R. Principele Carol Antoniu.

Tot de o dată, pentru a afla noĩma acestei procedări sui generis, D-l Cămpineanu Ministru Afacerilor Streine, însărcinã pe D-l Liteanu să cerceteze în mod privat ca să afe cauza care a făcut pe Cancelarul german să nu se mai serve de reprezentantul ofi-

cial al României ca de un intermediar pentru comunicațiunii diplomatice. După aceea, pentru a înlătura orî-ce fel de imputare, în ziua de 28 Februarie D-l Câmpineanu comunică telegrafic reprezentanților săi din Paris și Berlin votul Camerilor care era un început de o sinceră punere în aplicare a egalității de drepturi, pentru toți locuitorii din România fără deosebire de credință religioasă. În urma acestei comunicări, în ziua de 6 Martie D-l Várnaveanu comunică guvernului său că guvernul german a priimit cu satisfacțiune scirea că s'a votat în prima citire moțiunea modificării Constituțiunei, și că această soluțiune va grăbi recunoșterea independenței. Din nenorocire D-l Kalimachi Catargiu comunică guvernului că D-l Wadington Ț-a făcut cunoscut categoric că Puterile nu vor recunoșce independența de cât după ce Evreii vor dobândi drepturi politice.

Intr'acest timp la 1 Martie D-l Rosetti se înturnă din Roma, după ce a fost priimit grațios de Regele Umberto, și după ce a priimit din partea D-lui Depretis cele mai solemne promisiuni că ni se va recunoșce independența, de îndată ce vom convoca Camerele de revisuire. Aceste grațiosități și promisiuni platonice nu prea însuflară guvernului român mari speranțe în privința regulării chestiunei Arab-Tabia și a chestiunei israelite, ast-fel cum doream noi. Din tótă această misiune ne-am ales numai cu manifestări de vie și sinceră simpatie din partea surorii noastre mai mari, Italia, ceea-ce într'asemenea momente critice nu ne ținea prea cald. Cât pentru ceea-ce era mai esențial pentru noi, recunoșterea independenței înaintea celor-lalte puteri, n'am putut să obținem alt-ce-va de cât un refuz deghisat, care ne-a mahnit foarte mult. Cam același rezultat a adus și D-l D. Brătianu când s'a reînturnat la 6 Martie.

A doua citire a moțiunei privitoare la art. 8 se făcu în ziua de 7 Martie în ambele Adunări și imediat începu discuțiunea sa tot atât de violentă și de pătimase ca și în prima lectură. Ea se termină, după lungi și laborioase discuțiuni, în ziua de 8 Martie în Adunarea Deputaților, și în ziua de 9 în Senat, prin o deplină victorie a guvernului. Camera priimi moțiunea propusă în a doua lectură cu 66 voturi contra 12 și Senatul cu 64 voturi contra 14, după ce a res-

pins propunerea D-lui Iepureanu de a se forma un Minister de cõaliție. Precum vedeți, marea majoritate a D-lui Iepureanu, de la modificarea ministerului încoã, scãduse de la 19 la 14 voturi, chiar într'o chestiune atãt de arãtãtore și de dificilã pentru guvern, cum era chestiunea israelitã.

Pe cãnd pe tãrimul politic lupta era în toiul ei, în ziua de 25 Februarie fãceam un pas înainte pe tãrimul economic prin deschiderea fabricei de chibrituri de la Filaret, înființatã de o societate romãnã pe acțiuni. Inaugurarea acestui început de mare industrie romãnescã, întemeiatã cu bani romãnesci, fu onoratã cu prezența M. Sale, care bine-voi a spune câte-va cuvinte de încurajare. Cu acea ocazie M. Sa între altele a zis: «Asist cu mare plãcere la inaugurarea acestei fabrici, care va deschide o ramurã de industrie naționalã, care e chematã d'a deveni un izvor de bogãție pentru țera nãstrã, și urez din tãtã inima ca acestã laudabilã întreprindere sã se desvolte și sã prospere». Tot de odatã pe tãrimul de întãrire naționalã la 27 se înființã prin decret domnesc o diviziune activã în Dobrogea. Dupã aceia avu loc un însemnat eveniment religios. În ziua de 22 Februarie marele colegiu electoral alege Episcop al Romanului, în locul rãmas vacant, pe P. S. S. Pãrintele Melhisedec Episcop al Dunãrei de jos; la 11 Martie alege Episcop al acestei din urmã eparchii pe P. S. S. Arhiereul Iosif Gheorghian, actualul Mitropolit Primat (1903), și la 22 Martie alege Episcop al Hușilor pe P. S. S. arhiereul Calinic Dima. Nouii aleși priimirã cãrja Episcopalã din mâinele M. Sale în ziua de 24 Martie.

În fine se fãcu a treia și ultima cetire a moțiunii în ambele Corpuri legiuitoare în ziua de 24 Martie ultima și de existențã a acestei Camere. Dupã ce se votarã tãte legile cãte li se prezentase, în aceiași și ambele Camere priimirã moțiunea în mod definitiv.

În Adunarea Deputaților D-l A. Candiano Popescu dete citire armãtorei declarațiuni:

«Avënd în vedere art. 129 din Constituțiune, Camera, usãnd de dreptul ce i acordã acest articol, declarã cã este trebuințã a se supune revisuirii dispozițiile art. 7 din Constituțiune».

Citi asemenea declarațiunea minoritãței:

«Având în vedere propunerea guvernului. Considerând că, intoleranța religioasă nu a existat nici odată în România. Considerând că, încă de la 1874 se introduse în legislațiunea noastră dispozițiunea ca străinii de ori-ce credință religioasă să pôtă dobândi naturalisațiunea, conform art. 16 din Codicele civile.

«Considerând că, restricțiunea adusă prin art. 7 din Constituțiune s'a introdus din cause economice și sociale; considerând că este de interesul țerei ca regulile pentru acordarea naturalisațiunei să fie înscrise în Constituțiune;

«Considerând că este oportun ca străinii de ori-ce credință religioasă să pôtă dobândi naturalisațiunea prin legi speciale și individuale; în virtutea art. 129 din Constituțiune, Adunarea declară că este trebuință a se supune revisuirii art. 7 din Constituțiune».

După terminarea citirei ambelor moțiuni, mai întâiu se pune la vot moțiunea minorității care nu fu primită de guvern, ca una ce spunea prea multe, și prejudeca hotărîrea constituantei, legându-i mâinele în privința modului de procedare la votarea împămîntenirilor, ceea-ce aducea o impietare asupra drepturilor suverane ale viitoareii constituante; și Ad. Dep. o respinse cu 71 voturi, având 30 pentru. După aceea se puse la vot moțiunea majorității care fu primită cu 75 voturi contra 21. După aceea ședința se ridică la 2 ore 10 m. după miezul nopței.

În Senat moțiunea de revisuire s'a citit de D-l raportor P. P. Carp în cuprinderea următoare:

«Senatul, pe baza art. 129 din Constituțiune declară că este trebuință de a se supune la revisuire art. 7 din Constituțiune».

D-l G. Leca citi opiniunea minorității a cărei cuprindere era identică cu aceia a minorității din Cameră.

După aceia citi și D-l B. Boerescu propunerea sa care nu avea un conținut ostil guvernului, ci tindea a se face o modificare mai largă care viza mai multe articole din Constituțiune și anume: Art. 1, art. 2 § 2, art. 3, art. 7 § 2, art. 44, art. 77, art. 113, art. 131, precum și art. 7 § 9, art. 8, 66 și 74 din Constituțiune.

Tôte aceste propunerî fură pe rînd respinse de Senat prin ridicare de mâini și propunerea majorității fu primită în a treia și ultima citire cu majoritate de 40 voturi contra 6 negre. După aceia ședința se ridică la 2 ore după miezul nopței.

A doua zi, în ziua de 25 Martie M. Sa Domnul merse în persoană la Cameră și citi mesagiul de disolvare a Corpurilor legiuitoare, iar în ziua de 26 Martie se convocă colegiile electorale spre a alege o constituantă care să modifice art. 7.

Prin mesagiul de închidere M. Sa comunica Camerelor că a scuturat durata lor legală pentru a face loc mai curînd Camerilor de revizuire ca să pue țara în pozițiune d'a se conforma exigențelor tractatului din Berlin, și își exprima speranța că această înțeleptă și patriotică măsură va face să dispară în streinătate neîncrederea ce încă domnesce. După aceea urma în modul următor :

«Independența României pe care D-v. mai întăiu ați proclamat'o și pe care națiunea a dobândit'o prin energia ei și prin vitejia armatei sale, dacă nu și-a priimit deplina consacrațiune din partea unora din Marele Puteri, acesta nu provine de cât din nisce cause trecătore și cu totul circumstanțiale. Am nestrămutata convingere că din punctul de vedere superior al intereselor generale și permanente ale Europei, țera noastră va dobândi în curînd dreptate.

«Atunci când întręga peninsula balcanică era în flăcări și când perspective noi și atrăgătore ne putea seduce, România a resistat la orî-ce tentațiunii și s'a ferit d'a fi pentru Europa o cauză de turburări și de complicațiuni. Ea n'a intrat în luptă de cât în acel moment grav, când inacțiunea ei ar fi putut să'i devie funestă și când extensiunea și dănuirea răsboiului ar fi fost prejudicială nu numai ei înșiși, ci chiar întregii Europei.

«După răsboiul atunci când ea avea dreptul a se aștepta, nu la sacrificiele dureroase ce se impun națiunilor învinse, ci la foloșele la care aū drept a pretinde acei care se întorc încununați de succes, ea a avut forța, tot în interesul păcii generale a'și inneca durerea, și s'a resemnat a priimi stipulațiunile tractatului de la Berlin. Ea a dovedit ast-fel în modul cel mai neîndoios, că nu este un element de prisos în sistema statelor europene chemate a constitui nisce temelii solide pentru pacea generală. Prin urmare, o repet, Europa îi datoresce dreptate, și sunt convins că ea nu va întărđia a 'i o da».

După ce mai amintea că tóte marele evenimente câte s'aū petrecut, s'aū săvîrșit sub regimul libertăței celei mai desăvîrșite, și își exprimă convingerea că acest regim al sincerei și lealei aplicări a legilor și constituției va domni și de aci încolo, de și situațiunea orientului nu este asigurată și orizontul pare încă turbure în afară, mai ales când avem a rezolva una din chestiunile cele mai arđetore ce cu drept cuvânt ne îngrijesce pe toți, mesagiul urma dicînd :

«Patriotismul D-v., va înțelege că, pentru a învinge toate aceste dificultăți, trebuie, acum ca și în trecut, să rămănem cu toții uniți în chestiunile cele mari, în acele chestiuni ce nu este vorba de interese sau de opiniuni de partidă, ci de însuși siguranța statului Român.

«În timp de atâtea secole, printre furtunile cele mai violente, care au distrus întregul sistem al statelor orientale și au sgudivit chiar monarhiile europene, care mai în urmă trebuiau să devie expresiunea cea mai înaltă a civilizațiunei, poporul român, de și copleșit sub invaziuni, cari păreau că au să ștergă chiar urmele existenței sale, a știut să reziste și să păstreze intactă naționalitatea sa; tot asemenea el va lupta de astă-zi înaintea și va învinge greutățile la care sintem, sau mai putem fi expuși, dacă și în viitor vom fi inspirați de un singur sentiment: iubirea patriei, și vom fi mișcați de o singură voință: aceea d'a ne consacra binelui ei.

«Despre mine, am cea mai deplină încredere în înțelepciunea și patriotismul națiunei, și ea pôte fi sigură ca în ori-ce împrejurare mă va găsi tot-d'a-una în fruntea ei».

După ce M. Sa mulțumi Corpurilor legiuitoare pentru concursul ce a dat întăririi edificiului național, Președintele Consiliului de Miniștri, conform art. 129 al Constituției, declară Adunările legiuitoare dizolvate.

De îndată ce Corpurile legiuitoare fură ast-fel închise și turburările politice au fost într-o cât-va potolite și amânate până la noile alegeri care fură fixate pentru 3 — 15 Maiu, M. Sa și Miniștri Săi începură să se ocupe mai în liniște de afacerile publice. În ziua de 17 Martie Adunarea Deputaților, ca manifestație de ostilitate contra D-lui D. Sturdza Ministru de Finance, care pe atunci număra prea mulți inimizci personali în sinul partidului liberal, respinse cu 56 voturi, având pentru numai 29, proiectul de lege modificător al legii monopolurilor tutunurilor, cerută de concesionari și susținută de Ministru de Finance. În urma acestui vot, D-l Sturdza demisionă, dar M. Sa și D-l Brătianu nu i priimiră dimisia și l însărcinară să între în noi tratative cu concesionarii, dar pe alte baze.

În urma tratativilor începute din nou, D-l Sturdza ajunse cu D-l Lang, directorul monopolului și reprezentantul concesionarilor englezi, la încheierea unei convenții, în urma căreia contractul de concesiune era resiliat în schimbul unei despăgubiri de 3,500,000 lei, prețul instalațiunelor, clădirilor, magazielor, aprovisionărilor

etc. Acastă convențiune fu imediat prezentată Corpurilor legiuitoare care o votară pe dată, ast-fel că în ziua de 28 Martie ea fu promulgată.

În ziua de 20 Martie se suprimă prefectura Silistra nouă și teritoriul său se alipi de Kiustenge. La 27 Martie se publică epistola adresată de M. Sa Domnul Președintelui Consiliului de Miniștri, prin care 'și exprima dorința d'a se acorda medalia «Apărătorilor independenței» tuturor deputaților și senatorilor din legislațiunea disolvată; în aceeași zi se publică decretul prin care se transforma în fapt împlinit această Înnaltă dorință, și la 28 se promulgă legea și convențiunea pentru joncțiunea și traficul de călători, bagaje și mărfuri pe calea ferată București-Vârciorova și Ploesci-Predeal. În aceeași zi se publică decretul pentru administrarea de către Stat a regiiei monopolului tutunului și legea pentru înființarea de biurouri vamale d'a lungul Prutului.

După aceia la 2 Maiu se publică legea responsabilităței Ministeriale; la 27 Martie se promulgă legea pentru transformarea societăței literale-română fondată în 1867 într'un institut național, intitulat Academia Română; la 8 Aprilie legea pentru pensia cùvenită familielor oficerilor morți și răniți pe câmpul de răsboi, și în aceeași zi legea pentru baterea monedei naționale. Pe urmă la 14 Aprilie se publică legea mărcilor de fabrică și de comerț; tot în aceeași zi D-l Lascăruș Catargiu fost Agent diplomatic, fu înnaintat la grad și numit Ministru reședinte al României la Belgrad; în fine, la 19 Aprilie se puse în circulație linia ferată Vârciorova-Orșova, fără transbordare.

Pe când Româniî își vedeau de gospodăria lor, și se pregăteau a aduce la îndeplinire cea mai grea sarcină din câte îi impusese tractatul din Berlin. Rușii geloși de progresele ce făceam pe calea reîntăririi ca stat și națiune ne pândeau ca să ne dea la timp lovitură care să ne ameuțescă, să ne siléscă să ne pierdem cumpétul și să ne ție pe loc.

III.

Ocuparea frontierei dintre Bulgaria și Dobrogea de către trupele Române.

În raporturile intime și familiare ce întreținea cu M. S. Domnul nostru, marele Țar liberator al Rușilor, era d'o amabilitate și d'o bună-voință măgulitoare. La toate depeșile de felicitare ce primia la zile solemne, se grăbea a răspunde și a face uz de cuvintele cele mai amicale și mai atingătoare, și d'a alege expresiunile cele mai gingașe ale unui părinte duios față de un fiu iubit. Când era însă vorba de raporturi oficiale, de la stat la stat, atunci se schimba lucrurile, mănusea de catifea se schimba în ghiare de urs, și părintele bine-voitor se schimba în dușman înverșunat.

Iată cum răspunde M. Sa Împăratul Alexandru II la depeșa ce îi adresă M. Sa Domnul nostru, la 28 Noembrie 1878 cu ocazia primei aniversări a luării Plevnei :

«Vă mulțumesc într'un mod sincer, pentru că v'ați gândit la glorioasa aniversară de azi, în care bravele Vostre trupe au contribuit la succesul definitiv. Dea D-zeu ca această confraternitate de arme să rămăe pentru tot-d'auna o legătură între ambele noastre țări».

Marele Duce Nicolae încă și mai expansiv, dișe în telegrama sa :

«Amintirea afectuóasă a A. V. R., cordialele felicitări ce ea imi adreséză mie și valoroșilor noștri tovarășii de arme, m'au atins într'un mod profund. Vă mul-

țumesc din totă inima și Vă rog să bine-voiți a transmite felicitările mele bra-
vei Văstre armate, cu ocaziunea glorioasă și în care cele două armate ale nos-
tre reunite au câștigat o victorie ce va rămânea memorabilă. Mă simt fericit a-
flând sentimentele care însușeșc armata română față de a noastră, și pot să
Vă asigur că aceste semine de fraternitate și de stimă sunt într'un mod sin-
cer împărtășite de întreaga armată. Toți luptătorii de la Plevna strînși împrejurul
meu beau în sănătatea Văstră și formeză urări căldurose pentru prosperitatea
A. V. R., a României și a armatei române.

«Împlinind dorința Văstră, am transmis grațioasele Văstre felicitări la toate
trupele care s'au găsit în fața Plevnei sub comanda Văstră».

Expresiunile simpatice și căldurose adresate armatei române
și căpitanului ei, valoréză de sigur mai mult de cât toate expre-
siunile defăimătoare și acușățiunile răutăcioase adresate aceleiași
armate, în nise lucrări istorice și tactice, scrise de nise ómenii
care ocupă cele mai înalte funcțiuni militare în armata rusă, și
care pórta nise nume cu vađă, spre pildă generalul Kuropatkin,
actualul Ministru de răsboi, și generalul Petru Dimitrievici Pe-
rensoff, care prin numele și pozițiunea lor dau operilor subscrise
de dinșii un caracter oficios, dacă nu tocmai oficial. Prin scrie-
rile lor, acești doi generali insultă armata română, și 'i impută că
prin cooperarea sa a causat Rușilor mai multe încurcături de cât
folóse, și spune lámurit că Românii au fost cauza că Rușii în ziua
de 30 August n'au dobândit succesul așteptat, victoria desăvîrșită.
La finele acestei scrieri, veți citi un capitol întreg scris de gene-
ralul Kuropatkin, în care D-sa descrie participarea corpurilor co-
mandate de generalii Kriloff și Krudner la răsboiul dintr'acea zi, și
din descrierea făcută de un rus a peripețiilor acestei lupte, fie-
care va înțelege pentru ce la 30 August armata creștină n'a do-
bândit răsplata sacrificiilor ce a făcut.

Acești doi generali ruși, precum și toți scriitorii lor civili și mi-
litari defaimă armata română, pe când Țarul și Marele Duce n'au
cuvinte ca s'o laude; acest desacord exista numai în zile solemne,
în zile memorabile, dar când era vorba de raporturi de totă ziua,
de relațiuni đilnice de la stat la stat, atunci lucrurile se schimbaú,
desacordul dispărea, și Țarul își da mâna cu miniștri și cu toți
funcționarii militari și civili, mari și mici, pentru a da la ivélă o

ostilitate vedită față de noi, și d'a ne manifesta antipatia lor cu cea mai fățișă lipsă de bună-voință.

Cu ocazia desbaterei chestiunii Arab-tabiei Rușii s'a u întrecut pe ei însuși și s'a u arătat în gradul superlativ față de noi nedrepti reu dispus, asupritori și agresivi. În sinul comisiunii internaționale care lucra la fața locului pe terenul dintre Dobrogea și Bulgaria, delegații români au cerut ca Silistra să fie cedată României, de și tractatul din Berlin nu i-o cedase, și au enumerat motivele care pledau în favoarea acestei cedări, și au mai spus încă că existau și precedente, invocând ca exemplu Delta Dunărei, care a fost dată României prin tractatul din Paris în 1856 și care a fost restituită Turciei în 1857 prin o comisiune specială. Cele alte puteri ar fi fost dispuse să consimță la acea cedare, care pentru Români era de cea mai imperioasă necesitate, dar delegatul Rus, cu tôte că nu era vorba de o porțiune din teritoriul său, ci de al unui stat încă neconstituit, se opuse cu putere și cererea Românilor fu respinsă.

După ce ne-au refuzat Silistra, Puterile ca să ne dea o compensațiune valabilă, au recunoscut că România avea neapărată nevoie de un cap de pod în dreptul Chiciului, singurul loc unde se putea așeza un asemenea pod, precum și o schelă de acostare ne expusă potmolirei, ceea-ce era numai la o depărtare de 800 metre mai în vale de Silistra, și ne-a dat tot teritoriul de la pôlele despre nord ale délului numit Arab-Tabia, lăsând acea înălțime României. Ne-a dat o nouă întréga Europă această porțiune de loc și pentru alte considerante ; ea dominéază tôte înălțimile și întăririle din jurul Silistra, prin urmare tôte acele întăriri ce o înconjoră devin inofensive în mânele unei armate dușmane Românilor, dacă Arab-Tabia era în mânele lor. Toți delegații ne-au dat dreptate și au subscris decisiunea privitoare la cedarea acestui punct terminal, numai dele gatul Rusiei n'a subscris, a rămas în minoritate, a protestat cu energie contra decisiunii celor-l'alți delegați și a declarat că linia de graniță nu pôte să fie determinată, ci trebuie lăsată în suspensiune într'acest punct până ce se va pronunța într'un fel comisiunea ambasadorilor de la Constantinopole. Dintre delegații puterilor care au subscris această decisiune colonelul

Howe delegatul Engliterei a opinat ca să ne dea chiar Silistra întregă și o parte din împrejurimile sale despre Nord.

Intr'acest timp în care din cauza opunerii delegatului rus linia de frontieră despre Bulgaria nu era încă fixată, administrația generală a Dobrogei suferea din cauza Rușilor toate vexațiunile și străgăniirile imaginabile. Acastă provincie fusese ocupată de armata română, și cu toate acestea acea armată sta în timp de iarnă afară fără adăpost, căci cazarmele rămase de la Turci erau ocupate cu trupe rusesci care nu treceau prin Dobrogea, conform tratatului din Berlin, ci staționa în ea și mai cu seamă în Kiustenge și Sulina. Asemeni și autoritățile române venise ca să și ocupe posturile, dar nu puteau să și exerciteze funcțiunile lor pentru că n'aveau locale, ele fiind ocupate cu material și trupe rusesci; chiar justiția nu se putea da locuitorilor de către judecătorii români veniți pentru acest scop, din cauza lipsei de locale, care erau ocupate cu material de război rusesc. Serviciul telegrafic de la Sulina a fost în mâinile Rușilor până la începutul anului 1879, și Rușii în loc d'a pleca spre a se înturna în Rusia, veneau mereu, și mereu se grămădeau în Kiustenge și pe teritoriul bulgar din apropiere de Silistra. Cât despre serviciul vamal el nici nu exista, vamă nu se putea lua de la mărfurile importate, și Statul păgubea sume însemnate, pentru că, nefiind stabilite cordoane de graniță, nici trecători și puncte vamale, ele nu puteau funcționa.

M. Sa Domnul foarte scârbit și revoltat de această purtare ostilă prin nimic provocată, dădu ordin Curții sale ca să invite pe generalul Feldman comandantul trupelor rusesci în Dobrogea, care se afla stabilit pe un teritoriu ce aparținea României, dar care încă nu găsisese timp disponibil d'ași îndeplini cea mai elementară datorie de convenință, aceia d'a se presenta M. Sale. Pentru a l'și să umple această lacună, Casa Domnescă îl invită să vie în Bucuresci ca să se presinte M. Sale în audiență pentru ca M. Sa să-și facă cunoscința. Neavând în cotro generalul se execută și veni la Bucuresci de la Constanța care pe atunci era despărțită prin multe dificultăți de drum. După schimbul de cuvinte usitate într'o primă prezentare, M. Sa făcu generalului fără nici un preambul următoarea întrebare:

— Ce instrucțiuni ați primit de la general Todleben în privința Dobrogei ?

— Nicî una, monseniore, răspuse generalul.

— Cum ? exclamă M. Sa ; generalul vă trimite într'o țară care a fost de curînd ocupată de armata română și nu vă dă nici o instrucțiune ? Straniu lucru !

— M'a însărcinat numai să supraveghez trecerea trupelor noastre printr'acea provincie, răspuse generalul foarte încurcat.

— Vedeti ! iată că aveți instrucții, și încă cât se poate de precise, exclamă M. Sa ; ele sunt îndestul de lămurite și de categorice ; denșele consistă numai în cuvîntul : *trecerea* ; vă rog să 'l executați. Rostind aceste cuvinte M. Sa surise în mod grațios și bine-voitor generalului și reuși ca printr'o zîmbire să acopere supărarea și să transforme ordinul într'o invitare bine-voitoare.

— N'avem într'acest moment trupe, spuse generalul în cursul altui șir de convorbire, de cât la Kiustenge și Sulina, care în curînd vor fi evacuate. Într'acest timp debarcă la Burgas pentru Rusia corpul IV și al XII-lea care ocupase Rumelia.

În urma acestei convorbiri afacerile din Dobrogea, mulțumită intervenirei directe a M. Sale, se mai îmbunătățiră, un mare număr de dificultăți fură înlăturate prin opunerea personală a M. Sale, care une-orî era foarte categorică, fără însă a merge până la extremitatea d'a aduce vre-o atingere relațiunelor amicale abia stabilite. Acastă muncă fu foarte grea, căci se isbea mereu de reaua voință a unor funcționari mai mult sau mai puțin subalterini care, la orî-ce pas samovolnic ce făceau, și la orî-ce conflict sau cîrtă ce provocau în Dobrogea, scoteau într'una pe Împăratul la ivelă ca pe o pavăză, și invariabil răspundeau : Împăratul vrea cutare lucru, Împăratul imî ordonă să supui A. V. R. cutare cerere, Împăratul a dispus să se aducă la îndeplinire cutare încălcare a cutărei convenții sau a tractatului din Berlin. Cu tóte acestea prin răbdare și tact tóte dificultățile fură în fine învinse.

Pe când M. Sa Domnul nostru și guvernul seî se simțeau foarte mulțumiți că prin tact, chibzuință și paciență ajunsese la o stare de lucruri ce-va mai calmă, care putea încetul cu încetul să sta-

biléscă nisce relațiunii normale și chiar amicale cu Rusia, iată că de o dată și fără de veste isbucni un nou conflict cu mult mai violent ca cele de pân'acum care nu se putea împăca prin jumătăți de măsuri, prin transigențe și prin strecurare printre stâncele ce i se puneau în cale, fiind în joc apărarea unor interese europene, universale și chiar umane.

Pe când Românii se sileau a aplana dificultățile ce întâmpina ocuparea fruntariei dintre Dobrogea și Bulgaria, un nou conflict trebui neapărat să mărescă focul deja aprins și să înăspréscă relațiunile dintre noi și Ruși, mai rău de cât pe timpul luptei pentru păstrarea Basarabiei. Încă de la începutul anului se lățise scirea cum că s'a ivit ciurma în Rusia, în guvernământul Astrahanului, venită din Persia. Mai întâi Rușii tăgăduiră faptul și târăgănară lucrurile până pe la 15 Ianuarie, când fură siliți să mărturiséscă teribilul adevăr, pentru că flagelul începuse să bântuiască populațiunea locală cu o furie îngrozitoare, și să secere o mulțime de vieți omenesci.

Puterile europene îngrijite de scirile alarmante ce veneau din partea locului și de repede întindere a molimeii prin împrejurimi, se grăbiră a și închide granițele proveniențelor rusesci și a înființa cordóne sanitare și carantine pentru călători. Aceleași măsuri severe fu silit să ia și guvernul român contra Rusiei la fruntaria sa, de témă să nu fie contaminată și ea, și expusă d'ași vedea fruntariile închise de către cei-l'alți vecini. Pentru a aduce la îndeplinire aceste măsuri, guvernul deschise la 20 Ianuarie creditele necesare în sumă de 500.000 lei, și pentru a feri România de invaziunea epidemiei, îndoi cordonul militar despre Bulgaria, trimise pe al treilea regiment de infanterie ca să întăréscă cordónele după marginea Prutului, închise toate punctele de trecere în Basarabia, lăsând deschise numai punctele Galați și Ungheni, unde înființară carantine, și îndoi cordónele d'a-lungul întregului curs al Dunărei, despărțind noua provincie de restul țerei printr'o pață rigurosă, din cauză numai că între ea și Bulgaria nu era încă stabilit cordonul militar d'a lungul fruntariei.

Rușii protestară, se supărară, rostiră cuvîntul șicană și amenințară că vor rupe cordónele române care le întrerupea comunicația cu Bulgaria, dar în cele din urmă, fiind la mijloc un interes european, fură nevoiți să se supue necesității. Încă de la ¹⁰/₂₂ Ianuarie, imediat după ce Comisiunea europeană ne-a dat Arab-Tabia nouă, un mic detașament de trupe române a ocupat acea pozițiune, și găsind acolo patru soldați ruși pădînd o cantitate mare de material de răsboi rămas de la Turci, 'i-a lăsat în pace să 'l pădăscă, iar ei au pădit granița ; apoi după ce s'a înființat cordo-nul sanitar, un oficer rus însoți pe un oficer turc în ziua de 21 Ianuarie, spre a da în primirea soldaților români acel material de resbel și a lăsa întreaga graniță despre Bulgaria în primirea Românilor, ca ei să ia tóte precauțiunile necesare pentru stavilirea propagărei ciumei. Într'același timp guvernul rus se hotărî să ia cele mai energice măsuri spre a stărpi în țara lor focarul flagelului.

În ceea-ce privea stăpânirea definitivă a punctului Arab-Tabia, comisarul rus declară că n'avea instrucțiunii ca să 'l dea formal în primirea guvernului român, și ceru cu óre-care vivacitate păstrarea statului quo ante, adică linia de graniță într'acest punct ne păzită, cel mai periculos punct pentru strecurarea contrabandei și a contaminărei de ciumă nepăzit de nimeni, prin urmare tótă paza fruntariei în cele-l'alte puncte inutilă.

Acastă măsură samovolnică scóse din răbdare pe Români și sili pe guvern să tae nodul gordian prin o măsură energetică, prin aducerea la îndeplinire a faptului îndeplinit care până atunci nouă Românilor ne-a servit bine în tóte ocasiunile. Guvernul român forte fiind de faptul concret al subscrierei protocolului privitor la Arab-Tabia de către delegații tuturor puterilor, afară de acela al Rusiei, și fiind informat încă de la 8 Decembrie de D-l Liteanu că Ambasadorul Franciei 'i-a dis față de D-l de Radovic: «Noi nu ne putem despărți de Germania nici în ceea-ce privesce recunóscerea independenței României, nici în ceea-ce privesce chestiunea Arab-Tabiei, și că trei puteri: Germania, Englitera și Francia s'au angajat a proceda în mod solidar la execuțiunea tractatului din Berlin ; aflând asemeni la 14 Decembre, tot prin D-l Liteanu, că Germania

ne manifesta foarte puțină bună-voință, și că guvernul său, pentru a se arăta încă o dată condescendent față de Rusia, a dat ordin colonelului Scherff, delegatul său în comisiunea de delimitare, ca să facă rezerve în privința cedării Arab-Tabiei, contra căreia Rusia a protestat, și că a pus totă stăruința ca și delegații Franței și ai Italiei să facă același lucru, pentru ca să apuce înaintea aducerii la îndeplinire a tuturor acestor demersuri defavorabile nouă și ca să deșoțe toate aceste uneltiri, Consiliul de miniștri al României, a decis în ziua de 14 Ianuarie 1879 ca să dea ordine trupelor române să ocupe întreaga linie de frontieră trasă de comisiunea europeană, între care și Arab-Tabia fără voia Rusiei.

Acastă decisiune a fost precedată de o notă circulară adresată în ziua de 10/22 Ianuarie 1879 de Ministru Afacerilor Străine Puterilor semnatore tratatului din Berlin prin reprezentanții săi din străinătate. Printr'acea notă D-l Cămpineanu se plângea de încetinela cu care Rușii puneau la dispoziția Românilor administrația Dobrogei și de faptul că armata română se găsea lipsită de adăpost în timp de iarnă, pentru că militarii Ruși n'aș evacuat cazarmele locale, iar justiția română nu putea să funcționeze în Constanța din cauza lipsei de locale, care erau asemeni ocupate de trupe rusesci. Afară de acăsta trupe rusesci nenumărate au început să se grămădescă în jurul Silistrei, care, mulțumită pozițiunei sale extrem de favorabilă, putea să fie transformată numai în câte-va zile într'o cetate întărită de primul ordin.

«In situațiunea precară în care ea se găsește pe noul său teritoriū, ar fi de o mare importanță pentru România ca cel puțin să fie rezolvată mai curînd chestiunea delimitărei fruntariei. Pentru dobândirei acestui rezultat guvernul român rîgă puterile garante să bine-voiescă a confirma linia de graniță trasă de comisiunea specială, în urma unei lucrări de detalii îndelungată și dificilă. În actuala stare de lucruri România nu pôte să se gîndescă la o adevărată organizație a administrației, vămilor și pazei fruntariei ale Dobrogei».

După ce expediă acastă circulară guvernul român, fiind silit să înființeze cu un moment mai curînd linia de fruntarie, cu toate că

În ziua de 14/26 Ianuarie generalul I. Ghica comunică Ministrului Af. Streine că guvernul rus era convins că va reuși să facă a triumfa modul său de vedere în chestiunea fruntariei, totuși, ca răspuns la această comunicare, a hotărât chiar într'acea zi printr'un jurnal al Cons. de miniștri ca să ocupe cu trupe române fruntaria dintre Bulgaria și Dobrogea, trasă de comisiunea internațională carea anexat Arab-Tabia României și tocmai la fine și Arab-Tabia. Jurnalul încheiat într'acastă privință s'a bazat pe faptul că majoritatea comisiunii și-a dat verdictul asupra acestui punct litigios într'un sens bine-voitor pentru România.

Fiind-că guvernul român n'a putut dintr'acastă cauză de la luarea în stăpânire a acestei provincii să stabiléscă cordónele militare și punctele vamale, precum și tot ce depindea de ele, vru să începă mai întâiu prin determinarea măsurilor ce trebuia să ia contra ciumei. Afară de acesta Miniștri fură de părere că era mai bine să creede un fapt împlinit, luând cu un moment mai curînd acest punct de litigiu în posesiunea României, printr'o ocupare mai efectivă și cu trupe mai numeróse. În virtutea acestui jurnal fură imediat date ordine ca să se ocupe întréga frontieră.

Acastă ocupațiune nu s'a făcut fără ca Rușii să'ı opue dificultăți. În ziua de 17 Ianuarie D-nul R. Opran, Prefectul districtului Kiustenge depeșă Ministerului de interne că căpitanul rus Stanatski șeful districtului Bazargic, când s'a'ı ivit autoritățile române ca să ia în primire fruntaria, le-a invitat cu nisce termenî aroganți ca să se retragă.

Vedându-se stăpâni pe întréga linie de graniță, miniștri crederă c'a sosit momentul cel mai nemerit d'a realiza acest fapt împlinit decis în principiu, și dădură ordine d'al transforma în realitate. În urma acestui ordin, în ziua de 21 Ianuarie, după retragerea comisarilor rus și turc, un detașament numeros din armata Română merse de ocupă innălțimea numită Arab-Tabia, spre a face pază întregei fruntarii efectivă. După aceia, ca să justifice această măsură ca o necesitate inexorabilă reclamată de un interes European general, în ziua de 26 Ianuarie serviciul sanitar român redactă regulamentul pentru măsurile luate spre a combate inva-

diunea ciumei din Rusia, care justifica cu prisos necesitatea ocupațiunei acestui punct. Pentru a-î face cunoscut conținutul în toate amănunțimile sale, acest regulament fu publicat atât în ziua de 26 Ianuarie cât și în zilele de 14 și 18 Februarie. Tot de-o dată Ministrul Afacerilor străine numi în ziua de 22 Ianuarie pe D-l Iacob Livescu consul al României la Ismail pentru ca să fie la îndemână călătorilor și mai în apropiere de fruntarie, un consul român care să le vizeze pașpórturile în conformitate cu acel regulament. Într'același timp guvernul român numi o comisiune de medici care să méréga la fața locului și să studieze caracterul și gravitatea acestui flagel. Acéstă comisiune presidată de D-r Marcovici sosi la Zarazin limita cordónelor militare trase de Ruși în jurul guberniei Astrahanului focarul ciumei în ziua de 8 Februarie și stătu acolo până la 25 Martie când deja încetase bóla.

Ruși întărâtași mai mult de înființarea cu atâta rigurositate a cordonului sanitar de cât de ocuparea Arab-Tabiei, neputénd să dică ceva contra primei măsurii, se alegă de cea d'a doua și se repeși cu o furie violentă spre a 'și rěsbuna în contra nóstră servindu-se de acest pretext. Neputénd să sesizeze pe guvernul francez, care tocmai atunci se afla în criză presidențială, în urma dimisiunei Mareșalului de Macmahon, care avu loc la 17 Ianuarie, și a alegerei D-lui I. Grevy ca Președinte al republicei care s'a făcut la 18, în locul căruia a fost ales la 19 D-l L. Gambetta ca Președinte al Camerei, cancelarul imperiului s'a mărginit a se plânge cu amărăciune numai guvernului Italiei și aceluia al Germaniei, imputându-le că delegații lor au subscris protocolul cedării Arab-Tabiei îndemnați de părtinire în favórea nóstră. Fiind întrebat într'acéstă privință de către guvernul său, delegatul italian loc.-colonel Orrero a declarat că comisiunea de delimitare n'a favorizat pe România cu părtinire, ci ea a pus în aplicare cu o rigurositate matematică decisiunile tractatului din Berlin. În ceea ce privesce pe guvernul german, feld-mareșalul de Moltke a rěspuns că Silistra e singurul punct unde se póte construi un pod. Daca Arab-Tabia va deveni română, nici una din ambele state nu vor face dintr'acea pozițiune o cetate întărită amenințătoare.

Nemulțumit cu acest răspuns, guvernul rus dădu ordin generalului Feldmann, comandantul rusesc din Dobrogea, ca să adreseze către D-l G. Ghica, prefectul Tulcei, o protestare contra ocupării Arab-Tabiei fără a-l informa mai de vreme despre luarea acestei măsurii. Generalul s'a executat, și tot de odată răspundând ministrului său că s'a conformat instrucției ce a primit, i-a cerut instrucțiunii dacă trebuia să ia cu sine sau nu materialul de război turcesc cât s'a găsit în Dobrogea atunci când va evacua-o.

Ca să prevină opiniunea publică din Europa în favoarea țerei sale, D-l Câmpineanu a trimis în streinătate în ziua de 22 Ianuarie o depeșe circulară în care expune că : «România a ocupat linia de frontieră fixată de comisiunea europeană, și cu toate acestea Rusia îi cere să evacueze Arab-Tabia, acest punct de plecare al frontierei, fiind-că face parte din întăririle cetății Silistra. Guvernul român se înscrie contra acestei teorii, pentru că, după tratatul din Berlin, nu e îngăduit să mai existe cetăți întărite pe marginea Dunărei. Europa a invitat pe România să ia în posesiune Dobrogea, prin urmare nu poate să fie o cetate întărită în punctul în care frontiera acestei provincii se împreună cu vechia frontieră română. Orî-ce incertitudine în privința delimitării trebuie să înceteze în momentul în care România este dator să stabilească un cordon sanitar contra ciumei. România dar se sprijină pe aceste argumente care sunt atât politice cât și umanitare, și într'aceiași timp se teme de ivirea unui conflict».

În aceiași zi D-l Câmpineanu a mai trimis o nouă circulară comunicând Europei că atât Baron Stuart cât și general Feldmann comandantul rus din Dobrogea, precum și mai mulți comandanți de corpuri rusești au invitat din nou pe Români ca să evacueze fără de întârziere toate punctele deja ocupate de pe linia de frontieră trasă de Europa. De și cu o zi mai înainte D-l Bălăceanu a depeșat ministrului său părerea personală a D-sale că guvernul prea s'a pripit ocupând frontiera și că trebuia să persiste numai fiind-că retragerea ar fi fost prea umilitoare, totuși la 23 D-sa a trimis D-lui Câmpineanu două depeși una după alta, în care, într'una spunea că într'o convorbire ce a avut cu contele Andrassy

acesta îi ar fi dîs: Fôrte bine ați făcut că ați ocupat linia de frontieră; și într'a doua cum că contele Andrassy a declarat în mod energic ambasadorului Rusiei că modul de procedare al Rusiei este lipsit de noblețe. Asemeni i-a comunicat că ambasadorul Germaniei i-a propus să supue chestiunea unei deliberări și că Andrassy a refuzat. Cu tôte acestea D-I Liteanu din Berlin a comunicat guvernului său că D-I de Büllov îi da prea puțină speranță în privința menținerii fruntariei, că s'a hotărât în Congres ca totul să se resolve pe cale de compromis și că acéstă chestiune tot ast-fel se va rezolva.

Pe când se găsea în prada zbuciumărilor cauzate de necazurile ce'i cauza Rusia prin străgănilile ce i se făcea cu chestiunea Arab-Tabiei, și pe când venea pe d'asupra ca s'o mărescă și chestiunea ciumei, M. S. Domnul avu prilejul d'a priimi în audiență un mare demnitar turc care mult timp a ocupat cele mai înalte funcțiuni în țera sa, și a fost în ultimul timp Ministru al Afacerilor streine.

În ziua de 12 Ianuarie a sosit în Bucuresci Savfet Pașa ambasadorul Turciei la Paris, care fu prezentat M. S. de către Soleiman Bey Ministru Turciei în Bucuresci. În convorbirea ce a avut cu M. Sa în timpul acestei audiențe, diplomatul turc își exprimă părerea de rău că Pôrta și România n'a ajuns la o înțelegere mai nainte de răsboi.

— Ar fi fost peste putință ori-ce înțelegere, răspunse cu francheță M. Sa, căci România n'ar fi putut să-și redobîndescă independența de cât numai pe câmpul de bătăe, căci Turcia nu îi ar fi dat'o de bună voe. România a intrat în răsboi numai pentru realizarea acestui unic scop, iar nu pentru satisfacerea intereselor altei Puteri. În ceea-ce privesce situațiunea actuală, e evident în interesul Porții ca Bulgaria să nu fie prea tare și ca Silistra să fie cedată României, pentru că ea ar găsi într'acéstă localitate un punct de apărare pentru fruntaria sa. În tot cazul, nu va mai fi în viitor nici o chestiune de conflict între România și Turcia, prin urmare nimic nu ne opresce d'a restabili cele mai bune relațiuni între ambele țeri.

IV.

Retragerea trupelor române după înălțimea Arab-Tabia.

Am spus mai sus că faptele împlinite au fost în toate ocaziunile din nainte de 1879 folositoare Românilor ; însă cu ocazia ocupării Arab-Tabiei nu'î fu de un folos imediat ci din contră de mare încurcătură, căci aducerea sa la îndeplinire înverșună și mai rău pe Ruși, și cu toate că ai noștri lucrase în numele și în folosul Europei ca să'î scape de molimă, totuși Europa nu'î veni într'ajutor, ci din contră îl acuză că s'au pripit și au provocat pe Ruși fără nici un motiv temeinic.

De și Contele Andrassi a dis în două rânduri D-lui Bălăceanu în două audiențe succesive ce 'î-a acordat, că bine au făcut Românii d'au ocupat întréga frontieră pe liniile indicate de comisia Europeană, și a declarat categoric ambasadorului Rusiei din Viena că Rusia s'a purtat față de noi într'un mod lipsit de noblețe, și că Austro-Ungaria va refuza propunerea sa d'a supune din nou această chestiune unei noi deliberări, totuși într'același timp D-l de Bülov cânta pe altă strună. D-sa dete D-lui Virnav Liteanu puține speranțe în privința sprijinului așteptat de la Germania în privința fruntariei române, și l'a încredințat cum că, precum toate în congresul din Berlin s'au rezolvat pe cale de compromis, tot asemeni va fi rezolvată și această chestiune.

Tot într'același timp Principele I. Ghica a comunicat D-lui Câm-pineanu că guvernul rus era foarte iritat contra procedării ministerului român, și că el considera ca ilegală ocuparea liniei de hotare care încă n'a fost determinată într'un mod decisiv. D-l de Giers a propus să se stabilească o frontieră provizorie și a răspuns reprezentantului României :

— E de prisos ca guvernul român să stăruiască în modul său de a vedea, că Rusia va rămâne ne înduplecată în privința Silistrei și nu va consimți nici-o-dată ca să i se răpescă Arab-Tabia care formeză marginea sa.

Într'aceiași zi, adică la 20 Ianuarie, D-l Bălăceanu a întrebat pe Ministru sădă guvernul român a priimit în mod oficial în-cunoscințare despre determinarea liniei de hotar, fie din partea uneia din puterile cele mari, fie din partea comisiunei. Dacă nu, atunci aci vor putea dușmanii noștri să găsescă defectul cuirasei, cum am dice în românesce, nod în papură. Trimisul din Roma 'i-a comunicat că după opiniunea guvernului Italian, România a fă-cut greșela c'a ocupat prea de vreme linia de frontieră contestată, și dintr'acastă cauză nu pôte să compeze pe un sprijin efectiv al Italiei.

Trimisul din Paris a raportat că cu multă greutate a putut să dea ochi cu D-l Wadington din cauza crizei ministeriale d'acolo ; totuși când l'a vedut D-sa i-a spus că Conte de Orloff deja a remis guvernului francez un memoriu, din care reiese că Rusia a contestat numai ocuparea Arab-Tabiei, iar nici de loc cele-l'alte puncte ale graniței. D-l Wadington ar fi doritor să vadă această chestiune litigiósă rezolvată printr'o expertiză. Bălăceanu a comu-nicat că Conte Andrassi n'ar împărtași ideea ca să invocăm ca motiv al ocupațiunei necesitatea stabilirei unui cordon sanitar. Acest motiv ar întărîta și mai rău pe Ruși și i-ar face să vadă în-tr'acastă măsură o intrigă croită ad-hoc. Cu tóte acestea general Feldmann a telegrafiat generalului Wanovski și guvernatorului din Varna într'un sens cât se pôte de conciliant.

Ca răspuns la tóte aceste informațiuni, D-l Câm-pineanu în ziua de 22 Ianuarie a depeșat din nou agenților săi și le-a comunicat

că ocupațiunea liniei de frontieră n'a avut caracterul unui act agresiv, și că trupele române sunt acolo ca și în întregă Dobrogea amestecate cu trupe rusești. Pentru aceia D-sa a întrebat pe Baron Stuart pentru ce n'ar fi tolerată nici măcar unei porțiuni oricât de mică din armata română ca să ocupe înălțimea de la Arab-Tabia spre a feri Dobrogea de contrabanda din orașul vecin ce se făcea pe o scară foarte mare. La această întrebare Ministru rus a răspuns că acest punct e o anexă a întăririlor cetății Silistra. La acest răspuns D-l Câmpineanu a replicat că tractatul din Berlin a ordonat dărîmarea fortărețelor după marginea Dunărei și că prin urmare acest argument este fără de fundament.

Tot în aceeași zi D-l Bălăceanu a întrebat dacă Arab-Tabia era ocupată atât de Români cât și de Ruși și a comunicat D-lui Câmpineanu că Anglia va fi pentru România, iar Italia se va inspira de la Berlin.

În ziua de 23 Ianuarie Prințul Ghica făcu cunoscut ministrului că a priimit de la Prințul Gorceacoff o notă al cărei conținut e redactat într'un ton sec și aspru. În ea Cancelarul imperiului dice că guvernul român și-a permis să rezolve printr'o lovitură silnică un litigiu în suspensie care nu aparține competenței sale. Prin urmare cabinetul rus invocă dreptul de a proceda al unei execuțiuni asemenea somară pentru a restabili starea de mai înainte.

«Cu toate acestea, adaugă nota, în dorința d'a ajunge la o soluțiune pacifică, face propunerea ca trupele române să ocupe, în mod provisoriu, o linie care să începă de la Dunăre din fața pichetului Derveno și să trecă prin satele Galicica, Gârlița și Essenkioi, astfel, ca un spațiu de două-zeci kilometri să rămăe neocupat între această linie și Silistra. Cu chipul acesta interesele comerciale ale Românilor ar fi apărate până ce Europa va da verdictul său definitiv. La finele notei, Pr. Cancelar își exprima regretele sale că România face un usagiū atât de rău de situațiunea în care se găsesce, care oricât s'ar tăgădui o datoréză Rusiei».

Într'aceiași zi, D-l Bălăceanu trimise o depeșe prin care spunea că lord Salisbury a telegrafiat la Viena că Englitera aprobă atitudinea României, dar că contele Andrassy povățuia pe guvernul

Român să evite orî-ce provocare, să nu facă pomenelă de cor-donul sanitar și să declare numai că România avea nevoie de o frontieră tare, fără de care ocuparea Dobrogei ar deveni imposi-bilă. D-nul de Tornielli secretarul general al Min. Af. streine italian a declarat la rëndul său că Italia nu va apăra interesele României pentru că Europa n'a autorisat'o să ocupe granița.

A doua zi tot D-sa a trimes altă depeșe în care spunea că Ru-sia își da tóte sforțurile ca să ne răpescă Arab-Tabia, dar că gu-vernul Austro-Ungar nu va consimți ca să-î dea sprijin; iar D-l Li-teanu a comunicat că în comisiunea europeană de delimitare, re-soluțiunile sale ca să fie valabile, aũ nevoie nu numai de majoritate ci de unanimitate, și că de la Roma a venit scirea că D-l Depretis a ȕis că în ceea-ce privea România, D-sa a moștenit situațiunea creată de predecesorul său, și că acea moscenire nu-î permitea să se despartă într'acéstă privință de Franța, Germania și Englitera, dar că, cu tóte acestea, speră ca în curënd să pótă recunósce in-dependența României.

În ziua de 26 Ianuarie, Pr. Ghica a telegrafiat că Țarul abor-dându-l la balul Curței, i-ar fi ȕis cu un ton tot atât de aspru și de puțin bine-voitor ca și în anul trecut, cu ocađia amenințării'd'a desarma armata Română:

— Ai priimit nota Cancelarului meu ?

— Da, Sire, răspunse generalul.

— Regret că l'ați pus în necesitatea ca să v'o adreseze ; afară de acésta am dat ordin armatei mele ca să ocupe Silistra.

Ca răspuns la tóte aceste provocări, guvernul Român începu să supue unei supravegheri dintre cele mai severe, tóte provenin-țele din Rusia și din Bulgaria și să întărăscă cordónele spre a im-piedeca pătrunderea ciumei în România.

Rușii înfuriați de aceste măsuri fórté vecsatorii, în ziua de 27 Ianuarie, reclamară cu energie contra ocupării Arab-Tabiei, pre-tinđend că ea ar aparține ca și Silistra Bulgariei. Acéstă protes-tare îngrijurá mult pe guvern, dar îl mai liniști scirea ce-î sosi din Londra cum că în Englitera Româniĩ aũ început să dobëndescă sprijinatori serioși, și că, la un banchet ce a avut loc la Liverpool,

lord Hartington a imputat lordului Beaconsfield că prin politica sa a făcut imposibilă dezvoltarea României, a Serbiei și a Greciei. Cu toate acestea el spera că în curând Rumelia se va uni cu Bulgaria precum s'a unit altă dată Moldova cu Țara Românească.

Ca să înduplece pe statele europene d'a îndulci măsurile rigurose ce au luat față cu provenințele sale la graniță, guvernul rus a lăsat scirea că ciuma a dispărut în Astrachan, dar medicii trimiși de România la fața locului au raportat că, deși epidemia a pierdut mult din intensitatea sa, totuși n'au perit încă temerile că ea ar putea reveni cu îndoită vigore, și n'a sosit încă timpul d'a se ridica măsurile de precauțiune.

Aceste sciri atât de contradictorii și atât de neliniștitoare, cauza Domnitorului și guvernului s'au multe neplăceri și sdruncinări; cu toate acestea M. Sa avu o mângâere care i fu de mare utilitate într'acele timpuri turburii, avu parte să nu fie singur și să aibă pe rînd câte un oștepe care prin prezența sa îi mai risipea necazurile și supărările.

La 16 Ianuarie Principele de Waldeck și Pirmont ruda M. Sale Dómna, împreună cu fiica Principesa Paulina și o mică escortă sosi la 10¹/₂ ore dimineața la Virciorova, și la 9¹/₂ ore seara intrară în Bucuresci și fură oșteții M. Lor. După sosirea acestor înalți oșteți urmară mai multe prânzuri de gală, baluri la Curte, vizite pe la stabilimente publice, recepțiuni, vânători, excursiuni etc., care durară aproape fără întrerupere până la 25 Februarie, la 8 ore 15 minute seara, când A. S. Regală Principele plecă iarăși prin Virciorova spre a se reînturna în statele Sale din Germania. A. S. R. Principesa Paulina mai rămase în Bucuresci până la 26 Aprilie când a plecat și A. S.

Curând după pornirea Principelui de Waldec și Pirmont a sosit la noi A. S. R. Principele moștenitor al Suediei și Norvegiei, nepotul M. Sale Regină, care a intrat în Bucuresci, viind tot despre Virciorova, la 14 Martie la 7¹/₂ seara și a fost găsduit iarăși la Palat. A. Sa a stat în Bucuresci până la 20 Martie când a plecat prin Giurgiu spre Constantinopole ca să facă o mică excursiune în capitala imperiului otoman. Acolo a stat până la 29 Martie când s'a reîn-

turnat în Bucuresci. După aceia în ziua de 16 Aprilie A. S. R. plecă împreună cu M. Sa Domnul spre Iași, ca să facă o excursiune în Moldova, și după ce stătu mai multe zile în a doua capitală a țării, M. Sa Domnul însoțit de A. S. R. plecară din Iași în ziua de 20 Aprilie la 9 ore dimineța spre Pășcani, unde sosiră la 11^{1/2} a. m. După ce ajunse acolo, s'au suit în trăsură și au pornit spre munți într'o frumoasă excursiune. În prima zi au vizitat monastirea Neamțu și apoi Agapia unde au dormit noaptea; a doua zi au vizitat monastirea Văratecu și pe urmă orașul Piatra unde asemeni au dormit. A treia zi au vizitat monastirea Bistrița, și apoi au pornit spre Roman unde iarăși au dormit. În fine a patra zi, în ziua de 23 Aprilie, Sf. George ortodocs, A. S. R. Principele Suediei la 9 ore dimineța și-a luat rămas bun de la M. Sa și a plecat înapoi spre Pășcani de unde a pornit prin Ițcani spre Stocholm.

M. Sa Domnul a stat în Roman până la 9 ore séra, când a pornit spre gară, unde ajungând a stat până ce a venit trenul accelerat care a adus la noi pe A. S. R. Principele Leopold de Hohenzollern fratele M. Sale care a sosit la 9^{1/4}. După ce s'a îmbrățișat cu preaiubitul său frate, M. S. s'a suit împreună cu A. S. R. în vagonul princiar, și la 9^{1/2} a pornit spre Bucuresci unde a sosit la 24 Aprilie la 7^{3/4} dimineța și au mers direct la Palat. A. S. R. a stat în Bucuresci la fratele Său până la 19 Maiu când porni la 8 ore 10 minute dimineța spre Germania prin Vărciorova. Aceste vizite ce se succedară una după alta fără de întrerupere în decurs de patru luni trecute, avură darul d'a distra pe M. Sa Domnul nostru, în nise timpuri foarte grele, și îl făcu să uite multe din necazurile și suferările ce i pricinuia răutatea și ingratitudea omenescă.

Pe când M. Sa făcea onorurile casei Sale primilor Săi oșpeți, Rușii se preparaă d'a aduce la îndeplinire amenințarea împăratului d'a copleși Dobrogea și împrejurimile Silistrei cu trupe prosopete. Conform tractatului din Berlin ei n'aveau dreptul d'a mai ține garnisone într'această provincie de îndată ce intrase în stăpânirea Românilor, ci numai drept de trecere, în conformitate cu convenția de la 4/16 Aprilie 1877; cu toate acestea în disprețul tuturor angajamentelor luate, ei țineau garnisone permanente și

numeroase pretutindenii și mai cu seamă în apropiere de malul mării și al Dunărei. Ast-fel ei țineau la Sulina și în delta Dunărei 2000 omeni cu o baterie de șese tunuri care dominau gurile marelui fluviu ; la Kiustenge avea 5000 omeni cu 14 baterii care dominau portul, la Tulcea 600 fantasinii și 200 infanteriști de marină cu două baterii, și în mai multe puncte din interiorul provinciei, vre-o patru companii de infanteriști ruși care stau la un loc și amestecați cu trupele române.

Într'același timp Rușii își întăreau escadra lor din Mediterană cu noi vase de război, pe care le concentra în apropiere de Dardanele; tot într'același timp începură să fortifice împrejurimile Andrianopolului și pasul Șipca sub pretext d'a protejea retragerea trupelor lor din Rumelia. Într'adevăr, după ce în ziua de 26 Ianuarie s'a încheiat tratatul definitiv de pace dintre Rusia și Turcia care punea capăt invaziunii armatei rusești în împrejurimile Constantinopolului, generalul Todleben plecă din San-Stefano chiar în ziua de 28 Ianuarie, și imediat luă dispoziții ca și armata sa să începă a se desloca și a părăsi împrejurimile mării capitale a Otomanilor, apropiindu-se de Andrianopole, unde se strămutase noua reședință a cuartierului general rus.

Pe când grosul armatei sale se mișca în retragerea sa spre Rumelia încetinel, pe îndelete și fără de grabă, făcând lungi etape, o parte dintr'aceea armată compusă din infanterie, cavalerie și artilerie, merse mai cu grabire, traversă repede Rumelia, trecu Balcanii cu oare-care precipitare, năvăli în Bulgaria prin mai multe puncte, se revărsă ca un puhoiu furios pretutindenii, dar nu se stabili nicăeri într'insa, ci numai o traversă în tot latul său și nu se opri de cât atunci când ajunse în apropiere de fruntaria Dobrogei și în preajma orașului Silistra.

Într'acest timp s'a dat publicității conținutul tratatului de pace definitiv încheiat între Turcia și Rusia. El conținea trei părți și și anume: 1° tratatul; 2° o notă a Rusiei către Pórtă și 3° protocolul compus din 12 articole. Iată dispozițiile de căpetenie ale tratatului: Tratatul din Berlin înlocuia de drept stipulațiunile din tratatul din San-Stefano de care s'a ocupat Congresul; tratatul de

față regula într'un mod definitiv punctele acestui tratat pe care nu le-a atins Congresul; fixa despăgubirea de război la 802,500,000 franci, plus 2,650,000 pentru despăgubirea supușilor ruși stabiliți în Turcia și alungați din ea la declararea războiului, plus plata cheltueilor pentru întreținerea prizonierilor, care banii se vor răspunde în mai multe termene. Rusia și Turcia printr'acel tractat acorda amnestie deplină tuturor locuitorilor pentru fapte politice anterioare tratatului, și restabilea, punându-le în vigoare, toate tratatele de comerț și capitulațiunile care existau între dîsele. Schimbarea ratificărilor de către Împăratul Rusiei și al Turciei se va face în termen de două săptămâni care vor urma după semnarea tratatului.

Nota Principelui Lobanoff care însoțea acel tractat anunța Porței că trupele ruse vor începe a se retrage din jurul Constantinopolului îndată după schimbarea ratificărilor, rămîind a mai sta în Rumelia orientală și Bulgaria până la constituirea lor ca State. Deșertarea provinciilor celorlalte se va termina în curs de 35 zile. Protocolul conținea numai cîte-va puncte explicătore tratatului și declara categoric că el nu aducea nici o atingere, nici caracterului și nici însemnătății tratatului din Berlin, și declara că *omiterea articolului din tratatul de la San-Stefano privitor la despăgubirile de război, ce ar putea cere România, Serbia și Muntenegru, e motivată prin faptul independenței acestor State, independință care numai permitea Rusiei d'a trata pentru dîsele.*

Acastă omisiune viclănă argumentată într'un mod atât de machiavelic, care nu se armonisa nici de loc cu argumentarea ce făcuse diplomații Ruși cu un an mai înainte, atunci când se trata stipulațiunile tratatului din San-Stefano, fu încă un act de răsunare din partea Rușilor față de noi. Ei ne-au lipsit de vre-o sută milioane lei ce am cheltuit pentru războiul din care s'au folosit mai mult dînșii, dar cu toate acestea noi n'am sărăcit. Slavă Domnului suntem îndestul de în stare de a face onoare tuturor angajamentelor de Stat civilizat și bine organizat ce ne impune intrarea în concertul Statelor Europene, și sperăm să mergem departe, de-

parte de tot pe calea progresului, prin noi înșine și fără ajutorul nimăruî.

Acéstă nedreptate nu fu cea din urmă ; alta nu mai mică dar pôte mai revoltătore veni imediat ca să'î ție de urit și să ne scótă din răbdare. De astă dată însuși Țarul liberator găsi de cuviință să ne dea o lovitură fôrte durerôsă care ne costă fôrte mult dar totuși nu avu putere d'a ne scôte din fire și d'a ne sili să ne perdem cumpătul. La 31 Ianuarie guvernul din St. Petersburg comunică guvernului român că va rechema pe Baron Stuart, căruia i s'a incredințat postul de Șef al Arhivei în Ministerul Afacerilor streine și va numi în locu-î pe D-l Consul Al. Iacobson ca girant al legațiunei și însărcinat cu afaceri, adică nici măcar însărcinat de afaceri cum e uzul diplomatic atunci când se ivesce vre-o vacanță saũ ministru pleacă în congediũ. Printr'acéstă măsură singulară și fôrte puțin curtenitore, guvernul rus a desființat de fapt legațiunea și a redus'o la rangul de Agenție, ca pe vremea vasalității. Acéstă procedare, dictată chiar de împăratul, mihni fôrte mult pe M. Sa Domnul și uimi pe guvern, dar nu'î desconcentră și nici nu'î făcu să se abată din calea ce urmase pân' aci, adică d'a-și păstra tot sângele rece posibil.

Tocmai atunci D-l Kogălniceanu, până mai deună-qi ministru în guvernul liberal, găsi de cuviință să tórne unt-de-lemn peste foc, să atace cu violență guvernul din care abia eșise, și să impute foștilor sêi colegi fapte ce săvîrșise și D-sa, în unire cu cei ce rămăsese la putere, dacă nu tocmai le provocase. Cu ocazia desbaterii legii pentru înființarea Legațiunilor și a Consulatelor, după ce critică alcătuirea legii și impută guvernului că n'a presintat și susținut proiectul redactat de D-sa, pe când era Ministru, fără nici o modificare, după ce ascultă răspunsul D-lui Ministru I. Câmpineanu în replică, de o dată și fără veste părăsesce discuțiunea proiectului în discuțiune, și începe să atace politica generală a guvernului, făcînd nisce destăinuirî politice senzaționale și jenante pentru guvern. În focul cuvîntărei D-sa a început să spue lucruri petrecute în sinul consiliului de miniștrii din timpul în care D-sa făcea parte din el, s'a apucat să critice misiunile

extra-ordinare trimise chiar de D-sa din când în când în state în care România era reprezentată, care fapt, spunea D-sa, jicnea pe reprezentanții titulari și în schimb nu aducea nici un folos cauzei pentru care erau trimiși.

Cu acea ocazie D-sa spuse că D-l D. Brătianu a fost trimis la Londra pentru ca să cêră sprijinul guvernului Britan în afacerea Arab-Tabiei, și că pe drum s'a oprit la Pesta, Viena și Paris pentru a pleda aceiași cauză, însă fără să aibă depline puteri și scrisori de introducere de la guvernul central, și că D-l Rosetti a plecat la Roma, în aparință ca să închee cu guvernul Italian o convenție comercială, dar în realitate ca să înduplece pe miniștri Italiani să ne susție în regularea chestiunei israelite, și că în ambele misiuni, guvernul nu s'a ales de cât cu cheltueli mari făcute fără nici o utilitate, tocmai în timpul în care declara că n'avea bani să plătescă cum merita pe reprezentanții țerei din streinătate.

D-sa nu s'a oprit aci ci a destăinuit modul întrebuintării celor 150.000 lei puși la dispoziția D-sale pe fie-ce an din fondul diplomatic, în timpul celor doi ani de război și de ocupațiune, și a terminat spuind că în privința hotarelor Dobrogei, D-sa își păstrează dreptul d'a reveni la timp și d'a cere guvernului, întocmai ca opozanții din anul trecut, actele diplomatice, cerere care l' supăra așa de mult când era la guvern.

La acuzațiunile aduse guvernului de către fostul său coleg, răspunse D-l Câmpineanu, dar D-sa se feri d'a se pune pe terenul spre care l' atrăsese D-l Kogălniceanu, se pădi d'a face chestiune personală, și se mărgini a răspunde că n'a vrut să facă chestiune personală cu nimeni, că nu l'a pus în bănuială buna sa credință și nu l'a adus nici pe departe imputări despre modul întrebuintării fondului diplomatic. Cele alte chestiuni nici nu le-a atins ca să nu învenineze discuțiunea, căci situațiunea era îndestul de turbure și nu era prudent ca să fie și mai mult turburată.

Avea guvernul nevoie de liniște și de reculegere, căci chiar într'aceia și D-l Bălăceanu comunică Ministrului Afacêrilor Streine că Germania, Italia și Turcia deja a aderat la modul de vedere al Rusiei d'a retrage linia de frontieră în dreptul Silistrei cu 20 ki-

lometre mai jos, și că Germania pe d'asupra a început să se impacienteze că România încă n'a îndeplinit clauza din tratatul din Berlin privitoare la drepturile Evreilor. Într'acele momente numai Andrassy ne era favorabil și încă ne susținea.

Tot într'aceiași zi, pe când D-l Prefect al județului Constanța Remus Opran anunța guvernului că s'a deschis primele școli române în Dobrogea, iar comisarul rus din Tulcea a comunicat colonelului G. Cantili comandantul ad-interim al trupelor române dintr'acea provincie, că, în urma ordinului priimit de la generalul Todleben, un regiment de infanterie și altul de cavalerie din armata rusescă vor porni pentru a ocupa imediat teritoriul în litigiu și mai întâiu de toate Silistra, conform protestațiunei formulate de Rusia. Aceiași scire îi fu împărtășită și de ministru din St. Petersburg.

Acastă dublă comunicare adună în ziua de 1 Februarie un consiliu de miniștri extraordinar, în care se desbătu mult timp linia de conduită ce trebuia să urmeze guvernul față cu această aducere la îndeplinire a acestei noi amenințări rusești. Desbaterea fu lungă, dar soluțiunea nu fu găsită, ast-fel că de nevoe ea fu amânată pentru altă zi în care spiritele vor putea fi mai liniștite.

Într'acel timp de răsândire, pe când guvernul se aștepta să-și vie de unde-va de afară vr'o scire mai mângâitoare și mai îmbărbătătoare, iată că-și sosi una după alta în zilele de 2 și 3 Februarie de la Berlin, de la Paris, de la Roma, de la Londra și chiar de la Viena sciri una mai rea ca alta. Tote erau descurajătoare și rău dispuse contra noastră și nici una nu putea fi privită măcar ca un balsam alinător.

D-l Vârnăv Liteanu comunică că părerea generală în Berlin era ca să se încredințeze chestiunea resolvării fruntariei ambasadurilor celor șapte Puteri din Constantinopole, și să lase ca inițiativa acestei propunerii să vie din partea uneia din Puteri. Din nenorocire nici una dintr'însele nu se îndupleca a lua acea inițiativă. Prin altă depeșă el comunică că guvernul German era animat de cele mai bune intențiuni față de noi, dar că el considera afacerea de la Arab-Tabia ca o chestiune europeană ce nu se putea rezolva printr'o demarș unilaterală.

«D-l Wadington, dice reprezentantul nostru din Paris într'o depeșe, impută guvernului român că prea s'a grăbit să ocupe linia de frontieră, și că guvernul rus deja a propus Puterilor soluțiunea sa, pe care toate puterile îl sfătuia s'o priimască. «Tot atunci D-l de Torielli a spus D-luî Obedenaru, gerantul agenției din Roma, că însăși Austria blamază procedarea României, și că Germania făcea reserve d'a se amesteca, numai fiind că dînsa n'a recunoscut încă independența României.

De la Londra D-l D. Brătianu a comunicat că guvernul englez blama procedarea României, dar că 'și va da toate silințele d'a isbuti ca nici Rusia nici România să nu ocupe punctele în litigiu; într'același timp D-l Bălăceanu împărtăși Ministerului că Conte de Andrassy a terminat prin a desaproba pripirea Românilor și că a propus Puterilor d'a însărcina pe ambasadorii lor din Constantinopole d'a aplana cum va sci diferendul ruso-român, dar că întrunirea conferinței ambasadorilor la Constantinopole nu era încă un lucru hotărît.

În fine general Ghica comunică din St.-Petersburg că D-l de Giers s'a plâns de limbajul violent al presei române, de opiniunea publică atât de ostilă Rușilor și de cuvintele ce a adresat D-l Brătianu Baronului Stuart, într'o recentă convorbire ce a avut cu D-sa, în care i-a imputat prea cu multă amărăciune atitudinea agresivă a Rusiei față de România. Aceste cuvinte care au ofensat Curtea din St. Petersburg, a determinat pe Ministrul Afacerilor străine rus să recheme pe Baron Stuart și să'l înlocuiască printr'un *însărcinat cu afaceri*, iar nu de afaceri cum e uzul în situațiunii normale. A mai contribuit la luarea acestei hotărîri și faptul că ocuparea fruntariei era un act de lipsă de convenințe fără de precedent care a supărat pe Împăratul și întreaga națiune rusă. Dacă România ar vrea serios ca să se restabilească între ambele țări pacea și armonia, n'ar avea de cât să priimască în mod provisoriu linia indicată de guvernul său și să evacueze Arab-Tabia.

În ziua de 5 Februarie veni de pretutindenî scirea că toate Puterile povățuiaă pe România să evacueze Arab-Tabia, pentru ca să evite un conflict cu Rusia, și să lase Dobrogea în afară de cor-

donul sanitar. Tot într'acea zi general G. Angelescu vesti guvernul că patrulă rusească a arestat pe linia de hotar pe un ofițer însoțit de trei soldați, dar pe urmă le-a dat drumul. D-sa a protestat prin scris contra acestei samovolnicii generalului Wimberg, dar D-sa i-a răspuns invitându-l să evacueze cel mult până la 8 Februarie la 9 ore dimineața Arab-Tabia precum și zalhanaua după malul Dunării, căci la caz contrariu va ocupa aceste poziții cu forța și va împușca pe soldații români.

Față cu asemenea amenințări categorice și a lipsei de sprijin din partea Puterilor, guvernul Român ca să evite un conflict cu nise consecințe atât de grave, fu silit să se supue forții majore, și în ziua de 7 Februarie 1879 consiliul de Miniștri luă hotărîrea d'a evacua Arab-Tabia. Imediat după aceea D-l Câmpineanu trimise Agenților săi o circulară în copriinderea următoare :

«D-l Brătianu a declarat la timpul său Comisiunii Europene de delimitare că era de neapărată necesitate ca România să-și cunoască fruntariile. După aceea guvernul a procedat la ocuparea hotarului tras de acea comisiune europeană. În ziua de 10/22 Ianuarie un detașament de armată română a ocupat postul de la Arab-Tabia unde găsi patru soldați ruși care păzeau un depozit de material lăsat acolo de Turci. La 21 Ianuarie (2 Februarie), adică peste un-spre-zece zile de deliberațiune în privința aceluși depozit, doi ofițeri unul rus și altul turc au venit și l-au dat în paza detașamentului român ; prin urmare a fost vorba numai de îndeplinirea unei simple formalități în privința aceluși material, iar după darea lui în priimirea Românilor, cei patru soldați ruși s'au retras. În decursul acestor un-spre-zece zile luarea în posesiune a acestei pozițiuni de către Români n'a provocat nici o protestare. Cum mai pe urmă s'a putut da acestui fapt proporțiunile unui act agresiv ?

«Cu toate acestea pentru a risipi orî-ce urmă de bănuială orî-cât de puțin fondată ar putea să fie, guvernul român s'a hotărît a dovedi, după atâta sgomot, că e gata să respecte toate hotărârile luate de tractatul din Berlin și a retrage mica sa garnisonă. Cu toate acestea, printr'acest fapt el nu renunță întru nimic la speranța că în cele din urmă acest punct i se va reda».

În ziua de 8/20 Februarie guvernul a dat prin telegraf ordin generalului Angelescu ca să evacueze Arab-Tabia ; dar fiind-că comunicația între ambele maluri ale Dunărei erau întrerupte prin revărsarea apelor, acest ordin nu ajunsese până la generalul Angelescu de cât în ultimul moment, cu câte-va minute mai înainte de expirarea termenului dat de ultimatumul rusesc. În seara acelei zile sosi la Bucuresci telegrama generalului Angelescu prin care făcea cunoscut guvernului că trupele române au evacuat Arab-Tabia și Zalchanaoa fără nici un conflict cu Rușii, de și n'a priimit ordinul de cât în momentul în care generalul rus deja pusese în mișcare trupele sale spre a începe atacul. Din nenorocire, exclamă autorul *Memoriilor privitoare la domnia Regelui Carol*, dintr'acest incident a rămas impresiunea că evacuațiunea a fost provocată de constringerea exercitată de demonstrațiunea rusească.

După aducerea la îndeplinire a acestui act măhnitor, Ministrul Afacerilor streine trimise agenților săi o circulară telegrafică prin care le făcea cunoscut evacuarea Arab-Tabiei, cu această rezervă că ea nu prejudică întru nimic soluțiunea definitivă a chestiunei.

Aflând de conținutul acestei depeși și de rezervele făcute de guvernul român în privința Arab-Tabiei, Principele Gorceacoff dișe în ziua de 8 Februarie generalului Ghica :

— De geaba faceți rezerve în privința viitorului, căci România nu trebuie să și facă iluzii ; Rusia nu ı va ceda nici o dată marginele Silistrei. Ar face bine Româniı să nu uite nici o dată că Rusia i-a dat Dobrogea, și că numai, în urma stăruinței delegaților francezi și italieni, i s'a întins fruntaria până în apropiere de Silistra. În loc d'a se arăta recunoscătoare nouă, România vrea să ne fie ostilă și intervine contra Rusiei pe lângă Puteri.

Pentru a se justifica de întârzierea retragerii trupelor române din Arab-Tabia, D-l Câmpineanu a mai trimes Puterilor a treia circulară prin care spunea că, din cauza revărsării apelor Dunărei și a dificultății comunicațiilor, general Angelescu a priimit cam târziu ordinul de evacuare, și spre convingere a trimis în copie corespondența schimbată între acesta și comandantul rus. Tot în aceiași zi M. Sa a priimit o epistolă din partea A. S. R. Principelui

Carol Antoniu, tatăl M. Sale, în care între altele îi comunică următoarele : «Colonelul de Scherff delegatul german s'a pronunțat în mod categoric contra pretențiilor rusesci în privința regulării frontariei și a raportat în consecință, dar a priimit de la Berlin instrucții exprese ca să nu combată exigențele Rusiei. Mă mir, a-daose A. S., cum Europa, și mai cu sémă Germania, în urma faptului împlinit al cedării Basarabiei, nu ia o atitudine hotărâtă față cu Rusia, care pare că vë tratează cu aceeași ostilitate ca și mai nainte. Tóte demersurile ce face România pentru ca independența ce a dobândit să nu fie împiedicată sunt combătute, și tóte revendicările sale și libertatea sa de acțiune sunt obiectul unei interpretări parțiale. După părerea mea tu ai făcut bine că n'ai vrut să cedezi Rusiei în privința frontierei și ai provocat decisiunea celor-l'alte Puteri».

După ce evacuarea Arab-Tabiei a devenit un fapt împlinit, guvernul francez trimise prin reprezentantul său la Bucuresci guvernului român, sfatul d'a ceda în privința propunerii rusesci. Ca răspuns la acéstă povață M. Sa în ziua de 16/28 Februarie a scris tatălui Sëu, negreșit spre a pune în vederea guvernului german într'un mod indirect, că: «din cauza afaçerei Arab-Tabiei, Rusia a rechemat pe reprezentantul său și că, cu tóte că colonel Scherff a dis că nu póte încăpea nici un fel de incertitudine în privința liniei de hotar, ađi Germania vrea să dăruiască Arab-Tabia Bulgariei, saũ mai bine dis, Rusiei, care prețuiesce Silistra ca un punct strategic de primul ordin. Cu tóte acestea dobândirea Silistrei întrégă care e cheia Dobrogei, este o necesitate indispensabilă pentru România. Dacă nu ne-am fi certat cu Rusia, de sigur că acea cetate ađi ar fi fost a nóstră».

Cu câte-va zile mai 'nainte la 12/24 Februarie guvernul român a trimis la Constantinopole pe colonel Fălcoianu cu depline puteri d'a reprezenta România, saũ d'a urma numai lucrările conferinței ambasadurilor, în caz când ea ar fi convocată. La 20 Februarie însă D-sa a pornit înapoi spre Bucuresci, după ce a reușit să înduplece pe Pórtă d'a împărtăși vederile României și după ce s'a convins că Congresul anunțat n'avea sorți d'a se aduna în

curând. În convorbirile ce a putut avea cu mai mulți diplomați străini dintr'acel orașuț, a priimit din toate părțile sfatul ca România să se adreseze direct cabinetelor europene.

La 18 Februarie (2 Martie) Baron Stuart și soția sa, au fost priiți în audiența de congediu, și tot într'acea zi au plecat spre Rusia. După audiență mai înainte d'a porni spre țera sa, D-sa a comunicat D-lui Câmpineanu că până la numirea unui nou titular D-l Consul Al. Jacobson va lua direcțiunea legațiunii cu titlu de *însărcinat cu afaceri*. Acest titlu foarte puțin usitat, ascundea o întrerupere de relațiuni diplomatice.

După ce Rusia rămase aproape fără de reprezentant în București, Rusia a făcut guvernului român prin reprezentantul nostru la Petersburg trei propuneri în privința aplanării litigiului și a resolvării chestiunii Arab-Tabiei și a întregii fruntarii, și anume: să revizuirea liniei de hotar de către o comisiune tehnică, ori stabilirea unei înțelegeri printr'un schimb de note, sau o conferință de ambasadori la Constantinople. Guvernul român nu priimi pe nici una, și prin nici un chip nu consimți d'a se lipsi de un drept deja câștigat, ci se împotrivi d'a face ori-ce pas pe calea transacțiunii. Propunerea întrunirii unei noi conferințe propusă de Contele Suvaloff a fost combătută chiar și de guvernul german.

În ziua de 26 Februarie Rușii evacuară Andrianopole și se retrase în Rumelia orientală, și în aceeași zi flota engleză părăsi marea de Marmara și se retrase la Malta.

În urma acestor evenimente lucrurile se mai liniștiră în Europa, încordările se mai destinses și animositățile se mai potoliră; iar între Români și Ruși relațiunile aproape încetară. Vădându-se ocolit, aproape nesocotit, și chiar dat uitării, Prințul I. Ghica ceru și obținu un concediu și în ziua de 19/31 Martie sosi în București. În raportul ce făcu M. S., generalul spuse că ómenii de stat Ruși de cât-va timp au început să dorască cu din'adinsul o apropiere cu România; dar, cu totul contrariu tendinței lor, împératul se arăta din ce în ce mai rece și mai semeț, față de D-sa. Ori de câte ori a avut prilejul să l'abordeze, M. Sa i-a manifestat un fel de antipatie stăruitoare, și foarte adesea l'a tratat într'un mod cât se

póte de puțin bine-voitor. Ceea-ce era și mai surprinđător era atitudinea cabinetului din Berlin care din ți în ți devenea mai rece față de noi și chiar de Domnul nostru, de și era un Hohenzollern.

Dorința unei apropieri din partea Rusiei către noi a manifestat-o însuși contele Schuvalov ambasadorul Rusiei la Londra. Într-o convorbire ce a avut cu D-l Calimachi Catargiu pe la finele lui Martie, D-sa a țiis :

— Mărturisesc că în adevăr noi am făcut câte-va greșeli față de voi, dar trebuie să mărturisiți că și voi ați făcut îndestul de multe. Noi n'avem nici un motiv ca să ne certăm; din potrivă ar trebui ca să fim în cea mai bună înțelegere.

«Dacă afacerea Arab-Tabiei se va regula în favórea noastră, țiice M. S. Domnul în epistola de la 3/15 Aprilie adresată tatălui sėu, atunci trecutul va fi uitat, și noi nu ne vom sili să trăim în bună înțelegere cu Rusia; pentru moment însă relațiunile noastre sunt foarte reci, dar politicóse și corecte. N'avem de cât o foarte slabă speranță că vom vedea chestiunea fruntariei Dobrogei rezolvată într'un sens avantajos pentru noi, dacă o dată Germania e alături de Rusia. Bismarck împiedică pe cele-l-alte puteri d'a lega raporturi diplomatice cu noi»

Aci se opresce al doilea stadiu al chestiunei Arab-Tabiei, aci ne oprim și noi, cu reserva d'a spune într'un capitol următor cele ce au urmat în al treilea și al patrulea stadiu, până ce în fine această chestiune a dobândit o soluțiune definitivă și trainică. Aceste două prime stadiuri n'a avut alt-ceva ca consecința de cât innăsprirea relațiunilor cu marele imperiu vecin, nisce raporturi zilnice foarte încordate și o răcélă între ambele popóre care nici până astă ți nu s'a încălđit cum se cade.

Constituirea Statelor Bulgaria și Rumelia orientală.

Ađi nu mai putem formula învinuirii, a trecut de mult vremea încriminărilor și a animosităților; mulțumită cerului acum întreținem cu prea puternicul imperiū vecin despre răsărit cele mai bune și mai cordiale relațiuni, și sperăm că prin o atitudine corectă și leală vom isbuti ca să păstrăm în tot-d'auna aceste bune relațiuni. Cu tóte aceste nu ne putem opri d'a spune că nu e nici de loc vina noastră dacă acele relațiuni au fost atât de rău zdruncinate după o confraternitate de arme care, după expresiunea generalului Dragomirov, ar fi trebuit să fie vecinică, căci ceea-ce a fost odată consfințit prin sânge este bine și solid consfințit pantru tot-d'a-una. Nu noi ci biurocrația rusescă și șiovinismul penslavist sunt de vină, căci din primele ڃile de confraternitate ei au început să ne prigonescă și să ne stingherescă, numai și numai pentru că suntem și ținem să fim de origină latină dar nu de viță slavă. Noi și ai noștri am dorit în tot-d'a-una ca aceste relațiuni să fie cât s'ar putea mai bune și mai amicale, căci interesele noastre ne-au reclamat în tot-d'a-una și ne reclamă ca să trăim în cea mai bună armonie cu vecinii noștri, și mai cu sémă cu Rușii pentru care simțim o simpatie firescă, fiind de aceeași religione cu noi. Pentru ca să ajungem la acest rezultat, noi am făcut tot ce omenesce ne-a stat prin putință ca să dobândim și să păstrăm bunele

grații ale vecinilor noștri despre răsărit, dar din nenorocire n'am fost plătiți cu aceeași monedă.

Noi în mod sincer și leal ne-am bucurat de bucuriile lor, ne-am întristat de întristările lor și ne-am grăbit în toate ocaziunile să ne manifestăm față de ei o afecțiune spontană și neprefăcută. Spre exemplu la 4/16 Aprilie a sosit la București scirea că în ziua de 2/14 Aprilie a doua zi de Paști, la 9 ore de dimineață, un fost învățător de sat anume Ión Solovieff a tras patru focuri de revolver asupra împăratului Alexandru II-lea, pe când își făcea preumblarea obicnuită prin grădina palatului, dar că acele focuri din nenorocire nu au avut un efect fatal și nu l'a isbit pe M. Sa, din cauză că s'a întâmplat să l' vadă un soldat care s'a repezit și a reușit ca să l' apuce de mână la timp, să l' facă să devieze lovitura și să l' aresteze.

De îndată ce a aflat această scire, M. Sa Domnul nostru s'a grăbit a trimite Împăratului o depeșă de felicitare și de vie simpatie, și guvernul a luat dispozițiuni ca chiar a doua zi, adică în ziua de 5 Aprilie, să se officieze la Mitropolie un tedeum, la care au asistat toți miniștrii și curtea M. Sale; cu acea ocazie s'a adus Cerului mulțumire pentru că odioasă crimă n'a isbutit. Toate aceste manifestări de vedită simpatie fură exprimate chiar în momentele în care eram foarte mâhniți de asprimea cu care M. Sa ne-a tratat în chestiunea Arab-Tabiei. Acastă crimă ne isbutită a determinat pe împăratul ca să ia măsuri extraordinare și extrem de severe, să concedieze din minister pe Tolstoi și alți miniștrii liberali și să supue populațiunea la rigorile unei supravegheri dintre cele mai strajnice. Asasinul a fost repede judecat de un tribunal extraordinar și executat.

Dacă Rușii s'au purtat cu noi cu toată asprimea și puțină voință posibilă, cu totul alt-fel s'au purtat ei cu vecinii noștri Bulgari, pe cari i-au îndestulat cu de toate și i-au răsfățat ca pe nisece copii iubiți numai și numai pentru că sunt slavi. Iată în ce mod s'au constituit Principatul Bulgariei și provincia Rumelia Orientală, prin concursul și stăruința Rusiei. În primele zile după ratificarea tratatului definitiv, retragerea trupelor rusești din Turcia propriu zisă s'a făcut încetinel și fără grabă, iar de la 14 Februarie a în-

ceput a se accelera și a porni cu grabă spre Rumelia tot materialul greu de război și de aprovizionare, până și parcurile de artilerie; ea fu terminată pe la 7 Martie. Cuartierul general rus s'a mutat la 28 Ianuarie de la San-Stefano la Andrianopole; la 23 Februarie s'a strămutat de la Andrianopol la Șipca și la 7 Aprilie a părăsit fostul câmp de război și s'a strămutat în Odesa. Turcii au intrat în Andrianopole abia în ziua de 11 Martie și imediat au început să licențiede rezervele trupelor lor.

Într'acest timp organizarea Rumeliei orientale și a Bulgariei mergea încet dar nu sta pe loc.

În ziua de 9 Februarie sosi în Târnova Prințul Donducof Corsacov guvernatorul numit de Rusia încă de la mórtea Principelui Ciarcaski ca să administreze și să organizeze Bulgaria până la constituirea sa, și fu primit de locuitorii orașului cu ovații entusiasmata. Imediat după sosirea sa, în ziua de 11 Februarie s'a deschis adunarea constituantă care a dat Bulgariei o constituție care fu numită statut organic, dar care fu prea liberală și prea largă în porție cu starea de cultură puțin înaintată a populațiunei din noul stat. Acéstă constituție fu votată în ziua de $10/28$ Aprilie în a treia și ultima citire și subscrisă de către toți deputații. După aceia în ziua de $17/29$ Aprilie Adunarea constituantă s'a dizolvat și a intrat imediat în funcțiune Adunarea electivă care în aceiași zi alese cu unanimitate și prin aclamațiune pe Principele Alexandru de Battemberg domnitor al Bulgariei, după ce Țarul făcu cunoscut națiunei Bulgare prin guvenatorul provisoriu că oprea cu severitate orice candidatură a vre unui supus rus. Cu chipul acesta deveni Domn al noului Principat Sandro, amicul intim al M. Sale Domnului nostru. Acéstă, demnitate precum scim, fusese oferită M. Sale de Puteri încă din anul 1878, dar M. Sa, pentru considerațiuni personale și de preseanță, a refusat-o, chiar în urma stăruițorei rugăciunii ce i-a făcut D-nu I. Brătianu și I. Câmpineanu în ziua de 18 Decembrie anul trecut. Acéstă alegere fu confirmată de Sultan la 12 Maiu. Imediat ce află despre acéstă alegere, M. Sa Domnul nostru felicită călduros pe amicul Său Sandro pentru înalta sarcina ce i s'a dat, și A. Sa răspunse de la Potsdam în ziua 18 Aprilie

mulțumindu-i cu căldură și terminând depeșa cu următoarele cuvinte: «Când mă gândesc la tine și la amicitia ta, mi se pare că greaua sarcină ce mi-am luat a devenit mai ușure». La 7 Maii Sultanul sancționează statutul organic al Rumeliei orientale, alcătuit de o comisiune Europeană, și numi ca guvernator al acelei provincii pe Aleco Pașa, Principe de Vogoride, care intră în Filipopole spre a și ocupa postul în ziua de 16 Maii.

Principele Alexandru mai înainte d'a veni să și ocupe tronul, plecă în ziua de 26 Aprilie la Livadia ca să mulțumescă Țarului pentru sprijinul ce i-a dat ca să devie Domn al Bulgariei, unde sosi în ziua de 30. În ziua de $\frac{4}{16}$ Maii sosi acolo o deputațiune bulgară care, în ziua de $\frac{5}{17}$ îi înmână actul prin care îi făcea cunoscut ridicarea sa pe tronul Bulgariei. După aceea chiar într'acea și noul Domnitor al Bulgariei porni spre Odesa, ca de acolo să meargă cu drumul de fier la Viena spre a face Împăratului Franț Iosif o vizită de mulțumire, și pe urmă să se ducă pe rând pentru același scop la curțile din Berlin, Londra, Paris, Bruxelles, Roma și Constantinopole. În această din urmă capitală sosi la 23 Iunie (5 Iulie). Multe se svonise prin diare în privința modului de procedură ce va impune Pórta noului său vasal, care avea să fie foarte umilitor atât pentru persóna sa cât și pentru noul stat bulgar, dar din norocire nimic din câte se svonise nu s'a adus la îndeplinire. Nu s'a impus noului Domnitor să pórte fes și costum turcesc când se va presenta Sultanului, nu i s'a oferit cucă și tuiu ca unui guvernator ture, și nici nu l-a supus la ceremonialul medieval și la sărutarea mâneî prescrișă de protocolul turcesc, ci imediat cum sosi în Constantinopole, fu introdus în Palat în costumul său de Principe bulgar cu calpac alb în cap, și fără nici un fel de formalitate orientală priimi investitura din mânele Sultanului, iar séra porni spre Varna unde sosi la 24 Iunie la 11 $\frac{1}{2}$ ore a. m. și fu priimit de populațiunea ca un Domnitor.

După ce petrecu nóptea într'acel orașiú, Principele Bulgariei porni la 25 Iunie dim. spre Rusciuc unde sosi la 4 ore d. a. și în dimineața zilei de 26 A. S. depeșă din Rusciuc Domnului nostru următórea telegramă:

«Atingând pământul noiei mele patrii, m'am simțit fericit aflând că ai însărcinat pe Colonel Costa-Foru d'a-mi ura bună venire în numele vostru. Mă grăbesc d'a încredința pe A. V. R. de cea mai vie a mea recunoscință pentru această probă de simpatie, de care mă simț profund atins, și vă rog să credeți că sînt foarte doritor să lucrez din inimă la consolidarea bunelor raporturi de vecinătate între ambele noastre țeri.

După aceia Pr. Alexandru porni spre Tirnova, unde ajungând depuse jurămîntul constituțional și fu întronat. De acolo merse la Sofia care fusese alésă ca capitală a noului stat, și la 5 Iulie constitui primul minister bulgar sub presidența D-lui Zancoff. Ast-fel fură constituite noile state de dincoia și de dincolo de Balcani, care mai târziu fură unite spre a forma o Bulgaria mare și îndestul de puternică ca să se gîndescă a ne face neajunsuri și a se măsura cu eroi de la Plevna care cu jertfirea sîngelui lor le-au dobîndit independența.

În ziua de 11 Iulie Pr. Alexandru își aduse aminte de bunul său amic de altă-dată, și trimise la Bucuresci pe majorul Corvin, șeful Casei Sale militare, ca trimis extra-ordinar, care în o audiență solemnă ce dobîndi la Palat depuse în mânele M. S. Domnului nostru o scrisore oficială prin care îi comunica suirea pe tron a Soveranului său. Această epistolă oficială, de și cât se pôte de cordială, era ceremoniosă ca tôte semenele sale trimise într'o ocasiune identică. Iată în întregime tot conținutul său:

Monsenior,

«Ales soveran al Principatului Bulgariei prin un vot național, și sosit în capitala mea în care-am constituit guvernul meu, mă grăbesc d'a face cunoscut A. V. R. suirea mea pe tronul acestui Principat. Cu cea mai vie satisfacțiune și simpatie personală împlinesc această datorie către soveranul unei țeri limitrofe de care noua mea patrie este legată prin atâtea interese comune, precum și prin atâtea amintiri de ospitalitate politică și de recunoscință. Raporturile noastre mutuale vor contribui, sunt convins, la dezvoltarea și întărirea din ce în ce mai mult a bunelor relații care

trebuie să existe între aceste două țări, destinate una și alta să ia o mare parte la opera glorioasă a civilizației în Orient».

După ce dătu cetire acestei epistole, Major Corvin remise M. Sale încă o scrisoare, această confidențială și subscrisă «Sandro». Prin această epistolă Pr. Alexandru între altele ținea M. Sale:

«Într'acest moment trec și eu printr'aceleași fase prin care ai trecut tu mai acum un an. Devotat Împăratului Alexandru din totă inima mea, aș dori din suflet ca să nu fac nimic care să fie anti-rus, și cu toate acestea din nenorocire funcționarii ruși au procedat aici cu atât de puțină considerațiune în cât mi-e tēmă că silințele mele vor rămânea zadarnice. În toate ministerele domnesce o desordine desperantă și hoția sistematică e chiar sancționată prin decrete iscălite de Donducof. Mă vęd în fie-care țî în alternativa, sau d'a consimți la toate exigențele Rușilor, sau d'a fi acusat în Rusia de ingratiitudine și de ofensă adusă sentimentelor celor mai sacre ale Bulgarilor.

«Situatiunea mea e într'adevăr îngrozitoare ; refuz tot ce e contrariu conștiinței mele și sunt silit dintr'astă cauză să scriu în toate țîlele împăratului Alexandru pentru a preveni calomniile funcționarilor ruși d'aici».

Cum vi se pare ? nu e așa că într'o domnie numai de 15 țîle printre Ruși, Principele Alexandru a fost silit să'și verse focul mai tot ast-fel cum ar fi putut să și-l verse și M. Sa Domnul nostru după un traiu de doi ani trecuți la un loc cu Ruși ? Conținutul acestei epistole este cea mai bună pledorie ce s'ar fi putut ține de cine-va în favórea noastră și în contra Rusiei.

VI.

Deschiderea Adunărilor Constituante și alegerea comisiunelor de redactare a art. 7.

Pe când se desfășurau peripețiile revoltătorei samovolnicii exercitată de Rusia contra noastră provocată de ocuparea de către trupele române a unui teritoriu ce îi aparținea, și care-i fusese dat de comisiunea europeană, încetul cu încetul se desfășurau peripețiile aducerii la îndeplinire a altei samovolnicii, a dării drepturilor la Evrei fără de voia noastră, prin modificarea art. 7 din Constituțiune ce ne-a fost impus de tractatul din Berlin, și se aduceau la îndeplinire una după alta, însoțite de ceremonialul solemn ce le era impus, diferitele formalități cerute de Constituția noastră.

Am descris acele peripeții într'un capitol precedent, și am spus că Camerele ordinare care au găsit că era caz d'a se revizui Constituția, s'aș disolvat și s'aș convocat colegiele electorale care să alege constituantele pentru zilele dintre 3 și 15 Maiu viitor. Acest termen era constituțional, pactul nostru cere ca să trecă orecare timp de resgândire și de consultare între disolvare și noua alegere, cu condiție numai ca să nu fie mai mare de două luni. Guvernul împlini toate aceste formalități, căci nu putea face altminteri; el micșorase pe cât putuse atât timpul de discuțiune cât și termenul de alegere, și depeșase în străinătate dând explicațiuni

**Măria Sa Carol I Domnitorul României
în anul 1879.**

campaniei plină de primejdii la care ne-a constrins tractatul din Berlin; țera a recunoscut necesitatea d'a se modifica art. 7. Acum intrăm în a doua parte care e îndoit mai grea și mai primejdiosă: aceia a modificării aceluși articol, ceea-ce înseamnă aducerea la îndeplinire a unei revoluțiuni sociale pe cale pacifică. Sper că vom reuși; însă nu mă pot opri d'a mărturisi că această cercare e foarte îndrăsnită și primejdiosă, mai ales că e agravată într'un mod neobicinuit prin surrescitarea ce domnesce în popor, mai cu sémă în Moldova. Am negociat în ultimele timpuri cu mulți ómenii influenți din partea locului, și am întâmpinat din partea lor o mulțime de obiecțiuni foarte judicióse în privința chestiunei evreesci. Cu tóte că le-am pus în vedere pericolul amenințator ce ne venea din partea streinătății, ei ne-au enumerat mulțimea unor obstacole imposibile de învins care ar fi în stare să mérgă până la exces. Am vorbit în decurs de două ore cu mitropolitul Moldovei și l'am rugat ferbinte să predice pacea și concordia și să se arate mai tolerant ca toți. S. Sa 'm'i-a obiectat că Moldova creștină nu póte să fie dată pradă Evreilor. La acest răspuns Ț-am replicat observându-ı că era foarte primejdios ca P. S. S. să nutrească asemenea idei și l'am rugat ca conclusiune să useđe de influența sa pentru a înlesni sarcina guvernului.

«Nimeni nu cunoște mai bine ca mine adevăratele dificultăți; le-am expus reprezentanților străini, dar D-l de Alvensleben care a stat la noi numai câte-va zile și abia a văđut pe miniștri, a găsit de cuviință și s'a cređut în drept să spue în secret Prințului de Bismarc că tótă chestiunea evrească e numai un joc de copii care nu servă la alt-ceva de cât ca să se întrebuinteze drept armă de partid. El a spus că cabinetul actual nu vrea, iar nu că nu póte, să resolve chestiunea israelită, și că streinătatea trebuie să exerceze asupra noastră o presiune mai simțitoare...».

Din citirea acestui fragment din scrisóra adresată de M. Sa părintelui Sėu, reese îndestul de lămurit máhnirea și amărăciunea ce l stăpána. Pentru a o îndulci întru cât-va, guvernul se hotări să serbeze a 40-a aniversară a naserii M. Sale cu o pompă și o strălucire mai mare ca în cei-l'alți ani. Într'acea di avu loc o re-

vistă și o defilare a garnisónei și a gardei naționale la șosea la 2 ore d. a., la care a luat parte și A. S. R. Principele moștenitor al Suediei și Norvegiei. După revistă s'a dat citire la două ordine de ȃi, unul adresat guardiei naționale, prin care ȃ exprima Domnesca Sa mulțumire pentru devotamentul, disciplina și ordinea cu care ȃși-a făcut datoria păzind garnisónele în timpul răsboiului; și altul armatei, prin care încă o dată o îndemna să ȃși dea silințá ca, prin discipliná și instrucție, în timp de pace, să câștíge nouă titlurá la recunoscínța țereí.

-Séra orașul a fost frumos iluminat și s'a dat la teatru o reprezentație populară la care au asistat M. Sa Domnul, Principele Suediei și Principesa Paulina.

Tot pentru același scop s'a serbat și ȃiua de ȃece Maiú cu un fast strălucitor cu mult mái imposant ca cel din anul trecut, la care au asistat ca delegați ai armatei din íntregá țérá peste 400 oficerí, sergenți, caporalí și soldați din tóte armele. Cu acea ocașie armata avea să ofere M. Sale o sabie de onóre cu lama lucratá în o vestitá fabricá din Toledo din cel mái fin oțel, cu mánerul de aur ornat cu smalț negru și cu un mare număr de inscripțiuni emblematice. Ea avea să fie oferitá M. Sale pe piața Universitáței splendid decoratá, dinnaintea statuei lui Mihaí Viteazu. La acéstá serbare luá parte și A. S. R. Principele Leopold de Hohenzollern.

Dupá sosirea M. S. și a A. S. R., care avu loc la 12 ore, s'a oficiat pe o estradá construitá în fața statuei un te-deum de către P. S. S. Mitropolitul Primat ; apoi colonel N. Dabija Ministru de răsboiú ținu o cuvínțare, în urma căreia delegații íntregei armate, în frunte cu general Cernat presentară M. Sale spada, și dupá aceia M. Sa rosti o scurtá cuvínțare prin care mulțumi armatei pentru darul ce ȃ-a făcut, declarând că priimea cu mándrie, ca un semn de dragoste acea sabie, și ura ca ea să rêmáe un lung șir de aní în somn adânc.

Dupá aceia urmá defilarea șcólei militare, a universitáții, a șcólelor publice, a gardei naționale, a delegaților tuturor corpurilor de armatá și a garnisónei. La 5 ore séra a avut loc în curtea palatului de la Cotroceni o masá oferitá delegaților corpurilor de ar-

mată, la sfârșitul căreia M. Sa a închinat un toast în sănătatea armatei, iar séra orașul a fost splendid iluminat, și în grădina Cișme-
giu s'a dat un frumos foc de artificii, la care a asistat M. Sa, A. S.
R. și totă populațiunea Bucurescilor.

Aceste manifestații de dragoste spontanee, venite mai ales de la marea mulțime a populațiunei, mângâe foarte mult pe M. Sa și îi îndulci întru cât-va amărăciunea, dar nu îl făcu să uite preocupările ce îi cauza apropierea marelor țile în care avea să se pue încă o dată în joc existența țerei. Într'acest timp sosiră țilele de alegeri; ele se petrecură într'o liniște relativă, dar într'o frământare mai mare ca orî-când, căci alegătorii, mai ales cei din Moldova erau foarte îngrijați. Mulți oposanți se alese, mai cu sémă dintre foștii miniștri dați judecătii, și mulți dintre cei ce respingeaū cu încăpăținare orî-ce concesiune dată Evreilor; cu tóte acestea guvernul dobândi majoritate, dar nu îndestul de mare ca să intrunăscă douē treimi cât cere Constituția la votarea pentru modificarea vre-unui articol dintr'insa. Mai ales în Senat minoritatea era îndestul de numerosă. Alegerile se făcură în chipul următor: la 3 Maiū se alese deputații col. I, la 5 aceia din al II-lea, la 7 cei din al III-lea și la 9 cei din al IV; la 11 senatorii col. I, la 13 aceia ai col. II și la 15 ai Universităților.

În ziua de 22 Maiū la 12 ore, M. Sa deschise în persónă în sala Adunării Deputaților sesiunea extraordinară a Corpurilor legiu-tóre chemate ca să lucreze ca Constituante, și citi un mesagiū a tronului, în care mai întâiū în privința alegerilor ce aū avut loc țice că: ele s'aū făcut cu o linisce deplină, că acest fapt era datorit înțelepciunei poporului și legalității stricte care îi-a păzit în timpul alegerilor, în urma sacrificielor ce țera 'și-a impus pentru a eși cu onóre din dificultățile aduse de ultimele evenimente. În adevér în fața situațiunei ce ni se crează de Congresul din Berlin, era natural ca emoțiunea resimțită să producă în țeră o agitațiune și o îngrijire generală, pentru că nimeni nu scia care era limita cerințelor ce se manifestase prin tractatul din Berlin, precum și limita concesiunilor ce se puteaū face acestor cerințe. Cu tóte acestea, de și fu mare neliniscia ce coprinsese spiritele, to-

tuși rezultatul a dovedit o dată mai mult că poporul român brav și tare pe câmpul de bătae, scie să fie blând și prudent în luptele din întru și să se menție neclintit pe tărîmul legalității.

După aceie, în ceia ce privea chestiunea ardețore ce a provocat convocarea sa Mesagiul țice:

Preocupat de a pune capăt luptelor care de secolî însângeră peninsula balcanică și tulbură periodic pacea Europei, Congresul de Berlin a voit, în noua ordine de lucruri ce crea în Orient, să întemeeze pacea prin suprimarea inegalității diferitelor naționalități și religii.

De și România era cu totul în afară din cercul acestor lupte, totuși printr'o regretabilă și persistentă confuziune, Europa ne-a înglobat și de astă-dată în jumea orientală. Art. 7 din Constituțiune da, din nefericire, o armă contra noastră, acelora cari aveaū interes să prelungească neînțelegerea și ast-fel paralisa acțiunea noastră contra uneltirilor rău-voitore.

Din cauza acésta n'am reușit încă deplin a convinge diplomația europénă că națiunea Română nu a fost nici-odată și nu este nici astă-đi animată de spirit de intoleranță și că, din contră, ea a împins adesea ospitalitatea până la neprevvedere.

Când după căderea Constantinopolei, creștiniî din Orient fugeau înaintea semi-lunei triumfătoare, ei găsiră aici un asil sigur; Româniî le deschiseră brațele cu căldură și fără rezervă. Când mai târđiū însă prin tendințele lor dominătoare, sub regimul domnielor fanariote, ei deveneau un pericol pentru țară, un obstacol pentru dezvoltarea ei națională, România, amenințată în existența ei, luptă neincetat ca să scape de acest rău, și acésta luptă seculară nu se termină de cât în 1821, prin triumful ideei naționale.

Tot ast-fel mai târđiū, când Israelițiî, persecutați în alte State, au năvălit cu grămada la noi, acésta emigrațiune a fost încuragiată de ospitalitatea tradițională a Românilor, de toleranța ce găseau aici.

Când însă acésta emigrațiune, ajutată în parte de nepăsare și nestabilitatea guvernelor de atunci, a luat, mai cu sémă în județele de peste Milcov, proporțiuni mari, și se presentă cu caracterul unei adevărate invasiuni;—când acésta aglomerațiune puternică a unui element străin apăsă greu asupra dezvoltării comerțului și industriei naționale, și mai cu sémă asupra populațiilor rurale, nepregătite a lupta contra exploatărei muncii și activității lor;—atunci temerile și îngrijirile s'au ridicat firesce în sinul Națiunei și ast-fel, în diferite rînduri, guvernele au cređut că pot înlătura pericolul prin restricțiuni legislative, în rîndul căroră, în cele din urmă, a fost și art. 7 din Constituțiune. Dar aceste restricțiuni, fără a garanta în mod eficace interesele noastre economice, n'au servit de cât a expune țera la cele mai nedrepte bănueli de intoleranță religiósă.

Făcând să dispară din aceste dispozițiuni legislative ceea-ce le-ar putea impune prima caracterul unei exclusiuni religioase și punându-le în acord cu marele principiu, ca nimenea să nu fie înlăturat de la folosința și exercițiul unui drept pentru cauză de religione, vom da satisfacere principalei preocupări, care a dictat art. 44 al tratatului de Berlin.

Cu toate că independența o câștigasem prin propriile noastre forțe, pentru a ne admite însă în concertul Statelor Europene, Puterile cele mari au putut cere de la noi ca să ne conformăm ideilor generale care predomină în țările civilizate. În regularea cesiunilor de detaliu însă, ele n'au cugetat, ele nu puteau cugeta a ne impune soluțiuni absolute, contrarie intereselor noastre cele mai vitale.

Nici Camerile trecute, nici guvernul Meu nu au prejudecat întru nimic rezolvarea acestei cesiuni. Ea se presintă într-o deliberație deliberărilor D-vostre. Este o datorie imperioasă ca să vi dăm o neîntârziată soluțiune. Vă aparține D-vostre ca, prin măsurile înțelepte ce veți lua, să asigurați în același timp, atât interesele noastre din năuntru, cât și pozițiunea României în privirea raporturilor internaționale.

Când această grea cesiune va fi terminată, veți avea, D-lor senatori și D-lor deputați, a vă ocupa de alte legi și reforme, nu mai puțin necesare.

Organizarea definitivă a Dobrogei, crearea unei bănci de scompt și de circulațiune și unei case de economii, construcțiunea de întreprinderi și dockuri la porturile principale, reorganizarea și dezvoltarea instrucțiunii profesionale și agricole, înființarea de comiți agricoli sunt atâtea îmbunătățiri de natură a chema înaintea de toate atențiunea D-vostre.

Cum vedeți guvernul român și-a făcut pe deplin întreaga sa datorie ; mai mult nu putea să facă sub domnia unui regim constituțional ; de aci încolo intrau în rolul lor Reprezentațiunile naționale și mai cu seamă înfruntarea opozițiunii, care în asemenea momente solemne avea și ea rolul și responsabilitatea sa, rol care une-orî devine chiar cumpănitor. Într'acele momente omenii politici erau datori să facă abnegațiune de simpatie și antipatie, să sacrifice interesele lor de partid și să pue umărul la rotă ca să scotă țera din făgașii ; din nenorocire însă nu făcură ast-fel. Cei ce făceau parte din opozițiunea sistematică se uniră cu cei ce primise să provoacă voturi imperative d'a respinge modificarea art. 7, de și nu se asemănau întru nimica în aspirațiuni, și rostiră cu ocazia răspunsului la mesagiul tronului cuvântările cele mai violente și acușațiunile cele mai defăimătoare, și nu se sfiră ca unele să calce în picioare interesele cele mai vitale ale țerei.

Mai întâiu ei își numărară forțele cu ocazia alegerii biurou-rilor. La Senat candidatul guvernului D-l C. Bosianu fu ales președinte cu 33 voturi contra 23 date D-lui M. Kostache Iepureanu, iar vice-președinți D-nii G. Leca cu 33 voturi și D-l P. Opran cu 34 voturi contra D-lor G. Manu și Al. Orăscu care au întrunit câte 21 voturi, prin urmare guvernul n'avea o majoritate de două treimi, adică cel puțin de 40 voturi. La Cameră fu ales președinte D-l C. A. Rosetti cu 71 voturi contra a 42 bilete albe, iar vice-președinți D-nii A. Tiriachiu cu 75 voturi, G. Chițu cu 71 voturi, D. Gianu cu 70 voturi și D. Leca cu 69 voturi, toți agreeți de guvern, prin urmare guvernul nici aci n'avea majoritate de 2 treimi, adică cel puțin 76 voturi.

Oposanții sciau că situațiunea politică a țerei era foarte gravă, sciau că la 7 Maiu D-l Vârnab Liteanu a comunicat guvernului că, de și guvernul german își da sémă despre marele dificultăți ce provoca în țeră chestiunea evreiască și despre situațiunea dificilă în care se afla guvernul, totuși D-l de Bülov sfătuia cu stăruință ca guvernul nostru să se grăbescă a da chestiunei o soluțiune seriósă iar nu prefăcută. Nu cerea nimeni ca să dea drepturi la toți israeliții care au năvălit în țeră fiind din țerile vecine, ci să crede dintr'înșii diferite categorii, din care să se alegă numai aceia care merita să se bucure imediat de folosința tuturor libertăților publice. Ei mai sciau încă că în ziua de 26 Maiu tot D-l Liteanu a depeșat că marele puteri vor însărcina pe ambasadorii lor din Berlin ca să dea ei o soluțiune chestiunei evreiesci, în cazul în care Camerele Române n'ar vrea să dea chestiunei o soluțiune îndestulătoare; ei sciau asemeni că această chestiune provoca ferebă mare în Moldova, că se subscria petițiunii acoperite cu miș de iscălituri prin care cereau respingerea modificării art. 7; ei sciau că o amânare prea îndelungată și o vorbire prea înferbântată mărearul și transforma focul în incendiu, și cu toate acestea nu se grăbiră nici de loc d'a da chestiunei o grabnică soluțiune și nu se sfiiră d'a sfida Europa prin cuvântările lor semețe. Cu ocazia dezbaterii adresei de răspuns la mesagiul Tronului, se apucară se vorbescă despre toate și despre toți, fără să se gândescă că A-

genții streine din București erau atâția controlorii care le ascultau vorbele, le spionașu faptele și pe urmă raportașu la curțile lor, Așa dar cu ocazia acestui răspuns, în loc d'a vota adresa apröpe fără a vorbi și pe urmă să procedeze imediat la examinarea propunerii de modificare a art. 7 pentru care așu fost aleși, se apucară să întindă desbaterea și să rostescă cuvintări pe atât de lungi pe cât erau de inoportune și de violente.

Desbaterea răspunsului a început în Senat în ziua de 7 Iunie și s'a terminat la 9. Opozițiunea a prezentat și ea un proiect de răspuns, negreșit ostil guvernului. Cu acea ocașie așu vorbit contra și pentru proiectul de adresă al guvernului : D-nii General G. Manu, P. Grădișteanu, I. Strat, (7 Iunie) iar P. Grădișteanu, Dum. Ghica, Ioan Ghica, Mămolache Kostache Iepureanu, E. Stătescu, Ministrul Justiției, Gen. I. E. Florescu, L. Catargiu, iar P. Grădișteanu, și în fine D-l Prim-Ministru I. C. Brătianu, (8 Iunie). După aceia s'a închis discuțiunea, s'a respins proiectul minorității cu 35 voturi avënd pentru 17, și s'a priimit al majorității cu 39 voturi contra 3. Votarea pe articole s'a făcut la 9 Iunie și proiectul s'a priimit definitiv cu 33 voturi contra 14.

M. S. a priimit biuroul și delegația Senatului în sala tronului din Palat în ziua de 10 Iunie la 11^{1/2} a. m., în preșența D-lor Miniștri, iar D-l C. Bosianu Președintele Senatului dătu citire răspunsului la mesagișu care, în privința art. 7, șicea următorele :

Măria Ta,

Senatul a vëndut cu fericire liniștea care a domnit în-alegerile Camerilor de revisiuire. Atitudinea pacinică și înșelëptă păzită de poporul nostru în fața unei cestiuni atât de arșetöre, precum este revisiunea art. 7 din Constituțiunea țerei, dovedesce că el este pătruns de gravitatea situațiunei și că el are consciința datoriei sale, aceea de a dovedi Europei că netoleranșă religiöasă nu există, nici în inima, nici în moravurile națiunei române.

Senatul în revisiunea ce este chemat de a face unei prescripțiunii constituționale, nu va uita nici ceea-ce datorim spiritului luminat al secolului, nici garanțiile ce mai presus de töte trebuie să ne dăm pentru conservarea naționalității nöstre, pentru apërarea intereselor nöstre sociale și economice.

La acéstă adresă M. Sa răspunde în modul următor :

Domnule președinte, Domnilor senatori,

Priimesc cu o vie mulțumire cuvintele ce'mi adresați în numele Senatului. Ele 'mi dovedesc odată mai mult că înțelepciunea și patriotismul de care națiunea română a dat atâtea probe, și pe cari le regăsesc cu fericire în reprezentanții săi, sunt la înălțimea greutăților situațiunei și încercărilor prin cari trecem.

Nu mă îndoesc, D-lor senatori, că, grație concursului luminat și a experienței D-văstră, grație iubirei și devotamentului tuturor pentru țară, vom eși triumfători din aceste dificultăți; și că, revizuind art. 7 din Constituțiune, și răspunzând ast-fel cerințelor secolului și așteptărilor Europei, veți sci tot-de-odată să luați măsurile necesarii pentru ca interesele vitale ale națiunei să nu fie compromise și ca viitorul ei să fie asigurat.

Vă mulțumesc încă odată din inimă, atât Eū, cât și Dómna pentru simțimintele ce ne exprimați, și ne asociem împreună cu D-văstră la tóte urările ce faceți pentru fericirea iubitei nóstre patrii.

În Adunarea Deputaților desbaterea răspunsului la mesagiū, începu la 9 Iunie și se termină la 11; cu acea ocație vorbiră pro și contra proectului de răspuns: D-nii A. Lahovari, D. I. Ghica, P. P. Carp, N. Blaremburg, G. Mărzescu, D. Rossetti-Tețcanu, I. Codrescu, N. Ionescu, (9 Iunie); D. Sturdza Ministru de Finance, Em. Costinescu, G. Vernescu și G. Chițu, (11 Iunie); după aceia se închise discuția și adresa fu priimită cu 89 voturi contra 25. Imediat după luarea în considerație a proectului, începe discuția pe articole, la care mai vorbiră D-nii N. Ionescu și D-l I. C. Brătianu Președintele Consiliului Miniștrilor și pe urmă iar se închise discuția și adresa fu definitiv priimită cu 90 voturi contra 9.

Acéstă adresă fu priimită de M. S. la palat în ziua de 12 Iunie la 11^{1/2}. Cu acea ocație D-l C. A. Rosetti dătu cetire acestui răspuns la mesagiū iarășii în prezența D-lor Miniștri. Acest răspuns în privința art. 7 țice:

Măria Ta,

Adunarea Națională, alésă de țeră în vederea actului atât de însemnat al modificării pactului său fundamental, este fericită de a'și începe lucrările, aducând omagiile sale aceluia ce este apărătorul cel mai puternic al instituțiunilor nóstre constituționale, după cum este și luptătorul cel mai vítéz al drepturilor și aspirațiunilor nóstre naționale.

Liniştea şi legalitatea cu cari s'a'au făcut alegerile generale, precum şi zelul patriotic ce l'a'au arătat alegătorii, exercitându'şi într'un număr cu mult mai mare de cât ori când dreptul lor electoral, sunt o îndoită dovadă despre întemeierea instituţiunilor reprezentative, prin intrarea lor în moravurile noastre publice, şi despre adinca îngrijire a naţiunii în cesiunea revisuirii art. 7 din Constituţiune.

Adunarea Deputaţilor speră că, inspirându-se de datoria patriotică a căreia responsabilitate o cunoşce, va parveni, în îndeplinirea misiunii sale de revisuire, a da ţerei acea linişte şi securitate, ce nu se pot dobândi de cât prin înlăturarea cauzelor cari ar putea fi prejudiciabile neîntreruptei propăşiri naţionale.

Ţera simte cea mai urgentă trebuinţă ca, scutită de preocupările ce'î absorb de atâta timp activitatea, să'şi pôta îndrepta în fine toate silinţele spre îmbunătăţirile din întru.

La această adresă M. S. răspunse în chipul următor :

Domnule Preşedinte, Domnilor Deputaţi,

Vă mulţumesc pentru cuvintele căldurose ce'mi adresaţi.

În adevăr, împrejurările sunt grele. Am însă credinţa neclintită, că înţelepciunea şi patriotismul reprezentanţilor naţiunii vor învinge, ca tot-d'a-una, încercările în cari ne aflăm.

Să nu uităm că în unire stă tăria.

Să nu uităm, mai ales astăzi, că această unire de cugetări şi de lucrări e reclamată de ţera întregă, pentru ca să puteţi săvârşi un fapt atât de important precum este acela al revisiunii art. 7 din Constituţiune.

Acastă reformă, efectuată în puterea liberului joc al instituţiunilor reprezentative, va întări şi va înrădăcina puternic în inimile tutulor încrederea în instituţiunile noastre fundamentale.

Tarî în lăuntru pe basa legii şi a libertăţii, dezvoltarea naţiunii va lua un avânt decisiv.

Eû şi Dómna vă mulţumim pentru simţimintele ce ne arătaţi şi urăm D-vos-tră şi iubitei noastre patrii fericirea cea mai deplină.

După ce terminară cu discuţia şi prezentarea răspunsurilor la mesagiû, deputaţii şi senatorii începură să se gândească şi la modificarea art. 7, dar nu ca să se înţeleagă ca ómenii şi să caute mijlocul ca să iasă din încurcătură spre binele ţerei, ci ca să se ţie iar de certuri, iar de neînţelegeri şi iar de străgănitri regretabile. Prevădënd așa ceva M. Sa în scrisórea ce adresă tatălui seû în ziua de 1 Iunie, dise :

«Acum sîntem vîrîți pînă în gât în chestiunea evreiască, a cărei soluțiune din nenorocire va întîrzi încă. Am amînat momentul d'a-ți scri cu speranță c'o să pot să-ți vestesc ceva pozitiv, dar acum, neputînd să prevîd cît timp va dura acésta penibilă incertitudine, nu mai pot zăbovi d'a-ți împărtăși sciri de la noi. Tóte faptele și tótă munca noastră sînt concentrate asupra acestei dificile afaceri, care umple pe tótă lumea de grije, căci nimeni nu scie ce va aduce ziua de mâine. Consiliile de miniștri se țin lanț și miniștri vin în tóte zilele la Cotroceni pentru ca să delibereze cu mine asupra execuțiunei reformei așteptată de întîrrega Europă. Cu tóte acestea Ministerul e încă nehotărit și agravéză prin acésta situațiunea; el stă la îndoială dacă trebuie sau nu să presinte un proiect de lege, de témă să nu ridice în contra sa o furtună care ar compromite soluțiunea, și nu îndrăsnesce să ia într'un mod energie o pozițiune care încă ar putea să ia o turnură favorabilă, cel puțin la Cameră unde un mare număr de deputați sînt încă nehotăriți.

«Miniștrii sînt de părerea ce eș nu împărtășesc, ca Camerele să facă propunerii, cărora guvernul să le dea în urmă o formă acceptabilă. Brătianu mi-a șis : — Dacă noi vom cere prea puțin Camerilor, vom avea pe Europa contra noastră; dacă le cerem prea mult, atunci ele ne opun un refuz absolut. În consiliul de miniștrii de ieri, am expus următórea opiniune a mea proprie în privința resolvării acestei chestiuni. Mi-am exprimat părerea ast-fel: 1° să se ștergă fără multă vorbă din Constituție articolul restrictiv; 2° să se dea Evreilor născuți în România și care nu s'aș bucurat nici-o-dată de o protecțiune străină drepturile de cetățian dacă aș îndeplinit următórele condițiuni: *a*) dacă aș făcut serviciul militar, *b*) dacă aș plătit impositul personal, *c*) dacă aș terminat o școlă română, *d*) dacă exerciteză o meserie în România, etc.

«Va priimi óre representațiunile poporului acésta propunere? mă îndoiesc, și cu tóte acestea ea e o soluțiune cu care s'ar împăca Europa. O rezistență pasivă și dificil de sdrobot e acum la ordinea zilei în Cameră. Printre Moldoveni s'a manifestat o surescitare crescîndă și o atît de mare împotrivire contra orî-cărei concesiune făcută evreilor, în cît guvernul trebuie să se pórte cu

ei cu forțe mare băgare de seamă pentru a le reduce prejudiciile. Opozițiunea conservatore de la Senat, ia o atitudine din cele mai ostile contra guvernului și declară față că va rezista la tot. (Chiar D-l L. Catargiu adaugă în notele sale autorul Notițelor privitoare la domnia Regelui Carol, altă-dată îndestul de moderat, a devenit forțe întăritat, pasionat, furtunos și violent). Camerile s'au constituit, și în săptămâna viitoare vor începe desbaterile adresei care vor fi îndestul de furtunose. Dacă spiritele ați atât de întăritate se vor calma, putem spera că în cele din urmă vom ajunge la o apreciere mai obiectivă a chestiunei....».

În timpul discuțiunei adresei, Deputații și Senatorii se întruneau în toate serile împărțiți pe tabere politice pe la cluburile lor, și discutați cu aprindere, și își dau păreri deosebite în privința ardețorei chestiuni israelite. Asemeni și după terminarea acelei chestiuni; cu toate că Camerile luase decisiune ca în timp disponibil să lucreze ca Camere ordinare, totuși în ședințe publice nu se discuta nimic, căci nimic nu era la ordinea zilei afară de modificarea art. 7, și pentru acea modificare nu vrea nimeni să ia inițiativa și să redacteze măcar un anteproect. Guvernul care nu vrea să ia inițiativa, a spus M. S. în epistola reproducă mai sus pentru ce, și Camerile nu vreați asemeni să facă primul pas ca să nu se compromită față de alegătorii lor care le dăduse în multe locuri votul în mod imperativ.

Vedând că afacerea într'acest mod nu se urnea din loc, D-l Brătianu în ziua de 13 Iulie luă cuvintul în Senat, și ceru Senatului să aleagă o comisiune din sinul său care să redacteze un proiect de lege, și expuse în scurt cauzele care îl silea să facă acel pas. Această propunere fu combătută de D-l Iepureanu și B. Boerescu, susținută de D-nii Bosianu și P. Grădișteanu și de Primul Ministru, și în cele din urmă propunerea fu priimită și Senatul alese în comisiune pe D-nii C. Bosianu, C. Brăescu, P. Grădișteanu, D. Pruncu, N. Pilat, N. Krețulescu și B. Boerescu cu câte 32 voturi contra 17 albe. Aceiași propunere fu făcută de D-l I. Brătianu și Adunării Deputaților în ziua de 14 Iulie, și după ce fu combătută de D-l G. Vernescu și susținută de D-l Ministru I. Cămpineanu, propunerea

fu priimită și se alese membrii în comisiune D-nii G. Mărdeșcu, I. Codrescu, D. Giani, G. Chițu, I. Agarici, A. Tiriachiu, N. Fleva, P. Carp, E. Costinescu, Caprian și N. Nicorescu cu 85 — 49 voturi contra, 31 bilete albe.

Ambele comisiuni au început să lucreze aci în parte și aci întrunite în timpul sereii, dar au discutat mult și bine, mai mult cu aprindere de cât cu folos, și a trecut multă vreme fără să potă să ajungă la vre-o înțelegere. Ceva mai mult, în ziua de 21 Iunie D-I Gr. Bălănescu deputat din Putna a depus pe biuroul Adunării Deputaților o moțiune scrisă de 14 deputați, prin care declarau că nu era loc la revisuirea art. 7 din Constituție.

Într'acest timp de sbuciumare, de lupte și de împerecheri veni din Africa de Sud trista scire că Prințul Louis Napoleon fiul Impăratului Napoleon al III-lea care a făcut României atâta bine în 1857, 1858, 1859, 1862, 1864 și 1866 a murit în ziua de 17 Maiu ucis de 17 săgeți pe când se lupta ca voluntar în armata britană contra Zulușilor. Acest nenorocit principe a fost adus în Englitera și înmormintat în capela din Crislehurst, reședința Impărătesei Eugenia, la 30 Iunie. Acéstă scire produse în România o mare emoțiune, mai cu sémă în nisce momente atât de turburi în care Francia republicană ne trata așa de rău. La 14 Iunie M. Sa Domnul nostru, fidel interpret al sentimentului general, adresă mult încercatei mame o depeșe de condoleanță fórte mișcătoare, care se termina cu cuvintele: «M. V. ați îndurat tot ce o femeie póte să îndure; viața v'a dat tot și v'a luat tot. D-đeu să vă susție». La astă depeșe M. Sa Impărătesa răspunse la 7/19 August prin o depeșe prin care îi mulțumea pentru cuvintele mângâetóre ce îi-a adresat, și în care, între altele dicea: «Tot s'a surpat în jurul meu, și nu 'mi-a rămas din tot ce am avut scump decât două morminte»!

VII.

Redactarea primului proiect de revizuire al art. 7 și retragerea Ministerului.

Pe când deputații și senatorii nu vreau să ajungă la o înțelegere cu guvernul și să accepte o soluțiune rezonabilă, pe când unii temporisau, alții alergau la arguții și chichițe avocațești și alții desfidau cu nepăsare Europa întregă prin intransigența lor seméță, și puneau pe guvern și Domnitor într'o situațiune dintre cele mai dificile, iată că la 16 Iunie d-l Vârnab Liteanu depeșă de la Berlin că a aflat că puterile occidentale vor adresa o notă colectivă guvernului român, care îi va crea o situațiune dintre cele mai serioase și mai primejdióse pentru țară, prezentând'o ca p'o nesupusă la voința Tractatului din Berlin.

Curind după aceea Conte de Andrassi a comunicat guvernului prin contele Hoyos că Bismark nu ținea la nici un articol din tractatul din Berlin ca la art. 44 privitor la evrei, și că el n'avea nici o încredere în buna voință a guvernului român. El vrea ca România să nu intre în posesiunea independenței sale de cât după rezolvarea chestiunei evreești și că, atâta timp cât condițiunile Congresului din Berlin nu vor fi îndeplinite, în ochii ei România va fi privită ca o țară vasală, peste care va trece și va trata direct cu puterea suzerană de la Constantinople. Germania a cerut ca să

se adune la Viena o conferință care să impue cu sila României voința Europei. Ca să evite aducerea la îndeplinire a acestei cereri, cabinetul din Viena comunică celui român că el recunoște situațiunea dificilă în care se află acest guvern, și că aprobă tactica sa d'a nu face el însuși propunere de revizuire și d'a aștepta de la camera compusă din toate partidele, un proiect modificător, dar ține ca absolut necesar d'a-i împărtăși că, în fața primejdiei ce îl amenință, el trebuie să documenteze prin fapte buna sa credință în privința punerii în execuțiune a art. 44 din tractatul din Berlin. Acastă comunicare din partea guvernului Austro-Ungariei e dictată de sentimentele amicale ce ne păstrează, sentimente care, nu pôte să tăguduiască, pôte să se schimbe în rechemarea trimisului său, în caz când s'ar primi din partea tuturor puterilor propunerea făcută de lord Salisbury d'a trimite o notă colectivă, iar Austro-Ungaria va fi însărcinată s'o prezinte și să asigure aplicarea art. 44 în România.

Tot într'acel timp sosi la Bucuresci D-l Várnava Liteanu și comunică prin viu grai M. Sale că situațiunea era extrem de gravă, că întârzierea adusă execuțiunii tractatului din Berlin a iritat pe Pr. de Bismark contra României și că va provoca negreșit o intervenire europeană în cas când n'ar interveni o grabnică soluțiune. Ca răspuns la toate aceste amenințări îngrijitoare, un grup de deputați, în frunte cu D-l V. Conta, ținea un mortăș la principiul că nu era cas d'a se modifica art. 7.

D-l Calimachi Catargiu comunică din Paris în ziua de 21 Iunie că D-l Wadinton i-a trimis o epistolă scrisă de propria sa mână prin care-i împărtășea că Germania, Englitera, Italia și Franța au cădut de acord pentru a trimite împreună o notă colectivă prin care să invite pe România d'a modifica art. 7 din Constituție și d'al înlocui prin art. 44 din tractatul din Berlin. La acastă epistolă D-sa a răspuns că opiniunea publică din România era foarte surescitată prin acest amestec direct al Puterilor într'o cestiune de administrație interioară, și că e temere ca pe acastă cale, în loc d'a dobândi rezultatul dorit, va ajunge la altul cu totul contrariu care ar fi prejudiciabil păcei interioare.

Într'acest timp presa germană mai presus de cât a tuturor celorlalte state, seria articole peste articole, unul mai fulgerător ca altul contra noastră șiși manifesta cea mai vedită antipatie. Chiar organele antisemite nu ne erau favorabile; ba chiar unii istorici germani s'aũ încercat să ne contrafacă istoria trecutului și să defaime gloriile ale nẽmului nostru ca Mihaiu Viteazu etc., zugrãvindu-i în colorile cele mai întunecóse.

M. Sa Domnul enervat cu drept cuvint de acestã campanie vedit ostilã nouẽ, întreprinsã de întrãga Europã, în ziua de 20 Iuniu convocã la Cotroceni un consiliu de Miniștri în care M. Sa cere ca guvernul sã ia o pozițiune energicã fațã de Camere în chestiunea israelitã și sã le silẽscã ca sã dea zor comisiunilor sã redacteze cu un moment mai curãnd articolul modificãtor într'un sens care sã potolẽscã o datã opiniunea publicã europeanã atãt de surescitatã contranóstrã. D-l Brãtianu rãspunse cã își da tóte silințele ca sã influențeze Camerele în sensul d'a acorda drepturi la óre-carã categoriile de evrei, dar cã deputații și senatorii nu vreaũ sã-l asculte, cã amenințãrile Europei nu le făcea nicĩ o impresiune și cã guvernul era silit sã temporizeze, sã nu bruscheze lucrurile și sã menajeze susceptibilitãțile ca sã iasã cu bine din dificila încurcãturã în care se gãsea.

D-sa adaogã cã dacã M. Sa consimțea, D-sa va pune în fața Camerilor chestiunea ministerialã și chiar se va retrage de la guvern mãrturisind în mod public cã 'i-a fost peste putințã sã pue în execuțiune art. 44 al tractatului din Berlin pe cale constituționalã.

Acestã soluțiune nu plăcu nicĩ de loc M. S. și 'l îngrijurã fórtẽ, mai cu sãmã cã Puterile se arãtau din ñi în ñi mai grãbite și nu consimțeau sã 'i acorde rãgazul necesar pentru a gãsi o soluțiune care sã împace pe tótã lumea.

«Sarcina ce cade asupra-mi, ñice M. Sa într'o epistolã adresatã tatãlui sãu, cu data 20 Iunie, este d'a feri țara de amare desilusiuni; pentru aceia cer ministerului meũ sã ia o inițiativã energicã și sã recurgã la tóte mijlócele posibile pentru a obține un rezultat óre-care; insã acestã atitudine va costa lupte strajnice din care va cãdea în fãșii multe iluđii. Țara pãn'acum n'a avut pri-

lejul să vadă înfățișându-se înaintea spre deslegare o problemă atât de grea de deslegat, nici n'a trecut printr'o criză atât de serioasă, în care pôte să piardă tot ce a câștigat pe câmpul de război.

«Italia se mulțumesc numai cu suprimarea art. 7 din Constituție și Anglita cu naturalizarea câtor-va Evrei; dar Wadington cere o soluțiune radicală, și cei de la Berlin insistă ca să se răscumpere drumurile de fier în condițiunile cerute de bancheri. N'așteptăm din raporturile noastre cu Germania o regulare satisfăcătoare a chestiunei evreesci; Cancelarul imperiului este în contra noastră, și cu totă buna voința Împăratului, nimic nu se pôte schimba. Am ajuns la extremitatea d'a mă mulțumi să câștig în favórea cauzei mele cel puțin concursul Anglita și p'al Italiai».

Într'acest timp D-l I. Kalinderu, care trata la Berlin cu Bleichröder chestiunea drumului de fier, a comunicat M. Sale că Prințul de Bismark era hotărît să lege chestiunea drumului de fier de chestiunea israelită, și să nu se declare satisfăcut de aducerea la îndeplinire a tractatului din Berlin în România, de cât atunci când ambele chestiuni vor fi pe deplin rezolvate.

Acéstă situațiune extrem de încordată a silit pe guvern să cêră Camerilor să grăbescă prezentarea proiectelor comisiunilor lor; în urma acesteia stăruitoare cereri în ziua de 20 Iunie membrii ambelor comisiuni întrunite la un loc ținură prima ședință spre a se înțelege asupra redactării noului art. 7 din Constituție, și în ziua de 21 aceste comisiuni cădură de acord d'a admite principiul d'a se retrage din Constituție orî-ce inegalitate religioasă la dobândirea drepturilor civile și politice. Ca contra lovitură și spre a strica efectul acesteia rezoluțiuni, într'aceeași zi D-l N. Blaremburg depuse în Cameră o moțiune subscrisă de 8 deputați și în Senat 14 senatori altă moțiune prin care cereau d'a nu se modifica art. 7 din Constituție.

În fine la 23 Iunie D-l G. Mârzescu raportorul comisiunei speciale a Camerei, dătu citire raportului prin care presenta proiectul art. 7 modificat și aprobat de majoritatea comisiunei speciale, însoțit de o expunere de motive. Tot de odată dătu cetire și la o propunere a D-lui P. P. Carp, la câte-va amendamente ale D-lor

E. Costinescu, G. Mârzescu, A. Tiriachiu, N. Nicorescu, I. Codrescu și I. Agarici, prin care toți admiteau modificarea art. 7, dar introduceau ore-care puncte și vederi deosebite, amendamente care n'au obținut majoritate, precum și la o moțiune scrisă de P. Casimir și alți 21 deputați, cei mai mulți moldoveni, prin care, pe bađa mai multor considerațiuni larg enumerate și dezvoltate, conchideaă că pentru acum nu e loc la revizuirea art. 7 din Constituțiune. Tot atunci s'a mai citit și moțiunea generalului G. Magheru prin care admitea modificarea art. 7, dar impunea condițiuni foarte grele pentru dobândirea împămîntenirei, precum și mai multe petiții venite din țară prin care cereau respingerea modificărei Constituțiunei său cereau nisce condiții dintre cele mai greu de îndeplinit la dobândirea indigenatului.

Dintre toate aceste propunerii cea mai favorabilă Evreilor era propunerea D-lui Carp care cerea suprimarea art. 7 din Constituție, suprimarea art. 7 și 8 din codul civil și adăogarea la art. 16 din codul civil a dispoziției următoare : « Asemeni vor fi dispensați de stagiū evreii care născuți în țară nu se vor fi bucurat de vre-o protecțiune streină ». Mai cerea să se adauge în legea comunală un nou articol în următorul coprins : « Israeliiți pămîntenii vor putea exercita drepturile comunale fără a fi obținut împămîntenirea cea mare. Prin israeliiți pămîntenii se înțelege acei care, născuți și crescuți în țară, în curs de două generațiuni nu s'au bucurat nici o dată de vre-o protecțiune streină ».

Moțiunea admisă de majoritate dar ne acceptată de guvern avea coprinderea următoare :

Proect de dispozițiuni constituționale destinate de a înlocui art. 7 din Constituțiune.

Art. 7. Streinul de ori-ce credință religioasă, pôte dobândi însușirea de cetățean român, îndeplinind condițiunile și formele următoare :

Va adresa către Domn cererea sa de naturalizare, arătând capitalurile, statul său, profesiunea saū meseria ce exercită și vroința de a'și statornici domiciliul pe teritoriul României.

Dacă după o asemenea cerere, petiționarul va locui de ce anii în țară, și dacă prin purtarea și faptele sale va dovedi că este folositor țerei, Corpurile legiuitoare îi vor putea acorda împămîntenirea.

Vor putea fi scutiți de stagiul de zece ani acei cari vor fi făcut țerei serviciu importante, cari vor fi adus în țară industrii, invențiuni utile sau talente distinse, cari vor fi fondat în țară stabilimente mari de comerț sau de industrie.

Asemenea vor putea fi scutiți de stagiul de zece ani, streinii născuți și crescuți în România, din părinți născuți în România, și cari nici unii nici alții nu s'au bucurat veri o-dată de o protecțiune streină.

Împămintenirea nu se poate acorda de cât în mod individual, prin lege votată cu majoritate de două treimi de Corpurile legiuitoare, sancționată și promulgată de Domn.

Insușirea de român se conservă și se perde, conform dispozițiilor cuprinse în codicele civil.

O lege specială va determina modul prin care streinii își vor putea stabili domiciliul pe teritoriul României.

Acei ce nu se bucură de plenitudinea drepturilor de cetățen român, nu pot în alt mod dobândi imobile rurale în România de cât numai prin moștenire ab-intestat.

Raportorul comisiunii de inițiativă, **G. Mărzescu.**

În Senat s'a citit proiectul modificător art. 7 redactat de comisiunea alésă pentru acest scop, în ședința de la 24 Iunie, de către D-l Costin Brăescu raportorul său. Iată conținutul acestui proiect.

Propunere.

Cel ce va voi a se naturalisa în România, va fi dator a cere naturalisația prin suplică către Domn, a aduce renunțarea înscris de la protecțiunea streină și probe autentice că a fost cetățen, bucurându-se acolo de toate drepturile civile și politice, arătând capitalurile, starea, profesiunea sau meseria ce exercită și voința de a-și statornici domiciliul pe teritoriul României.

Dacă solicitatorul după o asemenea cerere va locui zece ani în țară, și dacă, prin purtarea și faptele sale, va dovedi că este folositor țerei, Adunările legiuitoare, după inițiativa Domnului, îi vor putea acorda decretul de naturalisațiune care va fi sancționat și promulgat de Domn.

Cu toate acestea, va putea fi dispensat de stagiul de zece ani, cel care ar fi făcut țerei serviciu important sau care ar fi adus în țară: o industrie, o invențiune utilă, talente distinse, sau care ar fi format în țară stabilimente mari de comerț sau de industrie.

Se pot asemenea dispensa de stagiu, streinii cari au servit sub stindardul României; această dispensă se aplică numai pentru trecut; asemenea și cei născuți și cei crescuți în țară și eșiți din părinți asemenea născuți și crescuți în țară, dacă nici părinții nici fiții n'au fost supuși la nici o protecțiune streină și s'au supus la toate sarcinile Statului.

Art. 8, 9 și 16 din codul civil, privitoare la naturalizațiune, se abrogă.

Numai românii și naturalizații români, sînt singurii cari se pot bucura de drepturile politice și comunale.

Proprietatea imobiliară rurală nu va putea fi dobândită de cît de cetățeni români.

Cetățenia română, nu se pôte căpăta de cît cu majoritatea de două treimi a votanților din fie-care Corp legiuitor.

Raportor, **Costin Brăescu.**

Tot de o dată D-sa a mai citit și un proiect de lege al D-sale deosebit, cu o redacțiune cu mult mai restrictivă ca aceea a majorității care precum s'a vădut era îndestul de restrictivă. Prin proiectul D-sale cerea ca toți streinii creștini sau streinii să obție naturalizarea prin legi speciale individuale după un stagiū de 10 ani, reducerea la un stagiū de 6 ani pentru cei ce au introdus industrii mari în țară, sau au făcut fapte strălucite pe cîmpul de răsboiū, ori s'a căsătorit cu o pămîntencă. D-nii B. Boerescu și N. Krețulescu, de și alesi în sinul comisiunei totuși, n'a luat parte la lucrările sale, fiind de opinie deosebită cu a majorității comisiunei. Acest proiect era identic cu acela al comisiunei Adunării deputaților, cu o mică deosebire numai de redacțiune și cu óre-care mici adaose.

De îndată ce luă cunoscința de conținutul sēu, D-l Prim-Ministru I. C. Brătianu declară în Adunarea deputaților în mod categoric că guvernul nu adera la acel proiect și că și va spune motivele pentru care nu putea să priimescă lucrarea comisiunei. Pentru a desvolta acele motive era de neapărată trebuință să aibă loc o desbatere prealabilă, și fiind-că miniștri nu puteau să vie în fie-care secțiune ca să dea tóte explicările necesare, D-sa rugă pe Cameră ca imediat să ție o ședință secretă în care să aibă loc acea discuție prealabilă în secțiunii unite, în care guvernul să și expue tóte motivele care l silea să nu aprobe redacțiunea comisiunei; după aceea deputații să trecă în secțiunii separate.

În urma acestei declarațiunii ministeriale, tribunele fură golite și Ministrul Afacerilor streine dădu citire actelor diplomatice reproduse mai sus, iar Primul-Ministru făcu apel printr'o cuvîntare caldă la patriotismul reprezentanților țerei, ca să dea chestiunei

o soluțiune acceptabilă care să împace întru cât-va cerințele Europei, și să scape țera de o primejdie care punea în joc toate interesele sale naționale, o amenința să piardă tot ce a câștigat pe câmpul de război, și punea în primejdie chiar existența sa de stat. Din nenorocire majoritatea deputaților nu vru să împărtășească vederile guvernului; cei mai influenți din oratorii săi afirmară cum că nu erau israeliți Români, că n'au existat nici-odată, că chiar acei ce s'au născut pe pământul românesc nu s'au asimilat cu Românii nici prin limbă, nici prin obiceiuri, cei mai mulți nici prin port, și nici nu și dau vre-o silință cât de mică ca să se asemene cu națiunea română. În Senat n'a urmat nici o discuțiune și proiectele citite au fost trimise la secțiuni.

În secțiunile ambelor Camere, discuțiunea a fost și mai animată de cât în ședința publică; în sinul lor s'au dat pe față fără nici un înconjur toate animositățile contra guvernului, toate patimile politice și totă repulsiunea ce inspiraū Evreii Românilor și mai ales Moldovenilor. Nici amenințările Europei, nici interesele cele mai vitale ale țerei, nici disciplina ce trebuie să domine între membrii aceluiași partid, nici respectul către Corónă care nu vedea cu ochi buni pasiunea mergând până a desfide tot, chiar amenințările cele mai categoric formulate, nimic n'au putut opri pe cei orbiți de ură d'a merge înainte cu pași grăbiți pe calea rătăcirii.

În deșert merse în secțiunile Camerei în ziua de 28 Iunie D-l Prim-Ministru Brătianu, și i rugă ferbinte să nu săvârșească fapte nesocotite, în deșert făcu marele Român apel la cele mai nobile sentimente ale lor și i suplică să nu săvârșească fapte de urmărire cărora va suferi o țără întregă, în deșert vorbi liberalilor ca liberal și cu autoritatea sa de șef al partidului, căci nu putu să înfringă cerbicia nimănui, și nu reuși să aducă la staul pe oile rătăcite. Cu acea ocazie, D-sa le spuse că guvernul s'ar mulțumi numai cu ștergerea art. 7 din Constituție și cu dispoziții de îngrădire cât se pôte de severe, cu ocazia acordării împământenirei pentru toți streinii, care îngrădire să fie înscrisă chiar în Constituție, cu condiție numai ca, la punerea sa în aplicare, să se acorde de o dată împământenirea la câte-va categorii de evrei, și anume la cei ce au făcut

datoriile lor de militari de la 1864 încoace, la cei ce au luat parte la războiul independenței, la cei ce au făcut studii universitare în țară și în străinătate, la cei ce au introdus în țară o industrie mare și folositoare țerei și la cei ce au făcut Statului său cultură națională daruri însemnate. Pentru aceste concesiuni care ar fi împăca Europa și ar fi înălțat primejdia fără a periclita interesele țerei, căci cei ce întrunea aceste condiții erau foarte puțini, D-sa consimțea ca dreptul de a dobândi și stăpâni o proprietate rurală, să fie un drept național acordat numai pământurilor și împământenților.

Cu acea ocazie D-l Brătianu, inspirat fiind de ferbinte sevă amor pentru binele public și de absoluta sa desinteresare față de orice folos personal, propuse capilor de opoziție să formeze un minister de fuziune, și la cas de nepriimire merse mai departe, le oferă dimisia întregului cabinet, retragerea partidului liberal de la putere și chiar concursul și influența sa noului guvern pentru a scote țara din greoaia situație în care se găsea.

Drept răspuns la acest apel călduros și la aceste rugăciuni ferbinte eșite din adâncul inimei, deputații care se credea mai puțin ostili guvernului admiseră în toate secțiunile Camerei redacțiunea majorității comisiei sale speciale, fără să ție în seamă opunerea guvernului, și fără să admită măcar una din propunerile sale, și alese ca delegați persoanele cele mai intransigente și mai ostile guvernului; delegații la rândul lor alese ca raportor pe D-l V. Contașmanul declarat al modificării art. 7 și al oricărui drept acordat Evreilor. Printr'acest pas războiul între Cameră și guvern era declarat și dat pe față, și acordul propus de minister ca să ajungă la o soluție care să împăce atât pretențiile Europei cât și interesele țerei era respins cu semeție.

Tocmai într'acel moment, adică la 1 Iulie, M. Sa Domnul priimi de la Tatăl Său o epistolă în care îi dicea: «Recunosc că a doua Plevnă ți-ar cauza îngrijire mai puțin mare de cât situația parlamentară actuală. În capul unei armate domină numai o voință și o responsabilitate, pe când o sarcină constituțională îți impune să suportă lanțuri foarte grele și să înălțurî piedici nenumărate. Cu toate

acestea trebuie să cauți și să găsești mijlocul d'a eși printr'o cale
 ôre-care dintr'acéstă dilemă periculôsă.

«În starea în care se găsește lucrurile ađi, articolul din tractatul
 din Berlin trebuie să fie priimit și executat cu strictețe și fără de
 frase. Dacă nu priimesce într'un mod franc cererile marilor Pu-
 teri, acceptând tóte consecințele ce vor decurge dintr'insele, țara
 va cădea în cea mai urită situațiune.

«Bismark, mulțumită indiscutabilei preponderențe ce exerci-
 téză asupra tuturor Puterilor, afară póte de Englitera, va face din
 chestiunea evreească punctul de plecare al unei chestiuni euro-
 pene generală, și nu rămâne îndoială că tu vei avea în perspec-
 tivă nisce ăile fôrte grele. Dacă Camerile și-ar da o socotélă exactă
 de situațiune s'ar convinge că tótă rezistența este absurdă și ar
 consimți să facă tóte concesiunile cerute. Amenințarea că Europa
 ar subjuga din nou România impunându-i vechile raporturi de
 vasalitate către Pórtă, după părerea mea e numai o gogoriță care
 maschiază nisce intențiuni cu mult mai rele. Puterile știu că Pórtă
 nu mai e în putere și nici nu mai are mijloce d'a exercita din nou
 suzeranitatea sa.

«Tóte acestea adunate la un loc pe mine mă îngrijurez și mă
 neliniștesc, și cred ca și tine că acéstă criză e cea mai periculôsă
 din tóte câte ai înfruntat în timpul domniei tale. «Cu tóte acestea
 eu cred că se póte găsi o eșire prin care să poți da o adesiune for-
 mală la decisiunile Congresului din Berlin, apărând însă material-
 mente legitimele interese ale României. Însă nici o restricțiune,
 nici o rezervă care ar da Puterilor ce vor avea să pronunțe ultimul
 cuvânt, vre-un motiv d'a nu se declara satisfăcute. *Trebuie să
 cedezi chiar cu prețul d'a sacrifica ministerul Brătianu...*

«Sper să pot întâlni pe Împăratul la Mainau între 15 și 20 ale
 corentei, și voi aborda cu el cu tótă francheța chestiunea Ro-
 mâniei... Póte că dând o soluțiune favorabilă afacerii căilor fe-
 rate, plătind'o chiar cu grele sacrificii bănesci, vei putea îndulci
 dispozițiile celor de la Berlin».

Pentru ca să sondeze dispozițiile Puterilor asupra condițiilor
 cu care s'ar crede satisfăcute în privința modificării art. 7, D-I D.

Sturdza Ministru de Finance plecâ în ziua de 30 Iunie spre Berlin și lăsă ca ad-interim pe D-l I. Câmpineanu; D-sa sosi acolo la 3 Iulie. În ziua de 2 Iulie sosi la Bucuresci scirea că alianța istraelită universală, nefiind mulțumită cu proiectul propus de comisiunile Corpurilor legiuitoare române, a îndemnat pe Austro-Ungaria, Franca, Germania, Anglia și Italia să impue României prin orî-ce cale coercitivă va găsi de cuviință, înlocuirea art. 7 din Constituție prin art. 44 al Tractatului din Berlin, chiar în momentul în care ambasadorii tuturor Puterilor, adunați în conferință, desbăteau redacțiunea unei note colective prin care să impue României același lucru.

Tôte aceste evenimente grămădite unul peste altul nu fură în putere să misce pe deputați și pe senatori și să îi înduplece d'a consimți să intre într'o cale împăciuitoare și să facă ore-care concesionî. Vêdënd tôte aceste acte ostile producëndu-se în mod ostentativ, mai cu sémă în Cameră, D-l C. A. Rossetti în ziua de 4 Iulie la începutul ședinței depuse demisia sa de Președinte al Adunării Deputaților pe biuroul acelei Camere și nu mai vru să cedeze cu nici un preț, cu tôte că Camera i-a respins demisiunea.

La sfirșitul aceleiași ședințe D-l Prim-Ministru I. C. Brătianu luă cuvântul și anunță că îndată ce a vêdüt că secțiunile au ales ca delegați persoane care nu erau din majoritatea ce a dat ministerul presidat de D-sa, s'a grăbit a depune dimisia Ministerului în mânele M. Sale Domnitorului, dar mai mulți deputați din majoritate i-au observat că prea s'a pripit, și și-au dat părerea că mulți din reprezentanții țerei, pôte că și delegații secțiunelor, în urma lămurirelor ce vor dobândi, se vor mai apropia de ideea care ar putea fi acceptată și de guvern. Aceste obiecțiuni l'a înduplecat să și retragă dimisiunea. Vêdënd însă că majoritatea comitetului delegaților era statornică reprezentantă a unei majorități care sta afară din ideele majorității care susținea guvernul, și ca culme a ales ca raportor chiar pe D-l V. Conta dușmanul orî-cărei transacțiunii, ca să nu mai rămâe nici un echivoc, D-sa a depus din nou demisia cabinetului în mâna Domnitorului, de astă-dată irevocabil. A procedat ast-fel mai nainte ca raportorul ales de delegați să dea cetera raportului ce a redactat, pentru ca cei ce vor veni la putere

să găsească situațiunea mai puțin încurcată. Mai înainte însă d'a se ridica ședința din cauza lipsei de guvern, D-sa își exprimă părerea numai în calitate de deputat, că ar fi fost mai bine ca Camera să 'și aleagă președintele, pentru ca Domnitorul când se va adresa la Corpurile legiuitoare, să aibă la cine să se adreseze.

După o suspendare de câte-va minute, luă cuvântul D-l Al. Lahovari și spuse că D-l Brătianu s'a cam grăbit demisionând, și că alegerea Președintelui Camerei nu se poate face, demisiunea sa ne fiind priimită; asemenea nici Camera nu se poate proroga, tot pentru că demisia Ministerului n'a fost încă priimită. Trebuie mai întâiu să se aștepte ca să se rostască și a treia persoană care adesea ori stă după perdea, dar care în asemenea momente are singură dreptul să se pronunțe.

În urma D-lui Lahovari vorbi D-l St. Corlănescu, care ceru să se priimască dimisia D-lui Rosetti și Camera să 'și aleagă președintele, apoi D-l Al. Sihleanu vice-președintele care presida dătu ore-care explicațiunii în privința demisiei. După aceia D-l G. Mărzescu, cu un spirit caustic, înțepător și vedit dușmănos, făcu în mod ironic apel la patriotismul D-lui Rosetti ca să nu se mai jöce cu demisiile și să 'și retragă demisia. După D-sa se ceru închiderea discuțiunei, și D-nii N. Dimancea și V. Maniu vorbiră contra și pentru închiderea discuțiiei. După aceia discuția s'a închis, demisia s'a priimit și D-l C. A. Rosetti fu reales președinte cu 73 voturi contra 1 dat D-lui G. Vernescu, fiind 42 abțineri. După aceia D-l Vernescu anunță că s'a depus raportul în privința modificărei art. 7. Cu toate acestea ședința s'a ridicat ne mai fiind nici un ministru pe banca ministerială. Demisia ministerului a fost anunțată Senatului în ziua de 5 Iulie tot de către D-l Prim-Ministru I. C. Brătianu, și imediat ședința s'a ridicat fără discuțiune.

VIII.

Reconstituirea Ministerului și misiunea D-lui B. Boerescu la Curțile europene.

Demisiunea ministerului, de și fusese anunțată de mai nainte, apoi dată și retrasă și chiar preparată în înțelegere cu M. Sa, totuși când fu dată în mod irevocabil produse asupra M. Sale o impresiune profundă, pentru că în acele momente grave și cu nise Camere atât de rebele, numai un minister Brătianu putea să facă față nevoilor și să scôtă țera din încurcata situațiune în care se găsea. În primele zile ale lunii, M. Sa își manifestase în câte-va rinduri nemulțumirea Sa în mod îndestul de fățiș contra ministerului, care nu se arăta îndestul de energic și nu era în stare să își domine majoritățile, nici să găsească o soluțiune care ar mulțumi streinătatea, fără a vătăma interesele țerei. Cu acea ocazie M. Sa rostise câte-va cuvinte aspre la adresa majorității liberale care nu se ridica la înălțimea situațiunei, și punea foarte adesea la nise încercări foarte crude respectul ce M. Sa simțea pentru Constituție, a cărei strictă observare îi punea în cale colosalele dificultăți contra cărora trebuia să se lupte. Cu toate acestea acum la 4 Iulie la 5 ore după amiazi, după ce a primit în mânele Sale demisia întregului cabinet, începu să regrete din suflet această soluțiune neașteptată, și să se gândească la mijlocul d'a o înlătura, însărcinând tot pe D-l Brătianu cu formarea noului minister, dar a unui minister

de coalițiune liberalo-conservatōre în care să fie reprezentate tōte elementele care să pōtă aduce o majoritate de douē treimi în favōrea unei soluțiunii împăciuitoare.

Ca să ajungă la acest rezultat, M. Sa veni în ziua de 5 Iulie la palatul Sēu din Capitală, și după ce se consultă mai întâi cu D-I Brătianu și ascultă părerile sale, chemă la Palat pe președinții ambelor Corpuri legiuitoare. D-I C. A. Rosetti președintele Camerei se rosti în mod franc în favoarea demisieii cabinetului și a chemăreii la putere a conservatorilor, ca să potolēscă ei cum vor sci țera pe care au întărâtat-o contra liberalilor. În asemenea cas D-sa promise în numele tuturor liberalilor, sprijinul lor cel mai stăruitor în favōrea adoptării unei soluțiunii împăciuitoare, care ar fi cât s'ar putea mai largă, cam în sensul propunerii D-lui Costinescu, care prin excepțiune la dispozițiunile conținute în proiectul majorității Camerei, admitea la bucurarea drepturilor de cetățen român, numai pentru unica dată, când se va vota acea lege, persōnele cuprinse într'o listă ce se va vota o dată cu art. 7.

D-I Bosianu declară într'o audiență ce a durat mai bine de o oră, că numai un minister de fusiune ar putea să garanteze dobândirea soluțiunei așteptată, și 'și exprimă părerea că sub nici un minister ori-care ar fi, nu s'ar putea dobândi de la nisce Camere române drepturi pentru Evrei mai mari de cât cele ce le-au dat majoritățile comisiunelor speciale. În audiența ce a avut mai nainte D-I Brătianu, a spus M. Sale în mod categoric, că ori-cât de grave ar fi consecințele amenințărilor Puterilor, România nu pōte să priimēscă în întregimea lor cererile acelor Puteri, căci ele aducēndu-se la îndeplinire ar primejdui, dacă nu chiar ar nimici, naționalitatea română, și ar pune în joc chiar existența statului Român.

În urma acestei prime consultări, a doua zi, la 6 Iulie, avu loc a doua, de astă dată cu persōne mai numeroase care representaū diferite partide. Mai întâi M. Sa avu o convorbire cu D-I Brătianu și cu Principele D. Ghica, care susțineea ideea unei fusiunii, prin care ar putea câștiga câte-va concesiuni mai apropiate de cererea Puterilor; după aceia priimi pe D-nii Vernescu și Mărzescu, care ținură

cu tărie la proiectul majorităților, și și exprimară convingerea cum că cel mai bun mijloc prin care s'ar înlătura criza, ar fi numai votarea aceluï proiect, cu condiție ca și D-l Brătianu să 'l priméscă. Tot în cursul acelei zile, M. Sa consultă și alte persoane politice marcante între care și pe Șeful opozițiunei conservatóre, cărora M. Sa le atrase atențiunea asupra gravității excepțiionale a situațiunei și le declară categoric că M. Sa nu da preferință nici unuia din proiectele propuse în secțiunile Camerilor, dar se crede în drept d'a cere Reprezentației poporului d'a găsi pentru chestiunea evrească o soluțiune care să apere mai întâi de toate interesele economice ale țerei, și într'acelaș timp să dea Puterilor posibilitatea d'a se declara mulțumite.

Unii dintre cei consultați țise că nu e nevoie ca să mulțumim negreșit pe puteri, căci putem trăi fără ca independența noastră să fie recunoscută de ele. M. Sa răspunse că o asemenea soluțiune extremă ar fi foarte primejdiosă. E foarte periculos ca să stăm mult timp afară de un tractat internațional, și printr'acésta expuși la discrețiunea Puterilor vecine. Dupa ce termină cu aceste considerațiuni, M. Sa îi îndemnă să pue mâna la terminarea crizei intrând în guvern. La acéstă propunere D-lor respunse că le trebuia puterea, iar nu numai portofoliï ministeriale, și puterea nu pôte s'o ia fără a disolva Camerele. După ce termină cu consultarea tuturor căpeteniilor politice, în séra acelei zile avu loc o consfătuire a M. Sale cu întregul minister demisionat, care asemeni fu de părere că numai un minister de fusiune ar scăpa situațiunea. După aceea nóptea târziu, M. Sa avu o convorbire cu D-l B. Boerescu, care consimți a intra în noul minister ca ministru al afacerilor străine, și d'a da concursul său și al amicilor săi noului guvern, cu condiție numai ca să se proroge Camerele pentru o lună.

Prorogarea Camerilor, acésta fu condiția sine-qua non ce punea opozițiunea moderată intrării sale în minister; despre cea intransigentă nici nu mai fu vorba, căci ea cerea prea mult, mai mult de cât se putea acorda într'acele momente. Așa dar prorogarea, adică amânarea, era pivotul în jurul căreia se învârtea soluțiunea crizei, și cu toate acestea acéstă soluțiune unică era respinsă de Puteri

cu indignare, cu nisce manifestațiuni de ostilitate foarte pronunțată și cu amenințările cele mai violente.

D-l Sturdza telegrafiă de la Berlin în ziua de 4 Iulie, că D-l de Radovici care de curând înlocuise în postul de sub-secretar de stat al Germaniei pe D-l dr. Bülow, i-a șis că România trebuia ca negreșit să se supue consecințelor tractatului din Berlin, căci cu cât va întârșia mai mult cu atât va întârita mai rău pe marile Puteri. România nu trebuie să considere ca un act de ostilitate pozișunea ce a luat Germania, Francia, Englitera, Italia și Austro-Ungaria față de țera lor; din potrivă, acela ce vrea binele României e dator s'o sfătuiască ca să se ferescă de consecințele marelor tractate internaționale. Marele Puteri n'aũ amănat trimiterea notei colective de cât pentru a acorda României un termen de resgândire; însă dacă ea se va încăpățina și nu va vrea să aplice art. 44, D-sa, D-l de Radovici, are instrucțiuni d'a lua aspre măsuri contra României, și Europa e hotărșită să caute și să găsescă mijloce prin care să aducă la îndeplinire voința sa. Guvernul German doresce ca D-l Brătianu să fie menșinut la putere pentru că acesta s'a declarat contra majorității Camerei.

Tot D-l Sturdza depeșă la 6 Iulie că D-l de Radovici i-a șis că o prorogare a Camerilor române ar produce o impresiune foarte în Europa. Puterile nu cereaũ alt de cât înscrierea în Constituție a egalității religioșe, și după aceea o punere în aplicare a acestui principiu într'un mod leal. Asemeni la 10 Iulie tot D-sa depeșă că atât Contele de Saint Vallier cât și D-l de Radovici i-aũ spus că nota colectivă era gata de 15 șile, și că singurul mijloc d'a o mai reșine ar fi fost, chiar în cas când s'ar proroga Camerele, trimiterea de către guvernul român a unei circulări care să spue că agitașunea din spirite și criza ministerială aũ făcut ca amânarea Camerilor să devie necesară.

Din memoriile privitoare la domnia Regelui Carol, nu reiese că Puterile ar fi trimis nota colectivă, dar din svonul ce a circulat prin șiarele dintr'acea epocă, și din efemeridele culese cu mine și cu și într'acel timp, reese că D-l de Radovici, ar fi cerut prin agentul român din Berlin în numele Germaniei, Franciei, Angliei și Ita-

liei înscrierea art. 44 din tractatul din Berlin în Constituția României, și că guvernul român a răspuns chiar într'acea di Agenților săi printr'o depeșă-circulară, prin care protesta contra acestei cereri, pe care o respingea ca pe soluția cea mai primejdiasă.

Într'acest timp M. Sa Domnul, după ce a consultat personajele cele mai în vață din diferitele partide politice, între care și pe D-l P. Carp, pe care M. Sa l-a laudat, într'o epistolă adresată tatălui Său, spund că dintre mulți e omul cel mai inteligent, mai leal și cu idei mai liberale, se hotărî în fine în ziua de 8 Iulie să încredințeze D-lui I. C. Brătianu sarcina d'a forma un minister de fusiune. După ce priimi însărcinarea, D-l Brătianu îi făcu cunoscut că spera că până a doua di să formeze noul minister, în care D-sa va lua lucrările publice și presidenția Consiliului, D-l M. Kogălniceanu internele, D-l B. Boerescu externele, D-l Dimitrie Sturdza finanțele, D-l At. Stolojan justiția, D-l N. Krețulescu cultele și instrucțiunea publică și D-l colonel D. Leca războiul.

Acest minister s'a constituit definitiv în această formațiune și a depus jurământul în ziua de 11 Iulie în mâinele M. Sale. După aceea D-l Boerescu a trimis Agenților săi o circulară prin care l-a făcut cunoscut constituirea noului minister și prorogarea Camerilor pe timp de o lună, prorogare cerută ca o condiție sine-qua-non de către miniștri cei noui, ca o necesitate indispensabilă pe care au cerut-o, pentru a lăsa timp spiritelor să se mai liniștească, și a putea să ceară și să obție Camerilor după atâta timp de resgândire principiul egalității religioase reclamată de tractat.

În ziua de 11 Iulie noul minister se presintă pe rînd înaintea Camerei la 2 ore d. a. și la Senat la 3 ore d. a., și după ce D-l Prim-Ministru citi decretul de numire, D-l colonel D. Leca în Cameră iar D-l B. Boerescu în Senat, dătu lectură programului său profesiei de credință al noului cabinet din care extragem câte-pasagii.

«Timpii sunt grei, dice el la început, din cei mai grei prin care a trecut țera noastră vre-o dată, pentru aceia am lăsat orî-ce spirit de partid, orî-ce pasiuni, orî-ce reminiscențe și ne-am dat mâna cu toții, după cum am făcut și altă dată în alți timpî grei, după

cum adesea făcea și părinții noștri, căci numai așa vom putea apăra interesele cele mai scumpe și mai legitime ale patriei noastre». Pe lângă aceste cuvinte de introducere programul mai adăoga în substanță: «Acest cabinet, de și era compus din oameni care urmau diferite direcțiuni politice, totuși era unit în principiul și în modul de vedere asupra situațiunei și asupra chipului d'a rezolva dificultățile actuale. Va fi prin urmare în măsură d'a le înlătura. Apartține numai Camerilor, ca, conform declarațiunilor solemne și positive ce a făcut mai de mult, să se supue tractatului din Berlin, și să schimbe art. 7 din Constituție. Guvernul speră asemenea, ca într'această ocaziune să fie la înălțimea legitimelor cerințe ale țerei, garantând libertatea religioasă absolută, în afară de orî-ce restricțiune confesională, înlăturând într'același timp inchiitudinile de ordin național și economic. Va ajunge la acest scop fără să stabilească nici un fel de categorie pentru naturalisările individuale, și impunând într'același timp ore-care reserve la dobândirea proprietăților rurale».

După aceia D-l B. Boerescu în Senat și D-l Prim-Ministru în Cameră, dătu citire următorului mesagiu de prorogare :

D-lor Senatori, D-lor Deputați,

«Revizuirea art. 7 din Constituțiune preocupă România întrégă; ea trebuie a preocupa încă mai mult pe guvern. Spre a cunoște fasele prin care această chestiune a trecut, atât în de afară cât și în năuntru, nouii Mei miniștri au dar trebuință de un ore-care timp, D-v. asemeni cunoscând acum mai de aprópe dificultățile ce înconjură chestiunea, simțiți negreșit necesitatea d'a vă pune din nou în comunicațiune cu alegătorii D-v., cu țera, și acesta înainte d'a proceda la rezolvarea definitivă a chestiunei. În acest interval guvernul Meu va putea aduce la cunoștința Marilor Puteri Europene hotărîrea națiunei de a admite în legislațiunea sa principiul proclamat de art. 44 din tractatul din Berlin, dar tot o dată și îngrijirile ei și marea datorie ce avem d'a garanta și interesele naționale și economice, care trebuie să fie sacre pentru orî-ce Stat, pentru orî-ce popor.

În urma raportului Consiliului Meu de miniștri sub No. 441, și pe puterea art. 95 din Constituțiune, Eū dar amân sesiunea extraordinară a Camerilor pe termen de o lună, cu începere de astă-dî».

Prorogarea Camerilor a produs în țară un fel de ușurare, căci i s'a dat răgaz să mai respire și să mai scape măcar pentru o lună de greutatea ce simțea pe piept din cauza ideii că în curând, prin silnicia Europei întregi, va fi silită să consimtă d'a se vedea o dată copleșită de năvălirea Evreilor, care orî-ce s'ar țice, e pentru noi o primejdie națională și economică. În străinătate din potrivă atât amânarea cât și programul guvernului a produs pretutindenî, și mai cu sémă în Berlin, o impresiune fôrte rea.

Contele de St. Vallier 'și-a exprimat părerea că « misiunea D-luî Sturdza micșorase încordarea dintre puterile occidentale și România. La început se cerea recunoscerea și punerea imediat în aplicare a principiului art. 44, iar acum s'aũ despărțit cele două chestiuni, ceea ce e o concesiune însemnată. Cu tôte acestea România trebuie să se gândescă serios la faptul că tractatul din Berlin este de o mare importanță, și că el trebuie să fie executat până la cele mai din urmă consecințe ale sale.

«Românii greșesc când se plâng de purtarea Franciei față de ei. Franția nu va uita nici o dată că inimele Românilor aũ bătut pentru dênșă în timpurî de nenorocire ; și tocmai pentru acêsta Franția care vrea binele României, o povățuesce cu stăruință d'a face tôte demarșele necesare pentru ca să devie mai curênd un stat independent. Fie-care cunósce scopurile Rusiei față de România; ea vrea s'o nimicescă, pentru că e un obstacol în drumul său spre Constantinople, și pôte să'î instrêineze simpatiele Bulgariei precum și a celor-l'alte state din peninsula balcanică, de și ele vor ca de aci încolo să trăiască în individualitatea lor, fără să fie sub tutelă saũ tiranisare».

Acêstă scire venită din Berlin, mähni fôrte mult pe M. Sa, dar o epistolă sosită în ziua de 16 Iulie de la tatăl M. Sale îl mai mângae și 'l făcu să întrevadă printre negura de norî ce întuneca orizontul politic al țerei sale, o mică rață luminósă prevestitóre de zile mai senine.

Printr'acea scrisóre A. S. R. îi făcea cunoscut Augustului Sêu fiũ, că s'a întâlnit cu Împêratul Germaniei Wilhelm I la Mainau, și a vorbit cu M. Sa despre România și despre tot ce o privea cu

francheța Sa obicnuită. Din convorbirea ce a avut, A.S.R. s'a convins că Împăratul n'a fost pus în curentul situațiunei. El arunca totă vina asupra Engliterei, care ținea morțiș ca să se dea chestiunei evreesce o soluțiune fôrte nechibzuită și că politica Germaniei nu putea atunci să se separe de aceea a acestei țeri.

«Când îi dovedii că era cu totul contrariu, și cōmparaiū moderațiunea care se accentuiază din ce în ce mai mult în Englitera cu asprele proceduri ale Germaniei, care nu vrea să ție compt de împrejurări, atunci Împăratul păru fôrte surprins. Nicî nu vru să credă aceia ce 'mî șise că chestiunea israelită îi era personal antipatică, pentru că deja a făcut experiență prin ceia ce s'a întâmplat la Polonezi și în Rusia. Dacă n'ar fi fost bolnav în timpul Congresului din Berlin, din cauza rănilor ce 'i-a făcut Nobiling, M. Sa n'ar fi consimțit cu nicî un chip ca să se dea acestei chestiuni o desvoltare atât de mare, în cât să ia proporțiunile de acum. În scurt, adaogă A. S. R. sunt convins că cancelarul imperiului n'a consultat pe Împăratul în privința acestei afaceri, saū cel puțin nu 'i-a expus-o în tôte amănuntele ei.

«Pot să te încredințez că modul d'a vedea lucrurile al Împăratului m'a surprins și m'a bucurat fôrte mult, și francheța cu care 'i-am vorbit trebuie să fi avut asupra-î o influență directă și o acțiune care de sigur a săvîrșit o operă salutarie pentru voi, deschidēnd ochii Împăratului; în orî-ce caz el va opune de aci încolo ôre-care rezistență la voința lui Bismarck, și va căuta să se orienteze într'un mod mai precis și mai amănunțit.

«'Î-am șis că acéstă aspră procedare pôte să aibă ca consecință aruncarea României în brațele Rusiei, ceia-ce, orî-care ar fi simpatie M. Sale față de Împăratul Alexandru II, ar aduce o zdruncinare complectă a echilibrului oriental».

La acéstă epistolă care L-a înveselit fôrte mult, M. Sa răspunde încă fiind sub impresiunea puternicelor șgduiri prin care trecuse, zugrăvind într'un stil melancolic și plin de amărăciune tôte câte s'aū petrecut în ultimele șile în jurul M. Sale. Mai întâiū îi expuse greutățile ce a avut să suporte, pentru a păstra neatins și respectat pactul constituțional, și termină acest pasagiū șicēnd: N'am

de cât o singură cale care mă p^ote duce la îndeplinirea scopului ce urmăresc, și aceia e îngrădită de Constituțiune. Îmi dau t^ote silințele ca să observ cu strictetă această Constituție, care 'mⁱ creiază colosalele dificultăți contra cărora am a mă lupta; însă tocmai dintr'această cauză triumful va fi mai meritoriū și rezultatele vor fi mai durabile.

După aceia în al doilea pasagiū se plânge că în țeră era reprezentat ca ap^orătorul drepturilor evreilor, și cei din străinătate se plâng că nu 'i susțin cu îndestulă energie și că nu da probă de o voință îndestul de tare. Pe urmă își exprimă speranța că încetul cu încetul această chestiune, cu t^ote că surescitarea reprezentanților țerei a molipsit poporul și a generalizat surescitarea, ea se va potoli cu timpul și va termina prin dobândirea unei soluțiuni echitabile.

În al treilea pasagiū dă lămuriri detaliate asupra consultării cu toți omenii politici în tot timpul cât a durat criza și asupra modului cum a rezolvat-o; în al patrulea pasagiū comunică A. S. R. că din schimbul de depeși ce ministerul a avut cu Agenții săi a dobândit convingerea că Marele Puteri, care se ar^otau mai deună-đi atât de exigente și de amenințătore, au mai slăbit din pretențiunile lor, *desarmate fiind de atitudinea corectă a guvernului*, și termină spuind că criza prin care a trecut 'i-a cauzat mari neplăceri, multă grije și multe nopți fără de somn. Conferințele și consultațiunile ce a avut în ultimele ڊile cu toți șefii de partide și de fracțiuni l'a obosit până la extenuare, mai mult de cât nenumăratele consilii de răsboiū ce a ținut în jurul Plevnei în momentele cele mai amenințătore. În adev^or, cu t^otă marea răspundere ce apăsa asupra M. S., totuși 'i era atunci mai ușure de cât acum d'a lua o rezoluțiune, căci 'i era de ajuns curagiul și energia, ceia-ce nu e destul în situațiunea actuală... Ministerul actual e îndestul de tare ca să reziste tuturor furtunelor; sper prin urmare ca chestiunea evreiască să dispară de la ordinea ڊilei spre satisfacerea tuturor.

*Atunci adaogă M. Sa, noi vom dobândi întręga n^ostră independență, după ce vom reuși cu multă greutate dar cu succes să tre-

cem printre stâncele cele mai primejdioase. Atunci toți vom veghea cu mai multă atențiune ca acea independență să nu mai sufere nici un naufragiu. Dea D-zeu ca atunci pilotul să pôtă a se bucura de puțin repaos, după o trecere prin vârtejuri în timp de furtună care a durat trei ani. Mai nainte de răsboiul Elisabeta m'ă oferit un ceasornic pe capacul căruia sunt gravate următoarele strofe :

Orî-de câte-orî corabia ta va fi bătută pe furtună,
Orî-de câte-orî valurile se vor ridica până la nori,
Fii mereu la cârmă, eroul meu,
Ne obosit până la sfârșit.

«Boerescu va face un voiagiū în Europa pentru a câștiga cabinetele în favórea proiectului ce guvernul va propune Camerilor ca soluțiune în chestiunea israelită; am convingerea că va reuși. Marele puteri sunt ostenite din cauza acestei afaceri și tóte întârșierele și dificultățile ce se ridică mereu a început s'o facă să fie mai puțin dispusă d'a ridica pretențiunii; ele le vor sili să se mulțumească și cu propunerii mai reduse».

Intr'acest timp noul guvern își da tóte silințele ca să obțină de la Puteri amânarea discuțiunei proiectului ce le interesa, și să le înduplece să ne acorde concesiuni importante pentru a dobândi o soluțiune difinitivă în rezolvarea acestei chestiuni. Mai întâi el trimise în ziua de 13 Iulie Representașilor Țerei în streinătate o circulară prin care le explica programul noului cabinet; după aceea la 16 trimise încă o nouă circulară prin care le spunea că va susține înaintea Camerilor când se vor întruni, pe lângă principiile generale în privința împămîntenirei, o listă în care să fie trecuți toți Evreii care au dat dovești de asimilare cu Românii. Acești Evrei aveau să se împămîtenească de o dată cu modificarea art. 7. Printr'acea circulară representașii noștri în cele din urmă, erau informați că, pentru a satisface condiția sine-qua-non ce impusesse D-I B. Boerescu la intrarea sa în minister, guvernul 'i-a acordat autorisarea d'a visita tóte Curșile Puterilor celor mari spre a le expune pedecele care împiedecau pe orî-ce guvern român d'a aduce ad literam la îndeplinire dispoșiunile tractatului din Berlin

în privința Evreilor, precum și d'a le pune în vedere modalitatea prin care guvernul se va sili să dea chestiunei o soluțiune care să mulțumească și pe țară și pe Europa.

Tocmai atunci sosi de la Berlin o scrisoare a D-lui D. Sturdza prin care comunica guvernului că minimum cererei Puterilor în privința viitorului art. 7 ce se va introduce în Constituție, sunt resumate în următoarele trei puncte:

1. Recunoscerea principiului proclamat de Tractatul din Berlin;
2. Aplicarea sa imediată;
3. Asigurarea că acest principiu va fi tractat tot asemeni și în viitor.

Pe lângă acesta Camerile vor acorda imediat împămîntenirea la următoarele categorii: 1° Celor ce au servit sub drapel; 2° Celor ce au dobândit în România grade academice; 3° Celor ce au dobândit bacalauriatul în România; 4° Celor ce au terminat clasele gimnaziale și reale în România; 5° Celor ce au dobândit grade universitare în străinătate și și exercitează specialitatea lor în România; 6° Celor ce au făcut donațiuni la stat; 7° Celor ce au fondat în România stabilimente de bine-facere și de instrucțiune; 8° Celor ce au publicat un uvrăgiu în România; și 9° Celor ce au fondat un stabiliment important de comerț sau de industrie.

Aceste propuneri, de și erau o micșorare îndestul de apreciabilă a pretențiunilor de mai înainte a celor patru puteri, care nu ceruse la început nimic mai puțin de cât inserarea art. 44 din Tractat în Constituția noastră, totuși, părînd, cu drept cuvînt, prea grele și neaplicabile pentru noi, ele fură respinse de către guvern, și în ziua de 21 Iulie Consiliul de Miniștri redactă în scris instrucțiunile ce D-l B. Boerescu avea să urmeze în cursul călătoriei sale, și hotărî ca D-sa să plece în misiune în ziua de 22 Iulie.

M. Sa Dómna într'acest timp se afla cam suferindă din cauza consecințelor multor osteneți ce îndurase în anii 1877 și 1878 în căutarea răniților, în care timp își petrecuse timpul zilei mai mult prin ambulante de cât în palat și mai cu sémă în clima cam nesănătósă pe atunci a platoului de la Cotroceni, din cauză că Dimbovița nu fusese încă canalisată până la Ciurel cum e adî. Ca

să se întrezeze, medicii îi prescrieseră o cură la băi în streinătate, și mai cu seamă băi de mare la Scheweningen din apropiere de Haga capitala Olandei în Marea Nordului. Spre a dobândi mult dorita vindecare M. Sa Dómna decise să plece din țără cât de curind și D-l Boerescu fu însărcinat s'o conducă până la Viena.

Acéstă Inaltă decisiune fu adusă la îndeplinire în dimineața zilei de 22 Iulie, și M. Sa Domnul se hotărî să conducă pe Soția Sa până la Virciorova. Plecarea avu loc pe la 7¹/₂ ore de dimineață și sosirea la fruntaria apuseană a țerei pe la 3¹/₂ d. a. După ce și luă rămas bun într'un mod călduros de la M. Sa Dómna, M. Sa Principele se înturnă în Severin, unde stătu cât-va timp pentru a visita orașul. Acolo întâlni pe D-l D. Sturdza care tocmai se înturna din Berlin, și îl invită să ia loc în vagonul dómnesc la pornirea Sa spre București. În cursul lungului drum dintre Severin și București, D-l Sturdza raportă M. Sale în mod verbal toate amănuntele convorbirei ce a avut atât cu D-l de Radovicî la Berlin, pe care le-am reprodus mai sus, cât și cu Pr. de Bismarc în audiența ce îi a acordat la Kissingen în ziua de 16 Iulie.

Cu acea ocazie Pr. de Bismarc a recunoscut că «tractatul din Berlin a impus României o obligațiune foarte grea, dar ea trebuie să fie adusă la îndeplinire. Art. 44 face parte dintr'un mare act internațional, și nu e bine pentru un Stat mic d'a se ține afară din dreptul internațional. Chiar ast-fel fiind, el va fi cu toate acestea legat de Europa printr'o ață, pe care orî-cine ar putea s'o tragă după fantasia sa. Acéstă stare de lucruri ar fi foarte primejdiosă pentru România, care se află strînsă între doi vecini de o potrivă de mari și de primejdioși. România deci trebuie să și facă amici desinteresati și sinceri.

«Ore-care cercuri rusesci lucrăză în România contra tractatului din Berlin, dar nici o țără până acum n'a câștigat ce-va ascultând asemenea soiū de insinuațiuni. România constituie în ore-care măsură o barieră de fier între Bulgaria, care mi se pare că e dincolo de Dunăre un fel de provincie a Rusiei. E de interesul acesteia ca să smulgă acéstă barieră și e foarte natural ca România să se atașeze de Germania și de Franca, adică de cele două Pu-

terii de care ea n'are de ce să se témă și de la care pôte să aștepte ajutor și protecțiune.

«Primul pas ce trebuie să facă România este acela d'a executa în mod leal tractatul din Berlin. Art. 44 e înserat în urma inițiativei Italiei și a Franciei, iar Germania n'a putut să se opună, fiind în chestiune un principiu generos care există în toate Statele civilizate. Este adevărat că în Rusia nu se observă acele principii, dar cu toate acestea România trebuie să aducă la îndeplinire conținutul tractatului din Berlin, și acesta fără rezervă sau vre-o idee preconcepută.

«Germania nu formulază nisce pretenții peste măsură de mari; ea cere numai să se pue în aplicare aceia ce au voit Italia și Franca, aceste pretențiuni s'au îndulcit atât pe cât era prin putință. Pr. de Bismarc recunoște că nu pôte să se aducă la îndeplinire nisce cesiuni atât de importante cu iuțela fulgerului, ci trebuie executate cu băgare de seamă și în răstimpuri, iar procedarea trebuie făcută prin etape.

«Sunt prea mulți Evrei în România și unii din ei sunt grămădiți în unele regiuni în proporțiuni prea mari; acest fapt este rezultatul unei lipse de prevedere, care adă face ca situațiunea să fie mai dificilă, ar fi trebuit să se facă încă de mult legi restrictive în contra imigrațiunei. Românii trebuie să deschidă lupta pe tărîmul economic, să muncască și să economisască, să fondeze bănci fonciere pe tărîmul mutualității etc. Acest soi de bănci au contribuit foarte mult să consolideze proprietatea foncieră în Prusia.

«Germania dorește să întreție relațiuni amicale cu România. Până mai dăună-și România s'a uitat la Germania cam cu dispreț. Prințul de Bismarc înțelege sentimentele Românilor față de Franca, dar aceste sentimente au produs nemulțumiri în Germania, și nu e prudent ca cine-va să nemulțumescă pe cine-va care e puternic. Acum pentru ca România să pôtă intra în raporturi mai bune cu Germania, trebuie să termine o dată cu chestiunea evreiască și cu aceia a drumului de fier.

«Mi-a venit în minte, adăogă Prințul de Bismarc c'ar fi bine ca statul român să rescumpere aceste căi ferate, dar am consta-

tat că din nenorocire sediul societății va fi tot la Berlin, ceea-ce ar avea ca rezultat aceleași dificultăți, cât ar dura amortisarea, adică într'un timp de patru-șeci și patru ani. Ași dori ca încurcătura să se descurce de la început.

«Trebuie să cunoască cine-va această afacere de la început, pentru ca să și dea sémă de importanța sa. Nimeni nu e vinovat, nici România, nici noi de situațiunea actuală, dar ea există și trebuie să eșim din încurcătură cu avantajii pentru ambele părți.

«Interesul ce avem e foarte serios, căci 100 milioane mărci în sumă rotundă sunt angajate într'acastă afacere. Acest capital trebuie scos din situațiunea nesigură în care se găsește și care adesea a silit pe guvern să intervie spre a l protege, ceea-ce în tot-d'una a produs o încordare între ambele state. Interesul României cere ca să aibă căile ferate în propriile sale mâni. Acastă afacere a drumurilor de fier e un izvor constant de neînțelegeri care nu permite să se stabiléscă și să se consolideze nisce relațiuni amicale între noi și Voi. Ea a început cu Strusberg, care a atras într'acastă întreprindere pe marii seniori din Silesia. Aceștia, la rîndul lor, au atras pe toate cunoscințele și clientelele lor; ast-fel că astăzi găsim între proprietarii acțiunelor drumurilor de fier române pe marii seniori și pe Dómnene Curții, pe lacheii acestor case și chiar pe vizitii lor; într'un cuvînt tot Berlinul. E dar la mijloc atâtea interese în cât, ne este peste putință ca să nu ne interesăm de ele.

«Ce-va mai mult, chiar Regele a trebuit să intervină ca să scape pe unii din marii seniori silesieni, când s'a văduț că cu Strusberg era peste putință ca lucrurile să mérgă mai departe. Atunci s'au întors lucrurile în partea lui Bleichröder. Acesta este îndestul de bogat ca să n'aibă nevoie d'a se angagea într'o afacere încurcată; dar a făcut'o pentru c'a fost rugat și pentru a se bucura de onórea ce a rezultat dintr'acastă rugăciune. (Putea să șică chiar că era în joc onórea multor persóne din Germania foarte sus puse). Bleichröder dar a luat afacerea în mână, prin urmare datorii suntem ca să l susținem. Regele a făcut ce-va mai mult; a fost silit să vie în ajutorul marilor seniori silesieni cu banii luați din caseta sa privată; e dar lesne de înțeles pentru ce fie-care din noi doresce să

iasă dintr'acéstă penibilă încurcătură. Trebuie să se goléscă o dată acest pahar amar; (pentru ca să'l bem noi care n'am fost cu nimic vinovați!); trebuie să finim cu acéstă afacere atât din punctul de vedere al intereselor române cât și dintr'acela al intereselor germane.

«Resolvați dar aceste două chestiuni, pe cât se póte mai curind, pentru ca să luați loc între statele independente. E mare lucru dobândirea acesteï onorî pe care nu trebuie s'o desprețuiți, mai cu sémă pentru viitor. O Românie independentă va atârna fórte greú în chestiunea orientală. Aveți inimiçi, trebuie să căpătați și amici. Franca și Germania sunt amicele vóstre naturale; pe ele trebuie să le câștigați, la ele trebuie să țineți pentru că mai aveți încă multe dificultăți de învins.

«Sunt multe legături care unesc pe România de Germania; cel mai tare din tóte este Principele, care mai 'nainte de a fi Român a fost German și comptéză încă între ai noștri. Trebuie să încheiați cu noi și un tractat de comerçiú, căci Germania vede cu mâhnire cum comerçiul ei cu România scade în favorul altor state.

«Românie are o suprafață de 2500 mile germane patrâte și o populațiune de 5,000,000 locuitori. Ea póte să aibă 10 milióne; ce puternică va fi ea atunci! Acum ce e dreptul datoriiile sale sunt îndestul de importante, cu țece milióne locuitori ce ar putea ea să făcă! Turcia e în decadență; nimeni nu póte s'o ajute ca să se ridice. România are un mare rol de îndeplinit, dar pentru acésta trebuie să fie cu minte, prudentă și hotărîtă. Sper că ea va fi la înălțimea situațiunei, dând o soluțiune echitabilă și mulțumitoare acestor două chestiuni pendinte ce ne intereséză într'un mod superior. Atunci Germania îi va da probe cu plăcere de amiciția sa.

«Gândiți-vé că chestiunea Arab-Tabiei e dificilă și delicată; gândiți-vé că cetățile de pe marginea Dunărei: Silistra, Rusciucul, Vidinul și mai cu sémă Șumla sunt fortărețe armate contra României; gândiți-vé că neutralizarea pe care România a cerut'o fără să o obție e încă pendinte și nu va fi recunoscută de cât cu timpul, atunci când ea va dobândi o situațiune puternică și importantă între statele europene».

Am reprodus în tótă întregimea sa conținutul acestui raport verbal după *Memoriile privitoare la domnia Regelui Carol* pentru importanța conținutului său, pentru gravele destăinuirii ce face, mai ales în chestiunea drumurilor de fier, și pentru ca cititorii să recunoscă singuri că teribilul cancelar deja își schimbase tonul, încetase d'a mai fi arogant, semet și poruncitor, și consimțise a se scobori până a ne vorbi prietenesce, a ne povățui părintesce, a ne pomeni de legături de amicitie și de planuri mărețe și a ne vorbi de frumosul viitor ce ne așteptă peste scurt timp.

De sigur după întrevădarea de la Mainau D-sa dăduse ochi cu Împăratul, vorbise cu el și priimise deja instrucții d'a schimba tonul și d'a ne trata ceva mai omenesce. Nu renunțase la nici una din pretențiile sale, nu știrbise nici una din condițiile sale, și nu încetase d'a fi tot atât de pretențios și de stăruitor ca și mai 'nainte, dar începuse să presinte lucrurile într'alt mod, să ne trateze într'un chip mai omenos și să se silască a atinge alte corde, iar nu p'acelea ale fricei, pentru a ne îndupleca să facem aceia ce ar fi vrut dînsul. Pe lângă acésta chiar în privința condițiilor devenise mai transigent, consimțise să se pue în poziția noastră, bine-voise a recunósce gravitatea situațiunei nóstre și ne acordase chiar óre-care păsuală pomenind de etape și de răgaz în rezolvarea chestiunei.

Dintr'acest raport mai ese ceva d'o importanță politică considerabilă: legătura ce cu voință făcea cancelarul între afacerea drumului de fier și aceea a împămîntenirei Evreilor. Din istoricul ce face chestiunei drumului de fier, Pr. de Bismarc a scos într'o evidență săritóre în ochi că marii seniori silesieni și-au compromis averile și și-au angajat onórea pentru a ne dota pe noi cu drumuri de fier, că Împăratul, după ce 'i a ajutat cu ce a bine-voit din caseta Sa privată, a recurs la concursul lui Bleichröder, că acest bogat bancher a consimțit să serve pe Împăratul, fiind împins de nisce sentimente mai mult onorifice saũ de altă natură de cât de interese bănesci, și că guvernul german s'a hotărît ca, pe lângă înapoierea banilor cu o dobândă frumósă, să-î facă și o resplătire morală demnă de marele ajutor ce 'i-a dat; iar Statul român a fost ales ca plătitor din propria sa avere. Baniĩ cu dobândă și interese

frumóse să-ıdea răscumpărând drumurile de fier ast-fel cum vreaú banherii, iar rėsplătirea morală să-ı o dea împămîntenind pe toúı Evreii din România coreligionarii cu marele banher. Nu e așa că marele cancelar merita titlu ce singur își dătuse de samsar cinstit ?!

Când sosi în București în séra dílei de 23 Iulie, M. Sa Domnul află că pe drum s'a încrucișat cu D-nii I. Brătianu și C. A. Rosetti care mergeau la băi să se caute, și că Rușii au părăsit în díua de 18 Iulie Rumelia orientală, în díua de 20 întréga Bulgarie și chiar în ajun ultimul regiment rus s'a imbarcat din Rusciuc spre a porni spre Odesa, ast-fel că din acea dí peninsula Balcanică a fost cu totul golită de armata de invađiune. România fusese deșertată de ultimile trupe rusesci chiar de la începutul anului 1879.

Când sosi la Cotroceni M. Sa găsi o epistolă a tatălui Său picată chiar într'acea dí, în care, în privința chestiunei arđătore ce'l preocupa, conținea următóarele informațiuni a căror importanță capitală orı-cine o póte aprecia:

«Pentru a complecta ultima mea epistolă în privința convorbirei ce am avut cu Impératul la Mainau, dícea A. S. R. Pr. Carol Antoniú, îți trimit în grabă copia unei scrisori trimisă de Impératul Impărătesei, în care vei vedea confirmarea celor ce ți-am comunicat cum că marele Puteri nu urmăresc alt-ceva de cât modificarea art. 7 din Constituție.

«Iměprătésa este aici d'o dí, ea ia parte într'un mod călduros la îngrijirele tale și te salută în mod cordial împreună cu noi toúı. Scisórea Impératului e trimisă de la Gastein și pórtă data de 25 Iulie. În ea scrie în privința afacerilor române următóarele :

«In ceia-ce privesce România tu ai știut deja de a casă c'am desaprobat, pe cât se póte, rezoluțiunile Congresului în privința chestiunei evreesci, dar este adevěrat că numai după ce s'au aduș ja îndeplinire, pentru că în timpul Congresului nu conduceam eu afacerile. Natural a trebuit să mă pronunț de atunci încoa, pentru stricta aplicare a decisiunelor Congresului, dar cu tóte acestea am cerut în orı-ce ocađiune ce mi s'a ivit, ca să nu se arate prea grăbiți în chestiunea Evreilor, căci știu prin experiență cam ce fel

sunt ei prin partea locului, adică prin Posen, Polonia, Lituania și Volhinia, și mai cu seamă în România unde, după cum se spune, sunt mai răi ca ori și unde.

«Totă chestiunea evreească de acolo a fost susținută cu cea mai mare vioiciune numai de Englitera. Insuși lord Odo Russel, mî-a mărturisit, în urma observațiunelor ce'i-am făcut, desaprobarrea sa, și aceasta printr'un gest semnificativ. Am expus Principelui de Hohenzollern (Tatăluî M. Sale Domnului), atitudinea mea în chestiunea evreiască, de care depinde recunoscerea vărului nostru ca suveran independent, când mi s'a plîns cu multă emoțiune de asprimea notei noastre, și'i am mărturisit că n'aveam nici o cunoscință de conținutul acestei note.

«Când am cerut cu stăruință să mi se pue în vedere acea notă, *mi s'a înfățișat altă notă pentru București*, din care rezultă că puterile care au luat parte la conferință, s'ar mulțumi numai ca principiu cu suprimarea articolului prohibitiv din Constituția română și cu amînarea punerii în practică la o epocă ulterioară, până ce se va stabili o înțelegere între guvern și Cameră. Dacă această cerere ar fi adoptată, nimic n'ar mai întîrziare recunoscerea Principelui. Te însărcinez să comunici această scire la Krauchenveis. Veî spune iarăși că sunt sigur că Carol al României și ministerul său ce s'a schimbat de curînd, va consimți să accepteze această procedură, și după aceia Camerele să dea probă de înțelepciune.

«Tu'ți aduci bine aminte că tot-d'auna am luat partea guvernului român când au izbucnit altă-dată niscaiva turburări, pe când Englitera ținea partea adversarilor săi, pentru că ea vede în fie-ce ovreiu un Rotschild civilizat».

Ca cum ar fi vrut să dea o desmintire împăratului, conducătorii politiceî Germane comunicară Agentului nostru din Berlin, și acesta depeșă Ministerului Afacerilor streine în ziua de 19 Iulie, cum că Puterile cereau să se modifice art. 7 în sensul următor:

1° Deosebirea de religione să nu mai fie o piedecă la dobîndirea drepturilor politice; 2° Toți Evreii născuți în România să se naturalizeze imediat; 3° Dreptul de naturalizare să se întindă la

toți străinii cu un stagiū de 10 ani și cu dispensă pentru cei născuți în România; și 4° Dreptul de proprietate rurală să fie legat de cel politic fără o nici excepție.

Intr'acest timp, D-l B. Boerescu, care a sosit în ziua de 23 Iulie, a început turneul său diplomatic pe la Curțile Puterilor celor mari europene, și l'a adus la îndeplinire în modul următor :

În ziua de 26 fu priimit în audiență de contele Andrassy și avu cu E. Sa o lungă convorbire privitoare la chestiunea Evreilor, și la 27 îi trâmise în scris că guvernul va susține adoptarea următorului text al art. 7 : Distincțiunea de credințe religioase nu va mai împiedica pe nimeni d'a dobândi împămîntenire., Ver-ce străin de ver-ce religie, va putea obține calitatea de cetățenie română prin o lege individuală, după un stagiū de 10 ani. Cei născuți și crescuți în România, care nu s'aū bucurat de vre-o protecție străină, pot obține dispensa de stagiū. Dreptul de proprietate rurală va fi legat de cel politic, respectându-se drepturile câștigate. Israeliții ađi supuși români, care vor fi câștigat presumpțiunea asimilării, vor fi trecuți într'o listă și naturalisați în bloc o dată cu legea de revissuire a art. 7.

În ziua de 28 Iulie D-sa sosi la Berlin și se întreținu de aceeași afacere cu D-l de Radovicī; în ziua de 1 August sosi la St. Petersburg, și a doua zi avu o lungă convorbire tot despre chestiunea evreiască cu D-l de Giers, care suplinea pe Principele Gorceacov plecat în concediū. Vice-cancelarul rus, neavând nici un interes politic d'a susține pe Evrei, vorbi trimisului român despre acestă afacere într'un mod foarte favorabil, și spuse fără de înconjur că Româniū aveaū dreptate să nu se grăbescă d'a da drept Evreilor. În ziua de 9 August, D-l Boerescu reînturnându-se la Berlin, avu o nouă convorbire cu D-l de Radovicī, iar la 10 August sosi la Paris și a doua zi se întreținu chiar cu autorul care a redactat art. 44 din traetat, adică cu D-l Wadington, Ministru Afacerilor străine al Franciei. D-sale, trimisul român expuse pe larg tôte primejdiile ce ar înfrunta Româniū dând într'un mod pripit drepturi politice de o dată la prea mulți Evrei, dar de surda fu tótă ostenela,

căci Ministrul frances rămase neînduplecăcios și statornic în cererea sa d'a se da de o dată drepturi în bloc la toți Evreii.

La 15 August, D-l Boerescu se întâlnește la Dièppe cu Marchisul de Salisbury, Ministru afacerilor străine al Angliei, căruia îi expuse pe larg propunerea guvernului român, și revenind la Paris publică în limba francesă un memoriu privitor la chestiunea evreiască. În ziua de 24 August se reîntorse la Viena și se întreține iarăși cu contele Andrassy; după aceea porni spre Roma, unde ajunse la 27, și după ce avu două lungi întrevederi cu D-l de Cairoli, în ziua de 28 August porni spre România și la 2 Septembrie intră în București.

Care a fost rezultatul acestei misiuni? ni-l spune M. Sa Domnul nostru în scrisoarea ce a adresat tatălui său în ziua de 8 August. Dintr'acea epistolă reese lămurit că rezultatul a fost nul și că M. Sa n'a aprobat pe deplin acea misiune, care fusese impusă ca o condițiune sine-qua-non de către D-l Boerescu la intrarea sa în minister, fără care n'a vrut să aducă concursul său și p'al partizanilor săi în rezolvarea acestei grele chestiuni, dar ca Domn constituțional a acceptat-o și l'a dat tot sprijinul spre a obține o deplină reușită. Iată conținutul acelei epistole :

... «Cele două chestiuni ce se vor rezolva când se vor redeschide Camerile, mă absorbă aproape exclusiv, ast-fel că nu pot să'mi acord un minut de repaos atât timp cât ele nu vor dispărea de la ordinea zilei. Chestiunea evreiască și aceia a drumurilor de fier sunt două nucă greă de spart; teamă m'è c'o să nise rupă dinții în ele, dar încă sper că vom putea să le dăm de căpătâiu. Dacă vom reuși să le regulăm, atunci relațiunile cu Germania vor lua altă turnură, după cum poți să vezi din citire convorbirea foarte interesantă dintre D-l D. Sturdza și Principele de Bismarck reproducă în notița aci anexată. De acum vîntul ce bate despre Berlin s'a întors în favoarea noastră, mulțumită celor două factori ce au contribuit la dobândirea acestui rezultat: adică intervenirei Impăratului ce țî-o datorez ție, iubite tată; scrisoarea sa către Impăretesa are pentru mine cel mai mare preț; și misiunii ce am încredințat D-lui Sturdza care în numele meu a declarat D-lui de Radovică că modul de a

proceda al Principelui de Bismarc, care 'mă creează dificultăți serioase, pe care nu pot să le înlătur, e pentru mine cel puțin neînțeles. Și cu toate acestea însuși Bismarc și-a exprimat dorința d'a vorbi cu ministru meu de finance, și vorbind n'a încetat d'a-mă aduce laude și d'a-mă transmite respectele sale.

«Călătoria D-lui Boerescu, după întrevăderea de la Kisinghen, devenise inutilă, dar fiind-că pusese această călătorie ca condițiune neapărată la intrarea sa în minister, și fiind-că în nota sa circulară respinsese ideea categoriilor, am consimțit să-l lasă să se ducă ca să pledeze pe lângă cabinetele Marilor Puteri în favoarea listelor sale. Ce sunt listele ? ce sunt categoriile ? aceia ce ține francezul *blanc bonnet* sau *bonnet blanc*, căci pe liste vor figura aceiași evrei câți ar fi fost coprinși în categorii, însă nominal. *E numai o fineță de avocat.*

«I s'a spus la Viena că Puterile țineau la principiul care trebuia să fie imediat pus în aplicare pentru un număr oarecare de Evrei; în modurile d'a se aduce la îndeplinire ne privește pe noi. Brătianu care a plecat foarte suferind la Marienbad, dar care va reveni săptămâna viitoare, a fost de părere ca Boerescu să se ducă ca să-și dea compt prin el însuși de dificultăți și de ferma voință a Europei de care el se îndoia ca membru al opozițiunii, și că nu era contrariu acestei promenade diplomatice a Ministrului nostru al Af. Straine pe care ar fi fost mai bine să n'o fi făcut'o.»

Intr'adevăr peste scurt timp D-l Boerescu avu prilejul să se încredințeze cum că opunerea Europei era mai serioasă de cât se aștepta ; în ziua de 12 August depeșă la Bucuresci că Marele Puteri nu acceptau propunerea sa și că cei de la Paris și Londra îi făceau cele mai mari dificultăți, iar în ziua de 14 August, depeșă că D-l Wadineton i-a propus ca, după introducerea în Constituție a principiului art. 44 din tractatul din Berlin, să însereze următorul paragraf : indivizii născuți în România și crescuți într'însa până la majorat fără să fi fost vre o dată sub o protecțiune streină, obțin imediat toate drepturile de cetățeni români, în virtutea principiului art. 44 din Tractat; cum am ține încetățenirea de o dată a peste 100000 Evrei. Această condițiune fu repetată și

de însărcinatul de afaceri al Angliei din Berlin, ceia ce provocă la noi o consternațiune generală.

Pe când D-l Boerescu cutreera Europa întrégă pledând cauza țerei sale față cu diplomații întregei Europe, și culegând mai mult spinii de cât lauri, M. Sa Domnul, care plecase din Bucuresci în ziua de 25 Iulie, respira aerul curat și sănătos de la Sinaia și petrecea îndestul de bine în chiliile Monastirei care 'l servea de reședință, împăcîndu-se cu modestul confort al acelor locuințe de schimnicii mai bine de cât cu făstul palaturilor din Bucuresci într'o climă tropicală. Mulțumită drumului de fier care se apropiase binișor de pólele Bucegilor, priimea acolo o mulțime de visite din Bucuresci și din alte localități și gonea departe de M. Sa uritul ce ar fi putut să-l prigonéscă în lipsa M. Sale Dómnei.

În ziua de 31 Iulie, aflând că arhiducele Albrecht unchiul Impăratului și comandantul general al armieii imperiale și regale a venit în Brașov în inspecția armatei dintr'acea garnisónă, s'a dus acolo ca să-î ureze bună venire și séra s'a reînturnat cu A. S. I., pe care l'a găsduit în modestul său locașiú și l'a avut ca óspete în decurs de două zile. S'a vorbit fórte mult pe atunci despre acea călătorie, și s'a spus multe lucruri importante despre scopul său, și s'aú făcut multe comentarii prin diare despre însemnătatea consecințelor ce ar avea, dar M. Sa în scrisórea adresată Tatălui Sėú dice că numai o amabilitate personală din propria sa inițiativă a dus pe bătrînul Arhiduce la Sinaia. Cu tóte acestea evenimentele ce aú urmat aú dovedit că cu acea ocazie nu s'a dejunat și prânđit numai, precum s'a đis, și nici nu s'aú mărginit numai d'a face escursiunipe valea Peleşului, ci s'a făcut și politică și s'a preparat terenul unei învoiri viitoare și s'aú schițat bazele viitóreii intrării a României în tripla alianță cea nouă care chiar de atunci începuse să se plămădescă. Acésta fu o meritată recompensă făcută de Români diplomației rusesci.

Redeschiderea Corpurilor legiuitoare și votarea textului definitiv al art. 7 din Constituție.

Camerile se deschise în ziua fixată prin mesagiul de închidere, adică la 11 August 1879 printr'un mesagiu domnesc citit în ambele Corpuri legiuitoare de către D-l M. Kogălniceanu care împlinea sarcina de Pres. al Cons. de Miniștri în lipsa D-lui Brătianu.

Mesagiul de redeschidere fu scurt. În ceia ce privea chestiunea ardătoare la ordinea zilei, el dicea numai:

«Miniștri mei vor supune actele atingătoare de revizuirea art. 7 din Constituție cerută de art. 44 din Tractatul din Berlin, pe care, cu toate sacrificiile ce ni le impune, România l'a primit prin glasul reprezentanților săi... Am deplină convincție că Camere și guvern vor pune tot zelul, tot patriotismul și totă prudența politică spre a ajunge la o soluțiune care pe de o parte să dea satisfacțiune principiului libertății religioase... proclamat de Europa întregă, iar pe de alta să împace cu acest principiu necesitățile noastre naționale și economice».

După ce s'a dat citire acestui mesagiu, din cauză că lipsea din țară D-l Prim-Ministru, în urma propunerii făcute în Cameră de D. P. Ghica, desbaterile se amânară în ambele Corpuri legiuitoare până la 21 August.

Intr'acest timp sosi în țără numerile din *Gazeta Crucii* din Berlin, cu data 30 și 31 Iulie care conțineau un articol scris de profesorul Geffken din Strasburg, în care apăra interesele României contra atacurilor evreesci, descria pe Evreul din România ast-fel cum e în marea sa majoritate, deschidea ochii Germanilor asupra politiceii rusesci care introducea zizania în politică spre a susține interesele sale politice și economice în paguba Germaniei, și atrăgea atenția celor în cădere asupra atacurilor preseii rusesci îndreptate contra politiceii germane. «Ar fi o mare fericire pentru România, termina acel articol, dacă s'ar ivi un conflict de interese ce din ți în ți se desinéză mai mult. Germania ar fi obligată ca chiar fără voia sa să ia apărarea acestui ténér Stat».

Tot atunci se lăți scirea că contele Andrassy ar fi având intențiunea să părăsescă postul de Ministru al Af. streine din imperiul Austro-Ungar și să se retragă în viața privată, după ce în ziua de 16/25 August, a avut o lungă convorbire cu Pr. de Bismarc la Gastein și a discutat mult timp despre posibilitatea înjghebării unei noi triple alianțe, din care să fie exclusă Rusia. Acéstă idee a fost rezultatul atacului înverșunat și neexplicabil ce presa sa a început de cât-va timp să susție în contra Austro-Ungariei și mai cu sémă a Germaniei. Se ȃice că acea demisiune ar fi fost provocată de trimiterea unei numeroșe misiuni militare din inițiativa personală a Împăratului Wilhelm la Varșovia, unde venise de curînd Împăratul Alexandru II, care provocase mare nemulțumire și neîncredere la Viena și chiar la Berlin.

Ca consecință a acesteii misiuni, Principele de Bismarc a lăsat cura de la Gastein și s'a repeđit la Viena unde a avut o lungă întrevedere cu Împăratul Franț Iosif, față fiind și contele Andrassy.

Cu acea ocađiune cancelarul Imperiului German a pus în vederea Împăratului o înțelegere în scris subscrisă de D-sa și de contele Andrassy pe care Împăratul a aprobat-o și a subscris-o. Acest act politic prin care s'a stabilit o alianță de o cam dată dublă a fost premergătorul înjghebării tripleii alianțe care există și ađi și care și-a dobândit existența ast-fel cum e acum în anul 1883 când a eșit la lumină. El a fost priimit de tótă presa germană și austriacă,

după cum afirmă *Notele privitoare la domnia Regelui Carol*, cu multă bucurie, și că opiniunea publică din ambele state s'a u declarat foarte satisfăcută de alianța defensivă ce s'a încheiat între Germania și Austro-Ungaria, prin intermediul Principelui de Bismarck, și că presa rusă a îndoit atacurile contra Germaniei.

Tractatul s'a încheiat chiar de atunci, dar de o cam dată s'a ținut secret până a intrat și Italia în combinațiune. Prin el vechia amiciție dintre Germania și Rusia s'a sguduit puternic și chiar a început să se surpe, spre binele nostru, precum vom vedea în capitoul privitor la soluția Arab-Tabiei, și relațiunile dintre marele puteri s'a desemnat în mod mai lămurit, dar contele Andrassy autorul acestei înțelegeri n'a mai rămas la postul său, n'a mai vrut să rămăe, și în ziua de 10/22 Septembrie și-a depus în mod definitiv dimisia, și împăratul a ales ca succesor al său pe Baronul de Haymerle ambasadorul Austro-Ungariei la Roma, care a intrat în funcție în ziua de 26 Septembrie. În aceiași zi împăratul a trimis contelui Andrassy un rescript imperial prin care i mulțumea călduros pentru serviciile aduse imperiului și și exprima părerea de rău că se retrăgea din afaceri din cauză de sănătate. M. Sa Domnul nostru aflând consumarea acestui fapt politic, simți o vie părere de rău, și se grăbi a i trimite o scrisore prin care i mulțumea pentru relațiunile cele mai amicale ce întreținuse cu M. Sa și cu reprezentantul Său, și se arătase în tot-d'auna amic sincer al României și tot de o dată își exprima regrete vii că s'a retras așa de curînd de la afaceri.

Principele Gorceacov ca să contrabalanteze efectul neplăcut ce a produs în Rusia alianța Germano-Austriacă contra Rusiei, vrut să profite de faptul că împăratul Wilhelm asista pe rînd la două mari manevre militare ce au avut loc: una în Alsacia-Lorena aproape de frontiera Francei, și alta la Königsberg aproape de frontiera Rusiei, la care au luat parte forțe considerabil de numeroase, propuse D-lui de Wadington o alianță între Rusia și Franța, dar D-sa a respins-o cu cea mai pronunțată răceală. Strugurii încă nu se copseser.

Într'acest timp în România s'a redeschis în ziua de 21 August de o cam dată Camera, dar în loc d'a se ocupa de art. 7, începu să se ocupe de chestiuni curente pentru că încă nu se reintorsese în Bucuresci nici D-I I. C. Brătianu, nici mai ales D-I B. Boerescu care era așteptat cu cea mai vie nerăbdare, de și totă lumea scia că misiunea sa n'a dobândit nici un rezultat mulțumitor. Acastă stare de lucruri dură până la 2 Septembrie. În Senat lucrurile se petrecură și mai rău; el fără să se proroge de la sine nu se mai putu complecta. D-I Brătianu reintră în țară în ziua de 22 August și se duse la Sinaia spre a presenta M. Saie omagele sale, iar D-I B. Boerescu reintră în Bucuresci la 2 Septembrie și nu se mai duse la Sinaia, căci M. Saie venise în ajun în Bucuresci ca să se restabilască în capitală fără să se mai întorne la Sinaia. M. Saie venise în Bucuresci și și luase reședința în palatul de la Cotroceni ca să fie în capitala Sa în timpul discuțiunei art. 7, spre a putea potoli întru cât-va prin prezența Sa impaciența ce arătau mai ales deputații Moldoveni d'a termina cât s'ar putea mai repede cu votarea aceluï articol, dar într'un sens foarte ostil voinței Europei.

În ziua de 4 Septembrie D-I raportor V. Conta citi raportul prin care recomanda Camerei votarea proiectului redactat de majoritatea comisiunei speciale. După aceea citi redacțiunea definitivă a noului articol, care era aproape identică cu a comisiunei, precum și un contra-proiect subscris de D-I D. Giani, Colonel D. Leca și I. Lățescu, în sensul vederilor guvernului, în care era admisă ca dispoziție excepțională votarea o dată cu art. a unui număr ore-care de israeliți, o moțiune însoțită de un mare număr de considerante, subscrisă de D-nii C. Ghica, Iancu Ghica, J. C. Negruți, P. Casimir, C. Ciupercescu, N. Blaremburg, V. Conta și D. Rosetti-Tețeanu prin care declaraū că n'ar fi caz d'a se modifica art. 7 din Constituție și în fine o moțiune subscrisă de D. I. Protopopescu Roșianu și alți 13 Deputați prin care făceau aceeași declarațiune.

După ce se termină cu citirea acestor proiecte, contra-proiecte și moțiuni, se încinse o discuțiune de reglement asupra procedurii de urmat cu ocazia discuțiunei acestuï articol, și și exprimară mai multe păreri contradictorii într'acastă privință. Cei ce vorbiră fu:

D-nii N. Blaremborg, N. Fleva, D. Giani, care declară că retrage contra-proiectul său, Al. Lahovari, G. Vernescu, care combătu retragerea, Președintele Consiliului de Miniștri, G. Chițu, N. Ionescu, P. P. Carp și D-l C. A. Rosetti, Președintele Camerei, care dădu mai multe lămuriri, după care Camera închise discuțiunea prealabilă și începu discuțiunea generală.

În discuțiunea generală se rostiră discursuri memorabile, unele pline de patriotism, altele pline de venin și altele ceva mai obiective, dar toate elocvente și bine documentate, prin care de sigur s'ar fi făcut mai multă lumină dacă patima n'ar fi fost prea violentă. Cel ce vorbi mai întâiu fu D-l N. Blaremborg, care combătu modificarea art. 7, și vorbi până la finele ședinței. În ziua de 5 Septembrie vorbi D-l V. Conta într'același sens, cu toate că era raportor al proiectului majorității; cu acea ocazie rosti un virulent requisitoriu contra Evreilor. După D-sa vorbi D-l T. Maiorescu, care într'un discurs foarte remarcabil dar foarte răutăcios, laudă pe Evrei, dar ceru amânarea soluțiunei chestiunei lor până la o epocă mai priincioasă ce nu determină, și combătu cu asprime conduita guvernului într'acastă afacere și în toate cele ce au provocat-o. În fine a terminat prin a cere amânarea discuțiunei, vorbind ca conservator, și spuiind că exista în țară o agitațiune îngrijitoare care făcea primejdiosă orîce soluțiune într'asemenea momente. Spre a risipi îngrijurarea produsă de cuvintele D-sale, vorbiră pe rînd D-nii I. Câmpineanu, N. Krețulescu Ministru cultelor și al instrucțiunei, prin care cerură de la deputați calm și concordie, și D-l M. Kogălniceanu Ministru de interne, prin care declară în mod categoric că lua asupra-și răspunderea situațiunei, și promise a menține ordinea fără mijloce silnice.

După aceia se ceru închiderea discuției, la care guvernul se opuse cerind să fie lăsați să vorbească și partisanii modificării art. 7, și propunerea se respinse cu 62 voturi avînd 61 pentru, adică la limită. După ce s'a respins închiderea discuțiunei, vorbi până la finele ședinței D-l Al. Lahovari, care rosti o pasionată filipică contra guvernului cu cunoscuta sa elocvență și violență, și care în loc d'a vorbi de modificarea art. 7 atacă guvernul, compunerea

sa și întreg partidul guvernamental și termină prin a declara că n'avea încredere în guvern.

În ziua de 6 Septembrie vorbi D-nul N. Ionescu care asemeni critică într-aga conduită a guvernului de la deschiderea chestiunii israelite și până într'acea zi, fără a se ocupa de cât în trecut de acea chestiune; după D-sa vorbi D-l P. P. Carp care asemeni atacă guvernul și mai ales ministerul de coalițiune, din care D-sa a refuzat să ia parte când i s'a propus, și în fine a terminat prin a desaproba discursul rostit în ziua precedentă de amicul său politic și personal D-l T. L. Maiorescu, pe care îl califică ca pe o producțiune măiastră, dar sub punctul de vedere moral ca pe o faptă rea. În trecut D-sa făcu apel la majoritate și minoritate ca să și retragă proiectele și să vie guvernul cu unul al său. După D-sa vorbi D-l M. Kogălniceanu, Ministru de Interne, care dădu mai multe lămuriri în privința desbaterei chestiunii israelite în sinul Congresului din Berlin și asupra gravității deciziunelor sale, și apăru cu căldură conduita guvernului de la deschiderea acestei chestiuni și până atunci. După ce termină D-sa vorbirea s'a pus la vot propunerea D-lui Maiorescu de amânare și s'a respins cu 75 voturi, având 53 pentru; apoi s'a ridicat ședința.

În ședința de la 7 Septembrie a vorbit iarăși D-l N. Blaremburg care rosti un discurs foarte violent, foarte semeț și foarte agresiv la adresa guvernului și a majorității sale. D-l T. Lătescu vorbi după D-sa și se ocupă numai de art. 7 și se încercă să apere proiectul majorității și un amendament la el propus de D-sa. După D-sa vorbi D-l G. Vernescu care susținu revizuirea art. 7 însă cu mari îngrădiri care echivalău cu un refuz de împămintenire, și susținându-și părerea nu se putu opri d'a ataca guvernul cu cea mai teribilă vehemență. D-sa își termină discursul prin a și exprima speranța că Europa ne va recunoște independența și fără votarea art. 7. La această cuvîntare răspuse iar D-l Ministru M. Kogălniceanu care spulberă acea speranță făcând ore-care destăinuirii diplomatice; după aceea, fiind în mod mai special atacat de fostul său coleg de ministru din 1876, atacă și D-sa cu aceiași vivacitate pe D-nul Vernescu, și termină zicînd: Eu nu știu ce se va

hotări de cabinet, dar știu că acei care vorbesc ca D-l Vernescu iaă asupra-le o teribilă răspundere înaintea lui D-șeu și a țerei, și n'ași vrea ca acea răspundere să'î găsească aiurea prin colțurile țerei, ci să'î găsească aci adunați... După aceia ședința se ridică la 5³/₄ ore séra.

La 10 Septembre urmă discuțiunea și vorbi D-l T. L. Maiorescu. Cu acea ocazie D-sa atinse chestiunea petiției de la Iași cu pedépsa cu mórtea, operă în mare parte a D-sale, apoi făcu o revistă retrospectivă a istoriei politice contimporană, criticând și ridiculizând conduita liberalilor încă de la 1848, apoi reveni la art. 7, declară că a fost în tot-d'auna și chiar atunci era amic al Evreilor, dar că nu putea priimi să dea într'acele momente o soluțiune acestei chestiuni fiind o primejdie națională, și termină dîcînd: Să nu uităm că poporul român care a luptat atâtea generațiuni pentru libertatea lui, nu vrea să expire mizerabil la piciórele alianței israelite fără luptă și fără glorie. Glónțele le priimim, otrava nu.

După D-sa vorbi D-l B. Boerescu, Min. Af. străine, care dătu mai multe lámuriri în privința istoricului chestiunei israelite, atrase atențiunea Camerei asupra importanței art. 44 din Tractatul din Berlin și asupra gravelor consecințe ce ar resulta pentru țéră în cas d'a nu ne supune hotărîrii Europei, și termină declarând că guvernul va presenta un nou proiect al sêu care în curînd va fi supus desbaterii Camerei. În urma acestei cuvîntări ședința s'a ridicat la 6 ore séra.

La 11 Septembrie vorbi iar D-l N. Ionescu care făcu asemeni un istoric al Evreilor din țera noastră din timpurile cele mai depărtate și conchise că la noi nici o dată n'aău fost Evreii prigoniti, dar cu tóte acestea s'aău luat în tot-d'auna mészuri de precauțiune de ordin economic și religios, prin urmare și acum trebuie admis proiectul majorității care desființa piedeca constituțională impusă necreștinilor, dar prevedea óre-care îngrădirii reclamate de prudență și de siguranța Statului, căci, dîce D-sa, trebuie să înțelegem că Europa n'a voit să ne siléscă d'a introduce un element de desordine în Statul nostru, ci s'a mărginit numai la proclamarea principiului de a asigura egalitatea de drepturi la cei ce vor voi să

intre la exercitarea acelor drepturi, dar nu și la aceia cari s'aũ considerat ca străini. După D-sa vorbi D-l A. Sihleanu, care apără guvernul, noua compoziție ministerială și soluțiunea preconisată de el și ceru respingerea proiectului majorității delegaților.

După D-sa ținu D-l Prim-Ministru I. C. Brătianu, un lung și important discurs prin care scose în evidență necesitatea formării ministerului de coaliție, îl apără cu căldură precum și faptele sale, răspunse la toate atacurile ce îi aũ adresat toți adversarii de toate nuanțele și termină dicend în substanță: Trebuie să resolvăm cât se poate mai curind această chestiune pentru ca să avem mintea și inima liniștită spre a putea ca să dobândim o emancipare, dar nu p'a israeliților, pe care nici o dată nu-ı vom primi să se compare cu noi, ci p'a acelor ce muncesc dar munca lor se duce în vint saũ în pungile cămătarilor, p'a claselor muncitoare cari aũ ajuns într'o stare de desolațiune, p'a țăranilor cari sunt temeliea Țerei Românesce, pentru ca țăranul și clasele muncitoare să se folosescă de instituțiunii de credit, de lumina școlilor etc., în cât munca lor să nu se ducă să alimenteze numai fabricile de lux și să umple pungile cămătarilor și intermedietorilor lor.

După acest discurs discuția se închise, propunerea de nereviuire se respinse cu 102 v. avend 28 pentru și proiectul majorității asemeni se respinse cu 75 voturi avend 53 pentru precum și o abținere ; după aceia ședința se ridică la 7 ore sêra.

În ședința de la 12 Septembrie, după ce făcură mai multe propuneri, declarațiunii, explicațiunii, și discuțiunii în privința consecințelor voturilor din ședința precedentă, la care luară parte D-nii A. Visanti, I. Protopopescu Roșianu, V. Conta, T. L. Maiorescu și C. A. Rosetti, D-l B. Boerescu Ministrul Afacerilor străine citi o lungă expunere de motive și următorul proiect de lege pe care ı depuse pe biuroul Camerei.

Proiect de lege pentru revisuirea art. 7 din Constituțiune.

Articol unic. În locul art. 7 din Constituțiune, care se revizuesce, se va pune următorul:

Art. 7. — Diferința de credințe religiöse și de confesiunii nu constituie în România o piedică spre a dobândi și a exercita drepturile civile și politice.

§ 1. Străinii, de ori-ce religione, vor putea dobândi împămîntenirea prin legi speciale și individuale.

Același drept se dă acelor cari, fără a fi cetățeni, se află în România ca *supuși Români*.

§ 2. Nu vor putea dobândi, sub veri-ce titlu ar fi, proprietăți rurale — afară de vii, locuri sau case în orașe — de cât acei cari vor fi cetățeni Români, respectându-se însă drepturile aceloră, cari le au după legile anterioare, sau în virtutea tratatelor existente între România și alte Staturi.

§ 3. Toți locuitorii aflători, în momentul anexării, ca cetățeni otomanî, în provincia Română de peste Dunăre, Dobrogea, care se declară parte integrantă a României, au de o potrivă toate drepturile și datorile de Români, conform regimului special ce se va prescrie pentru acea provincie de către Adunările Legiuitoare.

Restricțiunea relativă la dobândirea proprietății rurale nu se aplică la Dobrogea.

§ 4. Cei născuți și crescuți în România până la majoritate, și care nu se vor fi bucurat nici o dată de vre-o protecțiune străină, vor fi de drept dispensați de stagiū, când Adunările vor admite cererea lor de naturalisare.

§ 5. Se declară cetățeni, pentru astă una și singură dată, acei supuși Români, de veri-ce religione, cari s'au asimilat cu națiunea, și a căror nume și calitate se votază de către Corpurile Legiuitoare de o dată cu această lege.

Acei dintre dinșii cari, în timp de un an de la această admitere la cetățenie nu vor reclama diploma de indigenat, vor perde drepturile ce li se acordă.

Președintele consiliului miniștrilor, și ministrul lucrărilor publice,

I. C. Brătianu.

Ministru de interne, **M. Kogălniceanu.**

Ministru cultelor și instrucțiunii publice, **N. Krețulescu.**

Ministru financelor, **D. Sturdza.**

Ministru afacerilor străine, **B. Boerescu.**

Ministru de resbel, **D. Lecca.**

Ministru justiției, **A. Stolojan.**

Acest proiect de lege fusese preconisat, impus D-lui Brătianu și susținut cu multă căldură de D-l B. Boerescu atât înaintea consiliului de miniștri cât și înaintea cabinetelor europene, în visita ce D-sa a făcut tuturor Curților străine; el a fost priimit de către D-l Prim-Ministru cu inima înfrîntă de mâhnire, ca o extremă concesiune acordată exigențelor Puterilor și ca un mare sacrificiū ce cerea națiunii spre a scăpa din greaoa dilemă în care se găsea, pentru ca pe urmă să pōtă să'și vadă în liniște de alte nevoi mai utile țerei. După citirea acestui proiect, el fu trimis de urgență în secțiunii și ședința se ridică la 7 ore sēra.

Pe când în secțiunii se discuta cu multă aprindere fie-care paragraf și aliniat al acestui articol și patimile se deslănțuiau între culise cu o furie crescândă, începură să curgă din Provincie, și mai cu sémă din Moldova, petiții acoperite cu sute de iscălituri, prin care cereau cu ton imperios respingerea orî-cărui proiect care ar fi deschis Evreilor drumul spre împămîntenire, orî în ce mod ar fi fost, dintre care unele insultau guvernul numindu-l trădător și aruncau blesteme grele asupra tuturor acelor ce ar fi cutezat să voteze modificarea art. 7 orî în ce mod ar fi fost. Asemenea petiții fură depuse pe biuroul Adunării Deputaților și citite în ziua de 20 Septembrie de D-I G. Vernescu din partea unui mare număr de locuitori din jud. Teleorman; în ziua de 21 Septembrie fu citită de unul din secretarii o depeșe din partea unor locuitori din Piatra-Neamțu; în ziua de 25 Septembrie asemeni o petiție a mai multor locuitori din Roman, din Dorohoi și din Băcău; în ziua de 26 câte-va petiții ale mai multor locuitori din Alexandria, Iași, acoperite cu 600 iscălituri, din Vaslui și din Botoșani; în ziua de 27 nu se mai citi ci se anunță numai sosirea unor asemenea petiții de la Tecuci, Roman și alte localități. Pe lângă aceste petiții ostile modificării art. 7, mai veniră petiții și de la Pitești, Curtăa de Argeș, Teleorman și Alexandria favorabile proiectului guvernului. Asemeni în ziua de 27 se anunță numai sosirea unor asemenea petiții de la Râmnicu-Sărat, Tecuci și Brăila, prin care mii de cetățeni cereau să se modifice acel articol în sensul proiectului depus de guvern. Tot la 27 sosi petiții în același sens din partea unui număr óre-care de Evrei.

Unele dintre aceste petiții trimise de Evrei erau cuviincioase și respectuoase față cu representațiunea națională a țerei, între pămînteni cărora ei vrea să se prenumere, dar într'altele un număr îndestul de mare de Israeliti avură îndrăsnéla d'a se exprima în nisce termenii atât de necuviincioși, de nesocotiți și de plini de insultele cele mai revoltătoare, în cât Camera în unanimitate găsi de cuviință ca să nu mai citescă asemenea petiții, spre a nu mai întărita spiritele populațiunei care și fără de aceste insulte grosolane erau îndestul de întăritate.

Camera fu prudentă și înțeleptă, dar unele gazete de scandal ce se publica în acel timp în țară, și care profita de toate ocaziunile, chiar de cele mai primejdioase existenței țerei, pentru a face dificultăți guvernului, nu fură tot atât de cu minte, ci începură să sufle în foc spre a-l transforma în incendiu și mai turnară și untde-lemn pe d'asupra spre a face din incendiu un pârjol.

Într'acest timp de discuțiune oragiósă în Cameră, și de trimiteri de petiții contradictorii, spiritele în țară și mai ales în Moldova, începură să fie atât de agitate, în cât D-l M. Kogălniceanu, cu totă asigurarea ce dătuse în Cameră ca Ministru de interne cum că va menține buna ordine fără să aibă nevoie de măsuri extreme, începu să fie foarte îngrijurat, să comunice M. Sa preocupările sale și să provoce un consiliu de miniștri presidat de M. Sa pentru ca să discute și să găsească mijlocele cele mai nimerite prin care să liniștescă spiritele. Cu acea ocazie M. Sa duse că, în considerația marelui influențe ce D-sa ca fruntaș moldovean avea între Moldoveni, îi revenea în mod firesc totă sarcina și tot meritul d'a menține liniștea și ordinea între locuitorii, însă într'același timp tot D-sale îi revenea și responsabilitatea în caz de complicațiune. D-l Brătianu împreună cu întregul consiliu de miniștri sprijini această părere și declară D-lui Kogălniceanu, că D-sa ca cap al guvernului îi da mâna liberă d'a lua măsurile ce va crede mai nimerite. Drept răspuns la toate aceste manifestații de confiență, D-l Kogălniceanu avu dibăcia d'a potoli spiritele fără să ia măsuri extraordinare, d'a liniști pe cei îngrijurați, d'a potoli pe cei svăpăiați și d'a menține ordinea fără ca să se întâmple un singur incident supărător și întăritător între Români și Evrei.

Dacă Români stătuse liniștiți și și necase necazul și indignarea contra Evreilor care, de la introducerea art. 44 în Tractatul din Berlin, devenise, mai ales în Moldova, d'o aroganță provocătoare, aceștia nu găsiră de cuviință să păstreze tot același calm și moderațiune, ci, de și erau numai candidați la cetățenia română, începuse să fie țațoși și agresivi. Pe când febrerea era în toiul ei densii începură să creeze o agitațiune mincinosă și după aceia să se plângă la organele evreesci și evreofile din Europa, și mai cu sémă din En-

glitera, cum că au început să fie persecutați și maltratați, nu numai de către cetățenii Români, dar și de către autorități. Iată de ce pretexte ridicole și într'același timp odioase s'au agățat ei spre a ne ponegi în occidentul Europei :

Pe la 15 Septembrie unul din Prefecți a trimis la urma sa un convoi de vagabonți găsiți prin orașe fără căpătiiu; între acești vagabonți majoritatea erau Români, dar se afla și un număr orecare de Evrei. Pe atunci, ne fiind încă construite liniile drumului de fier laterale, și cele în ființă fiind administrate de străini, care cereau guvernului prețuri de transport foarte scumpe, asemenea convoiuri erau transportate dintr'o localitate într'alta pe jos, în grupuri mari sau mici, însă liberi și escortați de doi sau patru călărași. Un asemenea convoi trecu într'acea și prin Adjud, orașel din Moldova locuit în mare parte de Evrei.

Cum îl vedu pacinicii urmași ai lui Israel dintr'acea localitate, numai de cit se adunară într'un număr enorm de mare și de pornit pe gâlcăvă, îl înconjurară, desarmară și terorisară pe călărași, dătură pe Români la o parte, aduse din depozitele lor de fierării vechi lanțuri și cătușe grele care nu mai erau de mult în uz, nici măcar în temnițele noastre, ne cum prin poliții, încărcară cu ele pe ebrei, mai adăogară un număr măricel și dintre locuitorii evrei dintr'acel țig, pe care-î îmbrăcaseră în nisece trențe scârbóse, pe care asemenea îi încărcară cu lanțuri; siliră după aceia prin amenințări pe călărași să precedeze și să urmeze acest convoi fantastic de carnaval, și după aceia aduse un fotograf evreu și puse să-i fotografieze, și pe urmă trimise fotografia la diarele ilustrate din Englitera. Acestea vedind fotografia creșură cu bună credință că mascarada era realitate, că fotografia reproducea o scenă reală și c'aveau înaintea un tablou adevărat, și după ce o reproduse începu să ne adreseze cuvintele cele mai insultătoare și să ne acuze de barbarie.

De îndată ce vedu această scenă plăsmuită, D-I A. Cremieux, președintele Alianței israelite publică în ziua de 20 Septembrie în ziarul frances: „*Le Temps*“ o epistolă prin care făcea guvernul și statul român răspundător pentru aceste pretinse persecuțiuni

ale nevinovaților israeliți și ceru intervenirea Europei ca să protege pe coreligionarii săi.

Guvernul pentru a constata adevărul, a dovedi minciuna și a risipi toate aceste acușățiuni nemeritate, numi o anchetă care făcu cele mai minuțioase cercetări, și dovedi chiar prin mărturia unui mare număr de Evrei că lucrurile s'aũ petrecut cu totul alt-fel, adică ast-fel precum le-am descris mai sus. Resultatul acestei anchete a fost publicat în *Monitorul* de la 2 Octobre. Mai înainte de această dată, chiar în ziua de 22 Septembrie D-l Calimachi Cărgiu desminți tot în *Le Temps* afirmațiunile D-lui Cremieux.

Alarmate de aceste șgomote atât de contradictorii marele diare din străinătate trimise în țară la noi un mare număr de corespondenți, și aceștia, după ce vizitară întreaga Moldovă și se incredințară de adevărul adevărat, veniră în Bucuresci, începură să urmărescă cu interes lupta oratorică ce se desfășuira în Adunarea Deputaților spre a raporta după aceea adevărul adevărat diarelor lor care după aceia se mai liniștiră.

Într'acastă svărcolire titanică, dintre toți Europeanii numai Rușii și Turcii rămăsese indiferenți față cu această agitațiune. Venirea acestor corespondenți străini bucură pe M. Sa, pentru că în fine adevărul avea să se dea la lumină, dar îl îngriji foarte mult venirea fără veste a Pr. Bismarck la Viena, despre care am vorbit mai sus; îl neliniști pentru că pân'atunci M. Sa încă nu scia în mod categoric cum că între Germania și Austro-Ungaria se stabilise în mod definitiv alianța îndreptată contra Rusiei. Ea îl făcuse să credă că Cancelarul de fier a venit ca să se înțelégă cu Împăratul Franț Iosif în privința unei măsurii de constringere în contra noastră, în cas când n'am grăbi punerea în aplicare a Tractatului din Berlin.

Aceste griji neliniștitore fură ore-cum risipite prin visita oficială ce'i făcu Pr. Alexandru al Bulgariei care sosi în Bucuresci în ziua de 18 Septembrie. Capul noului stat vecin fu priimit de către M. Sa Domnul nostru, și de întreaga populațiune a Capitalei cu multă simpatie. El fu găsduit în palatul de la Cotroceni unde și alesese reședința M. Sa, și fu óspetele M. Sale, și stătu între noi până la 23 când se reîntórse la Rusciuc. În timpul petrecerei A.

S. R. în palatul de la Cotroceni printre sărbări, recepțiuni, reviste și prinduri de gală oficiale, avură loc între cei doi Domnitori vecini multe convorbiri politice, și Principele Alexandru fu nevoit să se plîngă de obstacolele ce-î punea în cale, mai întâi panslavismul care l'a descurajat foarte mult, apoi constituția bulgară care era prea liberală și prea nepotrivită cu un popor primitiv și puțin înaintat în cultura intelectuală, apoi armata ai cărei oficeri și suboficeri erau în mod exclusiv ruși și în fine dese neînțelegeri ce avea cu Rusia oficială din cauza lor. M. Sa Domnul nostru îi povesti mai întâi primii săi ani de domnie și dificultățile ce a întâmpinat până ce a făcut deplină cunoscință cu poporul său și cu omenii săi politici, și îi recomandă să aibă răbdare și să nu se descurageze.

În sfârșit cu o zi mai înainte de plecarea Pr. Alexandru, la 22 Septembrie D-1 Raportor D. Giani citi raportul prin care cerea admiterea de către Cameră a proiectului propus de guvern cu orecare modificări. Iată în resumat conținutul aceluï raport:

După ce făcea istoricul punerii la ordinea zilei a modificării art. 7 spre a se supune decisiunii Europei și enumera peripețiile prin care a trecut redactarea noului art., precum și dificultățile ce a întâmpinat atât în Cameră cât și în țară votarea sa, raportorul spunea că «Israeliții în țările occidentale au putut să dobândescă fără dificultate împămîntenirea în massă, pentru că ei singuri mai înainte d'a dobândi acest drept, s'a asimilat cu națiunea predominantă, s'a supus legilor ei, au adoptat usurile sale, au luat parte la sarcinile ei și și-au dat toate silințele ca să fie nisce adevărați cetățeni ai patriei lor adoptive, lucrând în sensul aspirațiunilor naționale ale acelei patrii. Pe lângă acesta erau și puțini numeroși. Nu tot ast-fel s'a purtat cu noi Evreii din România. Cu toate că erau foarte numeroși, aproape o optime din întreaga parte a întregii populațiuni, ei în tot-d'auna s'a sustras de la îndeplinirea datoriilor cetățenesci, mai toți au invocat și au dobândit calitatea de supuși străini ca să scape de bir și de armată, și cu toate că națiunea română le-a respectat în tot-d'auna religiunea și practica lor religioasă, le-a îngăduit să aibă sinagoge, comunități religioase

și școli profesionale ale lor, și cu toate că au trăit și s'au îmbogățit între noi, totuși s'au plâns în tot-d'auna de persecuțiuni, ne-au denunțat lumii civilizate ca pe niște prigonitori barbari și au atras fără drept asupra noastră ura și disprețul lumii întregi.

Asemenea concetățeni cari n'au vrut să ia parte nici la bucuriile și nici la durerile noastre, care nu ne-au ajutat atunci când am avut mare nevoie de ajutor și nici o dată n'au manifestat prin faptele lor dorința d'a se face Români, nu pot să dobândescă împămintenirea în bloc, întocmai ca cei din occidentul Europei, pentru că nu s'au silit să-și imiteze, și primindu-se ast-fel cum sunt, ar constitui un pericol economic și național. Ei vor primi împămintenirea numai în mod personal și prin legi speciale, în urma unui minuțios criteriu, acei ce vor da dovezi de asimilare. Vor face excepție o dată pentru tot-d'auna evreii însemnați într'o listă care prin faptele lor anterioare, fie pe câmpul de război, fie prin fapte meritorii pe tărîmul păcii, au dat dovezi de asimilare.

Iată și proiectul de lege citit odată cu raportul :

Proiect de lege pentru revizuirea art. 7 din Constituțiune.

Art. unic. — În locul articolului 7 din Constituțiune, care se revizuesce, se va pune următorul:

Articolul 7. — Diferența de credințe religioase și de confesiuni nu constituie în România o piedecă spre a dobândi și exercita drepturile civile și politice.

§ 1. — Streinii de veri-ce religione, vor putea dobândi împămintenirea numai în urma cererii lor individual și printr'o lege specială. Același drept se dă acelor cari, fără a fi cetățeni, se află în România ca supuși Români.

§ 2. — Nu vor putea dobândi, sub veri-ce titlu ar fi proprietăți rurale, afară de locuri sau case în oraș, de cât acei cari vor fi cetățeni români, respectându-se însă drepturile acelora cari le au după legile anterioare, sau în virtutea tratatelor existente între România și alte Staturi.

§ 3. — Toți locuitorii, aflători în momentul anexării ca cetățeni Otomani în provincia Română de peste Dunăre, Dobrogea, se bucură de o potrivă de toate drepturile și datorile fără distincțiune de religione, conform regimului special ce se va prescrie pentru această provincie de către Corpurile Legiuitoare. Restricțiunea relativă la dobândirea proprietății rurale nu se aplică în Dobrogea.

§ 4. — Veri-ce individ, născut și crescut în România, care până la majoritate nu se va fi bucurat de vre-o protecțiune streină, și care va face cererea

în curs de un an de la promulgarea acestei legi sau de la majoritate, va fi de drept dispensat de stagiū dacă Camerele vor admite cererea de neutralizare.

§ 5. — Se declară cetățeni, pentru astă una și singură dată, acei supuși români, de verî-ce religione, cari s'au asimilat cu națiunea și a căror nume și însușiri se votază de către Corpurile Legiuitoare de odată cu această lege.

Acei dintre dênșii care în timp de un an de la această admitere la cetățenie nu vor reclama diploma de indigenat vor perde drepturile ce li se acordă.

Raportor, D. Giani.

După citirea sa raportul și proiectul au fost trimise la tipar, și discuțiunea s'a amânât pentru 26 Septembrie. Într'acea zi, după ce D-l raportor citi încă o dată raportul și proiectul de lege, începu discuțiunea generală și vorbi D-l G. Mărzescu care printr'o lungă cuvântare făcu istoricul întregului exod al poporului lui Israel, explică talmudul și dogmele lui exclusiviste, și apoi descrie starea înfloritoare a evreului din trecut și present în principatele române; în fine veni la tractatul din Berlin și termină prin a critica pe guvern, a critica misiunea D-lui Boerescu, a critica alcătuirea proiectului guvernului amendat de delegați și a face un apel călduros la sentimentul național al deputaților ca să voteze contra luării lui în considerație. La această cuvântare răspunse D-l D. I. Ghica scoțând numai în evidență avantajile proiectului în discuțiune și cerând Camereii votarea sa. După aceia ședința s'a ridicat.

În ziua de 27 Septembrie mai întâiu a avut loc o lungă și pasionată discuțiune în privința agitațiunilor întreprinse în județe de către unii deputați prin adunare de sute de subscrieri la petiții contradictorii și în privința votării saū respingerii art. 7, la care luară parte D-l Il. Isvoranu, D-l Ministru de interne care declară că garanta menținerea ordinii, Al. Lahovary, care luă în bătae de joc declarația guvernului și Pres. Com. de Miniștri care făcu apel la liniște și la patriotismul reprezentanților țerei spre a resolve cu o oră mai curînd chestiunea cea ardețore ce se discută. După ce se termină chestiunea personală dintre D-l C. Radu și M. Kogălniceanu provocată de discuțiunea de mai înainte, vorbi în chestiunea generală a art. 7 D-l V. Maniu care descrie în culorile cele mai negre pe evrei, enumără influența primejdiōsă ce ar avea pentru românism intrarea evreilor între cetățenii români și făcu

un apel călduros la deputații și guvern că să nu admită intrarea Evreilor în familia română, sau cel puțin să introducă în proiect modificări cu mult mai restrictive. După D-sa vorbi într'același sens D-l Dincă Schileru reprezentant al țăranilor care terminând declară că, de și avea încredere în guvern, totuși va vota contra împămintenirii Evreilor.

În ziua de 28 Septembrie, vorbi contra proiectului prezentat D-l I. Codrescu. Cu acea ocazie D-sa declară că lista anexată la el era calul lui Ulise, care va preda cetatea Românilor în mâinile Evreilor și termină cerând respingerea acestui proiect și primirea unui proiect în sensul celui respins de Adunare, adică cu mult mai restrictiv. După D-sa rosti D-l P. P. Carp acel vestit discurs remarcabil prin laudele cele mai mari aduse Evreilor care, după D-sa, sunt mai muncitori, mai pricepuți, mai isteți în învârtirea comerțului și mai activi de cât Românii, și îi declară cu mult mai superiori compatrioților D-sale care sunt leneși, se lăsa de bună voie a fi întrecuți de străini pe tărîmul economic și preferă funcționarismul celor-l'alte ocupațiuni. D-sa a terminat cerând admiterea Evreilor în sinul Românilor și îngrădirea naționalismului prin legi de admisibilitate și inamovibilitate. Totuși, de și nu ura pe Evrei, D-sa nu aproba proiectul prezentat de guvern și nici ast-fel cum s'a propus de către comitetul delegaților, ci cu multe modificări și amendamente la votarea pe paragrafe prin care să înlesnescă și mai mult împămintenirea Evreilor. După D-sa, vorbi D-nul C. Cristodulo Cerchez, care combătu proiectul prezentat ca primejdios intereselor vitale ale țerei, declară că va vota contra luării sale în considerație și termină făcând apel la deputații Moldoveni ca să 'și aducă aminte de pericolul național ce vor crea printr'acea lege și de aceia ce îi va aștepta la căminele lor atunci când se vor înturna. D-sa termină zicând că votându-se legea Moldova va trebui să piară.

În ziua de 29 Septembrie vorbi D-l N. Ionescu, care răspunse la cuvântarea D-lui P. P. Carp și luă apărarea poporului român, care nu e în nimic inferior Evreului, ci din contra mai în toate privințele superior; cu toate acestea critică proiectul prezentat de guvern,

presintă pe evreii ca pe un rău cetățean român, dătu exemple de relele rezultate ce a dat împămîntenirea evreilor în țări care au israeliții ce sémănă cu ai noștri spre pildă în Ungaria, Galiția, Polonia etc. și conchise ca să se respingă proiectul guvernului, rezervându-și Camera ca imediat să dea o soluție care să răspundă și la trebuințele țerei și la cerințele Europei. După D-sa vorbi iar D-I Christodulo Cerchez, care explică sensul cuvintelor rostite în ajun în privința celor discuse despre aceea ce aștepta pe deputații la reîntorcerea lor la cămin, care n'a avut un sens amenințător, iar D-I N. Ionescu care răspunse D-lui Cerchez, precum și D I P. Cernătescu care critică proiectul și ceru să se introducă în el modificări restrictive esențiale pentru ca pe urmă să fie votat, nu de majoritatea reglementară, ci de unanimitatea Camerei.

În ziua de 1 Octombrie luă cuvântul D-I Ministru B. Boerescu și pronunță un discurs strălucit care ținu totă ședința, și prin care apără cu căldură proiectul guvernului și îl puse față în față cu art. 44 din tractatul din Berlin, și dovedi că în el, apărând toate interesele țerei, conținea toate principiile enunțate de tractat. Cu aceea ocazie D-sa citi toate paragrafele aceluși art., din care numai primul privea pe evreii. Iată conținutul acestui paragraf : « Art. 44 În România deosebirea de credință religioasă și de confesiuni nu va fi opusă nimănui ca un motiv de exclusiune sau de incapacitate în ceea ce privesc bucurarea drepturilor civile și politice, admișiunea la afacerile publice, la funcțiunii și la onoruri, sau la exercițiul diferitelor profesiuni și industrii în orî-ce localitate ar fi ». Paragraful 2 tratăză despre libertatea religioasă și paragraful 3 despre tratamentul streinilor în genere care nu sunt împămînteniți. După ce expuse impresiunile ce a cules în turneul său diplomatic, și schiță pretențiunile minime ale Puterilor, și primejdia reală ce am înfrunța în cas când n'am vrea să ținem sémă de ele, termină dicënd în substanță : « Să căutăm D-lor cu toții remediul și să avem în vedere binele țerei; să ne îngrijim de bóla bolnavului, iar nu de moștenirea lui, să cugetăm asupra gravelor complicațiunii și dificultății exterióre pline de mari pericole. Să ne ferim d'a ne face pedestal, d'a servi de piuă acelor ce se ocupă numai de ambițiunii

personale..... să căutăm a scăpa țera din situațiunea dificilă în care se află și să nu o îngreunăm mai mult, căci alt-fel nu am răspunde la mandatul și la încrederea ce ne-a dat țera.

La 2 Octombree vorbi D-I L. Costin care rosti un discurs dintre cele mai violente contra Evreilor și contra guvernului, pe care l-a numit avocat al alianței israelite, care ia Europa în mână ca pe o fantomă amenințătoare, și se servă de ea ca de o gogoriță spre a speria și violenta pe reprezentanții țerei. După D-sa vorbi D-I A. Sihleanu, care luă în revistă toate discursurile rostite de opoziții, le combătu pe rind și conchise prin a susține proiectul guvernului și a se declara pentru luarea sa în considerație. După D-sa vorbi D-I N. Blaremburg, care mai întâiu depuse o propunere subscrisă de 56 deputați, mai toți capi ai opoziției, cu D-I G. Vernescu în frunte, și de cei mai mulți moldoveni, prin care cerură ca votul ce se va da în privința art. 7 să se dea pe față ; după aceea rosti o cuvântare tot atât de violentă contra Evreilor și de ostilă guvernului ca și cea precedentă, și vorbi până la finele ședinței, ilustrând afirmările ce făcea contra jidovilor cu citații din nenumărate cărți.

În ziua de 3 Octombree D-I N. Blaremburg își urmă discursul care ținu aproape totă ziua, și termină prin a arunca băncii ministeriale apostofele cele mai violente, declarând că persoanele ce o compun vor muri de bătrânețe iar nu de durerea imensă ce trebuie să simțā la vederea relelor ireparabile ce au adus asupra acestei nenorocite țeri. După ce D-I Prim-Ministru rosti câte-va cuvinte spre a desminti câte-va afirmări neesacte făcute de D-I N. Blaremburg în privința celor petrecute la Congresul din Berlin, luă cuvântul D-I G. Chițu care ținu o splendidă cuvântare prin care apără punct cu punct toate paragrafele și alineatele din proiectul guvernului. După ce aduse lumină deplină asupra intențiilor curate și patriotice ale guvernului, D-sa termină cuvântarea sa propuind ca, pentru a ajunge la împăciuire și la o înțelegere să se suspende discuțiunea pentru câte-va zile, în care timp să se redacteze de comitetul delegaților cu conclucrarea tuturor frunșilor diferitelor partide, un nou proiect de lege în care să se ție,

sămă de toate dorințele exprimate în cursul îndelungatei discuțiuni, cu care s'ar da o soluțiune sinceră acestei grave chestiuni. Cu acest apel se termină ședința.

În ziua de 4 Octombree, la începutul ședinței, D-l Prim-Ministru I. C. Brătianu, vădând că spiritele în Cameră, în loc d'a se calma mai mult se irita, iar că proiectul guvernului n'avea nici o șansă d'a obține majoritatea de două treimi reglementară, ceru suspendarea discuțiunei art. 7 și trecerea în secțiuni; mai propuse încă ea în timp de două zile să se desbată în Cameră alte legi iar în secțiuni să se caute să se stabilească o înțelegere care să dea incidentului o soluțiune admisă de toți. Propunerea fu combătută de D-nii G. Vernescu, I. Roșianu și G. Mărzescu, care dovediră cu prisos prin discursurile D-lor că nu vreau nici de loc ca să ajungă la vre-o soluțiune; dar fu susținută de D-nii Al. Lahovari, de Primul-Ministru și de D. Schileru. Ea în fine fu priimită și Camera trecu în secțiuni.

În ziua de 5 Octombree se discutară și se votară alte legi de interes mai puțin palpitant, iar în ziua de 6 Octombree D-l raportor D. Giani, citi un raport prin care recomanda votărei Camerei următorul proiect de lege, produs al înțelegerii și al compromisului între majoritate și minoritate:

Proiect de lege pentru revisuirea art. 7 din Constituțiune.

Art. unic. — În locul art. 7 din Constituțiune, care se revisuesce, se va pune următorul:

Art. 7. — Diferința de credințe religioase și confesiuni nu constituie în România o piedică spre a dobândi drepturile civile și politice și a le exercita.

§ 1. Străinul, fără osebire de religiune, supus sau nesupus unei protecțiuni străine, poate dobândi împământinirea cu condițiunile următoare:

a) Va adresa guvernului cererea de naturalizare, în care va arăta capitalul ce posedă, profesiunea ce esercită și voința de ași stabili domiciliul în România.

b) Va locui, în urma acestei cereri, dece ani în țară și va dovedi prin faptele sale că este folositor ei.

§ 2. Pot fi scutiți de stagiū:

a) Acei cari vor fi adus în țară industrii, invențiuni utile sau talente distinse, sau cari vor fi fundat aci stabilimente mari de comerciū sau de industrie;

b) Acei cari, fiind născuți și crescuți în România, din părinți stabiliți în țară, nu s'au bucurat nici unii nici alții vre-odată de vre-o protecțiune străină;

c) Acei cari au servit sub drapel în timpul resbelului pentru independență și cari vor putea fi naturalizați în mod colectiv, după propunerea guvernului, printr'o singură lege și fără alte formalități.

§ 3. Naturalizarea nu se poate acorda de cât prin lege și în mod individual.

§ 4. O lege specială va determina modul prin care străinii vor putea stabili domiciliul lor pe teritoriul României.

§ 5. Numai Românii sau cei naturalizați români pot dobândi imobile rurale în România.

Drepturile până acum câștigate sunt respectate.

Convențiunile internaționale astăzi existente rămân în vigore cu toate clauzele și termenul cuprins într'insele.

Raportor, D. Giani

După ce se termină cu cetirea sa, luă cuvintul D-l Maiorescu, care, după ce sfircui încă odată pe guvern, introduse în cuvântare afirmațiunii răutăcioase și acușațiunii defăimătoare la adresa guvernului, și după ce afirmă că opoziția a obținut prin luptă pas cu pas câte un punct din cele patru ce conține acest articol, declară în numele opozițiunei, că: «pe temeiul acestui proiect, pe temeiul acestor principii, ne-am întrunit cu toții și întrunindu-ne sperăm, avem convincțiunea că guvernul, orî-care ar fi, în deosebii guvernul de azi, va fi în stare de a face să triumfe aceste principii innaintea tuturor. Ele sunt conforme cu dreptul public, și este bine ca să se scie că din partea unui membru al opoziției s'a rostit acest cuvint, că orî-ce guvern, fie și cel de astăzi, care va susține acest proiect, este purtat de încrederea țerei întregi și a întregii acestei camere.

După D-sa vorbi D-l I. C. Brătianu care rosti câte-va cuvinte, prin care mulțumi D-lui Maiorescu, despre modul cum a terminat și respinse restul discursului, care nu era nici românesc, nici patriotic; mai vorbi și D-l G. Vernescu care declară că va vota contra, și după aceia discuțiunea s'a închis și proiectul s'a luat în considerație prin apel nominal și vot pe față cu 136 voturi contra 5 ale D-lor N. Blaremburg, T. Calimachi, C. Dumitrescu, E. Gherghel și D. T. Rosetti, și 2 abțineri, a D-lui P. P. Carp și C. Bobeica. Printr'acastă abținere D-l Carp a dovedit că ar fi vrut să dea Evreilor

mai multe drepturi de cât cele ce a dat proiectul prezentat care ađi e transformat în lege, e în vigóre și înlocuesce vechiul art. 7 din Constituție. După luarea sa în considerație a avut loc discuția pe articole; cu acea ocazie s'a propus un amendament ca împămîntenirea cu dispensă de stagiú să fie priimită cu majoritate de doué treimi. Acéstă propunere fu susținută de D-nii T. Ciupercescu și Al. Lahovari, și combătută de D-nii D. Giani și primul Ministru; după aceia s'a pus la vot proiectul în total și s'a admis cu 132 voturi contra 9, date de D-nii N. Blaremburg, T. Calimachi, C. Dumitrescu, G. Ciolacu, T. Ciupercescu, E. Gherghel, C. Ghica, G. Hermeđiu și D. T. Rossetti, plus acele doué abțineri. După aceea ședința s'a ridicat, după ce D-I președinte C. A. Rossetti, a adresat Camerei câte-va cuvinte de mulțumire.

În ziua de 10 Octobre D-I Al. Orescu citi în Senat un raport prin care recomanda să se ia în considerație același proiect de lege prezentat de guvern și votat de Cameră, și după ce să suspendă ședința pentru câte-va minute, luă cel-d'întăiu cuvîntul P. S. S. Mitropolitul-Primat Calinic Miclescu, care declară că nici odată n'a existat în România prigonire religiósă și restricțiune la libertatea cultelor, și conchise cerënd luarea proiectului în considerație. După P. S. S. vorbi D-I V. Alexandri, care rosti o teribilă imprecatiune contra Evreilor și termină făcënd un apel desperat la toți Românii ca să respingă proiectul art. 7, care era trunchierea țerei și înjosirea demnităței naționale. După D-sa vorbi D-I Strat, care rosti o cuvântare premergătoare cântecului său de lebadă, căci ea fu penultimul său discurs parlamentar, căci curînd după aceea muri. Cu acea ocazie D-sa se pronunță în numele opoziției conservátore pentru priimirea proiectului.

După D-sa rosti câte-va cuvinte D-I Prim-Ministru, care rugá pe toți senatorii să nu vorbescă mult într'acéstă chestiune, căci lungirea vorbeii ar compromite reușita proiectului; mai vorbi și D-I N. Voinov, care declară că va vota contra, și'și spuse motivele pentru ce, cum le mai spusese și altă-dată. Pe urmă s'a ridicat ședința la 5 ore d. a.

În ziua de 16 Octombrie, mai vorbiră D-l raportor A. Orăscu, care apără proiectul, M. Kostache Iepureanu care 'l combătu cu cunoscuta D-sale violență ironică și înțepătoare, și D-l Ministru M. Kogălniceanu care respinse toate acușiunile preopinentului și ale D-lui Voinov; după aceea discuția s'a închis, propunerea D-lui V. Alexandri d'a se respinge revizuirea art. 7 s'a respins cu 53 voturi, având 1 pentru, pe al D-sale, și 5 abțineri: ale D-lor N. Voinov, D-r. I. Ciurea, C. Brăescu, N. Bujoreanu și P. S. S. Episcopul de Buzău. După aceea se puse la vot luarea în considerație a proiectului și se priimi cu 57 voturi contra 1 și 3 abțineri.

După aceea se luă în discuțiune votarea pe articole. Cu acea ocazie P. S. S. Mitropolitul Moldovei Iosif Naniescu care de la început se arătase pe față ca adversar al Evreilor, nu se putu stăpini d'a lua cuvântul, dar declară că nu era contra legii, nu era un cleric netolerent, nu era un preot dușman al Evreilor, ci un Român îngrijurat de sorta țerei și cerea numai să se ia garanții sigure pentru viitorul economic și național al patriei române. După ce mai vorbiră D-nii N. Voinov și Min. de Interne, legea în total fu priimită cu 56 voturi pe față contra 2, a D-lor N. Voinov și C. Brăescu și o abținere a D-lui V. Alexandri. După aceea s'a ridicat ședința la 6 ore séra.

În ziua de 12 Octombrie proiectul fu transformat în lege prin sancțiunea domnăscă, și în ziua de 13 Octombrie această lege fu promulgată și publicată în «Monitorul Oficial» No. 232. În aceeași zi guvernul a dat citire la Senat și Cameră mesagiului prin care se închidea sesiunea Camerilor de revizuire care 'și-au terminat opera și declara deschisă sesiunea extraordinară a Camerilor ordinare.

În aceeași zi de 13 Octombrie, se citi în Senat de către D-l A. Orăscu raportul și proiectul de lege prin care se naturalisa 888 israeliți cari luase parte ca luptători la război, în conformitate cu legea constituțională deja votată, și după ce vorbi D-l I. Strat și M. Kogălniceanu, proiectul fu votat cu 33 voturi contra 3. Acest proiect de lege se luă în considerație în Cameră cu 64 voturi contra 5 și 2 abțineri în ziua de 18 Octombrie, după ce vorbiră

D-nii N. Blaremburg, V. Conta, G. Mărzescu și Primul-Ministru, și fu priimit definitiv cu 58 voturi contra 12. În fine la 10 Noembre această lege fū sancționată și la 11 fu promulgată și publicată în «Monitor».

Ast-fel se resolvă această mare chestiune a modificărei art. 7 din Constituție prin conlucrarea tuturor partidelor, și mărturisesc cu mândrie că, cu acea ocasiune, toți reprezentanții țerei s'au ridicat la înălțimea situațiunei, toți și-au dat mâna pentru a ocolinise stânci primejditoare existenței țerei, toți au făcut abnegațiune de interesele lor personale și de partid, toți au uitat pentru un moment că unii erau liberali, alții conservatori, alții junimiști și alții moderați, și fără a se făli unii sau alții că singurii ei au resoltat chestiunea și au câștigat un mare triumf, au închis o delicată chestiune care, sunt sigur va fi pentru tot-d'auna închisă și definitiv resoltată, spre ciuda câtor-va provocatori de zizanii și de scornitori de sciri mincinoase.

X.

Istoricul chestiunii Căilor ferate.

Cu ajutorul lui Dumnezeu și cu concursul patriotic al fruntașilor țerei s'a rezolvat cu bine o chestiune foarte gingașe care, cu tot protestul alianței israelite, care în ziua de 1 Noembre s'a declarat nemulțumită de noul art. 7 al Constituției Române și s'a încercat să înduplece pe puteri ca, prin o acțiune colectivă, să impună României împămîntenirea în massă a tuturor Evreilor din țară, a ridicat un mare obstacol pus de nisece dușmani interesați din calea recunoscerei independenței. Acastă chestiune e mórta și îngropată pentru tot-d'auna, orî-cât s'ar încerca s'o desmormânteze eternii noștri dușmani și amicii lor; ea a dobândit o soluțiune bună, dréptă și echitabilă spre binele asigurării naționalității noastre și spre folosul Israeliților care în adevăr doresc să fie frați ai noștri și să devie Români ca și noi. Mai rămânea din nenorocire în drumul prosperității noastre un nou obstacol, un nou hop: chestiunea drumurilor de fier, chestiunea Strusberg-Bleichröder.

Este cunoscut de toți tristul istoric al acestei chestiuni și încurcătura ce ne produse un concesionar puțin scrupulos, care ne produse cele mai mari încurcături luând în antrepriză construirea unui drum de fier de peste 800 kilometre, care costa aproape 250,000,000 lei, fără să aibă vre-un capital orî-cât de mic.

Guvernul liberal aflat la putere în 1868, găsiindu-se în acord cu dorința exprimată în mai multe rînduri de M. Sa Domnitorul, și vrînd să înzestreze mai curînd țara cu o cale de transport lesnicioasă, care să-î îmbunătățească în mod simțitor starea sa economică și să mărească valoarea pămîntului său, a intrat în tratative serioase cu mai mulți constructori și concesionari de căi ferate, pentru ca să introducă în țară cu un moment mai curînd mijlocul de transport cel mai repede și mai lesnicios. Guvernele trecute, mai cu sémă cele din timpul domniei fostului Domnitor Alex. Ión I. Cuza făcuse mai multe cercetări într' același sens, și chiar încheiase contracte în regulă de construire și exploatare cu niște concesionari ca Barclay, Ward, Salamanca, Rivolta etc. pentru construirea unei rățele de la Bucuresci la Giurgiu, de la Iași și Dorohoi la Bucuresci și de aci la Vêrciorova, dar cu tóte că convențiile fusese încheiate, contractele subscrise și cauțiunile vërsate, nici unul din concesionari nu se ținuse de cuvînt și nu transformase concesiuinea în fapt împlinit. Numai unul din toți, numai Barclay făcuse excepție, din cauză că dobîndise concesiuinea pentru linia cea mai scurtă, linia Bucuresci-Giurgiu, pe care o începu pe la 1867, și o termină și o puse în circulațiune în ziua de 19 Octobre 1869.

Acéstă linie prin execuția sa și prin micile cercări de comunicație cu locomotiva pe crâmpetele terminate, fu îndemnul ispititor care sili pe M. Sa Domnul, pe miniștrii Săi și pe public să dorască cu căldură înzestrarea țerei cu drumuri de fier cu un moment mai curînd, și să facă tóte sfortările putincioase ca să transforme dorința lor în fapt împlinit. În ziua de 28 Iulie 1868 M. Sa merse să inspecteze linia ferată Bucuresci-Giurgiu în construcție, și în ziua de 3 Octombrie același an inaugură prima călătorie în România cu drumul de fier pe o distanță de 13 kilometre de la Giurgiu spre Bucuresci; dar cu tóte acestea înzestrarea țerei cu o rățea de cale ferată mai întinsă încă nu putea să se realizeze pentru ca toți concesionarii căți se prezentase până la începutul anului 1868 nu putuse să transforme în realitate concesiuinea ce dobîndise.

Pe când concesionarii se retrăgeau din efectuarea întreprinderii, pierdând chiar cauțiunile depuse, și acestea toate pentru că nu putuse să strângă capitalurile necesare construcției și punerii în exploatare a liniilor și pentru că România pe atunci nu era încă bine cunoscută și nici imensele sale bogății îndestul de apreciate ca să atragă asupra-și atențiunea marelor bănci europene, Româniilor dedulciți de vederea întinderii șinelor pe soseaua din nou croită între Bucuresci și Giurgiu pentru drumul de fier în construcție, începură să dorască îmbogățirea țerei lor cu mai multe linii de asemenea natură, care ar mări în mod simțitor valoarea pământului și a produsului lui, și să ceară prin toate căile legale înzestrarea patriei lor cu asemenea drumuri de fier, mai ales cu acelea care-și ar lega în mod mai direct cu Europa și mai cu sémă cu țerile civilizate din centru său.

M. Sa Domnul născut și crescut în occident, născut și crescut într'o țară în care încă de mult s'a pus la cercare marele folose ce aduce economiei unei țeri drumurile de fier, M. Sa de când a călcat pentru prima óră cu piciorul pe pământul României, a fost un partizan înflăcărat al înzestrării noiei Sale patrii cu acest perfecționat utilagiú de locomoțiune, și a recomandat cu căldură guvernului său industria germană ca cea mai în pozițiune d'a construi în mod sigur și solid arterele cele mai principale ale căilor ferate române, și guvernul său dintr'acel timp care se întâmplase să fie un guvern liberal, adică un guvern fórte dispus d'a merge cu pași grăbiți pe calea progresului, se grăbi d'a lua toate dispozițiile ca dorința domnescă să se transforme cu un moment mai curând în fapt împlinit.

Doué companii de constructori saú speculanți streini se presentară în cursul anului 1868 ca doritoare d'a construi rețeaua română: una germană reprezentată prin Dr. Strusberg care construisese mai multe linii ferate în Rusia și avea ca sprijinitori com-părtași ómeni fórte influenți și nenumérați principii înrudiți cu familia regală prusiană, spre pildă Principele de Ratibor etc. iar alta o companie austriacă reprezentată prin Principele Leon Sapiecha și Dr. Ophenheim. Ambele companii ofereaú garanții care păreaú

a fi suficiente pentru a duce la bun sfârșit marea operă ce se angaja să aducă la îndeplinire, și ambele erau puternic sprijinite de către guvernele respective, adică de către Prusia și Austria. Strusberg ca să obțină concesiunea, făcuse ceva mai mult, în ziua de 8 Iunie 1868 venise în Bucuresci, se prezentase în audiență la M. Sa Domnul și la toți miniștri, și prin înfățișarea sa energică și impunătoare și prin cuvântarea sa care promitea minuni, impuse ascultătorilor săi simpatie și încredere.

Pentru că nici una nici cea-laltă din Puteri nu vrea să cedeze și să renunțe d'a și sprijini protegiatul, guvernul român fu silit să împartă lucrarea în două și să dea austriacilor construcția liniei ferate Ițcani-Paşcani-Roman și Ițcani-Paşcani-Iași sub denumire de linia Lemberg-Cernăuți-Iași, iar D-rului Strusberg să dea construcția liniei Roman-Mărășesci-Galați-Brăila-Ploesci-Bucuresci-Pitesci-Vârciorova, sub denumire de linia Roman-Vârciorova. Pentru concedarea primei linii, pentru construcția căreia se cereau condițiunile cele mai grele, opozițiunea de atunci nu făcu mai nici o dificultate, dar pentru cea d'a doua guvernul întâmpină o opozițiune foarte mare în Corpurile legiuitoare, și mai cu sémă în Senat.

În Cameră prin puternica sa influență și prin directa sa intervenire, D-l I. C. Brătianu, de și nu era nici ministru de resort, nici președinte al consiliului de Miniștri, dar deja era sufletul partidului liberal, a reușit ca Adunarea să ia în considerație proiectul de concesiune cu o majoritate de 94 voturi contra 28 în ziua de 21 Maiu, și la 22 s'o primescă în întregime, în urma unei opoziții dintre cele mai violente. La 24 ea a priimit mai fără de opozițiune concesiunea Ophenheim pentru linia ferată Suceava-Iași-Roman.

La Senat nu merse lucrurile atât de neted, pentru că în matorul corp ales de curînd, abia numai de câte-va luni, reușise a se alege toți corifeii opozițiunii și toți oposanții firesci ai liberalilor, care nu erau preocupați de bunătatea sau răutatea concesiunii, ci de răsturnarea guvernului. Pe atunci se debătea în lumea oficială și diplomatică din streinătate chestiunea formării unor bande bulgare, pe care conservatorii noștri le-au aruncat în spinarea liberalilor și i-au denunțat Europei că cu scirea și prin complicitatea

gubernului liberal ele se formaū pe teritoriul Romāniei, ŝi aū avut satisfacțiunea d'a vedea pe Europa, ŝi mai sēmă pe Francia, d'a cere intervenirea armată a Turciei pe pămîntul Romāniei, ceea ce ar fi devenit în curînd fapt împlinit daca Prusia nu s'ar fi opus cu energie ŝi daca Rusia n'ar fi stat în rezervă. În asemenea gin-gașe situațiune Senatorii oposanți aū găsit de cuviință să îndul-cescă lucrurile ŝi să îndemne ŝi pe Prusieni ŝi pe Ruși de a ne fi dușmani. Cu ocazia desbaterei concesiunei Strusberg, D-l N. Ione-scu împreună cu fracțiunea liberă ŝi independentă compusă nu-mai din Moldoveni, nu se sfii d'a adresa Nemților Prusieni cuvinte ofensătore, ŝi nemulțumindu-se numai cu atât, se grăbiră d'a profita de un pretext de mică importanță ŝi d'a îndupleca majoritatea Senatului să refuze creditul de 800.000 franci cu care să plătescă Rușilor costul materialului scos din dărāmarea cetăților Reni ŝi Ismail, care li s'ar fi cuvenit. Acest vot care fu pe față ostil guver-nului ŝi împiedecător mersului afacerilor publice, sili pe miniștri ca în ziua de 3 Iunie să disolve Senatul ŝi să închidă Camera pen-tru a înlătura tōte dificultățile ŝi a învinge tōte obstacolele.

Pe cānd se făceaū alegerile pentru Senat ŝi Camera era în-chisă, în ziua de 16 Iulie M. Sa Domnul alese cāmpul numit Ro-setti din capētul calei Târgoviște care se numesce ađi: Calea Gri-viței, ca loc pentru clādirea gārei celei noi, ŝi în ziua de 18 Au-gust aprobă planurile definitive ale întregului traseū de drum de fier dintre Roman ŝi Vārciorova.

În urma nouilor alegeri guvernul, obținēnd o mare majoritate, redeschise Camerile în ziua de 2 Septēmbre cu Senatul ales din nou, ŝi peste cāte-va zile ambele Corpuri legiuitoare votară fără modificări concesiunea Strusberg. Legea prin care se aproba acē-stă concesiune fu sancționată ŝi promulgată în ziua de 21 Septēmbre, ŝi tōt în aceiași di sesiunea extraordinară parlamentară fu în-chisă. Mai nainte de promulgarea acesteii legi, D-r Strusberg, puid temeiu numai pe iscălitura guvernului, începu să construiască noul traseū al liniei proiectate, ŝi în ziua de 10 Septēmbre M. Sa Domnul puse piatra fundamentală la gara din Bucuresci. D-r Ophenheim îl întrecuse ; deja încă la 25 August D sa pusese piatra fundamen-

tală la clădirea gării din Iași. În fine după ce concesiunea a dobândit sancțiunea domnască, D-r Strusberg a promis în scris că va face construcțiile mai mari și mai somtuose de cât prevedea caetul de sarcine și toate clădirile de piatră și în proporții monumentale, însă când s'a apucat să transforme promisiunea în realitate a clădit gara de Nord ast-fel cum se vede, adică fără nici un stil și în dimensiuni meschine, iar gările secundare și cantónele le-a învelit cu carton cătrănit, care s'a stricat în vre-o 2-3 luni.

Conform concesiunei guvernul român avea dreptul și obligațiunea să numescă un comisar al guvernului român pentru conservarea obligațiunilor ce Strusberg era în drept să emită pentru a și procura banii necesari cu care să construiască linia, care obligațiunii avea să fie garantate de Statul român. În această funcțiune de înaltă încredere nu se numi un român, ci, în urma stăruinței guvernului german, cel român fu silit să numescă într'acastă înaltă funcțiune pe un german, pe consilierul privat Ambron, căruia i se dădu ca controlor pe D-l Winterhalder, care, de și de origină germană și cu nume strein, totuși era român și prin împămîntenire și prin inimă, dar era din fire prea bun și prea încredător, ast-fel că putu să fie cu multă înlesnire înșelat de șiretul consilier și să devie jucăria amăgirilor lui.

Legea prin care se acorda D-lui Ophenheim și L. Sapiecha concesiunea construirei liniei ferate Suceava-Roman și Pașcani-Iași, fu sancționată și promulgată abia în ziua de 16 Iunie 1869; cu toate acestea, de și cu zece luni mai târziu, această linie fu construită cu mai multă repeđiciune și concesionarii puse mai multă grabă în aducerea la îndeplinire a angajamentelor lor.

Strusberg începu lucrarea ce e dreptul mai din vreme căci și concesiunea a dobândit-o mai din vreme, dar o începu din primul moment prost și în condițiuni rele, ast-fel că de la început se isbi cu dificultăți și tăragănituri. Mai întâiu făcu o mulțime de miserie proprietarilor de moși cărora nu vrusă le dea despăgubire pentru pământul expropriat atât cât găsise cu cale comisiunile de expropriere, ci nisece sume cu totul derisorii, din care causă rezultă o mulțime de procese, de interveniri diplomatice din partea Con-

sulului prusian și de întârzieri prejudiciabile grabnicei executări a lucrării așteptată cu multă nerăbdare de întreaga populațiune. După aceea începu să croiască o linie plină de ocoluri și de curbe pe luciul câmpiei, ca să evite lucrările de artă prea scumpe și să mărească cu mult mai pre sus de cât cerea trebuința numărul kilometrelor, pentru ca să ia de la Stat bani mai mulți de cât trebuia să dea ca interese de 5% ce i se garantase la 250.000 lei pentru fie-care kilometru. Abaterea dintre Brăila și Galați pe la Barboși, care face calea cu trăsura cu mult mai scurtă de cât cu trenul, fu o probă tipică care provocă multă discuțiune în Cameră și multe glume piperate în public.

După ce trase pe pământ traseul liniei în condițiunile cele mai onerose pentru Statul Român, Strusberg începu terasamentul, balastrarea, așezarea traverselor și a liniei, facerea de cantóne și de gări și înzestrarea liniei cu vagóne și mașini în nisce condiții atât de defectuoase, de meschine și de neîndestulătoare, în cât, după ce jumătate din linie fu declarată ca terminată, compania de exploatare fu nevoită să cheltuiască din banii destinați pentru acoperirea garanției statului Român, adică din produsul traficului, sume enorme pentru ca să îndrepteze lucrările efectuate în rele condiții și în mod neîndestulător de către concesionar, și mai cu seamă să înlocuiască cu table de fier vestitul carton gudronat cu care Strusberg învelise cantónele și gările sale care așurea, în climate mai călduroase, putea să fie utilizat cu óre-care folos, iar nici de loc la noi cu ernele și ploile noastre care-l nimici în câte-va luni; după aceea să îndesască gările care s'aú dovedit că erau neîndestulătoare, să înzestreze linia cu pasagiuri de nivel suficiente și cu bariere numeróse, care să garanteze viața locuitorilor și a vitelor, să înmulțască numărul vagónelor și al locomotivelor și să înzestreze traficul cu mașini mai grele și mai puternice care să serve la transportul convoiurilor de mărfuri.

Guvernul protestă la timp contra acestei spoliațiuni și vru să facă ceva ca s'o împiedice, dar numai de cât interveni guvernul german prin consulul general din Bucuresci și apără cu energie și chiar cu brutalitate punga principiilor și a nobililor germani

virții până în gât în mrejele ispititoare dar cu rele rezultate ale acestei concesiuni cu miraj californian dar cu rezultate cât se poate de modeste. Tóte acestea le făcea în paguba pungei bieților contribuabili români, căci pe atunci Germania înlocuise Prusia, imperiul înlocuise regatul, nemții bătuse pe Francezi, Sedanul făcuse pe biruitori țăntoși și prea puternici și principele de Bismarck nu era nici de loc dispus ca să ne menageze. Tóte acestea ca răsbunare căci în timpul războiului ne exprimaserăm prea pe față simpatia, ba încă ceva mai mult, dătusem la iveală o dragoste nețermurită pentru Franca și cea mai vedită antipatie pentru Germania.

Gavernul dintr'acel timp, un gavern așa ȃis moderat care înlocuise de la 16 Noembre 1868 pe gavernul liberal, vedându-se în spinare cu o afacere plină de primejdii prin desele și arogantele interveniri diplomatice ce o îngreuna și cât se poate de nepopulară, se sili pe cât îi stătu prin putință ca să termine mai curind cu săvirșirea construcțiunei acestei linii, și cu punerea sa în exploatare mai în grabă. După aceia se apucă să făurască din nepopularitatea sa arme cu care să se apere de orî-ce atac și să rănască cât s'ar fi putut mai rău pe adversarii săi politici, adică pe liberali, pe care îi denunță țerei ca creatori ai acestei chestiuni gingașe și periculóse; tot de odată își dădu silința ca să mărască în loc să micșorede nepopularitatea adversarilor săi și să îi facă odioși în fața opiniunei publice. Pe atunci într'adevăr, trebuie să mărturisesc fără de nici un înconjur, poporul român ura pe Germani și căile lor ferate din cauza miseriilor fără număr ce concesionarii acestor drumuri de fier causau țerei, precum și lucrarea lor executată în rele condiții de ingineri cu lucrători germani și începuse să blesteme cu foc aprópe în unanimitate pe cei ce au adus în țară pe Strusberg și drumurile lui de fier, adică pe gavernul liberal căduț de la putere din cauza sa, și mai cu sémă pe D-I I. C. Brătianu, sfetnicul cel mai ȃelos al M. Sale, care cu primejduirea popularității sale secundase cu multă stăruință pe M. Sa în îndeplinirea acestei Înnalte dorinți. Din norocire împrejurările vruură ca în curind gavernul acusat să se transforme în acusat și ne-

popularitatea liberalilor să se transforme în popularitate, și totuși să recunoască că concesiunea, de și rea în amănuntele execuțiunii, a fost bună și utilă pentru ameliorarea economiei țerei.

Concesionarii făceau dese interveniri prin consulul lor pe lângă guvernul român ca să li se satisfacă cererile care mai tot-d'a-una erau în discordanță cu caetul de sarcini și în favoarea lor, pe care guvernul era adesea silit să le satisfacă, dar pentru ca să și îndeplinescă și obligațiunile lor, adică să termine mai repede lucrările începute, nu prea se grăbeau, pentru că n'aveau bani, obligațiunile lor nu prea se vindeau cu preț în piețele Germane și promisiunile lor nu prea ațâțau lăcomia speculanților și a amatorilor de câștiguri mari. Ce e dreptul Principiului, Contii și toți aceia care subscriseseră actul de concesiune depuseseră în casa fondului de construcțiune mai tot ce avuseseră și unii angajaseră și ceea-ce nu posedaseră pentru a mări fondul, burghezimea berlineză cumpărase și ea cu prețuri la început ridicate un mare număr de obligațiuni, și chiar lacheii și servitorii nobilei prusiene fusese amelițit de beția câștigurilor mari; ceva mai mult însăși Împăratul-Rege cumpărase un număr însemnat de acțiuni, dar restul Germaniei nu intrase în vătore și marea bancă nu vruse să acorde puternicul său sprijin acestei operațiuni financiare, pentru că Dr. Strusberg prin trecutul său nu prea recomandabil, nu le inspira îndestulă încredere. Dintr'acastă cauză nu se stringea în casa concesiunii bani îndestulători și lucrările nu prea înnaintau cu repeziunea așteptată.

Cu toate acestea la 19 Noembrie 1869 se inaugură punerea în circulațiune a crâmpeiului de cale ferată dintre Ploesci și Brăila, cel mai lipsit de lucrări de artă dintre toate crâmpeele, cu poduri peste Teleajen, Cricov și alte riulețe provisorii, și cu gările și cantónele neterminate. Terminarea definitivă a acestui crâmpeiu, rãcordarea sa cu crâmpeiul dintre Bucuresci și Ploesci, dintre Roman și Galați și terminarea vestitei variante de la Barboși și întregei linii dintre Roman și Bucuresci se termină abia pe la finele anului 1870; tot atunci se termină și linia Ițcani-Roman și Iași-Pășcani și se dău circulațiunii. Linia Mărășesci-Tecuci-Ga-

lați fu dată circulațiunei în ziua de 15 Iulie 1870, linia Galați-Roman fu terminată abia la 1 Septembrie 1872, iar liniile laterale Veresci-Botoșani, Leurda-Dorohoi și Tecuci-Bârlad în anul următor. Pentru aceste linii se găsiseră fonduri cu care să se termine bine rău lucrarea, dar pentru linia Bucuresci-Pitesci nu se mai putu procura fondurile necesare de cât pentru exproprieri și pentru nise începuturi de crâmpete de terasamente între Bucuresci și Pitesci. În urma acestui simulacru de început de lucrări, ea fu lăsată în părăsire și concesionarul abandonă lucrările și declară că nu mai avea fonduri, căci depositul încredințat lui Ambron s'a sleit, a dispărut și s'a cheltuit mai înainte de terminarea lucrărei.

Iată ce se întâmplase cu acest fond pus sub păstrarea lui Ambron și sub supravegherea lui Winterhalder. În anul 1870 a izbucnit între Germania și Franca marele război care a durat de la 21 Iulie 1870 și până la 14 Februarie 1871 și care a costat pe ambele state multe sacrificii de vieți omenești și de bani. Tot în anul 1870 s'a lățit în opiniunea publică a României înspăimântătoarea scire cum că obligațiunile încredințate lui Ambron au dispărut, s'au evaporat și s'au cheltuit după ce s'a construit abia jumătate din întreaga rețea dată în concesiune lui Strusberg.

De îndată ce s'a lățit în opiniunea publică română această scire uimitoare, tot într'același timp s'a lățit printre Români o altă scire îndoită mai odioasă, negreșit provocată de ura ce Românii simțeau atunci pentru germanii din cauza acestor nenorocite căi ferate, scirea cum că banii prinși din vânzarea acțiunilor sustrase s'au cheltuit în folosul Statului German și pentru întreținerea armatei germane pe timpul războiului franco-german, precum și pentru susținerea războiului cu Franca.

Mai înainte d'a se lăți această scire, încă de la începutul anului 1870, guvernul român de atunci, nemulțumit fiind de atitudinea lui Ambron care era prea bine-voitoare față cu Strusberg și prea puțin ocrotitoare față cu interesele României, în ziua de 6 Februarie ceru prin Ministerul de finance de la Consilierul său informațiuni în privința situațiunei în care se găsea fondul ce i se încredințase și a Casei de bancă în care s'a depus produsul, fie în bani,

fie în hârtii al vânzării obligațiunilor. La această cerere Ambron răspunde la 16 Februarie că, în urma certificatului inginerului Brand pentru lucrări efectuate dar necontrolate până la finele lunii Ianuarie 1870, și a protestului lui Strusberg contra amestecului guvernului român în mersul lucrărilor prin controlul neprecurmat ce i se făcea, nu s'a putut opri d'a priimi ca bun certificatul necontrolat și d'a plăti sumele coprinse în el, mărginindu-se numai a face rezervele necesare. Sumele rămase neîntrebuințate și obligațiunile nevândute le-a depus la Casa de bancă *Berliner Kassen Verein*.

În urma acestui răspuns care da pe față atitudinea lui Ambron părtinitore lui Strusberg și păgubitoare nouă, opozițiunea liberală interpelă pe guvern în ziua de 11 Martie în privința întregii întreprinderi a lui Strusberg, și în desvoltarea acelei interpelări, ea califică întrăga concesiune ca un furtișag al avuției țerei. Deputații care luă parte la această discuțiune cerură ca societatea să nu mai aibă sediul în Berlin ci în București, sau cel puțin comisarul României care era însărcinat cu controlarea emisiunii obligațiunilor, să nu mai fie un strein ci un Român, mai ales că Constituțiunea țerei opresce pe streini d'a ocupa funcțiuni dependente de Statul român. După ce ministrul se apăară cum putu, dar fără curagiū, căci opozițiunea avea dreptate, Camera adoptă rezoluțiunea prin care guvernul era invitat să deschidă o anchetă asupra emitiunii obligațiunilor și asupra depositului aflat la Berlin ; tot de-o-dată să facă o prețuire a valorii lucrărilor efectuate, asupra materialului adus în țară și asupra comandelor plătite, care informațiuni să fie comunicate după aceia Adunării Deputaților.

În ziua de 14 Martie ministru de finance român comunică lui Ambron rezoluțiunea adoptată de Cameră și îi ceru un raport detaliat în privința tuturor obligațiunilor emise și a sumelor realizate și date pân'atunci în primirea lui Strusberg. Tot-de-o-dată îl invită ca în viitor să trimită regulat Ministerului compturii lunare de situațiunea fondului ce-î era incredințat. Ca răspuns la această cerere consilierul privat Ambron comunică Ministerului român că din 245,160,000 franci obligațiunii definitive ale drumului de fier,

a liberat concesionarilor obligațiunii pentru 150,373,089 franci. Din restul de 94,500,000 franci valoarea nominală a rămas nevândute obligațiunii de 10,000,000, iar 36,000,000 în bani și hârtii de valoare neplătită încă, provenind din vîndarea unor obligațiunii în valoare de 54,500,000 franci care s'au desfăcut cu 66% și valoarea lor s'a depus la Casa de bancă Iosif Jacques din Berlin.

Într'acest timp D-l inginer Panait Donici care fusese însărcinat cu evaluarea lucrărilor făcute, a materialelor aduse în țară și a exproprierilor realizate, comunică ministerului că toate acestea se ridicau la o valoare de 120,000,000 franci, adică mai puțin cu 30,373,089 franci de cât sumele plătite.

În urma acestei constatări avu loc un consiliu de Miniștri în ziua de 25 Aprilie în care se încinse o vie discuțiune în privința sorței acestui funcționar necredincios. În urma acestor discuțiuni consiliul hotărî ca să desărcineze pe Ambron de funcțiunea ce o ocupa și s'o încredințeze unui român. Acastă decisiune nu se transformă însă în fapt împlinit, pentru că M. Sa Domnul care, fiind mai direct ca toți acuzat de crearea afacerii Strusberg, luase asupra-și întreaga răspundere a acestei chestiuni și ducerea sa la un rezultat mulțumitor, pe riscul și pe pericolul Sëu, n'a împărtășit acastă părere, ci din contră a combătut-o cu insistență. M. Sa a observat că acastă măsură ar putea să fie păgubitoare întregii întreprinderi a căilor ferate, căci făcea să pară demne de creșmânt șgomotele ce s'au împrăștiat în privința situațiunei defavorabilă în care s'ar fi găsinde Strusberg.

Cu acea ocașiune M. Sa declară că, fiind-că totă țara îl acuza într'un mod inconstituțional cum că numai M. Sa era singur responsabil pentru construcțiunea drumurilor de fier și pentru consecințele sale, accepta acea responsabilitate și lua asupra Sa toate consecințele bune sau rele, cu încredințarea că într'o di acea impopularitate cu care atunci era întempinat pretutindenî, se va transforma în popularitate, și totă lumea în loc să'l blesteme îl va binecuvînta că a ținut cu stăruință ca România să fie inzestrată cu o rețea de drum de fier întinsă și legată în mai multe puncte cu Occidentul european.

Pân'atunci linia de drum de fier București-Verciorova mai că nu se începuse; abia între București și Pitești se începuse orecare lucrări de terasament, cu toate acestea deja se ivise între concesionar și Ministru Lucrărilor Publice o divergență în privința traseului acelei linii, pe care concesionarii vrea să'l mărească cu un ocol de 19 kilometri; mi se pare că era vorba de vestita pantă dela Palota atât de fatală siguranței călătorilor, pentru ca să evite nise lucrări de artă prea costisitoare pentru concesionari. Era vorba de o sumă de 5.130.000 lei și de instituirea unui tribunal arbitral care să resolve această chestiune. Guvernul român ca să pôtă să impue vederea sa lui Strusberg, dădu ordin la 29 Aprilie lui Ambron că să nu plătescă acea sumă mai nainte d'a se rosti tribunalul arbitral într'această privință, dar D-sa răspuns la 16 Mai că deja a răspuns suma în litigiu mai nainte d'a primi încunoștințarea ministerială și că nu rămânea altă resursă de cât că, dacă tribunalul arbitral va da câștig de cauză României, va reține concesionarilor o sumă echivalentă din banii ce va mai avea să primască, sau va anula un număr echivalent de obligațiuni. Acest răspuns care da și mai evident pe față sentimentele prea puțin binevoitoare ale lui Ambron față de Statul Român, înduplecă în fine și pe M. Sa ca să dea lui Ambron un locșitor, dar nu prin destituire ci prin demisie de bună voe. Pentru a ajunge la acest scop M. Sa trimise la Berlin pe D-l D. Sturdza cu însărcinarea d'a negocia cu Ambron retragerea sa prin demisiune. D-l Sturdza s'a dus și a îndeplinit sarcina cu cunoscuta D-sale scrupulositate și stăruință, dar la 20 Iunie s'a reîntors în țeră și a comunicat M. Sale că Ambron n'a vrut să primască acest sacrificiu cerut cu stăruință de Camere și de consiliul de miniștri, sub pretext că spera ca încetul cu încetul acea chestiune se va aplană și va ajunge la un rezultat mulțumitor.

Nemulțumindu-se cu acest răspuns, D-l M. Kostache Iepureanu care pe atunci era președinte al consiliului de Miniștri, trimise din nou la Berlin pe D-l Sturdza ca să reîncepă noui negociațiuni, și după ce D-sa ajunsese acolo la 17 Iulie, comunică Ministerului că Ambron i-a declarat că personal ar fi dispus să renunțe la situa-

țiunea sa de comisar al guvernului român, dar că nu putea să facă acel pas din cauză că prin el ar păgubi pe Germani, ar aduce prejudiții ruinătoare detentorilor de acțiuni Strusberg din întreaga Germanie și ar compromite creditul concesionarilor. D-sa era convins că acea bruscă retragere a D-sale din funcțiunea ce ocupa, ar provoca o mare neliniște în lumea financiară germană și ar aduce o repede scădere a cursurilor, nu numai pentru obligațiunile Strusberg, dar și pentru toate hârtiele române. Afară de acesta el avea drept să reclame ca satisfacere pentru toate atacurile al căror obiect a fost, ca compturile sale să fie mai întâi revizuite. Ruga dar pe guvernul român să-i trimită o persoană de încredere, care să-i cerceteze socotelele, și găsindu-le în regulă, să declare acesta în mod public și fără de rezervă. Retragerea sa, pentru a evita orice consecințe neplăcute, nu trebuia să fie făcută cunoscută de cât după ce i s'ar da acea satisfacțiune. În asemenea caz succesorul său ar trebui să vie abia în Septembrie ca să-i ia locul și să fie numit pentru un timp determinat.

Acest răspuns era bravada unui om foarte îndrăzneț, care vrea să ascundă adevărul sub masca unor vorbe umflate, și scândura de scăpare a unui om cu conștiința turbure care vrea să scape de responsabilitate prin temeritate. El spuse tuturor mai bine ca orî-ce alte cuvinte că fondul era cheltuit, risipit, pierdut și că cerea cu atâta stăruință anchetă numai ca să nu i se trămită. Cu toate acestea șiritlicul său nu reuși. De și războiul dintre Franca și Germania izbucnise, de și Germanii bătea într'una pe Francezi și mergeau din triumf în triumf cu pași grăbiți spre catastrofa de la Sedan, totuși la 22 Iulie consiliul de miniștri hotărî să trimetă la Berlin pe D-I Th. Văcărescu în calitate de comisar extraordinar pentru a face o anchetă completă asupra situațiunei consorțiului Strusberg. Două feluri de instrucțiuni îi fu date, și D-sa trimise de la Berlin ca rezultat al misiunei sale iarăși două raporturi. Una din instrucțiuni redactată în limba franceză era publică și deschisă. Prin ea i se prescria să verifice și să constate situațiunea și actele Casei de obligațiuni, să vadă dacă emisiunea obligațiunilor s'a făcut în concordanță cu prevederile concesiunei, cu lucră-

rile făcute, cu plățile efectuate și cu dobânzile date, și dacă vânzarea obligațiunilor ce nu s'au emis încă a fost executată conform cu condițiunile stabilite prin actul de concesiune. Cea d'a doua instrucțiune scrisă în românesce era confidențială și da comisarului extraordinar ordinul d'a verifica conturile în tótă întregimea lor, d'a examina contractele concesionarilor, d'a compara certificatele inginerului șef cu statele Ministerului de lucrări publice și d'a dispune ca până la fixarea definitivă a lungimei rețelei, fie de 880 fie de 908 kilometre, valoarea celor 19 kilometre să nu fie răspunsă concesionarului, ci lăsată în deposit.

Precum am șis D-1 Th. Văcărescu a trimis în ziua de 5 Septembrie 1870 două rapoarte : unul destinat publicității și cel-lalt confidențial și destinat pentru M. Sa și Miniștri. Prin cel public D-sa, pentru a calma spiritele și a evita o iritare și mai mare contra Germanilor, ascundea o foarte mare parte din adevăr. D-sa spuse tot ce a avut de spus în privința insolvabilității lui Strusberg, dar în privința fondului încredințat lui Ambron, spuse că n'a dispărut, era în ființă, aprópe intact și n'a descoperit în sarcina comisarului român de naționalitate germană, de cât óre-care neregularități de contabilitate regretabile, dar nu îndestul de periculoase, ceea ce era neexact, pentru că D-sa descoperise cum că fondul întreg dispăruse, fusese sustras și înlocuit cu hârtii fără de valóre!

Prin raportul confidențial D-sa comunică M. Sale că din comparațiunea contului inginerului șef Brand cu ale D-lui Donici resulta că evaluarea furniturilor și a lucrărilor efectuate făcut de inginerul străin a fost mai urcată cu vre-o 7.400.900 franci de cât a celui român, că ceia-ce era și mai rău concesionarul Strusberg, contrariu stipulațiunilor concesiunei, a convertit fondurile societății de drum de fier în bani, iar banii, ca să nu rămâe neproductivi, i-a transformat în efecte ce nu presintaü nici o siguranță. Acest fond în bani în valóre de vr'o 36,000,000 fr. rezultat din ultima vânzare a obligațiunilor constituia conform legei un deposit neatacabil ce nu putea să fie întrebuițat în speculațiuni. Fără de nici o înțelegere prealabilă cu Statul român, Strusberg de convență cu Ambron, a depus fondul în Casa de bancă Iosef Jacques

și acesta a înlocuit banii cu nisce acțiuni comerciale depreciate care de la proclamarea războiului încoace ajunsese să se vîndă cu ocaua. În urma acestui procedeu incorect acest fond era considerat ca pierdut, pentru că efectele în care fusese transformat devenise hîrtie albă fără de nici o valoare. Acastă comunicare dătu o isbitură durerosă M. Sale, îl amări foarte mult și 'l puse într'o situațiune penibilă, căci toți din tóte părțile isbeau în M. Sa și dragostea poporului său ce mai 'nainte era cea mai dulce mîngăere a Sa, se slăbea din ți în ți. Încă de mult timp atât M. Sa cât și guvernul său aprobase opiniunea ce 'și dătuse Ambron ca, pentru a nu sta banii neproductivi în urma încetării lucrărilor provocată de război, să cumpere hîrtiile ale Statului Prusian, dar îl oprise în mod categoric d'a cumpăra acțiuni private supuse celor mai mari fluctuațiuni de curs, mai ales în timpul unui război.

În urma priimirei acestui raport chiar miniștri începură să credă că Ambron n'a închis capitalul Statului român în valoare de 36 milioane în hîrtiile fără nici o valoare, căci nimeni nu putea să fie așa de prost ca să închiadă bani sunători pe efecte de comerțiu private în timpul unui război, ci 'l-a înstreinat cine scie cum, sau și 'l-a însușit, și pe urmă, ca să mascheze uriciosul adevăr a pus în locul lor nisce hîrtiile fără nici o valoare cumpărate pe nimica pentru ca să serve drept paravan. După ce 'și făcu acastă convingere, guvernul ceru telegrafic dimisia lui Ambron, și vedînd că nu priimea nici un răspuns îl destituî și 'l înlocui cu D-l L. Steege fost Ministru de finance în România și într'acele momente agent diplomatic la Viena. Acastă destituire repede și neașteptată fu lovitura de grație dată lui Strusberg; ea îl sfărâmă fără să-î mai fie prin putință ca să se mai ridice vre-o dată, dar cum țice „*Memoriile asupra vieței Regelui Carol I*“, el capitulă după o lungă și curajoasă rezistență.

Revoluțiunea de la Ploesci și hotărîrea luată de M. Sa d'a abdica.

În timpul în care Ambron înstreina depositul încredințat și Germanii băteau mereu pe Francezi, într'un orașiu din România, în Ploesci, se săvârși un act necugetat, copilăresc chiar, dar foarte primejdios pentru țară, provocat chiar de aceste două fapte care amărau pe Români până la disperare. În ziua de 7 August 1870 căpitanii Candiano și Comiano, unul în rezervă și cel-l'alt în activitate, năvăliră în fruntea unui număr ore-care de cetățeni locali, ca la vre-o opt-spre-zece ploesceni cunoscuți ca liberali înfocați, în biurul telegrafic postal din Ploesci, întrerupse comunicația cu Bucureștii, puse mâna pe autorități, proclamară faimósa republică de la Ploesci, și compromise fără consimțimentul și scirea lor pe D-nii general N. Golescu și I. C. Brătianu, numindu-i pe unul cap al guvernului provisoriu și pe cel-l'alt prim Ministru al acestei republice efemeră. În adevăr ea n'avu lungă durată, nu dăinui nici măcar o singură zi, căci întâmpină o vie rezistență din partea armatei care, în frunte cu major A. Gorjan, puse mâna pe turburătorii, îi arestă, îi desarmă și puse cu înlesnire capăt acestei încercări care ar fi putut să fie îndoit mai criminală, dacă ar fi fost serioasă și bine cugetată.

Guvernul junimisto-conservator care se afla la putere într'acea vreme, nu se mulțumi numai cu innăbușirea revoltei și cu arestarea culpabililor, ci se hotări să profite de ocazie ca să făurască o nenorocită aberațiune, un act de răsbunare, o faptă urâcioasă implicând într'acest complot pe căpeteniile cele mai fruntașe ale partidului liberal, și denunțându-i țerei printr'o proclamație adresată poporului ca pe autorii morali ai tentativei, și ca pe niște Erostrați moderni. Nu se mulțumi numai cu vorbe ci recurse și la fapte, arestară pe generalul Goleșcu unul din locotenenții domnesci, care încredinșase puterea în mânele M. Sale la 10 Maiu 1866, și pe I. C. Brătianu care fusese la 1866 la Duseldorf, spre a'î oferi tronul României, pe acela care înduplecase pe M. Sa ca să priimască acel tron, care îl însoțise de la Baziași și până a călcat pe pământul României și de acolo până la Bucuresci până ce a luat frânele țerei în mână, și care a înfruntat împreună cu M. Sa pe teritoriul austriac pericole mari, pe acela care apoi a fost consilierul M. Sale în 1866, 1867 și 1868 și a împărțit cu M. Sa amărăciunea nedreptei impopularități ce a isvorit din afacerea Strusberg. D-sa a fost arestat la Florica, în casa sa care era prea departe de orașul revoluționat, și aruncat în închisórea de la Ploesci la un loc cu făcătorii de rele.

General N. Goleșcu a fost liberat din închisóre și scos din cauză din ordinul M. Sale, de și D-sa fusese proclamat regent de către revoluționari, dar D-l Brătianu și cei-alți două-șeci ce fusese arestați împreună cu D-sa, fusese menținúți în închisóre și dați în judecata Curții cu jurați din Târgoviște ca nise criminali, ca nise acușați de innaltă trădare. Mult se căutară prin casele și hârtiele celor arestați acte doveditoare de culpabilitate, mult se scotociră sertarele ómenilor acușați și se scrutară consciințele ómenilor legați cu ei prin óre-care relații, dar nu se găsi nimic, nu se află nimic, nimeni nu se înduplecá să fie delator și să 'și bage sufletul în foc spre a arunca pe acușați în ocnă, pentru că de sigur, afară de cei prinși în flagrant delict, nimeni nu fusese vinovat de plămădirea unui act atât de ușuratic, iar nici de loc pentru că, precum afirmă *Memoriile privitoare la domnia Regelui Carol*,

elevii lui Mazzini nu lăsaū nici-o-dată să se găsească la ei scrisori sau acte compromițătoare. Pe atunci M. Sa, de și 'l avusese în două rînduri ca consilier apreciat, totuși nu cunoștea încă indestul de bine eminentele calități de om de stat ale lui I. C. Brătianu, ci 'l judeca după legenda scornită și răspândită de conservatori, și 'l credea a fi un revoluționar mazinist, adică anarhist. În fața acestei lipse de dovești, și ca consecință firescă a neprobării gravelor acușățiunii ce li se aruncase în spinare, Curtea de jurați din Târgoviște în ziua de 17 Octombrie 1870 achită pe toți acușății, pe vinovați ca și pe cei nevinovați și se îngropă ast-fel prin absolvire copilăria de la Ploesci. Numai bietul căpitan Comiano, fiind în activitate și tradus înaintea unui consiliu de răsboi, fu condamnat de acest tribunal militar la ocnă pe viață pentru crimă de înaltă trădare, pedepsă ce, în urma recursului făcut la 12 Decembrie, fu redusă la o osândă de 10 ani. Acastă osândă dură abia până la 29 August 1871, când M. Sa, clement ca tot-d'auna, mai ales pentru cei ce'l ofensase, îl grațiă și 'l liberă din închisore. Cu tôte acestea traiul de ocaș și rușinea d'a se vedea în lanțuri scurtă viața nenorocitului condamnat și-l băgă în mormînt mai înainte de timp.

Achitarea acușăților produse o sguduitură înfricoșată în guvern și mârni forte mult pe M. Sa, dar produse în public o bucurie și o satisfacțiune cu anevoe de descris, căci pe atunci el, fiind amărit și surescitat de nenorocirile ce îndura Francia, făcea tot ce putea spre a mârni și a supera pe M. Sa, mai ales prin puțină simpatie ce 'l arăta, și prin imputarea ce 'l făcea că era de origină germană. Cu acea ocașie mulțimea găsisse de cuviință să fie îndoit mai nedreptă și mai ofensătoare față cu M. Sa, de și El în tôte ocașiunile câte I se ivise până atunci, dăduse indestule dovești de dragoste și de atașament față cu noua Sa patrie.

— Achitarea revoluționarilor, și se M. Sa într'un moment de amărăciune, e o lovitură dată instituțiunilor liberale din România.

Miniștrii în aprinderea indignărei din primul moment, depuse demisiunea întregului cabinet în mâinele M. Sale, dar M. Sa îi rugă să-și retragă dimisia și să rămăe la post și le anunță atunci pentru prima oră, că era hotărit să aducă peste scurt timp la îndeplinire

hotărîrea ce luase încă de la 19 Ianuarie trecut, în urma campaniei antidinastice începută de presa opozițiunii, și mai cu sémă de ziarul *Le Pays Roumain* dirigeat de D-niî N. Blaremburg și P. P. Carp, adică să abdice și să lase puterea în mâinele celor trei locotenenți domnesci ce l-au încredințat'o.

Pe atunci M. Sale i se părea că poporul român nu era îndestul de pregătit pentru usul libertăților constituționale ce a dobândit, și că abusa de ele în mod ofensător pentru M. Sa, întinđend până la înnălțimea tronului ura ce începuse să simță ei contra Germanilor, de la declararea războiului franco-german încoa. I se păru asemenea că a fost ofensător pentru M. Sa și strigătul ce a scos din rărunchi D-l P. P. Carp ca Ministrul Afacerilor străine al României, atunci când a strigat în plină ședință a Camerei: Inima noastră va fi acolo unde va fâlfâi steagul Frances. Nisce incidente ca acestea și nisce scrupule personale, care a fost în tot-d'a-una cea măi frumoasă podóbă a M. Sale, acelea care îl împedica d'a călca acea constituție pe care a jurat, îl îndemnase să ia hotărîrea d'a demisiona și d'a se retrage în viața privată. Acéstă hotărîre nu va fi executată imediat, ci după ce o va justifica față de Puteri prin scrisori personale, în care va enumera cauzele cari l-au determinat ca să facă acest pas atât de grav. Acéstă scrisóre fu trimisă Puterilor în ziua de 25 Noembrie 1870, dar conținutul său a fost de măi înainte făcut cunoscut destinatarilor prin indiscrețiunea D-lui Green consulul general al Mării Britaniî, care nu aproba atitudinea M. Sale din ultimul timp. N'o aproba pentru că i se părea că acea atitudine era pe nedrept ostilă poporului ce governa, și pentru că M. Sa își făcuse o opiniune prea puțin favorabilă despre aptitudinile aceluî popor măi înainte d'a avea prilejul să'l cunoscă îndestul.

Cu tóte acestea acea opiniune a M. Sale dintr'acea vreme era scuzabilă, explicabilă și chiar firéscă. Pân'atunci M. Sa nu avusese privilegiul să intre în contact direct cu poporul, ci-l cunoscea numai din spusa celor ce-l înconjura. Născut dintr'o familie princiară și chiar domnițóre, M. Sa crescuse înconjurat numai de aristocrați și simțea o atragere firéscă către ei. Viind în țeră și necunoscând ómenii din ea, M. Sa din primele zile intră în contact cu

boerii, ca unii ce prin pozițiunea ce aveau și posturile ce ocupau erau mai aproape de tron. Creștându-și nobilii M. Sa creșu că boerii noștri erau și sinceri, iubitori de adevăr, leali și mai cu seamă iubitori de popor, precum erau aristocrații din patria Sa. Nu scia încă că boerii noștri nu erau aristocrați, n'aveau calitățile și nici chiar defectele lor, și nici nu cunoscneau pe popor, pe care nu-l cunoscne nici ađi, ci mergea înainte spunend într'una că era lenes, bețiv, rău și ignorant cum ăic și ađi. Astă-đi M. Sa cunoscne bine de tot pe ómenii și judecă pe fie-care după faptele și firea sa, dar pe atunci, în necunoștință de cauză, a putut să ia drept bune afirmările boeresci și să se depărteze de popor și pe urmă să se descuarazeze după ce poporul a început să facă gol în jurul M. Sale. De îndată însă ce a făcut cunoștință cu poporul la 1877 pe câmpiele Olteniei și ale Bulgariei, de atunci s'au schimbat lucrurile, M. Sa a început să aibă încredere în el și în aptitudinile sale, și bine a făcut, căci poporul prin sacrificiul sângelui fiilor săi și prin entuziasmul cu care l'a secundat în toate faptele Sale mărețe, l'a făcut să devie eroul de la Plevna, regele încoronat prin popor și iubit de popor.

Scrisorile domnesci fură trimise la adresă prin reprezentanții Puterilor garante aflați în București și prin agentul țerei din Constantinopole. Ele au fost abia expediate și la 27 Noembrie D-l de Radović Consulul general al Germaniei, priimi o depeșă a Contelui de Bismarck trimisă direct din Versailles, prin care l ruga să amâne executarea decisiunei de abdicare până la încheierea păcii dintre Germania și Franca. Intervenirea era tardivă, scrisorile fusese deja expediate ; a se retrage era peste puțină. Din norocire neputința deveni puțină printr'un concurs de împrejurări despre care voiú vorbi mai la vale.

Curend după aceea, decisiunea M. Sale fu făcută cunoscut publicului prin așa ăisa epistolă adresată D-rului Auerbach cu data de 10/22 Decembre 1870 și publicată în *Gazeta de Augsburg*. Ea produse în România o senzațiune mare și o mare mâhnire. Acastă mâhnire, lucru de mirare, fu simțită mai mult de către marele public și de către partidul liberal, între care, după cum se credea, M. Sa numera mulți adversari personali și mulți doritori de restur-

mare, și mult mai puțin de către cei ce se arătau pe față că 'L iubeau și 'L susțineau. Așa șișii Săi inimi începură să se îngrijescă de sorta țerei și de viitorul ce o aștepta în cas când ar rămânea tronul ei din nou vacant; ei începură să se cutremure față cu perspectiva d'a vedea redeșteptându-se din nou apetiturile poftitorilor de domnie și d'a se pomeni iarăși cu îmbulzela de pretențiunii la tron și cu vechile poște de putere abia amărțite. Situațiunea era gravă, mai mult de cât gravă, primejdiosă și neliniștitoare, pentru că liberalii intrase într'un conflict prea pronunțat cu guvernul, luase o pozițiune îndestul de ostilă față cu Suveranul țerei, din cauza războiului franco-german și a chestiunii drumului de fier, și nimeni din ei, nici chiar D-I Brătianu, nu mai suia treptele tronului. Afară de acesta poporul, negustorimea și chiar Adunarea deputaților nu perdea nici o ocazie d'a da la ivelă puțină simpatie ce începuse să le inspire Alesul lor, care avea toate calitățile d'a corespunde la toate aspirațiunile naționale, dar pe care numai împrejurările, o camarilă lingușitoare dar cu intenții dușmănesci, și nise greșeli politice comise de către unii liberali prea nerăbdători, L'a lipsit pentru cât-va timp de acel scut puternic care face adevărata tărie a Suveranilor, adică de dragostea mulțimei.

D-I Rossetti în nise termenii mai vioi și D-I I. C. Brătianu în mod mai calm și mai obiectiv, s'a silit prin diarul *Românul* să atragă atențiunea M. Sale asupra consecințelor ce ar avea pentru țară grava decisiune ce a luat, să-i pue în vedere primejdioasele consecințe ce ar avea pentru viitorul patriei sale adoptive, retragerea Sa după tron într'un timp atât de turbure, să apere reputațiunea poporului român greu atinsă prin asprele cualificative ce i-a adresat și prin nemeritatele imputări ce i-a făcut prin scrisoarea adresată lui Auerbach, să l solicite ca să aibă mai multă încredere în poporul ce s'a jurat să l guverneze și să l ducă la îndeplinirea viselor sale, și să l implore ca să se ferescă de cursele ce-i întindeau în cale îmbunătorii și curtezaniil vicleni care zugrăveau poporul în culorile cele mai negre, într'adins ca să l lipsescă de sprijinul Său, care ar fi fost pentru M. Sa o pavază ce l'ar fi făcut invulnerabil și nebiruit. Numai acești îmbunătorii, numai ei l'a făcut să

se desgusteze de domnie, l'aŭ îndemnat să se hotărască să abdice și l'aŭ înduplecat să se determine ca să lase tronul vacant în nisece vremuri atât de grele, pentru ca să reîncépă ei din nou vechile lup-te pentru domnie, vechile nenorociri pentru țeră.

Liberalii cu tot limbagiul lor aspru și fără de ocoluri se purtară cu acea ocazie în mod sincer și leal și 'și exprimară prin scris în mod franc cugetarea lor cea mai intimă, dar M. Sa nu putu să aibă încredere în vorbele lor și nu găsi de cuviință ca într'acele mo-mente de surescitare să dea ascultare vocei opozițiunei, pentru că Adunarea Deputaților care pe atunci se găsea sub influența D-lor N. Blaremburg și N. Ionescu, a unor inimi declarate, nu numai ai M. Sale, ci mai ales ai Principelui străin, fiind în majoritate li-berală, îl supăra foarte mult. Acastă Cameră prin conduita sa a-gresivă îl amăra într'una printr'o opozițiune sistematică ce făcea guvernului Său, și prin cuvintele ofensătoare ce unii deputați adre-sau în focul discuțiunei chiar M. Sale. Acastă cauză și mai ales dis-cuțiunea răspunsului la adresa tronului care fu foarte violentă, sili pe M. Sa să priimască cât se pôte de rece pe delegații representa-țiunei naționale atunci când se presentară la Palat și Președintele ei îi citi răspunsul său la Mesagiul tronului, și d'a se gândi și mai serios la abdicare și la părăsirea României.

Scrisoarea prin care M. Sa comunica Puterilor intențiunea Sa d'a abdica produse în străinătate o foarte mare impresiune, dar nu im-presiunea cea așteptată, nu simpatia dorită, nici promisiunile spe-rate, ci numai o surpriză îndestul de mare, regrete multe dar pla-tonice și un potop de cuvinte desagreabile la adresa României, pe care toți o creșură că era încă nepreparată pentru libertățile con-stituționale ce i s'a dat. În Turcia ea produse o impresiune de altă natură care fu foarte neplăcută. Ea provocă la Înnalta Pörtă multă indignațiune, căci M. Sa, care, după părerea Marelui Vizir, era un vasal al Imperiului otoman, un înnalt impieगत al Sultanului, un egal al Keditului Egiptului, a îndrăsnit să și anunțe dorința d'a ab-dica, nu numai sultanului suzeranul său, ci și reprezentanților ce-lor șese Puteri garante care, după credința Turcilor, n'aveau nici un drept să se amestece în privința afacerilor ce privea Principa-

tele Dunărene. Acésta impresiune neplăcută fu pusă în vederea M. Sale printr'o epistolă ce 'l adresă Ali Paşa Marele Vizir direct M. Sale; ea sosi peste câte-va zile după ce Principele de Bismarc îi depeşase de la Versailles prin consulul german acea telegramă prin care 'l povăţuia ca să amâne abdicarea Sa cel puţin până după incheierea păcii cu Francia. La nota marelui Vizir M. Sa răspunse mai târziu, enumărându-î câte-va puncte din nemulţumirile de care avea drept să se plângă contra purtării Înnaltei Porţi faţă de M. Sa, nemulţumiri cari au contribuit să-l determine d'a face un pas atât de important; dar la telegrama Pr. de Bismarc M. Sa răspunse imediat şi 'i spuse franc că ea a sosit prea târziu şi că hotărîrea Sa era nestrămutată.

Acésta hotărîre din norocire nu fu nestrămutată şi nici adusă la îndeplinire până în ziua de azi, spre binele nostru, căci, cum am şis mai sus, alte împrejurări o făcu să devie imposibilă. Într'acest timp afacerea Strusberg se înrăutăţise mai presus de cât orî-ce aşteptare; ea se transformase într'o mare escrocherie, a cărei victimă nevinovată era Statul român, iar autorii delictului erau Principii şi nobilii prusiani înrudiţi sau în legături forte intime cu M. Sa Domnul. Nu mai incape nici o îndoială M. S. într'acésta urită afacere n'a fost întru nimic vinovat pentru faptul săvîrşit, dar purta în mod fatal greutatea responsabilităţii, pentru că M. Sa recomandase pe Strusberg şi pe Ambron miniştrilor sei, se încredeuse în onorabilitatea lor şi stăruise cu căldură ca să se înzestreze România cu o întinsă răţea de drum de fier.

Iată ce se mai întimplase :

O veste neaşteptată, o veste fulgerătoare, o veste care uimi şi amări peste măsură pe M. Sa sosi într'acel timp din Berlin: vestea cum că Strusberg nu vrea şi nu putea să plătescă couponul pe Ianuarie 1871 şi că, el escrocul care înstrăinase fondul drumurilor de fier, pretindea ca de atunci înainte Statul român să plătescă cupónele dobândilor şi ale amortisării întregului capital, de şi el nu era dator de cât să garanteze companiei de exploatare o dobândă de 5 % la capitalul de 245 milioane, din ziua terminării întregii reţeli şi a luării sale în primire.

Acest procedeu neonest al antreprenorului supără peste măsură pe M. Sa, îl scóse din fire, îl făcu să trecă peste răbdare și îl silí să renunțe pentru moment la orî-ce gândire de abdicare, pentru că plecarea într'o asemenea situație ar fi putut să fie privită ca o dosire. În fața pericolului eminent M. Sa nu se dădu înapoi ci luă în mână cu energie interesele României și deveni apărătorul lor cel mai zelos.

«Printul Carol, dice memoriile privitoare la *Viața Regelui Carol*, simțindu-se personal atins de această lovitură ne așteptată care îl sguidu puternic și îl umplu de amărăciune, dădu ordin d-lui Steege noul comisar al guvernului, ca să procedeze cu energie contra lui Strusberg. Construcțiunea drumurilor de fier a fost visul Său, dorința Sa favorită și chiar consolațiunea Sa. In ultima epistolă ce a adresat tatălui său i-a scris: Cel puțin am făcut ceva pentru țera mea, am înzestrat-o cu căi ferate! Acum chiar acea bucurie îi e otrăvită, și se vede lipsit și de această consolațiune! De acum încolo se ridică înaintea-î o imperioasă necesitate, nu mai póte să aducă la îndeplinire planul ce concepuse, pentru moment nu mai póte să demisioneze, cel puțin până ce nu va face să triumfeze drepturile țerei, până ce nu va limpedi situațiunea și nu va termina această afacere».

Acastă nouă hotărîre fu luată în ziua de 6/18 Decembre 1870, adică cu mai bine de trei luni mai înainte de venirea D-lui L. Cărgiu la putere, dar fu p'apropo s'o părăsescă și să plece fără de veste după nenorocitul incident de la Slătînénu.

După ce amânase pentru un timp nedeterminat hotărîrea ce luase d'a abdica, M. Sa ca să'și ajungă scopul și pentru ca să'și ușureze întru cât-va sarcina, priimi în ziua de 15 Decembre dimisia cabinetului Iepurénu care'i fusese dată mai de mult, și la 16 însărcină cu formarea noului cabinet pe d-l I. Ghica care era susținut de liberali și putea să aibă o majoritate în Cameră. D-sa formă ministerul la 17 și la 18 noi Miniștri depuse jurămîntul în mânele M. Sale. Noul minister era compus din D-ni I. Ghica Președinte al Cons. de Miniștri și Min. de Interne, N. Calimachi Cărgi Min. al af. Streine, D. Sturdza Min. de Finance, D. Berendei

Min. Lucr. Publ., D. Cariagdi Min. Justiției și Colonel E. Pencovici Min. de Resbel. Noi Miniștri se bucurau de ore-care trecere în Cameră, dar în Senat nu numărau mulți amici. Consulul Germaniei cari avea tot interesul ca să fie la putere un Ministru alsău, îl privi cu ochi răi și îndemnă pe M. Sa ca să nu-î acorde prea multă încredere și să-l privească ca pe o persoană care nu era animată de bune intenții față de M. Sa.

Acastă stare de lucruri făcu situațiunea noului minister foarte dificilă, pot dice imposibil de ținut. Lipsit de încrederea Senatului, aprópe lipsit de încrederea Suveranului și bucurându-se numai de o mică majoritate în Cameră, el mai bine de cât predecesorul său D-l Manolache Kostache Iepureanu putea să dice că era un copil orfan care nu era îmbrățișat mai de nimeni și în schimb moștenea o succesiune dintre cele mai detestabile.

Într'adevăr de îndată ce se lățișe în țără scirea că Strusberg nu mai vrea să plătescă cuponul, opiniunea publică fu alarmată, panica se lăți în țără și Adunarea Deputaților care nu căuta de cât pretexte ca să ațite foc peste foc, deveni ecoul înflăcărat al tuturor sgomotelor, al tuturor îngrijirilor. Mai înainte d'a cădea Ministerul trecut și de îndată ce s'a deschis Camerele la 15 Noembre 1870, se anunță una după alta în Adunarea Deputaților două interpelări, una în privința dispariției fondului încredințat lui Ambron și a responsabilităților provocate de acea dispariție și alta în privința lucrărilor efectuate până atunci de Strusberg și asupra intențiunilor sale pentru viitor. Aceste interpelări fură dezvoltate pe rind la 28 și 30 Noembre mai înainte de constituirea noului cabinet. Cu acea ocaziune opozițiunea liberală atacă guvernul cu atâta foc și pasiune în cât la 14 Decembre 1870 ministerul presidat de D-l M. Costache Iepureanu, în urma acuzărilor ce i s'a făcut în Cameră, fu silit să demisioneze și să cedeze locul D-lui I. Ghica care întocmi, precum dișeiu mai sus, un minister moderat dar susținut de liberali. Acest minister împreună cu Camerele hotărîră să numescă o comisiune compusă din persoane de încredere alésă din sînul Corpurilor legiuitoare, care să facă o anchetă minuțioasă atât în privința situațiunii lui Strusberg cât și a fondului încredințat lui Ambron.

Acastă comisiune începu imediat să facă cercetările necesare și în scurt timp află teribilul adevăr și anume că fondul a dispărut, s'a sustras și s'a cheltuit, fără să se pótă afla pe ce și fără a se putea pune la loc de cine-va, și că Strusberg era un om compromis, lipsit de orî-ce încredere în piața germană, în neputință d'a urma înainte cu lucrările și chiar în imposibilitate d'a plăti cupónele în viitor. Raportul comisiunei fu citit în Ad. Dep. în ședința de la 24 Februarie 1871 de către D-nul deputat Al. Holban. Acest raport era un requisitor în tótă forma care scotea în evidență reaua credință a lui Strusberg și complicitatea lui Ambron. Conținutul și insinuările răutăcioase ce coprindea acest raport scris într'un stil cât se póte de ostil și de iritant pentru M. Sa și ostil Germanilor, mahní fórté mult pe M. Sa, mai cu sémă căcí singur își imputa greșéla ce făcuse d'a se încrede prea mult în Strusberg și Ambron și d'a le acorda, în avéntul lealității sale de bărbat tînér și neexperimentat, prea multe puteri și o confiență nemărginită. M. Sa era amărít mai cu sémă că Ambron fusese mult timp servitorul credincios al familiei, și că prin conduita sa de administrator corect și fără de pată reușise să dobândéscă încrederea tuturor.

Desbaterile în Cameră începură în ziua de 25 Februarie și se terminară tocmai la 7 Martie. Ele fură furtunóse, violente, ostile M. Sale și pline de alusiuni ofensátóre, atât pentru persóna cât și pentru familia Sa, de și toți la un loc nu posedau mai mult de cât o singură acțiune de 100 de talere. Ele se terminară prin adoptarea unei propunere făcută de General Florescu care cerea ca să se supue chestiunea imediat unui tribunal arbitrar. Mai 'nainte de începerea desbaterilor, adică la 24 Februarie, Strusberg trimise guvernului român o depeșe obrasnică prin care i adresa un fel de ultimatum. Tare în dreptul său, șicea el, refusa d'a mai plăti orî-ce fel de coupon și amenința că va cere de la Români prin sprijinul guvernului său plata lor precum și daune interese. Acastă depeșă, desbaterile ce provocară citirea sa în Cameră și atitudinea semétă, agresivă și provocátóre a consulului Germaniei D-l de Radovicí care se declară în mod fáfățîș inimic al Românilor pentru că

simpatisau cu Francezii, fură adevăratele cauze ale nenorocitului incident din sala Slătineanu, pe care mult timp îl regretară Români și scump îl plătiră.

Acest incident izbucni fără de veste ca o bombă, mai ales că D-l de Radovicî a fost o nenorocire pentru Români. D-sa fiind din fire om impulsiv, semeț, tenace, îndrășneț, vindicativ și cu mare trecere pe lingă contele de Bismare care-l protegea și-l susținea în toate acțiunile sale bune sau rele, era un contrast isbitor și neacomodant cu firea noastră a Românilor. D-sa era bine vădit de M. Sa, foarte adesea consultat și mai în tot-d'auna ascultat; cu firea sa pornită și cu caracterul său combativ și pasionat, fu pentru Români într'o epocă atât de gingașe un pericol național; el ne cauză multe neplăceri, innăspri animositățile care lesne s'ar fi potolit, și reuși a le transforma pe toate în conflicte înveninate de ură și într'o luptă fățișe, care aduse asupra capului nostru greutatea ce ar fi putut cu înlesnire să se transformeze în nenorociri, dacă s'ar fi îndurat ca să ne scape de el.

În timpul în care relațiunile dintre tron și națiune erau cât se poate de încordate, și în momentul în care M. Sa era mai hotărît ca orî-când să abdice, în loc d'a pune umărul ca să potolască spiritele pe nedrept surescitate, D-sa pe la 3 Februarie 1871, scrisese la Berlin cum că influența franceză domina mai mult ca orî-când întreaga societate română, și că D-l Kogălniceanu ar fi dis în publică că Români, neputând să se ducă în Franca ca să se lupte cu Germanii, făceau același lucru aci în țera lor. Mai spusese încă că în salónele din Bucuresci nimeni nu credea că M. Sa se va îndura ca să se separe de bună voe de tron și de națiunea română.

Ceva mai mult, pe când Principile Carol Antoniü tatăl M. Sale povățuia pe fiul Său ca să nu se precipite, să nu lase o țără pe care s'a jurat s'o facă fericită de cât atunci când demnitatea sa îi va impune acel sacrificiu, și'l indemna să bată fierul până e cald, să se pue la muncă cu ardóre, cu curagiü, cu stăruință și cu energie, căci rezultatul poate fi regenerarea acestei țări pentru care și-a jertfit priimiü anü ai tineretei, și să se retragă numai când nu va fi prin putință aminteri, și atunci cu toate onorurile cuvenite;

pe când un om mare și înțelept da fiului Său nisce povețe atât de bune, D-sa, Consulul General al noului imperiū german, își exprima prin raporte scrise mirarea că Principele încă sta la îndoială, și că, de și aprecia noblețea motivului care 'L mai reținea în Bucuresci, totuși nu 'i aproba șovăirea și 'și exprima fățiș părerea că ar fi fost mai de preferat ca M. Sa să pue sentimentele Sale personale mai presus de orî-ce considerațiunî ideale și de orî-ce jurăminte făcute, și să plece mai în grabă în patria Sa.

În timpul în care prea puternica Germanie era reprezentată printr'asemenea om care aborda pe M. Sa în orî-ce oră din zi și chiar din nôpte, ba încă și fără de martori, ar fi trebuit ca în capul guvernului român să fie un prim-ministru energetic, popular și dispunēnd în Camere de o majoritate zdrobitoare, ceia ce lipsea cu totul D-luî I. Ghica. D-sa era om eminent onest, leal, devotat tronului și nestrămutat în credințele sale, dar nu era popular, era prea drept, prea imparțial și prea leal, din care cauză era sclavul iar nu stăpânul majorității liberale care 'l susținea în Cameră; afară de acesta nu se bucura de nici o simpatie în Senat, în care conservatorii erau în majoritate. Tot de o dată era môle, lipsit de energie, uritor de trucuri care în politică au mare cătare, uritor de fraseologie bombastică și de discursuri chilometrice fără de mieș dar cu efect; vorbea puțin, rostea discursuri concise, dar vorbele ca și faptele sale erau conchițătoare, mașur cugetate și neted exprimate. Față cu o Cameră atât de turbulentă, atât de iubitoare de gâlceavă și cu un consul prusian atât de provocător, D-l Ion Ghica nu era omul situațiunei, pentru aceea ministerul său de patru luni, din 1870—1871, fu un minister șters, anodin, fără vașă și cu un sfirșit fôrte tragic.

Pe când acest minister se sbătea în ghiarele dificultăților celor mai imposibile de învins, și abea ținea în friū majoritatea Camerei și aprôpe unanimitatea presei, care perduse cu totul busola, iată că sosi de la Berlin scirea că D-l Steege, care fusese trimis acolo ca să resolve diferendurile dintre Statul român și Strusberg, a făcut greșela d'a se hasarda să promită printr'un act scris, în numele guvernului român, că în ceia ce privea chestiunea căilor

ferate, guvernul său va împlini în mod conștient ca și până atunci toate angajamentele luate, și că purtătorii de obligațiuni în nici un caz nu vor suferi nici o pagubă, orî-ce s'ar întembla, ci numai o mică întârziere. Această promisiune apröpe categorică, făcută fără scirea guvernului român, avu ca consecință revocarea și înlocuirea sa prin D-l Th. Rossetti.

Incurajat de această promisiune oficială, guvernul german luă în mână apărarea supusului său, interveni pe lângă guvernul român ca să dea chestiunei o soluțiune grabnică și satisfăcătoare intereselor germane, și insistă cu bruschetă și stăruință ca statul nostru să plătescă cuponul neplătit, căci detentorii și-au dat banii în mâinile lui Strusberg numai în vederea garanției sale că va plăti cupónele la timp. Tot într'aceiași vreme Strusberg, vedându-se sprijinit, trimise guvernului nostru acea depeșe impertinentă despre care am vorbit mai sus, prin care declara categoric că nu va mai plăti nici un cupon și va trage pe guvernul român la răspundere ca să-l plătescă și daune interese.

Curând după aceste două acte d'o gravitate excepțională, veni și nenorocitul incident din sala Slătineanu, care puse vârf la toate. Iată pe scurt istoricul acestui regretabil incident. Populațiunea capitalei orbită de durerea ce-î cauza îngenuchiarea Franciei, capitularea Parisului și brutalitatea desprețuitoare cu care Germanii învingători tratau pe cei învinși și pe amicii lor, înnebunită asemenea de indignarea ce scornise în sufletul său escrocheriele comise de Strusberg și de complicii săi, toți Germanii, în paguba României, pe care o tratau cu aceeași brutalitate ca și pe Francia, aflând că Germanii din Bucuresci s'au hotărît să serbeze victoria Germanilor și încheierea armistițiului printr'un mare banchet ce l vor da în public și în mod ostentativ în sala Slătineanu, care era situată în partea cea mai frecventată a Capitalei, s'au adunat în număr mare pe Podul Mogoșóei în fața sălei sus numită și s'au hotărît să facă manifestanților o demonstrațiune ostilă, care să determine pe Germanii d'a renunța la banchetul lor sau d'a-l face într'altă parte și într'un mod mai puțin provocător sau jignitor susceptibilităților noastre.

Adunarea mulțimei se făcu fără de veste, în mod spontan, fără prevestire prealabilă și fără multă vorbă, ast-fel că poliția și guvernul au fost surprinși fără de veste și fără să pótă să ia cele mai elementare măsuri de înfrânare și de apărare. Pe atunci era prefect al poliției Capitalei réposatul C. Ciocârlan, om foarte onorabil, liberal înfocat și într'același timp devotat tronului, dar cu un caracter slab, domol, lipsit de energie și nepotrivit cu grava situațiune în care se afla. El fusese informat la timp despre intențiunea Germanilor d'a da un banchet demonstrativ și de locul în care avea să se dea, și se dusesse de cu diuă la organizatori banchetului, le pusese în vedere pericolul la care se expunea și îi rugase cu căldură să renunțe la el, cel puțin pentru acea zi, sau să îl facă într'altă parte, dar de îndată ce primise din partea acelor persoane un răspuns semeț și ofensător pentru demnitatea națiunii sale, n'a știut să fie energic și să facă uz de puterea de care dispunea pentru ca să împiedice ținerea banchetului prin mijloacele ce are la îndemână poliția.

Acest banchet avu loc în ziua și ora hotărîtă, el fu dat în séra zilei de 10 Martie, care era aniversarea Regelui Prusiei de curând proclamat la Versailles Împérat al Germaniei, și la el fu invitat între toți fruntașii coloniei Germane din capitală și D-l de Radović consulul general al noului imperiū. Altul în locul D-sale ar fi cum-pănit gingășia situațiunii, ar fi ținut sémă de surrescitarea momentană a populațiunii române contra statului și națiunii germane, s'ar fi sfiit d'a brava cu semeție întăritarea publicului, ar fi declinat onórea d'a presida acel banchet, și ar fi povățuit pe Germani să fie prudenți și concilianți; D-sa însă, doritor fiind d'a ne sfida cu orî-ce preț și d'a ne întărita până la desperare, n'a vrut să ție sémă de nici o considerațiune, a priimit invitațiunea, a mers la banchet, l'a presidat și . . . a silit pe Bueurescenii să și piardă mintea, să iasă din calmul lor obicnuit, să tragă clopotele bisericelor, să sune toxinul de alarmă, să spargă giamurile sălii în care s'a început banchetul, să intre în sală și să risipéscă pe comenseni prin silnicie, fără ca guvernul să pótă a preintémpina nenorocirea, fără ca poliția să fie în stare ași face datoria. Consulul

german fu scos cu multă greutate din mijlocul mulțimei infuriate de către D-I N. Calimachi Catargi Ministrul Afacerilor străine al României care avu parte să sosescă la timp, și reuși să'l cruce cu expunerea persoanei sale de insultele glóteii, să'l ia la braț, să'l scótă afară și să'l conducă în cupeul seú până la reședința sa consulară.

Abia nóptea târđiú armata condusă în persónă de general Solomon reuși să risipescă pe turburătorii, să înconjóre palatul, să apere tronul și să restabilescă liniștea. Acest incident nenorocit care a sərbătorit cu bolovanii și pietre terminarea rėsboiului, proclamarea imperiului german și aniversarea Împăratului Rege Vilhelm, I a avut pentru noi nisce consecințe dureroșe, mahnitoare, umilitóre și costátóre. Mulțumită loviturii din picior a consulului german, Ministrul Ión Ghica a fost destituit, iar nici de loc demisionat cum cereau úsurile constituționale, M. Sa Domnul în prada emoțiunii primului moment a uitat pentru un minut afacerea Strusberg și obligațiunea morală ce'și luase d'a da acelei nenorocite afaceri o soluțiune avantađiósă țerei, ca unul ce personal era angajat ca să facă tóte sacrificiile putincióse ca să nu devie imposibilă regularea acestei chestiunii printr'o catastrofă provocată de M. Sa, și în aprinderea justei indignării ce scornise în sufletul Sėú acéstă nebulie incalificabilă, chemă la palat chiar într'acea nópte locotenența domnescă din mânele căreia luase frânele puterii.

A doua đi la 11 Martie doi dintre cei trei locotenenți domnesci, general N. Golescu și D-I L. Catargiu, căci general N. Haralambie lipsea într'acel moment din capitală, veniră la palat la 11^{1/2} ore a. m. și de îndată ce'ї priimi M. Sa depuse în mânele lor frânele guvernului țerei.

Din norocire amėndoi foștii locotenenți, de și din tabere opuse, unul fiind liberal și cel-l'alt conservator, fură ómeni de inimă, buni patrioți, ființe energice și devotate binelui comun, ast-fel că amėndoi în comun acord refuseră d'a lua în mână frânele puterii, puse în vederea M. Sale pericolele ce ar atrage pentru țeră retragerea Sa din domnie, și'L rugară ferbinte să renunțe la acéstă hotărire funestă și să rămăe pe tron, promițėndu-ı fie-care în numele par-

tidului său sprijin și devotament sincer și leal. D-nul L. Catargiu merse mai departe, se oferi să ia în mână răspunderea situației și sarcina puterii și promise că va învinge toate dificultățile. M. Sa în cele din urmă ceru o ȃi de răgaz și de resgândire.

A doua ȃi, adică la 12 Martie, M. Sa răspunse celor doi foști locotenenți domnesci că amâna de-o-cam-dată pentru un timp nedeterminat hotărîrea sa d'a abdica, și însărcină pe D-l L. Catargiu cu formarea ministerului. Peste câte-va ore după aceia se formă Ministerul L. Catargiu care luă internele și Președinția Consiliului de Miniștri, având pe D-nii G. Costaforu la Externe, P. Mavrogheni la Finance, N. Krețulescu la Lucrări Publice și ad-interim la Justiție, General Tell la Culte și Instrucțiuni Publice, și general I. Em. Florescu la Resbel. Acest Minister depuse jurămîntul și intră în funcțiune chiar într'acea ȃi de 12 Martie la 11¹/₂ a. m. În aceeași ȃi noul Minister se presentă înaintea Camerilor și le citi profesia sa de credință; dar dobândind o primire ostilă, la 13 Martie le ceru votarea bugetelor, la 15 Martie le ceru un vot de încredere și după ce dobândi de la Cameră un vot de blam, la 16 Martie Pres. Consiliului de Miniștri închise sesiunea Senatului, disolvă Camera și convocă colegiile electorale pentru 2—10 Maiu.

Noul minister dătu în judecată criminală pe fostul prefect al poliției Capitalei ca autor moral al turburării din jurul sălei Slătineanu și pe vr'o câți-va făptuitori prinși asupra faptului ca complici, și reusi a obține de la Tribunal o sentință de condamnare, dar Curtea de Apel din Bucuresci îi achită pe toți în unanimitate. Acest prim nesucces dobândit de guvern care'l supără foarte mult, fu răsplătit cu prisos prin succesul ce dobândi prin alegeri, care fură ce e dreptul pătate de cele mai fățișe ingerințe și de nisce bătăi ne mai pomenite, dar îi dătu în schimb nisce majorități compacte.

Constituirea noiei societăți române Bleichröder-Hanseman.

După ce am insistat cam mult asupra acestor evenimente importante, råde ale nenorocitei chestiuni Strusberg, e timpul să scurtez istoricul acestei încurcate chestiuni, care a devenit prea lung, și să spuî numai în câte-va cuvinte cele ce s'aũ mai întâmplat. La 18 Martie s'a lătit în Bucuresci scirea că Strusberg, în urma neplății couponului, a fost arestat pentru bancrută fraudulósă, scire ce n'a fost de-o-cam-dată adevărată, fiind că parchetul din Berlin n'a vrut să dea curs cererei formulată de comisarul român, spundu-i că nu era interesat bănesce în chestiune. Tot într'același timp D-l de Radovicî 'și-a arêtat pe față nemulțumirea sa că M. Sa a renunțat la abdicare, și a cerut D-luî de Bismarc ca să i se dea o satisfacere deplină, și dacă guvernul român nu va vrea saũ nu va putea să 'i-o dea, s'o céră Porții și s'o siléscă să ocupe țara militărește ca pe o țară rebelă.

La 23 Maiũ s'aũ redeschis Corpurile Legiuitoře care, după ce Camera a verificat titlurile noilor aleși, după ce ambele aũ votat răspunsurile la mesagiul tronului, răspunsuri care prin expresiunile de nemărginit devotament către tron ce conțineau a determinat pe M. Sa să renunțe în mod definitiv la abdicare, aũ început să se ocupe de arđetorea chestiune a drumurilor de fier.

În ziua de 1 Iulie D-l M. Kostache Iepureanu a citit raportul prin care cerea Camerei să închee cu reprezentanții lui Strusberg o nouă convențiune, ceva mai onerósă ca cea în ființă, dar prin care România, după părerea guvernului, ar face să triumfe mai repede drepturile sale și să obție nisce concesiuni mai avantajoase ca orî-căre altele. Imediat după citirea acestui lung raport, 62 de deputați, bazându-se pe raportul anchetei făcut de Camera precedentă, propuse : 1° Ca orî-ce înțelegere cu Strusberg să înceteze ; 2° Statul român să urmărească înaintea unui tribunal de arbitri anularea concesiunii ; 3° Tóte liniile ferate și tot materialul intrat în țară să fie puse sub sechestru și rezervate ca să serve drept despăgubire detentorilor, iar Statul român să urmărească pe cale corecțională pe Strusberg și pe complicii săi.

În urma acestei propunerii guvernul, vedënd că propunerea sa n'avea șansă de reușită, o retrase, își însuși propunerea celor 63 care fu transformată în proiect de lege și stărui ca ea să fie votată. La 3 Iulie acel proiect fu trimis Secțiunilor Camerei și ele îl mai forfecară puțin. Noul proiect pe lângă articolele de mai sus mai prevedea ca: 4° detentorii de obligațiuni să fie invitați a se constitui în societate pe acțiuni care va lua tóte drepturile și datoriile concesiionarilor, 5° în caz de neconstituire în răgaz de 30 zile Statul român să asigure răscompărarea obligațiunilor Strusberg precum și alte 14 condițiuni de detaliu de o importanță mai secundară. Acest proiect fu votat de Cameră la 6 Iulie și de Senat la 7 Iulie, și Corpurile Legiuitoare se închise la 8. Proiectul dobândi voturile Camerilor, dar M. Sa Domnul, după ce D l de Radoviči îi comunică că acea lege va scorni în Germania o iritațiune contra noastră fără de margini, temëndu-se ca să nu aducă asupra țerei nisce primejdii și mai mari, nu vru de-o-cam-dată s'o sancționeze, mai cu sémă că grijile nenumărate ce-l muncea și contrarietățile de tot felul ce-l sbuciuma îl inbolnăvi și-l trânti la pat coprins de friguri.

Pe când se sbuciuma în prada frigurilor, M. Sa află la 11 Iulie că Principile de Bismarc a rostit amenințarea că va îndrepta către Turcia reclamațiunile sale într'acéstă afacere ; mai află ceva mai târziu că amenințarea deja a fost transformată în realitate

și că deja a cerut Porții ca ea să reguleze afacerea Strusberg în țera noastră, la care ea a răspuns promițând că se va ocupa în curând de acea afacere. Aflând această scire amenințătoare în ziua de 17 Iunie, M. Sa, simțindu-se mai bine, părăsi patul, sancționează legea privitoare la drumul de fier și trimise Președintelui Consiliului de Miniștri o scrisoare prin care îi făcea cunoscut motivele care l'a silit să stea cât-va timp la îndoială și acelea care l'a determinat s'o sancționeze. A scris o pentru că avea încredere că lealitatea Ministerului va sci să se serve de acea lege importantă ca de o bază a unei soluțiuni echitabilă și demnă de o chestiune atât de gravă și de încurcată. După aceia în ziua de 20 Iulie comunică D-lui de Radovicî care venise la Cotroceni ca să l vadă și să-i comunice că Germania a intervenit pe lângă Pörtă într'această chestiune, că acea măsură nu va avea alt rezultat de cât p'acela d'a surescita și mai rău spiritele și sentimentele antigermane și d'a face soluțiunea și mai dificilă.

În aceeași chestiune D-l G. Costaforu comunică Consulului German că, conform capitulațiunilor și a convenției din Paris, Turcia n'avea drept să se amestece în afacerile noastre interioare, că România se va apăra prin toate puterile sale contra acestui amestec ilegal, că noua lege nu e alt de cât baza unor negocieri ulterioare, că Statul român nu urmărea alt scop de cât p'acela d'a desinterea pe detentorii de obligațiuni și că în orî ce caz avea dreptul d'a se apăra contra orî-cărei exploatări. Ca corolar la acest răspuns, Consiliul de miniștri supuse M. Sale în scris opiniunea că, pentru a desarma pe detentori, în urma punerii liniilor ferate sub sequestru, să le plătescă cuponul întârziat, adică pe cel de la Ianuarie, și D-l Costaforu fu însărcinat să declare Consulului German că guvernul român, în interesul țerei, era animat de dorința d'a da satisfacere, în măsura posibilului, pretențiunilor germane. Tot D-sa la 3 August trimise Porții prin agentul său din Constantinopole o notă prin care protesta contra amestecului său în acea afacere și îi amintea conținutul tractatului din Paris, care prin art. 22 îi interzicea orî-ce drept de ingerință în afacerile interioare ale României și prin art. 27 îi da dreptul d'a interveni numai atunci când

va fi silită să menție saŭ să restabilească ordinea legală, care nu era întru nimic turburată prin afacerea Strusberg.

Din nenorocire, cu tótă vădita buna voință a guvernului român, resolvarea chestiunei nu dobândi o soluțiune grabnică, căci guvernul german îi opuse cea mai vie rezistență. Mai întâiŭ parchetul din Berlin, precum am mai țis mai sus, se opuse d'a da curs cererii guvernului român d'a începe urmărire penală contra lui Strusberg, a lui Ambron și a bancherului Jacques, pretextând că numai partea păgubită, adică detentorii de acțiuni avea acel drept. După aceia, ca să innăsprască și mai rău relațiunile dintre Români și Germani care erau destul de încordate, guvernul German găsi de cuviință să dea României o lovitură dintre cele mai umilitore pentru sentimentul nostru național, și cu ocazia preinnoirei deplinei puteri date D-lui de Radoviț, care din Consul general al Germaniei de Nord devenea Consul general al Imperiului German, să îi dea depline puteri, nu către guvernul român cum se usitase în mod continuŭ de la 1864 incoa, ci către Sublima Pörtă și să retrămită pe consulul sėu în Bucuresci investit cu un berat turcesc ca pe timpurile domniei juridicțiunei consulare de tristă memorie, spre a ne aminti că eram, vasalî iar nu autonomi. Acest berat rămase până ađi în cartónele Consulului general și nu fu remis la destinațiune, căci guvernul român nu vru să 'l priimască, și D-l de Radoviț continuă a funcționa încă un an tot ca Consul general al Germaniei de Nord până la încetarea misiunei sale și înlocuirea sa cu D-l de Pfluel.

Față cu aceste relațiuni încordate care amenințaŭ să redeschidă încă de la 1871 chestiunea Orientului și să provóce un războiŭ româno-turc, care negreșit avea să aibă ca consecință o conflagrațiune orientală, dacă nu chiar generală, baron de Schlechta Agentul diplomatic și Consulul general al Austro-Ungariei în Bucuresci, propuse M. Sale în numele guvernului sėu, bunele oficii și intermediul guvernului imperial-regal pentru a aplana diferendul româno-german și a găsi o soluțiune acceptabilă de ambele părți. M. Sa și Guvernul român priimi propunerea și autorisară pe Agentul Austro-Ungariei să róge pe guvernul sėu să lucreze într'acest

sens. Contele Andrassy care de curând dobândise Ministerul af. Streine al Austro-Ungariei lucră într'acest sens, și ca consecință și ca prim pas spre a ajunge la acea soluțiune, la 2 Octombrie 1871 tribunalul de arbitri adunat la Berlin după cererea guvernului român, hotărî să se resilieze concesiunea Strusberg în paguba sa, rămîind ca guvernul român să intre în înțelegere cu detentorii de obligațiuni pentru despăgubirea lor. Tot pentru același scop, la 20 Octombrie, guvernul român propuse detentorilor să le plătescă o anuitate anuală de 11 milioane, adică o dobândă de $4\frac{1}{2}$ la sută la capitalul vărsat, și comunică și Porții prin D-l I. Strat Agentul țerei la Constantinopole, această propunere.

Ca consecință a acestei propuneri, veni scire de la Berlin că din indemnul Împăratului Vilhelm I, detentorii de obligațiuni în ziua de 25 Octombrie s'au constituit în societate care să termine și să exploateze drumurile de fier române sub auspiciile caselor de bancă S. Bleichroder și Disconto Gessellschaft, reprezentată prin D-l Hanseman care le puse la dispoziție capitalurile necesare, și se grăbiră a propune guvernului român o nouă convențiune mai îngreunătoare ca cea precedentă, care pe lângă capitalul de 245 milioane fr. care avea să cadă integral în sarcina guvernului român, mai avea să garanteze și emisiunea unor noi acțiuni numite de prioritate, în sumă ca la vr'o 66,000,000 fr. cu care să se termine întreaga rățea și să se consolideze cea deja construită. Guvernul român, ca să iasă dintr'un impas atât de greu, în urma unui consiliu de miniștri ce avu loc în ziua de 6 Noembre, în care se desbătu în amănunt toate condițiunile ce aprôpe ni se impunêu, priimi propunerea și se grăbi a depune un proiect de lege în asemenea sens pe biuroul Adunării Deputaților care se deschisese în sesiune ordinară încă de la $7\frac{1}{19}$ Octombrie trecut.

Noua convențiune nu fu bine priimită de publicul român și chiar deputații și senatorii conservatori în mai multe întruniri private ce ținură după prezentarea sa, o criticară cu asprime, iar partidul liberal luă față cu dinsa o pozițiune foarte ostilă. Cu acea ocazie I. C. Brătianu fostul Ministru și susțitorul cel mai călduros al primei concesiuni publică sub semnătura sa în *Românul* de la 26

Noembrie un apel adresat cetățenilor români cu un conținut dintre cele mai violente. Printr'acel apel, D-sa invita pe Românica cu forța să se opue contra acestei spoliațiuni, care ne obliga să plătim nisce bani sustrași din casa de fier de la Berlin, de către nisce înnalți funcționari germani, impuși nouă de către a-tot-puternicii din Berlin, îndemna pe cetățenii Capitalei să împiedece cu forța votarea concesiunii celei noui și denunța pe nouii concesionari ca pe nisce persoane demne de aceeași deplină neîncredere de care s'a bucurat Strusberg împreună cu asociații săi; din norocire, apelul său care era o greșelă politică n'avu eco, și legea fu votată la timp fără nici o împiedecare; cu toate acestea proorocia sa s'a adevărit peste scurt timp, noii concesionari s'aun grăbit a ne dovedi că erau tot atât de hrăpitori și de asupritori ca și predecesorii lor și că urmăreau același scop: jaful și nedreptatea.

Maî 'nainte d'a se transforma proiectul în lege, guvernul german, ca să ne siluiască voința, stărui pe lângă cel turcesc ca să ne dea zor spre a da mai curind o soluțiune satisfăcătoare pentru el acestei soluțiuni. Marele Vizir, fiind silit de împrejurări, fu nevoit să trimetă M. S. Domnului la 20 Noembrie o nouă telegramă prin care l ruga să ia dispozițiuni pentru o soluțiune grabnică și definitivă. Tot într'același timp, adică, la 23 Noembrie, sosi la București D-l colonel German Fromm ca reprezentant al detentorilor, dar lipsit de deplinele puteri necesare.

Cu toate aceste amenințări și cu totă depeșa trimisă de marele Vizir M. Sale, pe care toți ambasadorii din Constantinopole afară de cel german o găsise prea accentuată și prea puțin convenabilă. M. Sa, guvernul său și Camerile nu se speriară, ci în comun acord se puse pe lucru, tăiară multe din pretențiunile noilor concesionari, micșorară un mare număr din condițiuni și terminară prin a redacta un nou text de convenție, pe care la 26 Noembrie concesionarii fură siliți să l priimască. Abia la 12 Decembre începu în Adunarea Deputaților desbaterea proiectului de lege prezentat de guvern privitor la căile ferate și începu printr'o ședință dintre cele mai furtunose; apoi la 16, cu totă opunerea D-lui G. Vernescu care rosti un discurs dintre cele mai violente, avu loc luarea sa în con-

siderație care fu priimită cu 81 voturi contra 49. După aceia în cepu desbaterea pe articole, și până la 18 fură priimate abia patru articole din întregul proiect; de aci încolo lucrurile merse mai repede și la 21 séra, după ce se votă art. 17 și ultimul, fu priimită întréga lege cu 75 voturi contra 48. Senatul o priimi la 24 cu 31 voturi contra 6 mai fără discuțiune și după aceea ambele Camere fură prorogate pentru sêrbători.

Printr'acea lege Statul român oferea dentatorilor de obligațiuni ca: 1° să ia asupra lor drepturile și datoriile vechilor concesionari, pentru care sfirșit le acorda un termen de trei ani, cu începere de la 1 Ianuarie 1872, în care timp să termine liniile nedeterminate cu obligațiune pentru Statul român să le acorde un vêrsământ suplimentar de 9 milioane, rămâind pentru rest să apuce la răspundere pe Strusberg; 2° în cas de nepriimire a acestei îndatoriri, să trecă tôte drepturile lor guvernului român care, după ce va evalua liniile de drum de fier executate, își va lua obligațiunea d'a stinge în termen de 49 ani prin plata unei anuități anuale de 11 milioane ca dobândă și amortisare, întréga datorie, pentru care le va da obligațiuni ale Statului român în schimbul obligațiunilor lui Strusberg.

În primul caz guvernul român lua asupra sa plata cuponului de la 1 Ianuarie 1872 și de aci încolo se obliga a plăti câte 4,760,000 franci la 1 Ianuarie și la 1 Iulie din fie-care an, până la terminarea liniei ferate Roman-Bucuresci care trebuia să aibă loc la 1 Septembrie 1872, și de atunci încolo garanta un venit anual de 20,250 franci de fie-care kilometru dat în circulațiune drept dobândă și anuități la capitalul ce s'a băgat saŭ ce se va mai băga în construcția liniilor ferate române. În fine exploatarea drumurilor de fier nu va fi transferată la nici o altă companie străină fără adesiunea guvernului român de către consorțiul berlinez.

Acéstă lege nu fu priimită în mod favorabil nici de concesionari nici de guvernul german. Fromm depeșă la Berlin că era neacceptabilă, Principile de Bismarc se supără și făcu responsabil pe guvernul român de ori-ce întârziere ce se aducea resolvării chestiunei căilor ferate și D-I de Radovicî declară celor de la Constantino-pole că însuși Împêratul Vilhem se interesa direct și personal de

resolvarea acestei chestiuni printr'un aranjament acceptabil și definitiv; cu toate acestea guvernul român nu se speria, apăra cu căldură și cu tărie drepturile sale, răspunse Turciei cu bărbăție, susținu sus autonomia țerei, și transformă proiectul în lege fără de întârziere prin sancționarea sa de către M. Sa Domnitorul. O atitudine atât de fermă avu avantajul d'a deschide ochii acționarilor și d'a-î sili ca, cu toate rapórtele puțin favorabile ale lui Fromm care nu era nici de loc om de înțeles și bun pentru tratat nisce afaceri atât de delicate, să priimască legea și conținutul convenției tip cu toate clausele penale ce conținea, și să-î siléscă să depeșeze guvernului român la 16 Ianuarie 1872 că priimeaū prima alternativă din lege, adică constituirea lor în societate de construcțiune și exploatare fără drept d'a o conceda alt cui-va fără consimțimentul guvernului român, și că erau gata să subscrie convenția tip.

Asemení la 2 Februarie Comisarul român comunică M. Sale că Strusberg care a fost amenințat de concesionari că-î vor intenta acțiune penală, s'a grăbit a vërșa în casa noii societăți deja constituită 4,000,000 talere și și-a luat angajamentul d'a mai vërșa în decurs de cinci ani 2,000,000 cu o dobândă de 5% pe an în comptul cuponului pe 1871 încă neplătit. La 2 Februarie guvernul român subscrie prin comisarul său la Berlin convenția subscrisă de D-nii Bleichröder și Hanseman pentru terminarea definitivă a liniei Roman-Galați și București-Verciorova, iar concesionarii deschise liste de subscripțiunii pentru un nou împrumut cu care să se termine liniile neterminate. Curénd după aceea, adică la 11 Februarie reprezentanții noii societăți începură să execute stipulațiunile prescrise de convențiune, și la 25 Februarie subscrie cu societatea Staatsbaachn austriacă o convenție în virtutea căreia ea se angaja a termina construcțiunea definitivă a liniilor ferate române. Acest început de punere în aplicare a convențiunei numită Bleichröder încheiă peripețiile fasei d'a doua a afacerii drumurilor de fier române, dar nu termină încă în mod definitiv toate fazele acestei afaceri care întocmai ca hidra legendară avea mai multe capete. Peste scurt timp Bleichröder

și compania se vedură desamăgiți în speranțele lor de câștiguri mari cu sacrificii mici, căci publicul german nu priimi în mod favorabil nouile titluri numite de prioritate, date în circulațiune de către concesionari fără o garanție specială din partea guvernului român; afară de acesta exploatarea liniilor date în construcție nu produse atât cât se așteptau ei, și cu totă enorma garanție de $7\frac{1}{2}$ la sută ce le asigura Statul român ca anuități pentru capitalurile depuse, bancherii cei lacomi nu se găsiră îndestulați, ci începură să murmure, să recurgă la șicane, să arunce în spinarea veniturilor ordinare consolidarea liniilor și lucrările suplimentare găsite necesare, să înceapă a cere rescumpărarea de către Statul român a liniilor ferate mai nainte de termen și cu câștiguri foarte mari, și să repediră în spinarea guvernului german, și făcură uz de totă influența lor pentru a-l îndupleca să reclame guvernului român cu insistență ca să transforme în fapt îndeplinit această dorință. Am spus câte ce-va în capitolele precedente despre preliminările acestei noi faze care a început să fie tratată cu mai multă stăruință în anii 1878—1879 și care formeză a treia și ultima fază; în capitoul ce urmăză vom descrie peripețiile din urmă ale acestei faze, care puse în mod definitiv capăt chestiunei căilor ferate române, care fu cât p'aci se ne lipsescă de fericirea d'a fi guvernați spre binele nostru de prea iubitul nostru Domnitor și Rege Carol I, a cărui înțelepciune și iscusință servă adî drept model pentru multe State europene.

XIII.

Chestiunea căilor ferate române în timpul războiului.

Statutele noii societăți a Acționarilor căilor ferate române fură publicate în ziua de 19 Iunie anul 1872, și imediat după aceea, chiar din primele zile ale existenței sale, noua societate începu să facă miserii guvernului român și să opue dificultăți peste dificultăți înaintea bunului mers al relațiunilor dintre ea și noi. Aceste relațiuni fură rele, nu din cauză că guvernul român îi făcea vre-o dificultate, ci pentru că afacerea financiară era desavantajată pentru concesiionari care întâmpinau piedeci simțitoare din partea publicului, căruia ei nu îi inspiraū o încredere prea mare, și cereaū dobândă mare și valoarea emisiunii mică.

Mai întâiu noua societate trimise la București pe consilierul Reinhard care sosi în ziua de 2 Iulie 1872 cu misiunea d'a îndupleca pe guvernul român să modifice clausele din lege în privința emisiunii obligațiunilor pentru noul împrumut, care să fie făcute în numele și pe seama Statului român, dar Ministerul se opuse cu energie, și, după lungi deliberări, ambele părți cădură de acord ca: 1° Societatea de drum de fer să fie autorizată, conform legii de la 24 Decembre 1871, să emită acțiuni de prioritate în valoare de 23.000.000 taleri după terminarea și recepțiunea liniei Roman-București-Pitești; 2° Alegerea tipului de obligațiuni și stabilirea

condițiilor față de acționari să fie lăsată în voia societății, în limitele legii ; 3° Societatea să fie autorizată a constitui ca garanție pentru noul împrumut o ipotecă asupra liniilor priimate de guvernul român, dar fără nici o garanție specială din partea sa. Aceste condițiuni fură aprobate de Consiliul de Miniștri în ziua de 6 Iulie.

În urma înlăturării acestei prime dificultăți, concesionarii dătură zor să termine linia București-Pitești, și la 1 Septembrie o deschise circulațiunei. În urma acestui fapt, România intră în posesiunea a 800 kilometre de cale ferată. După aceia alte noui dificultăți se ivi în privința recepțiunei liniilor terminate care încă nu erau înzestrate cu toate accesoriile necesare, cu toate locomotivele și vagonole prescrise în contract și cu toate gările, magazinele și podurile definitive, pe care concesionarii vrea să le arunce în sarcina venitului liniilor în exploatare și în paguba guvernului român, care îndată ce se micșora acel venit, trebuia să plătească diferența. Acest incident provocă o discuțiune furtunosă în Adunarea Deputaților în ziua de 3 Decembre, când avu loc dezvoltarea unei interpelări într'această privință. El avu resunet și în Reichstagul German, în care deputatul Lasker a ținut într'această privință un discurs energic care a produs în Berlin o senzație extraordinară. Printr'acest discurs oratorul german a scos în evidență neonestitatea cu care concesionarii s'aũ purtat față de noi.

Alarmat de acest discurs senzațional, parchetul din Berlin interveni, începu să investigeze și să facă o anchetă minuțioasă și descoperi o mulțime de fapte delictuoase în sarcina lui Strusberg și mai cu sémă a lui Ambron. Cercetând socotelele construcțiunei drumului de fer române, justiția prusiană descoperi că certificatele liberate de ingineri nu corespondeau cu actele justificative date de furnisor și de antreprenori și că responsabilitatea lui Ambron era angajată într'un mod prea neplăcut pentru el, fiind că dînsul a declarat în rapórtle sale oficiale ce a adresat Ministerului de finance român, rapórtle ce aũ căduť în mâinele judecătorului de instrucție german, că a procedat la plata furniturilor de material după ce a constatat prin el însuși; pe când din

cercetării s'a dovedit că nu s'a făcut nici o comandă la cei mai mulți dintre fabricanții pomeniți în acte. Aceste dovezi zdrobitoare prăvăli pe Ambron în prăpastia săpată de el însuși.

Într'acest timp guvernul român era ocupat cu tratativele cu puterile vecine pentru a face ca liniile construite sau cele în construcție să devie din ți în ți mai producătoare prin joncțiunile cu căile ferate ale Statelor vecine. Ast-fel la 29 Decembre 1872 se sancționează legea pentru construirea liniei ferate și joncțiunea Iași-Ungheni, precum și a unui pod peste Prut care unea liniile noastre cu ale Rusiei; la 19 Maiu 1874 se încheie între Baron Calice și D-l B. Boerescu convențiunea joncțiunii de la Vârciorova și Predeal care fu adusă la îndeplinire prin terminarea liniei Pitești-Vârciorova și construcția liniei Ploesci-Predeal abia în 1879, și care legă liniile noastre cu acelea ale Austro-Ungariei încă în două puncte afară de Ițcani, și la 22 Iulie 1875 se promulgă legea prin care se aproba construirea liniilor ferate Ploesci-Predeal și Adjud-Ocna de către constructorul englez Crawley care făcea posibilă una dintr'aceste două joncțiuni. Cu cât-va timp mai înainte, cam prin anul 1871, aș urmat tratative serioase pentru construcția unui pod peste Dunăre între Giurgiu și Rusciuc printr'un constructor englez, fapt ce n'a fost adus la îndeplinire numai din cauza miseriilor de tot felul ce ne făcea Turcia într'acea epocă.

Pe când guvernul își da toate silințele ca să facă liniile cât se poate mai rentabile și înființa contribuțiuni grele și apăsătoare pentru popor ca acela al monopolului tutunurilor, al timbrului și înregistrării, al băuturilor spirituoase, licența cârciumilor și alte dări care făcu să devie traiul în România foarte greu, numai pentru ca să și procure bani cu care să plătescă anuitățile drumului de fier, concesionarii cei noi se luptau să emită noul împrumut de prioritate cu o dobândă mică și un cuantum de emisiune ridicată numai cu creditul lor, dar nu reușiră, căci publicul german părilit o dată cu acțiunile Strusberg nu mai vrea să acorde încrederea sa nici chiar unor case de bancă serioase ca Bleichöder și Disconto Gesellschaft, ci cerea garanția directă a Statului român, ca să aibă pe cine să apuce la cas de păcălălă.

Vedând că prin ei înșiși nu puteau să iasă din încurcătură, concesiionarii recurse la ajutorul Principelui de Bismarc, și D-sa la 8 Ianuarie 1875 îi recomandă călduros D-lui N. Krețulescu numit de curând agent diplomatic la Berlin chestiunea drumurilor de fier ca să dobândească o soluțiune grabnică și definitivă. Spre a satisface întru cât-va această rugăciune M. Sa stărui pe lângă consiliul de Miniștri ca să trimetă la Berlin pe D. T. Rosetti spre a încerca să ajungă la o înțelegere cu noua societate. Deșartă încercare, căci societatea vrea să facă un împrumut de 75,000,000 franci cu care să ștăchite toate datoriele și să săvârșescă liniile neterminate, și vrea ca Statul român printr'o lege specială să acorde acestor acțiuni o prioritate asupra celor deja emise și să garanteze plata lor.

Cererea era neprevădută de convențiune, ilegală și neadmisibilă, căci creditorii cei vechi aveau tot aceleași drepturi ca și cei noi; cu toate acestea guvernul german a stărui cu cea mai vie insistență ca ea să fie priimită. Guvernul român le-a propus în schimb ca din 18 milioane datorate de către Stat, ca interese și anuități pentru datoria căilor ferate, să prevaleze o sumă de vr'o 6 milioane, care să fie înregistrată ca ipotecă la Tribunalul de Ilfov și afectată exclusiv pentru plata intereselor și anuității noului împrumut, iar cele 12 milioane dintr'această garanție să rămăie vechilor acționari, mai ales că articolul 11 din convenția încheiată spune lămurit că societatea avea drept să emită acțiuni pe riscul și pericolul său, fără ca Statul să fie obligat d'a garanta mai mult de cât o anuitate anuală de 18.600,750 lei care nu va fi mai mare, orî-care ar fi cheltuelile și sub orî-ce denumire ar fi, iar emisiunea acțiunilor de prioritate nu se va putea face în sarcina Statului. Va rămănea numai ca noua societate să împartă suma anuală dată de Stat între acționarii ambelor emisiuni.

Dreptatea ca în tot-d'auna era în partea noastră, dar cu toate acestea guvernul german nu vru să scie de nimic, și la 25 Ianuarie D-l T. Rosetti depeșă că Principele de Bismarc cerea cu stăruință ca guvernul român să garanteze noul împrumut chiar călcând stipulațiunile precise ale noiei convențiuni. Ca să scape de încurcătură, miniștri propuse să răscumpere întréga rășea de căi ferate și să

termine singur liniile nefăcute, dar la 18 Februarie priimi scirea că societatea nu vrea să primăscă acea propunere și cerea să i se garanteze noul împrumut ce vrea să contracteze. Pentru ca să aplaneze diferendul, guvernul trămise la Berlin la 18 Maiu pe D-I P. P. Carp ca să negoțieze cu societatea și să găsească împreună cu reprezentanții săi un mijloc de înțelegere.

Ca rezultat al acestei misiuni fu proiectul unei noi înțelegeri prin care Statul român își lua obligațiunea d'a garanta emisiunea unui împrumut de 63.500,000 franci în acțiuni de prioritate cu cursul de 91% fără ca Statul să dea pe an mai mult de 18,600,000 lei ca dobândi și anuitați la ambele capitaluri. Acest proiect de lege fu depus pe biroul Camerei la 22 Iunie, dar Camera după ce'l discută în secțiuni, îl modifică în părțile sale cele mai esențiale, și la 1 Iulie votă împrumutul de mai sus garantat de Stat dar cu modificările următoare: 1° Anuitatea anuală datorată societății să fie redusă la 14,000,000, 2° capitalul de construcțiune să fie redus de la 245 la 188 milioane și Statul în schimbul împrumutului contractat cu garanția sa directă să intre imediat în posesiunea a 220 kilometre de drum de fier, care să devie proprietatea sa. Acastă lege fu votată numai de deputații conservatori, iar nu și de membri opozițiunii unite, căci ei deja se retrăsese din ambele Corpuri legiuitoare și începuse vestita opozițiune de răsturnare, care puse tronul abia cu două degete aprópe de prăpastie, chiar în momentul în care isbucnise răscóla din Bosnia și Hertegovina și se prepara marele rășboiú oriental. Senatul votă același proiect la 3 Iulie și la 4 se închise sesiunea extraordinară a Corpurilor legiuitoare.

Aflând despre legea care tindea la răscumpărarea parțială a drumurilor de fier, reprezentanții noiei societăți trămise la 2 Septembrie guvernului român o depeșe prin care'i făcea cunoscut că refusa adesiunea lor la acea răscumpărare; în urma acestor în-cunosciințări, guvernul trimise la Berlin pe D-I B. Boerescu care să propue societății răscumpărarea întregii rețele până la Vâr-ciorova, în schimbul a 245 milioane franci efectiv. De o cam dată societarii nu priimi propunerea răscumpărării, și iarăși începu cu

intervenirile diplomatice, cu amenințările prin consulii săi și prin Pórta otomană precum și cu tot soiul de șicane și de miserii făcute de Directorul General al căilor ferate din România, dar atât M. Sa cât și guvernul Sëu rămase neștrămutați în hotărîrea ce luase d'a sili pe societate să primescă propunerile guvernului, mai cu sémă că Turcia, fiind incurcată până în gât cu turburările din Bosnia și Herțegovina, nu mai avea gând să mai sprijine și să se mai ocupe de interesele germane din România ca să și mai aprindă pae în cap și din partea noastră.

În fine vedënd că incendiul aprins în Orient lua proporțiuni îngrijitoare și ne amenința și prè noi, reprezentanții societății începură să devie mai de înțeles și înduplecară pe D-l N. Krețulescu agentul României din Berlin să vie în Bucuresci cu propuneri d'a ajunge la o înțelegere în privința răscumpărării întregii rețele de drum de fier. D-sa sosi în Bucuresci la 4 Noembre 1875. Consiliul de miniștri luă în desbatere propunerea de răscumpărare făcută de societate în ziua de 7 Decembre și o desbātu mai multe zile fără nici un rezultat. Ea nu dobândi o soluțiune pentru-că pe atunci Ministru de Finance se găsea în divergință de păreri cu D-l Lascar Catargiu într'acéstă privință ; D-l G. Gr. Cantacuzino fu de părere ca propunerea Societății să fie respinsă, căci cerea Statului român garanții ipotecare contrarii convențiunei, iar ceilalți miniștri fură de altă părere; ei o priimiră în principiu ca punct de plecare al unor înțelegeri ulterioare. Dintr'acéstă cauză chestiunea rămase în suspensiune.

Cu tóte acestea vedëndu-se sprijiniți de guvernul lor, societarii la 11 Ianuarie 1876 ridicară noi pretențiuni și reclamară o indemnitate specială peste capitalul cheltuit cu construcția drumului de fier, de și convenția scrisă de ei nu prevedea o asemenea indemnitate. Pentru ca pretenția lor să aibă mai multă tărie, convocă la Berlin o adunare generală extraordinară a acționarilor care avu loc la 7 Februarie 1876 și obținu de la ea orice vru, căci guvernul român nu era reprezentat într'acea adunare și n'avea nici un vot ne posedând nici o acțiune. Acéstă situațiune desavantajiosă nouă, îndemnă pe guvernul nostru să se gândescă la

răscumpărarea unui număr ore-care de acțiunii pe cursul dîlei și prin intermediul unui bancher ostil lui Bleichröder, în virtutea căroră să pîtă să ia cuvîntul în adunările generale printr'un reprezentant al său și să'și sprijine vederea sale, și'l sili să intre în tratative cu casa Landau din Berlin.

Aceste tratative fură întrerupte din cauza evenimentelor politice interne și internaționale ce izbucniră de-o-dată și se măriră într'un mod îngrijitor. În interior partidul și guvernul conservator începu să se cletine din cauza mulțimei greșelilor ce săvîrșise una după alta în decursul ultimilor ani și din cauza crizei financiare ce se mărea din zi în zi, cu tot împrumutul perpetuu ce contractase de curînd în Paris. În anul 1875 el făcuse nisce alegeri pătate cu nisce ingerințe atît de mari în cât din cauza lor mulți amici politici îi părăsiră. Cu ocazia alegerilor col. III din Bucuresci fură uciși nu se scie de cine trei bătăuși electorali renumiți, cari snopeau pe alegători în numele partidului conservator. Tot într'acel an se încheiă cu Austro-Ungaria o convenție comercială care ucise pentru tot-d'a-una mica industrie casnică ce dăinuia în țera noastră din timpuri immemorabile, care oprea înțêră multe milioane, și ne robi economicese imperiului vecin, pentru un timp de dece ani. Contra acestei convențiunii se ridică întregul comerț român, și o delegațiune dintre cei mai fruntași ai Capitalei, merse la palat ca să depue în mânele M. Sale o petiție scrisă de peste 1900 comercianți însemnți. Acastă delegațiune nu dătu ochi cu Sveranul Țerei, căci M. Sa, fiind îndemnat de Primul-ministru, n'a primit delegațiunea și n'a dat curs petițiunei. Acastă măsură luată, ce e dreptul în conformitate cu regulamentul Curții domnesci dintr'acel timp, supără foarte mult pe cetățeni și antagonismul mulțimei din Bucuresci contra M. Sale, creșcu într'un mod îngrijitor. Pe atunci se publică broșura-pamflet intitulată *Spionul Prusian* scrisă de un pseudonim Ilie Vulpescu; tot atunci se împrăscîi în țêră și acea broșură rîutăciôsă cu subscrierea de *Baron de Hann* și se șopti în mulțime svonuri de răsturnare de domnie și de candidatura colonelului Dabija; tot atunci începu să se publice prin

unele diare politice nisce poesii umoristice în formă de pamflete care erau ofensătoare pentru persoana și familia M. Sale.

Tôte aceste sbuciumări și svârcoliri supărătoare dar nu tocmai primejdioase, nu îngriji pe M. Sa, căci era sigur de armată și conservatorii îl asigurase că se bucura de o dragoste nețermurită în restul țerei, dar îl îngrijiră faptul că opozițiunea unită s'a retras din Cameră și Senat, că majoritatea guvernamentală s'a împărțit în trei coterii dușmane una alteia, că D-l Manolache Kostache Epu-reanu a întocmit cu liberalii vestita opozițiune unită de la Mazar Pașa și că în cele din urmă Principele D. Ghica a demisionat din Președinția Camerei și D-l B. Boerescu din funcția de Ministru al Afacerilor Străine ce ocupa încă din 1872 și auz trecut în opozițiune împreună cu toți amicii lor politici care, de și puțin la număr, însă ocupați în țără poziții însemnate. Ei formară un nou partid intitulat: centru drept. Îl mai îngrijura faptul că guvernul a doua zi după ce a făcut împrumutul rentei perpetue, mai avea nevoie încă de un împrumut de câte-va milioane, că tesaurul Statului era gol, bonurile de tesaur rămăseseră neplătite la scadență, mandatele nu se mai plăteau și Statul român nu mai găsea să se împrumute nici cu dobândă de 12 la sută. Tôte aceste motive de îngrijire făcu pe M. Sa să începă a se gândi la eventualitate unei schimbări de regim și la o împăcaciune cu liberalii, care formați pe atunci partidul cel mai tare din țără.

Tocmai atunci isbucni între guvern și Senat un conflict de mult prevădut, dar care se amâna din zi în zi. În ședința de la 3 Martie 1876 Senatul, în urma unei propuneri formulată de D-l I. Deșliu conservator băstinaș, respinse urgența asupra proiectelor financiare prezentate de guvern, și D-l L. Catargiu găsi de cuviință să-l disolve și să convoce colegiele electorale în timpul cel mai rău ales, în timpul în care întărirea populațiunii era generală.

Imediat după convocarea colegiilor electorale, D-l I. C. Brătianu ceru audiență de la M. Sa și se hotărî să sue iarăși treptele scării Palatului după o abținere care durase peste șase ani. M. Sa priimi cu mulțumire solicitarea fostului său Consilier, se grăbi a-i acorda audiența cerută și îl priimi cu cunoscute Sa amabilitate.

D-l I. C. Brătianu mai întâiu îi expuse în trăsuri generale situațiunea țerei, pe care o presentă zugrăvită în culorile cele mai negre ; după aceia îl rugă ca să dea țerei alegeri libere, să schimbe regimul care într'o situațiune atât de îngrijitoare, era un pericol național, să ție sémă de situațiunea interioară și exterioră care era încărcată cu nori prevestitori de grósnice furtuni, și'l rugă ferbinte să cheme la putere opoziția unită care represinta tóte nuanțele ale tuturor partidelor.

M. Sa promise alegeri liberi, dar, în privința schimbării de regim îi răspunse că de o cam 'dată, de și recunosea că nu mai putea merge mult timp cu partidul conservator, totuși nu putea să ia nici o hotărîre mai nainte de alegeri. D-l Brătianu mâhnit de acest răspuns neaseptat în nisce timpuri atât de turburi, mai făcu o ultimă încercare, însărcinâ pe fostul său amic D-l I. Bălăceanu care ocupa de cât-va timp postul de Ministru Afacerilor străine, ca să spue M. Sale, că situațiunea era mai rea de cât credea M. Sa, că tronul era în primejdie mare, că D-sale nu i sta prin putință să ție în friu mai mult timp pe membri opozițiunei, că cu ocazia viitoarelor alegeri va fi luptă pe viață și pe mórte, și că ar fi mai de preferat ca M. Sa să cruțe țera de săvîrșirea unei crime, care va avea loc negreșit dacă nu se va hotărî să facă în curênd o schimbare de regim. M. Sa fiind deja obișnuit cu asemenea amenințări, dice autorul *Memoriilor privitoare la domnia Regelui Carol*, nu vru s'o ia nici pe acesta în serios, cum nu luase nici pe cele din anul precedent. M. Sa nu vru de-o cam dată să se increadă în vorbele șefului opozițiunei liberale și să ia în serios nisce amenințări, dar alegerile ce avură loc peste scurt timp îi atrase atențiunea mai bine de cât ori-ce amenințare. Ele avură loc între 26 și 29, și, precum prevăduse D-l Brătianu, fură fórte agitate, lupta fu teribilă și rezultatul fu o majoritate de două voturi în favórea opozițiunei. Acest rezultat sili pe D-l Lascar Catargiu să depue în ziua de 30 Martie dimisia întregului cabinet în mânele M. Sale. M. Sa o priimi și însărcinâ pe D-l G. Vernescu cu compunerea unui nou cabinet. D-sa se însărcinâ cu misiunea ce i s'a incredițat, dar fiind-că M. Sa se opuse d'a priimi ca miniștri pe unele personagiї politice

ce nu agreea, declină onórea d'a forma ministerul și M. Sa reconstitui un noú minister conservator presidat de D-l General I. Em. Florescu, care intră în funcțiune în ziua de 4 Aprilie.

Acest minister avu o existență efemeră, abia de 24 zile, căci evenimentele internaționale care deveneau din zi în zi mai îngrijitoare cereau o schimbare de regim și reclamau cu insistență ca țera să aibă în capul său un guvern tare și popular. M. Sa încă n'avea încredere în partidul liberal, și părintele Său, atunci ca și în 1871 îl povățuia să se ferescă d'a avea prea multă încredere în I. C. Brătianu care fusese bine descris celor sus puși de către guvernul cădut și frumos zugrăvit ca un răsturnător și anarhist periculos, dar în cele din urmă, ne mai putend să se opue curentului popular, și arđend de dorința d'a profita de marele evenimente ce se pregăteau ca să dobândóscă pentru țera independența și pentru sine coróna de rege, pe care le putea da numai un partid puternic ca cel liberal și numai un om energetic, hotărit și popular ca I. C. Brătianu, fu silit să cedeze forței majore, să și calce pe inimă, să uite nemulțumirile din trecut și să trecă cu vederea vechile animosități. Tóte aceste considerante îl făcu ca la 24 Aprilie să însărcineze pe D-l M. Kostache Iepureanu cu compunerea unui noú minister. Acest minister care intră în funcțiune în ziua de 27 Aprilie, avu pe D-l I. C. Brătianu ca min. de finance, pe colonel G. Slăniceanu ca min. de resbel, și fu compus dintr'o majoritate covârșitoare de miniștri liberali.

Acéstă schimbare de regim aduse după sine disolvarea Camerei, alegeri noi care aduse pe scaunele de deputați o majoritate liberală care putea fi considerată ca unanimitate, schimbarea aprópe completă a aparatului administrativ, judecătoresc, județian și comunal, schimbare de legi în sens liberal, darea în judecată a ministerului conservator, economii simțitoare în budgetul țerei care era prea mult încărcat și luarea unor măsuri financiare prin care să se ușureze întru cât-va starea desperată în care se găsea tesaurul public. Aceste dispozițiuni și mai cu seamă darea în judecată a ministerului conservator și schimbarea prea repede a legilor, părăndu-se D-lui M. Kostache Iepureanu prea radicale, îl

sili ca să spue într'o ședință a Camerei că se simțea la guvern prea isolat, întocmai ca orfanul într'o familie streină și că era silit să demisioneze din minister spre a trece în opozițiune.

Acest eveniment avu loc în ziua de 24 Iulie. De astă dată luă presidența Consiliului de Miniștri D-l I. C. Brătianu care începu printr'o activitate neobosită și cu rezultate din zi în zi mai spornice acel epocal minister, care dură aproape fără de întrerupere doi-spre-zece ani și schimbă cu totul fața țerei și starea sa politică și economică. Cele ce au urmat d'aci încolo sunt descrise în mod cât se poate de detaliat în cele cinci părți ale acestei scrieri, prin urmare nu mai e nevoie a le repeta și aci; voiți părăsi dar scurta schițare politică a evenimentelor și mă voiți mărgini numai a spune câte-va din cele ce s'au petrecut privitoare la căile ferate.

La 7 Februarie 1876 societatea Bleichröder convocă la Berlin acea adunare generală despre care am vorbit mai sus, pentru a discuta propunerile privitoare la răscumpărarea căilor ferate și asupra modificărilor câtor-va puncte din statute. Acastă adunare față cu marele evenimente ce se prepara în Orient, și în prevederea unor bune venituri ce ar produce căile ferate în timpul unui viitor război, care negreșit ar fi în apropiere de România, hotărî ca societatea să amâne răscumpărarea până după limpezirea situațiunei și să contracteze un împrumut provisoriu până ce se vor aplana neînțelegerile cu guvernul român.

În timpul acesta Strusberg prins de Ruși pe teritoriul lor fu aruncat în închisoarea din Moscova, supus unui tratament dintre cele mai aspre și dat judecății sub acuzațiune de bancrută frauduloasă și excrocherie, în calitatea sa de fondator și director al unei bănci de secompt și circulațiune înființată de el într'acel orașiu. După ce suferi torturele fizice și morale cele mai crude, lipsa cea mai chinuitoare și umilinte cele mai înjositoare, el fu judecat în ziua de 2 Noembrie 1876 și osândit la expulsare și la confiscarea întregii sale averi din Rusia în folosul creditorilor săi. Acastă osândă care îl aruncă pe drumuri lipsit de avere, cu desăvârșire ruinat și cu totul compromis, îi sdruncină sănătatea și

grăbi mórtea, care avu loc peste scurt timp. Ast-fel pieri, victimă a îndrăsneţei sale activităţii, acela ce odată a ținut în mâinele sale întréga avere a trei imperii și a mai multor State mai micí, a silit pe mulţi ómení politici însemnaţi să facă anticameră în casa sa și a înzestrat Europa cu un mare număr de kilometre de drum de fier. Numele său în România a lăsat o amintire desastruoasă, mai mult din cauza lăcomiei ómenilor de afaceri ce'l înconjura de cât din cauza faptelor sale; cu tóte acestea trebuie să mărturisim ađi că opera sa ne-a fost folositoare.

Pe când Strusberg gema în închisórea din Moscova, Serbia și Muntenegru declarase rėsboiú Turciei, sángele începuse să curgă în valuri, Turcii bătea pe Sérbi și Munténegrinii pe Turci, iar rėsboiul cel mare dintre Ruși și Románi cu Turci era p'aprópe să isbucnescă. D-1 I. Brătianu fusese la Livadia și se înțelese cu Rușii în privința rolului ce ar juca România în cazul isbucnirii unui rėsboiú între Rusia și Turcia. Într'acest timp D-1 D. Sturdza își exprimase față cu M. Sa părerea că ar fi mai bine ca România să păstreze neutralitatea cea mai absolută, părere ce fu împărtășită și de A. S. R. Pr. Carol Antoniú într'o epistolă ce adresă fiului său la 1 Noembre și de D-1 N. Ionescu care cerea cu stăruință ca România să se atașeze strins de Englitera, dar fu combătută de Brătianu care vedea mântuirea numai în o înțelegere cu Rusia, părere ce era împărtășită fără rezervă și de M. Sa Domnul.

Cu acea ocazie M. Sa avu prilegiul să cunoscă mai bine ca oricând pe D-1 Brătianu și se grăbi a scrie tatălui său la 7 Octombree, că într'acea situațiune seriósă, D-sa în tóte ocaziile scotea la ivelă eminentele sale calități de patriot și om experimentat, care scia să trecă cu dibăcie peste stáncele cele mai primejdióse și să facă tot ce e omenesc prin putință că România să ia în Europa locul ce merita și să fie considerată ca un factor de care orí-cine trebuia să ție socotelă.

Curénd după aceea la 10 Noembre Țarul Alexandru II ținu la Moscova vestita cuvintare rėsboinică adresată nobleței și poporului rus, prin care 'i făcea cunoscut că Rusia va recurge la arme dacă Turcia nu va satisface legitimele sale revendicări în favórea

fraților săi de credință și de origină. La 18 Noembre sosi marele duce Nicolae la Kișineu și luă comanda trupelor rusesci din Europa, și Turcii începură să concentreze trupe numeroase în Bulgaria. Cu două zile mai înainte, la 16 Noembre, sosi la Bucuresci consilierul de ambasadă D-l de Nelidov spre a negocia cu guvernul român un tractat de trecere a oștilor rusesci prin România, în care chestiunea transportului cu drumurile de fer fu tratată în toate amănunțimele. Tot odată propuse D-lui Brătianu să începă negocierii și în privința participării eventuale a României într-o acțiune contra Turciei.

D-l Brătianu priimi mai toate punctele de detaliu privitoare la partea administrativă și tehnică a trecerii armatelor rusesci, dar formă ore-cari obiecțiunii asupra a patru puncte principale din tractatul politic, mai ales asupra celui privitor la garantarea integrității actuale a teritoriului României. Acastă garanție fu cerută de D-sa ca o condiție sine-qua-non, pentru a pune țera la adăpostul orî-cărei temeri în privința pierderii Basarabiei, de care deja se făcuse ore-care zvon în lumea politică. D-sa mai ceru ca acea garanție trebuia să fie exprimată în termeni cât se poate de limpezi și de categorici. Acastă cerere ne fiind acceptată de delegatul rus, întrerupse tratativele la 23 Noembre și l sili să părăsască România pentru cât-va timp.

Curând după aceia la 6 Decembre Conte de Andrassi sfătui pe guvernul român prin D-l I. Bălăceanu ca să păstreze cea mai strictă neutralitate, și în cas când armata rusă ar intra în România, să și retragă trupele în Valahia mică, spre a se sprijini pe Austro-Ungaria. Față cu acest sfat D-nii D. Sturdza și N. Ionescu fură pentru neutralitate, iar D-nii Vernescu și Chițu afară de D. Brătianu fură pentru o înțelegere cu Rusia. Curând după aceia Baron Stuart la 12 Decembre stărui pe lângă guvernul român ca să semneze tractatul privitor la trecerea Rușilor prin România; tot de o dată îi făcu cunoscut că D-l de Nelidov s'a reîntors investit cu deplinele puteri necesare, dar D-l I. Brătianu amână încă pentru cât-va timp subscrierea cerând Rusiei o declarație mai precisă și mai categorică în privința garantării integrității României.

Vedându-se atât de mult dorit de Ruși, D-sa solicită de la Suvranul său ca să cêră părerea Pr. de Bismarc într'acéstă privință, și M. Sa însărcină pe D-l de Alvensleben Consulul general al Germaniei cu acéstă intervenire, și la 17 Decembre D-l de Alvensleben transmise M. Sale răspunsul D-lui de Bismarc. Printr'acel răspuns, cancelarul de fier, după ce mulțumia M. Sale pentru încrederea ce a avut în sine, își exprimă părerea că era mai de preferat ca România să intre într'o înțelegere cu Rusia de cât să fie lăsată în părăsire pur și simplu la capriciul și la buna plăcere a Rusiei. Cât pentru Austro-Ungaria, D-sa l'a încredințat că nu va interveni în contra Rusiei.

În urma acestui schimb de păreri, evenimentele se precipitară pe fie-ce și în mod mai grăbit și mai amenințator, războiul deveni inevitabil, congresul din Constantinopole și cel de la Londra se risipi fără nici un rezultat, Rusia trimise la 21 Martie pe colonel Bobricoff ca să inspecteze incognito dar cu permisiunea M. Sale lucrările de apărare de la Barboși și Calafat, mai trimise pe general Katalai ca să între în înțelegere cu direcțiunile căilor ferate române în privința organizării marilor transporturi de trupe și material, la 31 Martie Baron Stuart dătu zor guvernului român ca să subserie tractatul, pe când D-l Brătianu încă sta la îndoială și încă se opunea, și tocmai la 1 Aprilie reprezentantul Rusiei declară că priimea redactarea art. privitor la garantarea integrității în conformitate cu textul propus de D-l Brătianu. După aceia la 4 Aprilie s'a subscris convenția, la 12 Aprilie fură rupte relațiunile dintre Rusia și Turcia și curând după aceia începură ostilitățile între beligeranți, atât în Europa cât și în Asia.

În timpul acestui război care dură nouă luni și câte-va zile, societatea căilor ferate române întrerupse orî-ce tratative de răscumpărare și orî-ce soi de înțelegere, nu pentru că România se găsea în strîmtoarea cauzată de război, ci fiind-că își mergeau afacerile minunat de bine, maximul venitului prevădut de convențiune fusese atins și chiar întrecut, avea bani și nici gând n'avea să mai intre în tratative de răscumpărare. Cu toate acestea în timpul campaniei D-l Guilloux directorul Societății drumurilor de

fier Strusberg, în urma ordinelor categorice priimate de la Berlin, găsisese privilegiu ca, pe când era mai mult ca gentil față cu Rușii care îi plătea tot ce cerea, să facă miserii guvernului român și adesea să întrerupă transportul trupelor, munițiilor și materialelor necesare oștilor române în război, să desprindă convoiuri întregi de locomotive, sau să le înfunde în linii de garaj fără de eșire, care compromise în mai multe rînduri siguranța și existența armatei noastre pe câmpul de război. Ca să termine cu aceste miserii, D-l Brătianu chemă într'o zi la sine pe D-l Director, și îi spuse cam în glumă, cam rîdînd, dar într'un mod categoric și fără de nici un ocol că, dacă se vor mai repeta asemenea miserii, D-sa ca ministru de război va pune să'l împușce ca pe un spion în timp de război în curtea gărei. Acastă amenințare avu efectul dorit și imediat ea sili pe directorul șicanator să renunțe la împlinirea ordinelor priimate și să raporteze la Berlin. Curînd după aceea fu silit, tot din îndemnul Consiliului de administrație, să nemulțumescă pe Ruși, dar aceștia nu recurse la rîs și la glume ca să 'și impue voința, ci reclamară direct Societății și acesta fu silită să 'i cêră demisiunea și să'l înlocuiască provisoriu cu trei locuitori de director, cărora le urmă pentru scurt timp consilierul Seebold care fu penultimul director general al căilor ferate române numit de streini. În urma acestei premeniri nici transporturile române nici cele rusesci nu mai fură străgănite.

XIV.

Încheierea convenției de răscumpărare a căilor ferate române.

În timpul războiului tratativele răscumpărării rămăseseră, precum am șis mai sus, în suspensiune, dar de îndată ce se terminară peripețiile lui și începu a se împuțina veniturile provenite din transporturi militare, mai înainte chiar d'a începe desbaterile tractatului din Berlin, guvernul german scóse din sertar pretențiunile sale privitoare la acéstă chestiune și începu să ni le pue înaintea, cu óre-care ton impunător, ca preț al bine-voitórei sale interveniri. Mai înainte d'a subscrie epistolele adresate guvernului român prin care'l invita să trimetă reprezentanți care să susție drepturile României înaintea Congresului din Berlin, guvernul German se grăbi să-î trimetă o noță confidențială prin care'l invita să grăbescă cu regularea definitivă a chestiunei răscumpărării, mai cu sémă că de la încetarea ostilităților și până atunci, adică până la ¹⁰/₂₂ Mai 1878, aș urmat un număr óre-care de negocieri, care negocieri deja aș avansat până a pune bazele unui proiect de lege care să reguleze acea afacere într'un mod mulțumitor pentru ambele părți. Pentru a termina o dată cu acéstă chestiune, guvernul român rugă pe D-l I. Kalinderu consilier la înalta Curte de Casație, să binevoiască a lua în mână acea afacere, a lua ostenéla să se ducă la Berlin și să se ocupe serios de ea până ce va reuși s'o ducă la un rezultat mulțumitor.

Într'acea zi mare pentru Români, în ziua de 10 Maiu 1878, pe când M. Sa o serba la Pitesci în mijlocul armatei sale cu o pompă militară strălucitoare, Consiliul de Miniștri desbătu și aprobă un proiect de lege care conținea punctele următoare: 1° Transferarea în mânele guvernului român a întregii administrațiunii a întreprinderii și exploatării căilor ferate, 2° Transportarea la Bucuresci a sediului societății căilor ferate și 3° schimbul acțiunilor de fondatori și a celor de prioritați în obligațiunii ale Statului român, cu dobândă de 6°%. În urma subscrierei acestui proiect D-l Kalinderu priimi la 11 Maiu misiunea d'a merge la Berlin spre a studia chestiunea la fața locului și la 17 Maiu, după reînturnarea M. Sale în Bucuresci, plecă la Berlin.

Cu câte-va luni mai nainte de acéstă dată, adică în cursul lunii Ianuarie, D-l deputat E. Costinescu priimise de la guvernul român o misiune secretă care consista în a merge mai întâiu la Paris spre a se înțelege cu Banca din Paris și de Pays-Bas reprezentată prin D-l Bamberger și cu casa de bancă Comondo, și după aceia d'a se duce la Berlin spre a se înțelege cu casa de bancă Landau în privința răscumpărării pe sub ascuns pe cursul zilei a unui număr ori-cât de mare de acțiuni și de prioritați, cu care să pótă dobândi dreptul d'a lua parte la deliberările Adunărilor Generale ale Acționarilor căilor ferate, drept ce nu poseda și care-i era foarte necesar pentru a influența prin posesiunea lor d'a împune Societății o situațiune mai favorabilă pentru România. Tot de o dată D-sa fu însărcinat să facă o încercare d'a ajunge, prin mijlocirea acelor case, la regularea definitivă a acestei chestiuni, și d'a realiza răscumpărarea pe o cale laturalnică și fără de scirea reprezentanților oficiali ai societății, adică d'a trata direct cu acționarii fără concursul D-lor Bleichröder și Hanseman.

Pentru a ajunge la aducerea la îndeplinire a celei d'a doua misiuni trebuia ca D-l Costinescu, în baz acelei d'întâiu însărcinări, să intre în posesiunea unui număr îndestul de mare de acțiuni, prin puterea și greutatea căroră și prin partea de interes pecuniar ce Statul român ar avea în sânul societății, să pótă exercita o influență decisivă în hotărârile Adunărilor generale ale acțio-

narilor. Acastă misiune reuși de minune prin ajutorul bănesc și intermediul stăruitor al casei Landaū cu care D-I Costinescu încheiase o convențiune în numele guvernului român, cu condiție ca să-și plătească banii debursați treptat cu luarea în primire a acțiunilor, plus un interes óre-care, și cu îndatorire să nu mai facă aceiași operațiune și cu alți bancheri. Printr'acastă răsescuipărare tainică Statul român, cu suma de 23 milióne ce i se avansase de către sus citata casă, intra în posesiunea unor acțiuni în valóre de peste 60 de milióne, pentru că acțiunile pe atunci erau fórte scăđute și prioritățile necăutate din causă că publicul nu vrea să le cumpere. Dintr'acastă causă Landau cumpără acțiuni cu 23—25 suta și priorități cu 63—66 suta; din cele d'ntăiū mai multe, căci se găseau din belșiug pe piața Germaniei, iar din cele din urmă mai puține din causă că cele mai multe din ele erau încă în casa lui Bleichröder și Hanseman nevîndute.

Acastă operațiune ar fi reușit și mai bine, ar fi ușurat într'un mod surprindător sarcina D-lui Kalinderu, și ar fi dat chestiunei drumurilor de fier o soluțiune mult mai puțin onerósă pentru statul român dacă s'ar fi făcut până la sfârșit în secret și n'ar fi încăput la mijloc o indiscrețiune, pot đice o delatiune, în considerația rezultatelor desastroúse ce a avut. De o-dată și fără de veste, pe când Statul român se aștepta să intre pe nesimțite în posesiunea întregului stoc de acțiuni și a unui mare număr din prioritățile vîndute, fără să avanseđe un singur ban, că n'avea de unde, și pe când guvernul seű se gândea ca, în baza tratativilor începute cu casa Bleichröder prin D-I Kalinderu, să cêră autorizarea Corpurilor legiuitoře d'a emite acțiuni de Stat 6% cu care să plătească pe Landaū și să ridice acțiunile cumpărate de mai nainte în comptul Statului, D-I Prim-Ministru I. C. Brătianu se pomeni într'o đi că fu întrebat în particular de către D-I G. Vernescu în incinta Camerei, în calitatea sa de deputat, în privința misiunei D-lui Costinescu și a convențiunei încheiată cu casa Landaū, și somat cu vehemență ca să-și dea imediat tóte explicațiunile necesare limpede și amănunțit, căci la cas contrariū îi va face aceea întrebare în public și 'i va adresa o interpelare.

D-l Brătianu auzindu-l îl chemă la o parte, îl rugă să vorbească mai încet, și făcu apel la sentimentele sale de bun român și sincer patriot ca să renunțe la dezvoltarea acelei interpelări și să lase lucrurile baltă, căci era la mijloc un interes de Stat d'o importanță capitală; în deșert însă fu încercarea sa. În zadar îi spuse între patru ochi că ceia ce se făcea la Berlin se făcea pentru binele țării, iar nu în folosul cui-va, în zadar îl prevesti că dacă va persista în hotărîrea d'a-și dezvolta în public interpelarea, va face un rău mare țerei; în zadar îi făcu cunoscut că D-sa, dacă va fi interpelat, va fi nevoit ca în interesul Statului și a reușitei tratativelor începute cu acționarii să tăgăduiască tot și să declare că D-l Costinescu n'a avut nici o misiune oficială, n'a fost autorizat de minister ca să trateze cu cine-va în orî-care sens și că făcea aceea ce făcea la Berlin în numele său și pe răspunderea sa, ceea ce era în parte adevărat, căci D-sa la plecare priimise numai o însărcinare verbală iar nimic scris și subscris. În fine în zădar îi spuse că în urma acestei divulgări întreprinderea va cădea baltă, acțiunile cumpărate vor rămânea în folosința lui Landaū sau a orî-cui va vrea să le cumpere de la el, pentru că Statul român n'avea bani ca să le răscumpere, și după aceea va fi silit să se înțeleagă cu Bleichröder, să fie la discrețiunea sa și să plătească îndoit și în-treit aceea ce ar fi putut să cumpere pe sub ascuns mai pe nimic. Tôtă munca fuzadarnică, D-l Brătianu vorbi în pustiū, căci D-l Vernescu care în tot-d'auna a fost numai un om pătimaș și vindicativ, iar nici o-dată om politic în sensul cel mare al cuvântului, nu vru să înțeleagă și dădu în veleg secretul ce întemplantarea îi pusesese la dispoziție, și anunță în mod public interpelarea sa. D-l Brătianu, ca să nu compromită misiunea D-lui Kalinderu și să nu irite pe Bleichröder peste măsură contra noastră, tăgădui tot, spuse că D-l Costinescu n'avea nici o misiune oficială din partea guvernului român, că casa Landaū opera pe riscul și pericolul său și că singurul reprezentant al României era D-l Kalinderu care avea misiune d'a se înțelege numai cu societatea Căilor ferate române reprezentată prin Bleichröder și Hansemán. La acest răspuns categoric D-l Vernescu nu putu să dea nici o replică și fu nevoit să se declare mulțumit.

D-sa fu mulțumit dar țera nu fu, căci presa opoziției smulse din gura sa nefasta destăinuire, își înfipse ghiarele în ea, o mări, o denatură, o exploată în mod rău-voitor și dușmănos, făcu din ea un monstru și o transformă într'o mare acusațiune, într'o puternică armă de partid, într'un mare gheșeft colectivist făcut în numele țerei dar spre folosul cător-va indiviți. Acastă campanie fu desastroasă țerei pentru-că dădu pe față planurile secrete ale guvernului român, denunță celor din Berlin combinațiunea Landaū, scumpi cursul acțiunilor, deșteptă pe Bleichröder și forță pe guvernul român ca să rupă relațiunile cu Landaū, să abandone acțiunile cumpărate în mânele sale și să'l lase să reintre în banii săi ast-fel cum îi veni mai bine la socotélă, să transforme fără de voia sa o combinație utilă țerei póte într'un gheșeft, să priimescă condițiunile leoniene ale lui Bleichröder și să sufere a fi străgănit mai mulți ani pe la instanțele din Berlin într'un proces de daune înterece ce-î-a intentat Landaū.

Aflând despre acest svon, D-l Kalinderu depeșă de la Berlin în ziua de 23 Maiū că șiansele nu i se părėu favorabile pentru proiectul Ministerului, din cauză că s'aū aflat c'a avut loc la Berlin negocierī cu case de a doua mână în loc d'a se înțelege cu puternicul grup financiar Hanseman și Bleichröder, care amēndoi făceau parte din consiliul de supraveghere de administrație al căilor ferate române, ca membri directori. Tot de o-dată ruga pe ministru de finance să nu ratifice convențiunea financiară de la 10 Maiū, ceea ce din ajun era un fapt împlinit. Ca să silėscă pe societari să priimescă ca bun acest fapt împlinit, și ca să împace pe Gouilloux care fusese concediat de societari după ce împlinise punct cu punct instrucțiunile lor, Ministru lucrărilor publice al României îl însărcină să termine cât de curīnd linia Ploesci-Predeal, adică bucata de la Băicoiū până la fruntarie ce fusese lăsată în părăsire de Crawley. După aceia în ziua de 11 Iunie M. Sa primi în audiență pe D-l Kalinderu care tocmai se înturnase de la Berlin după o ședere de o lună într'acel orașiū, în care timp studiase cu deamēnuntul tóte chestiunile de principii și de detaliū ale afacerēi căilor ferate. Într'acea audiență el asigură pe M. Sa că co-

dicele comercial nu se opunea nici la răscumpărare și nici la transferarea sediului societății la București.

După ce și dătu raportul și priimi nouă instrucțiuni, D-I Kalinderu aflând că Hanseman și Bleichröder se opuneau la acceptarea convențiunei subscrise, plecâ în ziua de 18 Iulie la Paris ca să intre în înțelegere cu bancherii din Paris asociați într'acastă întreprindere, să-i înduplece ca să stăruiască pe lângă cei din Berlin ca să priimască covențiunea financiară care era ultima concesiune ce putea acorda guvernului român societarilor și să îi intereseze d'a duce afacerea la bun sfârșit printr'un comision suplimentar. Nici această combinațiune nu reuși, căci într'acel timp marea finanță israelită universală își deslănțuise tótă furia în contra noastră și făcuse o ligă universală ca să ne constrângă prin tóte mijloacele ca să dăm drepturi Evreilor. Spre a le dejuca planurile și a îndupleca p'e societari să fie mai raționabili, în ziua de 4 Decembre Consiliul de Miniștri luă din nou în deliberare proiectul răscumpărării drumurilor de fier și elaboră un nou proiect ceva mai darnic care să serve drept bază a unor nouă negocieri.

Din nenorocire curînd după aceia, adică la 22 Decembre, izbucni un conflict serios între guvernul român și Direcțiunea căilor ferate române compusă din trei persoane; guvernul român nemulțumit de administrarea acestor directori, care ridicase cheltueile de administrație la nisce sume fabuloase, a refuzat sancționarea bugetului ce-i-a prezentat, găsindu-l prea costător, le-a ridicat mandatul și a cerut consiliului de administrație din Berlin să numescă conform convenției un administrator în loc de trei și să reducă cheltuelile. Cei din Berlin au refuzat cu semeție, dar pe urmă, în urma unei răsândiri, la 20 Februarie 1879 au numit ca unic director general pe consilierul de guvernământ Seebold.

După ce societarii făcură acest prim pas conciliant, guvernul luă în examinare la 13 Martie propunerile ce-i venise din Berlin, dar tot de o-dată luă decisiunea d'a construi cu banii Statului o nouă linie de drum de fier între Buzău și Mărășesci, care scurta distanța dintre Roman și București și făcea aprópe neproducătoare linia Buzău-Galați-Mărășesci. Acest proiect da concesionari-

lor o lovitură puternică pe care cu convenția în mână nu putea s'o înlătore. Acastă decisiune îi întărită atât de mult și'i făcu să facă atât de mare gură, în cât însuși Principele Carol Antoniu, ca să potolască lucrurile o-dată pentru tot-d'auna, îndemnă pe fiul Său prin scrisoarea ce-I adresă la 8 Aprilie 1879 ca să supue întręga chestiune la judecata unui arbitru suprem ales dintre suveranii Statelor celor de a doua mână.

M. Sa n'a priimit acea soluțiune ci a însărcinat pe D-l Kalinderu plecat din nou la Berlin ca în ziua de 23 Iunie să supue D-lor Hansemann și Bleichröder două convențiuni, una juridică și alta financiară, cu care să pótă ajunge la o soluțiune echitabilă. La aceste propunerii D-l Bleichröder își permise să ridice tonul față de reprezentantul nostru, să 'l amenințe cu aroganță și să-i comunice la 24 Iunie că guvernul german s'a hotărît a lega rezolvarea chestiunii drumurilor de fier de aceia a chestiunii israelite și a recunoscerei independenței, și că Principele de Bismarc nu se va declara satisfăcut de cât atunci când ambele chestiuni vor fi pe deplin rezolvate. Cât pentru convențiunile prezentate, D-lor propuse alte două prin care nu admitea strămutarea sediului societăței la București, nu admitea proiectul financiar al guvernului care propunea numai înscrierea unei hipotecii pe întręga rățea de căi ferate ca garanție pentru eventualele obligațiuni de 6°%, ci cerea pe d'asupra ca gagiū și venitul monopolului tutunului.

Curind după această propunere onerósă, adică la 29 Iunie, interveni și Banca de Paris și de Pays-Bas pe lângă consiliul de supraveghere al societăței căilor ferate care ceru ca, dacă se va face răscumpărarea, să i se asigure și ei partea de beneficii dintr'acea transacțiune. Tot atunci secretarul de Stat al Germaniei, D-l de Radovici, cel cu incidentul din sala Slătineanu, comunică D-lui Kalinderu din partea Principelui de Bismarc, că, dacă răscumpărarea va fi efectuată în curënd, D-sa va interveni pe lângă Puteri ca să ne recunoscă independența. Tot de o-dată promise că va stărui pe lângă Bleichröder ca să fie ceva mai conciliant dacă guvernul se va angaja să aducă în desbaterea Camerilor române proiectul de răscumpărare în cursul lunei lui Iulie.

Vedând că nu era chip să înduplece prin nici un chip pe Germani ca să se pórte cu noi ceva mai politicos, nici să siléscă pe bancheri să fie mai puțin pretențioși față de noi, guvernul român trimise la 1 Iulie 1869 la Berlin pe D-l D. Sturdza ca să se încerce să obție ceva în mod personal prin relațiunile ce avea acolo. D-sa făcu tot ce-î stătuse prin putință, și după ce petrecu acolo vr'o 20 zile și vorbi în mai multe rânduri cu D-l de Radović, iar în ziua de 17 Iulie avu acea mare convorbire cu Pr. de Bismarc pe care am reprodus'o aprópe în întregime în Cap. VIII al acestui volum, se reînturná în țară și raportá M. Sale tot ce a vorbit în timpul șederii D-sale acolo cu aceste două personaje însemnate. În lunga convorbire ce a avut cu Pr. de Bismarc D-sa 'și-a exprimat părerea sa într'un mod sincer și franc atingând tóte chestiunile ce priveaũ pe România, 'i-a spus că chestiunea căilor ferate interesa aprópe întréga societate germană și mai cu sémă pe Impératul, 'i-a făcut un istoric amănunțit și fórte confidențial al acestei chestiuni, i-a spus că chestiunea israelită și aceia a căilor ferate erau strins legate una de alta, i-a spus că fără resolvarea lor România nu va putea dobândi independența, i-a spus că va face tot ce va putea ca să înduplece pe societari să fie mai concilianți și a terminat prin a-í promite tot sprijinul prea puternic al Germaniei în cazul în care guvernul român va rezolva cu bine aceste două afaceri. D-l Sturdza, după cum am spus în capitolul sus citat, a supus Suveranului sėu acest raport în mod verbal în ziua de 23 Iulie, pe când se înturna împreună cu M. Sa din Severin la București.

Tot într'același timp Principele Carol Antoniũ atât prin scrisórea ce a adresat fiului Sėu la 1 Iulie, cât și prin aceia ce 'i-a trimis la 21 August 'i-a spus că chestiunea drumului de fier era cea mai importantă pentru Germani, mai mult ca cea israelită care era numai un pretext, că ea reclama o grabnică soluțiune chiar cu nisce sacrificii de bani simțitóre, și că ar fi fost cu minte și prudent ca să facem orí și ce jertfe de bani pentru a îndupleca pe Germani să ne acorde puternicul lor sprijin și mai ales să ne grăbim, că orí-ce întârziere póte să producă pericole îngrijitóre. Tot A. S. R. îi împărtăși scirea că de cât-va timp de când se simțėu

puternic sprijiniți, societarii au început să devie din ce în ce mai de neînțeles și mai pretențioși. D-l Kalinderu încă de la 28 Iunie s'a plîns D-lui de Radovici de toate dificultățile ce îl făceau bancherii, și l-a rugat să intervieve pe lângă Principele de Bismarc ca să le recomande o linie de conduită mai conciliantă. D-l de Radovici după mai multe rugăciuni, s'a înduplecat să îi promită că va vorbi cu Principele de Bismarc într'acest sens. După cum am văzut mai sus D-sa s'a ținut de cuvînt și a vorbit Principelui de Bismarc, dar tot într'aceleși timp a mărturisit D-lui Kalinderu în mod franc că acea chestiune a drumurilor de fier era strîns legată de aceia a Evreilor și că una fără alta nu se putea rezolva.

După ce a stat cât-va timp în țera și a avut mai multe conferințe cu cei-l'alți miniștri în privința propunerilor germane, D-l Sturdza plecâ din noă la Berlin în ziua de 7 Septembrie cu însărcinarea d'a spune bancherilor în mod categoric că nu le va acorda cu nici un preț ca garanție monopolul tutunurilor, căci ar întâmpina în țeră o opozițiune peste putință de învins, și că iar cu nici un preț statul român nu va putea să renunțe la condițiunea d'a se strămuta sediul societăței la Bucuresci.

Mult își bătu capul D-l Sturdza la Berlin ca să înduplece pe bancheri să fie mai concilianți; merse până a le face cunoscut că din cauza refuzului lor, D-sa, care a scris prima convențiune aprobată și pe urmă respinsă de Consiliul de administrație al căilor ferate, va fi silit a depune din noă demisia sa în mânele M. Sale, ca unul ce era direct atins printr'această neținere de cuvînt; dar cu toate acestea nu putu obține alt-ceva de cât să primescă transferarea sediului societăței în Bucuresci ca una ce nu era contrarie legilor germane și nici prejudiciabilă intereselor acționarilor, dar și această strămutare nu imediat ci după ce va fi aprobată de o adunare generală extraordinară ce va convoca Consiliul de administrație după ce toate acțiunile și prioritățile vor fi rescumpărate. Cât pentru ceia ce privea garantarea de către Stat a noului împrumut, ei rămase neînduplecați și cerură cu insistență ca, pe lângă hipotecarea drumurilor de fier, să li se acorde ca gagiu și monopolul tutunurilor. Ne putînd obține mai mult, D-l Sturdza plecâ de

la Berlin foarte descuragiat, și la 24 Septembrie se reînturnă în București și se presentă în aceeași zi consiliului de miniștri ca să și depue raportul împreună cu dimisia. După ce l'ascultară cu atențiune, miniștrii mai întâiu îi respinse dimisia și pe urmă, după ce avură loc nisce lungi deliberări, consimțiră ca, în considerația unei mari necesități politice, să depue ca garanție și venitul monopolurilor tutunurilor, cu condiție ca membrii Consiliului de administrație să convóce fără întârziere o adunare generală extraordinară, care să aprobe transferarea sediului societăței la București și transmiterea tuturor drepturilor foștilor acționari în posesiunea Statului român.

După aceia la 1 Noembrie plecă la Berlin D-l I. Kalinderu ca să lămurască câte-va puncte juridice îndoelnice și să liniștéască pe guvernul german care mersese cu impaciența până a cere rezolvarea întregii chestiuni în opt zile, ceea ce era peste putință, și a ne amenința că, dacă va trece acel termen, el nu se va declara satisfăcut cu soluțiunea dată chestiunei israelite. Ajungând acolo, D-sa până la 9 Noembrie limpeși toate punctele dubioase, înduplecă pe guvernul german ca să fie ceva mai îngăduitor și pe urmă subserise convențiunea ce D-l Sturdza alcătuișe în comun acord împreună cu D-nii Bleichröder și Hanseman, și după aceia porni înapoi spre București, după ce D-l de Radovicî l-a asigurat că guvernul german va recunósce independența României îndată ce Camerele române vor vota legea și convenția răscumpărării căilor ferate.

Votarea legii și convenției căilor ferate și regularea definitivă a acestei chestii.

Convențiunea ce a subscris D-I I. Kalinderu la Berlin, era compusă din 29 articole, pe care le reproduc mai jos în resumat ; în ea se acorda României dreptul d'a transfera sediul societății la Bucuresci dar într'același timp se acorda acționarilor pe lingă hipoteca întregii rățele a căilor ferate și venitul monopolului tutunurilor drept gagiū pentru plata regulată a anuităților. Acastă convenție, după ce fu adusă la Bucuresci, a fost depusă pe lângă un proiect de lege pe biuroul Adunării deputaților, care o trimise repede în secțiunii unde fu discutată de urgență.

Camera română luă în deliberare proiectul de lege prezentat de guvern pentru răscumpărarea căilor ferate, în ziua de 13 Noembrie 1879, și D-I N. Fleva raportorul dătu cetire expunerii de motive a proiectului de lege și a convenției. Dintr'acastă primă și opozițiunea luă o atitudine dirză contra acestui proiect de lege și contra convenției ; D-I A. Lahovari leaderul partidului conservator nu vru să scie de marele interese ale țarei, de eminentele pericole ce ne amenința și de datoria ce orî-ce cetățean are d'a pune mâna de ajutor pentru a salva patria când o vede în primejdie, ci se agăță de o simplă chestiune de reglement și ținu un discurs dintre cele mai violente și mai veninoase la adresa guvernului și ceru amăna-

rea discuțiunii pentru a doua ñi. Cererea îi fu respinsă, dar Camera perdu o ñi în discuțiunii sterpe și discuțiunea se amână de la sine.

Noul proiect care fusese aprobat și de acționari, autorisa pe guvernul român; 1° să emită obligațiunii de stat în valoare efectivă de 237,500,000 lei cu dobândă 6% amortisabil în 44 ani; 2° să constituie o ipotecă legală asupra întregii linii ferate Roman-Verciorova; 3° să investescă convențiunea anexată pe lângă el cu toate formalitățile cerute de legile germane pentru validarea și executarea ei. (De gagiul monopolului tutunurilor nu se făcea în lege nici o pomenelă); 4° să ia măsurile necesare ca cel mult în termen de o lună după promulgarea legii să se aprobe de adunarea generală a acționarilor transferarea societății la Bucuresci, și 5° să rînduiască imediat după promulgarea legii unul sau mai mulți comisari speciali cari să pregătescă transferarea către Statul român a gestiunii întreprinderii și pentru a controla administrațiunea căilor ferate până la instalarea direcțiunii princiare. Acești comisari vor asista la lucrările direcțiunii actuale precum și a consiliului de privighere al societății.

Pe lângă acest proiect de lege erau anexate statutele societății care numărau 50 art. și 4 paragrafe adiționale și convențiunea care avea 29 articole. Dintre aceste articole cele mai principale erau următoarele, al căror conținut îl dau în resumat: Art. 1. Societatea acționarilor cedeză și transferă Statului român cu începere de la 1 Ianuarie 1880 și pentru tot restul duratei concesiunii primitive în mod definitiv și fără nici o restricțiune administrația și exploatarea întregii rețele a liniilor ferate ale societății. Art. 2. Guvernul român se obliga în schimbul acestei cesiuni a preschimba acțiunile primitive și acțiunile de prioritate ale societății în titluri ale Statului român 6%. Art. 3. Obligațiunea de a preschimba acțiunile primitive și de prioritate în titluri ale Statului român vor începe cel mai târziu la 1 Martie 1880, după ce convenția va fi aprobată de adunarea generală. Art. 4, Consiliul de supraveghere pentru a constata că majoritatea absolută a capitalului și a acțiunilor au fost prezentate în termenul stipulat la preschimbare, va presenta un certificat detaliat al băncii imperiului german ate-

stând că această majoritate se afla deja depusă la disa bancă. Art. 5, 6 și 7 prevedeau modalitatea acestei preschimbări. Art. 8 ficsa cifra netă a sumei ce acorda Statul pentru cumpărarea acțiunilor primitive și de prioritate la 237,500,000 franci. Art. 9 prevedea ca anuitatea necesară pentru dobândi și amortisare să fie garantate printr'o ipotecă luată asupra liniei ferate Roman-Vêrciorova cu ramurile sale și prin venitul monopolului tutunurilor. Art. 10 o-prea pe guvern d'a înstreina liniile ferate cât timp va dura amortisarea. Art. 11 prevedea ca prioritățile să se preschimbe plătin-du-se $133\frac{1}{3}$ suta, iar acțiunile 60 suta în obligațiunii de Stat român. Art. 12, 13, 14 și 15 prevedea modalitatea plății dobândilor amortisărilor și benificărilor. Art. 16 prevedea ca amortisarea să se facă în 44 ani și regula modalitatea achitărei valôrei obliga-țiunelor esite la sorți. Art. 17, 18, 19 și 20 prevedea modul de ex-ploatare a liniilor ferate de la 1 Martie 1880 înainte. Art. 21 și 22 prevedea modul înființării și funcționării noii direcțiunii de căi ferate înființată de guvernul român. Art. 23, 24 și 25 fixa drep-turile și obligațiunile Consiliului de administrație și a adunărilor generale. Art. 26 regula ca diferendurile dintre guvern și societate să se judece de către un tribunal arbitral. Art. 27 prevedea ca con-venția să fie definitivă numai atunci când va fi subscrisă de către guvernul român și înscrisă în registru Trib. din Berlin de repre-sentațiunea societății. Art. 28 prevedea că îndată ce această con-vențiune va dobândi putere de lege și acțiunile vor fi preschimbate cel puțin în marea lor majoritate, atunci guvernul român va putea să cêră direcțiunei princiare convocarea unei adunări generale de acționari, căreia să i propue, conform codicelui de comerciù ger-man, transferarea sediului societății la Bucuresci. În fine art. 29 prevedea că tôte termenele prevêdute într'acea convenție erau după stilul nou. Această convenție împreună cu statutele și tabe-lele de amortisare s'au publicat în *Monitorul oficial* No. 265 de la 2 Noembre 1879.

Continuarea discuțiunii începu abia la 20 Noembre, căci la 15 s'a deschis sesiunea ordinară în locul celei extraordinare ce a funcționat până atunci, și trei zile s'au perdut cu preînnoirea biu-

roului și a diferitelor comisiuni prevădute de Constituție. Discuțiunea a început prin un discurs al D-lui B. Conta care critică partea financiară a legii, la care răspunse D-l D. Sturdza ministru de finance în ziua de 21 apărind legea și convenția. După D-sa vorbi în aceeași zi D-l P. P. Carp care, după ce critică partea politică a legii, declară în numele partidului conservator în care a reîntrat că va vota contra legii. Mai vorbi tot în aceeași zi și în ziua următoare D-l N. Nicorescu care asemenea critică legea și convenția pentru că Germaniei nu-i mai inspira încredere. Ca să scape de ei și pentru ca să nu se deterioreze liniile ferate, D-sa susținu un nou sistem de răscumpărare, pe care negreșit n'avea să-l priimască acționarii fiind oneros pentru interesele lor, și nici guvernul nefiind avantajos țerei. După D-sa la 22 Noembrie vorbi D-l E. Costinescu care apăra convenția în totă întregimea sa printr'un mare discurs ce l continuă și în ziua de 23. Într'această zi mai vorbi și D-l P. Buescu care, de și făcea parte din majoritate, combătu proiectul guvernului și ceru pur și simplu răscumpărarea fără de concursul bancherilor. Această idee fu combătută la 24 de către D-l I. Câmpineanu care o declară nepractică, din cauza priorităților care erau în mare parte în posesiunea bancherilor, dar cu toate acestea D-sa ceru ca comitetul delegaților să introducă în lege ore-carți modificări care să ne dea garanții mai eficace și mai raționabile.

Pân' atunci toți membrii opoziției căți vorbise n'aũ adus în discuțiune lumină noi, contrapropuneri mai avantajoase și soluțiuni mai eficace, dar reușise a sdruncina încrederea majorității în eficacitatea proiectului guvernului și d'a o face să se gândească la introducerea unor modificări însemnate atât în convenție cât și în statute, cu toate că conform usului deja stabilit asemenea contracte bilaterale se admit ori se resping, dar nu se modifică. Primul pas făcut într'acest sens fu discursul D-lui I. Câmpineanu. După D-sa vorbi D-l N. Blaremburg care atacă legea și convenția cu cunoscuta sa violență, D-l Al. Lahovari care, cerând amânarea pentru a treia zi, spuse că proiectul prezentat de guvern era o mistificare. După D-sa vorbi D-l D. Sturdza ministru de finance care se apăra de toate acuzațiunile ce i s'a adus și susținu proiectul ce a

presentat. Acest discurs fu terminat la 25. Într'acea și după D-sa vorbi iarăși D-l B. Conta care luă din nou cuvintul spre a combate transacțiunea propusă. Mai vorbi D-l raportor N. Fleva care o susținu, și în fine D-l Președinte al Consiliului I. C. Brătianu, care făcu apel călduros la toți deputații ca să voteze legea și convenția de răscumpărare fără de modificare. D-sa își termină cuvintarea dîcînd : Daca nu veți vota D-v. această lege, să fiți încredințați că răscumpărarea tot se va face, dar nu de noi și nici în folosul țerei, ci de alții... și în paguba ei. Atunci veți plînge toți pentru că răul va fi pentru totă țera iar nu numai pentru majoritatea această. După ce termină D-sa cuvîntarea se ceru închiderea discuției pe care o combătu D-l G. Vernescu. Cu acea ocazie în puținele cuvinte ce rosti D-sa făcu mai multe afirmări pe care D-l Prim-ministru le declară neesacte. În urma acestui schimb de cuvinte discuția fu închisă și luarea în considerare a proiectului fu priimită cu 71 voturi contra 42 și 2 abțineri.

În ședința de la 26, avu loc o discuție prealabilă foarte aprinsă asupra votării pe articole saū în bloc a convenției, la care luară parte D-nii N. Fleva, G. Triandafil, I. C. Brătianu, P. P. Carp și G. Chițu. După aceea începu discuțiunea art. 1, pe care 'l combătu cu multă vehemență D-l Al. Lahovari. La această cuvîntare răspunse D-l B. Boerescu Ministru Afacerilor străine care apăra cu căldură opera guvernului. Frumos, elocuent și convingător fu discursul, dar cu toate acestea intriga opozițiunei reușise, atacurile date de ei opereî guvernului îi zdruncinase bazele și infiltrase în majoritate îndoiala, tîmerea și neîncrederea în lealitatea societărilor germani. Sub impresiunea acestei înrîuriri, M. Pherechide ținu o cuvîntare foarte favorabilă legii, în care se ocupă mai mult de convenție și de statute, dar ceru să se introducă în ele mai multe modificări, unele de mică importanță iar altele capitale. La 27 mai vorbi D-l I. Marghiloman care ceru ca să nu se dea ca garanție monopolul tutunurilor ; înșă după D-sa vorbi D-l N. Fleva, care ca raportor declară că comitetul delegaților a priimit mai multe propuneri făcute de D-l M. Pherechide ca modificări la unele puncte din lege, statute și convenție, între care și întreg art. 28 din con-

venție care avea să primescă următoarea modificare: «Indată ce convențiunea va fi intrată în vigoare prin executarea art. 3, 4, 19, 21 și 27 de mai sus, scaunul societății căilor ferate este transferat la Bucuresci, unde se vor întruni în viitor adunările generale ale acționarilor și unde se va reuni consiliul de supraveghere. Este bine înțeles că, cu totă transferarea scaunului societății de la Berlin la Bucuresci, societatea continuă a fi regulată de codicele de comerț general german».

După D-l Fleva vorbi D-l G. Vernescu, dar D-sa, neînțelegând importanța aliniatului propus, combătu întreaga convenție și transformă discuțiunea pe articole într'o revenire la discuțiunea generală. La acest discurs d'o vehemență extraordinară respunse D-l Președinte al Consiliului de Miniștri, care făcu un rechisitoriu complet asupra atitudinii puțin patriotică a opozițiunei care, în toate chestiunile cele mari câte s'aũ desbătut de la terminarea războiului încoã, n'a bine-voit să se ridice până la înălțimea diverselor situațiuni create de împrejurări, ci a cotinuat d'a fi mică la suflet, pe când țera avea nevoie de mari încordări. D-sa își termină discursul dicend: «Fac apel și la cei din majoritate și la cei din minoritate ca să ne unim cu toții ca Români, iar nu să provocăm desbinări de partidă . . . Gândiți-vă bine la țeră, la bietul popor și la situațiunea în care ne aflăm, căci împrejurările sunt foarte grave . . . siliți-vă cu toții a vă împlini misiunea pe care și-o împlinesce România de la 1848 încoã . . . căci țera vă cere ca să întemeiați aceia ce ați moștenit și să vă duceți țera unde e menită să ajungă, lăsând și D-v. pagine frumoșe în istoria României și atrăgându-vă recunoștința generală».

După aceia se închise discuțiunea la 9¹/₂ ore s'era, se respinse toate amendamentele propuse la art. 1 care constituia întreaga lege în esența sa și în cele din urmă acest art. fu priimit prin apel nominal cu 74 voturi pentru avend 26 contra și 8 abțineri. După acest vot fură votate pe rînd prin sculare și ședere toate cele-l'alte articole din lege împreună cu convenția anexată, statutele cu toate modificările propuse precum și tabelele de amortisări etc. După aceia întreaga lege fu priimită în mod definitiv cu 75 voturi, avend

unul contra și 7 abțineri. Mai înainte d'a se vota legea în total, D-l D. Sturdza Ministru de finance declară că unele din modificări și din amendamente introduceau în convenție dispozițiuni prea restrictive pretențiunilor bancherilor ; după aceia afirmă că câte-va din ele erau chiar neacceptabile, căci aduceau schimbări însemnate în convențiune, în privința cărora își făcea reserve (mai cu seamă în privința transferării imediate a sediului societății în Bucuresci, dispozițiune ce nu era prevădută ast-fel în convenția încheiată de D-sa cu reprezentanții acționarilor) ; cu tôte acestea guvernul va încerca ca ele să fie priimate de reprezentanții societății, prin urmare declară că adera la acele modificări. Numai în urma acestei declarațiuni proiectul fu priimit definitiv tot prin apel nominal cu 74 voturi pentru, având 1 contra și 7 abțineri.

D-l D. Sturdza fusese prea optimist și și făcuse o idëie prea bună de bancherii din Berlin. M. Sa Domnitorul care 'i cunoscea mai bine fu mai puțin încredător în abnegațiunea lor. Aflând despre votul Camerei și despre amendamentele introduse, M. Sa spuse a doua zi, cu ocazia serbării capitulării Plevnei, D-lui Brătianu că era sigur cum că nici guvernul german nici bancherii nu vor priimi convențiunea ast-fel cum s'a votat de Cameră, și prevederea M. Sale se realisă imediat. Chiar în ziua de 28 Noembrie sosi din Berlin depeșă că bancherii nu erau dispuși să priimescă amendamentele Camerii, și la 29 sosi altă depeșă prin care se comunica guvernului român, că guvernul german era furios contra votului Camerei române și că va refusa d'a priimi convențiunea modificată. Acastă nemulțumire fu pusă în mod categoric în vederea Ministrului Afacerilor streine al României în ziua de 1 Decembrie prin D-l de Rotenhan girantul consulatului general german din Bucuresci. Tot-de-odată Principele de Bismarc comunică Agentului nostru din Berlin că era supărat mai cu sémă pe D-l D. Sturdza, pe care 'l acuza c'a apărat cu moliciune înaintea Camerei proiectul guvernului, și 'i făcu cunoscut că în viitorime România nu va mai avea dreptul să spere ceva de la bine-voitorul sprijin al Germaniei. Aceste două sciri fură puse în cunoștința M. Sale chiar în sêra acelei zile de însuși D-l Sturdza, care cu acea ocaziune își depuse pentru a

doă oră demisia sa din postul de Ministru de finance, demisie ce iarăși îi fu refușată.

Imediat după aceea, adică la 2 Decembre, M. Sa Domnul scrisse tatălui Său, și în scrisoarea ce-i adresă se plânse cu amărăciune de atitudinea amenințătoare a Cancelariei Germaniei față de noi, îi împărtăși scirea că Consiliul de miniștri a fost impresionat în modul cel mai penibil de această atitudine precum și d'a bancherilor care vrea să ne lipsescă prin forță de un drept ce era al nostru, că D-l Brătianu a început să hănuiască buna credință a bancherilor pentru curățenia intențiunelor lor pentru viitor, și să credă că Camera, prin modificările ce a introdus, a știut să pue degetul pe rană și să ia mai din'ainte măsuri preventive pentru a apăra interesele țerei.

«Dacă am fi priimit convențiunea pur și simplu, scrie M. Sa, de sigur că bancherii atunci când am fi cerut transferarea sediului societăței la Bucuresci ne-ar fi refușat, și m'ar fi pus din nou într'o situațiune dificilă care ar fi avut pentru mine personal nișce consecințe foarte neplăcute, căci ași fi fost silit să înfrunt o nouă edițiune a afacerii Strusberg. Noi posedăm consultațiunile jurisconșulților germani, între care și p'a consilierului Wilinowsky fratele consilierului cabinetului imperial, care a fost supuse Camerei. Din ele rezultă că strămutarea sediului societăței la Bucuresci nu e contrarie codicelui de comerț german, dar pe semne, bancherii vrea să menție sediul la Berlin pentru ca să continue d'a exercita ca membri ai consiliului de administrație de supraveghere puternica lor influență asupra drumurilor de fier române. Noi vrem din contră să vedem mai curând transferat sediul la Bucuresci pentru ca să grăbim lichidațiunea societăței; prin urmare cu chipul acesta interesele noastre sunt în acord cu acelea ale guvernului german, care doresce în mod vizibil să se scape o dată pentru tot-d'auna de această interminabilă afacere a căilor ferate

«Răscumpărarea aici e puțin populară, proiectul e expus să cadă în Senat și după aceia relațiile noastre cu Germania sunt expuse să devie și mai turburî. Dacă cei din Berlin ar consimți să se pörte cu bancherii ceva mai energic, aceștia ar fi siliți să se supue vo-

inței cancelarului imperiului și acționarii ar face același lucru. . . . Sunt obișnuit cu lupta și cu dificultățile, dar ceea ce e mai dureros pentru mine e că. . . . întrevăd un conflict cu Germania care va provoca aici o criză, ale cărei urmări ar putea să fie atât de grave, în cât să ne imobilizeze cu desăvârșire.

«Singura concesiune ce putem să le facem este aceea ca să permitem bancherilor să se lege că vor transfera sediul societății la București cel mult peste câte-va luni. *Cred c'a venit momentul ca Împăratul să pronunțe un cuvânt de autoritate*; acest cuvânt nu va rămânea fără rezultat, cel puțin față cu Bleichröder. În orî-ce caz trebuie ca împăratul să fie pus în cunoștință despre furtuna iminentă ce amenință să turbure relațiunile noastre. Deja aici suscitățiunea e îndestul de îngrijitoare».

Principele Carol Antoniu nu putu cu acea ocaziune să facă României același serviciu eminent ce-î făcuse cu câte-va luni mai înainte cu ocazia resolvărei chestiunei israelite. De și a intervenit direct către bătrânul împărat Vilhelm prin Împărătesa Augusta, totuși Împăratul n'a vrut să mai țină ca atunci un singur cuvânt ca cu ocazia resolvării suscităței chestiunii, ci din contră cu această ocazie ne-a tratat cu o asprime neasceptată, ne-a cerut cu insistență să ne supunem lacomelor pretențiunii ale bancherilor și ne-a făcut să trecem pe sub furcile caudine, cum vom vedea mai la vale. Era lucru prea firesc; acum erau în joc interese bănăscă germane, în care erau amestecați toți Principii și chiar Casa Sa imperială, iar nu era vorba numai de un interes pretins umanitar. Ca consecință a acestei atitudinii puțin bine-voitoare, la 3 Decembre guvernul român priimi de la Berlin din partea guvernului german o depeșă foarte amenințătoare care măhni foarte mult pe guvernul român.

Cancelarul cerea cu un ton imperios ca Senatul să respingă modificările introduse de Cameră, pentru ca dinsa să aibă apoi prilejul d'a reveni și d'a da alt vot. În urma priimirei acestei depeși, la 4 Decembrie se ținu la Palat un consiliu de miniștri presidat de M. Sa, și după lungi desbateri, toți miniștrii într'un comun acord declarară în mod categoric că nimeni, nici liberalii și nici con-

servatoriî, nu vor putea să se atingă de votul Camerei. În séra aceleî dîle D-I de Rotenhann, fiind priimit în audiență la palat, comunică M. Sale că era însărcinat special de guvernul său să-î comunice că : bună-voința împăratului Germaniei către România va înceta, dacă modificările introduse de Cameră nu vor fi înlăturate de Senat și convenția nu va fi votată de ambele Corpuri legiuitoare în forma sa primitivă. M. Sa răspunde gerantului consulatului german că s'a convins singur cum că acéastă cerere va întâmpina nise dificultăți extraordinare, dar că se va încerca să le înlătore, și spera că va putea să reușescă, dacă guvernul german va consimți ca, cel cel puțin, să se pue garant că sediul societății va fi transferat la București. A doua dî Contele Tornielli, noul ministru al Italiei, fiind priimit în audiență privată la palat, rugă pe M. Sa cu insistență și cu un ton cam impunător să găsească un mijloc prin care să restabilescă textul convențiunei modificat, căci la cas contrariu situațiunea României va deveni într'adevăr dificilă și D-sa nu va putea să 'și presinte scrisorile de creanță. Cum vedeți se repeta și cu acéastă ocasiune aceiași presiune europeană ce se exercitase contra noastră atunci când s'a rezolvat chestiunea israelită; Europa întrégă ne pune cușitul în gât ca să ne deschidem punga și să ne calicim pentru a sătura lăcomia unor bancheri nesățioși.

Ca culme a descuragiărei, într'același timp M. Sa priimi de la A. S. R. Principele Carol Antoniu o epistolă prin care mărturisea în mod indirect că, de și a a făcut tot ce 'i-a stat prin putință ca să ne dea același ajutor ce ne dăduse cu ocazia resolvării chestiunei israelite, totuși n'a putut să fie îndestul de norocos ca în prima dată, și prin urmare n'a avut prilejul ca să ne încurageze să susținem lupta cu ardóre și fără a ne pierde cumpétul cum a a făcut în trecut. Din potrivă de astă dată în epistola ce adresă fiului Său la 5 Decembrie, îi scris: «Nu pot să ascund spaima ce 'mă-a pricinuit amendamentul votat de Cameră și temerea că ai pierdut tot timpul și totă munca ce ai depus ca să ajungi la țintă. Par'că vėd un naufragiū întemplat în apropiere de țerm și la intrarea în portul salvator. Îmī daū sémă de modul cum e privită în România acéastă chestiune care a dobândit un caracter național; recunosc

că această chestiune e considerată la voi ca un punct de onoare în privința căruia s'a ȃis ultimul cuvânt fără putința d'a mai reveni; dar cu tóte acestea trebuie privit lucru și din altă parte, căci e la mijloc o chestiune de interes vital cu care nu e de glumit și în care nu încap nicı încãpãșinarea și nicı idei preconceptionale.

«Iată-te readus iarășı la debutul tuturor dificultãților ce reușiseși a înlãtura, și în prezența a cine scie câte încurcãturi. Afacerea intrase pe o cale bunã, și iată cã un simplu amendament, care póte nu e de cât produsul unui joc de intrigı urzite de opozițiune, nimicesce tot aranjamentul, îl transformã în neant și rãstórnã cu o singurã loviturã tóte ostenele și tóte rezultatele dobândite.

«Singurul salut posibil ar fi, dupã pãrerea mea, dacã ar mai fi timp, respingerea amendamentului de către Senat. Acastă soluțiune n'ar cauza nicı un prejudiciu nimãnușı și n'ar aduce atingere la nicı o susceptibilitate; ea ar fi privită numai ca o restituțiune *in integrum*; ar fi numai o acceptațiune fără de vorbã a întregului tractat ast-fel cum Ministerul l'a prezentat Camerei. Din nenorocire m'e tem cã va fi prea târziu. De o cam datã nu pot sã'mı dau s'ema cum va putea România sã iasã dintr'astă dilemã fără a se supune unor condițiuni mai coercitive, mai grele și póte și mai umilitóre ce i-ar impune creditorii s'ei. În preșıua recunoscerei independenței absolute această situațiune este fórte rea».

* Dupã aceia, epistola reproducea textul unei scrisori a lui Bleichröder prin care conjura pe Prințul Carol Antoniú sã intervie, în interesul României, pe lângã A. S. R. Principele Carol ca convențiunea sã fie menținută și adoptată de Camere în forma hotãrıtã între Ministru Sturdza și el însușı. Într'acea epistolã el ȃicea: «Amendamentul introdus lã art. 28 în ȃiua de 9 Decembre trecut, rãstórnã bazele întregului tractat, căci la elaborarea acestui articol am lucrat în decurs de atâtea luni cu D-l Ministru Sturdza. Mı este peste putința sã priimesc articolul modificat pentru cã așı lua asupra-mı o rãspundere juridicã pentru cele 40 milióne de acțiuni de prioritate. Afarã de acesta juriconsulțiı mele m'e asigurã în mod formal cã nicı-o-datã judecãtorii nostri comerciali nu vor adera

la o asemenea transferare de sediu fără o rezoluțiune specială a adunărei generale».

«Precum veți acest amendament, urmăză după aceia A. S. R. Pr. Carol Antoniu, semnifică un eșec al convențiunei și acest eșec după convingerea mea va atrage după sine căderea ministerului. Ce se va întâmpla pe urmă? Vă veți găsi în România în mijlocul unui chaos. Nu am nevoie cred să spun A. V. R. că n'am nici un interes personal angajat într'acastă convențiune și că aceste linii nu'mi sunt dictate de cât numai de interesul ce port României și Principelui ei».

A doua zi M. Sa priimi pe sub séră o depeșe de la A. S. R. Pr. Carol Antoniu prin care îi făcea cunoscut că Împărătesa Augusta îi-a scris pentru a îi semnala primejdia la care se expunea România dacă ea nu va regula mai curînd chestiunea drumului de fier. A treia zi la 7 Decembre D-l Várnav Liteanu telegrafîa Ministrului Afacerilor streine că D-l de Radovicî s'a exprimat în privința chestiunei drumului de fier în modul următor: «Recunosc că în urma negoțierilor ce au avut loc în privința strămutării sediului societăței, cei de la Bucuresci au putut crede că ar fi fost posibil ca guvernul german să priimască amendamentul. Chiar eu m'am încercat să înduplec pe bancheri ca să cedeze, dar în deșert fură tôte, și ar fi impracticabil d'a căuta să se exercite asupra lor orî-ce altă acțiune. Sper dar că guvernul român va presenta la Senat convențiunea fără de amendament. Noi considerăm chestiunea ca internațională și ca ast-fel trebuie s'o presinte și guvernul român după tribuna Senatului. În resumat declar oficial următoarele: Guvernul german nu va permite nici-odată ca convențiunea să nu fie aplicată în mod leal. Sciū că acum guvernului vostru îi va fi foarte dificil ca să înduplece pe Camere să și schimbe hotărîrea ce a luat, dar compez pe înțelepciunea și dibăcia sa».

În ziua în care priimi această informație de la Berlin, Ministrul Afacerilor Streine mai priimi o depeșe de la Viena prin care D-l Bălăceanu îi făcea cunoscut că D-l de Haimerle l'a informat că guvernul german era hotărît să rupă relațiunile cu România în cazul în care nu va priimi o deplină satisfacere în resolvarea unei che-

stiuni în care demnitatea sa era angajată. Această situațiune pôte să aibă nisce consecințe atât de nefaste pentru România în cât el, baron Haimlerle Ministru Afacerilor streine al Austro-Ungariei, era fôrte îngrijit și se vedea silit să dea D-lui I. C. Brătianu Președintele Consiliului de Miniștri al României sfatul cel mai stăruitor ca să uzeze de tótă influența sa pe lângă Corpurile legiuitoare pentru ca să și scape țera de Germania.

N'aũ apucat Capul Statului și Miniștrii săi să se desmeticescă din uluiala ce le-a produs atâtea lovituri venite de o dată dintr'atâtea părți, și să facă o cercare de îndreptare, cu tot sângele rece ce reclama soluțiunea unei chestiuni atât de gingașe, căci iată la 10 Decembre M. Sa Domnul priimi de la A. S. R. Principele Carol Antoniu o nouă scrisóre pe lângă care era anexată și o epistolă fôrte confidențială și grabnică ce'i-a adresat Împărătesa Augusta. Printr'acea epistolă Împărătesa îi dicea : «E mare primejdia în privința resolvărei chestiunei Arab-Tabiei și a recunóscerei, dacă Carol nu va anula votul Camerei care sfărímă tractatul drumului de fier încheiat la Berlin. Trebuie ca acel tractat să fie restabilit și pus în executare».

Pe lângă aceste rînduri Tatăl M. Sale adăoga : «Am răspuns imediat Împărătesei, exprimându-i mâhnirea mea că la Berlin se amestecă la un loc chestiunea drumului de fier cu alte chestiuni politice importante. Lăsând pe România să piardă Arab-Tabia, Germania face greșéla d'a aduce mari prejudiții aliatei sale Austro-Ungariei și într'acelaș timp d'a face României răni profunde. Importanța acestei chestiuni, din punct de vedere militar și comercial, este incomparabilă. Ar fi cu tóte acestea fôrte bine, dacă 'i-ar mai fi prin putință guvernului ca să înduplece pe Camere să și schimbe hotărîrea și să revie asupra votului dat. Atunci tóte obstacolele ce se pun d'a curmezișul în drumul desvoltărei României ar fi suprimate».

Am reprodus aci, traducénd aprópe în întregime, după *Notele privitoare la domnia Regelui Carol I*, tóte depeșile și scrisorile ce s'aũ schimbat între diferite persóne marcante în privința acestei afaceri, spre a dovedi prin acte ce nu se pot tăgădai, că cu acea

ocasio România a fost nevoită să susție din nou un adevărat război, de astă dată contra Germaniei, pentru ca să-și apere cu tot curajul și energia punga, demnitatea și chiar existența, precum și le apărase cu aceiași netemere și energie contra Rusiei în afacerea hrăpirei Basarabiei, a ocupării teritoriului ei cu trupe răsesci și a păstrării Arab-Tabiei, tot cum le apărase și contra Europei întregi cu ocazia resolvării chestiunii evreesci. Alții în locul M. Sale și al D-lui Brătianu, vedându-se atât de amenințați și de hărțuiți de pretutindenți, s'ar fi speriat, și-ar fi pierdut capul și ar fi comis cine scie ce greșelă, dar dînșii nu se speriară de amenințări, nu se amăgiră de îmbunări și nici nu se lăsară a fi tirii de împrejurări spre priporul alunecos al pierdării, ci se complectară unul pe altul, se îmbărbătară unul pe altul, se povățuiră unul pe altul și reușiră a dovedi contemporanilor lor uimiți că erau în adevăr omenii mari și demni de marele evenimente ce erau chemați ca să resolve.

Vedându-se în prezența unui impas greu de ocolit, D-l Brătianu, ca să scape din încurcătură, rugă pe M. Sa ca să intervie pe lângă A. S. R. Pr. Carol Antoniu spre a-și înlesni o întrevvedere cu Pr. de Bismarck, ca prin viu graiu să se explice, să delibereze și să ajungă la un compromis. Acastă cerere îi fu acordată și executată de M. Sa cu grăbire, dar peste două zile, la 12 Decembre, Pr. de Bismarck răspunse direct M. Sale că, fiind nevoit ca pentru cât-va timp să se abție de la orî-ce afaceri publice, cu părere de rău nu va putea să facă alt-ceva de cât să priimască cu plăcere pe orî-ce mesager care îi va înmâna o scrisore din partea A. S. R. Cu un curs subțire refusa întrevvedere și discuțiunea contradictorie.

Acest răspuns în doi perii determină pe D-l Brătianu să renunțe la întrevvedere și cu marele cancelar și-l hotări ca, în fața opunerii ce întâmpina în streinătate din partea unor personaje pe buna-voința cărora avea drept să compeze, iar în țără chiar din partea partizanilor și a celor mai bunii amici ai săi, să demisioneze din nou, să se retragă în viața privată, și să lase în mâinile opoziției resolvarea chestiunii. M. Sa vedându-l atât de abătut și de descurajat, pe de o parte îi refuză cu energie dimisia, iar pe de

alta îl îmbărbătă să ducă mai departe lupta, să facă uz de totă influența și energia sa și să nu se lase a fi doborât de amărăciune, ci să se lupte până ce în fine va dobândi victoria și se va vedea răsplătit prin succes pentru toate eforturile și suferințele sale. D-l Brătianu se supuse, rămase la postul său de onoare, se luptă chiar cu proprii săi amici, desfășurând o energie și o bărbăție uimitoare și în cele din urmă birui. Iată pentru ce curînd după mărtea sa națiunea întregă subscrie la ridicarea unui monument care să-l reprezinte sfărîmînd lanțurile robiei, iată pentru ce inaugurarea monumentului său a fost sărbătorită de țera întregă ca o serbare națională.

După ce renunță la dimisie, D-l Brătianu ținu mai multe întruniri cu senatorii și deputații din majoritate cei mai influenți, și îi făcu prin citirea actelor diplomatice să recunoscă eminenta gingășie a situațiunei, apoi la 19 Decembre merse la Palat și comunică M. Sale că Senatul va vota legea și convențiunea ast-fel cum pretindeau cei din Berlin, dar că va lipsi timpul necesar ca ea să fie încă odată presintată Camerei mai nainte de începerea vacanței Crăciunului.

În Senat discuțiunea acestei afaceri fusese introdusă în mod incidental în ziua de 3 Decembre printr'o desbatere prealabilă la care luă parte D-nii M. Kostache Iepureanu, E. Stătescu, N. Krețulescu, Ministru Instrucției Publice, iar M. Kostache, apoi P. Grădișteanu, L. Catargiu, E. Stătescu pentru a doua oră și general I. E. Florescu, în care se făcu un schimb de vederi în privința punerii a ordinea zilei a acestei chestiuni. După această chestiune prealabilă, desbaterea în secțiunii a acestui proiect ce încă de la 30 Noembrie fusese depus pe biurul Senatului, a rămas în suspensiune și senatorii se ocupară de alte afaceri. Ea fusese lăsată în părăsire pentru că se lățise scirea că societarii au renunțat la răscumpărare și guvernul era ocupat cu tratativele unei noi învoeli în sensul modificărilor introduse de Cameră. La 15 Decembrie mai avu loc o mică discuțiune într'această privință între D-l L. Catargiu și D. Sturdza, precum și dezvoltarea unei înterpelări a D-lui Catargiu în privința renunțării la convenție. După aceia

desbaterea proiectului în secțiunile Senatului începu abia în ziua de 17 Decembrie, căci până atunci urmasse negocierile cu cei din Berlin și consfăturile dintre guvern și majorități, despre care am vorbit mai sus. Ea începu în secțiunile unite ținute în incinta săleii de ședințe, cu care ocazie Miniștri dădură toate explicațiunile necesare, citiră actele diplomatice, expuse situațiunea în totă întregimea sa și cerură, în interesele cele mai vitale ale țerei, restabilirea textului din convențiune în starea sa primitivă. În urma discuțiilor ce au avut loc în secțiunile într'acea zi și în ziua următoare, în ziua de 19 Decembrie D-l I. Brătianu merse la Palat și comunică M. Sale că Senatul va vota convențiunea în forma sa primitivă, ast-fel cum o cerea bancherii din Berlin, dar că până la votarea sa va întâmpina o crâncenă opoziție din partea minorității.

În fine sosi și ziua cea mare, ziua cea acceptată cu temere și cu speranță de totă lumea, ziua hotărâtoare pentru viitorul mult încercatei noastre țeri, discuțiunea publică a acestei chestiuni începu la 21 Decembre. Mai întâiu D-l raportor E. Stătescu citi raportul prin care supunea Senatului modificările introduse în secțiunile unite de la 17 și în comitetul delegațiilor, și dădu citire noului proiect de lege care număra 9 art. în loc de 5. După aceea luă mai întâiu cuvântul Principele Gr. Sturdza care propuse respingerea convenției și înlocuirea sa printr'un proiect de lege de cumpărarea a unor acțiuni primitive în valoare de 150 milioane prin obligațiuni de Stat 6 % în valoare nominală de 75 milioane. La această propunere răspunse D-l Ministru de finance D-l Sturdza care o combătu ca nepractică și neechitabilă, căci lăsa prioritățile neplătite, ceia ce era nedrept și crea țerei nise dificultăți politice enorme și nise procese fără de sfârșit, și susținu lucrarea comitetului delegațiilor. După D-sa la 8 1/2 ore séra vorbi D-l Th. Rossetti, care, după ce combătu proiectul, declară că va vota contra sa. La acest discurs moderat ca formă, dar violent ca fond și nedrept în acușățiuni, răspunse iar D-l D. Sturdza apărând legea și imputând preopinentei săe inconsecință politică. În cuvântarea D-sale aminti D-lui Rossetti că D-sa a negociat la Berlin în decurs de mai mulți ani o convenție de rescumpărare care se deose-

bia de cea actuală numai în plata dobânzilor care, în cea precizată de D-sa era de $7\frac{1}{2}$ la sută, pe când în cea actuală era de 6%, prin urmare mai avantajoasă, și cu toate acestea a rostit un discurs atât de violent. După D-sa vorbi D-l C. Bossianu care asemenea combătu transacția, dar în mod mai moderat și mai obiectiv. La cuvântarea D-sale răspunse D-l Ministru B. Boerescu risipind toate temerile D-lui Bosianu. În fine mai vorbi D-l Th. Rossetti care se desvinovăți de acușările ce i s'au adus și pe urmă se ridică ședința pe la miezul nopții.

La 22 Decembre vorbi D-l I. Ghica care declară că trebuia să ne scăpăm ori-cum vom putea de compania străină și să ne naționalisăm drumurile de fier. După D-sa vorbi D-l P. Mavrogheni, care rosti asemenea un discurs foarte ostil convenției și termină declarând că va vota contra. La discursul D-sale răspunse iarăși D-l Ministru D. Sturdza care puse față în față convenția în discuțiune cu cele propuse de conservatori și în fine D-l general G. Manu, care ceru respingerea proiectului și depuse pe biuroș o moțiune scrisă de cei 11 membrii ai opoziției, prin care motivaș pe larg atitudinea D-lor. La cuvântarea D-sale răspunse D-l Ministru B. Boerescu, care spulberă toate motivele invocate în acea moțiune, basându-se în argumentarea sa numai pe acte diplomatice schimbate și pe declarațiunile făcute în timpul ministerului L. Catargiu. În urma tuturor vorbi D-l Prim-ministru I. C. Brătianu, care ceru ca un act de încredere în ministerul său luarea proiectului în considerație și votarea sa în întregime; după aceia proiectul fu luat în considerație prin sculare și ședere și imediat începu votarea pe articole. La art. 1 vorbi D-l L. Catargiu, care îl combătu, dar după ce răspunse D-l Ministru D. Sturdza proiectul fu admis. După aceia convenția se votă, după ce s'au respins modificările introduse de Cameră, s'a restabilit vechia convenție în starea sa primitivă și s'au introdus în lege două aliniate noi. Pe lângă dăsele s'au mai introdus câte-va mici modificări la art. 2, 3, 19, 21, 22, 23, 24, 27, 29, 31 și 37 din statute, care le da o redacțiune mai clară, și după ce fură priimate toate, Senatul votă și art. 2, 3, 4 și 5 din lege fără nici o modificare. După aceia votă art. 6 ast-fel redactat : *În ter-*

men cel mult de o lună de la intrarea în vigóre a convențiunei menționată, guvernul este obligat a lua măsurile necesare pentru transferarea reședinței societăței la București; pe urmă votă art. 7 nemodificat și în fine art. 8 în coprindere: Este bine înțeles că toți detentorii de obligațiuni 6°/o fără deosebire, nu au dreptul de a împedeca exploatarea liniei prin o urmărire sau ori-ce alt act judiciar.

După ce fu priimit și acest art. care da o esplicare mai limpede art. 9 din convenție, legea fu priimită în total cu 38 voturi contra 4; pe urmă ședința fu ridicată la 7 ore séra. Un suspin de ușurare eși din pieptul Domnitorului și al miniștrilor săi după dobândirea acestui rezultat; el ridica o piatră grea după piepturile tuturor acelor ce erau în cunoscința marelui primejdiei ce amenința Statul român într'acel moment și și dădea un semn de eminența pericolului. Mai nainte de dobândirea acestui succes, care era primul pas ce se făcea spre ținta dorită de toți, spre încetarea nesfârșitelor răsbóe diplomatice care ne torturau de doi ani și ne zădărniceau toate sforțurile ce făceam d'a ne organiza și întări, mai nainte de dobândirea acestui rezultat, în dimineața zilei de 21 Decembrie M. Sa, plin de amărăciune și de îngrijire, scrise tatălui Său următoarele rinduri: «Tot timpul ne e absorbit de chestiunea drumului de fier, ceia ce a adus o complectă paralizie în cele-lalte afaceri. Mai avem încă multe momente dificile de trecut, pe care numai singur succesul va putea să ne facă să le uităm și să ne recompenseze pentru giganticele sforțuri ce am făcut. Convențiunea nemodificată a fost adoptată de secțiunile Senatului cu o slabă majoritate, după patru zile de luptă, și adă începe discuția generală care trebuie să fie de scurtă durată, căci se apropie vacanța sărbătorilor. Opozițiunea e foarte neastâmpărată și gălăgioasă; ea usază d'o energie dusă până la extrem și trece peste ori-ce limită pentru ca să facă să cadă legea. Acéstă lege trebuie să fie votată și de Cameră, dar mă tem că va fi peste puțină d'a se vota mai nainte de vacanța din cauza puținului timp ce a mai rămas liber până la Crăciun. ...Vom petrece aceste sărbători în singurătate transportându-ne în mijlocul vostru numai prin aspirațiuni.

«Până ađi am negoțiat fără de răgaz cu Berlinul, dar bancherii n'aũ vrut să cedeze asupra nici unui punct, cu tóte că guvernul german a intervenit în favórea nóstră. Mă abțin și acum cum m'am abținut de la început d'a mă amesteca personal într'acéstă afacere, și las pe miniștri să lucreze în libertate ; mă mărginesc numai d'a le inspira curagiũ și bărbăție atuncĩ când îi ved abátuți. Deja am făcut'o atuncĩ când am vedũt pe Brătianu cu totul descuragiat și în credință că surescitațiunea ce domnea în țeră îl va împiedeca d'a reuși. În cele din urmă, dacã voiũ vedea că nu mai merge, voiũ intra și eũ în luptă, voiũ acoperi spártura cu pieptul meũ și voiũ face tot ce voiũ putea ca să sfărím orĩ-ce rezistență îndărădnică. Voiũ utiliza pentru acest scop prânzurile parlamentare, în timpul cărora voiũ atrage atențiunea senatorilor și deputaților asupra marelui pericol ce înfruntă România prin nerecunóscerea independenței sale. Într'același timp imĩ voiũ exprima față de ei máhnirea că viitorul țerei e legat de o chestiune ca aceea a drumurilor de fier».

M. Sa împreună cu Guvernul român aũ făcut tot ce le-aũ stat prin putință ca să împace pe cei din Berlin, aũ făcut chiar imposibilul și aũ satisfăcut aprópe în întregimea lor tóte pretențiunile bancherilor, dar cei din Berlin, în frunte cu acești speculanți lacomi, nu vrură să se declare mulțumiți, și la 30 Decembre 1879 D-l Bleichröder găsi de cuviință să 'și permită a adresa A. S. R. Principeluĩ Carol Antoniũ o scrisóre ca egal la egal. Printr'acea epistolă D-sa își exprima regretele că Senatul n'a vrut să restabilească în tótă întregimea sa textul primitiv al convențiunei, și prin clausa ce a introdus în art. 8 al legéi, a condamnat ca rěscumpérarea să fie amánatã *ad calendas grecas*; s'a mai plâns că acel art. făcea ilusoriĩ drepturile detentorilor de obligațiunii, suprima din nou dreptul hipotecar al creditorilor și făcea ca chiar gagiul să nu pótã fi atins. Opiniunea sa era că guvernul român, dacã ar fi vrut, ar fi putut să împiedece introducerea acestor modificãri. Principele Carol Antoniu transmițând conținutul acestei scrisóri M. Sale prin epistola sa de la 4 Ianuarie 1870, adăogã că acéstă amânare întârzia recunóscerea independenței de către Germania și

ținea pe Franția și Anglita în rezervă, ceea ce în cele din urmă putea să fie prejudiciabil viitorului, precum și tuturor relațiilor României cu statele cele mari.

La 6 Ianuarie M. Sa Domnul nostru răspunse tatălui Său, și între altele îi duse: «Scrisoarea lui Bleichröder ne-a surprins într'un mod desagreabil, dar nu suntem nici de loc îngrijii de consecințele ce vor resulta din amendamentele votate de Senat. Acum când noi am făcut chiar imposibilul, cu prețul celor mai mari sforturi, ca să restabilim convenția în starea sa primitivă, și după ce am fost felicitați de totă lumea de acest fericit rezultat, reclamațiunile fără fundament ale bancherilor din Berlin nu ne mai face nici o impresiune. Ele nu mai au altă putere de cât să ne întărescă în convingerea ce am avut de la început, că aceste case de bancă nu vreau într'adevăr răscumpărarea, pentru că ele găsesc un mai mare profit din starea actuală de lucruri, de cât dintr'aceia ce vor avea atunci când căile ferate vor aparține Statului român. Numai presiunea guvernului german i-a silit să consimță d'a negoția răscumpărarea

«Convențiunea pe care guvernul german a pus stampila sa, are valoarea unui act internațional, și ca atare e obligatore pentru ambele părți. Ea a fost modificată în acord cu bancherii de către guvernul român și numai la art. 9 al convențiunei s'a introdus o adăogare prin care un sequestru eventual nu putea să fie efectuat de cât numai asupra venitului liniilor, iar nu și asupra materialului, conform principiului adoptat ca traficul drumului de fier să nu pôtă fi turburat prin nici un fel de obstacol. Legea specială în nouă articole e un act de administrație interioară care dă guvernului puterea d'a încheia convenția și îi indică direcția ce trebuia să urmeze într'acest scop. Art. 8 dintr'acastă lege specială dize: Guvernul e obligat ca peste o lună de la punerea în vigore a acestei convențiuni, să ia măsurile necesare pentru transferarea la Bucuresci a sediului societăței, măsurii ce sunt prevădute de art. 28 din convenție.

«Aceste explicațiuni te vor convinge că acești Domni din Berlin caută un pretext pentru ce să împiedece punerea în vigore a con-

vențiunei; sper însă că guvernul german va interveni în favoarea noastră tot cu energia ce a desfășurat până acum în favoarea societății acționarilor. Afacerea drumurilor de fier a devenit o chestiune europeană, și cabinetul din Berlin s'a angajat față de noi că va veghea la leala aplicare a convenției. Noi acum suntem pe un teren legal, noi ne-am împlinit toate angajamentele; trebuie acum ca guvernul german să ne protejeze contra unor asemenea pretențiuni.

«Camera va vota peste două zile convenția modificată de Senat și noi acceptăm după aceea recunoșterea independenței care nu mai poate să ne fie refuzată. Imediat după aceea Brătianu se va duce la Berlin... Rusia se arată acum îndatorită față de noi și împăratul Alexandru acordă o atențiune cu totul particulară reprezentantului meu...»

Acastă scrisoare energică, categorică și în parte plină de amară imputări și amenințări indirecte, dar îndestul de evidente, adresate guvernului german, și mai ales posibilitatea unei apropieri între România și Rusia, avu efectul salutar așteptat de Augustul scriitor. Guvernul german, în urma stăruințelor A. S. R. Principelui Carol Antoniu interveni pe lângă bancheri, îi amenință cu retragerea protecției sale și ¹²/₂₄ Ianuarie A. S. R. trimise de la Singmaringen o scrisoare din partea lui Bleichröder în care lacomul bancher muia se cu totul tonul, devenise foarte conciliant și se mărginea a cere numai nise simple explicațiuni și declarațiuni făcute de ministru de finance în privința sensului art. 8 și 9 din lege ca nu din conținutul lor să resulte în urmă ore-cară neînțelegeri.

Tot într'același timp A. S. R. Principele Leopold comunică M. Sale convorbirea ce a avut cu D-l de Radović, în care D-sa i-a spus categoric că guvernul german dorea ca această afacere să fie terminată cât de curând și într'un mod definitiv spre a fi pentru tot-d'auna înmormintată; i-a mai spus că va stăruie pe lângă bancheri ca să fie mai concilianți, pentru a avea plăcutul privilegiu d'a recunoște independența României în cel mai scurt timp posibil. Un lucru numai cerea prealabil guvernul german, și a nime ca convențiunea încheiată să fie încă o dată interpretată într'un mod

clar, prin calea unei interpelări ce va avea loc la Cameră, pentru ca nu interpretarea art. 8 și 9 să dea loc la neînțelegeri. Această cerere a fost împărțită de Ministrul Afacerilor streine al Germaniei celui al României, în mod oficial în ziua de 19 Ianuarie 1880.

Într'acest timp, adică la 15 Ianuarie, veni în desbaterea Camerei pentru a doua oră convenția drumului de fier. Mai întâi D-l Raportor M. Ferechide făcu prin raportul ce citi după tribuna Camerei, declarațiunea că comisiunea însărcinată cu examinarea convențiunei a ajuns în deplină înțelegere la concluziunea următoare: «În prezența refuzului societății căilor ferate d'a transfera imediat sediul său la Bucuresci, e în interesul Statului român d'a se arăta condescendent într'această privință, pentru a putea să facă posibilă punerea în vigóre a convenției care, orî-ce s'ar dice, și fără acésta oferă nisce avantagi care nu sunt de desprețuit. Afară de acésta trebuie să luăm în considerație și asigurarea că transferarea dorită va avea loc într'un viitor foarte apropiat».

În urma acestei declarațiuni începu discuțiunea generală. D-nii deputați G. Mărzescu, A. Lahovari și N. Blarenberg combătură revenirea la vechiul text al coventiunei, D-nii Miniștri, D. Sturdza și B. Boerescu o susținur și după aceia legea fu priimită în mod definitiv prin 72 voturi având 42 contra și 11 abțineri. După dobândirea acestui rezultat, la 21 Ianuarie avu loc în Cameră interpelarea făcută de D-l E. Stătescu asupra sensului art. 8 și 9, la care D-l Ministru Sturdza răspunse declarând că dacă în art. 9 e stipulat că traficul căilor ferate nu pôte să fie împiedecat sau paralisat printr'un sequestru, nu rezultă dintr'această stipulațiune că drepturile ipototecare ale creditorilor asupra rețelei calei ferate rămân iluzorii. După ce avu loc și acésta declarațiune, la 25 Ianuarie bancherii din Berlin, ne mai având loc de cârmelă, declarară prin scris că priimeau convențiunea.

«În fine, strigă A. S. R. Principele Carol Antoniù într'o scrisóre ce adresă fiului Său într'aceiași zi, întrevedem pămîntul, peste trei sau patru săptămâni recunoscerea independenței va fi un fapt împlinit, și plăcerea d'a te revedea îmi apare întocmai ca aurora înconjurată de raze aurite. Cătă bucurie după ce am suportat

nise furtunî atât de violente! E timpul acum ca Germania să se pórte cu România cu óre-care prevenință, după ce a străgănit'o într'un timp atât de îndelungat și a jignit'o în interesele sale cele mai vitale, tratându'o întocmai ca Evreii pe țăpul expiator».

Legea căilor ferate a fost promulgată în ziua de 26 Ianuarie, împreună cu convenția rescumpărării liniei Roman-Vêrciorova; după aceea a urmat rosolvarea mai multor chestiuni de detalii, pe care le enumăr mai jos, în urma cărora chestiunea drumului de fier a fost definitiv terminată și căile ferate aũ devenit într'a-devêr române. Ca primă consecință a terminării definitivă a acestei afaceri, fu demisiunea D-lui D. Sturdza din postul de Ministru de finance, care avu loc la 16 Februarie 1870. D-sa s'a retras din minister ca să se odihnéscă puțin și să scape de violentele atacuri ce suferise din partea opoziției în timpul acestei grele campanii. D-l I. Cămpineanu îi luă locul.

După ce legea fu pusă în aplicare, la 20 Februarie avu loc adunarea generală a acționarilor căilor ferate române, ce se ținu la Berlin. Cu acea ocașie acționarii priimiră convenția de rescumpărare cu 306.888 voturi, contra 17.979 voturi ale consorțiului Landaũ, care, mulțumită indiscreției blamabile a D-lui G. Vernescu, în loc să fie ale nóstre și să ne fie favorabile, ne fură ostile și cauza a o mulțime de străgăniri. Imediat după închiderea adunării generale și tot într'aceeași zi, Casa Landaũ, nemulțumită fiind de faptul că rescumpărarea s'a făcut prin Bleichröder iar nu prin ea, protestă prin D-l Kaufmann contra hotărîrei acționarilor căilor ferate și ceru tribunalului comercial a nu înregistra hotărîrea luată de majoritate. Cu tóte acestea la 6 Martie tribunalul țerei din Berlin ordonă trib. comercial să înscrie în registrele sale hotărîrea acționarilor pentru rescumpărarea căilor ferate române. Pentru a aplana tóte aceste dificultăți, D-l Prim-Ministru I. C. Brătianu plecá la Berlin, și după ce sosi la 6 Martie și fu priimit imediat în audiență de către Principele Moștenitor, la 7 Martie fu priimit de Impêratul Germaniei.

Mulțumită acestei misiuni, tóte dificultățile de detalii fură învinse, tóte formalitățile necesare fură îndeplinite cu grăbire și la

1 Maiu Statul român intră în posesiunea liniei ferate Roman-Vêrciorova și numi ca administratori pe D-niș I. Kalinderu, E. Stătescu și colonel St. Fălcoianu. La 6 Maiu se publică în *Monitor* legea prin care Statul român era autorizat să exploateze acea linie ferată.

Într'acest timp casa Landau intentă acțiunilor căilor ferate un proces de anulare a convențiunei de răscumpărare a căilor ferate încheiată cu guvernul român, și după ce cererea sa a fost respinsă de Trib. și Curtea de apel din Berlin, Curtea supremă din Lipsca admise intervenirea lui Landau și declară nulă și de nul efect convențiunea încheiată de societatea acțiunilor căilor ferate cu guvernul român. Acest fapt fu pus în discuțiunea Senatului la 13 Februarie 1881 de către D-l T. Rosetti, printr'o interpelare adresată guvernului, la care D-l I. Câmpineanu Ministrul de finance răspunse, spuind că sentința Curții supreme din Lipsca nu putea împiedeca întru nimic pe Statul român d'a stăpâni căile sale ferate. În urma acestui răspuns, Senatul trecu la ordinea zilei.

Cu tot acest vot, guvernul român nu se lasă a fi străgănit multă vreme de către Landau prin asemenea chițibșuuri de procedură și de procese, ei trimise la Berlin pe D-l I. Kalenderu și i dătu procură d'a interveni în judecată în numele Statului român. În virtutea acestei procuri D-sa puse procesul în stare de a fi judecat din nou față cu guvernul român, puse advocați germani, se judecă cu Landau, și la 27 Iulie reuși să obție de la tribunalul comercial din Berlin o sentință, prin care respingea toate reclamațiunile D-lor Landau-Kaufmann și admitea ca acțiunile societății de căi ferate să se schimbe în obligațiunile ale Statului român, cu dobândă de 6% și a se muta sediul societății la Bucuresci. Într'acel timp schimbul acțiunilor fostei societăți de căi ferate, numite *Schulver-Screisungen*, în obligațiunile de Stat române 6%, deja fusese aprobat de către guvernul român prin legea publicată la 1 Iulie 1881.

Nemulțumit cu acea sentință, Landau făcu apel, dar Curtea de apel din Berlin i-a respins cererea d'a se opri transferarea la Bucuresci a sediului Societății de căi ferate și l'a condamnat la daune

interese. Nemulțumit nici cu această decisiune Landaŭ făcu recurs la Curtea de casație din Berlin, dar și acesta în ziua de 26 Februarie 1882 îi respinse cererea în mod definitiv și admise strămutarea la Bucuresci a scaunului Societății de căi ferate. În fine casa Landaŭ mai făcu un ultim efort, apelă la Curtea supremă a imperiului german din Lipsca, dar și acesta îi respinse cererea în ziua de 25 Mai și aprobă în ultima instanță transferarea la Bucuresci a sediului Societății. Cu această decisiune se încheiă pentru tot-d'auna diferendul chestiunii căilor ferate române, și strămutarea sediului nu mai putea să fie împiedecată de cine-va. Efectuarea acestei strămutări avu loc în ziua de 25 August, iar la 29 se publică legea prin care se aproba lichidarea și disolvarea societății acționarilor căilor ferate române, și în ziua de 2 Septembrie se înscrise la tribunalul de comerț al jud. Ilfov transferarea la Bucuresci a scaunului societății acționarilor căilor ferate române.

Mai înainte d'a încheia cu povestirea peripețiilor acestei grele chestiuni, voiŭ mai spune că guvernul român, pentru a face venitul căilor ferate cât se pôte mai producător, se puse cu ardere să construiască noui linii, să negocieze noui joncțiuni și să deschidă noui debușeuri. Ca să și ajungă scopul, guvernul român stăruir și reuși ca în ziua de 19 Aprilie 1879 să deschidă circulațiunea liniei ferate Verciorova-Orșova fără transbordemint, și la 19 Noembrie să se deschidă circulațiunea pe întreaga linie Ploesci-Predeal. După aceea cumpără la 14 Martie 1880 de la guvernul rusesc tot materialul de căi ferate ce servise pentru traficul liniilor ferate Iași-Ungheni, Reni-Galați și Frătesci-Zimnicea, precum și șinele celor două din urmă ce s'au desființat după terminarea războiului, iar la 14 Februarie 1881 subscrise alături de reprezentantul austro-ungar protocolul de ratificare al convenției de mult încheiată pentru joncțiunea liniilor ferate române cu cele austriace la Ițcani-Burdujeni, prin care se aproba despărțirea gării comune în două și strămutarea celei române la Burdujeni.

La 19 Octombrie 1881, M. Sa Domnul și Dómna proclamați de curând Rege și Regină, merse la Mărășesci pe linia Buzău-Galați-Tecuci ca să asiste în persoană la inaugurarea liniei ferate Bu-

zëu-Mărășesci, construită de ingineri români ; traversă pentru prima oră pe calea ferată distanța dintre Mărășesci și Focșani, s'era luat parte la banchetul și la manifestațiunea populară ce avură loc într'acest din urmă oraș, și după aceea plecară spre Buzëu spre a se reînturna în Bucuresci, unde sosiră la 20 dim. Pentru acelaș scop, la 28 Maiu 1882 se publică legea prin care se aproba construirea liniilor ferate Titu-Târgoviște, Piatra-Bacău, Bârlad-Vasluiu-Iași, Fălticeni-Dolhasca, Docolina-Huși-Prut, Filiaș-Târgu-Jiū, Golești-Câmpu-Lung, Râmnicu-Vâlcei-Piatra-Corabia, Costesci-Roșiorii-de-Vede-Turnu-Măgurele și Leorda-Dorohoi, iar la 29 Octombrie același an Statul român intră în posesiunea crâmpeiului de linie ferată dintre Cernavoda și Constanța, aflat în posesiunea unei companii engleze, pe care Statul român o răscumpără plătind-o scump, pentru ca încetul cu încetul să intre în posesiunea tuturor căilor ferate după teritoriul său, iar mai ales pentru ca să n'o plătescă îndejit mai scump atunci când s'ar fi făcut podul peste Dunăre ce se impunea, pentru ca Statul să dobândescă o comunicație directă până la mare.

În urma acestei răscumpărări, Statul redactă o lege generală pentru exploatarea căilor ferate, care se publică în ziua de 26 de Martie 1883, și un regulament de aplicațiune a acestei legi ce intră în vigoare la 25 Maiu 1883. Tot în acea zi se inaugură începerea circulațiunei trenului fulger Paris-Viena și Ostende-Viena prin România. La 1 Decembrie 1886 se puse în circulațiune linia Piatra-Corabia și la 5 liniile Bucuresci-Fetesci-Călărași și Ciulnița care fură definitiv terminate la 19 Iunie 1887. La 6 Decembrie 1886 se publică legile pentru construirea liniilor ferate Târgoviște-Pucioșa și Craiova-Calafat ; la 12 Decembrie pentru construirea liniei ferate Focșani-Odobesci și la 21 se inaugură linia Costesci-Roșiori.

La 20 Martie 1887 se inaugură linia Piatra-Caracal-Corabia, și la 8 Iunie linia Piatra-Râmnicu-Vâlcei. La 19 Iunie se inaugură linia Golești-Câmpulung și la 28 Septembrie linia Dolhasca-Fălticeni. La 4 Ianuarie 1888 se inaugură linia Filiaș-Cărbunesci ; la 9 se publică legea pentru construirea liniilor ferate Iași-Dorohoi, Tir-

gu-Ocna-Moinesci și Pitești-Curtea-de-Argeș. După aceea abia în ziua de 2 Noembrie anul 1888 Adunarea generală a acționarilor liniei ferate Lemberg-Cernăuți-Iași hotărî să ne vîndă liniile române; cu chipul acesta Statul român reuși să intre în posesiunea întregii rețele a căilor sale ferate prin legea și convențiunea publicată în ziua de 25 Februarie 1889. Printr'aceia lege el lua asupra-și exploatarea liniei ferate Ițcani-Roman și Pășcani-Iași, precum și plata anuităților acestei linii în mâinile creditorilor casei Ophenheim care se găsea în lichidare. Pentru a șterge cu totul chiar urmele stărei de lucruri din trecut, guvernul român la 27 Septembrie 1890 transformă obligațiunile de căi ferate 6% în rentă română 4% care se subscrie cu cel mai deplin succes în câte-va ore ¹⁾.

Printr'acest ultim act Statul român deveni stăpân peste întreaga rățea a căilor sale ferate și adî își exploatează singură liniile ce posedă. Mulțumită construirii și răscumpărării acestor linii, valoarea proprietăților rurale s'a împătrit, veniturile Statului s'au întreit, averea publică s'a înmulțit și Statul nostru a dobândit o importanță și o considerațiune economică și politică atât de mare, în cât adî el este prenumărat între Statele cele mai înaintate în civilizațiune.

1) După răscumpărarea liniilor ferate Roman-Ițcani și Pășcani-Iași, statul n'a stat pe loc ci a mai dat circulațiunei încă următoarele linii: la 16 Februarie 1891 se publică legea construirii liniei Bêrlad-Galați care încă nu e definitiv terminată; la 8 Noembrie 1891 se publică legea și convențiunea pentru juncțiunea liniilor ferate Râmnic-Turnul-Roșu și Tirgu-Ocna-Palanca-Ghimeș. În primăvara anului 1902 se puse în circulație linia Mărășesci-Tecuci-Iași; la 10 Septembrie 1893 se puse în circulație linia Foșani-Odobesci; la 19 Noembrie se inaugură linia Turnu-Măgurele-Dunăre; la 15 Mai 1894 se inaugură linia Têrgoviștea-Lăculețe-Pucioșa; la 14 Septembrie 1895 se inaugură podul de fier construit peste Dunăre între Fetesci și Cernavodă, care puse în legătură linia ferată București-Fetesci cu linia Cernavodă-Constanța, și la 3 Decembrie 1895 se inaugură gara de frontieră de la Burdujeni și strămutarea funcționarilor români de la Ițcani. La 23 Noembrie 1897 se inaugură linia Pitești-Curtea de Argeș; la 15 Iunie 1898 se puse în circulație linia Râmnicul-Vâlcea-Jibla-Călimănesci; apoi în primă-vara anului 1900 se inaugură linia Tirgu-Ocna-Palanca-Ghimeș și în toamna anului 1901 linia Jibla-Turnu-Roșu.

Regularea definitivă a chestiunii Arab-Tabiei.

La finele cap. IV al acestui volum am lăsat descrierea peripețiilor chestiunii Arab-Tabiei într'un stadiu foarte măhnitor și foarte umilitor pentru noi. Trupele române fusese silite să cedeze forței și să părăsescă crêsta acestei movile, retragându-se la o depărtare de câte-va kilometre mai spre apus. Guvernul român fusese nevoit să dea acest ordin dureros din toate punctele de vedere, pentru ca să evite un conflict armat cu trupele rusești, dar nu renunțase la nici unul din drepturile ce-i fusese acordate de tratatul din Berlin, și la toate propunerile de înțelegeri particulare și de transacțiuni, ce-i oferise guvernul rusesc, respunsese printr'un refuz categoric, printr'un non possumus absolut.

Vedând că, cu toate insistențele și amenințările de care au făcut uz, n'au putut s'o scôtă la cale cu Români, Rușii găsiră de cuviință să ne înfrunte din nou și să-și calce încă odată iscălitura. D-lor, cu toate că deja subscrisesse tratatul din Berlin și ne recunoscuse independența, numind un ministru resident în România, totuși găsiră de cuviință a se adresa la Turci ca și cum încă ar fi fost suzeranii noștri și noi vasalii lor, și în ziua de $3/15$ Iulie 1879 propuse cu insistență Porții precum și reprezentanților celor-l'alte Puteri aflați în Constantinopole ca chestiunea Arab Tabiei să fie din nou examinată de către comisiunea de delimitare a Rumeliei,

care să determine linia de fruntare româno-bulgară și să dea chestiunii o rezolvare definitivă, mai înainte de plecarea trupelor rusești din Bulgaria. Turcii și ambasadorii îi încuviințară cererea cu grabire, pentru că ei nu perdeau nimic, iar noi n'aveam pe nimeni ca să ne sprijine.

Aflând prin Principele I. Ghica despre această intervenire, D-I I. Câmpineanu Ministru ad-interim al Afacerilor streine, trâmise Puterilor prin agenții săi o circulară prin care le ruga să menție rezoluțiunile luate de prima comisiune. Vădând că, mulțumită intervenirei noastre, Puterile, cu toate că nu erau mulțumite de întârzierile ce le opuneam la rezolvarea chestiunii israelite, n'a vrut să adopte propunerea rusescă d'a ne lipsi de aceia ce deja dênsele ne acordase, D-I de Giers întrebă în ziua de 17 Iulie dacă guvernul român ar fi dispus să intre în înțelegere cu guvernul rusesc în privința punctului de plecare al fruntariei dobrogene. D-sa mai adăogă că Rusia a descoperit un punct foarte favorabil pentru stabilirea unui pod. Fiindu-î comunicată această întrebare, D-I Boerescu răspunse vice-cancelarului rus, prin Generalul Ghica, că România prefera a ține la linia de frontieră ce i s'a tras de către prima comisiune. Priimind acest răspuns, guvernul rus se înfurie contra noastră și își asmuți întreaga sa diplomație din totă Europa și îi ordonă ca să înduplece pe Puteri ca să se porțe fără de milă față cu noi și să sfărime în ceea ce ne privea toate dispozițiile ce ne sunt favorabile din tractatul din Berlin. Guvernul român fu încunoscintat la timp, și Pr. de Bismarck în marea întreținere ce a avut cu D-I Sturdza, între alte informații de mare însemnătate, i-a dis și următoarele cuvinte :

— «Băgați de seamă și fiți cu atențiune asupra Arab-Tabiei care e foarte serioasă, asupra cetăților întărite după marginea Dunărei, adică Silistra, Rusciuc și Vidin, și mai cu seamă asupra Șiumlei, fortăreță armată special contra României, în fine asupra faptului că neutralizarea României, de și a fost adesea cerută, n'a fost însă de nimeni priimită, și nici nu poate să fie garantată de cine-va de cât atunci când România va dobândi o situațiune tare și importantă între Statele europene; . . . gândiți-vă în fine ca aveți ina-

mici puternici și nevoe de amici ca Germania, a cărei prietenie trebuie s'o dobândiți și s'o păstrați, căci aveți încă multe dificultăți de învins și trebuie ca să vă întăriți, fiind-că o Românie independentă are menirea să jöce un rol important și cu greutate în cheștiunea orientală.

Curînd după ce a avut loc această întreținere, adică la 23 Iulie, D-1 de Radoviçi a spus D-lui Liteanu că ambasadorul Rusiei s'a întreținut cu D-sa în privința Arab-Tabiei și i-a cerut să împărtășească modul de vedere al guvernului rus, iar D-sa i-a făcut următoarea declarațiune :

— «Voi Ruși, ne-ați spus că n'aveți nici un interes ca să vă amestecați în cheștiunea evreiască, și noi Germanii la rîndul nostru, vă răspundem că n'avem nici un interes în cheștiunea Arab-Tabiei.

Aflînd acest răspuns, la 3 August D-1 Boerescu pe când încă se afla în voiagiü în Europa, pentru a pleda înaintea Puterilor celor mari în favórea cauzei României față cu cheștiunea israelită, trimise la St. Petersburg o depeșe, prin care, pe de o parte îi mulțumea pentru buna-voință ce ne-a arătat într'acea cheștiune, iar pe de altă, în ceea ce privea Arab-Tabia, D-sa a declarat că România era dispusă a se raporta la decisiunea ce va lua într'acastă privință noua comisiune ce va fi orînduită într'acastă privință, și că nu va face nici o dificultate într'acastă cheștiune, a cărei soluțiune aparține Europei.

La 10 August D-1 D. Brătianu telegrafîă din Constantinopole că comisiunea de delimitare care într'acel timp se afla acolo, nu vrea să determine ca linie de hotar malul drept al Dunărei, cum prevedea tractatul din Berlin, ci thalvegul cursului fluviului, astfel că România va fi expusă să piardă mai multe insule din Dunăre, pentru care D-sa va protesta printr'o notă ce va adresa lui Sawfet Pașa. Colonel Orero, comisarul italian, a propus ca un delegat român să ia parte la comisiune, dar colegii săi aü respins această propunere.

Vedînd că lucrurile nu mergeaü ast-fel cum vrea Rusia și tîmîndu-se ca noua comisiune bulgaro-rumeliotă care în fine a fost

însărcinată să examineze din nou și fruntaria româno-bulgară, să nu fie tot atât de puțin favorabilă intereselor sale ca și cea d'întâiu, guvernul rus o mai muțe, și însărcină pe D-l de Jomini ca să ne ia cu binele, să ne umple urechile cu lingusiri și să'și dea silințele ca prin îmbunări să ne înduplece ca, mai nainte d'a veni comisiunea la fața locului, să ajungem la o înțelegere cu ei. De îndată ce priimi această însărcinare, istețul diplomat merse la Principele Ion Ghica, și într'o conversațiune confidențială privitoare la Arab-Tabia, ce avu loc în ziua de 17 August, îi dîse :

— România ar face bine să intre într'o înțelegere directă cu Bulgaria în privința regulărei definitive a acestei chestiuni și să iasă din rolul pasiv care, de și corect și dibaciū, trebuie s'o mărturisesc, totuși întârziază soluțiunea, și acea întârziere în cele din urmă pôte să vë fie spre pagubă. Împăratul nostru și guvernul s'eu ar da atunci României probe pipăite de amicitia sa, Bulgaria va suporta jumătate din cheltuelile podului peste Dunăre, și Europa de sigur ar aproba un acord româno-bulgar.

Bărbații politici care conduceau într'acel timp destinele României, de și hapul era fôrte frumos poleit, dar fiind oferit în în urma pășitaniei cu Basarabia, se feri de a-l înghiți, cu tôte că ômenii politici și diarele conservatôre, le imputară ca o crimă această lipsă de încredere; ei refusară politicos dar rece primirea acestei oferiri și preferară să aștepte decisiunea Europei. Ce e dreptul nu fură iscusiți și nu întinse mâinile ca să prindă o mare umbră, dar fură eruțați de o nouă decepțiune, care putea să fie mai amară ca cea d'întâiu, și se lăsară a fi din nou insultați de aceia cari pe atunci așteptau mântuirea numai de la Rusia.

Din norocire pentru noi, a treia și după acea convorbire, noua comisiune de delimitare sosi din nou la fața locului spre a stabili în mod definitiv linia de hotar dintre Dobrogea și Bulgaria. Punctul de plecare al liniei de la Mare spre Dunăre fu ales tot cel ales de prima comisiune, ceva mai sus de satul Kuciuc-Kainargi, în care s'a subscri vestita pace din anul 1774 dintre Rusia și Turcia, prin care Rusia a dobândit dreptul de protecțiune asupra Principatelor române, și pe lângă acesta a luat Turciei cetățile Azoff și Kerciul

împreună cu teritoriul lor și a proclamat independență Tartarilor din Crimeea, independență ce peste câțiva ani s'a transformat într'o nimicire completă a acestui puternic chanat și în desființare desăvârșită a poporului tataro-nogait.

Pe când comisiunea lucra pe teren și trăgea o linie de frontieră mai puțin șiovoită, prin care dădea Bulgarilor câte-va sate ce fusese date României în primul traseu și vice-versa, D-I I. Câmpineanu, care încă ținea locul de Ministru al Afacerilor străine ad-interim în locul D-lui B. Boerescu care încă voia în Europa, la 24 August scrisese generalului I. Ghica o notă cu rugăciune d'a o transmite guvernului rus, prin care îi făcea cunoscut că, cu tot prețul ce punea pe buna-voință Împăratului Rusiei și a guvernului său, guvernul român se vedea în imposibilitate d'a renunța față de țeră la pretențiunile sale asupra Arab-Tabiei. Bulgaria e departe d'a avea într'acea parte nise interese tot atât de vitale ca noi, și prin urmare îi era mai în putință să cedeze.

Rușii primind această notă, fură nevoiți ca de o cam dată să tacă și să aștepte timpuri mai favorabile, căci într'acest timp comisiunea mixtă lucra pe teren, și lucra cu imparțialitate fără a favorisa sau nedreptăți pe una din ambele părți. Delegații acestei comisiuni, în ciuda Rușilor păstră neatinsă linia de demarcare în litigiu, după ce o examinară cu dreptatea și echitatea ce li se impunea prin misiunea lor de reprezentanți ai Europei și de arbitri ce li se încredințase. După ce trăsese linia de la Mangalia și până în dreptul Arab-Tabiei, ea s'a oprit acolo și a lăsat lucrarea într'acea parte în suspensiune până ce va face noi studii, noi sondage, noi ridicări de planuri și vor dobândi noi instrucțiuni, și până una alta se apucară să examineze chestiunea liniei de demarcare dintre România și Bulgaria trasă în mod natural de cursul Dunărei. Mai înainte d'a intra în examinarea acestei chestiuni, în ziua de 31 August delegatul turc din comisiunea de delimitare propuse colegilor săi ca, de aci încolo thalvegul marelui fluviu să serve drept linie de frontieră între România și Bulgaria, însă cu toate acestea, insulele care cad dincolo de thalveg în partea cea dreaptă a sa și care au fost atribuite Moldovei și Valahiei prin tractatul de la Andrianopole

din 1829, să rămăe și d'aci încolo în stăpânirea Principatului României. Această propunere fu priimită de comisiune în unanimitate în ziua de 2 Septembre.

Într'acest timp se stabili în mod ostentativ apropierea dintre Germania și Austro-Ungaria; Împăratul Franț Iosif intrerupse fără de veste vânătoarea ce făcea într'acel timp și veni la Viena ca să priméscă pe Pr. de Bismarc care sosi acolo, viind din Gastein, în ziua de 7 Septembre; apoi din convorbirea ce urmă în cursul aceleii întrevederi, eși dubla alianță care peste scurt timp se transformă în triplă alianță, la care se alipi și România în 1883. Într'acest timp soldații Bulgari, fiind îndemnați de Ruși, începură să fie agresivi față de noi și să își apropie sentinelele lor de ale noastre la punctul din apropiere de Arab-Tabia numit Asarlic, la o distanță numai de două-zeci de pași. Această atitudine cu intenții ostile, fu semnalată de D-l B. Boerescu după revenirea sa în țară la 10 Septembre Ministrului Balabanov din Sofia, care fu nevoit să restabilească lucrurile în starea lor anterioră.

După aceia comisiunea mixtă se ocupă și de Arab-Tabia, și după ce o examină declară în majoritate de sése voturi contra unuia că singura linie echitabilă și conformă cu tractatul din Berlin era aceea trasă de prima comisiune, și iarășine dătură nouă Arab-Tabia. După aceia a plecat spre Constantinopole și ajungând acolo a ținut ultima sa ședință în ziua de 13 Septembre. Ultima sa lucrare fu făcută sub impresiunea surprizei celei mari ce a produs în lumea politică neașteptata alianță dintre Germania și Austro-Ungaria. Rușii spuse că comisiunea a fost influențată de acel act politic care a fost salutat de presa și de opiniunea publică a ambelor State cu un mare entusiasm, de cele-lalte State cu o satisfăcțiune vedită, iar de presa ruséscă cu nisce atacuri furióse la adresa Germaniei.

Aflând despre decisiunea comisiunei de delimitare care în unanimitate minus votul delegatului Rusiei a dat Arab-Tabia iarăș României, guvernul rus a reclamat celui german în ziua de 16 Septembre că să admită pentru lucrările comisiunei de delimitare principiul unanimității, iar nu p'acela al majorității voturilor. Această cerere fu comunicată în aceiași zi de D-l Liteanu Ministrului

său, cu adăogire c'a aflat că încă o comisiune, de astă dată specială numai pentru Dobrogea, va fi numită în curând, și prin urmare România trebuie să caute din nou să dobândescă sprijinul cabinetelor europene.

Comisiunea tehnică specială fu aprobată de toate Puterile; la 29 Septembrie guvernul austro-ungar numi ca delegat pe colonelul de stat-major Jaeger, iar Turcia numi la 6 Octombrie pe generalul Zahiga-pașa în aceeași calitate. Ceva mai înainte, adică la 22 Septembrie, D-l B. Boerescu, rugă pe Puteri printr'o circulară adresată agenților săi, ca să fie admis în sinul comisiunii și un delegat al României. Cererea sa fiind admisă și sprijinită mai întâiu de Anglia, fu pe urmă admisă și de Franca și pe rind de toate Puterile, cu restricțiune ca acel delegat să aibă numai calitatea de informator oficios cu vot consultativ. După aceia puterile hotărâră ca adunarea delegaților să aibă loc la Silistra în ziua de 14/26 Octombrie și sarcina ce li se încredințase să fie ficsarea în mod definitiv a graniței dintre Dobrogea și Bulgaria. Rușii cerură ca și Bulgaria să fie reprezentată tot cu aceleași drepturi în sinul comisiunii; aceeași cerere fu repetată de către ambasadorul rus de la Constantinopole, care o adresă guvernului turcesc în ziua de 13 Octombrie; ea însă nu fu priimită de nimeni pentru că Bulgaria nu era un Stat independent ci vasal, și era reprezentată în comisiune prin delegatul Turciei suzerana sa.

Guvernul Român numi în loc de unul trei delegați, dar cu un singur vot, și într'acest timp cei trei delegați numiți de guvernul nostru, care aveau să apere drepturile României în sinul comisiunii mixte de delimitare, lucrau la redactarea unui al treilea memoriu, prin care dovedeau că nu există un alt punct mai jos de Silistra, unde să se pótă construi un pod peste Dunăre, de cât punctul dintre Chiciu și valea dintre Silistra și Arab-Tabia.

Comisiunea se adună la ziua fixată și și începu lucrările, dar de o cam dată se lăți printre personalul delegaților scirea că lucrările comisiunii păreau a fi defavorabile României; ba încă în ziua de 21 Octombrie sosi la Bucuresci scirea cum că Arab-Tabia a fost pierdută pentru noi și dată pradă Rușilor. Acéstă scire care

mai târziu a fost desmințită, în primul moment produse în public și în toate cercurile diriginte ale țerei o emoțiune și o consternațiune generală; ea făcu pe D-l Brătianu să declare că, dacă această scire se va confirma și se va transforma în fapt împlinit, atunci D-sa va fi silit să depue demisia întregului cabinet în mâinile M. Sale, ceea ce ar atrage după sine retragerea de la putere a partidului liberal. Această declarațiune atât de gravă, formulată în modul cel mai categoric, fu făcută într'un consiliu de Miniștri ce avu loc în palat sub presidenția Domnitorului. M. Sa auzind-o, se grăbi a ridica ședința spre a suspenda o discuțiune înfierbântată, și după ce rămase singur cu D-l Brătianu, făcu apel la sentimentele sale patriotice și îl rugă stăruitor ca să își retragă demisia și să rămâe la putere, cel puțin până la definitivă resolvare a celor trei mari chestiuni. D-l Brătianu răspuse că se va gândi în timp de câte-va zile și plecâ la via sa de la Florica.

După ce ajunse la via sa sub impresiunea crudei isbiturii ce îi causase trista scire că Arab-Tabia era pierdută, nu mai putu se accepte, ci trimise M. Sale demisia întregului cabinet, se retrase amărât în cea mai dosnică locuință de la via sa de la Florica, încetă d'a se mai ocupa de interesele Statului și nu mai vru să priimească pe nimeni, absolut pe nimeni. Dintr'această cauză Camerile aũ trebuit să nu mai ție ședințe, chestiunea drumurilor de fier a fost lăsată în suspensiune și chestiunea israelită a rămas în aer chiar în momentul în care era aproape resolvată. Față cu această situațiune eminent de gravă, în care o schimbare de guvern era peste putință, M. Sa scrise în ziua de 23 Octombrie D-lui Brătianu următoarea epistolă tradusă din limba francesă după *Memoriile privitoare la domnia Regelui Carol*.

Scumpul meu Președinte al Cons. de Miniștri,

«Cunosc și apreciez pôte mai mult ca orî-cine patriotismul desinteresat ce te-a călăuzit în toate marile acte ce ai împlinit în cursul vieței D-tale pentru binele scumpei noastre țeri. Această credință mă încuragiază a face apel la sentimentele și la trecutul D-tale în momentul cel mai greu prin care trece România.

«Ai luptat o viață întreagă, și mai ales în cei din urmă trei ani, cu un curagiu și o abnegațiune atât de admirabilă, în cât nu pot să admit ca într'o zi în care

speram să vedem încoronată această mare operă, la care ai luptat cu cea mai mare stăruință, o descurajare să poți să fie justificată, să se poți face stăpână pe D-ta.

«E prea adevărat că această luptă gigantică a fost însoțită de dureroase sacrificii, de profunde amărăciuni și de crude decepțiuni, dar nu este mai puțin adevărat că toate aceste suferințe au contribuit să impue admirațiunea și respectul lumii întregi pentru o țară care a suferit atâtea nedreptăți cu atâta mărime de inimă.

«Ai tot dreptul să resimți până în fundul inimei toate aceste isbituri grósnice, dar n'ai dreptul să te descurajezi până ce n'ai pierdut credința în forța și vitalitatea țerei.

«Póte că crești și presimți că o ultimă lovitură se pregătesce a se da României, și te temi că ea nu mai va avea putere ca s'o suporte? Nimeni mai bine ca mine nu te pricepe; cu toate acestea datoria noastră a amândurora e ca să ne luptăm până la ultimul moment, pentru a câștiga o victorie ce nici o dată nu trebuie s'o considerăm ca pierdută !

«Într'această fermă convingere îți anexez pe lângă aceste rînduri demisia ce mi-ai oferit, rugându-te să aibî cea mai deplină încredere în amiciția cea mai afectuosă și mai nestrămutată ce în mod sincer îți păstrează devotatul D-tale:

CAROL.

După ce priimi această epistolă caldă și inspirată de cea mai vie afecțiune, care putea cu drept cuvânt să fie privită de orî-cine ca o apotheosare făcută de către un Suveran unui servitor credincios și destoinic al Său, chiar pe când se afla în viață, D-l Brătianu, simțindu-se cu totul desarmat și înduioșat, răspuse la 24 Octombrie că, după nisce cuvinte atât de bine-voitoare ce M. Sa i-a adresat, îi era peste puțină să facă alt-ceva de cât să se sacrifice și să se pue la dispozițiunea M. Sale. În ceea ce l privea personal, D-sa, în tot-d'a-una și în orî-ce moment, a fost gata și încă va fi cât va trăi, spre a se consacra cu corpul și sufletul spre serviciul țerei și al M. Sale ; acest sacrificiū îi era inspirat nu numai de devotamentul ce simțea pentru El, ci mai ales pentru că Domnul reprezenta în ochii săi cea mai înaltă expresiune a naționalității române. A cređut de cuviință însă să 'și dea demisia pentru a aduce serviciū țerei și tronului, dând la o parte persóna sa din mersul înnaainte al treburilor publice, și a da prilej opoziției să resolve chestiunile pendinte póte în mod mai avantajos și pe o altă cale póte

mai lesnicioasă. Dacă însă M. Sa ar fi de altă părere, D-sa era gata a continua să serve țara și pe Domnul ei ca ministru, cu același zel și devotament cu care i-ar fi servit și ca simplu cetățean.

După ce D-l Brătianu își retrase demisia, se reînturnă în București și lucrurile își reluă cursul lor normal, la 25 Octombrie D-l Várnaveanu Liteanu depeșă de la Berlin că Principele de Bismarck i-a declarat că soluțiunea Arab-Tabiei, nu se afla nici de loc în mâinile comisiunii tehnice, ci într'acelea ale consiliului Puterilor celor mari, cari vor avea să se pronunțe mai târziu asupra acestui punct al majorității și unanimității de voturi ce se găseu într'acele momente în discuțiune. Guvernul german va fi favorabil României numai atunci când cabinetul din București va ține compt de interesele germane, și Germania ne va fi favorabilă nu numai cu această ocazie ci și mai târziu, ori de câte ori țera noastră va avea nevoie de ajutorul și sprijinul său. Ea ne va fi cu atât mai părintitoare, cu cât vom da o soluțiune cât mai favorabilă chestiunii drumului de fier încă în suspensiune.

Citiți Români, și mai cu seamă voi tinere generațiunii, citiți cu atențiune rîndurile de mai sus, care conțin fapte și declarațiuni ce nimeni nu poate tăgădui, coboriți-vă în forul conștiinței vóstre, meditați matur asupra situațiunii în care se afla țera vóstră într'acele momente teribil de critice, revoltați-vă cu oróre de nerușinarea crudă cu care cei mari și puternici ne întindeau curse perfide în jurul nostru, ne sileau cu forța să cădem în ele, ne puneau cuțitul în gât și pe urmă ne strigaū: punga saū viața! Cutremurați-vă tineri plini de desgust și de amărăciune la vederea faptului că o Europă întrégă a sėvirșit acest act revoltător, că o Europă întrégă s'a coalisat spre a strivi pe mica Românie, și după aceia admirați în extaz curagiul patriotic, sublima bărbăție, neîntrecuta vitejie și îndrăsnelă fără sēmēn cu care o mână de ómeni s'a luptat cu atâtea dificultăți, cu atâtea greutăți, cu atăția dușmani! Admirați plini de dorul d'a le sēmēna pe acești eroi ai bărbăției civice care au știut ca, în cele din urmă: prin răbdare, prin abilitate, prin împotrivire unde trebuia împotrivire, concesiuni unde nu se putea altminteri, bani unde era nevoie de asemenea mijloc și mult pa-

triotism, să ne scape țera din impas. Da admirați în uimire, și mirați-vă coprinși de înmărmurire cum acea mână de ómenî, sub conducerea marelui căpitan care a fost mare nu numai pe câmpurile de la Plevna, ci pretutindenî, și mai cu sémă în rësboele diplomatice, și sub călăuzirea dibaciului lor cărmaciú I. C. Brătianu, au sciut să conducă barca Statului prin stânci primejdióse, s'o facă să se strecóre printre prăpăstiile cele mai sdrobitóre, și în fine s'o conducă la bun liman, de unde apoi s'o facă să plutéscă în linisce pe nisce ape nebătute de vânt spre a merge în pace către împlinirea frumoasei misiuni ce 'i-a ursit D-đeú, spre binele și propășirea poporului și némului sěú. Defaime protivnicii aceste evenimente, denatureze-í și scopul și peripețiile, arunce cu noroi spre luptătorii de atunci: și spre cei ce încă mai trăesc și spre cei ce s'au dus în lumea veciniciei, dar cu tóte acestea fie siguri că adevérul adevérat tot va eși la ivélă ca lumina de sub obroc, generațiunile viitóre și istoria cea nepártinitóre în orí-ce cađ vor fi mai drepte de cât contimporanii lor, vor acorda fie-căruia aceea ce i se cuvine și adevérul adevérat va nimici tóte denaturările și va străluci ca lucéférul pe cer.

Curénd după înturnarea D-luí Brătianu de la Florica M. Sa dátu ordin D-luí Boerescu ca să trimită D-luí Bălăceanu la Viena o depeșă, prin care 'l invita să róge pe D-l de Haimarle să intervină, chiar în interesul guvernului sěú, în favórea României, și să sprijine drepturile sale față de pretențiunile rusesci, căci în cas d'a nu dobândi dreptate, și d'a s'e vedea sacrificată pentru a satisfáce capriciile colosului de la Nord, atunci va fi silită să lase tóte celelalte chestiuni în suferință. Acéstă depeșă fu expediată în ziua de 29 Octombrie. Tot în aceiași zi M. Sa Domintorul, priimind pe contele Hoyos în audiență privată, 'i-a đis în mod categoric că dacă prevederile Principelui de Bismarc se vor realiza, atunci pierderea Arab-Tabiei va fi pentru România o pierdere fórté simțitóre; ea ar atrage după sine căderea ministerului și venirea la guvern a altor ómenî cu alte vederi politice. Negresit a făcut alusiune într'un mod transparent că ar lua puterea conservatorií care în nenumérate ocasií își dátuse pe față simpatiile lor ruso-file, și ar da

altă orientare politice ce urmasa România pân'atunci, care politică era bine vădită de Austria.

Din nenorocire prevederile Prințului Bismarck se realisară peste scurt timp ; la 27 Octombrie D-l Várnaveanu-Liteanu comunică Ministerului că comisiunea tehnică s'a pronunțat într'un sens favorabil nouă și că numai delegatul rus a votat contra, dar că Puterile nu s'au hotărît să sprijine cu energie dreptatea noastră și să constringă pe Rusia să subscrie actul scris de majoritate, ci a lăsat lucrurile baltă, a început să temporizeze și a luat chestiunea din mânele comisiunii tehnice și a transportat-o pe tărîmul politic. Aceiași agenție a mai comunicat la 31 cum că Rusia, nevrînd cu nici un preț să cedeze, și-a exprimat față de cele-lalte Puteri dorința ca chestiunea Arab-Tabiei să se supuie unei conferințe europene. Tot o dată a spus că Germania va lua pe față partea României, numai atunci când ea va da o soluțiune favorabilă chestiunii drumurilor de fer și va face răscumpărarea conform cererei bancherilor. În fine la 1 Noembrie D-sa a mai comunicat că D-l de Radovici i-a declarat că România datora Germaniei rezultatul comisiunii tehnice, că acea comisiune, în urma cererei delegatului german, a declarat cu șese voturi contra unu că valea Arab-Tabiei este punctul cel mai favorabil pentru construcțiunea unui pod peste Dunăre, cu toate că cel rusesc a declarat că s'ar fi putut găsi un punct tot atât de bun și alt unde-va, și că numai prin declarațiunea delegaților și a ministerului român ea ar fi fost expusă la o cădere sigură. Numai Germania a susținut într'un mod eficace cererea României și tot ea a împiedecat pe Franția și pe Anglita d'a-și manifesta nemulțumirea lor și d'a considera legea primitoare la naturalizarea evreilor ca neîndestulătoare. Trebuie negreșit să i se dea o compensațiune, trebuie să se dea o soluțiune cât se poate mai repede chestiunii răscumpărării drumurilor de fer.

Față cu această declarațiune și punere în întârziere categorică, M. Sa pe de o parte îndemnă pe D-l Brătianu ca să zorească formalitățile din secțiunile Camerei cu proiectul de lege al răscumpărării drumurilor de fer deja depus, iar pe de alta într'o nouă audiență ce acordă contelui de Hoyos, Ministru austriac, îi spuse că

perderea Arab-Tabiei ar atrage negreșit după sine căderea ministerului, că o crasă ministerială ar avea în circumstanțele actuale nise consecințe serioase, pentru că Brătianu era bine vădit de totă Europa și adorat de connaționalii săi, și că acea pierdere ar fi prejudiciabilă chiar intereselor Austro-Ungariei, amenințând într'un moment dat libertatea navigațiunei pe Dunăre. Tot de o dată îi făcu cunoscut că căderea Ministerului într'acea stare de lucruri ar pune convențiunea drumurilor de fer în primejdie.

La 13 Noembre Camera își numi raportor pentru drumurile de fer pe D-l N. Fleva care recomandă prin raportul său adoptarea convențiunei încheiată de D-l Sturdza cu câte-va mici modificări : acesta, în urma telegramei primite de la Berlin de la D-l Virnav Liteanu prin care afirma că era pură scornitură svonul ce îi împărtășise D-nul Boerescu că s'ar fi stabilit un compromis în privința Arab-Tabiei, și anume ca valea dintre acest deal și Silistra să se declare neutră. Cu totul contrariu Radovicî i-a comunicat cum că cererile României într'acastă privință precum și recunoscerea independenței sale, vor deveni fapte împlinite de îndată ce se va aproba răscumpărarea prin votul Camerei.

Curând după aceea, la 15 Noembrie, Principele Carol Antoniù scrisese fiului său cum că: «situațiunea politică s'a schimbat în bine de la încheierea alianței dintre Austro-Ungaria și Germania, că acele Puteri nu mai erau dispuse să acorde Rusiei ca pân'atunci toate concesiunile reclamate de ea, concesiuni ce surprindea ca un ce neînțeles pe toți ómenii politici, că acea alianță era cap-d'opera lui Bismarc și că de aci încolo chestiunea Arab-Tabiei va fi rezolvată o dată cu cea israelită și aceea a drumului de fier, căci aceste trei chestiuni sunt strîns legate una de alta.

«Alt-fel generațiunile viitoare nu vor putea pricepe pentru ce Puterile făceau atâtea concesiuni Rusiei, și contemporanii nu vor putea să-și dea sémă pentru ce ele se vor mai arăta încă condescendente față de acea putere, dându-i și Arab-Tabia după ce a sacrificat Basarabia amorului propriu al împăratului Alexandru. E de sperat că Gorceacoff se va duce în curând și va fi înlocuit prin Giers sau Lobanoff, căci Șualoff e încă imposibil....., pe când tu

ai pe Brătianu care a avut o atitudine excelentă. Acest Ministru care a fost priimit de toate cabinetele din Europa cu cea mai mare neîncredere și privit ca un democrat și republican, a știut ca în scurt timp, prin conduita sa excelentă, să merite mulțumirile și recunoștința aceluiași cabinet. Totă lumea a dobândit impresiunea că D-să e un om înzestrat cu calități excepționale și cu un caracter fără de pată».

Vedând că alianța Austro-Germană se afirma din ce în ce mai mult, și din ce în ce lua pozițiune ostilă Rusiei, guvernul din St. Petersburg mai întâiu răspândi în lumea diplomatică scirea cum că vom pierde Arab-Tabia, sau vom dobândi-o în schimbul oricăror compensațiuni, și după ce se lăți bine și începu să dobândescă creșterea acest svon, pe la 20 Ianuarie 1880, a început să curteze pe Români și să le facă propunerii de împăcaciune pe baza unei transacțiuni amicale privitoare la linia de frontieră. La această propunere nouă guvernul român ca și în trecut n'a răspuns nimic în așteptarea soluțiunei ce va lua Europa.

«Dacă acea rezoluțiune va întârzi, scrie M. Sa tatălui său, și dacă ea va fi mereu amânată, atunci vom fi siliți să intrăm în înțelegere cu vecinul de la Nord. Pr. Bulgariei care a petrecut trei zile împreună cu noi mi-a spus că el ar adera bucuros la orice soluțiune privitoare la Arab-Tabia, numai să i se dea odată o soluțiune și să nu mai stea această chestiune deschisă ca o prăpastie între ambele țări. Arab-Tabia are mai mare importanță pentru România și chiar pentru Rusia de cât pentru Bulgaria, care are mai mare interes d'a întreține cele mai bune relațiuni cu noi, pentru că țara noastră le procură de toate, până și un contingent important de oameni pentru toate ramurile administrației sale, dintre Bulgarii care s'au născut sau și-au primit instrucțiunea și educațiunea în România. Causa tuturor relelor e panslavismul care și lui îi face o mulțime de miserii și-i causază o mulțime de supărări și de greutăți».

Vedând că încercările d'a se înțelege cu noi n'au reușit, Rusia propuse printr'o lungă circulară trimisă puterilor la 1 Februarie, adunarea unei noi comisiuni care să tragă o nouă linie de gra-

niță în regiunea contestată. Ca răspuns la acea circulară, guvernul român trimise la rîndul său Puterilor în ziua de 14 Februarie o notă circulară în care era recapitulată într'ega chestiune a Arab-Tabiei și prin care cerea Europei o grabnică soluțiune într'acea privință, pentru a da țarei puțința d'a avea în partea locului un serviciu vamal regulat, paza fruntariei bine organizată, brigandagiul ce bântuia linia de frontieră stărpit și pe d'asupra un cap de pod care să-i garanteze comunicațiunea în orî-ce timp al anului între România cea mare și noua provincie română. La această propunere guvernul german răspunse printr'un refus politico dar rece și categoric; cu toate acestea D-l de Radovič, ca să ne mîngie puțin, a dat D-lui Várnav Liteanu asigurări liniștitoare într'această privință, l'a asigurat că guvernul german va lua apărarea României atuncî când se va discuta acea chestiune, și i-a comunicat că întârzierea provenea numai din faptul că marile Puteri n'au putut încă să se înțelegă în privința modului prin care să dea o soluțiune acestei afaceri. Ca răspuns la această temporizare și la svonul ce se lățise în public că Rusia va cere în schimbul Basarabiei óre-carî compensațiunii pentru Bulgaria, D-l Boerescu nu se sfi d'a scrie agentului său din Berlin: «Noi nu mai putem să acceptăm sau să recunoscem dreptul, fie orî-cuî, d'a ne mai cere o compensațiune, căci noi nu cerem nimic Bulgariei, ci reclamăm numai aducerea la îndeplinire a tractatului din Berlin, conform lucrării Comisiunii europene. Dacă se va întâmpla să vă facă cine-va pomenélă de niscai-va compensațiunii înlăturați-le de la început.

Resolvarea definitivă a chestiunii israelite și a drumurilor de fier ușurase mult sarcina guvernului nostru, făcuse pe Puteri să fie mai bine dispuse în favórea noastră și ne dobândise protecțiunea Germaniei. Împăratul scrisese Domnului nostru o epistolă fórte amicală, Principele de Bismarck făcuse D-lui Brătianu la Berlin o primire excelentă, și chiar Bleichröder a pus la dispoziția D-sale tótă trecerea sa pentru ca să fie întîmpinat în societatea cea mai influentă din Germania cu o cordialitate excepțională. Pe lângă acesta alianța austro-germană deja dobândise în lumea germană nisee rădăcinii adânci, în cât nimeni și nimic nu mai putea

să le smulgă, ast-fel că, mulțumită acestor împrejurări Germania care din Ți în Ți ni se arătau mai favorabile, de sigur ne va susține cu căldură în chestiunea Arab-Tabiei și va sili pe Franția și Anglita să împărtășească vederile sale. «Arab-Tabia va fi piatra de încercare care ne va permite să fim bine informați despre intențiunile marelor Puteri»; aceste cuvinte fură Țise de A. S. R. Pr. Leopold de Hohenzollern într'o scrisore ce a adresat fratelui său de la Singmaringen în Țiua de 23 Martie 1880.

În fine încercarea cea mult dorită de Români se făcu, Germania se ținu de cuvânt și Austro-Ungaria fu însărcinată d'a începe negoțierii cu Rusia spre a ajunge la o soluțiune acceptabilă. După ce studie în amănunte chestiunea pe harte, d-l de Haimlerle propuse guvernului rus o linie care să satisfacă în parte cerera României, dar în același timp să dea și o satisfacțiune Rusiei. D-sa propuse guvernului rus să acorde României înălțimea Arab-Tabiei împreună cu còstele sale despre apus și miață-Ți și să dea Bulgariei grădinele de zarzavat ce se întind de la pólele sale până la Silistra, pentru ca să nu lipsescă pe locuitorii aceluï orașu de singurul loc bun pentru cultivarea zarzavatului din împrejurimile sale. Guvernul rus, după multe tratative și resgândiri, în cele din urmă acceptă propunerea în principiu, dar mai 'nainte d'a o transforma propunerea în fapt împlinit și d'a și da adesiunea sa definitivă, cònsultă așa de formă pe miniștri Principeluï Alexandru și aceștia se grăbiră fără întârziere să 'și dea consimțimântul.

Aceste tratative fură comunicate de M. S. Domnul nostru tatălui său prin scrisorea ce 'i adresat la 6 Maiu. «Regularea chestiunei Arab-Tabiei, scrise M. Sa, a intrat în ultima sa periódă, dar ceea-ce mă miră fórte mult, e întârzierea ce pune Puterile d'a închide o dată acéstă afacere. Pentru ca să acorde o concesiune parțială Rusiei ele au de gând să dea o concesiune parțială Bulgariei. Au avut loc un schimb de note într'acéstă privință. Cu tóte acestea noi am dat trimișilor noștri instrucțiuni prin care invitam ca în mod categoric să tae orî-cuï speranța că vom mai consimți la compensațiunii și le exprimam convingerea că în fine va vedea acéstă chestiune terminată prin menținerea liniei de

graniță trasă de comisiunea internațională. Cu toate acestea mă-temă că la sfârșit tot România va plăti otele sparte, adică Puterele ne vor lua cu o mână aceea-ce ne-au dat cu cea-l'altă.

«Acéstă chestiune e mult mai serioasă de cât pare în streinătate și ocupă aici toate spiritele. Opozițiunea e sigură că guvernul meu va suferi o înfringere care 'l va sili să se retragă. Orî-cât de penibil mi s'ar părea sacrificiul ce voi fi silit să fac d'a amâna călătoria noastră, totuși voi rămânea ca să ved ce întorsătură vor lua lucrurile, pentru că dacă m'aș lăsa să fiu surprins de o soluțiune defavorabilă, pe când ași lipsi în străinătate, acéstă întem- plare ar putea să aibă ca rezultat nisce consecințe supărătoare.

«Orî-cum ar fi, mulțumită Domnului momentul d'a ne revedea e atât de apropiat în cât nu mai avem nevoie să numărăm timpul de așteptare cu lunele ci numai cu zilele. Noi ne-am împlinit toate îndatoririle față de marile Puteri, și mai ales față cu Berlinul; acum a venit vremea ca să se ție și ele de făgăduială. N'a fost vorba ca să ni se dea Arab-Tabia în schimbul unei compensațiuni. Răbdarea noastră a fost pusă la o încercare foarte aspră, ast-fel că ne trebuie prea multă și stăruitoare înțelepciune pentru ca să n'o perdem..... Pentru ce Puterile nu se hotărasc să reguleze o dată chestiunea Arab-Tabiei?»

Cu totă circulara prin care România cerea respectarea dreptului ce i s'a recunoscut de unanimitatea Puterilor minus una, linia cea nouă de frontieră ce a rezultat din acordul Austro-Rus fu aprobată de toate aceste Puteri, rugăciunea noastră nu fu ținută în seamă și ca și la Berlin în timpul Congresului, cei puternici ne impuse cu sila voința lor fără să ne consulte sau să asculte protestul nostru. Noul acord fusese stabilit încă de pe la finele lui Februarie 1880, și chiar de atunci guvernul român avusese cunoștință de el, căci prin circulara de la 2 Martie adresată Agenților săi, D-l B. Boerescu deja discutase pe rînd toate punctele aceluiași acord, explicase toate desavantajele ce resulta pentru România din adoptarea sa și propusese ca, dacă Europa va vrea cu orice preț să dea Bulgariei vre o compensațiune de teritoriu, atunci să i-o dea în partea despre Mangalia și nici cu un chip la Arab-

Tabiă, căci în acest din urmă caz podul peste Dunăre nu mai putea să se construiască într'acel punct, căci nu mai avea nici despre Dobrogea și nici despre România alt punct care să pôtă servi în mod comod drept cap de pod.

Deșartă pledorie, deșartă protestare și deșartă sbuciumare, căci și de astă dată, ca în toate cele alte dăți, puterile făcură aceia ce vrură să facă și acordul fu stabilit fără voia noastră; de astă dată el fu ceva mai omenos, dar tot în prejudiciul nostru. Acest acord ar fi devenit un fapt împlinit încă din luna lui Maiu dacă nu s'ar fi întâmplat în Rusia un mare eveniment care a învălmașit toate spiritele. La 21 Maiu 1880 a murit împărătesa Rusiei Maria, și dintr'această cauză prevădută, căci reposata de mult bolea, dar în orîce cas mahnitoare, toate afacerile aũ fost pentru cât-va timp lăstate în părăsire, căci nimeni nu ar fi cutezat să importuneze pe împăratul cu subscrieri de acte publice atît de importante în niscă momente atît de delicate. Tôtă lumea scia că Alexandru al II-lea încă de mult întrerupsese orîce relații de soț cu augusta sa soție, care chiar de pe timpul răsboiului era suferindă, și că trăia în relațiunii foarte intime cu Principesa Dolguruki, cu care avea copii și cu care chiar s'a cununat morganatic curind după ce a rămas veduv, dându-i titlul de Principesă de Jurseff; cu toate acestea toate persoanele Curții, și mai cu sémă miniștrii, sciaũ că Împăratul, de și nu mai iubea pe soția sa, totuși cât trăise, o stimase și o înconjurase de tot respectul, de toate menajamentele posibile și de tot decorul fastului imperial, și după mórtea sa îl veduse foarte mahnit, foarte abătut, plângënd; chiar, căci reposata în totă viața sa fusese o soție model, o mumă excelentă, o tovarășe credincioasă și o femeie prea indulgentă, prea blândă, prea tolerantă și mai de loc exigentă.

Întârzierea nu fu de lungă durată, precum nu fusese nici neconsolarea; la 3 Iunie D-I I. Bălăceanu trãmise prin telegraf conținutul notei ce ȳ-a adresat la 2 D-I de Haimerle, care coprindea toate punctele compromisului Austro-Rus, care fusese deja aprobat de toate Puterile, și la 5 Iunie contele Hoyos înmână Ministrului Afacerilor streineal României în copie, o notă a baronului de Haimerle prin care ȳ expunea toate dificultățile ce resultaũ pen-

tru România din nesiguranța fruntariei dintre Dobrogea și Bulgaria, precum și necesitatea în care se găsea d'a se vedea o dată scăpată de aceste dificultăți. După aceea spunea că linia de hotar plăcă de la Dunăre tot din punctul fixat de tratatul din Berlin, dar de acolo ia imediat o direcțiune oblică spre Est, ast-fel că împrejurimile Silistrei și grădinele ei de zarzavat rămân în posesiunea orașului. Printr'acastă deviare România suferă de o reducție de teritoriū de la patru până la cincī kilometre pătrate: Arab-Tabia însă cu cōstele sale rămâne României. În fine enumera motivele care au silit pe ambele părți negociatōre ca să determine linia ce au adoptat, între care cea mai principală care s'au părut puterelor forte fundată și demnă de luat în considerare, fu reclamațiunea locuitorilor din Silistra d'a li se menține împrejurimile orașului lor, care le procura obiectele de hrană de prima necesitate. În cele din urmă termina dicēnd, că, după cartea ce anexa pe lângă acea notă, pierderea ce încerca România printr'acel acord, în raport cu delimitarea trasă de la început de comisia Europēnă, era prea neînsemnată în raport cu câștigul ce dobânda prin rezolvarea acestei dificile chestiuni.

La această notă D-l B. Boerescu rēspunse prin nota de la 12 Iunie baronului de Haimlerle prin D-l Bălăceanu. Printr'aceia notă D-sa mai întâiū mulțumea în numele guvernului român celui austriac, pentru interesul bine-voitor ce 'i-a manifestat, începēnd aceste tratative împăciuitoare și ducēndu-le la un sfirșit, dacă nu tocmai mulțumitor pentru țera sa, dar cel puțin acceptabil. După aceea exprima baronului de Haimlerle grațitudinea întregului guvern pentru ostenelele ce și-a dat d'a încorona această chestiune cu o soluțiune definitivă acceptată de tōte Puterile, și apoi adăoga:

«Dacă România, ale cărei cele mai vitale interese erau aci în joc, n'a fost consultată când s'a desbătut punctele acestei soluțiuni, și dacă ea a fost informată numai comunicādu-i-se rezultatul negocierilor, acest fapt provine evident numai din faptul că regularea fruntariei aparține tot elaborării tratatului din Berlin făcută fără concursul României în ceea-ce o privea, prin urmare ea nu putea să fie de cât opera puterilor semnatare ale acestui instrument.

«În ceea-ce privește noua linie de frontieră, ea face imposibilă, nu numai construirea unui pod peste Dunăre, dar chiar și orî-ce fel de comunicare chiar cu barca, fără a fi expusă buneî saū releî voințe a sentinelelor bulgărescî, prin urmare orî-ce joncțiune a celor două malurî ale acestuî fluviu într'acea parte a devenit imposibilă. Acēsta e una din obiecțiunile ce România a făcut încă de la început, și pe care e silită s'o repete și acum; cu tôte acestea, pentru ca să dobēndescă o soluțiune definitivă pentru acēstă interminabilă chestiune, guvernul român prin organul D-sale declară că priimesce ca bună și se supune încă odată decisiunei luate de Europa în unanimitatea sa».

După ce se expediă acest rēspuns, la 14 Iunie D-I Liteanu depeșă de la Berlin că odată cu închiderea celeî a doua conferință ținută la Berlin pentru a regula fruntaria Turco-Greacă, s'a închis și chestiunea Arab-Tabiei, care a fost priimită de tôte puterile, între carî și de Germania. Ea e o bună frontieră căci dă Arab-Tabia României, și păstrēză caracterul sēu european, adică nu se pōte modifica fără o înțelegere a Puterilor, cum s'ar fi putut schimba în urma unei înțelegerî Ruso-Română. Pe lângă acēsta România, precum reese din declarațiunea ce a făcut imediat guvernul sēu, este de aci încolo scutită de obligațiunea d'a mai face un pod peste Dunăre într'acel loc.

În cele din urmă, la 17 Iulie, generalul Ghica telegrafiă de la St. Petersburg că, tôte Puterile au făcut cunoscut guvernului rus aprobarea și aderarea lor la acordul Ruso-Austriac în privința liniei de fruntarie între Dobrogea și Bulgaria, și că Ministru de Giers a subsemnat aranjamentul, prin urmare frontiera în litigiu era definitiv ficsată. La aceste comunicări guvernul român nu mai rēspunse ci intră în stăpânirea liniei ce i se fixase, pentru că inginerî noștri reușise să găscă un alt punct pentru stabilirea unui pod peste Dunăre, ce e dreptul ceva mai costător, dar mult mai sigur și mai apropiat cu interesele nōstre economice, adică punctul dintre Fetescî și Cernavoda care prin trei mari podurî una linia ferată Bucurescî-Fetescî cu Cernavoda-Constanța.

Recunoscerea independenței României.

În curs de trei ani și mai bine, România susținuse nu numai un război ci cinci, și în lupta diplomatică ce susținuse într'un răstimp atât de îndelungat, înfruntase multe primejdii, suportase multe greutăți și adesea se veduse amenințată chiar în existența sa, mai mult chiar de cât pe câmpul de onoare în lupta cu arma la mână. Mult se luptară omenii noștri politici pe acest tărâm alunecos și se arătară tot atât de vînjoși ca și eroii de pe câmpul de război, dar cu toate acestea, și aci ca și dincolo, din toate învălmășelile eșiră cu pierderi mari, cu răni simțitoare și cu foarte multe decepțiuni, dar susținând sus, tare și neatins stégul, onoarea și bunul renume al țerei lor, până ce în cele din urmă triumfară, eșiră victorioși. Cele cinci războaie de care am vorbit mai sus fu: 1° *războiul pe câmpul de luptă ce am avut cu Turcii*, spre a reinvia gloria străbună și a dobândi mult dorita independență prin sacrificiul sângelui fiilor săi; 2° *războiul diplomatic ce am susținut cu Rușii, pentru a scăpa Basarabia* și a ne feri armata de rușinea desarmării proiectate, puind mica noastră armată față în față cu marea armată rusescă, cu hotărîre nestrămutată d'a ne apăra cu arma în mână onoarea; 3° *războiul asemenea diplomatic ce am susținut cu Europa întrégă în chestiunea israelită*, din care

am eșit, după mari eforturi, cu o soluțiune echitabilă, dar ferită de primejdia d'a ne vedea țera copleșită de o invaziune evreiască nimicitoare; 4° *răsboiul ce am susținut contra Germaniei pentru a da o rezolvare echitabilă chestiunei drumului de fier*, în urma căruia ne-am făcut stăpâni pe întreaga noastră rețea de cale ferată, plătind o răscumpărare echitabilă, dar scăpând de lăcomia cămătăricăscă a unor bancheri prea speculanți; și în fine 5° *răsboiul ce am susținut iarăși cu Rusia spre a păstra posesiunea Arab-Tabiei*, ceea-ce în fine, după mari eforturi, am reușit să dobândim cu o forțe mică jertfă.

Din toate aceste lupte am eșit răniți, asupriți, păgubiți, amăriți, cu bani dați, cu știrbirii de teritoriu și forțe desamăgiți și desbrăcați de ori-ce iluzii, dar cu onórea nu numai salvată, dar chiar înălțată și împodobită cu admirarea chiar a dușmanilor noștri! Într'adevăr după terminarea acestor lupte uriașe, duse cu ajutorul lui D-zeu la bun liman, reputațiunea noastră a eșit mărită, numele nostru ađi e pronunțat cu respect și faima noastră e purtată din gură în gură cu laude peste totă suprafața globului. Destulă mângâere pentru atâtea suferințe.

După ce au trecut anii de încercare, au venit în cele din urmă și cei de răsplătire, cei de mângâere, cei de reparațiune. Primul pas ce se făcu într'această privință fu recunoscerea independenței. Iată în câte-va cuvinte istoricul tuturor peripețiilor prin care a trecut acest mare act.

România s'a declarat independentă încă din ziua de 10 Maiu 1877, imediat ce însăși Turcia a rupt legăturile de vasalitate ce ne uneau de ea, prin începerea ostilităților contra armatei noastre și prin năvălirea cetelor bașibujucilor săi pe teritoriul nostru. De îndată ce s'au produs aceste acte de ostilitate, România s'a declarat de sine stătătoare, guvernul său s'a grăbit a cere de la Puteri prin agenții săi recunoscerea independenței ce și-a dat în urma acesteii provocări; dar Puterile, declarându-se neutre, n'au vrut să iasă din linia de conduită ce și-au tras printr'un pas atât de important, care în mod legitim ar fi putut să fie considerat ca părțini-

tor nouă și ostil foștilor noștri suzerani, prin urmare s'a amânat recunoșcerea independenței până după terminarea războiului.

După ce s'a terminat războiul și s'a încheiat pacea de la St.-Stefano, guvernul Român a trimis din nou Puterilor o circulară prin care le repeta aceeași cerere, dar și de acea dată cererea sa n'a fost luată în considerațiune, ci amânată până după încheierea păcii definitive, în urma unui tractat redactat în unire de toate puterile într'un Congres european. După ce s'a adunat Congresul de la Berlin și s'a scris faimosul tractat ce poartă numele său, aceeași cerere a fost repetată; dar atunci ni s'a răspuns, că nu ni se va acorda cererea, de cât atunci când vom aduce la împlinire clauzele silnice ce ne impunea acel tractat, adică după ce vom da Rusiei Basarabia, vom primi în schimb Dobrogea și vom împămînteni pe Evrei. Am dat Rusiei Basarabia, am luat în stăpânire Dobrogea și am declarat prin act formal, votat de Corpurile legiuitoare, că ne vom supune tuturor clauselor penale impuse de tractatul din Berlin; ba încă am început și formalitățile necesare pentru modificarea Constituției, și după aceea iarăși am cerut recunoșcerea acelei independenței. Am cerut această recunoșcere cu atâta insistență pentru că ea era prețul bine meritat al atâtor jertfe, realizarea visului celui mai scump al națiunii noastre, pe care au vrut să-l realizeze fără a reuși: Mircea și Mihaiu Vitezul, Ștefan cel mare și Petru Rareș, și pe care noi prin vârsare de mult sânge de frați l'am făcut realizabil. L-am cerut cu multă râvnă, dar pe când speram că toate piedecile au fost înlăturate și nimicite, iată că de odată a eșit la ivelă o coalițiune într'adevăr monstruoasă, aceia a Germaniei, Franciei și Engliterei care, sub îndboldul Evreilor, s'au opus la realizarea acestui vis scump nouă, mai înainte d'a transforma în fapt împlinit împămîntenirea Evreilor. Tot într'același timp se ivi ca condiție *sine-qua-non* o condiție nouă pusă în calea noastră tot de Evrei, aceia d'a răscumpăra imediat drumul de fer Strusberg și d'a-l plăti scump și în condiții foarte oneroase. Aceste Puteri au făcut, ceva și mai mult, au oprit și pe cele-lalte Puteri mari și mici, chiar pe cele ce nu subscriseseră tractatul din Berlin, d'a ne recunoște ca Stat de sine statător.

Numai trei din cele șapte mari Puteri făcură excepțiune și nu se supuse acestei impunerii, și ne recunosc independenta mai înainte d'a trece pe sub toate furcile caudine. Acele Puteri fură: Autro-Ungaria, Rusia și Turcia. Acest act fu provocat de circulara de la 2 Septembrie 1878, prin care guvernul Român cerea Puterilor recunoscerea independenței, numind miniștri plenipotențiarî în loc de agenți diplomatici și consuli generali.

Imediat după aceea, adică la 5 Septembrie, M. S. Domnul subscrise decretul prin care da agenților noștri diplomatici de la Petersburg, Viena, Paris și Berlin, titlu de Trimișii extraordinari și Miniștrii plenipotențiarî, și la 11 Septembrie publică numai numirea D-lui I. Bălăceanu. D-sa fu priimit în audiență solemnă, în care și prezentă scrisorile de acreditare, în ziua de 2 Octombrie. În ziua de 28 Septembrie M. S. subscrise decretul prin care D-l General Principe Ghica era numit într'același rang; dar scrisorile de acreditare au fost subscribe și încredințate titularului abia la 2 Octombrie, după ce Baron Stuart fusese înălțat de la rangul de Consul general într'acela de Ministru resident, iar D-sa a plecat la postul său spre a și presenta scrisorile de creanță în séra zilei de 10 Octombrie. Ajungând acolo D-sa fu priimit de Împăratul în audiență solemnă abia în ziua de 29 Noembrie. La 30 Septembrie fu numit D-l D. Brătianu ca trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al României la Constantinopole și la 4/16 Noembrie fu priimit în audiență solemnă de M. Sa Sultanul.

Ca răspuns la acest prim pas făcut de noi, Împăratul Austro-Ungariei recunosc independenta noastră, numind încă de la 19 Septembrie pe Conte Hoyos de Spritzenstein în calitate de Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al său pe lângă curtea A. S. R. Domnul nostru. Conte Hoyos sosi în Bucuresci la 16 Octombrie, la 19 depuse copie după scrisorile sale de creanță în mâinile ministrului Af. Streine și la 21 fu priimit de către M. Sa Domnul în audiență solemnă la Palat, cu care ocazie depuse în mâinile Sale în prezența Ministrului Afacerilor streine, originalul acelor scrisori de creanță, redactate în limba latină și subscribe de Împăratul Franciscus Josephus.

Baron Stuart priimi scrisorile sale de acreditare mai târziu de cât ministru Austriac, abia la 11 Octombrie, în ziua intrării trupelor rusesci în stăpânirea Basarabiei, dar, fiind aici în Bucuresci și înaintat pe loc, D-sa presentă scrisorele sale de acreditare și le depuse în mâinele M. Sale Domnitorului asemenea în audiență solemnă, în ziua de 15 Octombrie. Aceste scrisori imperiale erau subscrise de Alexandru II și redactate în limba francesă. Prin ele Baron Stuart era acreditat numai în calitate de ministru resident, adică cu un grad mai jos de cât acela ce priimise Pr. I. Ghica, negreșit pentru că guvernul imperial voia să ne dovedescă și printr'acest act marea afecțiune ce ne păstra și fereala d'a ne umili și cu acea ocaziune.

Turcia numi la rândul său pe Soleiman Beî ca Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al său, și D-sa sosind în Bucuresci fu priimit de M. Sa în audiență privată în ziua de 1 Decembre și la 3 fu priimit în audiență solemnă. Cu acea ocazie D-sa remise M. Sale scrisorile sale de acreditare scrise în limba turcă și subscrise de Sultanul Abd-ul-Hamid.

Cele-lalte patru Puteri mari nu bine-voiră să fie tot atât de drepte cu România, ci găsiră de cuviință s'o supue la nisce cercări foarte crude mai nainte d'a intra în relațiunii regulate cu guvernul său. La 19 și 25 Septembrie D-l Vârnăv-Liteanu comunică Ministrului afacerilor străine, prin două note consecutive, cum că guvernul german nu va recunósce independența României până ce ea nu va executa toate dispozițiunile din tractatul din Berlin, și mai ales până ce nu va modifica Constituția și nu va înlocui art. 7 cu altul care va acorda drepturi evreilor și va împămînteni de de-odată pe toți evreii născuți în România. Ceva mai târziu puse pe tapet și chestiunea răscumpărării drumurilor de fier, o legă de acea israelită și ne-o opuse și pe ea ca p'o condiție sine-qua-non pentru recunósccerea independenței.

Față cu acest refus, guvernul român nu se dătu drept bătut, ci la 29 Septembrie repetă aceiași cerere de intervenire către agentul său din Paris, promițend că va da o rezolvare chestiunei israelite în termenul cel mai scurt ce-î va fi prin putință, dar prin o coin-

cidentă întâmplătoare tot într'aceiași zi D-l Calimachi Catargi depeșă, ca răspuns la nota de la 2 Septembrie, că în întrevederea ce a avut cu D-l Wadington D-sa i-a spus că, guvernul frances n'avea încredere în bunele dispozițiuni ale Camerilor române și că de o cam dată nu va putea să satisfacă cererea guvernului român.

După aceia la 2 Octombrie Ministru Afacerilor străine român scrisese o notă foarte căldurosă adresată contelui Corti Ministru afacerilor străine al Italiei, prin care îl ruga ca, în virtutea legăturilor de sânge ce uneau pe ambele țări, să recunoscă cu un moment mai curînd independența României. Aceiași cerere fu sprijinită și de ziarul italian *Avenire* din Roma care cerea cu insistență guvernului său ca să ne recunoscă neatârnrarea. A treia zi, adică la 4 Octombrie, mai trimise încă o circulară la reprezentanții români din statele care n'au stabilit încă relațiuni regulate cu noi, prin care îi invita să repete rugăciunile din trecut făcute într'aceiași sens, și anexă pe lângă acele note traducții după rezoluțiunile luate de Cameră și Senat prin care declarau că priimeau toate clausele din tratatul din Berlin. Mult se luptă Ministru român ca să înfrângă cerbicia diplomației europene, dar de surda îi fu truda, căci, ca răspuns la această notă, Agenții României din Berlin și Paris comunicară în ziua de 15 Octombrie că guvernele Franciei, Germaniei, Engliterei și chiar al Italiei nu ne vor recunoscă independența mai înainte de ce vom modifica și noi art. 7 din Constituție. Ceva mai mult, la 21 Octombrie ambasadorul Franciei din Berlin a făcut cunoscut D-lui Liteanu că a fost însărcinat de guvernul său ca să se înțeleagă cu D-l de Büllow în privința numirii unui Ministru plenipotențiar în România, și că aceste două Puteri vor acredita trimiși extraordinari pe lângă Curtea română în ziua în care va fi promulgată legea prin care se va stabili egalitatea de drepturi; apoi prin notele de la 5 și 12 Decembrie, Agentul nostru din Paris comunică răspunsul Ministrului Afacerilor străine al Franciei la ultimele interveniri care se mărginea a ne da numai povața d'a fi cu răbdare și d'a aștepta până când rezolvarea chestiunii evreesci va fi un fapt implinit. Aceiași povață din partea guvernului german fu comunicată și de D-l Liteanu prin notele de la 25 Decem-

bre 1878 și 6 Ianuarie 1879. D-l Bülov adăogă că, deja a numit pe D-l Iasmund Ministru plenipotențiar la Bucurescî, dar așteptă ca să 'și priimescă scrisorile de acreditare imediat după modificarea Constituției. Este prin urmare, adaogă iscusitul diplomat recunoscerea independenței în mâna Camerilor române; n'aŭ de cât să se grăbescă. Guvernul englez nu ne fu mai favorabil; el ne comunică prin reprezentantul său din Bucurescî cam pe la 10 Ianuarie 1879, că Englitera, pe simpatiele căreia România în tot-d'auna până atunci a putut să compeze, de aci înainte nu va mai fi tot atât de bine-voitoare, nu va considera tractatul din Berlin ca executat și nu va recunoște independența pe cât timp România nu va schimba pactul său fundamental în sensul ca în viitor să fie permis Evreilor d'a dobândi naturalizarea, măcar unul câte unul individual.

Vedând că nu era chip să înduplece pe marele Puteri d'a fi mai condescendente față cu noi, vedând că s'a deslănțuit contra noastră totă presa cea mare europeană, în mare parte redactată sau subvenționată de evrei, vedând că chiar marele țiar englez *Pall Mall Gazette* din Londra s'a declarat adversar înverșunat al nostru, și că cu o furie crescândă cerea ca guvernul englez să amâne recunoșcerea până după resolvarea chestiunii israelite, guvernul român renunță pentru moment d'a face stăruinți nefolcșitoare pe lângă guvernele cele mari, și în ziua de 28 Octombrie ceru Statele celor mici să 'i acorde aceea ce nu vrusese să 'i acorde marele Puteri. Ca să 'și ajungă scopul scrise într'acest sens D-luî Delianis, Ministrul Afacerilor streine al Greciei precum și Ministrului Serbiei, dar Ministru grecesc, de și conducea politica externă a unui stat mic, găsi de cuviință să nu facă nimic și să se mărginescă numai ca, prin nota de la 19 Decembrie, să salute cu o vie simpatie independența României și să promită că în curând va ridica pe Consulul său general la rangul de Ministru resident, ceea-ce nu făcu de cât după ce făcu acest pas toate Puterile cele mari. Sêrbiî fură mai condescendenți fiind în aceiași situațiune cu noi; ei ne recunoscură pe dată independența.

Într'acest timp Camerele lucrau, guvernul se lupta cu opozițiunea, cu o mulțime de alte dificultăți și chiar cu partisanii săi,

pentru ca să dea o soluție echitabilă grelei chestiuni evreesci, și după fie-ce succes dobândit se grăbea a-l comunica Puterilor și a le cere recunoscerea, dar ele răspundeau în mod invariabil: aveți puținică răbbare și așteptați până la resolvarea definitivă. Germania fu și mai crudă; ea comunică în ziua de 17/29 Martie D-lui Liteanu, că toate cercările noastre erau de prisos, ori-ce speranță d'a dobândi recunoscerea era zadarnică și Germania era ferm hotărâtă să nu facă acest pas, de cât numai după ce Camerele române se vor pronunța în privința drepturilor ce vor acorda Evreilor. Cu acea ocazie D-l de Büllow își exprimă fățiș temerea că Reprezențațiunea noastră națională, în urma recunoscerei, se va mărgini a da Evreilor nisce drepturi restrinse, încărcate cu nisce condițiuni foarte greu de implinit, ast-fel că prin fapte va face iluzoriu un drept solemn înscris în Constituție. Guvernul italian ce e drept fu mai omenos și bine-voi să rupă monotonia acestor răspunsuri descourajătoare; el bine-voi a ne legăna cu speranțe, răspunzând: Italia lucrază din răputeri ca să decidă pe cele-l-alte Cabinete d'a renunța la linia de conduită ce și-a impus, și în tot cazul ea va fi cea d'întâiu care va da semnalul d'a intra în relațiuni normale cu noi, și va face acest pas de-odată cu Serbia.

Serbia recunoscă independența la 9 Iunie 1879. Într'acea zi D-l Petronievici remise M. Sa Domnului scrisorile sale de acreditare, prin care Prințul Milan Domnul Serbiei îl însărcina să-l repesinte în calitate de Ministru resident pe lângă M. Sa. Suveranul micului Stat abia declarat independent fu mai curajos de cât acela al Italiei. M. Sa precum și guvernul Italian, cu toate că era în capul unui stat ce se prenumăra între Statele cele mari, însă, fiind prea strins legat prin interese politice de cele-l-alte State ostile nouă, și mai cu sémă de Englitera, a fost nevoit să amâne din nou recunoscerea, și în cele din urmă să mărturisască, că, cu totă buna-voință ce avea d'a fi în cele mai bune raporturi cu noi, nu va putea să ne recunoscă independența de cât odată cu Englitera, tocmai cu acea putere peste care se făcuse mai mult stăpână alianța israelită. Ea făcu ceva și mai mult; pe la 5 Noembre trimise Baronului Fava scrisori de creanță în calitate de Ministru pleni-

potențiar, cu reserva d'a le presenta atunci când va priimi ordin de urmare, dar pe urmă se resgândi și chiar a doua zi, fiind dojenită de către cele-l'alte trei Puteri care se declarase ostile nouă, trimise ordin Baronului Fava la Bucuresci, ca să le trimetă înapoi mai 'nainte d'a face uz de dînsele.

Vedënd că nu era chip d'a îndupleca pe puterile cele mari să ne recunoscă independența mai înainte d'a se da o soluțiune chestiunei evreesce, guvernul român, pe de o parte se puse cu ardore să resolve cu un moment mai curînd acéstă chestiune, iar pe de alta își îndreptă privirile spre Statele cu care nu aveam încă stabilite legături diplomatice și representațiunii permanente, și se hotărî să trimetă într'acele State misiuni speciale care să facă cunoscut suveranilor lor independența României. Pentru a aduce la îndeplinire acéstă hotărâre, în ziua de 16 Decembre 1878 însărcinâ pe D-l N. Calimachi Catargiu să mERGă la Bruxelles și Haga să presinte Regelui Belgiei și al Olandei scrisori prin care să le notifice independența României. Asemeni la 9 Ianuarie 1879 însărcinâ pe Pr. Grigorie Bibescu Brâncoveanu ca să mERGă la Stokholm și Kopenhaga spre a comunica acelaș fapt Regelui Suediei și Norvegei și Regelui Danemarcei; iar ceva mai târziu însărcinâ cu o misiune identică pe D-l A. Plagino pe lângă Regele Spaniei și acela al Portugaliei. La 28 Februarie Principele Brâncoveanu noul trimis extraordinar priimi de la M. Sa scrisorile de acreditare într'acéstă misiune temporarie precum și cele de notificare. La 7 Martie D-sa fu priimit de M. Sa Domnul în audiență de congediu și la 17 Martie plecâ spre Stokholm însoțit de maior Bărcănescu în calitate de atașat militar pe lângă persoana sa. Acéstă misiune sosi la Stokholm în ziua de 22 Martie și la 24 fu priimită într'un mod strălucit în audiență solemnă în palatul Regal de către M. Sa Regele Oscar, căruia Pr. Brâncoveanu îi înmânâ scrisorile prin care M. Sa Domnul României îi făcea cunoscut independența Țării Sale.

După ce luă parte la un mare banchet și la o frumósă recepțiune urmată de bal date în onórea sa, misiunea română plecâ spre Danemarca și la 30 Martie sosi la Kopenhaga. Ea fu priimită cu aceeași strălucire în audiență solemnă de către M. Sa Regele Cris-

tian în ziua de 2 Aprilie. Cu acea ocazie Pr. Brâncoveanu îi înmână scrisorile M. Sale Domnului. La 5 Aprilie Pr. Brâncoveanu plecă la Bucuresci spre a raporta M. Sale și guvernului peripețiile recepțiunii ce a întâmpinat la cele două Curți Regale, iar maior Budișteanu plecă spre Paris ca să însoțească pe d-l N. Kalimachi Catargiu în aducerea la îndeplinire a misiunii D-sale. D-l Catargiu, după ce plecă din Paris, ajunse în ziua de 10 Aprilie 1879 la Amsterdam unde se găseu M. L. Regele și Regina Olandei în călătorie de nuntă, și a doua zi îi presentă de o cam dată numai o scrisoare prin care l felicită pentru căsătoria M. Sale cu Principesa Emma de Waldeck vara M. Sale Reginei, care avusese loc în luna Ianuarie trecut în castelul de Arolsen, de și asistase la acea căsătorie ca reprezentant al M. Sale D-l senator St. Bellu. Nu îi presentase și scrisorile privitoare la recunoșcere, căci, din convorbirea ce a avut cu Ministrul Afacerilor străine al Olandei, a priceput că momentul n'ar fi fost bine ales pentru aducerea la îndeplinire a acestei sarcini, căci guvernul Olandes era legat, ca toate guvernele Statelor de a doua mână față de Puterile cele mari, d'a nu recunoște independența României mai 'nainte d'a face ele primul pas.

Ca răspuns la misiunea Pr. Brâncoveanu, M. S. Regele Suediei și al Norvegiei trimise în România pe Baronul d'Essen, reprezentantul său la Viena, care sosi în Bucuresci la 7 Maiu, însoțit de maiorul conte de Fröhlich, și în ziua de 9 Maiu amândoi fură priițiți la palat în audiență solemnă de mare aparat. Cu acea ocazie Baron d'Essen înmână M. Sale Domnului nostru o scrisoare de mulțumire pentru notificarea Independenței României ce i-a făcut prin intermediul Pr. Brâncoveanu. Tot odată M. Sa mulțumi călduros Domnului nostru pentru atențiunea particulară cu care fiul Seu a fost priimit la curtea M. Sale. Séra a avut loc la palat un prînz de gală dat în onórea ambasadorului, la care au asistat, pe lângă miniștri și curtea domnescă, Mitropolitul primat și Pr. Brâncoveanu. M. Sa Domnul a ridicat un toast în sănătatea regelui Suediei și al Norvegiei. Misiunea suedeză luă parte la serbarea zilei de 10 Maiu și plecă la Viena la 15.

După ce plecâ această misiune, sosi în Bucuresci în ziua de 30 Maiu D-1 Șamberlan de Falbe, trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al M. Sale Regelui Danimarcei la Viena, care fu priimit cu aceeași pompă ca și cel al Suediei, în audiență solemnă la Palat spre a remite M. Sale Domnului scrisorile Soveranului său, prin care îi mulțumea pentru comunicarea Independenței României, și pentru a-i remite insemnele ordinului Elefantul.

În ziua de 1 Iunie M. Sa Domnul dădu în onórea acestui trimis extraordinar un prinz de gală, care, cu tótă excesiva căldură ce domnea, avu loc în sala de mâncare a Palatului. A doua și trimisul danez plecâ din Bucuresci spre a se înapoia la Viena. Aci se terminâ prima parte a misiunilor extraordinare, trimise pentru a face cunoscută Púterilor Independența României.

Intr'acest timp Camere și Guvern își dătuse tóte silințele ca să ajungă la o înțelegere spre a da chestiunei israelite o soluțiune echitabilă, acceptabilă și fără de pericol pentru viitorul nostru național. Tot de odată Púterile streine care ne țineaũ în provisorat, continuaũ d'a ne ține în aceeași situațiune, și pentru a nu ne face să pierdem răbdarea nici să stăm pe loc, o parte din ei ne amenințăũ cu interveniri și constrîngerii silnice, iar altă parte ne îmbuna, scuzându-se de măsurile extreme ce erau siliți să ia contra noastră, aruncând vina unii asupra altora. Ast-fel la 26 Maiu D. Várnav Liteanu comunică Min. Af. streine o lungă convorbire ce a avut cu contele de St. Vallier, ambasadorul Franciei din Berlin. În cursul acelei covorbiri D-sa a declarat că Englitera ar fi recunoscut Independența, dacă n'ar fi fost împiedecată de către Francia, cu care ea vrea să mérgă în comun acord într'acéstă chestiune. Francia însă, a cărei protecțiune a fost fórte profitabilă Principatelor Dunărene, era nevoită a insista chiar în interesul României, ca să termine odată într'un sens liberal cu chestiunea evreiască, modificându-și legile sale incomplete.

Intr'același timp, pentru a-și vedea independența prinđend puternice legături, guvernul român mai făcu încă câte-va acte ca să afirme și mai mult existența sa, înființâ mai multe posturi diplomatice și consulare prin țările care ne recunoscuse independența,

și dătu o dezvoltare cât putu mai mare relațiilor noastre internaționale, potrivit cu noua situațiune ce ne-am creat.

Prin art. 37, 38 și 39 din legea organică a Ministerului Afacerilor streine, modificată la 9 Februarie 1878 și prin legea suplimentară relativă la legațiunile și consulatele române în străinătate promulgată la 14 Februarie 1879, guvernul român a fost autorizat să înființeze în diverse capitale din străinătate legațiuni de două grade, unele de gradul I-iu conduse de Trimiși extraordinari și Miniștri plenipotențiar, și altele de gradul II-lea conduse de Miniștri rezidenți, înzestrate cu personalul necesar compus din Consilierii de legațiune, secretarii de trei clase, atașați și interpreți; a mai fost autorizat să înființeze și Consulade generale, Consulade și vice-consulade stabilite prin porturi și centre comerciale importante pentru transacțiunile noastre comerciale, unele conduse de funcționarii de carieră și altele de Consul și Vice-consul onorifici, toate acestea conduse de Consul general, Consul și vice-consul, având sub ordinele lor cancelarii și dragoman, potrivit cu importanța lor, cu îndatorire d'a desvolta relațiunile noastre comerciale și d'a crea debușuri pentru produsele solului țerei noastre.

Primul Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar numit în această calitate de M. Sa fu D-I I. Bălăceanu care priimi scrisorile sale de creanță ca reprezentant al Său pe lângă Curtea din Viena în ziua de 11 Septembrie 1878. Al doilea fu generalul Pr. I. Ghica care fu numit ca Trimis extraordinar și Ministru extraordinar pe lângă Curtea din St. Petersburg în ziua de 28 Septembrie același an, și al treilea care dobândi aceeași însărcinare pe lângă Curtea din Constantinople în ziua de 30 Septembrie fu D-I D. Brătianu.

Primul consulat înființat de guvernul român fu în Basarabia de curând deslipită de patria mămă cu reședința în Ismail, și primul Consul fu D-I Iacob Livescu care fu numit în ziua de 22 Ianuarie 1879. La 14 Aprilie fu numit D-I Lăscăruș Catargiu Ministru rezident la Belgrad; la 21 Maiu fu numit D-I Al. Stoianovič Consul al României la Ruscuc; la 13 Iulie D-I Al. Fara fu numit Consul general al României la Constantinople; la 24 Iulie fu numit D-I Al. Sturdza agent diplomatic și Consul general al României

la Sofia; la 17 Septembrie fu numit D-l Christ. Balaş Consul general la Odesa; tot în aceeaşi zi fu numit D-l de Lindheim Consul general onorariu la Viena; la 20 Octombrie fu numit D-l de Dimitrio Consul onorar la Triest, la 24 Octombrie fu numit D-l G. Lenş Consul general la Salonic; la 15 Decembrie fu numit D-l E. Voinescu Consul general la Buda-Pesta şi la 28 Decembrie fu numit D-l C. Exarchu Ministru resident la Athena.

În timpul în care se făceaū aceste numiri în ţerile cu care legasem deja relaţiuni diplomatice regulate, guvernul român îşi da toate silinţele să resolve chestiunea israelită, unica piedică ce se opunea pân'atunci în calea recunoscerei şi de cele-l'alte Puteri. Acest mare act deveni în fine un fapt împlinit în ziua de 12 Octombrie prin promulgarea legii modificătoare art. 7 din Constituţie, şi la 11 Noembrie prin promulgarea legii de împămîntenire a 888 de evrei care aū luat parte la răsboiū. Imediat după promulgarea acestor două legi Ministrul Afacerilor streine al României prin circulările de la 12 Octombrie şi de la 12 Noembrie aū cerut din nou recunoscerea independenţei ţerei sale, care s'a supus întru toate cerinţelor Tractatului din Berlin, deschidēnd evreilor porţile împămîntenirei şi le-a înlesnit calea ca să intre în familia română, dar curind după trimiterea acestor note, guvernul român prin răspunsurile ce a priimit s'a încredinţat că era şicanelor şi a străgănilor tot n'a trecut.

La 19 Octombrie Agentul României din Paris comunică Ministrului său, că soluţiunea dată de Cameră chestiunei israelite n'a mulţumit pe D-l de Wadington, că alianţa israelită cerea cu insistenţă ca Francia să nu se declare mulţumită cu soluţiunea dată şi că dintr'acea cauză recunoscerea era din nou amănată.

La 8 Noembrie girantul Agenţiei din Roma comunică că ambasadorul Franciei d'acolo i-a făcut cunoscut că cabinetul din Paris nu cuteza să ia iniţiativa d'a propune recunoscerea mai nainte d'a stabili o înţelegere cu cele-l'alte Puteri, şi mai cu sémă cu cea din Berlin în privinţa chestiunei evreesci. În fine la 26 Noembrie puterile îşi datură cărţile pe faţă şi Agentul din Berlin comunică că guvernele Franciei, Angliei şi Germaniei vor recunósce inde-

pendența într'aceiași zi, că nici o intervenire izolată nu va putea să le despartă și că Germania subordona recunoșcerea rezolvării chestiunii drumurilor de fier.

Într'acest timp la 11 Noembre M. Sa Domnul priimi în audiență pe D-1 Evloghie Gheorghieff numit de către guvernul Bulgar ca prim agent diplomatic în Bucuresci, care 'i înmână o epistolă autografă a Domnului său adresată Domnului nostru, prin care'l felicită c'a dobândit independența; la 24 Noembre baron Fava comunică guvernului român că Italia recunoscea independența și cerea M. Sale să accepte numirea contelui de Tornieli ca Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al M. S. Regelui Italiei pe lângă M. Sa Domnitorul României. La 6 Decembre contele de Tornieli, sosind în Bucuresci în ajun, fu priimit în audiență solemnă la Palat și încredințat M. Sale Domnului scrisorile sale de acreditare. La 1 Februarie D-1 A. Keun fu numit însărcinat de afaceri a Regelui Olandei. În ziua de 3 Februarie D-1 M. Krețulescu încredințat Regelui Italiei scrisorele sale de acreditare ca Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar a M. Sale Domnului României pe lângă Curtea regală din Roma.

În fine ziua cea mult așteptată sosi, la 26 Ianuarie 1880 legea și convenția răscumpărării căilor ferate române fu promulgată, și la 8 Februarie protestele alianței israelite fură date la o parte, resolvarea chestiunii israelite fu găsită acceptabilă, și Francia, Anglia și Germania recunoscură prin notă colectivă independența României. Tot în aceiași zi se presentă la Palat D-1 Withe și presentă M. Sale scrisorile de acreditare în calitate de Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al M. S. Reginei Marei Britanii pe lângă M. Sa Domnul nostru. Grecia care deși e, precum se scie, o putere mică, mult mai mică ca România, totuși găsi de cuviință ca cu acea ocazie să jöce rolul de Putere mare și recunoscă independența României abia la 11 Februarie, în urma tuturor celor alte Puteri. În schimb D-1 C. Exarchu încredințat regelui Greciei scrisorile sale de acreditare ca Ministru resident pe lângă Curtea din Atena în ziua de 21 Februarie.

D. Wesdehlen încredință scrisorile sale de acreditare ca Trimis Extraordinar și Ministru Plenipotențiar al Germaniei în mânele M. S. în ziua de 27 Februarie. Scrisoarea prin care Împăratul comunica M. Sale această numire era scrisă într'un stil foarte afectuos. Prin ea M. Sa recomanda cu căldură pe trimisul Său. În capul ei se afla titulatura: «*Printe Serenissim și prea scumpă vere*» la finele ei era cuvântul: «*Afecționatul A. V. vër, Wilhelm*» și la sfârșit era contrasemnată de Pr. de Bismarck. D-l Ducros Aubert Ministrul Franciei fu priimit cu același titlu în ziua de 28 Februarie. La 24 ale aceleiași luni M. Sa priimi în audiență solemnă pe D-l D'Aubepine-Sully care îi remise scrisorile sale de acreditare în calitate de însărcinat de afaceri al Prințului de Monaco, și la 17 Martie pe D-l de Jooris care prezintă scrisorile prin care era acreditat ca Ministru resident al Regelui Belgiei. După aceea la 28 Martie Ministru Germaniei încredință M. Sale marele ordin al Aquilei negre ce îi-a conferit M. Sa împăratul imperiului german, și în ziua de 17 Aprilie se publică decretul prin care erau numiți în calitate de Trimisii extraordinari și Miniștri Plenipotențiarî ai României: D-l M. Kogălniceanu la Paris, D-l N. Calimachi Catargiu la Londra, D-l G. Vârnăv Liteanu la Berlin și D-l M. Mitilineu ministru resident la Bruxelles. Această legățiune nefiind prevădută în legea generală fu înființată prin o lege specială promulgată la 19 Februarie 1880.

După ce deveni un fapt împlinit și acest dificil pas, în ziua de 11 Februarie M. Sa trimise din cabinetul său scrisori adresate capetelor tuturor statelor din univers prin care le făcu cunoscut independența României, începând cu M. S. Regele Spaniei. Tot-deodată trimise din noie pe D-l N. Calimachi Catargiu Agentul nostru din Paris în misiune extraordinară, și D-sa ajungând la Bruxelles încredință în ziua de 21 Februarie M. S. Regelui Belgiei scrisorile prin care M. Sa îi făcea cunoscută independența României. După ce și a îndeplinit această sarcină, a plecat spre Haga, unde sosind, în ziua de 28 Februarie înmână nisce scrisori identice M. S. Regelui Olandei. Tot într'același timp plecă din Bucuresci D-l Al. Plagino fost Ministru și Comisar General al României pe lângă ar-

mata rusă ca să comunice acest eveniment Regilor Spaniei și Portugaliei. Ajungând la Paris D-sa nu plecă imediat la Madrid din cauză că M. Sa Regele Alfons XII era într'acel timp ocupat cu rezolvarea unor chestiuni politice interioare de oare-care importanță. De îndată însă ce M. Sa putu să fie vizibil, D-l Plagino, după ce stătu cât-va timp la Paris, porni spre Madrid, și ajungând acolo, în ziua de 1 Martie dătu M. S. Regelui Spaniei scrisorile prin care M. S. Domnul nostru îi făcea cunoscut independența României. Aceiași sarcină o îndeplini D-sa și la Lisabona pe lângă M. S. Regele Portugaliei în ziua de 19 Martie.

Ca răspuns la acest act de curtoasie, M. S. Regele Spaniei, conformându-se usurilor diplomatice, trimise la Curtea Română pe Marchizul de Benomar în calitate de Trimis extraordinar care, sosind în Bucuresci, înmână M. S. Domnului în ziua de 30 Aprilie o scrisoare prin care îi mulțumea pentru misiunea încredințată D-lui Plagino și îl felicita pentru dobândirea independenței. Tot pentru a îndeplini această formalitate D-II. A. Keun fu priimit de M. Sa în audiență solemnă în ziua de 17 Maiu, cu care ocazie prezentă M. S. o scrisoare de mulțumire din partea M. S. Regele Olandei, precum și insemnele Marei Crucii a ordinului: *Leul neerlandez*. La 2 Maiu Marchizul d'Aubepine-Sully încredințase M. S. insemnele Marei Crucii a ordinului *sf. Carol de Monaco*. În fine la 20 Iunie vicecontele de Valmor Trimis extraordinar al M. S. Regelui Portugaliei, sosit în ajun în Bucuresci, remise în audiență solemnă scrisoarea prin care suveranul său mulțumea M. Sale pentru misiunea D-lui Plagino, și la 27 August M. S. Domnul priimi în castelul din Weimburg, pe când se afla în vizită la părinții Săi, pe generalul Jeetze care în calitate de Trimis extraordinar al Regelui Bavariei îi încredință din parte-i marele cordon al ordinului *Sf. Hubert*. Ca consecință a recunoșterii independenței României de către marele Puteri, în ziua de 17 Aprilie 1880 D-l G. Várnava Liteanu fu priimit în audiență solemnă de M. S. Împăratul Germaniei, căruia îi remise scrisorile sale de acreditare ca Ministru plenipotențiar al M. Sale Domnului României cu reședința la Berlin; în ziua de 19 Iulie D-l N. Calimachi Catargiu merse la Londra și încredință

M. S. Reginei Marelui Britanii scrisorile sale de creanță prin care era numit ca Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al României pe lângă persoana M. Sale, cu reședința la Londra; și în fine la 24 D-I M. Kogălniceanu încredință Președintelui Republicei Franceze scrisorile prin care M. S. îi încredința aceiași însărcinare pe lângă persoana sa cu reședința în Paris. Pentru ca Grecia să nu se despartă nici de astă dată de concertul marelor State europene din care nu făcea parte, D-I Dragumis presentă M. Sale scrisorile sale de acreditare ca Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al M. S. Regelui Greciei în ziua de 20 Iulie.

Intr'acest timp încep să sosescă scrisorile prin care capetele Statelor, care au primit numai scrisori de notificare din partea M. Sale, îi răspundea de primire și îl felicita pentru dobândirea independenței României. Prima scrisoare fu primită de la Preș. Confederațiunii republicei *Elvețiane*; ea sosi în ziua de 11 Iunie 1880. După aceea sosi de la Preș. Republicei *Guatemala* la 13 Octombrie; apoi de la aceia ai republicilor *Venețuella* și *Argentina* la 30 Octombrie; de la acela al rep. *Peru* la 10 Noembrie; de la regele insulei *Haway* la 19 id. și de la Preș. rep. *St. Salvador* la 22 id. De la Sultanul de *Zanzibar* asemenea scrisoare sosi la 5 Decembrie; de la Preș. rep. *Nicaragua* la 9 id.; de la Preș. rep. *Chili* la 22 id. și de la Preș. rep. *St. Domingo* la 24 Decembrie. Ca consecință a aplanării cu bine a chestiunii Arab-Tabiei și ca reprezentantul său să nu rămăe singur făcând excepție, Împăratul Rusiei numi în ziua de 9 Decembrie pe Principele L. Urusov în calitate de Trimis extraordinar și Ministru plenipotențiar al său pe lângă M. Sa Domnul nostru. Principele Urusov sosind în Bucuresci presentă scrisorile sale de creanță în ziua de 29 Decembrie 1880. Cu câte-va zile mai înainte, adică la 24 Decembrie, Ministru Germaniei înmână M. Sale marea cruce a ordinului *Württemberg*: *Șoimul alb*. Ast-fel se termină anul 1880 care fu atât de bogat în fapte îmbucurătoare pentru noi Români.

În anul 1881 care fu și mai bogat, cum vom vedea mai la vale, la 13 Ianuarie guvernul Statelor Unite ale Americii de Nord numi în România un însărcinat de afaceri în loc de consul general, și la

19 d-1 Schuyler presentă M. Sale scrisorile sale de acreditare în această calitate. După aceia M. Sa priimi scrisori de mulțumire pentru recunoșcerea independenței din partea Preș. rep. *Mexicului* la 15 Ianuarie; din partea Regentului *Chinei* la 21 Ianuarie; din partea Preș. rep. *Columbiei* la 11 Februarie, din partea Preș. rep. *Haiti* la 26 Februarie; în fine din partea Șahului *Persiei* la 8 Aprilie. De aci în colo felicitările proclamării independenței, fură confundate cu acelea ale proclamării Regatului, despre care voiū vorbi în capitolele următoare. Însir aci întréga enumerare cronologică a seriei scrisorilor de recunoșceri, ca să nu le mai repet în urmă încă o dată, după ce voiū termina cu descrierea proclamărei independenței.

La 15 Septembre M. Sa priimi o scrisore de felicitare pentru ambele evenimente din partea Regelui *Insulelor Sandwich* și din partea Regelui *Siamului*; la 26 id. din partea Împăratului *Chinei* și a Șahului *Persiei*; la 10 Noembre de la Sultanul *Fezului* și al *Marocului*; în fine la 29 Ianuarie 1882 de la Impăratul *Japoniei*.

XVIII.

Proclamarea regatului României.

Anul 1877 fusese pentru România izvorul a multe fapte bine-făcătoare și născătorul unei erii cu totul nouă pentru istoria sa politică. În acel an națiunea întrăgă fără deosebire de partide politice voi să se afirme cu stăruință și energie ca națiune îndestul de bine preparată pentru a intra și a se număra între națiunile europene înaintate în civilizațiune, și dovedi lumei într'un mod strălucitor că calitățile strămoșesci n'au perit, că însușirile rasei din care se trage n'au slăbit și că din contră ele s'au dezvoltat și au sporit.

Ce era România la 1 Ianuarie 1877? o țerișoră vasală celui mai putred și mai înnapoiat dintre imperii: Turcia, și ce deveni la 31 Decembrie același an? o țără neatirnată prin ea însăși, victoriosă prin eroismul fiilor săi și sburând cu mândrie pe câmpul de onore din victorie în victorie, ne ajutată de nimeni.

La început umilită, la sfirșit falnică, la început nesocotită, la sfirșit temătoare, la început batjocorită, la sfirșit admirată, la început nesocotită și la sfirșit pismuită; o epocă întrăgă plină de cele mai transformătoare tranzițiuni în câte-va luni! Tôte aspirațiunile cele mari după care au suspinat cu dor toți strămoșii noștri și pentru care și-au vărsat sângele și comorile: Mircea, Ștefan, Țe-

peș, Mihaiu, Ión Vodă și toți marii eroi ai némului românesc, fură realizate cu prisos numai în câte-v a zile!

Asemenea epoce nu vin de două ori în destinele unei națiunei; ferice sunt popórele acelea care știu să profite de ele, și mai cu sémă ferice, de o mie de ori ferice de conducătorii lor cari știu să le ghicéscă, să le prepare, să le creeze și apoi să tragă din ele tóte folósele. Printr'asta se deosibesc națiunile și ómenii cei mari din leota de pigmei. Datoria ne calcă a mărturisi cu francheță că conducătorii României din acel an au știut să prepare cu dibăcie marele evenimente și că națiunea a știut să tragă cu vrednicie din ele tóte folósele putincióse.

Rěsbóe între Rusia și Turcia au mai fost multe de la 1712 încoa; armatele Țarului au mai trecut dincoa de fruntarii și încă de mai multe ori, sub pretext d'a apăra creștinătatea de prigonirile păgănesci, dar nici o dată Români n'au cules ródele ce au cules acum. Rușii până la 1877 intrau în țéră cu crucea în mână ca amici și protectori, dar globeau orașele, rechisiționau satele, luau ómenii de beilic, devastau și pârjoleau tot ce întâlneau în cale, și apoi, după ce încheiau pacea, se întorceau în patria lor lăsându-ne țara tot umilită cum au găsit'o, dar mai sěrăcită și mai împilată de cum au găsit'o.

De astă-dată însă lucrările s'au petrecut cu totul alt-fel; au fost între Români ómenii curagioși cari au cutezat să ȋică puternicul Țar când el a amenințat moșia Românescă cu tradiționala in-vaziune:

— Sire, noi ne vom opune contra formidabilelor vóstre puteri dacă veți intra cu sila, și sunt sigur că, chiar dacă ne veți sdrobi, nu vă veți putea opri d'a ne stima.

Auđind acest rěspuns semeț dar demn, Țarul uimit de atâta îndrăsnelă rămase încremenit, se supără chiar, dar nu intră în România fără de voia noastră, și închee cu noi cunoscuta convențiune care ne păstra intacte: forma de guvern, administrația, armata și nesupărata funcționare a tot organismul nostru politic. Nu s'au purtat Rușii ast-fel pentru că s'a speriat de semeția noastră, ci pentru că a admirat curagiul cu care conducătorii noștri ne-au apėrat

drepturile, și s'a ferit d'a provoca conflicte chiar cu un Stat creștin și chiar în momentul în care armatele sale intrau în răsboi cu Turcii spre a veni în ajutorul creștinilor, și a crea prin ele complicațiuni ne plăcute.

În urma acestei convențiuni Rușii, precum am vădut din descrierile făcute la timp, au intrat în țera noastră ca amici; au plătit toate stricăciunile și aprovisionările făcute prin bună înțelegere, și când au avut nevoie de ajutorul ôstei noastre n'au mai încorporat-o în legiunile lor ca pe tunarii și grănicerii noștri la 1854, ci cooperară alături cu noi ca egal cu egal, gustară împreună cu noi amărăciunile nereușitei și bucuriele isbândeii, împărțiră împreună cu noi lauri victoriei și ne numi aliații lor

Acestea sunt fructele ce culeg ômenii cu inimă bărbată și cerbicie ne înfrintă; iată pentru ce se deosebire rezultatele de acum de cele de mai înainte, de și mai înainte oștenii noștri s'au bătut tot cu aceeași vrednicie, tot cu aceeași bravură și tot cu aceeași netemere de mörte.

Vrednicia Românilor de la 1877 pe câmpul de resbel și pe terenul politic avu drept rezultat proclamarea independenței României și recunoscerea ei într'un mod formal prin tractatul de la Berlin. Printr'acest act totul era săvârșit pentru noi: România era independentă, Europa întrégă numise Miniștri plenipotențiar și intrase cu guvernul Român în relațiuni regulate, ținta tuturor aspirațiunilor noastre era pe deplin realizată; restul era decorum, etichetă, podóbă.

Pentru noi Capul statului Român era *Domn*, adică de sine stăpânitor, rege, împărat, suveran absolut ori constituțional, cum am vrut noi după timp și împrejurări, și tot Domn putea să rămăe, dar restul Europei nu se gândea tot ca noi. Pentru cele-l-alte națiuni titlul de Domn era încă o rămășiță a reminiscențelor de vasalitate de tristă memorie: tot voevodul, tot gospodarul regulamentului organic, tot principele vasal; schimbarea etichetei era dar de rigóre.

Noi nici nu ne gândeam la ea, dar opiniunea publică streină avea ochii ațintați tot spre ea și sta mereu la pândă ca s'o vadă când de când schimbată și și bătea capul ca să ghicescă mai di-

nainte când se va realiza și ce obstacole politice se opunea d'ă nu se împlini mai curând ?

Fie-ce mișcare a Capului statului și a guvernului Român era interpretată de presa europenă ca o negoțiere pentru dobândirea titlului, de regat și fie-ce călătorie ca o solicitare pentru a ajunge la scop. Dacă Măria Sa se duse tòmna trecută în Germania spre a'și vedea părinții și a regula în familie chestiunea succesiunii tronului, și daca, cu această ocasiune făcu câte o vizită impusă de rigórea etichetei împăratului Austriei și Germaniei, politicienii și reporterii ȋiarelor împrăsciară în tótă lumea vuetul că Principele României a plecat în Europa ca să tocmescă prețul cu care să obție pentru el titlul de rege și pentru țera sa pe acela de regat. Asemeni dacă D-l Prim-Ministru Brătianu a fost priimit în audiență de Împăratul Austro-Ungariei și acela al Germaniei în anul 1880 și după aceea aș avut întrevederi cu Baronul de Haimlerle, cu Principele de Bismarck, cu D-l de Radovic și cu alte personaje marcante din ambele imperii, și iarăș dacă D-l Ministru al aface-rilor streine după atunci a mers la băi în Austria spre a'și restabili sănătatea, reporterii ȋiarelor aș întrevădu tot un scop politic relativ la regalitate și aș inventat felurite coniecturi din acele vizite și din această călătorie balneară. În fine era pretutindenî împrăsciată credința că România tindea să dobândescă titlu ce avea dreptul să porțe, titlul ce merita, adică pe acela de regat, și tótă lumea aștepta ȋiua de 10 Maiu ca o ȋi destinată pentru adoptarea acestui titlu.

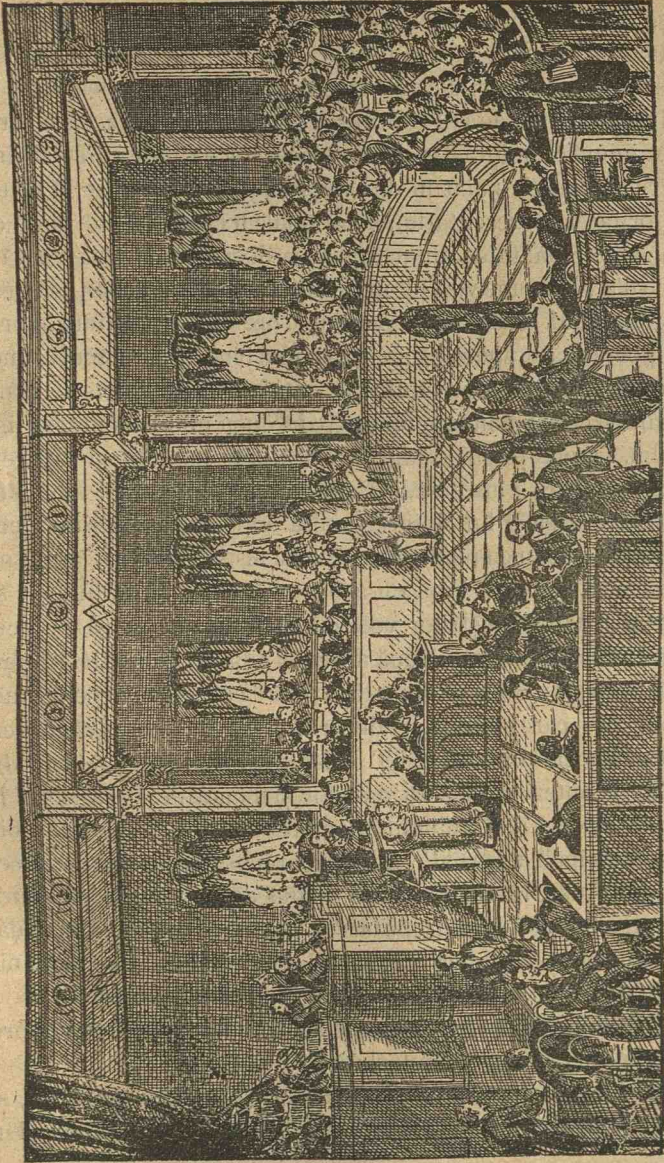
Românii însă care tot ce aș dobândit mare și glorios acum ca tot-d'ă-una, aș dobândit numai cu ei și prin ei, prin răbdare, tact și cumpănire, ca să vie în mod firesc la timpul priincios, aș voit să dobândescă și acest titlu, acest decorum, această etichetă, *tot prin ei și cu ei*, adică fără de nici un ajutor strein și să merite deviza cea nouă ce 'și-aș însușit de curând și aș pus-o pe noua lor decorațiune, pe aceea a Corónei României: *Prin noi însine*.

Pe când Europa era frământată de resolvarea chestiunii grecesci și de cele petrecute în Egipt prin revolta lui Arabi-Pașa care a adus după sine ocuparea Egiptului de către trupele Engleze ce

duréză și ađi, și pe când se găsea înmărmurită de odiósa crimă care a smuls din numărul celor vii pe fostul nostru aliat, pe Alexandru al II-lea, pe împăratul Rusiei, care a admirat atât de mult pe câmpul de onóre bravura oștenilor noștri și adesea ȳ-a apărat contra asupririlor celor ce'l înconjuraă, iată că de o dată și fără de veste se întemplă un eveniment de nimeni așteptat, de nimeni preparat, un produs al primului moment, un fiú al imboldului instantaneú

În ziua de 13 Martie D-l T. L. Maiorescu luă cuvântul în Cameră spre a desvolta o interpelare privitoră la politica generală a guvernului liberal, și cu acea ocașie pronunță cel mai violent și mai veninos dintre tóte discursurile sale. D-sa făcu aspre critice mai ales politicei interioare a guvernului care ar micșora după D-sa prestigiul țerei și ar slăbi dinastia. D-sa începu prin a spune că guvernul și partidul liberal hrănea și încuragia idei revoluționare, propaga săú lăsa să se propage scrieri incendiare și ațitare la turburări, prepara asasinatē saú simulacre de asasinate, insinuând că atentatul lui Pietraru, a cărei victimă fusese de curând D-l Brătianu, a fost preparat și pus în executare de către guvern, și termină prin a acusa guvernul că n'ar fi sincer monarhic și sincer dinastic, și că membri acestui guvern, ca vechi aderenți ai republicei, ar hrăni idei republicane, n'ar fi un guvern de ordine ci de desordine, un partid care tolera și chiar susținea pe mulți nihilști și propagatori de idei revoluționare. D-sa merse mai departe, acasă pe Miniștri și pe D-l Rosetti că se fereaă de a proclama regatul, căci preparaă pe sub ascuns proclamarea republicei și surparea dinastiei, ba încă spuse că D-l Brătianu a făcut câte-va acte pregătitoare stabilirei succesiunii tronului în România numai cu scopul d'a masca intențiunile sale antidinastice.

D-l Prim-Ministru I. C. Brătianu se apără în modul cel mai victorios contra tuturor acestor acușățiuni și făcu declarațiunea că viitorul cel mai apropiat il va desvinováți de tóte aceste acușățiuni. După aceia mai vorbiră pro și contra guvernului: D-nii N. Ionescu, A. Stolojan, C. A. Rosetti, P. P. Carp, N. Fleva și iarăși Primul Ministru apoi în urma cuvântărei D sale, Adunarea Deputaților

Proclamarea României ca regat în ziua de 14 Martie anul 1859.

închise discuțiunea și trecu la ordinea zilei cu mare majoritate. Furtuna din Cameră fusese potolită, dar cu toate acestea publicul cel mare, opiniunea publică rămase încă sub impresiunea penibilă a cuvintelor rostite de D-l Maiorescu și bănuiala începu să se strecoare în inimele mulțimei. Ca să risipescă acea temere D-l Prim-Ministru se duse la palat în dimineața zilei de 14 Martie, îi spuse că majoritatea reprezentațiunii naționale îi cerea cu stăruință ca să proclame regalitatea chiar într'acea zi și ceru M. Sale ca să îi dea voie d'a se supune voinței majorităților și d'a consimți să proclame regatul. M. Sa de o cam dată făcu oare-care obiecțiuni în privința oportunității, spuse că nu era timpul bine ales, tocmai atunci când împăratul Rusiei era întins pe catafalc mort și ucis de mâini criminale, și ceru amânarea măcar până după înmormântarea împăratului. La aceste obiecțiuni D-l Brătianu precum și toți ceilalți miniștri care îl însoțise la Palat, îi spuse că ori-ce amânare după interpelarea D-lui Maiorescu era imposibilă, mulțimea era surescitată, opiniunea publică o cerea cu insistență și guvernul nu mai putea să se opue. Față cu această stăruință M. Sa fu silit să consimtă, și dătu Miniștrilor voie d'a face tot ce vor găsi de cuviință într'această privință. După aceea în ziua de Sâmbătă 14 Martie anul 1881, și a doua zi după desvoltarea acelei interpelări memorabile, prin care sufletul și adevăratul cap al partidului conservator dintr'acele timpuri, D-l T. L. Maiorescu acusase pe partidul liberal de la putere că nu era dinastic și monarhic, D-l Colonel D. Leca unul din cei mai influenți membri ai partidului liberal și din cei mai principali autori ai resturnării răposatului principe Alexandru Ión Cuza, răsturnare care a adus actuala stare de lucruri, se sui la tribuna Adunării Deputaților pe la trei ore după amiază, în mijlocul unor desbateri obicnuite, și pe când nu se aștepta nimeni, D-sa citi cu o emoțiune vedită moțiunea următoare :

«In fața împrejurărilor existente și conform voinței stăruitoare
«a națiunii neconținut manifestată :

«Spre a întări și mai mult stabilitatea și ordinea interioară, și
«a se da cu acesta încă o garanție că Monarchia Română, fiind în

«aceleași condițiuni ca alte state ale Europei, va putea inspira mai multă încredere.

«Adunarea Deputaților.

«In puterea dreptului de suveranitate ce'l are națiunea.

«Aclamă pe Măria Sa Regală Domnul Carol I ca Rege al României».

Acastă propunere fu priimită cu aplause sgomotoase care se prelungiră mai multe minute și imediat deputații trecură în secțiunii spre a o studia și a o transforma în proiect de lege.

La minut animositățile politice dispărură ca prin farmec, foștii dușmanii de ieri veniră să se îmbrățișeze frățesce și să își dea mâna spre a coopera cu ocazia acestui act solemn la fericirea patriei; secțiunile numiră ca delegați persoane marcante din toate partidele, și anume pe Colonel D. Leca, G. Vernescu, N. Ionescu, P. Carp, N. Fleva, General Călinescu și N. Nicorescu, și delegații numiră raportor pe propuitorul moțiunii, adică pe Colonel Leca, care după un raport de circumstanță scurt dar bine simțit, citi următorul proiect de lege :

Art. 1. — «România ia titlul de regat, Domnul ei Carol I ia pentru sine și moștenitorii săi titlul de Rege al României».

Art. 2. — «Moștenitorul tronului va purta titlul de Principe «Regal».

Președintele Adunării, D-l C. A. Rosetti, deschise îndată discuțiunea și luă pe rând cuvântul: D-nii C. A. Rosetti, Al. Lahovari, N. Ionescu, N. Fleva, G. Chițu, D-l Ministru al Afacerilor străine B. Boerescu și D-l Prim-Ministru I. Brătianu. Prin cuvântările ce rostiră fie-care la rândul său declară solemn în numele partidului ce reprezenta că adera la acest act mare și național și îl priimea cu bucurie și fericire. După ce se închise discuțiunea, puseră proiectul la vot și îl adoptară fără de nici o modificare, în unanimitate.

Prin discursul ce rostise mai înainte de punerea la vot a proiectului, contrariu acușățiunilor ce îi adusesese D-l Maiorescu, D-l C. A. Rosetti Președintele Camerei, fostul republican, își răsbună în contra defăimătorului său în modul cel mai nobil ce poate omul să

și răsbune contra unei acușățiunii nemeritate. Cu acea ocazie D-sa făcu următoarea declarațiune :

— Sunt la sfirșitul vieței mele după regulele naturei; în asemenea momente, nimeni nu se pôte îndoi de sinceritatea aceluie ce vorbesce.... Dacă ne-am combătut une-orî, lupta a fost în lucruri mici; când a fost însă vorba de națiune n'a fost român care să fie în diviđiune; n'a mai fost diviđiune ci unitate : Nicî o lovire nu pôte să sfărîme o națiune cât de mică, când ea este unanimă, și unanimă a fost și va fi România în tôte chestiunile mari... Recunoscător sôrteii care 'mî-a dat mie acéstă fericire, rară în analele istoriei, vă ȃic că ađi ađi încoronat și viața mea. Trăiască România, trăiască Majestățile lor Regele și Regina.

D-l Al. Lahovari în numele partidului conservator făcu declarațiunea următoare :

— Îndrăsnesc a declara în numele partidului conservator, care a fost tot-d'auna credincios Domnului Carol I, în timp de prosperitate și în timp de nevoe, că astăđi, de și în minoritate, de și puțini, îi aducem încă ceva, care merită a fi prețuit : unanimitatea reprezentanțiunei legale a țerei.

D-l Prim-Ministru terminând discursul său în care resuma tot ce s'a spus de către toți oratorii, reaminti cum Româniî aű ridicat vocea lor încă din timpul Divanului *ad-hoc*, precum și la Londra și la Paris, și aű cerut unirea Moldovei cu Valahia într'o singură țeră și într'un singur regat. Ađi după mai multe decenii de ani, acea dorință exprimată cu atâta căldură e un fapt împlinit; el n'a încetat nicî o dată d'a fi obiectul aspirațiunilor tuturor patrioților.

După adoptare proiectul fu trimis imediat la Senat prin D-l G. Leca, după ce obținu de la M. Sa semnătura mesagiului; ajungënd acolo el fu asemenea priimit cu aplause entusiasmăte. Senatorii se retraseră îndată în secțiunii și secțiunile, după o scurtă desbatere, în care partidele asemenea se contopiră într'un acord frățesc, numiră delegați pe D-l G. Cantacuzino, G. Leca, Costin Brăescu, Eugenie Stătescu și D-l I. Ghica. Peste un quart de oră, Președintele Senatului, Principele D. Ghica deschise ședința și raportorul delegaților D-l I. Ghica, citi o scurtă și succintă expunere împreună

cu proiectul de lege. După aceea discuțiunea fu deschisă și luată cuvântul D-l Catargiu, G. Cantacuzino și V. Alexandri, cari asemenea declarară în numele partidelor ce reprezintă că se asociau la acest act măreț; după aceea proiectul fu pus la vot și adoptat iarăși cu unanimitate.

Indată ce acest proiect dobândi putere de lege, pe la orele 6 după amiazi, Senatorii și o mare parte din deputați veniți într'ădins, cu Mitropolitul și Episcopul în cap, porniră pe jos de la palatul Senatului, traversară Bulevardul și o mare parte din calea Victoriei, urmați de o mulțime imensă de popor care se adunase îmbulzindu-se din toate unghiurile orașului, și merse astfel în procesiune la Palatul Domnitorului ca să comunice M. Sale fostului Domnitor proclamat Rege voința țerei.

Acolo se petrecu una din scenele cele mai mișcătoare care va rămânea etern neștersă în mintea asistenților.

Imposanta deputațiune găsi pe Domn alături de Măria Sa Dómna și înconjurat de Miniștrii Săi în sala Tronului; după ce se vădu înaintea Lor Președintele Senatului, Principele Dimitrie Ghica, rosti cu o voce foarte mișcată următoarele cuvinte:

„*Măria Ta*“,

«Sunt mândru și fericit că s'orta m'a desemnat a veni din par-
«tea Senatului și a Adunării Deputaților a da citire Măriei Vóstre
«Regale legea ce s'a votat astăzi de Corpurile Legiuitoare și prin
«care se încoronéză dorințele întregii națiuni».

După aceea citi conținutul legii de mai sus. În urma acestei lecturii luă cuvântul Măria Sa și cu o voce vibrândă de emoțiune, respunse în modul următor:

„*Domnilor Senatori, Domnilor Deputați*“,

«Mare și solemn e momentul în care reprezentanții națiunii au
«venit în jurul Meu spre a'Mi supune hotărîrea unanímă a Cor-
«purilor Legiuitoare. El începe o fóie nouă în cartea în care stă
«scrisă viața poporului Român și închide o periódă plină de lupte
«și greutăți, dar și bogată în bărbătesci silințe, în eroice fapte.

«In acest moment voiŭ repeta aceia ce am spus în tot-d'a-una, că voința națiunei a fost în tot-d'a-una călăuza Domniei Mele. De 15 ani sunt Domnul României, înconjurat cu dragostea și cu încrederea națiunei; aceste sentimente ȃmile bune le-a înveselit și ȃmile grele le-aŭ întărit între noi.

«Mândru dar am fost ca Domn, scump mi-a fost acest nume pe care s'a revărsat în trecut rađa de glorie și de mărire pentru viitor, însă România a cređut că este necesar și conform cu îndreptarea, cu însemnătatea și cu puterea dobândită și manifestată prin acte neîndoelnice și care aŭ înălțat numele ei, de a se proclama ca Regat.

«Nu dar pentru mine personal ci pentru mărirea Țerei Mele priimesc titlu care exprimă dorința cea mai vie care arde de atâta timp în inima fie-căruŭ Român, dar care nu schimbă întru nimic legăturile strâns stabilite între mine și națiune și care aŭ dovedit că sunt de tari evenimentele ce le-am petrecut împreună.

«Fie ca primul Rege al României să se bucure de aceiași iubire ca acel care până astăđi a fost și rămâne Domnul ei, căci pentru mine dragostea acestuŭ nobil și viteaz popor, căruia am dat inima și sufletul meu, este mai scumpă și mai prețioasă de cât toate măririle care înconjoră coróna».

După aceste cuvinte Regele se coborî după treptele Tronului în mijlocul reprezentanților națiunei, ai căror ochi erau umeđi de lacrimi de înduioșare smulse de românescele sale cuvinte, și le mulțumi în numele Țerei de înțelepciunea și entuziasmul cu care realizase acest măreț fapt.

Indată ce se retrase Senatorii și Deputații din Palat, veni în cea mai deplină ordine o imensă procesiune compusă din tot ce are inteligența, comerțul și industria bucuresceană mai însemnat și salută în numele Capitalei României pe Primul Rege al ei. După dânsa veni imediat un conduct cu faele tot atât de imposant compus din totă junimea studiósă și imediat a treia procesiune a pietii. Regele și Regina priimiră cu bunătate pe toți, chemară sus pe conducătorii procesiunilor și le mulțumi în modul cel mai afectuos.

Séra fu tot oraşul iluminat numai de către cetăţeni, căci cu această ocasiune Statul şi comuna nu fură de loc daţi de cheltuială; numai cetăţenii din toate stările sociale îşi deschise largi pungile şi serbătoriră cu măreţie marele eveniment, spre a dovedi lumii că Monarhia şi Regalitatea sunt aspiraţiuni populare în România şi că Regele ei, fostul brav Căpitan de la Plevna, este iubit de către poporul său.

A doua zi la 15 Martie se publică legea prin care România lua titlu de regat şi Domnitorul pe acela de Rege al României, dar tot de odată se strînse stégurile şi se curmă serbările, spre semn de doliu pentru pierderea fostului aliat al noului Rege, a Majestăţii Sale Alexandru al II-lea imperatorele Rusiei, ale cărei rămăşiţe se înmormântău în Petersburg chiar în acea zi; de a doua zi însă serbările, iluminaţiunile şi manifestaţiunile reîncepură şi se ţinură lanţ o săptămână întrégă.

În ziua de 16 Martie se oficiă la Mitropolie un Te-Deum solemn de mulţumire pentru proclamarea Regatului, în ziua de 17 M. Sa priimi tot corpul ofiţeresc din garnisóna capitalei, căruia îi adresă o cuvântare înflăcăratore şi îi dîse că marele act pe care l'a proclamat naţiunea l'a pregătit şi l'a înlesnit virtutea şi devotamentul oştirei; el a eşit din generosul sânge cu care dînsa a stropit temelial pe care s'a construit edificiul politic al României.

La 18 M. Sa priimi pe înaltul cler sub conducerea P. S. S. Mitropolitului Primat; apoi pe rînd Curtea de Casaţie şi Curtea de Compturi care asemenea depuse la picîorele tronului respectuoasele lor felicitări şi priimiră drept răspuns cuvinte înflăcăratore. La 21 priimi în sala Tronului, pe membrii Academiei române şi la 22: Consiliul comunal, Corpul profesoral Universitar, Secundar şi Primar, Curţile şi Tribunalele, pe toţi funcţionarii Statului precum şi pe cei ai instituţiilor de credit, de cultură şi de caritate aflate sub controlul Statului, care adresară M. S. felicitări căldurose. După aceea veniră pe rînd toate stările sociale ca să salute cu respect şi iubire pe noul Rege. De la proclamarea regatului încoace în curs de o săptămână, în toate zilele diminéta, după amiazi şi séra defilară pe dinaintea M. Lor şi pe dinaintea palatului, toate

clasele societății Române și streine stabilite în România, toate individualitățile marcante, toți reprezentanții grupărilor culturale, economice, de ajutor și de caritate; toți pe rînd veni să depue la piciorul noului Tron sentimentele lor de devotament și de mulțumire, și toți plecară mîngăiați de afectuósele cuvinte ce primiră în schimb de la Suveranii Lor.

Streinii nu rămase mai pe jos, colonia Elenă, colonia Bulgară, colonia Austriacă, colonia Ungară, colonia Germană, colonia Francesă, colonia Italiană, colonia S rbă, colonia Rusescă, în fine toți reprezentanții coloniilor streine, veniră în cap cu frunțașii lor ca să depue la piciorul Majestăților Lor după putere omagiile lor de supunere și de respect. Dintre toate aceste manifestațiuni cele mai imposante fură ale societăților Germano-Austriace de musică, gimnastică, tir, etc. și ale societăților de ajutor mutual Israelite întrunite în două grupe imense care însoțiră acest act cu un decorum grandios aprópe egal cu al Românilor.

Orașele nu se lăsară a fi întrecute de Capitală ; telegramele și adresele de aderări și felicitări începură să curgă din toate părțile spre Capitală, de îndată ce se vesti faima cea bună, iar manifestațiunile, iluminațiunile și s rbătoririle începură să se organizeze pretutinden . Chiar dincolo de fruntarii pe unde bate inimă de Română se întinse într'un av nt șirul serbărilor și toți Românii de pretutinden  salutară cu dragoste și iubire *Regatul României*. Mișcat de aceste unanime și spontanee manifestațiuni de devotament și entusiasm, M. S. Regele adresă în ziua de 5 Aprilie Pres. Cons. de Miniștri o epistolă prin care l' înșarcina să adreseze tuturor Românilor și locuitorilor din România care prin vi  grai  sau prin depeși îi adresase felicitări și manifestări de omagi , c ldurósele Sale mulțumiri.

Românii își făcuse cu prisos datoria, țera prin toți reprezentanții săi aderase la faptul ce se s v rșise și toți fiii patriei din toate unghiurile ei salutase pe *Regele lor*, dar faptul încă nu era pe deplin consacrat, avea nevoie încă de o formalitate: Puterile streine trebuia să-și dică cuv ntul lor pentru ca noul Regat să intre în mod definitiv în concertul european.

Europa care nu se aștepta la rezolvarea acestei chestiuni într'un mod așa de brusc, rămase de o cam dată în loc uimită, și câțiva vecini care voiau să profite de această ocaziune și să ceară ore-care compensațiuni pentru realizarea acestui pas, voiră să opue vetul lor, dar momentul fusese prea bine ales de Români. În acele timpuri Europa era prea mult încurcată cu chestiunea greacă, cu cea egiptenă și cu nihilismul din Rusia care mersese cu cutezanța până a asasina într'un mod atât de crud pe cel mai popular din Suveranii Europei, pe țarul liberator al țăranilor marelui Imperiū. Aceste trei mari chestiuni începuse să îngrijescă pe toate căpeteniile Statelor, și totă lumea politică se temea foarte mult d'a scorni noui complicațiuni. Fură dar siliți bunii noștri vecini și amici ca să primescă de bun și cât se poate mai curînd faptul împlinit și să intre de îndată în relațiuni politice cu noul Regat.

Prima putere streină care recunoscū Regatul Român fu Belgia, sora noastră în libertate și destinațiuni, care asemenea ca și noi este fruct al voinței fiilor săi. Reprezentantul ei salută pe Regele nostru în numele Regelui Său în ziua de Miercuri 18 Martie. A doua și fu rîndul unei puteri mari, al uneia din semnătorele tratatului de la Berlin, al fostei noastre suzerană, al Imperiului Turcesc, al cărui Ministru Plenipotențiar fu însărcinat să salute pe Regele României. Tot într'aceiași și făcură același lucru reprezentanții Greciei și ai Principatului de Monaco și cu o și înaintea acela al Serbiei. În al treilea rînd fu Italia, Franța și Anglia, ai căror reprezentanți se înfățișară înaintea Regelui alternativ în ziua de Luni 23 Martie.

Cele din urmă puteri care trimise pe reprezentanții lor ca să depună felicitările lor la piciórelé tronului României și să se bucure de bucuria noastră, fură Austria, Rusia și Germania, care îndeplîniră această formalitate în ziua de 24 Martie. În aceiași și au salutat pe Rege și reprezentantul Olandei, iar Joi la 26 reprezentantul Statelor-Unite ale Americiei de Nord și la 27 Agentul Bulgariei. Pe lângă acesta în ziua de 29 Martie Generalul Ehrenroot Min. de Resbel al noului Principat vecin veni în persoană ca trimis extraordinar al Pr. Alexandru ca să felicite pe M. Sa Regele în nu-

mele seǔ pentru proclamarea regatului. După ce terminară cu felicitările Representanții tuturor Puterilor streine merse pe rînd la palat și începură să depue în mǎnile M. Sale noǔ scrisorǐ de creanță prin care Suveranii și Capetele Statelor lor îi acredita din noǔ pe lingă persóna M. Sale, în care figura noul titlu de Regat și de Rege ce aǔ dobândit România și Suveranul seǔ în locul aceluia de Principat și de Domn. Tot într'același timp începură să sosescă din Statele care n'aveaǔ reprezentanți în România Misiuni Extra-ordinare care salutară în numele Suveranilor lor pe noul Rege ce a dobândit Europa.

Maǐ întâiǔ veni generalul rus Zuroff trimis extraordinar, care în ziua de 3 Aprilie fu priimit în audiență solemnă la Palat ca să notifice M. Sale Regelui suirea pe tron a lui Alexandru III Împăratul Rusiei și să felicite în numele Suveranului seǔ pe primul Rege român. După aceea la 5 Aprilie contele Hoyos *Ministru Austro-Ungariei* presentă M. Sale nouile sale scrisorǐ de acreditare și Regele Suediei și Norvegiei îi trimise scrisorǐ de felicitare. La 7 id. presentă scrisorile sale de acreditare *Ministru Germaniei*; la 14 id. acela al Greciei; la 23 idem, Miniștrii Franciei, Turciei și Italiei; la 22 Maiǔ reprezentantul Americei de Nord și la 28 acela al Mării Britanii. În ziua de 28 Aprilie M. S. Regele priimi scrisorǐ de felicitare de la Regele Danemarcei și la 6 Maiǔ de la Președintele Republicei Elvețiane. În ziua de 5 Maiǔ M. Sa priimi în audiență solemnă pe Don Jean P. de Aladro care l felicita în numele M. S. Regelui Spaniei pentru proclamarea regatului; la 5 Maiǔ priimi pentru același scop pe Marchizul d'Aubepine Sully ca reprezentant al Monacului, și în aceeași zi pe Monseniorele Pauli Arhiepiscopul catolic din Bucuresci, care îi remise o scrisore de felicitare din partea Papei Leon XIII-lea. La 22 Iulie priimi la Sinaia pe Baron Aginar d'Adrada trimis extraordinar al Împăratului Brasilei tot pentru același scop; la 4 Octombrie priimi pe D-I I. Staub, care fu presentat M. Sale de către Ministru Afacerilor străine ca prim consul al Elveției în Bucuresci. La 26 id. priimi în audiență solemnă pe Ariman Chan trimis extraordinar însoțit de Mirza Kerim Chan atașat militar și Artaki Nevans secretar de legațiune,

care fusese trimiși în misiune extraordinară de Șahul Persiei ca să îi remită felicitări din partea Suveranului lor pentru proclamarea Regatului, precum și marele cordon al ordinului persan Leul și Sôrele. La 15 Februarie 1882 M. Sa priimi pe D-I I. A. Keun care îi presentă scrisorile sale de acreditare ca Ministru resident al Olandei pe lângă persóna M. Sale cu titlu de Rege. În fine la 31 Martie priimi pe D-I Kalievici care îi presintă noui scrisori de acreditare din partea Suveranului său proclamat de curînd Rege al Serbiei.

Ast-fel România a intrat în concentrul european și a priimit titlu de care o făcuse vrednică bărbăția fiilor săi. Astă-dî ea jôcă un rol demn de ea între Statele libere și independente, și după cum vedem alianța sa este dorită, solicitată și invidiată de către acei ce pînă erî ne desprețuiau și mergeau cu nesocotință pînă a ne contesta chiar dreptul d'a figura în lume ca expresiune geografică.

Serbarea Încoronărei.

Era serbărilor nu se încheiase cu proclamarea Regatului și cu recunoscerea sa de către Puteri; Regele trebuia să fie încoronat și România să aibă o corónă regală. În ziua de 6 Aprilie P. S. S. Calinic Miclescu Mitropolitul Primat merse la Palat și rugă pe M. L. să fixeze o zi în care, conform vechiului obicei al țerei, să se încoroneze cu ceremonia bisericească prescrisă de ritualul ortodox și cu cea politică consacrată prin uz din timpuri imemorabile în ceremonialul Curții noastre naționale. De-o-cam-dată M. Sa Regele se opuse cu energie, găsind această formalitate inutilă, mai cu sémă pentru un ales al națiunei. M. Sa răspuse că un suveran, fruct al voinței naționale și ales printr'un plebiscit, încoronarea care e o consacrare a unui drept divin, era cel puțin un lucru de prisos, dacă nu chiar un non sens. La aceste obiecțiuni mitropolitul răspuse amintind M. Sale că pe lângă Domn prin voința națională M. Sa era Domn și prin mila lui Dumnezeu, după cum glăsuesce titulatura sa domnescă, și că prin urmare încoronarea se impunea, mai cu sémă că M. Sa exercita și ore-care atribuții bisericesci.

M. Sa nu iubia formalitatea încoronării pentru că nici tatăl Său n'o iubea, ba încă l'a și consiliat să n'o introducă în protocolul Curții Sale. A. S. R. Pr. Carol Antoniu, care fusese născut și crescut în Germania și chiar pe trepte de tron, unde încoronarea nu e în uz

il povătuise încă de la proclamarea regatului să renunțe la acest ceremonial costător, ostenitor și inutil, care în Germania a întimpinat tot-d'auna o desaprobară unanimă, mai cu sémă că acest obicei nu era nici de loc potrivit pentru suveranul unui stat democratic și eșit din unanimitatea voinței naționale și nici de loc din dreptul divin. Statele cele noi ca Belgia și Grecia nu'l obicnuesc, însemnele corónei lipsesc, iar sceptru și spada trebue să fie moștenite și consfințite de timp ca să aibă consacrárea istorică, iar sabia și topuzul din stemele vechilor Principate române erau nise vestigii ale timpurilor de vasalitate. Afară de acésta actul încoronării e o ceremonie bisericească din evul mediú, fondată pentru ca puterea timporală să fie o derivație a puterei spirituale.

La aceste obiecțiuni făcute de M. Sa Regele, primul Ministru răspunse numai prin cuvântul că așa e obiceiul țerei cerut de națiune în mod stăruitor, prin urmare trebue să fie respectat. De sceptru póte să se lipsescă, nefăcând parte din stema țerei, sabia o pórtă M. Sa la cópsă și topuzul e însăși puterea ce exercită în virtutea constituției și a drepturilor ab-antiquo consacrate din timpuri imemorabile, cu mult mai înainte de vasalitate, iar cât pentru corónă ea póte fi făurită din oțelul unui tun luat ca trofeú de la Turci, căci prin puterea armelor țera și suveranul seú și-aú dobândit corónă regală. Fața cu acésta argumentare M. S. bine-voi a consimți să primescă consacrárea vechiului uz, și serbarea încoronării fu hotărítă. Diua alésă pentru solemnitatea încoronării fu diua de 10 Maiú, și scumpă Românilor prin indoita amintire a suirei pe Tron a lui Carol I ca Principe Domnitor la 1866 și a proclamării independenței la 1877.

Ca să se săvârșescă actul încoronării, trebuia o corónă, emblema suveranității monarhice, și România cum am đis mai sus nu poseda nici una; căci afară de Mircea cel mare și de urmașii seí până la Matei Basarab în țera Românescă și de Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și urmașii lor până la Lăpușneanu în Moldova, nici unul din Domnitorií ambelor țeri Române ce le urmau nu mai purtase pe cap o corónă. Pe la începutul lunéi lui Aprilie se lățise vorba că s'ar fi găsit într'un museú din Cracovia corónă

lui Ștefan cel Mare și că guvernul Român s'a grăbit a face orecare cercetări oficiose spre a se încredința de adevăr, dar s'a constatat că acel svon n'a fost adevărat și s'a luat hotărârea ca România ca stat nou să 'și facă și corónă nouă și să creeze o tradițiune próspectă extrasă din ultimele evenimente care ne-au pus în pozițiune d'a avea trebuință de o corónă.

Fiind-că acest titlu l'am dobândit numai prin vrednicia armatei, s'a găsit cu cale d'a se adopta ideea D-lui Prim-Ministru, adică d'a face pentru Rege o corónă de oțel tăiată dintr'unul din tunurile luate de la Plevna; cât pentru Regină însăși Majestatea Sa a hotărât ca coróna Sa să fie numai de aur fără nici o podóbă de pietre prețioase. Aceste două scule s'au lucrat cu multă măestrie în București: cea d'întâiu în arsenalul armatei și cea d'a doua în atelierele D-lor Resch, giuvaergii ai Curții, după desenul făcut de D-l Grigorescu pictorul, iar forma alésă de o comisiune de ómeni speciali în eraldică. Forma corónei celei noi sémână cu coróna imperială bisantină ce în tot-d'auna a figurat pe stemele ambelor Principate precum și d'asupra mărcii țerei, adî în ființă, dar i s'a adăogat numai cercul ornat cu colțulețe înflorate al corónei lui Alexandru cel Bun, ce 'i-a fost dată de Impăratul Bisantului Andronic Paleologu. După ce s'a ales această formă, a cărei înfățișare este și estetică și conformă regulelor eraldice, se puse în discuțiune chestiunea solemnității religioase a încoronării.

După tradițiunile păstrate până mai deună-đi, Domniî Români se ungeau cu sântul mir cel mare în biserica Curții Vechi, și se hirotoniseau întocmai ca împărații Constantinopolului, căci aveau orecare prerogative religioase. Acele prerogative le are și Regele actual, căci el dă în mână toiagul păstoriei prelaților aleși de națiune, el întăresce prin decret regal alegerea lor și el numesce pe toți clericii în funcțiunile administrative ce li se încredințază, însă religiunea ortodoxă se opune la această sacrare, căci, se scie, Regele nostru este de religiune catolică, și cu sântul și marele mir se unge numai ortodoxi. O altă susceptibilitate care are mai mult un caracter demócratic, se opuse la sacrarea religioasă; Capul statului Român este Domn constituțional ales de țără prin voința națio-

nală, și Domniî cari se ungeau până mai de ună-ți cu mir, domnea numai prin mila lui Dumnezeu. Se decise dar ca să se facă solemnitate religioasă numai pentru sfințirea coronei, după regulile prescrise de biserica noastră, iar restul serbării se organiză a fi pur laic, național și mai cu sémă popular.

Guvernul luă măsuri ca serbarea să fie una din cele mai strălucite, dar n'a rămas singur și nescundat de nimeni; comunele și mai cu sémă particularii îi dădură cel mai activ și mai energetic ajutor, își deschise pungile largi de tot, înființară comitete, se puse pe lucru cu o energie neobiceînuită și reușiră d'a face ca serbarea încoronării Regelui României să întrécă multe altele de asemenea fel, făcute în capitalele statelor celor mai înaintate în civilizațiune.

Preparativele fură mari și începute cu mult mai înainte de ziua hotărâtă; stradele de la palat și până la Mitropolie și de acolo la Bulevard se pavoazară într'un mod splendid și se acoperiră de estrade imense pe care să stea comod spectatorii. Direcțiunile tuturor drumurilor de fer din țără înjumătățiră prețul locurilor spre a înlesni venirea vizitatorilor în Capitală, primăriile tuturor comunelor urbane și rurale din țără, precum și consiliile tuturor județelor hotărâră a trimite câte trei delegați în București, spre a lua parte la bucuria generală, și Poliția Capitalei în unire cu Primăria luă măsuri d'a procura vizitatorilor spre a nu fi exploatați de otelierii, locuințe comode și eftine în case particulare. Din nenorocire timpul ploios care începu de pe la finele lui Aprilie, contrariă mult execuțiunea lucrărilor începute și împedică o mare parte din amatorii d'a asista la marea solemnitate.

Drumurile de fer mai cu sémă fură întrerupte în mai multe direcțiuni; linia Ploesci-Predeal încetă de a funcționa din cauza ruperei șoselei de la Câmpina în sus în mai multe locuri, linia-Roman-Galați asemenea fu rasă cu totul de la Mărășesci până la Barboși și chiar linia București-Verciorova suferi o întrerupere de câte-va zile prin ruperea șoselei în dreptul Gherganilor. Cu toate acestea serbarea tot reuși mai cu asupra de cât ori-ce așteptare, și mulțimea vizitatorilor Români și streini începu să curgă de pre-

tutindenî și să împestrițeze cu figurî nouî și costume variate stradele Bucurescilor.

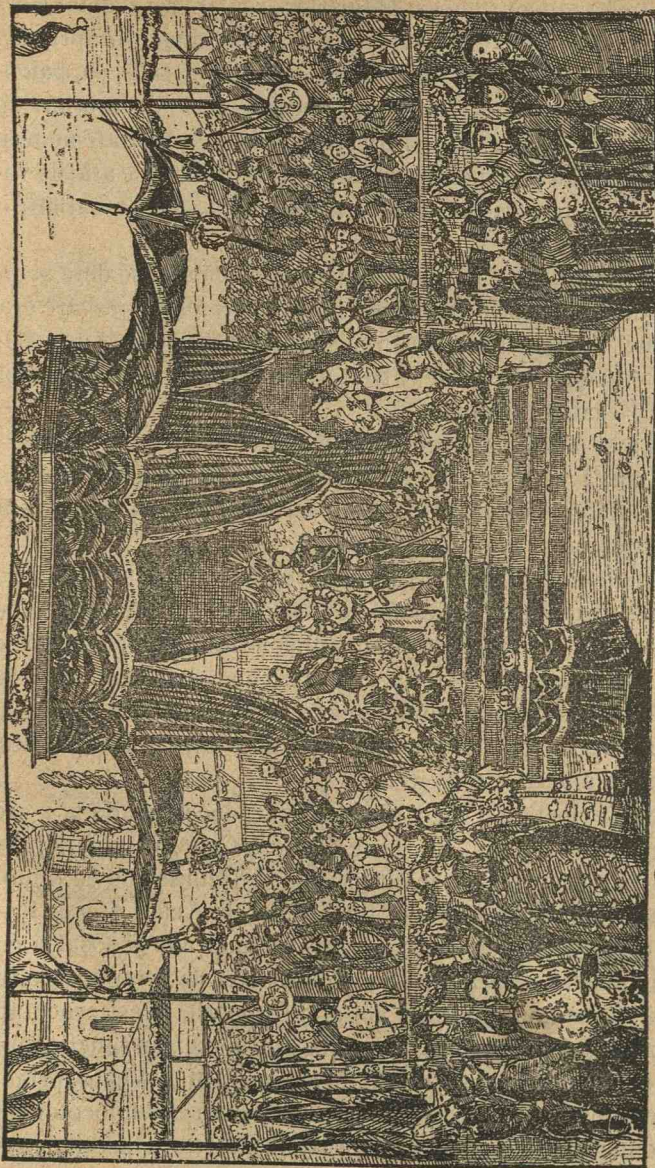
Programa serbării fu publicată cu o lună înainte, dar de trei ori modificată și tocmai cu două zile mai înainte fu adoptată cea definitivă în care se schimbă până și itinerariul ducerii Majestăților Lor de la Palat la Mitropolie și înapoi. Acastă schimbare proveni din faptul că cu aprôpe o lună mai înainte de ziua hotărîtă pentru încoronare, un eveniment politic important nejustificat și neasceptat se petrecu. D-l I. C. Brătianu se retrase din presidenția Consiliului de miniștri și din minister și fu înlocuit prin fratele său D. Brătianu care luă Presidenția Consiliului și Ministerul Afacerilor străine. Acastă schimbare de persoane provocată după unii de chestiunea Dunărei, despre care voiî vorbi altă-dată, nu aduse din norocire pentru liniscea țerei într'asemenea timp și o schimbare de regim, ci tot liberalii rămase la putere.

Încetul cu încetul se apropia ziua cea mult așteptată și, cu cât se apropia, cu atât se mărea mai mult impaciența Românilor d'a o vedea și d'a o petrece cu bine. Din fericire timpul cu câte-va zile înainte se porni spre bine și îngădui lucrătorilor decorațiunelor d'a le executa în linisce.

La 7 Maiî sosi în Capitală A. S. R. Pr. Leopold de Hohenzolern fratele M. S. R. Regelui, însoțit de fiii Săi Pr. Ferdinand și Carol, ca să asiste la serbările încoronării. A. L. R. fură găsduiți la Palat. La 9 sosi Feld-Mareșalul de Bauer trimis extraordinar al M. S. Împăratului Austro-Ungariei tot pentru același scop.

Cu două zile mai înainte începură să sosescă delegații comunelor rurale îmbrăcați în pitorescele lor costume țărănesci, care prin varietatea, bogăția și frumusețea formelor lor, reprezentaū nu numai fie-care județ sau plasă ci fie ce zonă muntosă sau câmpină și chiar fie-care sat sau cătun.

Noua Românie, adică Dobrogea nu rămase mai pe jos și ne trămise și ea reprezentanți din tôte naționalitățile ce o populază: Români îmbrăcați ca frații lor de dincoa, Bulgari cu poturi largi și cu ilec cafeniū, Greci cu fermenea albă, manta cu găitane negre și șalvarî albaștri largi, Turci cu halaturile lor lungi și împestrițate,

**Sfintirea corónelor la Mitropolie în prezența M. L. Regele și Regina
în ziua de 10 Maiü 1881.**

brăuri și turbane monstruoase, Tătari, Lipoveni, Evrei și chiar Germani în costumele cele mai variate și mai surprinzătoare; prin urmare privirea locuitorilor Capitalei, pe lângă priveliscia balconelor și estradelor ce se terminase și începuse a se decora într'un mod uimitor de frumos, se mai prezenta încă o curiozitate nouă și vrednică de admirat: aspectul acestor figuri și costume atât de variate circulând pe strade ca într'o nemărginită sală de bal într'o noapte de carnaval.

Fie-cărui delegat pe lângă găduiala cuviincioasă i se dete și un semn distinctiv, adică o brasardă și o placă tricoloră, pe care era scris numele comunei din care venise și calitatea funcțiunei sale, spre a se cunoște fie-care de către toți locuitorii că ei erau oșpeții Capitalei Regatului Român.

În fine sosi și ziua care preceda p'aceia a serbării cea mult acceptată; într'acea zi avu loc o serbare care fu înaintea mergătoare celei din ziua următoare. Această serbare începu în ziua de 9 Maiu cam de pe la 4 ore după amiață.

Încă de dinimineața Capitala fusese pavoasată cu stéguri tricolore de felurite dimensiuni, și balconele caselor fusese împodobite cu covore bogate, cu flori alese și cu lampioni multicolore. Stradele laterale nu rămase mai pe jos și chiar prin mahalale fie-ce casă își avea stégul său. Neguțătorii de stéguri ca și compania de gaz, ai cărei lucrători nu mai stătuse din lucru de o lună ziua și noptea, făcură nise afaceri strălucite.

Primele peripeții ale serbării încoronării începură de la 2 ore d. a. din ziua de 9 Maiu. Într'acea zi și oră Camerile votară proiectul de lege prin care se instituia o noua decorațiune ce priimi numirea de *Coróna României*, tot cu cinci clase ca și Steaua României, dar în formă de cruce crestată cu smalt alb și roșu și cu panglică albastră moarată cu două dungă laterale de argint; ea fu înființată în memoria marelui act al încoronării. Acest proiect fu sancționat și transformat în lege și dobândi ființă prin sancționare chiar în dimineața zilei de 10 Maiu. În aceiași zi M. S. Regele priimi îmbrăcat în uniformă de colonel austriac pe mareșalul locotenent Bauer comandantul militar al Transilvaniei, care era însoțit de șe-

ful său de stat major Colonelul Pfeiffer de Ehreinstein și de doi ofițeri din garnizona Sibiului. D-sa fusese trimis de M. S. Împăratul Franț Iosif ca să asiste la serbările încoronării ; el prezentă M. Sale o scrisoare de felicitare din partea suveranului său. Tot în aceeași zi M. Sa priimi de la Părintele său A. S. R. Principele Carol Antoniu o scrisoare foarte mișcătoare datată de la Sigmaringen din ziua de 4/16 Maiu în care îi dicea :

«Plin de nedescrisă bucurie îți trimet salutare și bine-cuvântare cu ocazia aducerii la împlinire a acestui fapt care e faza cea mai importantă din bogata ta carieră. Simț mai mult de cât orî-cine mahnirea că fără de voia mea sunt privat de fericirea d'a mă asocia, cu cei ce vor fi martori, la marele moment în care se consacră întréga ta carieră și o face să devie solidă și durabilă.

«Afecțiunea și încrederea sunt bazele cele mai solide pentru capul unui Stat; ele sunt o consfințire mai puternică de cât toate legile scrise.

«Voiu fi unit cu tine și cu Elisabeta prin gândire, în tot cursul acestei mare dile, și Dunărea vă va aduce urările noastre cele mai înflăcărâte».

A doua zi în dorî de zi sosi următoarea depeșă de felicitare de la Împăratul Germaniei :

«Majestatea Vóstră și M. Sa Regina bine-voiască a priimi felicitările mele cele mai cordiale și urările de fericire ce vă trimit cu ocazia solemnității de adî, care cu ajutorul celui Prea Înalt va da tronului M. V. o nouă consolidare și țerei vóstre o fericire durabilă».

Wilhelm, Imperator Rex.

Asemeni urări căldurose veniră de pretutindenî de la toți suveranii Europei. Acelea ale regelui Ludovic II al Bavariei fură în particular mai cordiale ca toate.

Sfințirea Corónelor și încredințarea lor Suveranilor.

Într'acest timp pe când M. Sa priimea telegrame și scrisori de felicitări, peripețiile sfințirei corónelor începură să se desfășore cam pe la 4 ore după amiazi. La acea oră corónele fură aduse de lucrătorii de la Arsenal și de la bijutierii Curței în cutiile lor și depuse în sala Consiliului de Miniștrii din strada Academiei, care fusese foarte frumos decorată cu flori și verdéță. Pe la 6 ore séra două trăsuri de gală ale Curții sosiră însoțite de un escadron de roșiori în curtea Palatului Consiliului de Miniștrii și trase la scară.

Curtea, strada și ferestrele Ministerului de Interne și al Lucrărilor Publice gemeau de lume, lume alésă, precum și lume din popor și fie-care ochiú se îndreptă spre intrarea principală ca să vadă mult doritele coróne.

În fine ele se iviră; coróna Regelui era purtată de D-l Dim. Brătianu, Președintele Consiliului de Miniștrii, iar coróna Reginei de către D-l D. Sturdza Ministru de finance. Aceste două înalte personaje luară loc în prima trăsură care, printr'o nechibzuită dispozițiune, era închisă, de și era o ți din luna Maiú. După aceea Domnií Miniștri de Resbel, Lucrări Publice și de Justiție luară loc în a doua trăsură care tocmai era deschisă. D-l Ministru al Cultelor într'a treia trăsură proceda cortegiul. Un pluton de jandarmi călări deschidea acest cortegiú și altul îl închidea.

Mulțimea salută coróna cu aclamații entusiasmata și cortegiul porni spre dreapta, eși în calea Victoriei în dreptul Palatului Regal și se îndreptă spre Mitropolie, traversând calea Victoriei, strada Carol I, o parte din strada Rahovei, strada Bibescu-Vodă și alea ce duce în curtea Mitropoliei, urmat de mulțimea poporului care se îngroșa la fie-care pas.

Pornirea cortegiului fu salutată cu 21 de tunuri. La intrarea în biserică Eminentele Lor Mitropolitul Primat și Mitropolitul Moldovei însoțiți de Episcopii eparhioți și de toți Membrii Sf. Sinod și înconjurați de tot clerul mitropolitan priimiră corónele din mânele Miniștrilor și le așeđară în fața iconostasului între cele patru stéguri decorate cu «Stéua României» aduse mai din vreme și pădite de o gardă de onóre compusă din elevii școlei militare.

După ce lăsară corónele la Mitropolie și înaltul cler începu să officieze privigherea sfințirei corónelor, cortegiul se întorse în aceiași ordine la Palat și îndată ce se inseră veniră în procesiune delegațiunile tuturor regimentelor armatei române, adunate din tóte unghiurile țerei împreună cu stégurile lor, țiind în mână facile și lampioné aprinse, și porniră în procesiune de la calea Grivița spre Palat, în cap cu musicile tuturor regimentelor de infanterie și cavalerie, sub conducerea D-lui inspector Hübsch, care cântau într'un acord perfect marșul retragerii.

Ajungând la Palat acest imosant conduct luă loc în curte în fața intrării principale, iar musicile începură să cânte diferite arii, între care Rugăciunea și Imnul Încoronărei, a cărei musică este fórte majestósă dar cam tristă. Majestățile Lor înconjurați de casa Lor civilă și militară asistară din balcon la acéstă prive-lisce, care la lumina miilor de torțe avea un aspect feeric.

După cântarea Imnului Încoronării procesiunea despică trimba de public care acoperise întréa piață din fața Palatului fără să se întemple nici un accident, și plecă înainte spre Poliție de unde se înprăscia. Stégurile fură duse la arsenal însoțite de o escortă și rămase acolo, iar a doua și fură duse la gară spre a face parte din cortegiul regal. Mulțimea care era mai mult ca imensă, se retrase pe la mieđul nopții în cea mai deplină ordine. Cei veniți din

provincie și mai cu sémă cei din depărtare care nu mai văduse Capitala, întârziară mult timp pe strade, neputându-se sătura de frumósa privelisce ce le oferea spléndida luminație ce se aprinsese chiar dintr'acea séră, și de bogatele decoruri ce se pregătea pentru a doua ȃi; ei umblară încóce și încolo în pălcuri până după mieđul nopții.

Serbarea de a doua ȃi fu îndoit mai măreță. De îndată ce se dătu cele 21 de tunuri din revérsatul zorilor, lumea din popor care nu putuse să dea 10 franci de persónă cât cerea Domniú cu tribunele, care din cauza scumpetei nu prea aú făcut treburi tocmai bune, se îmbrăcară în haine de sərbătóre și, cu tot timpul nefavorabil ce se pređicea, se duseră des de diminéță ca să 'și ocupe locuri priincióse pe trotuarele din parcursul cortegiului.

Pe la 8 óre a. m. armata se înșirui d'a lungul trotuarelor de la gara Têrgoviștei, ađi gara de Nord, până la Mitropolie ; șoseaua Mitropoliei ó garnisi delegațiunile rurale din țéră în pitorescele lor costume și calea de la pórtă până la ușa Mitropoliei elevii șcólelor.

Funcționarií superiori, ofițerií fără de comandă, reprezentanții preseí, comercianții, notabilií și persónele invitate ocupară locuri a nume rezervate în vasta tribună a nume construită în curtea Mitropoliei în fața bisericeí, iar elevele șcólelor publice îmbrăcate în alb se înșiruiră pe estradele laterale.

Tribuna din curtea Mitropoliei avea un aspect măreț. În mijloc era un pavilion pătrat, sprijinit de stálpí poleiți cu aur și ornați cu draperii bogate de catifea vișinie închis, ornată cu pasmanterii și ciucuri de fir de aur; acest pavilion era surmontat de o magnifică corónă de oțel în forma corónei regale. El era ridicat de la pământ ca la o înălțime de două metre și mai bine la nivelul căruia invitații se putea urca pe o scară cu 12 trepte. În jurul și în spațele pavilionului se întindea o terață în formă de amfiteatru, semi-ovală, împărțită în mai multe compartimente cu mai multe scări și acoperită cu pânză gróasă și impermeabilă pentru a fi feriți după întempleré orí de arșiță orí de plóe. Catarturi înalte vopsite albastru și surmontate de coróne, susțineau pereții amfiteatrului și purtau în vîrf stéguri tricolore în formă de oriflame; amfiteatru

era tapetat cu postav roșiu. Aceste tribune pe la 11 ore înainte de amiazi deja se ornase cu tot ce are România mai însemnat în demnitate, capacitate, inteligență și frumusețe. Representanții corpului diplomatic în uniformă de mare gală și întovărășiți de soțiile D-lor ocupați o tribună specială la dreapta tronului și reprezentanții tuturor religiunelor recunoscute în România luară loc la dreapta lor.

Cortegiul regal porni la ora 10 și trei cuarturi din gara palatului de la Cotroceni cu un tren special și la 11 ore ajunse la gara Târgoviștei, unde întreg personalul căilor ferate române eși într-o întîmpinarea M. L. căroră le oferă un frumos album surmontat de o locomotivă și un tender în miniatură, cari funcționau și se plimbați pe șine. De acolo M. S. Regele a încălecat, iar M. S. Regina s'a așezat într-o trăsură de gală a Curții, construită într'adins pentru această serbare, alături cu Alteța sa principele Leopold de Hohenzolern, venit într'adins cu fiii săi, precum am dîsmaîsus, ca să asiste la serbarea încoronării. Acești tineri principii, între cari cel mai mare care se numește Ferdinand, se presupunea încă de pe atunci a fi viitorul moștenitor presuntiv al coronei României, presupunere ce ați e transformată în realitate, ocupară locurile din fața M. S. Reginei. După aceea cortegiul porni în ordinea următoare :

Un pluton de jandarmi călări.

D-l Prefect al Poliției Capitalei în trăsura sa.

Un alt pluton de jandarmi călări.

Un escadron de roșiori.

Doi furieri ai Curții.

Mareșalul Curții și doi Ajutanți regali călări.

Șeșase-deci și două de stindarde ale armatei, precedate de mușica roșiorilor care cânta călărind și având tobe cu fundul rotund, atârînd în ambele laturi ale șelei, pe care toboșarul bătea.

Majestatea Sa Regele călare.

Marele stat-major al armatei și întréga casă militară a Majestatei Sale Regelui.

Majestatea Sa Regina și Principele Leopold cu fii săi Ferdinand și Carol, în trăsura cea de mare gală ce era acoperită cu catifea ro-

șie cu torsade de argint, deschisă și surmontată de o corónă regală trasă de 8 cai ce aveau hamurile îmbrăcate în plăci sclipitoare de argint, cu cómele împletite cu planglică tricolore și frunțile împodobite cu pene lungi de struț.

Două picheri îmbrăcați în roșiu preceda trăsura regală și 12 servitori ai Curții în livrese de mare gală însoțeau pe jos trăsura mergând în șir la drépta și la stânga.

D-1 general Cernat comandantul diviziiei a II-a teritorială călărea la drépta trăsorei regale și D-1 general Călinescu inspectorul Gardeii Civice la stânga. După aceea veneau :

Drapelul regimentului al II-lea de roșiori din escortă având pe comandantul regimentului la drépta și pe locotenentul-colonel la stânga.

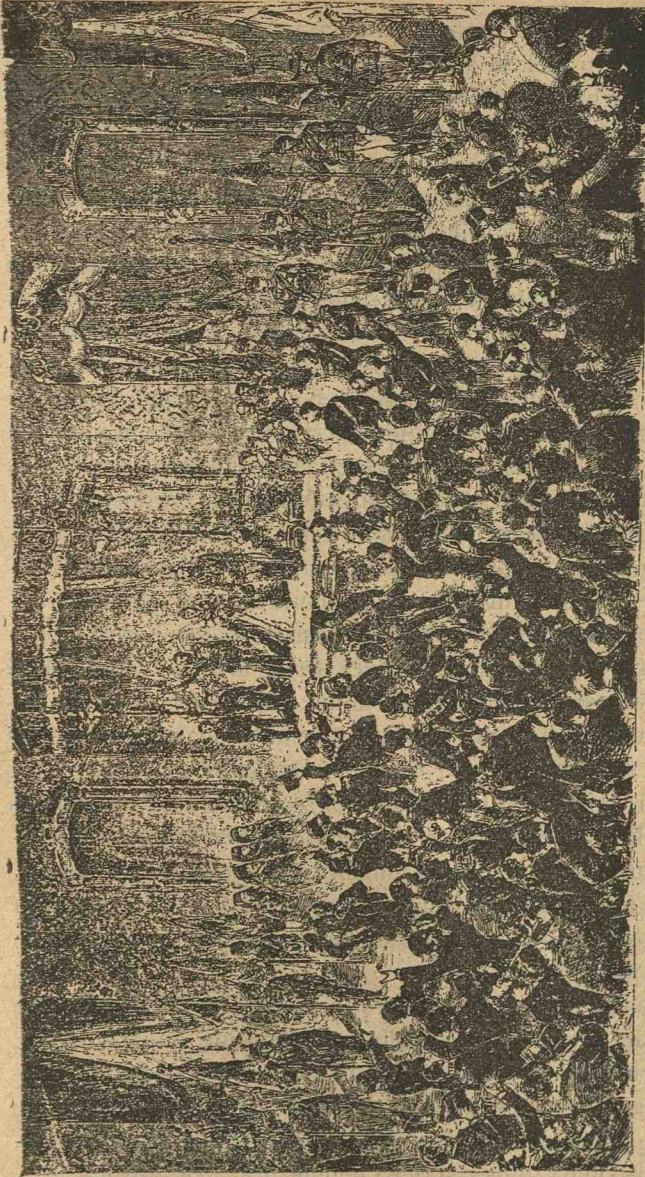
Oficerii superiori ai armatei toți călări.

Un pluton de oficeri inferiori asemenea călări, și în fine un escadron de roșiori care închidea cortegiul.

În asemenea ordine acest cortegiú imosant traversă calea Griței, calea Victoriei, strada Lipscaii, strada Șelarii, calea Rahovei și strada Bibescu-Vodă, fiind într'una salutat cu aclamații entusiasmte și acoperit cu flori de mulțimea care ocupa tribunele, balconele, ferestrele, trotuarele și până și învelitorile caselor, ast-fel că în scurt timp trăsura Reginei fu transformată într'o adevărată grădină, acoperită cu florile cele mai rari și mai frumoșe.

Într'acest timp cerul care până aci fusese acoperit dar nu amenințator, începuse a se întuneca și când cortegiul regal a ajuns în dreptul școlei militare chiar începu să plouă; dar nici cortegiul nu-și perdu ordinea, nici mulțimea nu se gândi să alerge după adăpost de și plóea se îndesea. Un moment fu temerea că plóea va lua proporțiunii îngrijitoare și va strica tot imosantul efect, dar din norocire steaua protectóre României interveni și de astă dată, norii se împrăsciară, sórele se iviși timpul frumos dură tótă ziua.

La 12 ore cortegiul regal sosi la pólele Mitropoliei și Majestatea Sa descălecă împreună cu tot statul său major. M. Sa Regina asemeni se dătu jos din trăsura împreună cu Principele de Hohenzollern și fiii Săi, și o porni pe jos în sus printre aleia de de-

M. Sa Regele a propie de frunte coróna regală în prezența înaltului cler, a deputațiunelor din totă țera și a steagurilor armatei, în sala tronului, în ziua încoronării 10 Maiu 1881.

legații comunale care umpleau aerul cu urale entusiasmăte. Eminențiile lor Mitropolitul Primat, Mitropolitul Moldovei, Episcopii eparchioți, Arhieriei membri ai Sf. Sinod și înaltul cler în vestimente sacerdotale, Președintele Consiliului de Miniștrii, Președintele Adunării Deputaților și al Senatului și Comitetul de binefacere Elisabeta Dómna cu Dómnele patronese, îi eșiră întru întempinare la pórtă și cu toții intrară în biserică ; apoi după ce se închinară la icóne eșiră afară pe ușa cea mare a catedralei, se suiră pe estrada pavilionului și îndată începu oficiul divin al sfințirei corónelor. Cât ținu slujba, un cor religios compus din mai bine de 300 voci și condus de către D-l E. Wachman, directorul Conseruatorului, cântară rugăciunile usitate cu un acord armonice și nise melodii puternice, care răpea inimile și le transporta în nematerialele regiuni ale Înălțimelor ceresci. Partea însă cea mișcătoare a solemnității fu atunci când, după ce fură aduse corónele de patru generali pe perne de catifea, spre a fi depuse în mijlocul pavilionului, apoi începu rugăciunile sfințirei. Atunci Mitropoliți, Episcopi, Cler, Rege, Regină, Miniștri, Dómne din cea mai alésă societate, înalți Demnitarí, în fine toți asistenții își plecară la pământ frunțile și genuchele, și stătură ast-fel îngenuchiați până ce Mitropolitul primat termină scurta dar mișcătórea invocare către Cel prea Înalt, prin care cerea ca bine-cuvântarea Proniei ceresci să se reverse preste Corónele României.

Atunci religiunea își luă puternicul său domeniú, tóte cele pământesci dispărură, gradele se nimiciră și omenirea cu inimă înfrântă și smerită se prosternă înaintea Dumneđeirei celei prea puternice. In acel moment suprem se đăriră lacrămii în mai mulți ochi frumoși, căci femeia simte sublimul mai bine de cât noi secul cel cu inima invirtoșiată.

După benedictiunea divină care fu salutată cu 101 tunuri, se subscribe actul constatator al sfințirei corónelor, de către Rege, Regină, Principele Leopold, Mitropoliții, Miniștri, Președinții Corpurilor Legiuitoare și de către Președinții Curței de Casație și de Compturi, și după ce se investi cu sigiliul Statului, se dăte în păstrare Ministrului Cultelor spre a'l depune în arhiva Statului.

Terminându-se serviciul religios, Regele, Regina, Miniștri, Corpul diplomatic și totă suita coborîră iarăși pe jos délul Mitropoliei, și la pólele sėu se formă din noú cortegiul tot cum l'am descris mai sus spre a se întorce la Palat. De astă dată el traversă calea Rahovei, strada Carol I și calea Victoriei. Cortegiul regal a ajuns la Palat tocmai pe la orele 2 după amiađă, apoi s'a suit sus, și M. L. aú intrat în sala cea veche a tronului din fața Calei Victoriei, împreună cu suitele și oficerii superiori. După aceia aú fost duse sus și stégurile și înșiruite împrejurul tronului regal împreună cu escorta lor de pază compusă din un oficer și patru grade inferióre.

Aci Majestățile Lor, față fiind A. S. Principele hereditar de Hohenzollern, și A. L. Pr. Ferdinand și Carol, aú priimit felicitările D-lor Miniștri cu soțiile D-lor, precum și p'ale D-lor șefi de misiuni diplomatice române, prezenți în Capitală.

După aceea D-l D. Brătianu, Președintele Consiliului, a adresat Majestăților Lor, în numele guvernului, următoarele cuvinte :

Sire,

Colegii mei și eu suntem fericiți, ne simțim mândri, de a fi consilierii Tronului și de a putea presenta Majestății Vóstre omagiul devotamentului nostru și al respectuóselor nóstre felicitări în această ți mare a încoronărei.

Trăescă Majestatea Vóstră Sire!

Trăescă M. S. Regina.

Trăescă Dinastia Majestăței Vóstre, scumpă inimei Românilor.

M. S. Regele a răspuns mulțumind guvernului pentru sentimentele sincere și devotate ce se exprimară Sie-și și Reginei în această solemnă ți, și amintind D-lui Președinte al Consiliului că la 1877 a fost cel d'întăiu care, în capul Senatului, a exprimat speranța de a saluta în curënd pe întăiul Rege al României, termină adresându-se către D-nii Miniștri și ȓicându-le compez pe devotamentul D-v. pentru a continua frumoșa sarcină ce v'a dat încrederea țerei.

La aceste cuvinte D-l Președinte al Consiliului a replicat în modul următor:

Sire,

«In 15 anî ați trăit și ne-ați făcut să trăim 15 secolî».

După aceea Majestățile Lor au priimit felicitările Corpului Diplomatic exprimate mai întâiu de excelența Sa D-1 Locotenent feldmareșal Bauer, trimis extra-ordinar al M. S. Impăratului Francisc Iosef, venit precum seim într'adins din Sibiu ca să asiste la încoronare, și apoi de fie-care din D-ni reprezentanți ai puterilor streine, acreditați pe lângă Curtea din Bucuresci.

In acest timp pornise de la Mitropolie, spre a veni la Palat, cortegiul corónelor în ordinea următoare :

Un pluton compus din toate armele, având în frunte musicile militare.

Veteranii de la 1848.

Răniții din ultimul război.

Membrii în viață ai divanurilor *ad-hoc*.

Trăsura de gală pentru I. I. P. P. S. S. Mitropolitii.

D-nii membri ai Senatului cu Președintele.

Corónele purtate de 4 generali, asistați de 4 coloneli, însoțite de cele 4 drapele decorate cu *Stéua României*.

D-nii membri ai Camerei cu Președintele.

Inalta Curte de Casațiune și Inalta Curte de Compturi.

Consiliul municipal al Capitalei cu delegațiunea consiliilor comunale din Iași și Craiova.

D-nii membri ai Academiei, D-nii rectori ai Universităților din Bucuresci și Iași și D-nii decani respectiv.

Funcționarii superiori.

Curțile și tribunalele.

Delegațiunile comunale și județene purtând la mână cocarda cu numele județului și comunei și în fruntea lor câte un drapel tricolor cu armele și numele județului zugrăvit în mijloc.

Directorii școlilor publice secundare și primare și delegațiunea junimeii universitare, cu drapelele școlilor în frunte, D-nii directori, purtând corónele oferite Majestăților Lor de către școlii.

Corporațiunile de meseriași din Capitală cu drapelele lor și:
Un pluton de dorobanți încheiând cortegiul.

La sosirea cortegiului la Palat, D-nii generali au așezat corónele în fața Tronului, împregiurul cărui erau așezate drapelele armatei. Aci așteptau D-nii Miniștrii, I. P. S. L. Mitropoliții, Corpurile Legiuitoare, înaltele Curți de Casațiune și de Compturi, municipalitățile din Bucuresci, Iași și Craiova, Academia, Rectorii și decanii Universităților și înalții funcționari.

După aceea, Majestățile Lor și Augusta Lor Familie, precedate de Curtea Lor, au făcut intrarea în Sală și S'au așezat pe Tron, pe ale cărui trepte au luat loc A. S. Principele hereditar de Hohenzollern, lângă Regina, și Principii Ferdinand și Carol lângă Rege.

D. Președinte al Senatului, în numele ambelor Corpuri Legiuitoare, a rostit următoare alocățiune :

Sire,

Dómnă,

«Astă-đi România se încoronéză pe sine-și, punénd Coróna Regală pe capetele Majestăților Vóstre.

«Astă-đi, ea culege lauri înțelepciunei și bravurei sale.

«Astă-đi, Vitézul ei Căpitan, care a avut nestrămutată credință în valórea națiunei și nealterat devotament pentru libertatea și binele ei, priimesce din mânele națiunei, și pune pe capul Său, simbolul suveranităței României, emblema stabilităței și a asigurărei viitorului.

«Pórtă Sire, pórtă Dómnă, cu fală și credință, acéstă corónă Regală. Ea stă neclintită pe capetele Vóstre, căci s'a oțelit prin sângele nostru și s'a întărit prin devotamentul și iubirea nóstră.

«Urmașii Voștri O vor purta cu aceeași mândrie, cu aceeași tărie, și Dinastia Vóstră va fi tot atât de națională ca și Voi, prin credință, prin amóre.

«Trăescă România!

«Trăescă Regele și Regina ei!

«Trăescă Dinastia!»

D-l Președinte al Senatului, înaintând în fața Tronului, a depus Coróna în mânele Regelui, și d-l Președinte al Camerei a prezentat pe aceia a Reginei.

Majestatea Sa Regele, luând Coróna, a rostit următoarele cuvinte:

«Serbarea de astă-đi consacră o epocă de cincisprezece ani, plină de lupte grele, de fapte mari. Sub puternicul scut al Constituțiunei, România a crescut, s'a dezvoltat, s'a întărit. Stăruința națiunei, vitejia armatei și credința care am avut'o în bărbăția poporului, au împlinit dorințele noastre cele mai ardinte, prin proclamarea Regatului, care este garanția cea mai sigură pentru viitor. Priimesc dar cu mândrie, ca simbol al independenței și al tăriei României, această corónă ce e tăiată dintr'un tun stropit cu sângele vitejilor noștri, și sântită de Biserică. Ea va fi păstrată ca o comoră prețioasă, amintind momentele grele și timpurile gloriose ce am străbătut împreună. Ea va arăta generațiunilor viitoare voinea Românilor din est-timp și unirea care a domnit între țeră și Domn. Pentru Regina și pentru Mine, însă, Coróna cea mai frumoasă este și rămâne dragostea și încrederea poporului, pentru care n'avem de cât un gând: mărirea și fericirea lui.

«Să ne unim, dar, în fața acestor stéguri care au strălucit pe câmpul de onore; în fața acestei Coróne, emblemă a Regatului împregiurul drapelului, în fața acestei mărețe manifestări, pentru care țera întrégă a alergat în Capitală, spre a fi martoră acestei đii fericite. Să ne unim în strigarea scumpă inimilor noastre, și ea va găsi un resonet puternic în acest loc sântit prin proclamarea celor mai însemnate acte: Să trăescă iubita noastră Românie, astă-đi încoronată prin virtuțile sale civice și militare!»

În momentul când Majestatea Sa a adresat căldurosul apel de unire a tuturilor Românilor împregiurul Corónei Regatului, Regele a ridicat Coróna d'asupra capului Său și urări entusiate și nesfârșite ale asistenților au salutat cuvintele Regale și mișcarea Regelui care însoțea aceste cuvinte.

După aceia corónele fură depuse în locurile ce le fusese rezervate aprópe de tron, Corpurile cari le-au adus s'au retras, rămâind în sala Tronului I. P. S. L. Părinții Mitropoliți, D-nii Miniștri și D-nii Președinți ai Corpurilor Legiuitoare. Majestățile și Altețe Lor reluând loc pe Tron a început defilarea delegațiunelor județene și comunale, în număr de aprópe 4,000 delegați.

Fie-care județ, era anuțat de către D. Ministru de interne când ajungea în fața Tronului, și fie-care delegațiune, având în frunte drapelele sale și cununele cari le depunea la piciórele Tronului, isbucnea într'un entusiast *ura*, la vederea Auguștilor și Iubițiilor Suveranți, căror remitea adresele lor de felicitare.

Trecerea acestui imasant defileu înaintea Tronului, a reprezentanților veniți din toate comunele și din toate unghiurile țerei, a fost unul din momentele cele mai frumoase ale serbării, și era o adevărată mândrie a vedea bărbătesca și viața populațiune rurală, în pitorescele sale porturi de munte și de câmp amestecată cu costumele orientale ale populațiunilor Dobrogei, iar pe fața tuturor, energia unită cu blândețea și inteligenta pricepere a solemnului act național, care se serba într'acea zi.

Mai bine de o oră și jumătate a durat acest defileu care făcea să răsune sala Tronului de cele mai entusiaste aclamări.

După trecerea celei din urmă deputațiunii, Majestățile și Altețele Lor S'au retras din sala Tronului, iar delegații s'au îndreptat spre șosea, unde lângă palatul monetăriei le era pregătit un mare ospet, oferit de Primăria Capitalei.

Pe la orele 5, M. S. Regele, însoțit de adjutantul de serviciu, a mers de a asistat cât-va timp la acest ospet, unde a fost asemenea priimit cu indescriptibile urări și ovațiuni, de către delegații adânc mișcați de această neașteptată și augustă visită. Regele a bine-voit a se întreține în modul cel mai afabil cu mulți dintre acești reprezentanți și, mai ales cu acei ai numeroasei și muncitórei clase agricole.

Séra, totă Capitala a fost splendid iluminată, ast-fel că stradele principale, păreau un imens salon. La 9 ore două trăsuri *à la Daumont* în care au luat loc : în cea d'întâiu M. S. Regele cu Princi-

pele Ferdinand, în cea de a doua M. S. Regina cu A. S. Principele de Hohenzollern și Principele Carol, au pornit de la Palat, precedate de D-1 prefect al poliției și urmate de trei alte trăsuri, în care erau Curtea Majestaților și Altețelor Lor, și au parcurs calea Victoriei, Bulevardul, strada Lipscani, până la piața St. George; apoi întorcându-se, s'au îndreptat, prin calea Griviței, spre calea Têrgoviștei, care prezenta un aspect feeric.

De aci Majestațile și Altețele Lor S'au inapoiat la Palatul de la Cotroceni.

În tot timpul cât a durat preumblarea Auguștilor Suverani prin strade pentru ca să privească luminațiile, aclamațiunile entusiaste ale populațiunei înțesate pe strade n'au încetat. Serbarea acestor zile solemne a fost favorisată de timpul cel mai plăcut și norii de plôe, ce păreau a amenința un moment, s'au împrăștiat. Ordinea cea mai perfectă a domnit pretutindenea, cu tótă imensa afluență de lume ce se adunase în acea zi în Capitală, și cu tóte sutele de mii de persoane ce circulau pe stradele noastre principale cari sunt relativ strimte. În tot timpul acestei zile n'a fost de înregistrat nici o neorânduială, nici un accident regretabil, nici o strivire sau înăbușire; exemplara bunavoință și înțelepciune a publicului a înlesnit singură menținerea regulată a ordinei și a înlesnit mult sarcina Poliției.

XXI.

Carele Simbolice.

Trei zile erau hotărîte în programă pentru a se serbători marea și a încoronării: Duminică la 10 Maiu era destinată pentru serbarea religioasă și națională a sfințirei corónelor,—Luni 11 pentru defilarea carelor și a grupelor simbolice aranjate de către reprezentanții comerțului și ai industriei române și Marți la 12 pentru defilarea armatei.

Cea din urmă nu prea excita așa de mult curiositatea publică, fiind-că fusese vădută de atâtea ori în diferite ocaziuni, mai cu sémă la 8 Octombrie 1878, a cărei imponentă măreție fusese coveșită; numai cele două d'întâiu, și mai cu sémă aceea a defilării cortegiurilor, adusesse în Bucuresci deciuri de miș de persoane, lume adunată de pretutindenți, chiar din fundul munților și din smârcurile bălților.

Din citirea capitolelor precedente am vădut cât de bine a reușit serbarea de la 10 Maiu și cu ce solemnitate mișcătoare s'a îndeplinit marele act al încoronării.

Lumea fu mișcată până la lacrimi, și cu tótă nestatornicia timpului, bărbați, Dóme și Domnișóre stătuse pe strade mai fără de intrerupere până séra, uitând fómea și ostenéla, privind într'una în tóte părțile și nesciind ce să admire: decorul caselor și al bal-

cónelor care era splendid, vioiciunea și varietatea pitoréscă ce oferea privirea stradelor ce fusese tótă ziua în continuă mișcare, orî măreția cortegiului corónelor care întrecu orî-ce așteptare, sau veselia reprezentanților muncitorilor români care domni la banchetul ce li se oferi de către Capitala Bucurescî, orî în fine frumusețea neaseménată a iluminăției care transformase mai tóte casele în nisce nemărginite pânđe de lumină și mai tóte ușile și ferestrele în nisce strélucitóre arcade de foc! Miriada de lume stătu pe strade, admirând atâtea frumuseți memorabile, până târziu după mieđu noptii, și cu tóte acestea a doua și dorul d'a vedea a doua parte a serbării: defilarea carelor care nu se mai pomenise de când e țera Românéscă, scóse din casă pe mic și pe mare și îi făcu pe toți să uite oboséla de erî și să plece din revérsatul dorilor spre a găsi un loc bun și priincios vederei.

Diminéța zilei lui 11 Maiú se prevesti cu mult mai defavorabilă ca ziua precedentă; ea din dorî de și páru a fi de réu augur pentru reușita festivitătii ce se prepara; sórele răsări într'o pândă négră de nori, și plóia începu să cađu de cu diminéța măruntă dar pëtrunđutóre. Cu tóte acestea carele și reprezentanții diverselor societăți și grupe se adunară la șoséua Kiseleff la ora ficsată chiar pe când bura și începură să și ia fie-care locul anume destinat de către organisatoriî serbării. Din norocire Cerul bine-voi să fie mai îndurător și să se însenineze pe la 11 ore a. m., chiar pe când se discuta la Palat chestiunea amânării pentru a doua și. Bine că se însenină căci a doua și vremea fu cu mult mai rea.

Iată numele acelor români de inimă și de gust căroră datorim în cea mai mare parte deplina reușită a acestui fel nou și necunoscut de serbare: D-niî C. Porumbaru, P. Ghica, D. Butculescu, I. Weiss și Joseph Göbl tipografi, C. V. Oppler, fabricantul de bere, inginerul N. Cucu, W. Socec, T. Nica, T. Mandrea, N. Carapati, Bauer și alții ce'mi scapă din memorie, reprezentanți ai diferitelor ramuri de industrie și de comerț, sub conducerea D-lui M. Miti-linei, Ministru reședinte la Bruxelles și a D-nului Colonel Radu Mihaî, Prefectul Poliției, reprezentanți ai guvernului. Nu pot precisa care din toți a făcut mai mult și care s'a distins mai cu asupra,

ci mă voiū mărgini a face o mărtorisire sinceră și a spune că prima idee a cortegiurilor simbolice o datorim D-lui Bauer; când fu vorba de realizarea sa atunci toți s'au întrecut a ridica sus fala României. Tot într'același timp voiū mărturisi cu glas tare că Statul n'a cheltuit nimic, n'a contribuit cu nimic, ci numai cetățenii spontaneu și într'adevăr ne siliți de nimeni s'au cotisat, s'au consultat și au triumfat trecând peste toate dificultățile.

Să nu se credă că n'au existat de loc dificultăți; din contră au fost multe și prea mari la început; se comparaū mijlocele de care dispunem noi cu cele de care dispune vienezii, de la care am adoptat această modă de serbare, și cei slabi de ingeri au început a se speria de colosalele obstacole ce aveaū să întâmpine, și a se îndoi nu numai de reușită ci chiar de posibilitatea unei realizări chiar mediocre. Onóre acelor ce nu se îndoiră, nu se dădură înapoi și reușiră într'un mod atât de strălucit.

Defilarea cortegiului pe dinnaintea Majestăților Lor și a Inalților Demnitarî ai Statului avea să aibă loc d'a lungul Bulevardului. Acolo se clădi o tribună magnifică și încăpătore pe latele trotuare din fața Universității, și în mijloc, pe scara portalului principal, se ridică un pavilion îmbrăcat în catifea cărămîdie drapată cu ciucuri de aur și argint, surmontată de o magnifică corónă de oțel. Vederea acestui pavilion monumental în mijlocul vastelor galerii acoperite cu pânze umbritoare și tapetate cu postav roșu, care producea un efect uimitor, rivalisa în magnificență cu acela ce fusese clădit la Mitropolie, cu deosebire numai că acela era semicercual și acesta paralelogram. În drépta și în stânga tribunelor oficiale erau alte tribune particulare tot atât de magnifice și bine decorate, și în fața lor, alături cu statuia lui Mihaiū-Bravul se clădise un pavilion făcut din trofee rebelnice, destinat pentru Curtea Majestăților Lor. Aprópe de acest pavilion se rezervase un loc liber pentru muzicele care să cânte marșul defilării și pentru reprezentanții comunelor rurale din țeră.

Ora pentru începerea acestei mărețe solemnități se hotărâseafi ora două după amiađa, și cu toate acestea din revărsatul dorilor mulțimea plecá d'acasă și se însirui pe trotuare de la bariera calei,

Victoriei până la Sărindar, pe ambele trotuare ale Bulevardului până la strada Colții, pe strada Colții, Bărăția, Moșilor, piața Sf. Anton și strada Carol I până la casa Bellu, și de acolo iarăși pe calea Victoriei înapoi până la hotelul Bulevardului, cum am dice pe toate trotuarele stradelor pe unde aveau să treacă cortegiul carurilor. Tota această negură de oameni stătu acolo, nesocotind ploia ce, cum am spus, începuse să cadă de dimineță, femeia ce începuse să se incomodeze și osteneala ce le cauza o ședere în picioare atât de lungă; toți stătură pe loc până ce își vedură dorul împlinit.

Tribunele publice care erau ridicate în fața Palatului, în curtea casei Oteteleşeanu, la Sărindar, în tot lungul Bulevardului, pe strada Colței, pe calea Victoriei, în curtea caselor D-lui B. Bellu, în curtea bisericii Sf. Ionică, pe piața Constantin-Vodă și la Poliție, tribună care era mai magnifică și mai comodă ca toate, se umplură pe la 10 ore de nu mai încăpeau, cu tot prețul exagerat de 10 franci de persoană ce se cerea pentru fie-care loc, și în tribunele oficiale începu să vie lume pe la o oră după amiață.

Ploia de-o-cam-dată amenința să strice cu totul serbarea, dar pe la 8 ore un vânt ușor risipi norii și pe la 11 sora reapăru ca să nu se mai întunece până seara. Lumea care până atunci se temea că nu va reuși sau se va amâna cea mai frumoasă parte a serbării, aplaudă cu bucurie aparițiunea regelui luminei, și cei udați uitară îndată necazurile de dimineță.

M. Sa Regele plecă de la palat călare, însoțit de Alteța Sa Regală Principele Leopold, de Feld-Mareșalul de Bauer, guvernatorul Transilvaniei și trimis extra-ordinar al Majestății Sale Împăratul Austro-Ungariei și de un strălucit stat-maior asemenea călări; acest imponent cortegiul era urmat de o trăsură de gală în altă formă, dar tot frumoasă și trasă de la Daumont de șase cai înaintași, în care se afla M. Sa Regina împreună cu junii Principii Ferdinand și Carol, precum și alte trăsuri în cari veneau Dómnenele și Domnișorele de onore ale Majestății Sale. Ajungând în dreptul statuei lui Mihai toți se opriră și luară loc în fața statuei, iar M. Sa Regina și Curtea Sa luară locuri în pavilionul regal. Tote acestea se petrecură punct la două ore după amiață.

Peste o jumătate de oră trecu un pluton de jandarmi călări și după dânsul muzicele a patru regimente comandate de D-I E. Hübsch inspectorul lor general. Tóte aceste muzici cântău marșul defilării. Când să trecă pe dinnaintea pavilionului regal, muzicile cotiră la drépta și se aședără în locul ce le era rezervat, cu spatele spre a-ripa dréptă a grădinei botanice.

Defilarea Carelor. — După muzici venea D-I C. Porumbaru președintele comitetului, având la drépta un membru al comitetului central și la stânga un membru al comitetului executiv, urmați de membrii comitetelor câte șase în rînd și de D-I Bauer dirigintele general al întregului cortegiū. În urma D-lor pășea secțiunea I a cortegiului, presidată de D-I P. Ghica, în cap cu comitetul dirigent și o bandă musicală.

Secțiunea I. — *Prima grupă* din acea secțiune fu a *studenților din Liceul Sf. Sava și institutul Urechia*, care reprezentaū cortegiul istoric al trecutului țării. Împăratul Decebal reprodus aidoma după colóna lui Traian, urmat de un pluton de soldați daci cu flamura în mijloc, mergea în fruntea tuturor; și după el venea Traian Împăratul Romanilor și învingătorul Dacilor urmat de câți-va licitori Romani. După Traian venea Împăratul Româno-Bulgarilor Ioanițiū însoțit de o escortă română-bulgară, apoi Radu-Negru și Dragoș-Vodă, Mircea-cel-Mare și Alexandru-cel-Bun, urmați de pașeri și darabani, Ștefan-cel-Mare însoțit de eroii de la Răsboeni, Vasile Lupu și Mateiū Basarab urmați de embleme ale culturii, Neagu-Vodă și fiul său Teodosie însoțiti de biserică și de Mitropoliți, Mihaiū-Viteazu urmat de roșiori și verđișori, Brâncoveanu și Cantemir urmați de dorobanți și seimeni, un Domn fanariot însoțit de înjosita sa curte de streini în portul lor contimporan, apoi Tudor Vladimirescu cu pandurii lui, epoca resbelului Crimeei reprezentată printr'un Frances, un Engles și un Italian, epoca unirei reprezentată prin personificația României și Moldovei, crainicii moderni și în fine emblema regalității României.

Al doilea grup, al Teatrului Național și al Conservatorului de muzică și de declamațiune, era precedat de două crainici călări, un stegar și mai multe persoane costumate cari reprezentaū

scutieri, șambelanî, pași cu stindarde, maștri de ceremonie și personajuri fantastice din piesa *Pepelea și Simziana*, călări și pe jos. După ei urma un car monumental tras de opt cai roșii care reprezintă o barcă de aur, pe al cărui bot dinnainte figura o liră de argint, și în partea dinnapoși se afla un pavilion magnific de catifea roșie ornată cu ciucuri de aur, surmontată de un vultur aurit. Acea navă era plină de o mulțime de figurante și de atributuri teatrale și grupe plastice, între care patru muse, Traian și Dacia, două îngeri, Barbă-cot cu epurele lui din piesa *Pepelea* și zece figuri dramatice, spre exemplu Ruy-Blas, Pârlea-Vodă, Mefistofeles și alte personajuri din deosebite piese jucate cu succes pe scena română.

Al treilea grup era compus din micii dorobanți recrutați dintre elevii claselor primare și ai școlilor frobeliene, în costumele lor devenite tradiționale, adică din copii de la 12 până la 4 ani conduși de sergentul-major Dumitrescu instructorul lor.

Al patrulea grup era al agriculturii, precedat de mai mulți crainici în costume țărănești, după care venea un car simplu dar imponent prin simplitatea sa, tras de șase boi albi cu cornele poleite, plin de felurite maldăre de grâu, orz, secară, porumb, rapiță și altele, peste care trona într'un chioșc de verdetă deita Ceres protectoarea agriculturii. După acest car venea un plug aurit și ornat cu verdetă și flori, tras de 6 boi. După car și plug veneau mai multe șiruri de flăcăi și fete armați cu sape, târnăcope, seceri, cöse și alte instrumente de muncă aurite, care defilau în sunetul a două bande de cimpoeri, și urmați de soțiile și mumele lor, care le purta merindea de mâncare.

Al cincilea grup era acela al comerțului. În fruntea acestui grup mergeau două crainici urmați de un stindard mare, pe care era scris: «*Ex negotio divitiarum*». După ei veneau doi Mercuri protectori ai comerțului cu aripi de aur în cap și la picioare, apoi cei mai fruntași din reprezentanții comerțului, cari purtau la șlept o ancoră de aur și o fundă tricoloră, cari mergeau pe jos în fracuri și mănuși albe; pe urmă venea carul comerțului tras de opt cai albi, acoperiți cu valtrapuri de catifea roșie, care reprezenta o navă aurită, pe al cărui rostru eșea în relief un cap de leu de argint. Această

navă era plină cu baloturi de marfă, hârtii de bancă înfipite pe de-lături în mici bețe, și în fund avea un baldachin monumental de catifea roșie, garnită cu ciucuri și fir de aur, în care trona pe un jet înalt Cresus, zeul bogăției, înconjurat de cele cinci continente: Europa, Asia, Africa, America și Oceania reprezentate prin cinci fete care reproduceau cu fidelitate cele mai frumoase din deosebitele rase omenesci și ținea în mână felurite embleme simbolice foarte bine reușite.

Grupa a șasea era a diferitelor societăți și direcțiuni ale căilor ferate române: În capul său mergeau trei eroizi călări, ale căror costume reprezenta cele trei culori naționale, roșu, galben și albastru, apoi venea mai tot personalul tehnic și o mare parte din al tracțiunii deosebitelor societăți, membrii direcțiunii Regale, Direcțiunea liniei ferate București-Giurgiu, Ploesci-Predeal și Iași-Ungheni, consiliul de supraveghere al liniei Lemberg-Cernăuți-Iași și mai mulți reprezentanți ai liniei Cernavodă-Constanța. După aceste delegațiuni venea carul tras de șase cai albi cu valtrapuri albastre pe care era așezată o locomotivă numită Carol și un tender numit Putna, pe care era mașinistul și fochistul gata de a manevra; în fundul acestui car ornat cu draperii de catifea albastre, era un tron pe care sta deita mecanice ce se sprijinea de trei fete în costume naționale care prin îmbrăcăminte reprezenta România, Moldova și Dobrogea.

După car veneau o mulțime de lucrători și cantonieri îmbrăcați în uniforme diferite direcțiuni, purtând deosebite semnale: stéguri, rôte intraripate, locomotive, vagoane, simafore, felinare și alte instrumente tehnice.

Al șaptelea grup era al artelor grafice. Înainte mergea un stegar cu o gardă de onoare, al cărui stindard era de mătase galbenă, pe care era cusut cu multă măiestrie: pe o parte scutul tipografiei și pe alta cuvintele «artele grafice»; După el veneau deosebiți tipografi, litografi, xilografi, țincografi, librari și editori de note musicale; în urma acestora venea o grupă de elevi îmbrăcați în bluze albastre și pe urmă carul. Carul era tras de șase cai roșii și pe dânsul erau trei fete reprezentând trei muse, între care cea

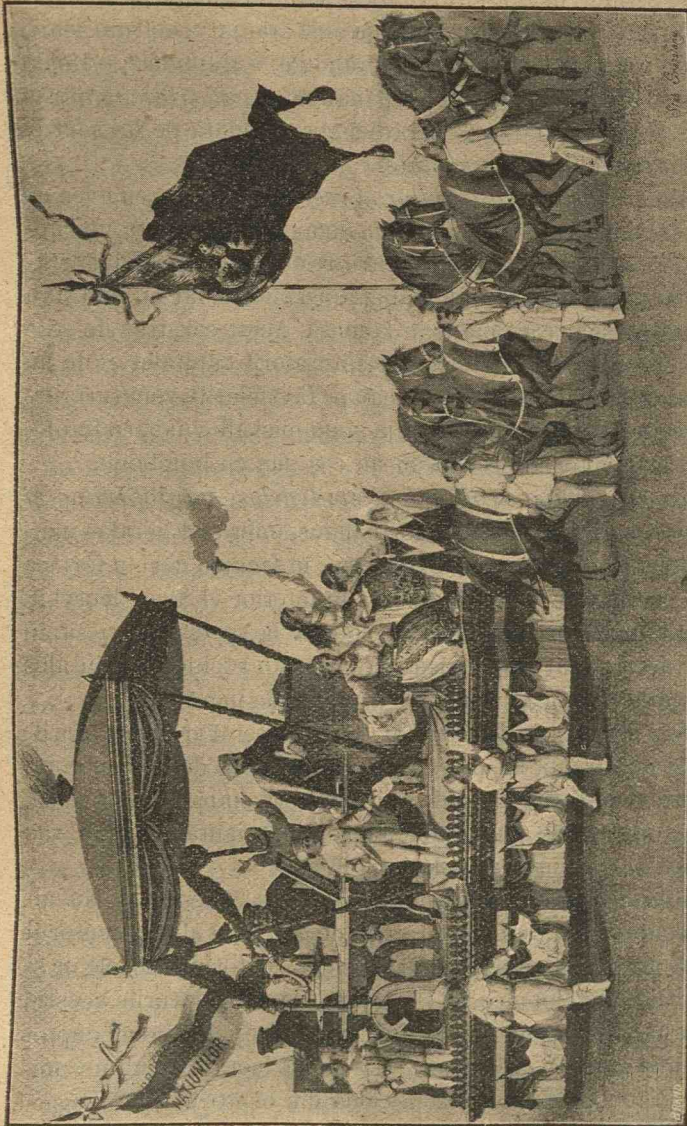
din urmă ținea în mână o lampă antică: emblema luminei; după el în al doilea plan sta Gutenberg, inventatorul tipografiei, foarte fidel reprezentat de către D-I Joseph Göbl actualul proprietar al tipografiei Gutenberg din Bucuresci strada Dómniei No. 20. D-sa ținea în mână o carte deschisă, și era umbrit de un baldachin foarte luscios. La spatele său era o presă tipografică și o casă de litere, la careculegeau și tipăreau trei lucrători, și mergând aruncau într'una spre public placarde cu felurite poesii. Carul se termina la fund printr'un pavilion înghirlandat, sub care era presa și un imens tricolor care cădea în urma carului pe care era scris: *Progresul este tesaurul națiunilor*. Căpătaele acestui pavilion erau ținute de doi lucrători.

Al optulea grup era al argintarilor, ciasornicarilor și giuvaergiilor. După trei eroi cu trei stindarde care reprezentau de minune cele trei culori naționale, veneau reprezentanții giuvaergiilor, argintarilor și ceasornicarilor și după ei un car foarte frumos, tras de șase cai vineți, iar în fund un baldachin roșu sub care ședea o țeiță împetrițată peste tot corpul cu pietre scumpe, având la picioarele ei mai multe figuri alegorice care scoteau dintr'un vas mare de argint flori artificiale și le aruncau spre mulțime.

Al noulea grup, cel din urmă din prima secțiune, era al *grădinarilor*. După crainici și stegari, ale căror stindarde erau încoronate cu flori, veneau grădinarii și după grădinarul carul lor tras de șase cai albi care reprezenta o adevărată grădină compusă din ghivece pline cu flori rare, așezate cu cel mai frumos gust; în fund acea mică grădină era ornată cu un pavilion de flori și verdéță, sub care trona țeița Flora, investmântată în gază roză și încoronată cu flori. La picioarele sale trei fete împărțeau într'una buchete de flori, aruncându-le în marea de spectatori. Ajungând în dreptul pavilionului regal, acest car se opri, și Flora, reprezentată prin fiica D-lui Levra grădinarul, se dete jos după tronul său și dete Majestății sale Regina un buchet frumos.

Secțiunea II condusă de D-I D. Butculescu, era compusă din șapte grupe precedate iarăși de o musică militară și anume:

Prima grupă era a Concordiei române, care avea un car tras de opt cai mânăți de doi surugi învesmântați în cunoscutele lor

Carul simbolic al Artelor graphice presedate de Gutenberg inventatorul Tipografiei, care era reprezentat prin D-l Joseph Göbl proprietarul tipografiei Gutenberg.

costume și ținută de opt țărani. Acest car precedat de membrii societății și de stindarde era cel mai cu gust aranjat și cel mai semnificativ. În interiorul lui erau trei țărănecuțe: o Munténcă, o Moldovéncă și o Olténcă care tocmai depănau, dărăceaă și țeseau într'un răsboi, și în fund deita Concordiei sta rezemată pe un scut pe care figurau emblemele societăței.

A doua era grupa cofetarilor și restauratorilor; ea avea un car colosal îmbrăcat în atlas azuriu, înaintea căruia era un cuptor pentru cofetari, apoi altul pentru restauratori și un înghețător, pe care lucrătorii făceaă înghețată și bucate, iar în fund staă mai multe persóne care mâncaă la masă. Acest car, tras de șese boi, era precedat de cofetarii și restauratorii capitalei și de un mare număr de lucrători, cari duceaă pe tăvi felurite vênaturî garnite și prăjituri piramidale, precum și un miel alb viu care fu oferit Majestăților Lor împreună cu un coș plin cu bombóne.

A treia era grupa croitorilor, modistelor, pantofarilor și cismarilor, care aveaă un car fórte luxos, îmbrăcat în atlas azuriu, crême și bordeaux, tras de șese cai, în fruntea căruia fórfeca deschisă servea drept orî-ce deviză; în interior el avea deosebiți lucrători și lucrátore care lucraă fie-care la specialitatea sa. În mijlocul acestui car pe o masă sta întinsă o rochie de faiu albă fórte bogată; după car veneaă o mulțime de lucrători.

A patra era grupa brutarilor. Carul acestui grup era tras de opt boi și reprezenta un cuptor enorm de tablă de fier cu compartimente sistematice, de unde unii lucrători scoteaă jimblă caldă, pe care o împărțeaă publicului, iar alții frământaă într'un vas mare coca și o puneaă apoi la cuptor.

A cincea grupă era a franzelarilor; ei asemenea aveaă un car și un cuptor, dar carul lor era tras de patru cai albi și cuptorul avea altă formă, adaptată negreșit pentru cuptorul franzelelor și era făcut din o închipuire de cărămidă. De patru laturile acestui car eraă patru ecusóne făcute din franzelă cóptă și coșul cuptorului se afla garnisit cu cornuri. Mai mulți lucrători sub un umbrar de verdéță scoteaă franzelă caldă din cuptorul ce fumea și o împărțeaă publicului.

A șasea grupă era a căruțașilor, covacilor, șelarilor și fierarilor; ea avea un car care reprezenta o făurărie trasă de șase cai, în care mai mulți lucrători, sub un umbrar de verdéță, suflau la fole, băteau pe nicovală fierul roșit, neteauă spițe de rôte, coseau la șele și curele, vopseau rôte și care, în fine își făceau meseria; în fundul acestui car la spatele cotlonului se afla o trăsură foarte elegantă făcută gata, în care sta un om.

A șaptea grupă o forma mai mulți birjari scopiți, îmbrăcați în costumul lor național, care prin îmbrăcămintea și aședarea lor forma un imens tricolor, galben, roșu și albastru; ei veneau după grupul al șaselea călări pe cai foarte frumoși, precedând o troică foarte frumoasă, trasă de trei telegari înhămați rusesce, în care se afla starostile lor, D-l Matușev. Alte trei rinduri de birjari îmbrăcați tot cu roșu, galben și albastru urmau acea troică.

În fine a opta grupă era a societății tramvaiului care încheia secția II; ea avea aședat pe un car tras de doi-spre-dece cai, mânat de trei surugii și ornat cu ghirlande și flori, un tramvai No. 40 plin cu pasageri, conductori și controlori; nici chiar visițiul nu lipsea.

Ca să scutim pe lectorii de nisce repetițiunii inutile, vom spune acum pentru tot-d'auna, că atât acest grup cât și toate cele-lalte grupe ale acestei secțiunii, ca și ale celor-lalte ce o urmau erau precedate și urmate de patroni și lucrători ai diferitelor specialități ce le reprezenta, precum și de crainici și purtători de stindarde cu felurite devise.

Secțiunea III care era condusă de D. I. Weiss era asemenea precedată de o musică militară, dar compusă din șapte grupe:

Prima grupă era a societății române de tir și gimnastică condusă de D-l Moceanu; ea avea un car tras de opt cai făcut cu mult gust în stil roman; înăuntru se patru gladiatori se luptau între ei, și în fund, pe un postament, România, Moldova și Oltenia, protegeau instituțiunea, iar împrejur un vânător, un flintaș, un arcaș și un gladiator, mergeau pe jos pe lângă rôtele carului.

A doua grupă era a societății de tir Bucuresci; ea era precedată de un erold călare ce dicea din trimbiță; după el veneau

marcatorii îmbrăcați în roșiu și purtând în mână cibluri, semnaluri, carabine și alte atribute de tir; apoi pășeau majestos membrii societății îmbrăcați în costumul lor particular de vânător și armați cu carabine, și apoi venea carul tras de șase cai ornați cu verde și alb, în care se afla o stâncă mare pe care stă regele tirului în mână cu o carabină și în jurul său erau mai multe ghirlande de flori și drapele tricolore sau cu colorile societății verde și alb.

Al treilea era grupul vânătorii sălbatice; era cel mai simplu, dar cel mai original și nu mai puțin reușit. O căruță cu coviltir de pînză albă mică și prăfuită, d'asupra căruia stau așezate în mod simetric felurite paseri împaiate și înăuntru tot ce trebuie la vânător, precum și felurite vînături aflate în țară. Ea era urmată de vr'o 30 de vânători țerani cu puscele la spinare și trăgînd în lanțuri după ei o drăce de căini de vînat de felurite soiuri. Acestă grupă trecînd pe lângă pavilionul regal începu să scôtă țipete sălbatice de vânător.

Al patrulea fu grupul societății israelite; el fu unul din cele mai imponente și atât de numeros ca și al căilor ferate. Mai bine de două-zeci de societăți de bine-facere, de ajutor mutual, de spitale, de orfanii, etc. cu stindardele, cu atributele lor și cu mai bine de trei sute de membri, toți îmbrăcați în frac și mănuși albe, mergeau câte șase șase în ordinea cea mai perfectă, și după societăți venea carul lor, unul din cele mai magnifice, tras de șase cai albi. Acest car reprezenta portalul templului lui Solomon cu o scară cu mai multe trepte albe d'aurite, în mijlocul căruia se afla un tron d'aurit sub un dom mareț, d'asupra căruia o porumbiță de aur sbura purtând în gură o ramură de măslin. Pe tron era marele rege Solomon, rezemat la dreapta de un pontifice ce purta mitra în cap, și la stînga de un demnitar politic; pe treptele tronului erau mai multe dobitoace de aur sălbatice și domestice care stau jos la pămînt așteptînd momentul jertfirei, iar jos în capetul scării patru leviți îmbrăcați în alb, vesteau din tîmpine și organe ora marelui sacrificiu. Acest car era mînat de șase evrei în costume antice.

Al cincilea fu grupul elevilor liceului Matei Basarab și al societății de învățatură a poporului român; ei mergeau câte

patru patru în costumele lor obicnuite și sub conducerea D-lui Dr. B. Constantinescu ; grupul era mic și simplu la vedere, dar mare și important prin menirea sa în viitor.

Al șeselea era grupul societății germane ; el era precedat de doi crainici și trei corniști în costume alegorice și de un stindard mare pe care era scris «Societățile germane». După aceea veneau membrii societăților de gimnastică, de muzică vocală și instrumentală și de ajutóre, cu stindardele lor particulare, și apoi carul simbolic tras de șase cai negri, în care se aflau mai multe grupe ce reprezentau deosebitele atribute ale societăților ; în fund el avea un baldachin înalt pe care sta o fată blondă în costum național român, ce reprezenta geniul României.

Al șeptelea era grupul maghiar care era precedat de trei magnați unguři foarte bogat costumați în haîne naționale ungurești și călări pe nise cai magnifici ; ei precedau un frumos car care era tras de patru cai mânați de surugii în costume ungurești, pălărie mică cu bordurile întorse, ilec roșiu și pantalonți foarte largi și creți ; alți patru surugii pedestri asemenea costumați țineaui caii de căpăstru și mai mulți magnați călări în diferite costume maghiare înconjurau carul ; în mijlocul său trona țeița Panonia. Când trecu această grupă, muzica cântă marșul lui Racotzi.

Secțiunea IV era condusă de D-l C. W. Höflich (Oppler) iar cu o muzică în cap și era compusă din cinci grupuri :

Primul era grupul vîndătorilor de beuturi spirtóse ; el avea un car tras de opt cai, care reprezenta, în față un butoiu monstru încălecat de zeul Baçus în ușurele său costum, care bea într'una dintr'un pahar mare, și la spate un umbrar de cărciumă în care bea și mâncau țaranii în sunetul unui cimpoi.

Al doilea fu grupul berarilor care avea asemenea în car un butoiu monstru alt-fel așezat, pe care trona călare Gambrinus ce bea într'una bere dintr'un pahar monstru ; mai multe butóie mici cu bere și ghirlande de orz și hamei erau așezate în jurul acestui colos spre a-l încadra. Patru cai roibi tragea acest car.

Al treilea fu grupul măcelarilor, mezelicciilor și cărnățarilor ; el era compus din mai mulți meserieși în obicnuitele lor co-

stume, călări pe cai scunđi dar bine legați, înșelați și înzăbalați cu șele mari de piele și hamuri cu felurite garnituri și ciucuri de piele și din mai mulți boi mari și grași, trași de funii de mai mulți pazargii.

Al patrulea fu grupul lăutarilor condus de vestitul Marinică în costum turcesc, adică giubea, anterior cu fețe arătose și șapcă cu cozoroc mare; el era urmat de mai mulți lăutari în costume antice și moderne, care mergeau cântând o horă.

Al cincilea fu grupul precupeților și pescarilor care avea un car mare ce reprezenta o luntre, și era tras de șase boi vînjoși. În car se vedea în față botul, și capul unui morun monstru și în interior, înaintea, pescarii prindeau cu plasa și năvodul pește viu și curătau pește sărat pe care 'l așeau în piramide, iar la spate precupeții așeau pe o estradă felurite pome ale timpului și zarzavagióicele în costume naționale înșiruiau felurite legumi.

Secțiunea V era dirigiată de D-I inginer N. Cucu și precedată de o musică a roșiorilor; ea era compusă din șese grupe:

Prima grupă era a constructorilor și christigiilor români; ea avea unul din cele mai frumoșe care. Un portic alb cu colonade corintiane cu două etage surmontat de un fronton triunghiular, era susținut de opt colóne, d'asupra căruia fălfaia la o înălțime de mai multe metre, tricolorul național care se ridica și se apleca după trebuință. Acest car foarte înalt era tras de opt cai și la al doilea etagiú avea mai mulți lucrători care se plimbeau pe balustrada din jurul aradelor. Lucrătorii și societarii dulgherilor, zidarilor, tinichigiilor, chirestegiilor și vărarilor, cu echeru în frunte, purtat de două ucenici, cu sculele, cutiele, gălețile și uneltele lor, urmau acest car monstru.

A doua era grupa lăcătușilor; avea drept car un atelier de lăcătușerie cu cotlon cu tot, tras de patru cai negri, în care călfile suflau în fóle, băteau fierul și făceau grilajuri, chei, lăcăte și alte ustensile de fier, care erau aședate în jur cu multă simetrie.

A treia era grupa societății Lemaitre care avea asemenea un car simbolic foarte expresiv. Într'acest car era aședată o topitoare de metaluri înconjurată de grilajuri de fer foarte frumoșe și termi-

nată cu un cotlon cu folele sale, surmontant de un coș foarte înalt. După acest car tras de șase boi magnifici, în care patru ciclopi băteaă mereu ferul pe nicovală, veneau lucrătorii Români ai fabricei și apoi lucrătoarele fabricii de spălătorie a aceleași case, conduse de directoarea fabricii.

A patra grupă era compusă din carul societății de mosaicuri a D-lui Manoil tras de patru cai și format din o piramidă de mozaicuri; după el mergea grupul membrilor și lucrătorilor societății de basalt artificial.

Al cincilea era grupul fabricii de gaz; el era precedat de mai mulți aprindători cu instrumentele lor și urmat de un car tras de șase cai care reprezenta o usină de gaz cu lumină ardende, deosebite ustensile de fabricat gazul și felurite atribute ale luminei.

În fine al șeselea era grupul *plăpămarilor și tapițerilor* care închidea secțiunea a cincea; el avea un car făcut cu gust, în care erau așezate mai multe mobile frumoase, draperii și plăpămii și cinci lucrători îmbrăcați în costumele lor de lucru care executau deosebite părți ale specialității lor.

Secțiunea VI și cea din urmă era condusă de D-l dirigent M. T. Mandrea, cu musica curcanilor în frunte; ea era compusă din opt grupe:

Primul era grupul săpunarilor și bumbăcarilor care avea un car decorat cu felurite calăpurii de săpun multicolore, colone de luminări și ghirlande de bumbac alb și tricolor, și în mijloc o statueta în mărime naturală de săpun Glicerin transparent reprezentând pe M. Sa Regele. Păcat numai că pe drum această statuie s'a rupt în două, în cât avea nevoie să fie sprijinită de un om când a defilat.

Al doilea era grupul fabricii de vacs și negru animal, care avea un car tras de doi cai reprezentând o cutie mare de vacs; el era înconjurat de mai mulți oameni îmbrăcați în felurite costume fantastice. Nimic mai simplu și mai ingenios cugetat.

Al treilea era grupul fabricii de bețuri gazeose C. Porumbaru care avea un car foarte frumos, îmbrăcat în materie de mătase albastră ca cerul. Acest car era tras de șase cai cu hamurile

albastre, mânați de trei surugii cu căciulele de plăeși. Zeița Hebes sub un baldachin de azur pestrițat cu stele și ornat cu flori, ținea în mână o cupă plină cu apă gazoasă. Înaintea ei un havuz de metal alb arunca la o înălțime de mai multe metre apă gazoasă și în capetul dinnaintea carului două fete staū între două colóne de sífóne și luaū cuupele apă din havuz.

Al patrulea era grupul fabricei de chibrituri Focșeneanu; el avea un car ornamentat cu cutii de chibrituri bine aședate în colóne, verdéță și drapele naționale și o fabrică de făcut chibrituri ce era înconjurată de lucrători cari își esecutaū în public meseria.

Al cincilea grup poseda cel mai mare și mai colosal dintre care, pe acela al companiei canalisării Dâmboviței. Acest car era lung de 15 metri cu 9 mai lung de cât cele mai lungi din tóte cele-lalte; era lat de 4 și înnalt de 12 și mai bine; el representa două maluri unite printr'un pod de fer, pe sub care părea că curge un riū și era ornat cu mai multe embleme: luntri, casteluri întărite și scări, pe care erau ingineri, lucrători și public cari priveau din înnălțimea podului. Acest colos era pus pe 12 róte gróse și tras de 24 boi; după el veneau în șiruri regulate echipele de lucrători români, bulgari și italieni cu instrumentele lor. Mărimea acestui car a făcut ca la intrarea în Bulevard să nu cotéscă îndesul de regulat și să trecă pe sub balconul Otelului de Bulevard de care s'a agățat partea posterióră și i s'a deslipit barca, care a defilat pe dinnaintea Regelui tirindu-se pe pământ.

Al șéselea era grupul tăbăcarilor; el avea asemenea un car și era ornat cu piei și deosebite substanțe cu care se tăbăcesc peile; în mijlocul său mai mulți lucrători întindeau piei, le spălau într'un vas mare, le rădea cu cuțitóia, în fine le lucrau.

Al șeptelaa și ultimul grup fu al societății Crucii roșii cu medici, farmaciști, surori de caritate, două ambulante complete cu accesoriile lor și două furgóne de serviciu care încheiau mărutul cortegiū.

După ce au trecut pe din naintea familiei Regale tóte grupurile descrise mai sus, au mers în aceeași ordine pe stradele ce am enu-

merat într'alt loc, până ce au ajuns în valea bulevardului Elisabeta, la intrarea Cișmigiului unde s'au oprit spre a se despărți.

MAMA RĂNITILOR.
Grup de marmură, oferit de oficerii români M. Sale Regina Elisabeta,
spre semn de recunoștință.

Terminându-se defilarea, M. L. Regele și Regina, A. S. R. Principele de Hohenzollern cu copii și suita Lor, s'au dus la palatul

din București, și publicul, cu totă afluența sa extraordinară, s'a retras în bună ordine, fără să se întâmple cel mai mic accident sau neorânduială, mulțumită nemeritei dispozițiunii luată de D-l Prefect al Poliției Capitalei, d'a face apel la mai mulți junii din elita societății, și d'a le încredința delicata și greaua îndatorire d'a face poliția și d'a menține buna ordine într'acele zile extraordinare.

Pentru séră Municipalityea Capitalei arangiasse în grădina Cișmegiului o frumósă serbare populară cu luminații chineze și focuri bengale, iar la șosea nisce artificii splendide și în sala teatrului o serbare de circumstanță. Spectacolul teatral a reușit de minune; el a avut loc în prezența Majestaților Lor și a unui public foarte numeros compus în mare parte din delegații țeranii, dar serbarea de la șosea nu avu loc și cea de la Cișmegiü reuși numai pe jumătate, din cauză că îndată ce se aprinse luminațiile și se dădură câte-va rachete, incepu să cadă o plöe torențială care goni lumea p'acasă udată până la piele. Cu toate acestea luminația care transforma orașul într'un focar de lumină, nu s'a stins ci arse până nóptea târziu, reflectându-se în torențele de plöe, și producând un efect straniü, dar care merita a fi vădüt.

Tot din cauza ploii se amână revista militară hotărîtă pentru Marți; ea avu loc a doua zi, când își desfășură marșialele sale peripeții cu cea mai deplină reușită ca în toate dățile, dar numai de față cu Bucureștenii, căci frica ploii gonise mai pe toți óspeții de aiurea spre casă. Asemenea se amână și focul de artificie pentru 24 Maiü, când se transportă în Cișmegiü și servi la o serbare dată în scop de bine-facere.

Iată cum se términă măréța serbare a festivității înnălțării României la rangul de regat; ea n'a avut precedent în faptele istorice ale patriei nóstre, nici ceva egal în strălucire. Din norocire ea fu inaugurarea și începutul unei eri de mărire și prosperitate pen-întru România.

Călătoria M. S. Regelui României la Sant-Petersburg.

Serbările încoronării au pus capăt celor cincî răsbóe ce a fost nevoită România să susție; de aci încolo a vrut Dumnezeu ca s'o ajute, după ce 'și-a vădut visul împlinit, să muncescă în pace ca să-și completeze organizațiunea sa interioară și să se prepare bine spre a-și îndeplini spre mulțumirea tuturor greaua misiune ce pozițiunea sa geografică la porțile Orientului o silea să împlinescă. Scurt timp după încoronare, oficerii români din toate armele se cotisară, strînse fondurile necesare și comandară la sculptorul Stork o grupă de marmură represintând pe M. Sa Regina îmbrăcată ca o soră de caritate, dând ajutor unui rănit pe patul său de durere. Acastă frumoasă grupă săpată în mod foarte artistic fu oferită M. Sale Regina în mod solemn într'o di, ca omagiū din partea întregii armate și ca recunoscință pentru ajutorul ce M. Sa a dat răniților; după aceea ea fu transportată la Palat și aședată în vestibulul de la intrarea în sala Tronului unde se găsește și adî. Printr'acest mic dar M. Sa s'a simțit îndestul de răsplătită pentru toate jertfele ce a făcut pentru ușurarea suferințelor eroilor neatárnărei.

Terminându-se peripețiile încoronării, nu s'au terminat și smăcinările, nemulțumirile și luptele ce statul și poporul român îndurase pân'atunci; din potrivă ele deveniră și mai încordate, și mai

supărătoare și durară mai mulți ani d'a rîndul, până ce în fine, de vr'o câțî-va ani, slavă Domnului sintem lăsați să ne vedem în lînice d'ale noastre.

Cele mai principale preocupări, smăcinări, strădăni, străgăni și chiar lupte, fură următoarele: *Regularea succesiunii tronului, chestiunea Dunărei cu propunerea Barrère și congresul din Londra, răsboiul vamal cu Austro-Ungaria, răscolă țeranilor care a adus căderea Ministerului I. C. Brătianu, și în fine misiunea D-lui M. Hitrovo care a provocat chestiunea iconarilor și a jugănarilor în România, precum și evenimentele din Bulgaria care au provocat abdicarea Pr. Alexandru de Battenberg.* Tote aceste evenimente, de și sunt foarte importante și vrednice d'a fi cunoscute de marele public, totuși, fiind foarte recente, mă abțin de o cam dată d'a le publica, promițând lectorilor mei că le voi da la lumină peste doi sau trei ani, într'o nouă edițiune formată din două broșuri, în care va fi descrierea amănunțită și tot atât de documentată a acestor evenimente.

Pân'atunci sunt nevoit a trece peste ele și d'a împărtași cititorilor mei, ca concluzie, peripețiile împăcării României cu Rusia prin visita făcută de M. Sa la St. Petersburg și ale serbărei jubiliare ce au avut loc cu ocazia împlinirii celor 25 ani de la răsboiul neatârănării. Să începem mai întâiu cu împăcaciunea cu Rusia.

De la încheierea tractatului de la Berlin încoia exista între România și Rusia o rēcělă îndestul de vedită, provocată de Ruși prin purtarea ce au avut față cu credincioșii lor aliați din jurul Plevnei cu ocazia tratativelor de pace ce au urmat după răsboi. De la sēvērșirea acestui mare fapt de arme, din care Români biruitori au eșit atât de înălțați prin vitejia oștenilor lor, adică imediat după capitularea acelei întăriri, până la încheierea tractatului de la St. Ștefano și până la subscrierea celui de la Berlin; de la subscrierea sa până la desbaterea chestiunii Dunărei în conferința de la Londra, și de atunci până mai deună-đi, până la încetarea din viață a Țarului Alexandru III, adică în tot decursul domniei acestui monarh, atât diplomația rusescă cât și presa sa, n'au încetat d'a ne prigoni, d'a ne nedreptăți și d'a ne umili, fără ca noi

să fi fost vinovați de alt-ceva, de cât că am îndrăsnit să ne apărăm drepturile încălcate, cu totă energia ce inspiră în inima omului convingerea că apără adevărul, dreptatea și echitatea.

Guvernul din St. Petersburg în decurs de peste 17 ani, nu ne-a cruțat nici o umilință, nici o înjosire, nici o nedreptate și nici o prigonire. Ne-a provocat în modul cel mai revoltător, ne-a atins în sentimentele noastre cele mai gingașe și s'a amestecat, nu numai în rostul relațiunelor noastre internaționale, dar chiar și în acela al afacerilor noastre interioare. D-l Hitrovo ministru Rusiei din București, a cărei memorie va rămânea neperitoare în România, a împins lucrurile până la extremitate. D-sa s'a încercat să provoce un conflict diplomatic, amestecându-se, D-sa personal, în mulțimea agitată, în séra de 14 Martie 1888. L'am vădut eu cu proprii mei ochi, în piața teatrului, în mijlocul învălmășelei produsă de ciocnirea dintre resculați și poliție, plimbându-se și amestecându-se în mulțimea inverșunată. Ce căuta ôre D-sa acolo? Numai un brânciú întâmplător, o palmă dată din greșelă și o șarjă venită fără veste, care ar fi putut să'l doboré sub copitele cailor, și iată gata un conflict teribil între marea Rusie și mica Românie, ale căruí urmări puteau să ne fie fatale, și acest conflict provocat de un singur om, de un ministru plenipotențiar, de un trâmisi extra-ordinar pe lângă persóna M. S. Regelui, de un personagiú investit cu imunități diplomatice și cu dreptul de exterioritate, care a mers cu nesocotința până a se scobori în stradă în momentul unei turburări populare! De ce și pentru ce tóte acestea? Negreșit pentru ca să provoce acel conflict nenorocit. Noroc că Românií noștri, chiar în momente de efervescentă, sunt înțelepți și cu minte și nu se légă nici chiar de cei ce caută gâlcéva cu lumina.

Acest Domn a făcut ceva mai mult; prin intermediul jugănarilor și iconarilor ruși care de la 1879 încoa începuse se invadeze țera în număr considerabil și să cutreere tóte satele, a început să ațîțe țărâtimea contra guvernului român și să facă o propagandă dintre cele mai stăruitoare în favórea Țarului Rusiei, pe care acei fanatici emisari ai panslavismului îl înfățișau ca pe salvatorul providențial al creștinătății și ca pe mântuitorul țărâtimei de tóte

suferințele ce îndura. Prin asemenea propagandă, care a durat peste nouă ani într'un mod aprópe fãtiș, și prin nisce ómeni fanatici, D-l Hitrovo a reușit sã răspândescã în lungul și latul țerei sãmința perniciosã care a provocat teribila rãscólã a țeranilor din primãvara anului 1888, și iarãși nu mai puțin teribila rãscólã din 1893 care a frãmântat mai multe județe din Moldova și a cauzat o mulțime de nenorociri.

În fața unei atitudinii atãt de provocãtore și de primejdiosã pentru liniștea publicã, mai toți bãrbații de stat ai României, fãrã a și da mâna ca altã-datã când sórta țerei se gãsea în primejdie, s'a brodit a se potrivi la idei și la sentimente, și a pune mâna spre a apãra țera, fie-care dupã temperamentul și ideile sale, de marea primejdie ce o amenința. Inspirat de acéstã idee, *D-nul D. Sturdza actualul Ministru al rãsboiului* și capul partidului național-liberal, a scris în anul 1890 broșura intitulatã: *Europa, Rusia și România*, care nu e alt-ceva de cât un rechetitor energetic al politiceii panslaviste în România; *D-l Al. Beldiman* actualul Ministru al țerei la Berlin, și unul dintre liberalii fruntași, a scris în anul 1889 altã broșurã intitulatã: „*O crimã de Stat; Rãscólã țeranilor din primãvara anului 1888*“, în care a descris în detaliu rolul jucat de agenții rusesci cu ocazia turburãrilor din acel an; regretatul *D-l I. Șoimescu*, membru în partidul conservator, a scris: *Rusia, România și întreita alianță*, în care a descris istoricesce rolul jucat de Ruși în afacerile interne ale țerilor Române de la Petru cel Mare pãnã în zilele noastre, și *D-l Profesor universitar Al. Xenopolu*, om de sciință și patriot încercat, a scris: „*Resbelele dintre Turci și Ruși*“, și a tratat într'un mod cu mult mai sciințific și mai documentat amestecul Rusiei în afacerile noastre dintr'aceiași epocã.

Intr'acelaș timp *D-l Al. Lahovary* unul din fruntașii partidului conservator, care partid în tot-d'a-una a trecut drept partisan al unei amiciții cât se póte de strinsã cu Rusia, a scris ca Ministru al afacerilor streine mai multe note adresate Ministrului nostru de la St. Petersburg, prin care, într'un stil dintre cele mai energice și mai categorice, denunța curții din St. Petersburg ameste-

cul D-lui Hitrovo în fomentarea turburărilor ce isbucneau prin sate, îi atrăgea atențiunea spre propaganda primejdiósă făcută de jugănarii ruși prin satele române, și cerea cu insistență încetarea acestei stări de lucruri dăunătoare bunelor raporturi dintre cele două state. Ba încă, într'un moment dat, a dat ordin ca un torpilor al flotilei române să descarce mai multe umpluturi de tun spre vaporul rus *Olga* care n'a vrut să se supue regulamentului de poliție sanitar român într'un port român și s'a încercat să introducă holera în țără.

Acéstă intervenire energetică a tuturor ómenilor de stat ai României contra amestecului panslivismului în afacerile interioare ale nóstre, precum și căsătoria A. S. R. Pr. Ferdinand cu A. S. R. Maria de Edimburg nepóta Țarului Alexandru III, a determinat pe guvernul imperial să recheme pe D-l Hitrovo, care a fost permutat tocmai la Teheran în Persia, unde mai acum câțiva ani a încetat din viétă, și să'l înlocuiască prin D-l N. de Fonton care ocupă în decurs de cincisprezece ani postul de Trimis Extraordinar și Ministru plenipotențiar al Rusiei pe lângă curtea M. S. Regelui României, post ce a ocupat cu demnitate și spre mulțumirea tuturor până aprópe de finele anului 1901. D-l de Fonton fiind om calm și bine chibzuit, care prin tactul și cumpănirea sa a înlocuit nisece relațiuni cât se póte încordate printr'alte amicale și curtenitóre, a creat actuala stare de lucruri, care e dintre cele mai mulțumitóre, spre deplina satisfacțiune a tuturor Românilor.

De atunci încoace, și mai cu sémă de la suirea pe Tron a M. S. Țarului Nicolae II generosul propuitor al congresului pentru desarmarea generală, relațiunile dintre România s'a îmbunătățit atât de mult, în cât jugănarii și iconarii au dispărut ca prin minune, tóte chestiunile în litigiú s'a aplanat spre satisfacțiunea ambelor părți, într'un mod pacific și pe cale diplomatică, compania rusă de navigațiune a început să se supună legilor țerei ca tóte cele-lalte companii române și streine, tóte neînțelegerile s'aú înléturat prin soluțiuni echitabile, și armonia între noi și vecinii nóstri despre răsărit s'a pus pe un picior de sinceră și cordială amicitie.

Acéstă stare de lucruri din tóte puncturile de vedere îmbucurătóre pentru noi, a avut ca consecință visita făcută M. S. Regelui nostru de către Generalul Constantinovicî guvernatorul Basarabiei, despre care am vorbit alt-unde-va, în darea de sémă a serbării de la Iași, precum și visita M. S. Regelui la Sf. Petersburg. Politicianii Austro-Ungari pretind că M. S. Regele nostru s'a hotărât să facă acéstă vizită, care are însemnătate politică remarcabilă, din îndemnul M. S. Impèratului Franț Iosif, și ar fi fost plănuită cu ocazia visitei de la Pesta. Românii cred din contră că ea a fost sponteneă și provocată numai de purtarea puțin cuviincioasă a Ungurilor, după visita făcută de M. S. în capitala lor. Mi se pare că Românii au mai multă dreptate, saũ cel puțin pe jumătate, pentru că, pe când presa austriacă a salutat visita cu respect și satisfacțiune, gazetele ungurescî aprópe în unanimitate au desaprobat-o și chiar au rostit cuvinte necuviincioase la adresa organizatorilor ei.

Priimirea M. S. Regelui nostru în Rusia și în capitala sa s'a făcut întru tóte conformă cu programul priimirei M. S. Impèratului Germaniei, și cu o splendóre și o cordialitate fără de pereche. Iată în scurt peripețiile cele mai principale ale acestui mare eveniment:

M. S. Regele a plecat împreună cu A. S. R. Pr. Ferdinand, și de astă-dată însoțit de primul seũ ministru D-l D. Sturdza, precum și de Casa militară a M. S. și a A. S. R. D-l Președinte al Consiliului a luat cu sine în calitate de Secretar pe D-l E. E. Stătescu, Secretar de Legațiune care pe atunci era atașat pe lângă Legațiunea din Berlin. M. S., A. S. R. și suita Lor au plecat din Sinaia Luní 13 Iulie 1898 la 7 ore dim. și au mers fără întrerupere până la Burdujeni, unde, cu tóte că dorința M. S. a fost, ca să nu i se facă nici o priimire oficială, totuși a fost întâmpinat în gara Burdujeni de un detașament de infanterie cu muzică și steag, de prefectul județului Botoșani și de un public fórte numeros.

Călcând pe teritoriul austriac, în aceiași și la 4 ore 55 m. d. a., M. S. a fost întâmpinat la Ițcani de prefectul de Suceava, iar la Cernăuți de guvernatorul Bucovinei, baron de Burguignon, de primarul orașului, de Consulul român din localitate cu întregul per-

sonal al consulatului, de mai mulți notabili și de un public foarte numeros, între cari majoritatea erau Români Bucovenini, cari l-au salutat cu mult entusiasm.

Cu această ocazie s'a petrecut în gara Cernăuțului un incident regretabil pentru nobilimea românească din Bucovina; general M. Vlădescu șeful Casei militare a M. S. Regelui, distingând în mulțime pe Baron N. D. Mustățã unul dintre căpeteniile nobililor Români Bucovenini, l'a prezentat M. S. prin cuvintele următoare:

— Sire, permiteți-mi să vă presint pe unul dintre cei mai buni Români din localitate.

M. S. Regele, conformându-se usului ce a adoptat d'a vorbi cu Români în românește, îi adresă câte-va cuvinte bine-voitoare în românește. Baron Mustățã se grăbi a-l răspunde în limba germană, și d'a scuza dicând că D-sa nu poate vorbi bine în românește, că a cam uitat-o, și că așa e usul între nobilimea de acolo să vorbescă numai nemțesce. M. S. Regele foarte neplăcut impresionat, a trecut la altă persoană, cu care a vorbit în românește.

Consecința acestui incident a fost dimisia D-lui Mustățã din clubul național român, care i-a fost priimită pe dată.

După o oprire de un cuart de oră și ceva în gara Cernăuțului, M. S. Regele s'a resuit în trenul regal și a plecat înainte, îndreptându-se spre Galiția. După ce a traversat Bucovina și o parte din Galiția, trenul regal a intrat pe teritoriul rus Marți 14 Iulie la 7 ore dim. și a fost salutat în gara de frontieră Graniza de generalul Nicolaef, generalul Franț, colonelul Berdianof, colonelul Tieșenhansen și de alți dece ofițeri cu o gardă de onoare, de D-l G. Rosetti Solescu Ministrul României la Petersburg, de D. N. de Fonton Ministru României care plecase din Bucuresci înaintea M. Sale și trecuse în Rusia pe la Ungheni spre a eși întru întâmpinarea M. Sale, și de colonelul Laube atașatul militar pe lângă Legațiunea rusă, care a fost atașat pe lângă persoană M. S. în tot timpul petrecerei Sale în Rusia.

După ce stătu câte-va minute într'această gară, M. S. și A. S. R. se scoborâră din tren și trecură pe dinaintea frontului gardei de onoare, apoi după ce convorbiră cât-va cu cei prezenți, M. S. și A.

S. R. urmați de D-I Sturdza, D-I de Fonton, Colonel Taube, D-I Rosetti Solescu și suite, reluară loc în salónele trenului, și plecară spre Varșovia unde sosiră în aceeași zi la 3¹/₂ ore d. a. Acolo fură întâmpinați de A. S. R. Pr. Imeritinschy, guvernatorul general al Poloniei și comandantul trupelor din Varșovia, care era înconjurat de un strălucit stat major, compus din generali și coloneli, precum și de un mare număr de înalți funcționari și de o mulțime de persoane alese. Tot aci M. S. Regele fu întâmpinat de Vice-Amiralul Arseneiew adjutant general al Impăratului, de Colonel A. de Nepocoicinski, Locot. Principe Dolguruki adjutant imperial și Pr. Vladimir Orlof locotenent de dragoni care asemeni fură atașați pe lângă persoana M. S. și a A. S. R. în timpul petrecerii Lor în Rusia.

După ce se scobori din vagon, M. S. Regele se îmbrățișă cu Principele care a servit sub M. S. în calitate de șef al Statului Său major, pe când comanda armata ruso-română de investire din jurul Plevnei în anul 1877; după aceia M. S. și A. S. R. împreună cu Pr. Imeritinski au trecut în revistă guarda de onóre, au schimbat câte-va cuvinte grațioase cu toți generalii, colonelii și înaltele personaje câte se aflaș prezente în gară, care le fură prezentate de Pr. Imeritinsky, apoi se suiră în trăsură: M. S. cu Pr. Guvernator și A. S. R. cu Vice-Amiralul Arseniew, și intrară în orașiu, fiind excortați de un strălucit stat major de generali și oficeri superiori, toți călări, care precedau, înconjuraș și urmaș trăsura regală. Ast-fel merse prin stradele principale ale orașului, frumos decorate cu stindardele române și ruse, ticsite de o lume imensă, până la Palatul Lazesky, unde M. S. și A. S. R. cu suitele fură găsduiți în timpul șederei Lor în vechia capitală a Poloniei. La palat altă gardă de onóre, care rămase acolo în tot timpul șederei M. S. în Varșovia, dădu onorurile militare, și musica intonă imnul național român. La 5 ore M. S. și A. S. R. merse la locuința Principelui pentru a depune cărțile Lor de vizită, apoi făcură o preumblare în parcul palatului, în care se află mai multe alte palate, mai tóte reședințe ale vechilor regi ai Poloniei, și în fine se preumblară în trăsură prin oraș care era frumos pavoasat și vizitară frumoșă galerie de tablouri.

La 7 ore séra avu loc un prânz de gală la palatul Pr. Imere-tinsky, la care au luat parte vr'o 30 persóne. La sfirşitul mesei Prin-cipele Guvernator a ridicat următorul toast :

Imi permit să port un toast în sănătatea M. S. Regelui, victoriosul şef al amëndorora armatelor viteze cari au combătut la Plevna una lângă alta ca doi fraţi de arme 1).

După terminarea toastului, musica intonă imnul naţional ro-mân, iar mesenii cari l'ascultară în picióre, strigară după termi-narea sa de trei orî Ura. După aceia M. S. se sculă în sus şi ridi-când paharul, răspunse în chipul următor :

Fórte mişcat de amabilul toast al Alteţei Vóstre Serenissime, vă mulţumesc din tótă inima pentru priimirea, pe cât de strălucită, pe atât de simpatică, ce am găsit aci.

Plin de bucurie am revêdut astă-dî trupele cu cari am împartăşit grijele, primejdiile şi biruinţele pe câmpul de rêsboiú. Numele Alteţei Vóstre Serenis-sime, ca şi acela al mult regretatului general Conte Todtleben, este pentru Mine nedespărşit de luptele sângeróse în jurul Plevnei, şi 'Mi aduc aminte tot-d'a-una cu recunoscinţã că în momentele decisive, prin cari am trecut împreună, V'aţi aflat lângă Mine, înconjurându-mă de sfaturile Vóstre luminate. Formând urările cele mai călduróse pentru vítéza armată imperială, întâiul Meú gând se îndreptéazã spre Augustul şi Supremul ei Şef, M. S. Impératul Nicolae II-lea, în sănătatea Cãruia ridic paharul Meú.

Sã trăiascã Majestatea Sa Impératul Nicolae II-lea.

Urale frenetice priimirã aceste cuvinte călduróse şi bine simţite şi musica intonă imnul imperial rus. După terminarea prânzului M. S., A. S. R. şi Fr. Imeretinsky împreună cu toţi óspeţii merse la teatru ce se află în parc, şi asistará la o frumósã reprezentaţie de balet. După terminarea reprezentaţiei, M. S. şi A. I. eşirã în balcóne şi privirã la strălucitórea iluminaţie a parcului şi a lacu-

1) Coprinsul acestui toast nu sémãná nici de loc nici cu cualificativele duş-mãnoşe şi defãimãtóre cu care generalul Curopatkin însoţesce numele M. Sãle Regelui nostru şi p'acela al armatei sale coprinse în Reflecţiunile sale critice, şi nici cu expresiunile batjocoritóre cu care generalul Petru Dimietrievici Paren-soff descrie în Invalidul rus, cu ocazia aniversãrei a 25-a de la luarea Plevnei, participarea armatei remãne, alãturi de cea ruséscã, în luptele contra Turcilor, şi mai cu sémã în sângerósa încãerare de la 30 August 1877.

luî din el, în mijlocul căruia într'o insuliță scânteiaă în focuri bengale multicolore țifrele M. Sale. La 12¹/₂ ore din nópte M. S. și A. L. R. s'aă retras în apartamentele Lor.

A doua ăi Mercuri 15 Iulie M. S. Regele, A. L. R. Pr. Ferdinand și Pr. Imeretinsky și suitele aă părăsit palatul Lazenky unde M. S. a fost găsduit, și aă pornit spre gara St. Petersburgului, prin un îndoit șir de armată d'a lungul stradelor. Ajungând acolo M. S. Regele și A. S. R. Pr. Ferdinand 'și-aă luat rēmas bun de la Pr. Imeretinsky și de la numeroșii generali și oficeri superiori ce l-aă însoțit până la gară, apoi s'a suit în cupeul din trenul imperial ce i s'a pus la dispoziție, și a plecat spre St. Petersburg. La 6 ore 50 m. d. a. trenul a intrat în gara orașului Vilna, capitala Lituaniei, unde a fost întâmpinat de guvernatorul general militar, de guvernatorul civil și de un mare număr de generali. Pe peron era înșiruită iarăși o gardă de onóre cu muzică și drapel, care 'Î făcu onorurile militare. Aci trenul s'a oprit numai 15 minute; după aceea M. S. 'și-a luat rēmas bun de la guvernatori și generali, s'a resuit în vagonul imperial și a plecat spre Petersburg, mergând fără de întrerupere în tot cursul nopții.

St. Petersburg, Moseva, Kiev.

Priimirea ce s'a făcut M. S. Regeluî la St. Petersburg a fost mai mult ca splendidă, a fost feerică. M. S. Țarul Tuturor Rusielor a bine-voit să manifesteze față cu Suveranul micei Româniî Înaltele Sale simpatii prin o atențiune și o dovadă de afecțiune cu totul deosebită. El a ordonat ca pe lângă urmarea ad-literam a programului ceremonial de serbări ce s'a pus în aplicare cu ocazia vizitelor ce au făcut anul trecut puternicii Impărați ai Austro-Ungariei și ai Germaniei, precum și D-I Felix Faure Președintele Republicei Franceze, să se aducă la îndeplinire și alte amănunte mai intime și mai cordiale, care să amintescă că cel priimit cu atâta fast strălucitor nu e numai Suveranul unui Stat important și demn de nise onoruri atât de mari, ci este și marele căpitan victorios al armatei Ruso-Române, care în 1877—1878 a dus armatele aliate la biruință și și-a încoronat fruntea cu neperitorii lauri ai eroismului personal.

În conformitate cu acest program amplificat, Joî la 16 Iulie la 8 ore dimineța, contele Tal guvernatorul civil al districtului St. Petersburg, s'a suit, din ordinul M. S. Țarului, în trenul imperial la stația Lunga, capătul circumscripției sale, și ajungând acolo s'a suit în tren; apoi, după ce a salutat pe M. S. și pe A. S. R., în numele Suveranului său, l'a însoțit până la Peterhoff, reședința de

vară a Țarilor, locașul feeric în care au fost priimiți toți Suveranii și toți capi Statului câți au vizitat pe Suveranii Rusiei în capitala lor.

La orele 11 a. m. trenul imperial a intrat în gara Peterhoff frumos împodobită cu ghirlande de verdetă și drapele românesce și rusesce. Pe peron M. S. Regele fu întâmpinat de M. S. Țarul Nicolae II, de Marele Duce Mihail Alexandrovici, fratele Său, de Marele Duce Vladimir Alexandrovici unchiul Său, împreună cu fiii Săi Boris și Andrei, de Marele Duce Paul Alexandrovici asemenea unchiu al Împăratului, de bătrînul Mare Duce Mihail Nicolaevici fratele Împăratului Alexandru II, fiul mai mic al Țarului Nicolae I și feldmareșal general, precum și de Marii Duci Constantin și Dimitrie Constantinovici, Nicolae și Petre Nicolaevici, de Marii Duci George și Sergiu Mihailovici, de Principii George și Eugeniu Maximilianovici Romanovski, de Ducii și Principii de Leichtenberg, de Oldenburg, de Meclemburg-Strelitz, etc. rude de aproape ale M. S. Țarului, înconjurați de un strălucit stat major de generali, mari maestri de ceremonii, șambelanii, miniștri și înalți demnitari ai Statului, toți îmbrăcați în strălucitoare uniforme de mare gală. Între miniștrii se afla și contele de Muravieff ministru afacerilor streine al imperiului.

La scoborirea din vagon, ambi Suveranii, precum și A. S. R. Pr. Ferdinand s'au salutat în mod cordial, stringându-și mâna cu căldură, fără a se îmbrățișa, pentru că M. L. atunci se vedeau pentru prima oară și încă nu se cunoscău, apoi trecură împreună pe lângă garda de onoare, înșirată pe peron, pe când muzica cânta imnul regal român; după aceia urmară prezentările. M. S. Regele prezintă Țarului mai întâiu pe D-l Prim-Ministru D. Sturdza și apoi suitele sale; iar M. S. Împăratul prezintă pe Contele Muravieff și apoi pe ceilalți miniștri și demnitari ai statului.

De îndată ce se aduse la îndeplinire aceste formalități, M. S. Regele împreună cu M. S. Țarul, A. S. R. Pr. Ferdinand împreună cu Marele Duce Mihail Alexandrovici, D-l D. Sturdza împreună cu Contele Muravieff, etc. au mers în trăsurile ale Curții imperiale de mare gală, precedați și urmați de cazaci de Caucazia călări din

guarda imperială, la palatul Alexandri, traversând mai multe strade care erau împodobite cu drapele române și ruse și înțesate de o mulțime mare de lume care salutară pe Suveranul României cu urale nesfirșite. Acolo M. S. și A. S. R. s'a-au prezentat M. S. Impărătesei Mume Maria Theodorovna, și Impărătesei actuale Alexandra Theodorovna, care le-au eșit întru întâmpinare și cărora M. S. și A. S. R. le-au sêrutat mânele. Impărătesele nu au mers la gară pentru că M. S. Regele n'a venit însoțit de M. S. Regina.

De acolo M. S. Țarul conduse pe M. S. Regele în palatul cel mare din Peterhoff, unde i s'a-au prezentat toți înalții demnitari ai Curții. După ce intrară în salonul palatului M. S., Țarul a comunicat M. S. Regelui numirea sa ca proprietar al regimentului de infanterie, Vologda No. 18, care a luptat sub ordinele M. S. la Plevna și a luat parte la luarea Griviței, și a dat ordin ca acel regiment să pörte cifra M. S. După aceia a condus pe M. S. în apartamentul ce l fusese pregătit.

La ora 1 d. a. a avut loc un dejun în familie, la care au luat parte M. S. Regele, A. S. Pr. Ferdinand, Impăratul, Impărătesa, Impărătesa mumă, Regina Greciei, toți Marii Ducii și Marele Duce, precum și Pr. Chacabronz moștenitorul tronului Siamului. La o altă masă în alt salon au dejunat miniștrii și înalții demnitari ai statului cu soțiile, precum și suitele. După dejun a urmat recepțiunea. Cu acea ocazie D-I-D. Sturdza și suita regală au fost prezentați Impărăteselor. Pe la 3 ore M. S. Regele priimi vizitele Marilor Ducii, precum și p'ale Principilor și Miniștrilor, pe care M. S. le-a întors de la 4 ore înainte, iar la 8 ore sêra a avut loc prinzul în palatul bătrînului Mare Duce Mihail Nicolaevici, la care au luat parte M. S. Regele și A. S. R. Pr. Ferdinand. La 10 ¹/₂ ore sêra M. S. Regele s'a retras în apartamentele Sale.

Vineri 17 Iulie M. S. Regele împreună cu A. S. R. Pr. Moștenitor urmat de suite au mers la St. Petersburg. La 8 ³/₄ ore dim. M. S. și A. S. R. au luat loc în iactul imperial Alexandria, în sunetul unei salve de 21 tunuri; după aceia vaporul a navigat pe canalul dintre mare și Neva, urmat fiind de un torpilor. Drumul a durat o oră, și, fiind timpul foarte frumos, M. S. a stat mai mult pe punte,

ast-fel că a putut vedea frumoasă panoramă ce oferă Petersburgul despre mare. Vasele de război și de comerț strălucitor pavozate cu felurite stéguri și flamure, au salutat tricolorul român ce fâlfăia d'asupra iachtului, cu bubuituri de tunuri și fluerături de sirene, și d'alungul canalului o mulțime de lume adunată ca să vadă pe eroul de la Plevna, au salutat pe M. S. cu urale entuziasmăte.

La sosirea în debarcader M. S., având a întreprinde un act pios mai înainte de a-și face intrarea în capitala Țarilor, n'a consimțit să aibă o primire oficială. Ci a fost întâmpinat numai de D-l Vlez-cov Prefectul capitalei și de alți înalți demnitari; cu toate acestea onorurile militare i s'au dat de o companie din reg. 95 de infanterie, care a luat parte la lupta de la Șipca, a cărei musică la trecerea sa în revistă de către M. S. Regele, a intonat imnul român, iar trupele au defilat.

Eșind din debarcader M. S. Regele s'a suit în trăsură împreună cu A. S. R. Pr. Ferdinand și au pornit spre catedrala Sf. Petru și Paul din fortăreță, unde sunt înmormențați Impărații Rusiei și familia imperială. Îndată ce au ajuns acolo M. S. și A. S. au depus câte o frumoasă coronă de argint aurit și smălțuit pe mormintele Țarilor: Alexandru II și Alexandru III și a Marelui Duce Nicolae generalismul armiei rusești din rebelul ruso-turc din 1877—1878. După aceea depuse o coronă de flori naturale din partea M. S. Reginei pe mormintul mătușei Sale Marea Ducesă Elena Pavlovna.

Mai înainte de a pleca, M. S. Regele vizită mica clădire ce păstrează vestita luntre a lui Petru cel Mare, precum și toate stégurile câștigate de el în război. După aceea M. S. Regele și A. S. R. intrară în capitală, ale cărei strade erau frumos pavozate cu stéguri românesce și rusești, și prin un îndoit șir de lume, merse de vizită pe Marele Duce Alexe Alexandrovici comandantul suprem al marinei imperiale, pe contele Muravieff și pe ambasadorii aflați în capitală; vizitară apoi noul muzeu Alexandru III, catedralele Sf. Isaac și Kazan; după aceea pe mitropolitul Petersburgului Paladie, unde stătu aproape o jumătate de oră și unde priimiră din

partea Mitropolitului câte o icónă ferecată în aur, M. S. Regele pe a Sf. Alexandru Nevski și A. S. R. pe a Maicii Domnului.

La ora 1 d. a. M. S. Regele și A. S. R. merse la legațiunea română, unde avu loc un dejun de mare aparat, oferit de D-I Ministru G. Rossetti Solescu, la care luară parte contele Muravieff, Miniștrii și o mare parte dintre demnitarii statului. În tot timpul mesei a cântat banda de lăutari români a lui Pădureanu.

După dejun M. S. Regele împreună cu A. S. R. au mers la palatul de iarnă la 3 d. a., unde a priimit corpul diplomatic. Ambasadorii au fost introduși separat de către D-I Ministru Rosetti Solescu, iar miniștri plenipotențiarii cu personalul lor și al ambasadelor au fost priimiți în corpore în marele salon Alexandru. După recepțiunea corpului diplomatic, M. S. a priimit pe mareșalii nobleței și după aceea a trecut în sala armórelor, unde se afla reunită o numerosă deputațiune a Consiliului municipal al Petersburgului, având în cap pe primarul Delianov.

După ce a oferit M. S. pâinea și sarea tradițională, pâinea pe o tavă și sarea într'o cupă de argint aședată pe tavă, ambele ornate în smalt multicolor care reprezenta armele orașului, primarul a rostit următoarea cuvântare:

Sire,

Municipalitatea Petersburgului m'a însărcinat a Vă exprima mărturisirea marelui bucurii ce populațiunea capitalei a resimțit când a aflat intențiunea Majestății Văstre și a A. S. R. Principelui Ferdinand de a o visita. Salutând în persóna Majestății Văstre pe Óspele dorit și bine-venit, ne reamintim epoca istorică solemnă, și în același timp durerósă, a marelui lupte pentru Sânta Cruce, a timpului când numele Augustului Cap al poporului român, ne-a devenit noué atât de scump ca numele unui glorios luptător pentru credință și dreptate, ca numele unui amic și tovarăș de arme credincios al neuitatului nostru Monarch Țarul liberator.

Priimiți dar, Sire, pâinea și sarea ce vă oferă locuitorii recunoscători ai orașului Petersburg.

La acéstă cuvântare M. S. a răspuns :

Sunt fórte mișcat de atenția municipalității care s'a înfățișat pentru a'Mi ura bună-venire și a'Mi presenta pâinea și sarea, ca simbol al ospitalității, care se exercită în Rusia pe o scară atât de mare. Cu o vie plăcere am venit în ca-

pitala Imperiului, de care sunt unit prin legături durabile ale trecutului și printr'o prietenie sinceră.

Vă mulțumesc pentru priimirea simpatică ce am găsit aci și pentru cuvintele amabile ce 'Mi a'ți adresat; și regret numai că n'am putut rămâne mai mult timp în acest frumos oraș, pentru a'l cunoște mai d'aprobe.

Cu această ocazie M. S. conferi Coróna României Primarului și Prefectului orașului.

După terminarea recepțiunelor, M. S. și A. S. R. au vizitat cu amănuntul palatul și muzéul Ermitagiului, apoi a vizitat monumentul „*Gloria*“ ridicat în amintirea reșbelului de la 1877, pe urmă a mers la debarcader și s'a reînturnat tot pe apă la Peterhof, unde a sosit la 7 ore séra. La 8 ore a avut loc un prânz de gală dat în onórea M. S., la care a asistat Țarul, Țarina, Împărătesa mamă, Regina Greciei, toți Marii Ducii cu Marele Ducese, Ducii, Principii, contele Muravieff, Miniștrii și înalții demnitari ai Statului, D-l D. Sturdza, D-l de Fonton, D-l Ministru G. Rosetti Solescu și suita regală, peste tot 200 persoane. M. S. Regele purta uniforma regimentului Său, D-l Prim-Ministru D. Sturdza, marele cordon al ordinului Vulturul Alb, D-l Ministru Rosetti și suitele regale decorațiunile ce au priimit chiar într'acea și de la M. S. Țarul, și demnitarii ruși câți au fost decorați de M. S. Regele tot într'acea și decorațiunile ce au dobândit.

La sfirșitul mesei M. S. Împăratul a ridicat următorul toast:

Mulțumind Majestății Vóstre pentru visita Sa, ridic paharul Meú în onórea Sa. Beaú asemenea în sănătatea M. S. Reginei, a A. S. R. Principelui Ferdinand și pentru prosperitatea României.

După aceste cuvinte orchestra imperială a cântat imnul român.

La acest toast M. S. Regele a răspuns în modul următor:

Să 'Mi permită Majestatea Vóstră să'l exprim profunda Mea recunoscință pentru cuvintele Sale amabile, precum și pentru priimirea atât de căldurosă și cordială ce ați bine-voit a'Mi face, și a Vă asigura cât sunt de mișcat de atențiunile delicate, de care Majestatea Vóstră M'ați înconjurat. Amintirea petrecerei Mele în Rusia va rămâne pentru tot-d'a-una săpată în inima Mea, ca și amintirea fericitei epoci în care tinéra Mea armată a luptat pe câmpiile de bătălii dintre Dunăre și Balcani, alătura cu o viteză armată imperială, de care Mă légă astăzi o nouă și precioasă legătură, grație bunătăței Majestății Vóstre. Unit

cu țera Mea în aceleași simțiri, și în dorința vie și sinceră că visita ce fac Majestății Vóstre să pótă stabili cele mai bune raporturi, și să contribue a strînge încă mai mult relațiunile de amicitie cu puternicul Său Imperiū, fac urările cele mai ferbinți pentru fericirea Majestății Vóstre și a familiei Imperiale, rugând providența să răspîndescă tóte bine-cuvîntările sale pe Majestatea Vóstră și pe credincioșii Săi supuși; ridic paharul Meū în sănătatea Majestății Vóstre, a M. S. Impărătesei, precum și Augustei Sale Mume.

Să trăiască MM. LL. Impăratul și Impărătesa.

Muzica cîntă după aceia imnul rusesc.

Presa opoziției române a găsit de cuviință să facă o distincție între toastul scurt, concis și strict curtenitor rostit de Țar și între toastul lung, cald și plin de aluziuni la evenimentele din trecut rostit de M. S. Regele, și a tras dintr'acéstă deosebire concluziuni cât se póte de jignitoare mândriei nóstre naționale; n'a avut dreptate, căci Țarul în tot-d'a-una a rostit asemenea toasturi scurte, concise și fără de frase mari, atît cu ocazia visitei Impăratului Austro-Ungariei și aceluși al Germaniei cât și cu ocazia visitei Președintelui republicei franceze, și mai cu sémă când a închinat în sănătatea alianței ruso-franceze. Ast-fel e usul constant adoptat de M. S. Impăratul; nu putem avea noi pretențiune d'a Țere să-l modifice în favórea nóstră. Destul că cele ce au urmat de atunci încoace au dat la ivelă tótă afecțiunea și dragostea ce M. S. a arătat prin fapte, iar nu prin vorbe, către M. S. Regele nostru, prin urmare și către noi înșine.

După masă s'a făcut cerc care a durat pînă la 10¹/₂ ore séra, când M. L. s'au retras în apartamentele Lor. În timpul serei tot parcul a fost splendid iluminat, și iluminația a durat pînă la 12 nóptea.

A treia zi de la sosirea M. S. la Peterhof, Sămbătă 18 Iulie avu loc pe cîmpul de manevre de la Krasnoe-Selo, în prezența Suvranilor, a M. S. Impărătesei mume, a Reginei Greciei, a A. S. R. Pr. Ferdinand și a întregii familii imperiale, revista și defilarea a 66 bataliōne de infanterie, 43 escadrōne de cavalerie, 14 sotnii de cazaci și 5 brigade de artilerie cu 204 tunuri, peste tot 36,000 ómenii puși sub comanda marelui duce Vladimir Alexandrovici.

La 10 ore dim. M. L. a  plecat din gara Peterhof cu trenul spre Krasnoe-Selo unde a  sosit la ora 11, apoi de acolo a  pornit spre c mpul militar, b rba ii călări  i damele în trăsuri,  i imediat a  trecut în revistă  ntr ga armată care era  n siruit  : infanteria  i cavaleria în două r nduri  i artileria tun lângă tun. După aceia a urmat defilarea: infanteria în linie de batalion pe două r nduri, cavaleria în linie de escadron iar   pe două r nduri, cazacii pe sotnii asemenea pe două r nduri  i artileria pe linie de baterie într'un singur r nd.

 n fruntea armatei s'a pus M. S. Imp ratul cu sabia sc s , urmat de marii duci care nu erau în front. Prea Puternicul  ar a defilat pe dinaintea M. S. Regelui României  i apoi a prezentat Suveranului nostru armata sa ; după El a venit marele duce Vladimir Alexandrovici înconjurat de un strălucit stat-major, după aceia regimentul sc lelor militare, apoi divizia  nt ia a gardei, în frunte cu gloriosul regiment Preobajenski, pe urmă a doua divizie a gardei, după ea a 37 divizie de infanterie, apoi brigada  nt ia, a doua, a 27  i a 37 de artilerie ; pe urmă prima divizie de cavalerie, a doua divizie de cavalerie, brigada de artilerie c l r t   i în fine sotniile de cazaci care trecură în trap.

După paradă s'a servit dejunul în cortul imperial, la care a  luat parte M. L., A. S. R. Pr. Ferdinand, marii duci  i marele ducese, atașații militari, toți generalii cari aŭ luat parte la revistă  i  nnal ii demnitarii ai Statului. La sfir itul dejunului M. S. Imp ratul cu un ton f rte mi cat, dar cu cuvinte tot at t de concise a  chinat un toast în sănătatea M. L. Regelui, la care M. L. a răspuns în chipul următor :

Mulţumesc Majestătei Vostre din ad ncul inimei că Mi-a procurat bucuria de a M  reafila astă- i în mijlocul frumoșei Sale armate, a cărei vitejie  ndr sn t   i av nt fără s m n, le-a  dus la isb nd  pe câmpurile de bătae, unde am avut prilejul de a le admira. Numele vitezelor regimente ale gardei imperiale sunt tot at t de ad nc întipărite în memoria Mea ca  i bătăliile care a  împodobit drapelele lor cu noui lauri. Armata Mea a fost m ndr  de a combate alături cu o armată ce e  nezestr t  cu cele mai înnalte calit ti militare. Ea n'a uitat nici-odată confraternitatea de arme,  i se  sociaz  la t te simţimintele Mele, ca  i la urările c lduro e ce fac pentru vit za armată Imp r -

tescă, pentru iluștrii ei șefi, și înaintea de toate pentru prețioasa sănătate și o lungă și glorioasă domnie a Majestății Vostre. Să trăiască Majestățile Lor Imperatul și Impărătesa.

După dejun M. L. și marii duci s'a-au reîntors la Peterhof unde a-au sosit la 4 ore d. a. Séra a avut loc un prânz în familie, la care a luat parte M. S. și A. S. R., și după prânz a avut loc o reprezentație teatrală în teatrul imperial situat în insula ce se află în mijlocul lacului din parcul Peterhofului sub cerul liber; la care a luat parte peste 400 invitați, membri ai corpului diplomatic, înalți demnitari și membri ai aristocrației rusești. Pe estrada rezervată a luat loc M. S. Regele alături de Impărătesa, Impăratul alături de Regina Greciei și A. S. R. Pr. Ferdinand alături de Impărătesa mamă. După ce s'a jucat o frumoasă feerie coreografică, la care într-o figură baletistele purtau eșarpe în tricolorul român, M. L. a trecut în bărci splendid iluminate în ostrovul de alături, unde a luat ciaiul și a privit la frumoasa iluminatie a parcului și la focul de artificie ce s'a tras de dincolo de lac. La 11^{1/2} M. S. și A. S. R. s'a-au retras în apartamentele lor.

În a patra zi, Duminecă 19 Iulie la 9^{1/2} ore dim., M. L. Regele a primit corpul oficerilor regimentului său 18 de Vologda de infanterie, pe care a bine-voit a-i decora; apoi la 11 ore a mers împreună cu A. S. R. Pr. Ferdinand la palatul Alexandri de a asista în capela palatului împreună cu familia imperială la Sf. Leturghie. Într-acest timp D-I D. A. Sturdza a asista la serviciul divin în capela de la Peterhof. După aceea la ora 1 d. a. avut loc în salonul alb un dejun de peste 100 persoane. După dejun s'a ținut cerc în care timp M. S. Regele și A. S. R. Pr. Ferdinand și-a luat rămas bun de la Impărătesa, Impărătesa mamă, Regina Greciei și de la marele Duce. Apoi la 2^{1/2} d. a. a plecat însoțit de M. S. Imperatul, de marii duci, de principii, de miniștrii, de demnitarii curții și de suite la gara despre Moscova.

Ajunghând acolo Regele și Impăratul luându-și rămas bun s'a-au îmbrățișat de mai multe ori în modul cel mai cordial; apoi M. S. s'a îmbrățișat cu marele duce Vladimir și cu marele duce Mihail Nicolaevici, a strins mâna celor-alți mari duci, și după ce a sa-

lutat grațios pe toți asistenții, s'a suit în vagonul trenului imperial împreună cu A. S. Pr. Ferdinand, cu D-I D. Sturdza și cu suitele sale, și la 2³/₄ d. a. a pornit spre Moscova, unde trenul imperial a sosit Luni 20 Iulie la orele 11¹/₂ a. m. în sunetul tunurilor și a clopotelor tuturor bisericilor vechei capitale a imperiului.

Trenul imperial ajungând în gara Moscovei, M. S. Regele și A. S. R. Pr. Ferdinand la scoborârea din vagon au fost priimiți de către A. S. I. Marele Duce Sergiū Alexandrovici, unchiul împăratului și guvernatorul general al guberniei Moscovei, înconjurat de un mare stat major de generali și înalți demnitari. După ce au trecut în revistă împreună cu A. S. I. guarda de onoare înșiruită pe peron, M. S. Regele mai nainte d'a intra în salonul gării a fost întâmpinat de primarul Moscoviei înconjurat de consiliul comunal care i-a oferit pâinea și sarea tradițională, pusă pe o frumoasă tavă de argint aurit, pe care era săpată inscripția : *M. S. Regelui Carol al României, din partea orașului Moscova*, și apoi a rostit următoarea cuvîntare :

Sire,

Bine-voiesce a priimi pâinea și sarea pe care municipalitatea Moscovei, credincioasă vechilor sale tradițiuni, are onorea de a o prezenta Majestății Văstre.

Sunt fericit că în momentul sosirii Majestății Văstre, pot a Vă exprima sentimentele unanime ale populațiunei Moscovei, care va face o primire căldurosă. Suveranului gloriosului popor român, unit cu al nostru pe câmpul de bătae, precum și prin o perioadă și mai glorioasă de pace pentru binele național.

În timpul șederii Majestății Văstre în vechea Capitală, Vă vom proba adâncă noastră recunoștință pentru Augusta Văstră vizită.

După ce a primit tava și a răspuns câte-va cuvinte de mulțumire, M. S. împreună cu A. L. I. și R. urmații de suite, au intrat în salon unde au avut loc prezentările. După aceia s'a suit în trăsură: M. S. Regele cu Marele Duce Sergiū și A. S. R. Pr. Ferdinand cu amiralul Arseneiev, și au mers printre șiruri compacte de lume prin stradele frumos decorate cu stindarde române și ruse la palatul guvernatorului, unde M. S. și A. S. R. au făcut o vizită marelui Duce Elisabeta Teodorovna soția Marelui duce; apoi au pornit

spre palatul Kremlinului unde se pregătise locuința M. S. și a A. S. Regale.

După ce s'a oprit câte-va minute în dreptul capelei Ierski unde M. S. Regele a fost întâmpinat de cler cu crucea și evangelia, cortegiul a pornit înaintea spre Kremlin, la porța căruia a fost întâmpinat de generalul Stolipin gerantul palatelor din Moscova și de înalții funcționari ai Kremlinului. Imediat după prezentare, marele Duce conduse pe M. S. și pe A. S. R. în apartamentele Lor. La 1 oră d. a. a avut loc dejunul în familie în palatul guvernatorului general, și după dejun M. S. Regele și A. S. R. Pr. Ferdinand au făcut vizită mitropolitului Moscovei Vladimir la metocul monastirei Sf. Treime. La 3 ore d. a. au vizitat museul istoric din palatul Onijenja din Kremlin, apoi au vizitat palatul cel mare, sala cea mare istorică din coprișul său, apartamentele vechilor țări, capelele din palat precum și mai multe biserici din coprișul Kremlinului. După aceia s'au reîntors la reședința M. Sale.

La 8 ore séra a avut loc un prânz de gală dat de marele Duce Sergiū în onórea M. S. Regelui în palatul său, la care au luat parte un mare număr de invitați, iar M. S. Regele a ocupat locul de onóre, avândla drépta pe Marea Ducesă și la stânga pe Marele Duce. La sfirșitul mesei Marele duce a închinat un pahar în sănătatea M. L. Regelui și Reginei României și a Principelui moștenitor, precum și pentru prosperitatea României, la care M. S. Regele a răspuns în chipul următor:

Rog pe Alteța Vóstră Imperială să priimescă viile Mele mulțumiri pentru amabilul Sėu toast, și pentru căldurosa întâmpinare ce Mi s'a făcut la Moscova. Vizitând acest oraș sfânt, care păstrează atâtea amintiri din epoce gloriose, și unde bate inima Rusiei, s'a realizat una din dorințele Mele cele mai scumpe, și sunt cu atât mai fericit, cu cât am regăsit aici pe baviți grenadiri cari au sdrobit avėntul lui Osman Pașa, și au decis ast-fel căderea Plevnei.

Adănc recunoscător Majestății Sale Impératului pentru tóte atențiunile Sale, beați în sănătatea Sa, făcend urări ferbinți pentru fericirea Altețelor Vóstre Imperiale, și mulțumind Cerului, care încă în zilele aceste, V'au acordat protecțiunea într'un mod atât de vădit. Să trăiască Impératul! Să trăiască Impărăteasa!

După masă s'a ținut cerc, iar la 11 nóptea M. S. și A. S. R. s'a'u reîntors la Kremlin.

Martți la 21 Iulie M. S. Regele a vizitat cele mai principale catedrale și monastiri, precum și alte aședăminte și a-ume.: casa Romanovilor, monastirea Znamensky zidită la 1613, monumentul ridicat în amintirea eroilor de la Plevna, construit din granit negru; monumentul Țarului Alexandru II, care s'a inaugurat peste câteva zile, catedrala Wosnesenski, monastire pentru maici; vestmîntarul mitropoliei; catedrala Uspensky, unde se face încoronarea împăraților și unde se află vestmîntul Maicii Domnului și una din icónele sale zugrăvită de apostolul Luca; catedrala Bunei-Vestiri, o frumoasă clădire cu nouă turnuri, construită la 1291, reconstruită la 1556 și restaurată la 1863; Catedrala Mântuitorului întitulată: „*Hrama S-ta Spasilecă*“, care a fost începută la 1839, iar terminată și sfințită la 1883, și care a costat 20 milioane ruble. De aci M. S. s'a reînturnat la Kremlin. În tot timpul acestor vizite egumenii și superiorii sfintelor Monastiri au făcut M. S. o primire dintre cele mai entusiaste și I-a oferit un mare număr de icóne ferecate cu aur și argint și foarte artistic pictate de călugării din monastiri care se ocup cu acéstă artă, și prin muncă și răbdare au devenit maeștri în picturi religioase. Dintr'aceste icóne două orneză oratoriul din castelul Peleşului, una camera de culcare a micilor Principi Carol și Elisabeta din castelul Foișorul, una a fost oferită Mitropoliei din Bucuresci, alta Mitropoliei Iași, alta monastirei Sinaia și altele sunt destinate să orneze oratoriile palatelor din Bucuresci și de la Cotroceni.

La 12 ³/₄ d. a. M. S. Regele însoțit de A. S. R. au mers la palatul guvernatorului unde au luat dejunul la care au fost invitați vr'o 24 persoane; apoi au ascultat în sala de ceremonii la un concert religios executat de către renumitul cor al Mitropoliei din Moscova, care a cântat între altele și o compoziție a D-lui G. Musicescu dirigintele Corului Mitropoliei din Iași. După aceea au vizitat capela palatului, museul Sukin, catedrala Vasily Blajene care are 11 capele, marele bazar și diferite magazine din care a făcut mai multe cumpărări.

Defilarea M. S. Țarului Rusiei Nicolae al II-lea pe dinaintea M. S. Regelui Carol I al României.

Séra prânzul s'a luat în familie în palatul guvernatorului, și după prânzla 9 $\frac{1}{2}$ ore séra M. S. și A. S. R. împreună cu Ducele și M. Ducesa au mers la palatul Principelui Iusipoff unde a avut loc o serată musicală, la care au asistat vr'o 60 persoane din înalta aristocrație moscovită, în timpul căreia un cor de 50 cântăreți bărbați și femei, îmbrăcați în bogate costume ruse, au executat în cor mai multe bucăți musicale ruse. Serata s'a sfârșit prin un supeu servit la 11 $\frac{1}{2}$ ore din noapte, după care a urmat cerc, care a durat până la 1 $\frac{1}{2}$ ore după mediul nopții.

Miercuri 22 Iulie fiind serbarea Sf. Marii Magdalina și onomastica M. S. Împărătesei mume, precum și a A. S. I. Ducesa de Coburg și Gotta muma A. S. R. Pr. Maria, precum și A. Sale P-sei Maria a României, M. S. A. S. R. Pr. Ferdinand, A. L. I. Marele Duce și Marea Ducesa, d. D. Sturdza și suitele au mers la capela Orfelinatului dintr'acel oraș, unde s'a oficiat de Mitropolitul Vladimir un te-deum, apoi s'au priimit în salonul de recepțiune felicitările și s'a ținut cerc. După aceia M. S. Regele și A. S. R. Pr. Ferdinand și-a luat rămas bun de la marea Ducesa cu care s'a îmbrățișat de mai multe ori, de la mitropolitul care, conform obiceiului rusesc, a sărutat mâna M. S., precum și de la persoanele presinte, și a plecat spre gară însoțit fiind de M. Duce Sergiū, cu care ajungând la gară, s'a îmbrățișat afectuos. Trenul s'a pus în mișcare și a pornit la ora 1 d. a. spre Kiev.

La 2 $\frac{3}{4}$ ore d. a. trenul s'a oprit la stația Sergiū, pentru ca M. S. să viziteze vestita mănăstire Troița-Sergiū, care a fost fundată la 1338 de către Sf. Sergiū monahul, patronul Rusiei, în coprinsul căreia se află 12 biserici și peste 500 călugări. Intrarea M. S. pe porța mănăstirei s'a făcut în sunetul nenumăratelor clopote ale tuturilor bisericilor, și în cântecile unui numeros cor de călugări, iar în pragul catedralei principale, arhimandritul Pavel l'a priimit cu crucea și cu evangelia. După ce s'a oficiat un mic te-deum, M. S. și A. S. R. au îngenuchiat și au sărutat móscele Sf. Sergiū, apoi au trecut în salonul de recepțiune unde s'a servit o gustare. Sta-rețul după aceia a rugat pe M. S. Regele, pe A. S. Pr. Ferdinand, pe D-l Prim-Ministru și pe suitele regale să primescă mai multe

icóne fórté artistic lucráte și bogat ferecate, ca amintire a vísitárii acestúi frumos aședémint. Una din icónele oferite D-luí Prim-Ministru care represintá pe Maica Domnului și care e pietatá cu o artá deosebitá, mi s'a dárúit și mie de către D-sa prin D-l N. Mișu secretarul general al Ministerului afacerilor streine și șeful meú ierarhic, și ađl, după ce s'a sfințit, împodobesce camera mea de lucru.

Peste o orá de întârđiere în marea lavrá, M. S. și A. S. R. aú plecat în trásurá de aú vísitat și chilia Sf. Sergiú la ó depártare de treí kilometri, apoi biserica Cernigov unde e o icóná făcétóre de minuní, la 5 ore d. a. s'a reíntors în gara Sergiú și trenul a plecat înainte spre Kiev, unde a ajuns Jouí, 23 Iulie, la 8 ore séra.

Trenul imperial oprindu-se în gara Kiev, M. S. Regele la scóborirea sa din vagon a fost întâmpinat de generalul Dragomirov, guvernatorul general al Kievului, Podoliei și Volinei însoțit de un stat-major numeros, cu care trecu în revístá guarda de onóre înșiruitá d'a lungul peronului gárii. După ce I se presentá oficerii generalí și superiori aflați pe peron, M. S. și A. S. R. se îndreptará spre salonul de priimire. În pragul ușii sale îi eși ínnainte Primarul orașului care îi presintá pânea și sarea tradiționalá și rosti cuvéntarea urmátóre:

Majestate și Alteța Regală,

Primária Kievului m'a însărcinat pe mine și pe colegii mei presentí, de a saluta pe Majestatea Vóstrá și pe Alteța Sa Regală în vechiul oraș al Rusiei, și de a ruga pe Majestatea Vóstrá să bine-voiască a priimi pânea și sarea, care este expresiunea adincei stime ce cetățenii Kievului simt pentru Majestatea Vóstrá, amicul Suveranului nostru și bine-voitorul națiunei ruse.

La acest mic discurs M. S. Regele răspunse cu cuvinte de mulțumire bine simțite. După aceia M. S. și A. S. R. trecurá în salónele gárii frumos iluminate și împodobite, unde í furá presentată funcționarii superiori și persónele de elitá ce venise íntrempinarea Lor; după aceia eșirá în pavilionul despre oraș, și luará loc în trásura M. S. împreună cu general Dragomirov, iar A. R. în altá trásurá cu amiral Arseniev, și pornirá spre palatul ímpe-

rial prin o mulțime compactă de lume, care aci ca pretutindenți îl aclamă cu un entusiasm nedescris.

Ajungând la palatul imperial unde se scoborîră în sunetul unui frumos imn cântat de un cor de bărbați și de femei, generalul prezentă M. S. și A. S. R. pe D-na Dragomirov și pe D-na Tripov soția guvernatorului civil al orașului Kiev, apoi M. S. și A. S. R. trecură în sala de mâncare, unde se servi o cină de sêră în sunetul armonios al cântecelor corului vocal, care a executat mai multe arii rusesci și românesci. După masă aș trecut pe terasa palatului ce domină malurile Dniproului, de unde Kievul se vede într'o panoramă încântătoare, și aș privit la un frumos foc de artificii tras după malul opus al fluviului. M. S. s'a retras în apartamentele Sale abia la 12 1/2 ore din nôpte.

Vineri la 26 Iulie, la 8 1/2 ore dim. M. S. a priimit visita A. S. I. Marea Ducesă Alexandra Petrovna de Oldenburg, vêduva Mareluî Duce Nicolae Nicolaevici fostul comandant al armiei rusesci din resbelul ruso-turc din 1877—1878 și vara M. S. Reginei României, care de la mórtea soțului Sêu s'a retras într'o monastire de maici din Kiev. La plecare A. S. R. a bine-voit să invite pe M. S. și pe A. S. R. ca să ia dejunul în Casa Sa din coprinsul Monastirei unde locuesc. La 9 ore dimineța M. S. Regele însoțit de gen. Dragomirov și A. S. R. însoțit de amiralul Arseniew aș mers în trăsuri de aș visitat la monastirea Lavra pe mitropolitul Kievului Ioanichiû, la care, în sala de recepțiune, a vêdut între altele portretul fostului mitropolit al Kievului Petru Movilă, de origină moldovean, care a păstorit între 1633—1647 și pe al Mitropolitului Gavriil Bănulescu care a fost tot moldovean și a păstorit ca Mitropolit al Kievului între 1799 și 1803 și ca exarh al ambelor Principate române între 1808—1812. La plecare M. S., A. S. R. și suițele aș priimit iarăș icône frumos pictate și bogat ferecate.

De la Mitropolie M. S. și A. S. R. aș trecut de aș visitat paraclisul, biserica *Uспенky sobor*, clădită pentru prima ôră de acum o mie de ani și acum reconstruită și pictată splendid în stil rococo, cu șapte turnuri aurite; apoi «*Rystința*» (vestmîntarul) alipit de dînsa, care conține odóre de mare preț, între care un evangeliu

din secolul al XVI-lea și un iconostas în smalt, din timpul lui Petru cel Mare. Aū visitat după aceea biserica cea nouă unde se află icóna făcătoare de minuni a Adormirei, care atrage pe fie-care și sute de pelerini bolnavi și neputincioși ce vin din tóte unghiurile Rusiei spre a căpeta vindecare. De la lavră M. S. și A. S. aū mers la biserica Arătării Sf. Crucii, unde aū visitat catacombele în care se află în bolnițe deosebite vre-o 73 móște de sfinți, și de acolo aū mers la 10 1/2 ore dim. de aū făcut visită la locuința lor D-lui General și D-nei Dragomirov.

La 11 ore a. m. M. S. a priimit în sala de recepție a palatului, omagiile reprezentanților autorităților locale și pe studenții în teologie, între cari și trei Români; și la 11 3/4 a. m., a plecat împreună cu A. S. R. și urmași de suite la monastirea de maici a A. S. I. Marea Ducesă, unde, după ce aū asistat în biserică la un scurt serviciu divin, aū luat dejunul în apartamentele A. S. I. De acolo M. S. și A. S. R. aū plecat la palat, unde aū ajuns la 2 d. a. Ajungând acolo, după un scurt repaos aū mers de aū visitat monastirea Sf. Mihail cel mai vechiu locaș divin din Rusia, Catedrala Sf. Sofia, clădită în 1057, Poșta de aur ađi în ruină, cea mai veche clădire din Kiev, Catedrala Sf. Vladimir, clădire nouă, precum și statuia în bronz a Țarului Nicolae; după aceea s'a reîntors la 5 ore séra la palat.

În séra acelei Țile, a fost la palat un mare prinz de gală, la care aū luat parte 60 persoane. Cu acea ocazie M. S. Regele a ridicat următorul toast:

Cu inima plină de recunoștință pentru M. S. Impăratul, Care 'Mi-a arătat cu prisosință bună-voința Sa covârșitoare în tot timpul șederii Mele în Rusia, și înainte de a părăsi frumosul Său Imperiu, în care am priimit din tóte părțile semne de atențiune ce nu voi uita nici odată, consider ca o sântă datorie a Mea de a închina primul Meū pahar în sănătatea Sa. Trăiască M. S. Impăratul! Trăiască M. S. Impărătesa.

La acest frumos toast Generalul Dragomirov a răspuns în modul următor:

D-lor,

Vă propun să bem în sănătatea Regelui României, pentru prosperitatea poporului Său, și a armatei Sale. Fac urări ca frăția armatelor noastre, care a fost

întărită prin sânge la Plevna, să urmeze pentru tot-d'auna; fiind-că ceea-ce a fost consfințit prin sânge, este bine consfințit și solid consfințit. In sănătatea Majestății Vostre, Sire, și a Augustei Vostre Familii!

După acest toast care e cel mai convingător respuns de des-mințire, dat chiar de un general rus, defăimărilor rostite de generalii Curopatkin și Parensoff, M. S. Regele a luat din nou cuvintul și a ținut:

Förte mișcat de amabilele cuvinte ce Escelența Vóstră 'Mi-a adresat acum, Vă mulțumesc din tótă inima pentru ele, precum și pentru strălucita și căldurosa priimire ce 'Mi-a fost făcută în vechea cetate a Kievului. Sunt cu atât mai mult satisfăcut de a fi putut visita acest oraș important, în care am avut mai întâi bucuria de a revedea pe Escelența Vóstră, ale căreia înalte calități militare sunt prețuite de tótă lumea, și de a saluta trupele cari au luat parte împreună cu armata Mea la luptele și la victoriile d'innaintea Plevnei. Eram mândru de a comanda d'innaintea inamicului corpul al 9-lea, cu care o nouă legătură Mă unesce prin regimentul ce Majestatea Sa 'Mi-a conferit. Consider ca de datoria Mea de a închina paharul Meū în memoria unui fost comandant al acestui corp, a generalului baron de Krudner, și în onórea iluștrilor șefi ai armatei imperiale, în sănătatea căreia ridic un toast: Trăiască armata imperială, cu care armata Mea este unită prin frăția de arme care Ne-a condus la victorie.

După prinz M. S. și A. S. R. au mers în grădina clubului negustorilor, splendid iluminată, pentru a asista la un concert dat în onórea M. S., la care au asistat peste 2000 persoane, unde au stat până la 11 ore séra, când M. S. și A. S. R. s'au reîntors la palat.

A doua zi, Sâmbătă 25 Iulie, a avut loc marea revistă și defilarea trupelor din garnizóna Kievului în prezența M. S. Regelui. La 8 ³/₄ ore dim., M. S. și A. S. R. au plecat de la palat în o trăsură a Curții, care fu escortată de un escadron de cazaci, și a mers pe câmpul de artilerie, unde trupele în număr de 27 bataliône infanterie, 4 bataliône de săpători, 2 bataliône de pontonieri, 1 batalion artilerie de cetate, un batalion de artilerie de asediū, 36 baterii de artilerie cu 250 tunuri și mai multe escadróne de cavalerie și cazaci, peste tot 10.547 ómenii stau în linie de paradă.

Imediat ce a sosit M. S. și A. S. R. au încălecat pe cai și însoții fiind de general Dragomirov și urmași de un strălucit stat major rus și de suitele regalé, au trecut în revistă întréga armată așe-

dată în colóne de bataliÓne, în sunetul imnului național român. După aceea s'aũ așeđat în dreptul tribunelor pline de DÓmne și aũ priimit defilarea în modul următor: Mãi întâiũ general Dragomirov și statul seũ major; după aceea șcÓla militară din Kiev, divizia 33 de infanterie, divizia 43 de infanterie, brigada de sãpãtori, artileria de cetate, artileria de asediũ, a 5, a 44, a 33 și a 42 brigadã de artilerie, artileria de mortiere, artileria de munte și un escadron de cazaci care aũ fãcut diferite evoluțiuni de adresã cãlare: uniĩ în picioare pe cal, alțiĩ voltijind, aci pe cal, aci pe jos, și aci sãrind din noũ pe cal, plecãndu-se jos și iar sãrind pe cal în trap, în marș marș și în galop.

Dupã defilare M. Sa a împãrțit decorațiuni la mãi mulți oficeri, apoi a mulțumit generalilor pentru reușita defilãrii, a descãlicat, s'a dus în tribunã de a vorbit puțin cu DÓmnele și persÓnele ce se aflaũ presente, și la 11 a. m. s'a reĩnturnat cu A. S. R. la Palat.

Puțin dupã aceea veni A. S. I. Marea Ducesã Elisabeta sã ureze drum bun M. S., și dupã o jumãtate de orã de convorbire, A. Sa S'a retras, dupã ce ambele rude s'aũ îmbrãțișat de mãi multe ori. La 12 ore la amiadĩ M. S. cu general Dragomirov a mers la port unde a fãcut o preumblare pe Dnipru în vaporul Nicolae II al societãței de navigațiune, în care s'a servit dejunul. TÓtã populațiunea orașului adunatã în jurul debarcaderului și d'a lungul cheiurilor L'a salutat cu urale nesfĩrșite, și la debarcader ĩ a eșit ĩntru ĩntẽmpinare ĩntr'un frumos pavilion ornat cu draperiĩ tricolore romãne; primarul, consilierĩ municipalĩ și notabilitãțile orașului. Cãnd s'a suit pe vapor, corul cãilor ferate a intonat pe romãnesce imnul național român. Dupã aceea vaporul s'a pus ĩn mișcare urmat de vapÓrele Kiev și Olga pline de lume. La masa regalã servitã ĩn salonul vaporului aũ luat loc: Regele, A. S. R. Pr. Ferdinand, Gen. Dragomirov cu D-na, mãi mulți generali cu soșiile, primarul și suitele regale. Altã masã era ĩntinsã pe puntea de jos la care aũ luat parte toți oficeriĩ superioriĩ aĩ garnizÓnei și pe cele alte vapÓre tÓte persÓnele invitate.

Dupã o preumblare de trei ore, ĩn care dupã masã s'a ținut cerc pe puntea de sus, vaporul s'a reĩntors la debarcader, M. Sa

s'a suit în trăsură cu Gen. Dragomirov și A. S. R. cu Amiral Arseniew și a plecat spre gară, unde ajungând, M. S. și A. S. R. și-au luat rămas bun de la asistenți, a rugat pe Gen. Dragomirov să transmită M. S. Țarului mulțumiri recunoscătoare pentru frumoasa primire ce a întâmpinat, și după aceea trenul s'a pus în mișcare, îndreptându-se direct spre Noua Suliță, punct de frontieră pe unde M. S. avea să reentre în țară, traversând din nou Bucovina. Acolo trenul mergând fără întrerupere a ajuns Duminică 26 Iulie la 8 ore dim. și s'a scoborât din trenul imperial spre a lua loc în trenul regal român. După câte-va minute de convorbire cu persoanele prezente, M. S. și A. S. R. și-au luat rămas bun de la Amiralul Arseniew, colonel Nepocoicinski, Pr. Orloff și Pr. Dolguruki atașați pe lângă persoana Lor în tot timpul petrecerii în Rusia, și la 8^{1/2} ore seara a plecat spre Cernăuți unde întâmpinată o călduroasă primire ca și la sosire. După zece minute de repaos trenul se puse din nou în mișcare, reintră la Burdujeni pe teritoriul României, după două săptămâni de absență, și intrând în gară se opri în fața peronului. La scoborirea din tren, M. S. Regele fu întâmpinat de D-nii Miniștri, de prefect, de mai multe persoane de distincție și de un public numeros care îi făcu o primire entuziasmata. După ce stătu în gară vr'o 15 minute, trenul se puse din nou în mișcare la 12^{1/2} d. a. și porni spre Sinaia unde ajunse la 9^{1/2} seara. Intrând în cea mai deplină sănătate în gara de acolo unde fură întâmpinați de corpul diplomatic, de autorități, de oficerii batalionului 6 de vânători și de totă societatea din localitate. M. S. și A. S. R., porniră în trăsuri spre Castelul Peleş unde fură întâmpinați de M. S. Regina.

Ast-fel s'a sfârșit frumoasa călătorie de la St. Petersburg care pôte va rămânea memorabilă prin bunele rezultate ce va dobândi țera din consecințele sale, sau pôte în cazul cel mai rău va rămânea ca o amintire a unei recepțiuni dintre cele mai curtenitoare și dintre cele mai căldurose manifestații. Intr'adevăr M. S. Regele nostru a fost bine primit atât de populațiune, care a dat la ivelă un entuziasm cu anevoe de descris, atât de lumea oficială care une-orî a mers cu avântul simpatic până a depăși întru cât-va ba-

rierile etichetei, cât și de Suveranul Rusiei, Marele Nicolae II, care, în considerație că avea înaintea sa pe căpitanul Armiei de la Plevna, a făcut aceia ce n'a făcut pôte pentru nici un alt suveran sau cap de stat, a tras sabia Sa din teacă, s'a pus în fruntea armiei sale, și a defilat pe dinnaintea Regelui nostru pe câmpia de la Zarskoe-Selo. N'a îmbrățișat pe regele nostru la sosirea Sa pentru că încă nu 'l cunosea, dar după ce l'a cunoscut, a trăit la o laltă cu El patru zile și a putut aprecia înaltele Sale calități, la plecarea l'a îmbrățișat foarte mișcat de mai multe ori.

Intr'acest timp de recepțiunii și parade, D-I Prim-Ministru D. Sturdza a avut foarte dese consfătuirii cu Contele Muravieff și, de bună sémă, trebuie să fi rezolvat împreună cu D-sa mai multe chestiuni de administrațiune de frontieră și de relațiuni internaționale care se găseau în stare de litigiu, și de sigur au terminat tôte ca să ajungă la o bună și mulțumitoare înțelegere, ceea ce s'a și întemplat peste scurt timp, spre satisfacțiunea ambelor părți. O fi avut loc pôte și nisce schimburi de vederi importante pentru viitor, probabil ziua de mâine ne va da la ivelă cine scie ce mari surprise; pôte că s'o fi pus ceva la cale și pe tărîmul înaltei politice, iarăși spre satisfacțiunea ambelor părți.

D-I D. Sturdza și-a îndeplinit, sunt încredințat, datoria ca bun român, bun patriot și consumat diplomat, cu acea tragere de inimă a omului care urmăresce un scop înalt și de utilitate reală, fără a urmări lucrurile trecătoare ale unei popularități amăgitoare care în cele din urmă nu dă alt rezultat de cât vorbe, spoială și praf în ochi.

Cu tôte acestea o parte din presă, aceia care a imputat D-lui Sturdza că n'a însoțit pe M. S. Regele la Pesta, de astă-dată i-a făcut imputări cu aceiași furie că L'a însoțit. Unde e logica și care e motivul? Cel mărturisit e acela că în anul 1890 D-sa a scris o broșură anti-rusă, pe care în ajunul plecării o mână nevedută dar nu nesciută, a tradus'o în franțuzesce, a tipărit'o și a trimis'o în plic închis, nu se scie prin ce mijloc, la toți marii Duci, la toți miniștri și la toți oamenii de Stat ai Rusiei. Oare acest fapt e o acțiune patriotică? e demnă de organele unor partide de guvernământ? și mai

ales este leală ? mai ales când conducătorii lor sciū bine că între 1890 și 1893 toți ómenii politici din România, conservatorii ca și liberalii aū susținut o luptă fățișe contra Rusiei, spre mulțumirea tuturor Românilor, și că cel mai mare conservator, regretatul D-l Al. Lahovari ca Ministrul al Afacerilor streine al României, a adresat în aceiași epocă guvernului rus, prin ministrul țerei la St.-Petersburg, note cu un conținut nu tocmai plăcut guvernului imperial, căruia i-a făcut imputări, cu o energie póte prea vie și nu tocmai mulțumitoare, pentru modul cu care diplomația rusescă dintr'acele timpuri s'a purtat față cu România?!

Ar fi de dorit ca în viitor relațiunile nóstre internaționale să nu mai fie scoborite pe arena luptelor nóstre politice, presa noastră să nu se mai serve de politica internațională a țerei ca de o armă de partid, și ómenii de stat de tóte nuanțele să'și aducă în tot-d'a-una aminte că acea armă e fórte periculósă; ea e cu douē tăișuri și mai în tot-d'a-una rănesce chiar pe acela ce s'a servit de dēnsa.

Călătoriile la Sinaia ale A. S. Principele Ferdinand I-iu al Bulgariei.

Călătoriile la Sinaia ale Principelui Ferdinand al Bulgariei au fost iarăși nise consecințe ale schimbării de fond a politicei rusești față cu România, care schimbare fu, trebuie să mărturisim, o consecință a întrevederii din primă-vara anului 1897 a M. L. Împăratului Austro-Ungariei cu M. S. Țarul Rusiei la St.-Peterburg, a întrevederii M. Sale Regelui Nostru cu M. Sa Împăratul Franț Iosif la Buda-Pesta ce a avut loc într'același an în luna lui Septembrie, și a înțelegerii dintre contele Goluchovsky și contele Muravieff care avu drept rezultat vestita circulară care recunoscea corectitudinea atitudinii României față cu conflictul turco-grec, și cam da peste ghiare Sârbilor, Muntenegrenilor și Bulgarilor, cari începuse a se mișca și a da la ivelă ore-cari ostilități față de Turcia.

Organele opoziției noastre au criticat acea circulară și răspunsul înțelept și cumpănit al guvernului nostru, au criticat și visita de la Buda-Pesta, pe care a calificat-o drept un act de trădare de neam, și lovind în Miniștri au isbit apröpe direct chiar în persöna Suveranului, mai ales prin cuvintele cu care au desaprobat decorarea lui Iazensky, dar rezultatele ce au dat aceste acte de înaltă

diplomație, aŭ fost cât se pôte de mulțumitóre, și pôte vor fi și mai mulțumitóre dacã vom continua a fi cu minte și cumpeniți ca și pân'acum.

În primă-vara anului 1897, Bulgariï nu ne priveaŭ nici de loc cu ochii bunî, ba chiar ni se arãtaŭ ostilî, iși concentraŭ o parte din armata lor d'a lungul fruntariei Dobrogei, întãreaŭ fortificațiile din jurul Silistrei, ațîtaŭ prin țiarele lor, în mod fãțîș și prin emisariï lor în mod ascuns populațiunea bulgarã din Dobrogea, și ținea fațã cu noi un limbagiũ nu numai neprietenesc, dar chiar dușmãnos, dar tôte furã foc de paie, sgomot mult dar fãrã de trebã. Veni circulara, venirã dupã aceea câte-va visite ale Pr. Ferdinand prin Europa, și de odatã totul se schimbã ca într'un caleidoscop, presa oficiósã bulgarã încetã d'a ne înjura, presa de opoziție se moderã, repararea fortificațiilor cadrilaterului fu suspendatã, armata bulgarã se retrase spre Șumla, agitațiunile din Dobrogea se mai potolirã și Pr. Ferdinand de Coburg și Gotta solicitã o întîlnire cu M. S. Regele Romãniei, ceea-ce M. S. îi acordã cu multã bunã-voințã. M. S. alese Sinaia ca loc de întîlnire sub forma unei visite. Dupã ce M. S. luã acestã decisiune, diplomația romãno-bulgarã stabili o înțelegere asupra timpului, modului, parcursului și ceremonialului de urmat cu ocazia acelei visite, și decise ca A. S. R. Pr. Ferdinand sã vie la Sinaia în cursul lunei lui Iulie, dupã ce va termina cu visitele ce făcuse pe la cei-l'altî Suverani, ca rãspuns la recunoscerea sa ca Domn al Bulgariei ce avusese loc abia într'acel an, și mai nainte d'a reintra în statele Sale viind de la Viena.

În conformitate cu aceste dispozițiuni, A. S. Pr. Ferdinand sosi Mercuri, 23 Iulie, la 6 ore 40 m. sãra la Predeal, a cãrui garã era frumos decóratã cu stéguri romãne și Bulgare. A. S. R. era însoțit de D-l Stoilov președintele consiliului de miniștri al Bulgariei, de Generalul Marcov ministru de resbel, de contele de Bourboulon marele maestru de ceremonii al Curții princiare, precum și de un numeros stat-major și de suite. Pe peronul gãrii A. S. R. fu întãmpinat de D-l Ministru de resbel general A. Berendei, de I. I. C. Brãtianu, Ministru Lucrãrilor Publice, de D-l Mincioviçi agentul diplomatic al Bulgariei în Bucuresci, de D-l Ministru Plenipoten-

fiar A. Ghica agent diplomatic și Consul General al României la Sofia, de General Pilat comandantul Corpului III de armată, de General Băicoianu inspectorul Cavaleriei, de generalul A. Comăneanu, comandantul Brigăzii a V-a, de Prefectul Poliției Capitalei, de Prefectul județului Prahova, precum și de alte persoane oficiale și de un public numeros. Onorurile militare s'a dat de o companie din regimentul Prahova cu muzică și drapel.

După o oprire de 20 minute, în cari cei prezenți au fost prezentați A. S. R. de către d. Ministru A. Ghica, A. S. R. s'a suit în trenul Regal și a pornit spre Sinaia unde a sosit la 7¹/₂ séra. Și aci gara era frumos decorată cu stéguri bulgare și române și aci peronul era înțesat de o lume foarte numerosă. În gara Sinaia A. S. R. fu întâmpinată pe peron de M. S. Regele care, la scoborîrea Sa din tren, îi strinse mâna cu căldură, de miniștri, de Kiazim bey Ministrul Turciei cu personalul legațiunei, de înalți demnitari și de persoane de distincție. Scoborîrea din tren fu salutată cu imnul național bulgar. După aceia M. S. și A. S. R. trecură pe dinaintea frontului unui escadron de roșiori cu muzică și steag, înșirat d'a lungul peronului, apoi urmă prezentările în salonul regal frumos decorat cu stofe naționale și iluminat cu electricitate. Aceste prezentări durară o jumătate de oră; după aceia M. S. se sui în trăsură cu A. S. R. și porniră spre castelul Peleşul, urmat fiind de alte trăsuri în care luară loc miniștrii români și bulgari, înalți demnitari și suitele. Pe esplanada castelului dădu onorurile militare o companie din batalionul 2 vânători, în sunetul imnului bulgar executat de o muzică militară, care apoi fu trecut în revistă; după aceia M. S. și A. S. R. intrară prin curtea de onoare în interiorul castelului, în vestibulul căruia fură întâmpinați de M. S. Regina, de A. L. Pr. Ferdinand al României, de P-sa Maria și de Dómnenele de onoare ale Curții regale și princiare.

După aceia la 8³/₄ ore séra avu loc un prînz de gală, la care au luat parte A. S. R. Pr. Ferdinand al Bulgariei împreună cu suita Sa, M. L. Regele și Regina, A. L. R. Pr. și P-sa României cu suitele Lor, Miniștri, Agentul diplomatic al Bulgariei, Agentul diplomatic și Consul general al României la Sofia, generalii, Ministrul

țerei la Viena, Prefectul poliției Capitalei, Prefectul județului Prahova și alte persoane de distincție. Cu acea ocazie la sfârșitul prinzului M. S. Regele nostru a rostit următorul toast :

Cu o vie satisfacțiune salut în Alteța Văastră Regală pe al doilea principe al Bulgariei, care vine să Ne viziteze.

Sunt fericit de această plăcută ocaziune, pentru a asigura pe Alteța Văastră Regală cât îmi sunt de prețioase bunele raporturi cu Bulgaria, cât și Noi dorim să strângem legăturile de amicie cari unesc de mult timp ambele Nostre țări, și cari au fost consacrate prin armata Mea pe câmpia de rebel dintre Dunăre și Balcani.

Mulțumindu-Vă din totă inima pentru amicala Văastră vizită, bea în sănătatea Alteței Văstre Regale, în sănătatea Principesei și pentru propășirea Bulgariei, careia îi urez o dezvoltare pacinică și un viitor fericit.

La acest toast A. S. R. Domnul Bulgariei a răspuns în modul următor:

Să 'Mi dea voe Majestatea Văastră a 'Î mulțumi pentru cuvintele atât de mișcătoare ce a pronunțat și de a 'Î exprima sincera și cordiala Mea recunoștință pentru primirea așa de simpatică și afectuoasă cu care am fost întâmpinat de Majestatea Văastră și de poporul român.

Cu totul fericit de a Mă găsi aci, în sînul națiunei române, de care țera mea e strînsă cu atatea legături, ridic paharul meu în sănătatea Majestății Văstre, Majestății Sale Regina, Familiei Regale a României, precum și pentru prosperitatea și mărirea națiunei.

Ambele toaste au fost primite de mesenii în urale prelungite, și după fie-care muzica a intonat imnul român și cel bulgar.

După masă au trecut în salon și au ținut cerc până la 11^{1/2} ore noaptea când M. S. și A. L. R. s'au retras în apartamentele Lor.

Jouii la 24 Iulie la 11^{1/2} ore a. m. M. S. Regele și A. S. R. Pr. Ferdinand al Bulgariei au mers la Foișor pentru a visita pe A. S. Pr. Moștenitor ; după aceea la amiază au mers în trăsura pentru a visita Sinaia, Bușteni și împrejurimile lor, iar dejunul și prinzul l'au luat în familie în apartamentele M. L. După prinz, la 9 ore séra s'a dat în sala teatrului Castelului o reprezentație teatrală, la care a luat parte ca spectatorii : corpul diplomatic aflat la Sinaia cu Dómnenele, miniștri, înalți demnitari, generali și multă lume alésă din Sinaia, peste tot 120 persoane; această reprezentație a durat până la 11 ore, când Suveranii și invitații au trecut în sala de mân-

care, unde s'a servit un bogat bufet. La 12 ore nóptea M. L. și A. L. R. s'aũ retras în apartamentele Lor.

Vineri la 25 Iulie avënd a pãrãsi Sinaia, A. S. R. Principele Bulgariei și-a luat rãmas bun de la M. S. Regina și de la A. L. Pr. și P-sa Romãniei, apoi a plecat la garã împreunã cu M. S. Regele și urmat de suitele Sale, unde a fost întimpinat iarãși de lumea oficialã ce L'a priimit la sosire. Dupã ce a trecut din noũ pe dinaintea frontului armatei ce era înșiruitã pe peron, A. S. R. și-a luat rãmas bun de la M. S. Regele cu care s'a îmbrãțișat de douë orĩ, și de la persónele presente; apoi s'a suit în trenul regal însoțit fiind de D-I General A. Berendei, Ministru de Resbel, de D-I I. I. Brãtianu, Ministrul Lucrãrilor Publice, de D-I Al. Ghica, Ministrul Plenipotențiar, de D-I Mincovici, Agentul Bulgariei, de Miniștri Bulgari, de marele maestru de ceremonii și de suite și aũ pornit spre Giurgiu. În drumul dintre Ploesci și Bucuresci, A. S. R. și cei ce l'aũ însoțit aũ luat dejunul. Ajungënd în apropierea Bucurescilor, trenul regal a apucat linia de circuit, și dupã ce l'a ocolit, s'a îndreptat spre Giurgiu unde a sosit la 3 ore d. a. și a tras la cheiul canalului, unde asemenea I s'a fãcut o frumósã priimire de cãtre autoritãțile locale. Dupã ce și-a luat rãmas bun de la D-I Ministru I. I. Brãtianu, de la D-I Hristu Prefectul județului Vlașca și de la persónele presinte, A. S. Pr. Ferdinand și suitele sale s'aũ suit pe bordul iactului princiar împreunã cu D-I Ministru Al. Ghica, Agentul și Consulul general al Romãniei la Sofia, cu D-I F. Tomescu consul la Rusciuc, venit într'adins din ordin spre a eși întru întimpinarea A. S. R. și cu suitele Sale.

Pe când trecea Dunãrea fãrã nici un incident, A. S. R. a avut tristul privilegiũ d'a asista fãrã voe la grósnicul spectacol al exploziunii magazinelor de cartușe din marginea Rusciucului, care a izbucnit în timpul trecerei A. S. R., spectacol care L'a mãhnit fórt mult. Ajungënd la cheiũ A. S. R. a debarcat la Rusciuc și a mers la palatul princiar, unde a oprit la prinz pe D-I Ministru Al. Ghica. Dupã masã D-I Ghica și-a luat rãmas bun de la A. S. R. spre a re-
 intra în țarã și a se reĩnturna la Sinaia, fiind în concediũ. La despãrtire A. S. R. l'a petrecut pãnã la intrare și l'a rugat cu insis-

tență să transmită din nou M. S. Regelui, mulțumirea sa recunoștitoare pentru frumoasa recepțiune ce i s'a făcut și cordiala ospitalitate ce i-a acordat.

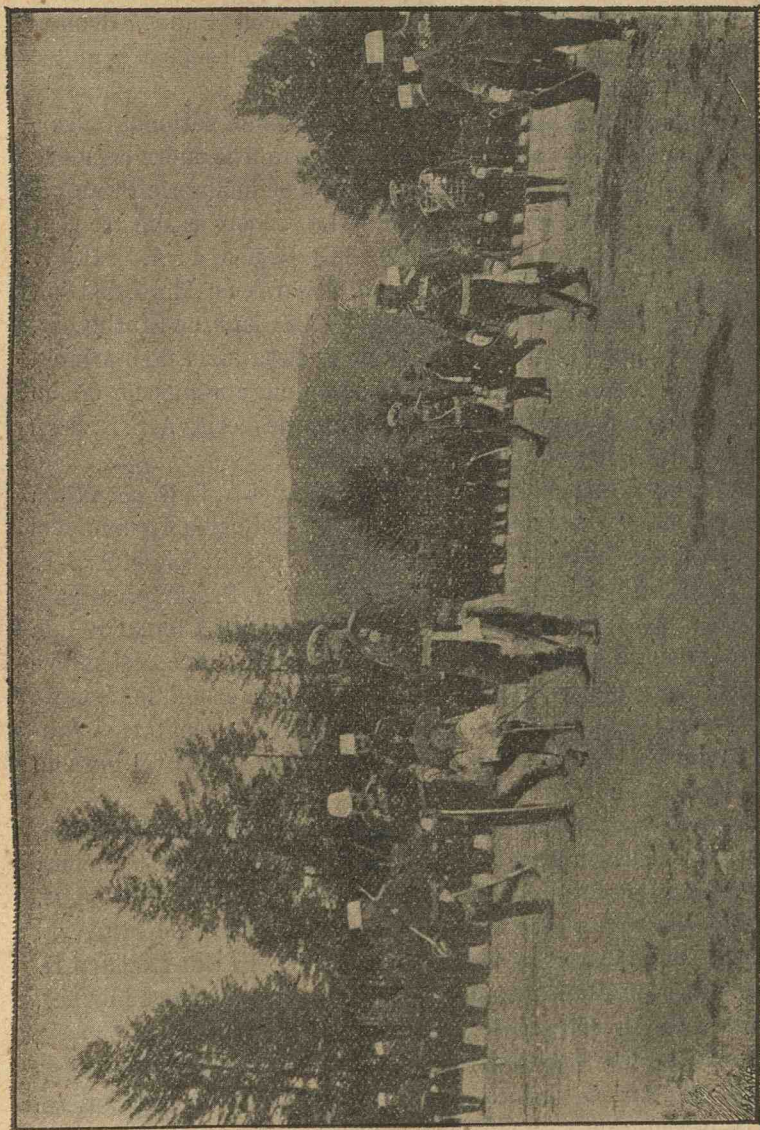
A doua zi D-l Ghica s'a reînturnat la Sinaia și s'a achitat de însărcinarea ce a priimit.

* * *

În momentul când s'a despărțit de M. S. Regina, A. S. Pr. Ferdinand a cerut M. S. permisiunea d'a i presenta într'altă ocazie pe A. S. R. P-sa Maria Luisa de Burbon, soția Sa și M. S. l'a rugat să i facă o nouă vizită cu care ocazie va bine-voi a veni însoțit de A. S. R. soția Sa.

Acastă promisiune s'a îndeplinit în vara anului 1898, și iarăși Sinaia a fost alésă ca loc de întâlnire a perechilor regale și princiare. În ziua de Mercuri 24 Iunie 1898, la 12³/₄ ore d. a., A. L. R. a debutat la Giurgiu din iactul Lor princiar, și a fost întâmpinaț de D-l General A. Berendei Ministru de Resbel și de Colonel Manu adjutant al A. S. Regelui.

Pe malul Dunărei se ridicase un frumos pavilion împodobit cu verdéță și drapele bulgare și române. Când a atins pământul românesc, garda de onóre înșiruită pe cheiū, a dat onorurile militare, muzica a intonat imnul bulgar, D-l Prefect Hristu a salutat pe A. L. R. și D-na Hristu a oferit Principesei un frumos buchet de flori. După aceia Principele trecu pe dinnaintea frontului gardei de onóre, apoi urmară presentările. După ce mai vorbi cât-va timp cu cei prezenți, A. L. R. trecură prin mulțimea asistenților, pe când copilele școlelor primare cântau imnul bulgar, iar publicul foarte numeros saluta cu urale nesfârșite ; după aceea merse până la trenul regal tras la cheiū și se sui într'insul. În salonul regal precum și în cele-l'alte vagone luară loc D-l Ministru Al. Ghica, Agentul și Consulul General al României la Sofia, Conte de Bourbon mareșalul curții și șambelan, General Nicolaev adjutant onorar, Colonel Vinarow adjutant, comandantul diviziei Șumla, Colonel Marcow adjutant și șeful gardei princiare, Căpitan Radev oficer de ordonanță, D-na Petrov Ciomacof dómna de onóre a Principesei, D-l Minciovici Agentul Bulgariei în România și suite.

**M. S. Regele Carol I al României împreună cu A. L. R. Pr. Ferdinand al Bulgariei
trec în revistă batalionul al 6-lea de vânători români la Sinaia.**

După aceia trenul se puse în mișcare și plecâ spre Sinaia. Ajungând aprópe de Bucurescî, trenul iarăși îl ocoli și apucâ drumul spre Ploescî; ajungând aprópe de Ploescî, îl ocoli și pe el și merse direct spre Sinaia, unde ajunse la 5¹/₂ d. a.

Intrarea A. S. R. în gară fu salutată de imnul național bulgar, executat de musica militară ce însoțea guarda de onóre cu steag compusă din o companie din regimentul de infanterie Prahova ce era înșiruită d'a lungul peronului. La scoborîrea din tren, A. L. R. fură întâmpinate de M. S. Regele și Regina, de A. S. R. Pr. Moștenitor și P-sa Maria, cari se îmbrățișară cu căldură, de D-niî Miniștri M. Pherechide, A. Stolojan și I. I. Brătianu, de Kiazim bey, Ministrul Turciei împreună cu personalul legațiunei, de mai mulți generali și demnitarî ai Statului și de un mare număr de domni și dómne, cari petrec vara la Sinaia. Dómnele oferiră A. S. R. P-sei Maria Luisa mai multe buchete de florî.

După ce se terminară presentările, M. L. și A. L. R. porniră în trăsurile curței spre castelul Peleșul: M. S. Regina României și A. S. R. P-sa Bulgariei în prima trăsură, M. S. Regele și A. S. R. Pr. Ferdinand al Bulgariei în a doua, A. L. R. Pr. și P-sa României în a treia, D-na Mavrogheni și D-na Petrof Ciomacov în a patra, General Vlădescu și General Nicolaev în a cincea și suitele în cele-l'alte trăsuri și breacuri. Pe esplanada castelului aștepta altă guardă de onóre compusă din batalionul 6 de vênători cu drapel și musică, care dădură onorurile militare în sunetul imnului național bulgar.

După ce trecură în revistă guarda și asistară la defilarea sa, M. L. și A. L. R. intrară în castel prin curtea de onóre, unde fură întâmpinați de Casa civilă regală, apoi urmară noui presentări. La 7¹/₂ ore séra a avut loc un prânz de gală dat în onórea A. L. Pr. și P-sa Bulgariei, la care aú luat parte D-l Prim-Ministru D. Sturdza, D-niî Miniștrii aflați la Sinaia, generalii aflați la gară, D-niî A. Ghica și Minciovicî, General Nicolaev, Colonel Viinarow, Colonel Marcov, Căpitan Radeff, Prefectul Poliției Capitalei, Prefectul de Prahova și suitele, în total 36 persóne. La finele mesei M. S. Regele ridică următorul toast:

Mulțumesc Alteței Văstre Regale din totă inima pentru a doua vizită a Sa, care Ne umple de o satisfacțiune cu atât mai mare, că avem bucuria a saluta astă-dată în România pe Principesa Maria Luisa.

Prezența Altețelor Văstre Regale este o nouă dovadă de bunele raporturi cari există atât de norocos între Statele Năstre.

În speranța că aceste raporturi se vor consolida încă mai mult, fac urările cele mai vii pentru fericirea Alteței Văstre Regale și a Augustei Sale Familii, precum și pentru prosperitatea țerei Sale.

Ridic, paharul Meu în sănătatea AA. LL. RR. Principele și Principesa Bulgariei.

Toastul fu priimit cu urale căldurose și musica intonă imnul bulgar. După aceia A. S. R. Pr. Ferdinand răspunse în chipul următor :

Sire,

Acum 21 de ani armata română luă parte la acel resbel memorabil care a făcut din Bulgaria o țară liberă.

Înainte Plevnei, în capul vitejei Sale armate, Majestatea Văstră a îndeplinit acte de valoare militară care l-au săpat numele atât în istoria poporului Său, cât și în aceea a Bulgariei.

În amintirea acestor fapte gloriose, rog pe Majestatea Văstră să primească din mâinile Mele, ca Mare-Maestru și însoțit de cavalerii membri ai consiliului Ordinului, însemnele de întâia clasă a ordinului militar bulgar «Pentru bravură», ca o mărturie a sentimentelor noastre de recunoștință și ca o dovadă solemnă a amicitiei Mele pentru Majestatea Văstră.

Imediat după aceea rosti în limba bulgară următoarea cuvîntare:

Sire,

Conferind Majestății Văstre aceste nobile însemne de bravură militară, strig împreună cu cavalerii Mei, membri ai consiliului ordinului: Dumneșeu să ocrotască pe Majestatea Sa Carol I, Regele României.

După ce rosti aceste cuvinte sacramentale de conferire prescise de codul protocolului marelui ordin bulgar, Principele Ferdinand cu mâna sa depuse pe pieptul M. S. Regelui României însemnele de clasa I ale ordinului său „Pentru bravură“, cea mai mare distincțiune bulgară; după aceia M. S. Regele adînc mișcat îmbrățișă cu căldură pe A. S. R. Pr. Ferdinand și apoi rosti următoarea cuvîntare:

Sunt adânc mișcat de cuyintele atât de măgulitoare ce Alteța Văstră Regală Mî-a adresat, precum și de amabila Ei atențiune, d'a-Mî remite, înconjurat de viteji Săi oficerî, cari s'a-ũ distins în rebel, ordinul Său militar.

Il priimesc cu atât mai multă recunoscință și satisfacțiune, cu cât ved în această o nouă dovadă a prieteniei ce Alteța Văstră Regală are pentru Mine și o legătură prețioasă cu tînăra Sa armată, pentru a cărei desvoltare fac urările cele mai vii.

Acastă decorațiune îmi va aduce tot-d'o-dată aminte frumoșa epocă când armata Mea a combătut victorios pe câmpurile de bătălie alătura cu vitéza armată rusescă, pentru a constitui Bulgaria și a cuceri independența României.

Mulțumind încă odată Alteței Văstre Regale pentru semnele de simpatie ce Mî dă, O rog să credă în simțimintele Mele cele mai amicale și în viul interes ce port Bulgariei, Principelui ei și armatei Sale.

Ambele cuvîntări aũ fost salutate de oficerii de față cu căldură, iar muzica a intonat imnul român. După aceia M. S. Regele datu mâna cu toți oficerii bulgarî, câți erau la masă și purtau ordinul „*Pentru bravură*“. După ce s'a-ũ întreținut cât-va cu mesenii, M. L. și A. L. R. s'a-ũ retras pe la 10 ore séra în apartamentele lor.

Jouï, 25 Iunie, fiind timp urît, plóe și frig, n'a putut să aibă loc excursiunea proiectată prin Sinaia și Bușteni, nicî dejunul la Poiana Săntei sub umbrar, ci M. L. și A. L. R. aũ petrecut împreună în castel; la 1 oră a avut loc dejunul, la care aũ luat parte 32 persoane; după aceia s'a făcut muzica în familie în salonul de muzică, și la 7 ore séra a avut loc prinzul în cerc restrîns în apartamentele regale.

În acea séră a avut loc în sala teatrului din castel o frumoșă serată muzicală, la care aũ fost invitate peste 100 persoane; după serată M. L. și A. L. R. urmați de invitați aũ trecut în sala de mîncare, unde s'a servit un bogat și frumos bufet, și s'a ținut cerc până la 11¹/₂ ore din nópte, când M. L. și A. L. Regale s'aũ reintors în apartamentele Lor.

Vineri, 26 Iunie, M. S. Regele însoțit de A. S. R. Pr. și P-sa Bulgariei și de A. S. R. Pr. și P-sa României și urmați de suite, fiind timpul ceva mai bun, aũ mers la 10¹/₂ ore a. m. la batalionul 6 de vênători, unde fură întâmpinați de D-1 General A. Berindei, Ministrul de Rebel. Pe platoul de exercițiu, aștepta batalionul în linie de bătae, avênd la flancul drept pe micul Principe Carol.

Sosirea M. L. și a A. L. Regale a fost salutată de imnul național bulgar, executat de muzica militară. După ce maiorul Hristu, șeful batalionului, prezentă raportul M. S. și A. S. R. trecură pe dinaintea frontului în sunetul uralelor soldaților, apoi după terminarea revistei, trupa execută cu o mare precizie mai multe mișcări din școla de batalion, apoi execută defilarea în pas iute și în pas alergător, după care batalionul se aședă în colônă desă.

Atunci M. S. Regele și Principele veniră în fața trupeii, iar Principele Bulgariei strigă în românesce „*Vă mulțumesc, voinici!*”; iar M. S. Regele le dișe: «A. S. R. Pr. Bulgariei a fost fórte mulțumit cum batalionul s'a prezentat; vă mulțumesc, copii». Trupa răspunse cu strigăte repetate de «ura».

După terminarea revistei, batalionul intră în cele patru pavilóne care forméză cazarma din Sinaia, pe care M. L. R. le vizitară cu de amănuntul și gustară din probele de supă. Apoi ascultară corul compus din soldați și condus de locotenentul Alexiú, care a executat mai multe cântări patriotice, între cari și unul bulgar. La 11^{1/2} ore a. m., terminându-se inspecția, Suveranii și Principii părăsiră batalionul în sunetul imnului național bulgar. Pentru a-și exprima via sa mulțumire de modul cum a executat batalionul mânuirea armelor și mișcările militare, A. S. R. Pr. Bulgariei a decorat cu ordinele sale pe toți oficerii, pe sergentul adjutant și pe cei patru sergenți majori ai batalionului.

La ora 1 d. a. a avut loc dejunul în sala de mâncare a Foișorului, la care au fost invitați D-na Zoe Sturdza, D-na și D-nu Haret și D-l D. Mincioviçi, apoi, fiind iarăși timp urit, au petrecut în familie. Séra s'a luat prinzul în apartamentele regale, în cerc restrîns, și după prinz la 9 ore séra a avut loc o serată musicală iarăși într'un cerc restrîns, care a durat până la 11^{1/2} ore nóptea, când M. L. și A. L. R. s'au retras în apartamentele Lor.

Sâmbătă la 27 Iunie la 9 ore dim. A. L. I. Principele și Principesa Bulgariei au plecat spre gară însoțiți de M. L. Regele și Regina și de A. L. R. Pr. și P-sa României spre a se reînturna în Bulgaria prin Constanța. Acolo așteptaú D-l I. I. C. Brătianu Ministrul de Lucrări Publice care avea să însoțescă pe A. L. R. până la Constanța,

D-I Al. Ghica agentul și Consul general al României la Sofia, D-I Mincovici cu personalul agenției bulgare, D-I Saligny directorul căilor ferate, D-I Caton Leca Prefectul Poliției Capitale, D-I Em. Petrescu Prefect de Prahova, oficerii batalionului 6 de vânători care venise în corpore pentru a mulțumi A. S. R. pentru decorațiunile ce le conferise, precum și un public ales și numeros.

De îndată ce se anunță că trenul era gata, M. L. și A. L. R. Pr. și P-sa României se îmbrățișară de mai multe-oră cu A. L. R. Pr. și P-sa Bulgariei și se despărțiră dicându-și «La revedere» ; după aceea Pr. și P-sa Bulgariei se suiră în tren urmați de D-I I. I. Brărtianu, Al. Ghica, D. Minciovici, C. Leca, Em. Petrescu, Al. Saligni și suitele princiare și plecară luând direcțiunea Ploescilor. D-I Prefect Emil Petrescu s'a scoborit din tren la gara Buda : de acolo trenul s'a îndreptat spre Chitila, unde ajungând, apucară linia ce ocolesce Bucureștii și merse pe la Mogoșoia pe linia ce duce la Cernavodă. Într'acest timp A. L. R. și persoanele ce l-au însoțit au luat dejunul în tren. D-I Prefect C. Leca s'a scoborit la Mogoșoia.

Trenul regal a sosit la Cernavodă la 2¹/₂ ore și s'a oprit în capătul podului. Perechia Princiară împreună cu suitele și cei ce l-au însoțit, au trecut podul pe jos și l-au vizitat cu deamănuntul. În capul opus al podului A. L. R. au fost întâmpinate de D-I Luca Ionescu Prefectul județului Constanța care a oferit A. S. R. P-sei un frumos buchet. De acolo s'au scoborit sub pod spre a-i vedea construcția piciorului și a tablierului, apoi s'au urcat într'un pavilion anume construit pe înălțimea din dreapta podului spre a-l vedea în profil în totă lungimea sa, apoi au trecut în revistă o companie de infanterie cu muzică și steag care Le-au făcut onorurile, și după aceea au trecut prin o mulțime de lume ce eșise întru întâmpinarea A. L. R. și la 3 ore și 10 m. d. a. s'au reurcat în tren și au pornit spre Constanța, unde sosiră la 4 ore și 40 m. d. a. La intrarea trenului în port care era frumos ornat cu drăpele bulgare și române, încrucișetorul Elisabeta și Bricul Mircea cari erau ancorate aproape de port au tras câte 21 de tunuri, sirenele tuturor bastimentelor din port, au dat salutul cel mare scoțând nise fluerături asurzitoare, musica regimentului 34 a intonat

imnul național bulgar, și mulțimea imensă a publicului a umplut aerul cu urale nesfârșite. La debarcader staă înșiruiți pe cheu în linie de bătae batalionul permanent al regimentului 34 de infanterie, un escadron din regimentul de călărași, un pluton de marină și un batalion de vânători, sub comanda Generalului Iacob Lahovari comandantul Diviziei Dobrogei, care prezentară armele. Intre mulțimea asistenților se găseau și mai mulți Bulgari, în frunte cu reprezentanții comunității lor și cu președintele ei, care rostiră un mic discurs de bună venire și de devotament către patria mamă, în bulgăresce. La acest discurs Prințul Bulgariei răspunse tot în bulgăresce și duse: *Fratele meu, Regele Carol al României, vă stăpânesce și vă proteje cu înțelepciune și dragoste; siliți-vă să fiți un element de ordine și de pace, supuindu-vă legilor țerei, și ocupându-vă de afacerile și de comerciul vostru.*

După ce au avut loc prezentările, A. S. R. Pr. Ferdinand a exprimat dorința d'a visita bastimentul Elisabeta. În urma ordinelor date de general Lahovari, încrușișetorul a tras la cheu și A. S. R. s'a suit pe puntea sa și l'a vizitat cu de amănuntul. Onorurile în bastiment fură date de colonel Eustațiu comandantul încrușișetorului. După ce s'a scoborît din vapor, perechea princiară a mers de a vizitat lucrările noului cheu, apoi au luat loc într'o trăsură și, urmați de suite asemenea în trăsuri, au vizitat orașul, Catedrala și hotel Carol, unde perechea princiară a eșit pe terasă spre a privi marea. De acolo se înturnară în port străbătând bulevardul Carol. Sosind acolo A. S. R. Pr. Ferdinand distribui mai multe decorațiuni D-lor I. I. Brătianu, A. Saligny, General I. Lahovary, Prefectului Luca Ionescu, Colonelului Eustațiu și mai multor altor persoane de distincție, apoi trâmise la Sinaia o depeșă prin care A. L. își lua adio de la Suveranii și Principii României; după aceea se suiră pe bordul vaporului Principesa Maria comandat de Căpitan Georgescu, în care luară loc și D-nii A. Saligny care l' petrecu până la Varna și D-l Ministru Al. Ghica care merse cu A. L. R. până la reședința Lor de vară, de unde plecară spre Sofia.

Vaporul se puse în mișcare la 7 ore séra în sunetul muzicilor românesce, cari întonaă imnul bulgar și al muziceii bulgare după

vapor care intonă imnul românesc. Într'acel moment bastimentele Elisabeta și Mircea iarăși dătură salve de tunuri și sirenele iarăși dătură salutul cel mare, iar Principele și suita Sa salutară mereu ținând mânila la calpacuri. Imediat după ce eși vaporul din port Principele, Principesa, suitele și însoțitorii se aședară la masă. La 11 ore din nópte perechea Princiară aș sosit în deplină sănătate la Varna.

Ast-fel s'aș petrecut peripețiile acestei indoite visite care pentru A. S. R. P-sa Maria Luisa fu cea din urmă făcute în România, căci la 19 Ianuarie 1899 Ea încetă din viață, în urma născerei unei fiice, și nu putu să se ție de cuvintul ce a dat M. Sale Reginei nóstre căreia plecând i-a đis : La revedere.

De atunci încoa n'a mai revenit la noi nici A. S. R. Pr. Ferdinand, căci în anul 1900 a isbucnit nenorocitul incident al ucidera profesorului român Mihăileanu de către un bulgar în capitala noastră, ucidere politică ordonată de comitetul secret macedonean, precum și altă ucidere iarăși politică, care a răcit foarte mult relațiile dintre noi și Bulgari și care fu cât p'aci să provóce chiar un conflict cu mâna armată ce din norocire și mulțumită tactului și răbdării nóstre, nu isbucni.

Dea D-đeu ca acel trist incident să fie cel din urmă, dea D-đeu ca bunele relații dintre noi și vecinii nóstri să aibă o durabilitate vecinică spre binele și fericirea ambelor popóre ; dea D-đeu ca amicalele relațiuni de bună vecinătate abia începute să fie repetate cât se póte mai des și să aibă ca urmări o amicitie cât mai strinsă și mai durabilă ; dea D-đeu ca acea amicitie să cimenteze din nou vechia alianță dintre noi și vecinii nóstri de peste Dunăre ; dea D-đeu ca nisce raporturi mai cordiale ce sperăm să se statornicescă între noi, să reimprospéteze dragostea de altă-dată și să restabilescă acea apropiere de vederi și acea comunitate de interese ce a durat atâta timp, care a legat pe Bulgari de Români atât în vécurile trecute, cât și în timpurile mai recente, și care ne unesc pe noi de ei prin o viață atât de îndelungată și prin un trecut atât de îndepărtat, spre deplinul folos al ambelor părți.

**Cei trei Hohenzollerni ai României
cei trei factori ai dinastiei române, Unchiul, Nepotul
și fiul Său în anul 1902.**

Serbarea Jubiliară a celor 25 ani împliniți de la răsboiul Independenței.

Serbarea aniversărei a 25-a a tuturor evenimentelor celor mari câte se petrecură în cursul anilor 1877 și 1878, pe care le-am descris în cele patru prime volume ale acestei scrieri, ar fi avut nevoie de un șir nesfirșit de solemnități, de festivaluri și de parade mărețe, care să egaleze în splendore faptele mari săvârșite într-acei ani, dar cu toate acestea, ori-cât de splendide ar fi fost și ori-cât de mult ar fi costat, ele ar fi părut cu mult mai palide de cât mărețele evenimente ce ar fi avut să serbătorească, căci lumina faptelor memorabile săvârșite într-acele timpuri epice pentru neamul românesc seamănă cu aceia a sórelui, față de o luminare; ea ar fi făcut să pâlască toți sorii electrici, toate lămpile cu arcuși și toate focurile de artificii plăsmuite de arta omenescă.

M. S. Regele și guvernul român și-au dat seama de acest adevăr evident și necontestat, și au găsit cu cale ca să lase evenimentelor ce au trecut splendorea lor neimitabilă, și să le serbeze amintirea numai printr'o singură serbătoare, și aceia cât se poate de simplă, de lipsită de fast, pompă și ostentațiune, și în epoca de criză prin care treceam acum un an, să fie cât se poate de puțin costătoare. Bine au făcut organizatorii acestei serbări de 'i-au dat nisce propor-

șuini atât de modeste, căci chiar prin modestia și prin simplitatea sa lipsită de cortegiuri istorice, de care alegorice, de defileuri de societăți cu stéguri multicolore și de tot fastul obositor și costător, ea a părut mai frumoasă, mai splendidă și mai impunătoare ca toate serbările de altă dată.

Comitetul de organizare, față cu considerațiunile de mai sus, a hotărît ca serbarea să nu treacă peste proporțiunile unui 10 Maiu obicnuit, dar a mai hotărît ca într'acea zi și tot cu aceeași mică cheltuială să se sărbătorească și toate evenimentele epocale ce au împlinit într'acest an 25 ani de la petrecerea lor, de și într'aceiași zi, pe lângă 36 ani de la suirea pe tron a M. Sale și 25 de ani de la proclamarea independenței României, se îplineau și 21 ani de la încoronarea M. S. Regelui. Ca să dea acele zile o strălucire mai mare de cât cea obicnuită, s'a adăogat, pe lângă programul din fie-care an, și sfințirea și împărțirea de stéguri noui la toate regimentele care au luat parte la război, și retragerea și așezarea în sala tronului a stégurilor trofee care au înfruntat focul luptelor, iar pinza lor s'a sfâșiat de glonțe și de intemperii, în cât n'a mai rămas din ele nici măcar o șuviță de mătase, ci numai coturul de lemn.

Stégurile care aveau să fie retrase și înlocuite cu altele fură în număr de 34, și anume: din corpul I de armată acela al batalionului I de vânători și ale regimentelor Dolj No. 1, Vâlcea No. 2, Olt No. 3, 1 Mehedinți No. 17, 2 Romanați No. 19, 1 artilerie, 1 călărași și 2 călărași; din corpul II de armată, acelea ale regimentelor Argeș No. 4, Vlașca No. 5, Mihai Vitezu No. 6, 4 Ilfov No. 21, 3 Dâmbovița No. 22, 2 artilerie, 1 roșiori, 3 călărași și 4 călărași; din corpul III de armată acelea ale regimentelor Prahova No. 7, Buzău No. 8, Râmnicu-Sărat No. 9, Putna No. 10, Siret No. 11, 5 Ialomița No. 23, Tecuci No. 24, 6 roșiori, 5 călărași și 3 artilerie; din corpul IV de armată, acela al batalionului 3 vânători și ale regimentelor Cantemir No. 12, Ștefan cel mare No. 13, Roman No. 14, Răsboeni No. 15, Suceva No. 16, Rachova No. 23, Dragoș No. 29, 4 artilerie, 2 roșiori, 7 călărași și 8 călărași; în fine, din diviziia activă din Dobrogea stégurile batalionelor detașate

2 vânătorî și 3 vânătorî, cele alte fiind nouî înființate în urma răsboiului.

Nouile stégurî fură comandate tot în atelierile în care fusese confecționate cele vechi și tot în aceleași dimensiuni și cu aceleiași tipurî, care se deosebesc puțin de acelea ale nouilor unități create de la răsboi încoace care sunt ceva mai înguste și cu stema țerei mai mică, ast-fel că ađi armata noastră de infanterie și artilerie are două tipurî de stégurî. Acelea ale întregii cavalerii sint cu mult mai mici, întreit mai gróse și brodate în loc să fie tipărite; tóte acestea sint la fel. Acéstă deosebire de tipurî, sper că va dispărea cu timpul, dându-se regimentelor și bataliónelor de curând înființate stégurî la fel cu cele ce s'a u distribuit la 10 Maiu trecut.

De îndată ce s'a hotărît ca sfințirea și distribuirea stégurilor să fie actul cel mai solemn al serbării țilei de 10 Mai 1902, organizatoriî acestei serbării s'a u gândit să alégă un loc îndestul de încăpător și de răsfățat, în care să se desfășure în voe și într'un mod impunător tot fastul religios, militar și național ce reclama o solemnitate atât de mărétă, aceea a sfințirei. O asemenea solemnitate avea nevoie să fie vedută de lume cât se póte mai multă, pentru ca să aibă putere d'a inflăcára inimele, să aibă darul d'a mări mândria națională și, desfășurindu-se într'un cadru mare de tot, să fie în putere d'a impresiona spiritele în cât splendórea sa să nu se ștergă nici-odată din memoria aceluia ce a vedut-o.

Ar fi fost de sine desemnată Mitropolia, dar biserica catedrală a capitalei României e prea micuță pentru desfășurarea necesară unei solemnități atât de mărétă, și curtea sa prea strimă pentru desfășurarea unor forțe militare prea mari. S'a făcut deja experiență în mai multe rindurî cu biserica și s'a vedut că era neincăpătoare; asemeni s'a făcut și cu curtea sa, cu ocazia tedeumului oficiat în ziua intrării în capitală după cununie a M. L. Regelui și Reginei și cu aceea a încoronării, când s'a dovedit în destul că era mică și neincăpătoare. Pe lingă acésta era prea depărtată de locul ales pentru defilarea trupelor care avea să fie punctul culminant al serbării, avénd să fie executată de oșți cu mult mai numeroase ca în trecut.

Neputând să alégă Mitropolia, iar cele-lalte biserici din Bucuresci nefiind nici mai mari, nici mai bine situate, organisatorii s'a hotărît să construescă un pavilion ad-hoc pe una din piețele cele mai spațiose ale capitalei și mai în apropiere de locul destinat pentru defilare. Mai întâiu s'a hotărît ca într'acel an defilarea să nu mai aibă loc pe Bulevardul Academiei în fața statuei lui Mihaiu Bravul, căci și el s'a dovedit a fi neincăpător, ci să se facă la șosea, care e mai lungă în linie dréptă, mai largă, înconjurată de spațiu mai mari, pe care să se pótă construi tribune mai multe și mai spațiose, în fine un loc potrivit pentru desfășurarea în mod comod a unor trupe ceva mai numeroase ca de ordinar. După aceea aũ hotărît ca pavilionul sfințirei stégurilor să se clădescă în mijlocul rotondei din capul Bulevarduluĩ Colții și din răspântia dintre strada Romană, strada Primăverei și Bulevard, rotondă ce este destul de vastă.

După ce fură alese locurile pentru sfințirea stégurilor și defilare, corpul de geniũ al armatei și corpul inginerilor capitalei începură să croiască planuri și să începă construirile. Pentru pavilion oficerii de geniũ însărcinați cu construirea sa, alese planul unei rotonde monumentale, având două porticuri cu frontonul în cerc, unul pe strada Primăverei și altul spre Bulevard, precum și două frontone laterale căpuite cu terase rotunde, care innaintau cam spre cele două capete ale stradei Romane. Lângă fie-care terasă era câte o scară cu mai multe trepte, și în dreptul porticurilor două scări late și comode la suișiu. Întregul pavilion era acoperit cu o cupolă monumentală rotundă, în vârful căreia plana statua Victoriei, împărțind corone și lauri cu ambele mâni. Între porticuri și frontone se ridicaũ nisce colone obeliscuri înalte, tăiate ajur și îmbrăcate în pânză vopsită, imitând piatra, care fură ornate în virfuri cu nisce decoruri arhitectonice ce semenaũ cu nisce pedestalurĩ ascuțite și purtau înfipte în ele prăjini înalte de care atârnaũ stéguri și orifame în colorĩ naționale. Frontespiciile erau rotunde și cam în forma frontonuluĩ palatuluĩ minelor și al metalurgiei de la expoziția din Paris. Pavilionul fu făcut din lemn acoperit cu șipei tencuite și după aceia vopsite în colórea pietrei; el

era ornat pe din întru cât și pe din afară în mod splendid, precum se vede în numeroșele ilustrațiuni privitoare la serbarea zilei de 10 Maiu ce figurează într'acest volum.

Pe frontonul acestor frontespicii fu tipărite următoarele inscripțiuni emblematică: pe frontonul porticului despre strada Primăverei: *Gloria te urmărește ca și umbra ta*; iar pe cartușele flămurilor: la stânga: *Grivița, 30 August 1877*; și la dreapta: *Plevna, 28 Noembrie 1877*; pe cel despre Bulevard: *Drapelul este simbolul devotamentului, credinței, ordinei și disciplinei. Drapelul simbolizează Patria, virtuțile și datoriile ostășesci*; iar pe cartușele flămurilor erau fixate două medalióne cu inițialele M. L. Regele și Regina; pe cel despre strada Romană direcția spre Nord: *In fede salus*; iar pe cartușele flămurilor: în stânga: *Smârdan, 12—13 Ianuarie 1878*, și în dreapta: *Vidin, 12 Februarie 1878*; în fine pe cel despre aceeași stradă, direcția spre Sud: *Honor et patria*; iar pe cartușele flămurilor: în stânga: *Tatargic, 12—13 Ianuarie 1878*, și în dreapta: *Ianova, 12—13 Ianuarie 1878*.

În interior pe rotonda cupolei erau pictate în fresco pe panoul despre Bulevard defilarea în fața M. S. cu ocazia trecerei Dunărei la 1877, și dedesubt inscripția: *Prin noi însine*; pe cel despre strada Primăverei: *Îngrijirea răniților de către M. S. Regina*; iar jos inscripția: *Dumnezeu cu noi, pentru patrie și Rege*; pe cel despre Nord: armele țerei cu deviza: *Nimic fără Dumnezeu*; și pe cel despre Sud inițialele Suveranilor cu aceeași deviză. Portalurile erau împodobite cu mari perdele de catifea *bordeaux* ornate cu ciucuri de aur și elegant aranjate; asemenea și intrările în terase, iar pardoséla și scările erau acoperite cu covóre bogate așternute peste postav cardinal. Plante exotice monumentale ornau colțurile și laturile de pe lângă pereți precum și fântâna din mijloc care nu fusese strămutată aiurea, ci fusese lăsată la locul ei în mijlocul pavilionului pentru ca din ea să țîșnescă mai multe vine de apă răcoritoare. Tóte aceste lucrări și aranjamente fură executate de numeroși lucrători români, sub neprecurmata supraveghiere a geniului militar și a serviciului tehnic al Primăriei condus de priceputul inginer Petricu.

În marea rotondă dintre capul șoselei, capul calei Victoriei și al Bulevardului Colțea, care se numește Piața Victoria, s'a construit două șiruri de tribune: la dreapta cele pentru diplomați, deputați și senatori, înalții funcționari și invitați, și cele din stânga pentru personalul Primăriei Capitalei, pentru corpul ofițeresc și pentru public, având la mijloc o piațetă răsfățată, în marginea căreia fu construit pavilionul regal în formă rotundă. Piațeta era rezervată pentru M. S. Regele și strălucitul său stat major, iar pavilionul pentru M. S. Regina, A. L. R. Principesa Maria și copiii Săi, Miniștrii cu soțiile D-lor și Primarul Capitalei cu soția, Miniștrii străini cu Dómnenele precum și Dómnenele de onóre și Curtea M. L. și A. L. Regale. A. S. R. Pr. Ferdinand avea să defileze în fruntea diviției Sale.

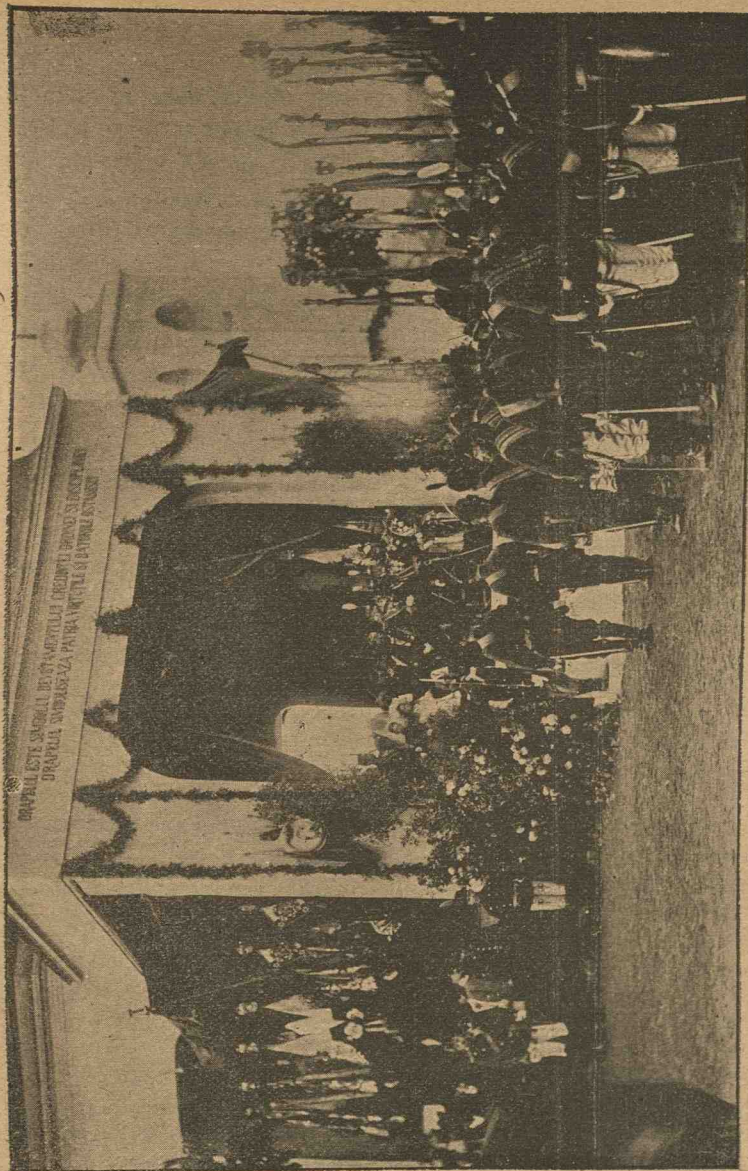
În construirea acestor pavilione, în care D-l inginer Petricu a jucat primul rol, serviciul tehnic al Primăriei s'a întrecut pe el însuși, punând la dispoziția construirii tribunelor ce cădeau în atribuțiunea sa, tot gustul ales, stilul cel mai impozant, forma cea mai drăguță, decorarea mai elegantă și mai nouă ce sé putea imagina, pe care le tapetă în mod splendid și vrednic de admirațiune. Păcat că n'a prevăzut și timpul ce a fost, ca să dea învelitorilor o grosime mai rezistentă potopului de plóe ce a căzut în timpul defilării. Din vederea ilustrațiunilor acestei serbări, fie-cine póte să se convingă că tribunele dintr'acest an au eșit din banalele și uniforme stiluri ale tribunelor după Bulevardul Academiei și a adoptat de astă-dată un stil pe atât de plăcut pe cât fu și de estetic. Pentru dobândirea acestui frumos rezultat trebuie să mulțumim Consiliului Comunei București, care nu s'a dat înapoi față de orî ce cheltuială, și mai ales primarului său, D-lui *I. Procopiú Dumitrescu* care, împreună cu consilierul său D-l *T. Ciocaneli* și cu D-l *Inginer Petricu* au fost neobosiți. În decurs de o săptămână câte trei, pe rînd sau împreună, au alergat ziua și nóptea de la pavilion la tribună și vice-versa, n'au lăsat nimic nesurveghiat sau trecut cu vederea. Mulțumită acestei stăruințe fără de preget, lucrările care au început cam târziu, s'au terminat cu totul în ajunul zilei serbărei pe la miezul noptii. Ca să ajungă la acest

resultat, lucrătorii au muncit ziua și noaptea în două echipe, noaptea la lumina lămpilor electrice.

Șirul ciclului de serbători care aveau să serbătorească marele jubileu al atâtor fapte mărețe săvârșite acum 25 de ani, s'a început printr'o serbare curat militară ce a avut loc la Ateneu în ziua de 8 Maiu la 3 ore d. a., în prezența M. L. Regele și Regina, a A. L. R. Pr. Moștenitorii însoțiți de A. S. R. Pr. Carol și de Curțile Lor Regale și princiare, a Primului Ministru și ad interim Ministru de război, a tuturor generalilor și a o mulțime de oficerii superiori.

Cu mult mai înainte de ziua serbării s'a hotărât ca armata să ofere M. S. Regelui un album, în care să figureze portretele tuturor oficerilor armatei române în activitate, însoțite ca ornament de emblemele fie-cărui corp a parte, precum și un mare tablou alegoric reprezentând pe M. S. Regele călare în fața trupelor, urmat de generali și arătând cu mâna trei drapele turcesci, purtate de un vânător, un călăraș și un dorobanț, trofee luate de la inamic în războiul pentru neatarnare; pe când A. S. R. Pr. Ferdinand înainteză salutând milităresce, având la drépta sa pe A. S. R. Pr. Carol, tot călare, îmbrăcat civil și salutând descoperindu-se. Acest tablou alegoric a fost făcut de pictorul Adjuchievici.

Albumul are în prima pagină portretul M. S. Regelui, pe a doua familia princiară, pe a treia portretul Ministrului de război, apoi vine statul major regal, Ministerul de război, Marele stat major, societatea geografică militară, școla de război, toate școlele și instituțiile militare și în fine corpurile de armată. El e d'o mărime și d'o grosime colosală, foarte luxos legat în piele și ferecat cu ornamentații în relief de argint oxidat; atarnă 55 chilograme, e lat cam aproape de un metru și conține 236 fotografii. Scórța din față are în mijloc o medalie comemorativă: **Regele Carol** care are d'asupra vulturul român sburând, iar împrejur o panglică tricoloră de care atarnă *Medalia independenței*. În cele patru colțuri sunt inscripțiile: I° **Grivița-Plevna** cu medalia *Virtutea Militară*; II° **Corabia-Nicopole** cu *Trecerea Dunărei*; III° **Opanez-Smârdan** cu *Steaua României* și IV° **Vidin-Rachova** cu *Coróna Ro-*

Sfințirea noilor stéguri date armatei române în locul celor ce au luat parte la războiul independenței (10 Mai 1902). (Fot. Fr. Duschek)

mâniei. Sub medalia din centru sunt armele țerei cu această dedicație: *Armata română Marelui ei Căpitan*.

În ziua și ora hotărîită pentru serbarea oferirii acestor daruri făcute de armată Capului său suprem, M. S. Regele și A. S. R. Pr. Ferdinand, intrînd la ora ficsată în sala Ateneului, luară loc în fața estradei pe care se țin conferințele, iar M. S. Regina, A. S. R. Principesa Maria și A. S. R. Pr. Carol cu Dómnenele de onóre luară loc în loja regală. Imediat după aceia D-l D. Sturdza Ministru ad-interim de răsboi, luă loc pe tribuna aședată în mijlocul estradei și ținú o frumósă și innălțátore cuvîntare, relativă la ziua de 10 Maiú 1877. Într'acea cuvîntare D-sa făcu resumatul istoric al întregului răsboi al independenței și termină prin urmátorele cuvinte :

«Serbăm acéstă zi mare a unei glorióse Domnii, cu atát mai multă încredere în viitorul Regatului, că Maiestatea Vóstră este astă-zi inconjurat, de Moștenitorul Tronului și de tînérul Principe, care 'i va fi urmaș.

«Salutăm cu toții pe Maiestatea Vóstră, ca pe Salvatorul Patriei, ca pe Intemeietorul Statului independent al României, ca pe Conducătorul Înțelept și harnic al poporului român, ca pe marele Căpitan al oștinei românesce într'oa acțiune răsboinică, care a încununat cu lauri neperitori armata nóstră și armata uneia din cele mai puternice împărății din lume.

«Ați îndreptat poporul român pe calea sănătósă și ați dat pașilor lui un rost cumpănit și energic tot odată ca să se făptuiască la timp cele de cuviință; credincioșii Patriei, să dovedim lumii, că vitejia strămoșescă viază în inimile nóstre și că vrednici am fost să oferim Maiestatei tale ca simbol al faptelor desăvîrșite Coróna de oțel, la care Românii și streinii se uită cu respect și încredere.

«Poporul român întreg Vă salută cu iubire, cu respect și cu admirațiune, căci sub conducerea Vóstră Românii au isbutit, prin propria lor muncă, ca să-și asigure o pozițiune tare, respectată și importantă în lume.

«Laurii culeși în răsboi, îi afirmă vitejia recunoscută și serbată de însuși Impératul Alexandru II, pe câmpul de bătălie, în zile de cruntă și grea luptă ca și în zile de victorie». Apoi după ce mai rosti câte-va cuvinte relativ la faptele politice petrecute în ultimii timp, continuă :

«Armata serbând a 25-a aniversare a victoriilor căștigate sub a Vóstră conducere și impulsione, Vă rógă să priimiți ca semn al devotamentului, al iubirei și al credinței sale— imaginea zilei de astă-zi, în care Maiestatea vóstră, fondatorul și întemeietorul Regatului, sunteți salutați dinaintea armatei victorióse, de moștenitorii voștri și colecțiunea întregi Vóstre armate.

«Să trăiți încă ani mulți, ca să stați sus pe puntea vasului român, veghind
«ca și până acum cu ochiul ne adormit asupra întăririi și siguranței Regatu-
«lui și ca noi să Vă înconjurăm, ascultând sfaturile Văstre înțelepte și făptu-
«ind după ordinele Văstre inimóse.

«Urám ca ani îndelungați să vă bucurați de acea mulțumire sufletescă, pe
«care ați resimțit-o în 1878, dîcînd: *Pentru un Domn ca și pentru părinte,*
«*este o mare mângăere sufletescă, a vedea la ȕile mari și memorabile popo-*
«*erul întreg ca o singură familie, strîngându-se cu inima împrejurul Său și*
«*înconjurându-L cu dragostea lui.*

«Să trăescă M. S. Regina, care în timp de pace și în timp de răsboi alinéză
«suferințele celor încercați de sórtă grea și să primescă și ea cu bunătatea și
«grația care a obicînit totă suflarea románescă, un semn al profundei noastre
«recunoscințe.

«Să trăescă Principele și Principesa României și Auguștii Lor copii.

«Să trăescă, să prospereze, să se întărescă Regatul României, fundațiunea
«Marelui nostru *Rege Carol I*».

După aceia D-l Sturdza arătá M. S. Regelui albumul care era
aședat pe o masă într'o parte a estradei. În urma acestei cuvîn-
tării, priimite de asistenți cu aplause unanime, M. S. Regele se sui
pe estradă și răspunse cu o voce mișcată, puternică și caldă, în
chipul următor :

„*Mulțumesc din suflet pentru cuvîntarea patriotică care*
„*a încălđit inimile noastre.*”

„*Sunt adânc mișcat că armata a ales a 25-a aniversare a*
„*răsboiului spre a' Mi arăta din nou printr'un semn vedit, dra-*
„*gostea și credința sa. Priimesc aceste frumoase daruri cu atît*
„*mai mare bucurie cu cât ele' Mi vor aminti timpurile fericite*
„*carî am petrecut împreună și faptele gloriose săvîrșite de ar-*
„*mată sub ochii Mei.*”

„*Biruințele sale au întemeiat renumele țerei și au ridicat*
„*regatul. Trei generațiuni sunt represintate pe acest tabloú*
„*arătându-l. Să dea cerul ca urmașii Mei să păstreze și să*
„*mărescă moștenirea Mea și ca generațiunile viitoare să fie*
„*crednice de strămoșii lor.*”

„*Încă odată mulțumesc călduros pentru dovedile de afec-*
„*țiune și devotament ale armatei*”.

Apoi arătând spre album continuá:

„*Puteți fi bine încredințați că la privirea acestei colecțiuni de portrete adunate în acest album, gândurile Mele vor fi atrase cu cea mai vie simpatie asupra marelui familii militare, în fruntea căreia sunt mândru a Mă găsi*“.

Aceste cuvinte înflăcărate, pronunțate de M. S., au provocat un entuziasm cu anevoe de descris. Un ura puternic isbucni în sală, care ascultase în picioare cuvântarea regală și o adevărată ovațiune isvorită din iubire și avint urmă după ce M. S. încetă d'a vorbi. După aceia Majestățile și Altețele Lor înconjurate de un mare număr de oficeri, examină cu deamănuntul frumosul album precum și marele tablou alegoric de alături; apoi eșiră din sală, se scoborîră pe scara de onoare și plecară spre Palat.

A doua serbare fu aceia a țintuirii celor 45 de stéguri de lemnul lor și avu loc a doua și la 5 ore d. a., în sala tronului și în prezența M. L. Regele și Regina, a A. L. R. Pr. Ferdinand, P-sa Maria, a micilor Prinți Carol și Elisabeta, a D-lui Ministru ad-interim de resbel D. Sturdza, Președintele Consiliului de Miniștri, a tuturor generalilor, a casei civile și militare regale, a atașăților militarii streini, a căpitanului Baron de Giers din armata suedeză, precum și a comandanților și a delegațiilor fie-căruî regiment și batalion ce aveau să priimască a doua și stéguri noi.

La ora fixată M. S. Regele luând ciocanul, bătu câte o țintă în fie-care stég, apoi urmară M. S. Regina, A. S. R. Principele și Principesa României cu copiii lor, apoi D. Ministru, generalii, comandanții regimentelor și batalionelor și în fine gradele inferioare delegate.

După ce a fost țintuit stégul batalionul II de vânători, M. S. Regina l'a împodobit din nou, tot cum fusese vechiul stég în ziua intrării triumfale a armatei la 8 Octombore 1878, adică cu o cunună de trandafir și de laur, pe ale căruî panglice M. S. a brodat cu mâna Sa inscripția: «roze pentru vii, laur pentru morți». După aceia M. S. Regele se adresă comandantului și delegației batalionului, și le dișe:

„*Acest batalion care a luat o strălucită parte la cucerirea redutei Grivița, spre a răsplăti sângele vărsat de bravii săi lup-*

tători, de astă-zi înaintea va avea Înalta favoare de a purta numele de: „Al doilea batalion de vânători, Regina Elisabeta“.

Aceste cuvinte ale M. S. au fost acoperite cu urale frenetice. Acestă serbare s'a sfârșit la șapte ore, și în timpul nopții noile stéguri au fost păstrate la palat până a doua zi la 9 ore și jumătate de dimineață, când au fost transportate de către delegațiunii însoțite de o gardă de onoare, compusă din compania arsenalului, cu muzica batalionului I de vânători în frunte, la pavilionul destinat pentru sfințirea lor.

Într'acastă zi o mulțime de lume plecată din toate unghiurile țerei cu trenurile de plăcere, puse la dispoziția publicului, cu prețuri reduse, de Direcția generală a căilor ferate, atrasă fiind de timpul frumos ce înveselea cerul în mod permanent ziua și noaptea mai înainte de 10 Mai, sosea mereu în Bucuresci și umplea otelele, ca a doua zi să asiste la marea serbare a jubileului. Cu fie-care tren ce sosea venea mereu în capitală grămădi de bărbați, femei, domnișoare și chiar copii, și înmulțea într'un mod simțitor numărul populațiunei sale spre a da serbarei o splendoră și mai mare. O asemenea invaziune ce nu se mai pomenise de la încoronare încoace, a fost, precum șisei, încurajată de un timp splendid, care dură aproape în mod constant până în noaptea despre ziua serbarei. În aceeași zi la Ministerul de Interne, la poliție și la Primărie a fost bătae pe bilete de tribune, la care au dat asalt nu numai Bucurescenii, dar și cei sosiți din provincie, din care cauză s'au dat grămădi la cine s'a întâmplat să fie mai stăruitor și mai bine recomandat, și nici de loc la cine se cădea să asiste. Spre pildă devotatul vostru cronicar, care până acum a avut bilete la toate solemnitățile, de astădată a fost nevoit să intre în grămadă amestecat cu onorabilul public, cum am dice pe pâr și prin imbulzélă, ca să pôte vedea și să vă împărtășescă ceea-ce a vădut.

Sfîntirea stégurilor ce aũ înlocuit pe cele ce aũ luat parte la r̃esboiul neatãrnãrei.

În sfârșit sosi și ziua cea mare, ziua cea mult așteptată de totã suflarea romãnescã, ziua jubiliarã și aniversarã a celui mãi mare act istoric din întregã nõstrã existență, pentru care stat, primãrie și particulari aũ fãcut o mulțime de cheltueli. Mãi cu sãmã cocõnele, care se luase la întrecere una cu alta în toalete luxose și elegante, scuturase bine de tot pungile bãrbaților.

În dimineța acelei zile, pe cãnd tunurile din Dêlul-Spirei bubind și dãnd salve de 21 tunuri, anunța capitalei începutul acelei zile mari, zile epocale, eși de sub tipar: *Monitorul Oficial*, care purta în frunte trei decrete regale și un ordin de zi adresat de M. S. drageli Sale armate. Printr'unul din decrete, prin acela ce purta No. 1666, M. Sa fãcea cunoscut cã: pentru ca faptul însemnat ostășesc al intrãrei batalionului II de vênãtori în reduta Grivița, dupã o luptã crãncenã în ziua de 30 August 1877, sã stea vecinic în amintirea armatei, ca o pildã de avânt ostășesc și de devotament pentru patrie și rege, acel batalion va purta în viitor numele de: Batalionul II de vênãtori „*Regina Elisabeta*“.

Prin al doilea, acela ce purta No. 1666 bis, hotãra ca în amintirea ostenelilor depuse de M. S. Regina Elisabeta, în alinarea su-

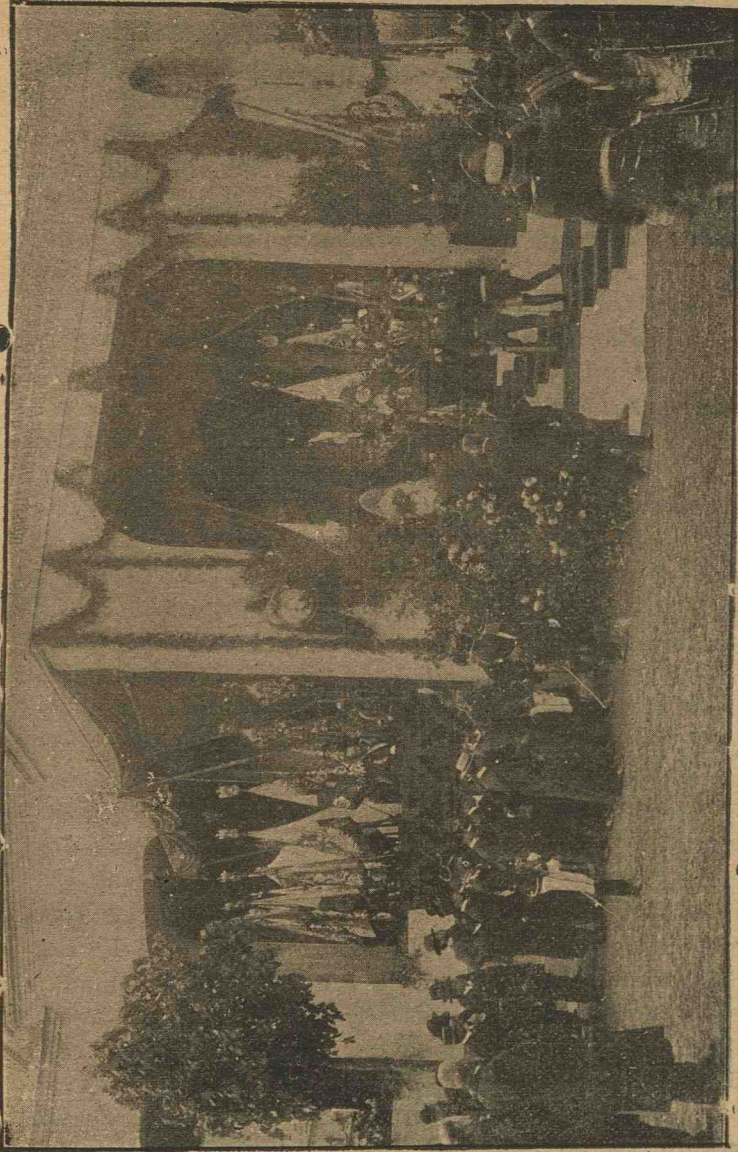
ferințelor răniților și bolnavilor în războiul Independenței, spitalul militar central va purta de aci înainte numele de: „*Spitalul militar Regina Elisabeta*“. Prin al treilea ce purta No. 1667, făcea cunoscut Românilor că: voind a da cu ocazia aniversării a 25 de la proclamarea Independenței, o noue dovadă de dragoste a M. S. pentru armată, a hotărât a se înscrie A. S. R. Principele Carol în cadrele fiilor de militari din Iași pe ziua de 10 Maiu 1902. În fine, al patrulea decret ce purta No. 1725, împărtașea tuturor că, pentru a rămânea vecinică amintirea zilei de 15 Maiu 1877, în care bateriile de la Calafat au început sub ochii M. S. bombardarea cetății Vidinului, și că bateria în care M. Sa s'a aflat la deschiderea focului a fost Regimentul I de Artilerie, acel regiment va purta numele de Regimentul I de Artilerie „*Regele Carol*“.

Prin ordinul de zi, M. Sa, după ce enumera care sunt datorile oșteanului, și după ce da comandanților de unități mai multă libertate și individualitate în conducerea trupelor, își exprima dorința ca, pentru păstrarea disciplinei în aplicarea pedepselor, toți să aibă în vedere următoarele principii: 1° pedepsa să nu fie răsunătoare; 2° fie-care greșelă să fie pedepsită numai cu o singură pedepsă morală sau materială; 3° se va avea tot-d'a-una în vedere caracterul aceluia ce se pedepsește și împrejurările care au dat naștere greșelii; 4° la cazuri neînsemnate și la cei cari n'au avut încă o pedepsă, se va începe cu pedepse mici; 5° se va pune o deosebită băgare de seamă în aplicarea pedepselor ofițerilor, având în vedere pozițiunea lor socială și prestigiul lor militaresc și 6° lovirea să dispară cu desăvârșire în armată.

Acest ordin de zi, și mai cu seamă această din urmă dispozițiune, produse în public o impresiune foarte mulțumitoare, în armată o mare bucurie, între ofițeri un dor de emulațiune de a-l îndeplini pe deplin și între soldați un strigăt de ușurare. Soldații care încă și până în ajun mai căpătasu din când în când pe înfundate și imbulzeli câte un ghiont prin falcă de la gradele inferioare, a binecuvîntat acest ordin de zi mântuitor, care îi ridică la treapta de omeni, îi scăpa pentru tot-d'a-una de degradarea bătăiei, cel mai rușinos tratament al omului față de om, și îi cruța de acea mân-

gâere părintescă, rămășiță regretabilă a vechilor deprinderi din trecut, cu care cam adesea erau răsfățați. De sigur, ordinul M. Sale va fi ascultat de toți și bătaia în armată va rămânea numai ca o amintire neplăcută. Tot prin el s'au grațiat toți desertorii armatei și la cei mai mulți s'au deschis porțile frontierei, spre a reintra în țară, pentru ca prin muncă să devie ómenii folositori patriei.

Bubuitul celor 25 tunuri deșteptă mai pe toți locuitorii capitalei și îi făcură să sară somnoroși din pat și să alerge frecându-se la ochi la ferăstră ca să vadă ce vreme era afară. Cei ce nu căpătase bilete, în urma tuturor alergăturilor și a rugăciunilor, scóse un suspin de ușurare și se duse liniștiți ca să se culce din nou, iar cei ce căpătase au început să blesteme și să se necăjescă, căci o mare decepțiune aveau înaintea ochilor! Ȋua de 10 Maiu în loc să fie senină și luminóasă, se prevestea a fi ursuză și promițătoare de surprize fórtne neplăcute, căci cerul era înnorat, sórele acoperit de o negură désă, și frumoasa sa lumină sta ascunsă sub un întreit strat de pături cenușii. Cu tóte acestea, bunii cetățeni din marea familie a poporului de rînd, după ce mai dormiră o leacă și se mai linisciră, atât cei cu bilete cât și cei cu buzele umflate, se sculară și începură să se îmbrace cu hañele cele mai bune ce aveau. Cucónele ce e dreptul, blestemară mai cu foc ca toți vremea, ba unele chiar se necăjiră și la necaz se apucară să caute cërta cu lumina-rea bărbaților; dar cu tóte acestea nici din D-lor nu rămase acasă de cât prea puține, mai cu sémă cele ce nu aveau toalete noui; așa dar bucurescencile ca și cele ce venise cine scie de unde și cheltuise o mulțime de banı, se investmîntară cu hañele cele mai lucsóse ce avură, cele mai multe cu costume noi făcute îndr'adins, și plecară d'acasă cu mult mai din vreme de cât ora hotărâtă, la voia întâmplărei ce o eși să iasă, pentru ca să'și ocupe fie-care locul ce căpătase orı va dobândi pe apucate. Eü ca cronicar, care cu orı-ce preț trebuia să fiü la postul meu, firesce plecaiü ca tótă lumea cu nóptea în cap, de și nu aveam nici un bilețel, luaiü cu mine numai pe băiatul meu mai mare, și lăsaiü restul familiei acasă. Toți ai mei fură fórtne supărați la început, dar fórtne veseli la sfrıșit, mai ales când mă vedură înturnându-mă acasă ciuciulete.

Coman lanții regimentelor merg pe rînd să primescă din mânele M. Sale Regelui stégurile cele noi ale regimentelor lor, după ce s'au sfințit.

(Fot. Antonin)

Lumea plecase d'acasă cu speranța că vremea se va îndrepta cum s'a îndreptat tot-d'auna în ziua de 10 Maiu, care în toți anii a început prin a fi întunecată și a terminat prin a fi splendidă, dar cu toate acestea, într'acea zi, cu cât vremea trecea și ora se apropia de momentul solemn, cu atât blestemele lumii se înmulțiau căci vremea nu se însenina ci mai rău se întuneca. Vădând că nu era nici o speranță de îndreptare, grămada de lume, mulțimea imensă, o adevărată mare de capete omenesci, porni din toate părțile orașului spre locul unde avea să se sfințescă stégurile, sau spre tribune, atât cei ce aveau bilete cât și cei ce n'aveau, și porniră cu neveste, cu fete și cu copii în haîne frumoșe de serbătore, unii în trăsuri, alții pe jos, după pungă și poziție, dar toți cu umbrelele de plóe în mână, căci vremea tot posomorâtă sta și norii nu se astâmpărau ci se plimbau pe cer nebunatici și amenințători.

Pe la 8^{1/2} par'că vremea începu să se mai lumineze ; tocmai venea armata din strada Primăverei spre Bulevard ca să ia loc mai din vreme acolo unde i se indicase. Într'acel moment norii începură să se rupă în fășii mari și să lase să se zărească câte un peticel de cer senin și câte o slabă rază de sóre ; aceste vedenii fugitive înveseli pe totă lumea și îndemnă pe Dómnile sus puse și pe cele ce aveau bilete de tribune ca să prinză curaj, să îndrăsnescă a se îmbrăca cu frumoșele D-lor toalete și să pornescă spre șiose. Ah! ce vreme mincinosă și amăgitoare! abia le prinse acolo, sub un acoperemânt de pînză nu tocmai grósă, captușită pe din întru cu arniciu roșiú ce ciupea ochii și da interiorului tribunelor un aspect cochet, și pe urmă ce le făcu or pomeni toate în totă viața. Multe plânse în loc d'a se înveseli în urma serbărei.

În sfîrșit, sosi începutul desfășurării marelui festival. Pe la 8^{1/2} ore dim. începu și pe la 9^{1/2} se termină sosirea diferitelor regimente și bataliône ale armatei spre a'și ocupa locul desemnat în program ca să ocupe în timpul serviciului divin, și cum sosea de îndată ce trecea pe dinaintea pavilionului destinat pentru rugăciuni, fie-care regiment sau batalion din garnisóna Bucuresci care aveau stég de schimbat, se oprea înaintea intrării sale despre strada Primăverei, lăsa stégul să mérgă purtat de port-drapel spre pavi-

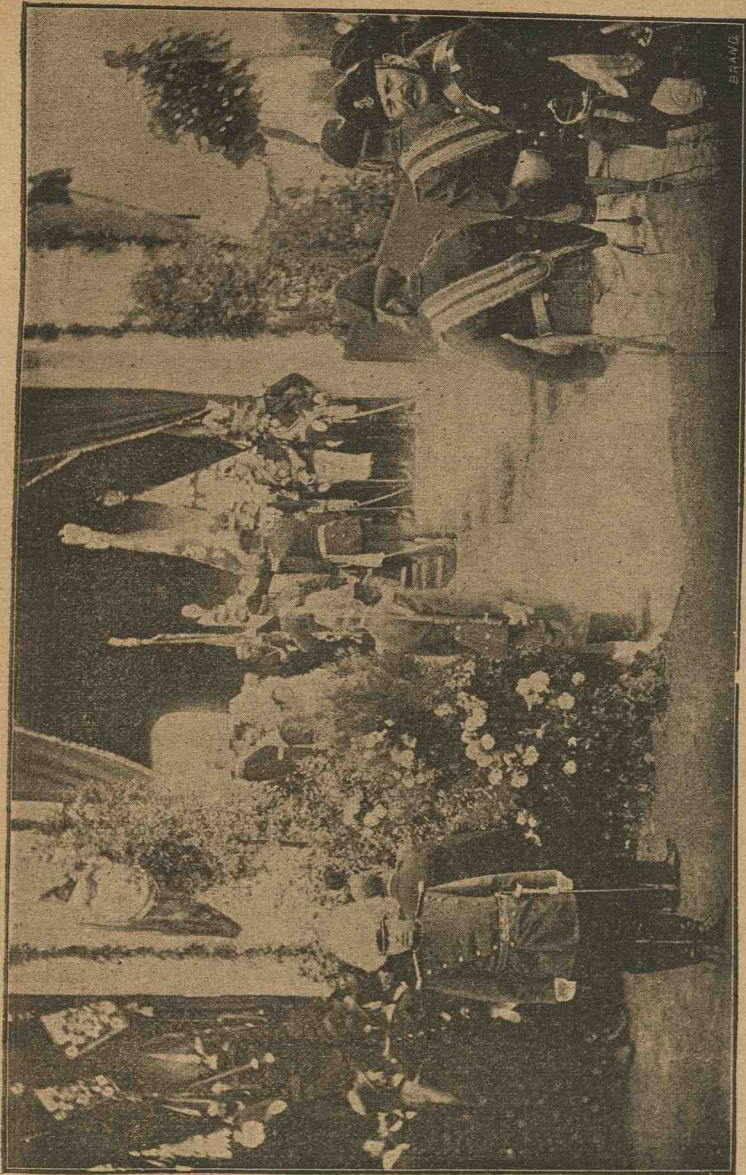
lion, și acela lua loc la stânga intrării în pavilion, și apoi trupa mergea înainte ca să ia loc pe Bulevardul Colței. După ce defilară ast-fel toate regimentele din garnisóna Bucuresei, veni rândul și stégurilor aduse din toate unghiurilor țerei și însoțite de delegațiuni; ele sosiră la 9 $\frac{1}{2}$. Fie-care stég era însoțit de comandantul regimentului său batalionului său, de o delegațiune de oficeri și de un pluton de soldați compus din delegații din toate companiile. Roșiorii, călărașii și artileriștii erau pe jos. Cum sosiră cele din corpur III și IV și din Divizia activă luară loc la drépta și cele din corpur I și II la stânga intrării în pavilion. Stégurile fie-cărui corp de armată era precedat de generali de corp, de diviție și de brigadă. Ei împreună cu atașaii militari străini se înșiruiră în partea dréptă a intrării despre strada Primăverei în flancul drept al stégurilor, cu spatele spre strada Cometa, Oficerii superiori de rezervă ocupară loc în partea stângă.

Într'acest timp, la 8 $\frac{1}{2}$ musica batalionului I de vânători merse la arsenal spre a lua și preceda compania de uvrieri a arsenalului armatei, precum și pe sergenții adjutanții port-drapele ale fie-cărei unități care aveau să primescă stég nou, și de acolo merse cu toții la palat, de unde luară în primire noile stéguri; pe urmă porniră cu ele la 9 ore în sunetul muzicei, și merse pe calea Victoriei, strada Corăbiei, calea Dorobanților, și strada Primăverei, splendid pavoasate și ornate cu stéguri, verdéță și covóre, îndreptându-se spre piața Romană. Ast-fel merse în sunetul muzicei și a aclamației miilor de spectatori care luase loc în mase compacte pe la spatele armatei și ale cordónelor ținute de sergenții de strade, atât pe trotuarele stradelor, cât și p'ale pieței și bulevardului, în cea mai admirabilă ordine, și ajunse la 9 $\frac{1}{2}$ ore dim. Stégurile noi sosind, fură suite pe scară și aședate pe terasa despre sud din interiorul pavilionului.

Curind după aceea sosiră D-nii Miniștri, înalții demnitarii ai Statului, Primarul Capitalei cu consiliul comunal, membrii Curții de casație, de compturi, de apel și ai tribunalelor cu președinții și parchetele lor, I. P. S. L. Mitropolitul Primat, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, Episcopii eparhiotii, Arhieriei fără scaun și mem-

brii înaltului cler mitropolitan, care aveau să officieze sfințirea și bine-cuvîntarea stégurilor. Pe la 9³/₄ toți membrii sfintului Sinod și toți preoții și diaconii se investimintară cu sfințele și strălucitórele lor ornate și luminările fură aprinse. Într'acel moment isbucni în mulțime un tunet de aplause și de urale care sgudui atmosfera ; un moment se cređu că a sosit M. L. însă în curînd se convinse că au greșit ; sosise un mic pîlc de ómenî, cei mai mulți îmbrăcați țărănesce, mai toți încărunțiți și toți încărcăți cu nenumărate și felurite decorații: «Stéua României», «Crucea Sfintul George», «Virtutea militară», «Apărătorii independenței», «Trecerea Dunării», tóte îi împodobeau, nici una nu lipsea. Erau veteranii răsboiului neatárnării, care nu fusese chemăți de nimeni, o mare greșélă comisă de organizatorii serbării, dar care venise din propriul lor avînt, cu cheltuiala lor; ei se grupase la un loc și pornise spre pavilion spre a asista și dinșii, dacă n'or putea să ia parte la serbarea țilei, la aniversarea jubilară a marelui eveniment istoric al dobândirii neatárnărcii, eveniment ce fusese creat de ei și plămădit cu sângele lor vërsat pe cîmpul de onóre.

Ei mergeau milităresce în linii strînse și regulate, tot ca pe cîmpiile din jurul Plevnei de acum 25 ani, și în loc de ofițer saü sergent aveau un călugăr, pe cuviosul Gherasim Cosma încărcat și el ca toți cei-l'alți cu decorații ; acest călugăr nu era alt cine-va de cât fostul sergent Iorgu Cosma din regimentul 10 Putna, care s'a luptat vitejesce pe cîmpul de răsboiü cât a ținut lupta, și care, după ce s'a liberat din armată, a intrat în monastirea Ciolanu, s'a călugărit și a devenit ostașul lui D-đeü, ne mai putënd să fie al țerei sale. Acești oștenî ai trecutului, aceste amintiri vii ale țilei de erî, aceste rămășițe încărunțite ale eroilor de altă dată, aceste vestigii ale glorióselor falange din 1877—1878, luară loc în interiorul cercului marei piețe, care rămăsese gólă pe la periferii, ali-piți de trotuar și cu spatele spre partea de sud a stradei Romane. Curînd după dinșii sosiră elevii liceului Mihaiü-Bravul și ai institutului Ottescu, singurele institute școlare care sunt organizate milităresce, căror li se dătuse voe și li se făcuse loc ca să ia parte la defilare ; ele mergeau în frunte cu fanfara lor cîntând și cu sté-

M. S. Regele împarte stéguri noi regimentelor care au luat parte la războiul
independenței în ziua de 10 Mai 1902.

(Fot. Duachek)

gurile lor desfășurate, și de îndată ce sosiră, merse să-și ocupe locul ce le fusese destinat.

În fine începu să bubue tunurile după Dêlul Spirei și din forturile Chitila, Mogoșoaia și Ștefăneșei, pe rînd și spațiat și să anunțe începutul serbărei, iar curînd după aceia fluerele, fanfarele, trompetele și muzicele să sune plecarea de la palat și apropierea de pavilion a M. L. Regele și Regina, precum și a A. L. R. Principele și Principesa României.

M. L. plecară de la palat la 9¹/₂ precedați de D-l Emil Petrescu, prefectul poliției capitalei, îmbrăcat în costum de căpitan în rezervă, și de un escadron de jandarmi călări, într'o trăsură descoperită de mare gală, cu lachei îmbrăcați în livrele roșii și trasă de patru cai înaintași frumos împodobiți cu pene de struț și înhămați a la Daumont. M. S. Regele era îmbrăcat în uniformă de general de corp de mare ținută, iar M. S. Regina investmintată preste tot în alb, coafată cu o diademă de mărgăritare și briliante așezată pe un voal subțire de dantelă prețioasă asemenea alb ce cădea până în pămînt. M. L. traversară calea Victoriei și stradele Corabia, Dorobanți și Primăverei încetinel și fără grăbire, spre a răspunde grațios la manifestațiunile nenumărate de respect și iubire ce priimeau din tôte părțile. Când sosiră la pavilion, era 10 ore punct; atunci de odată și fără veste cerul se însenină și sórele apărură să lumineze serbarea; din nenorocire, această înseninare dură numai câte-va momente spre a lumina o clipelă feericul spectacol ce se desfășura într'acel moment înaintea asistenților din centrul pieței Victoria. Curînd după sosirea M. L. sosiră iarăși în trăsură de mare gală A. L. R. Principele, Ferdinand și Principesa Maria însoțiți de micul Principe Carol ce deja purta uniformă de elev al școlii fiilor de militari și de Principesele Elisabeta și Marióra. A. S. R. Principele Ferdinand purta uniformă de general de brigadă de mare paradă, și A. S. R. Principesa Maria o superbă roche de brocart de argint presărată cu spice de grîu de aur. Micile principese erau îmbrăcate în alb.

Imediat ce sosiră A. L. vechile stéguri fură urcate sus și luară loc pe terasa despre nord; după aceia începu serviciul sfințirii

apei oficiat de P. S. S. părintele Mitropolit Primat asistat de P. S. Mitropolitul Moldovei, de toți episcopii eparhioți și de cei-1alți arhieriei, preoți și diaconî, în sunetele armonioase ale corului mitropolitan.

În timpul serviciului divin, cerul se întunecă din nou și imediat începu să plouă, o plöe răpăitoare care din norocire dură atât cât dură și sfințirea apei. După terminarea sa, ploaia încetă și P. S. S. Părintele Mitropolit Primat, merse de stropi fie-care stég în parte, pe când corul mitropolitan cânta : Mulți anî trăiască.

După ce se termină serviciul divin și P. S. S. dădu bine-cuvîntarea finală, M. S. Regele, M. S. Regina, și A. L. R. urmați de D-nii miniștri pășiră spre intrarea ce da în capul Bulevardului unde se înșiruiseră în linie de bătae comandantii și delegațiunile regimentelor și batalionelor ce aveau să priimască stéguri noi. Din norocire plöia încetase dar cerul nu s'a mai reînseninat. Atunci s'a făcut o tăcere generală; se apropia momentul cel mai solemn al serbării; toate inimile băteau, toate sufletele se afla coprinse de o emoțiune puternică.

M. S. Regele scoborî două trepte ale scării, apoi puse mâna pe sabie și cu o voce puternică duse adresându-se către comandantii și delegațiunile regimentelor și batalionelor ce aveau să porțe stéguri noi:

— *Jurați că veți păstra și veți apăra la trebuință chiar cu viața vöstră stégurile ce vö încredințez.*

— *Jurăm, jurăm*, răspunse de o dată toți oștenii într'o voce.

După aceia fie-care șef de regiment și de batalion sui pe rînd însoțit de port-drapel două din treptele scării pe care sta Majestatea Sa Regele care, încredințându-le noul drapel al regimentului său, dăcea fie-căruia cu o voce vibrătoare de emoțiune:

— *Îți încredințez acest drapel pe care să 'l păstrezi cu credință și devotament.*

Comandantii priimindu-le, se lega a'l apăra cu credință și devotament și se jură că'l vor stropi cu sîngele lor pentru patrie și tron. Când veni rîndul batalionului II regina Elisabeta, M. S. Regina priimi stégul său încoronat din mânele M. S. Regelui și, în-

credințându-l cu mâna Sa comandantului batalionului, și se cu o voce limpede dar emoționată :

— *Regele mi-a dat voe să vă încredințez stégul acesta și doresc să vă arate isbânda.*

După terminarea ceremoniei distribuirii stégurilor, Regele rosti cu glas puternic, cu fața spre drapele, având în jurul său pe veterani carî au făcut campania neatârării, următoarea cuvîntare :

„*Serbăm a două-zeci și cincea aniversare a neatârării României, consfințită de armată prin isbândi strălucite.*

„*Cu stéguri desfășurate în frunte, vitejii voștri tovarăși au intrat cu hotărîre în luptă și au cules lauri neperitori, din cari Regatul a răsărit.*

„*Un sfert de véc, aceste stéguri au fălăit în rîndurile vóstre, arătând drumul biruinței și ca simbol al credinței, jurat de ostași Patriei și Regelui.*

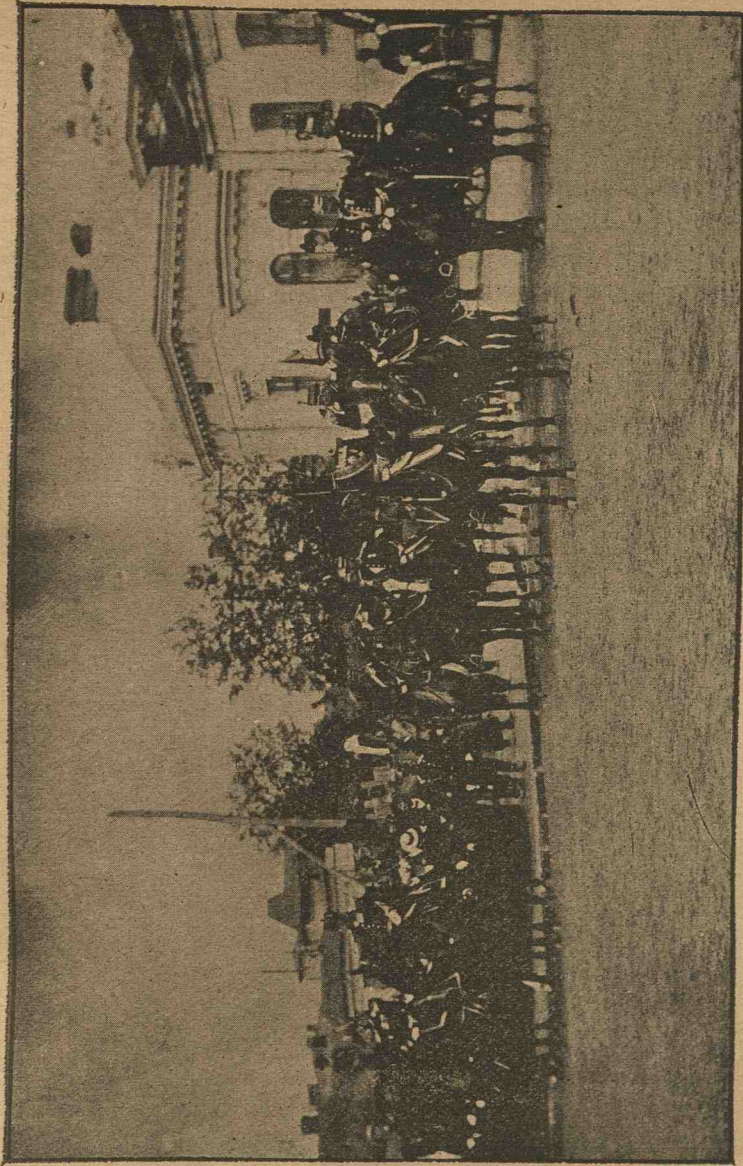
„*Sfășiat de glónțe, ploii, furtunii, și stropite cu sângele eroilor noștri, vechile stéguri și-au împlinit datoria lor ; ele vor fi ldepuse în sala Tronului alătura cu Coróna de oțel, spre a e păstra ge nerațiunilor viitoare, ca semne védite ale faptelor răsboinice, cari au întemeiat Statul român.*

„*Am încredințat regimentelor și batalionelor, cari au luptat pe câmpiile Bulgariei, stéguri noue, bine-cuvîntate de biserică și împodobite de **Stéua României, Virtutea Militară, Crucea Dunărei**, ca falnică răsplată a vitejiei armatei și ca vecinică amintire a timpurilor gloriose.*

„*Stégul este pentru ostaș cel mai scump odor ; dinaintea căruia trebuie să ne închinăm cu dragoste și venerație, cea mai înallă expresiune a cinstei și a renumelui ; în césuri de primedie însă, el va fi călăuzul nostru, conducându-ne de la luptă la isbândă.*

„*Ferbintele Mele urări însoțesc aceste stéguri, fiind-că cu dinsele v'am încredințat onorul Patriei, pentru cari toți trebuie să fim gata a jertfi viața noastră.*

„*Să trăescă scumpa Mea armată !*“

**A. S. R. Pr. Ferdinand merge să se pue în fruntea diviției Sale spre
a lua parte la defilare în ziua de 10 Maiă 1902.**

Acest patriotic discurs al Suveranului a produs adâncă emoțiune în imensa asistență, care și-a manifestat admirația și venerația către Rege prin entusiaste urale.

În acest timp toate musicile intonară imnul național, pe când forturile Capitalei trăgeau salve de câte 101 tunuri.

De aci M. S. Regele, urmând a trece în revistă trupele ce erau aședate de-a lungul Bulevardului Colței, șoseaua Jianu, strada Ghica, șoseaua Kiselef până la palatul Monetăriei Statului, încălecă și precedat de stégurile vechi cari aveau musica Batalionului 1 vânători în cap și însoțit de toți d-nii generali, de atașaii militari de pe lângă Legațiunile Puterilor străine, dimpreună cu M. S. Regina, AA. LL. RR. Principesa Maria cu Principele Carol și Principesa Elisabeta, cari au luat loc în trăsură și cari erau urmate de toți oficerii superiori, a trecut în revistă trupele în sunetul imnului național, al strigătelor de ura al trupelor și a aclamațiunilor publicului.

Alteța Sa Regală Principele a întâmpinat pe Suveran în capul divisiiei Sale, luând în urmă loc lângă Maiestatea Sa.

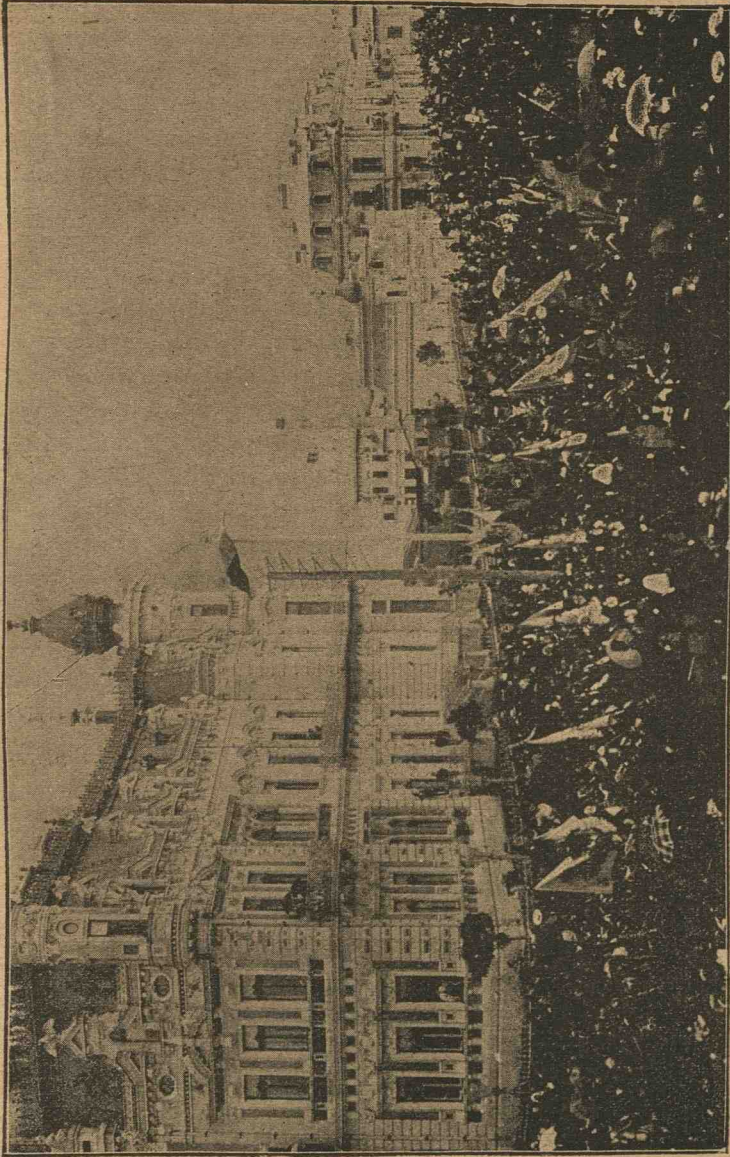
Defilarea armatei și depunerea vechilor stéguri în Sala Tronului.

După ce fie-care stég sosi la regimentul său, trupele care erau staționate d'a lungul Bulevardului începură să se formeze în plutone și semi-plutone și să pornescă spre strada Jianu, ca prin ea și strada Ghica să iasă în șoseaua Kisseleff, alături de bufet și să se înșiruiască pe șosea pentru defilare. A. S. R. în fruntea statului major al diviziunii a IV, mersese pe aceleași strade ca să ia loc în fruntea diviziunii sale. Una din ilustrațiunile acestei scrieri îl înfățișează trecând prin Bulevard spre a-și ocupa locul desemnat. În momentul pornirii trupelor începu să plouă din nou, mai întâi rar și în răstimpuri, apoi des, mărunțel și stăruitor și mai pe urmă, tocmai în mijlocul defileului începu să cadă o plouă răpăitoare, o plouă torențială amestecată cu piatră care răsbi prin invelitoarele de pînză ale tribunelor ce gemeau de lume, și strică frumoșele toalete ale nenumăratelor Dómnice și Domnișóre ce luase loc într'insele, dintre care multe erau de mare preț. Aceiași sórtă avu și strălucitoarele și scumpele uniforme și fireturi ale ofițerilor.

Plóia începu să cadă în momentul în care M. S. Regele a încălecat pe frumoșa sa iapă négră pe care încălecă orî de câte orî M. S. merge ca să ia parte la manevre sau să trecă în revistă armata Sa. Pe această iapă, pretinde legenda, a încălecat M. S. și acum

25 de ani în timpul războiului și cu ea a sburat spre isbândă. Într'același timp M. S. Regina și A. S. R. P-sa Maria, însoțite de copiii regali, luară loc în trăsură de mare gală și porniră cu trăsură deschisă spre tribune ca să asiste la revistă. În dreptul monetăriei însă, vedând că ploia se întetea, într'o clipă lacheii Curții regale transformară trăsură deschisă într'un cupeu închis, fiind construită într'adins pentru ca la nevoie să fie ast-fel transformată; asemenea și cele-l'alte trăsuri ale Curții în care luase loc Dómnenele de onóre ale Curții regale. După această transformare, care dură numai câte-va minute. M. S. Regina și A. S. R. P-sa Maria cu copiii Săi, urmate de Dómnenele lor de onóre, porniră înainte spre tribune, de aci încolo ferite de maltratarea ploii, și ajungând luară loc în chioșcul regal, care, de și deschis din toate părțile, prin urmare espus stropilor de plóe, totuși era bine învelit ca să nu curgă apa prin plafon cum s'a întâmplat în cele-l'alte tribune. Tot în dreptul monetăriei s'a oferit M. Sale Regelui o manta grósă care să 'l ferescă de frig, dar M. Sa n'a priimit de cât opelerină de plóe scurtă și subțire, pe care a pus'o pe umér peste frumósa sa uniformă ornată cu cele mai mari ordine naționale și europene, ce 'l împodobeau gâtul și pieptul ; acea pelerină fu pusă pe umerii M. S. spre a 'l feri de plóe. Ast-fel îmbrăcat merse ca să ia parte la defilare.

Până să sosescă M. L. și trupele să se pue în ordine de defilare, multe scene tragice și în același timp și comice se petrecură pe șosea în fața tribunelor și chiar în tribune. Mai întâiu începu defileul grăbit al trásurilor de casă și de birje, care transportau pe invitați din Piața Romană la chioșcul regal și prin diversele tribune. Ți-era mai mare dragul să veđi pe Dómnenele ce se scoborau din trăsuri scóse din cutie, cu toaletele fără cusur, strălucitoare de eleganță și frăgezime, un mare număr din ele albe și nemaculate ca crini, și ți-era mai mare jalea să privesci aceleași toalete peste mai puțin de o jumătate de oră, când deveneau oribile și cu totul pierdute, după ce erau expuse protecției ocrotitoare a plafónelor de arniciu roșiú cu care erau căptușite tribunele și prin care se strecura apa ploii în picăturii mai mari sau mai mici și printr'unele în șiróe gróse ca cele din burlane. În urma

Trecerea stégurilor din nou sfințite pe Boulevardul Colței pentru a merge să ia parte la defilare.

(Fot. C Brăileanu).

acestuî tratament de hidro-therapie sui generis, toaletele albe priimeau culórea apei roză roşcată ce se scurgea din arniciu, şi împestriţau cu un curcubeu fără nici o formă de tóte colorile, ce se prelingeau din frumósele pălării ornate cu flori în fel de fel de culóri. În scurt timp după acéstă operaţiune climaterică, ele priimeau nisce nuanţe şi pe alocurí nisce buchete pompadur de cel mai burlesc şi într'acelaşi timp de mai tragic rococo. Din colţişorul ce ocupasem pe apucate în josul unei tribune, nu departe de cea regală, am vėđut cu ochii mei pe o dómna îmbrăcată într'o roche albă de faí, brodată cu buchete de flori de ibrişim tot albă şi cu aplicaţii de stofă *roze théé, bleu pale* şi *vert nil* amestecate şi nuanţate cu gust şi brodate cu mâna, toaletă care trebuie să fi costat multí baní, eşind din aceeaşi tribună cu aceeaşi roche udă learcă, cu albul împestriţat cu tóte culorile pălăriei şi nelipsitul roşiú al arniciului, cu delicatele nuanţe ale broderiilor talmeş balmeş, cu pălăria de pe cap, care la început fusese o poemă de eleganţă şi acum semėna cu o ciupercă, ca vai de lume, şi cu pantofii din picióre albí ca şi rochia ca Dómne feresce, umplându-se de noroiul după şosea până să ajungă la trăsură, care din cauza ímbulzelei nu s'a putut apropia prea mult de tribuna din care privea acea D-nă. Biata femeie plángea de necaz, căci frumósa toaletă care cu o oră mai înainte o prindea de minune, era pierdută fără chip de îndreptare şi póte bărbatul său nici nu mai dispunea de baní ca s'o facă la loc.

În fine sosi momentul de toţi aşteptat, momentul defilării. Curínd după ce sosi M. S. Regina şi A. S. R. P-sa Maria cu copiii, urmate de Curtea Lor, în trăsuri închise şi luară loc în tribune, sosi şi M. S. pe o plóe măruntă, dar désă, acoperit cu mântáluţa sa şi urmat de strălucitul său stat major, după ale căror frumóse uniforme apa ciuruia ca cum ar fi turnat cu găléta. Păcat că frumósa şi marşiala lor ínfăţişare de mai adineaurí acum din cauza ploii tí se părea inspirátóre de milă. Ei luară loc călării în piateta dintre chioşcul regal şi tribuna ofiţerilor. Scurt timp mai pe urmă începu defilarea, în timpul căreia plóia creşcea în loc d'a se po-

toli, și merse crescând până ce pe la sfârșit se transformă într'o adevărată rupere de nori.

Când a apărut cortegiul spre tribune, la vederea familiei regale, care pășea impresurată de drapelele vechi și gloriose, intensa emoțiune ce cuprinsese pe întregul public a izbucnit în urale ce abia s'aū potolit, după ce stégurile s'aū oprit lângă chioșchiul regal, alătura de M. S. Regele.

O minunată impresie a făcut publicului vederea pentru întâia oră în public a Principelui Carol îmbrăcat în uniforma școlei fiilor de militari. De și ploat și ud până la piele, acest public bun și mult răbdător, nu se putea sătura admirând ținuta într'adevăr militărescă cu care Principele urmărea defilarea și vioiciunea cu care la ivirea fie-cărei noū drapel, îl saluta și îl fixa ca electrisat.

M. S. Regina și A. S. R. Principesa aū stat tot timpul în picioare, având în mijlocul Lor pe Principele Carol. Abia pe la sfârșitul defilării, M. S. Regina a stat puțin jos și a luat pe Principele Carol în brațe, căutând a-l învălui și a-l încălzi. Principele Carol însă, de câte ori trebuia să salute se ridica din noū, reluându-și atitudinea militărescă.

Sub plóia rece și torențială, defilarea continua în acest timp, nepăsătoare, măreță.

Când trecu diviția IV-a de infanterie, Alteța Sa Regală Principele moștenitor sosi la rîndul său în fruntea ei urmat de statul major al diviției, defilă cu o ținută marțială admirabilă, trecu salutând pe dinaintea M. Sale și pe urmă coti calul și luă loc la dreapta Regelui. Într'acest timp plóia continua tot mai desă, șiruri de apă curgeau d'a lungul strălucitoareī uniforme a A. S. R., și cu tóte acestea A. S. R. refusă să ia măcar o manta pe umeri. După ce A. S. R. luă loc alături de M. S. Regele, începu din când în când a se întreține cu M. Sa despre mersul și frumoșa reușită a defilării, ca și cum nu s'ar fi petrecând nimic extraordinar în jurul Lor. Generaliī, atașaiī și militariī străiniī staū neclintiți pe loc.

D. președinte al consiliului Dim. Sturdza, stătea în plóe la picioarele scării chioșcului regal, cu capul descoperit și înconjurat de D-niī miniștrii și de D-niī Președinți ai Corpurilor legiuitoare.

Asemeni și D-1 I. Procopie Dumitrescu, Primarul Capitalei. Cu toții de asemenea salutaă ivirea fie-cărui drapel nou ce trecea.

De admirat și cu adevărat admirată de tótă lumea a fost atitudinea și rezistența soldaților noștri! Vremea rea, plóia torențială și grindina, tóte împreună și amestecate, au năvălit par'că inadins cu prilejul acestei defilări ca să pună și mai mult în evidență calitățile trupei. Din zorii zilei, acești soldați stătea sub încordare, și totuși, între orele 1 și 2, ei defilaă cu o vigóre și cu o statornicie uimitóre, în mijlocul potopului de sus.

Trebue să recunóscem, pe de altă parte, că și publicul s'a arătat la înălțime — era dór de aceeași rasă! — stând nemișcat în plóe și subliniând trecerea marțială a diferitelor trupe cu aclamațiuni pe care nici o plóe și nici o grindină n'avea putere să le potoléscă.

Defilarea a avut loc în ordinea următóre:

Maí întâi, drapelele vechi, cari defilară câte 6 în rînd în mijlocul uralelor generale: apoi,

Elevii liceului Mihaiú-Bravul, organizați milităresce, cu fanfara lor, care fură priimiți cu aplause generale, căci, de și abia nisce copii, au defilat admirabil fiind udați până la piele.

Elevii școléi de arte și meserii, de curînd organizați milităresce.

Elevii institutului particular I. Otescu, singurul organizat milităresce.

D. general de diviție E. Arion, comandantul corpului II de armată și al paradei, însoțit de d. colonel N. Constantinescu, șeful statului-major al corpului II de armată și de statul-major al corpului.

Musicele regimentelor 4, 6, 7 și 21 infanterie și 1 de geniú, întrunite sub direcția inspectorului musicelor militare care imediat luară loc în spațiul liber din fața chioșcului regal ce li se rezervase.

Plutónele oficerilor fără de trupă din garnisónă; ale oficerilor de rezervă și acela al geandarmeriei rurale.

Detășamentele gardelor de onóre cu drapele noui;

Generalul de brigadă Póescu Mihail, comandantul corpului I de armată.

Drapelele noui cu gardele de onóre din corpul I de armată, în ordinea următóre:

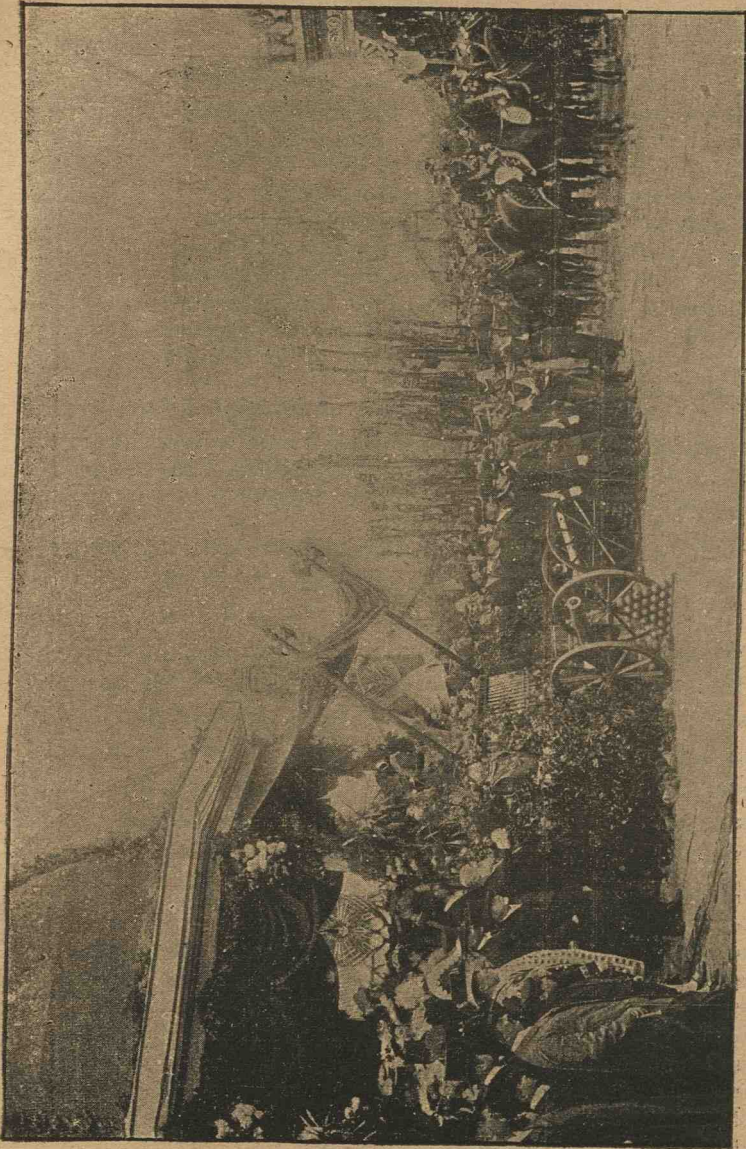
Batalionul 1 vênători, comandant maior Nestorian Gh.

Regimentul Dolj No. 1, comandant locotenent-colonel Viisoreanu D.

Regimentul Vélcea No. 2, comandant locotenent-colonel Vlădoianu Luca.

Regimentul Olt No. 3, comandant locotenent-colonel Șendrea N.

Regimentul 1 Mehedinți No. 17, comandant locotenent-colonel Vlădescu Octavian.

**M. S. Regina privesce din pavilionul regal la marea revistă a armatei
ce are loc în capul șoselei,**

(Fot. Antoniu),

Regimentul 11 Romanași No. 19, comandant locotenent-colonel Corvin G.
 Regimentul 1 artilerie, comandant locotenent-colonel Fotino Constantin.
 Regimentul 1 Călărași, comandant locot.-colonel Toplicescu Constantin.
 Regimentul 2 Călărași, comandant locotenent-colonel Oprișanu D.

General de brigadă Borănescu Ión, comandantul gardelor de onoare cu drapelul nou din corpul II de armată.

Drapelele noui cu gardele de onoare ale trupelor din corpul II de armată, care nu s'în garnisonă în București, în ordinea următoare:

Regimentul Argeș No. 4, comandant colonel Budișteanu I.

Regimentul Vlașca No. 5, comandant colonel Cruțescu H.

Regimentul 3 Dâmbovița No. 22, comandant colonel Aslan M.

Regimentul 4 Călărași, comandant locotenent-colonel Neghel Gh.

Generalul de divizie Băicoianu Serghie, comandantul corpului III armată.

Drapelele noui cu gardele de onoare ale trupelor din corpul III de armată, în ordinea următoare:

Regimentul Prahova No. 7, comandant colonel Georgescu Andronic.

Regimentul Buzău No. 8, comandant locotenent-colonel Anastasiu Benone.

Regimentul R.-Sărat No. 9, comandant locotenent-colonel Teodoru D.

Regimentul Putna No. 10, comandant colonel Cottescu D.

În fruntea acestui detașament, alături de trîmbițași și apröpe de stög, defila și călugărul Gherasim din monastirea Ciolanul, care altă dată a servit ca sergent sub numele de Iorgu Cosma. Acest călugăr veteran a luat o parte glorioasă la toate peripețiile războiului independentei și s'î-a umplut pieptul cu nenumărate decorații ce i s'a acordat pe câmpul de război. El defilă îmbrăcat în o hañă scurtă, neagră, închisă la piept, pe care străluceau decorațiile sale, și în cap purta o pălărie neagră de păslă, cum pörtă unii preoți: sărmanul! a doua zi, nu mai departe, deveni un eroü legendar cum vom vedea mai la vale. După delegația regimentului său urma:

Regimentul Siret No. 11, comandant colonel Teodorescu Gr.

Regimentul V Ialomița No. 23, comandant colonel Cocea D.

Regimentul VI Tecuciü No. 14, comandant locot.-colonel Cuțarida I.

Regimentul 3 artilerie, comandant locot.-colonel Iliescu Constantin.

Regimentul 6 roșiori, comandant colonel Vișu I.

Regimentul 5 călărași, comandant locotenent-colonel Blețeanu N.

Generalul de divizie Iarca Leonida, comandantul corpului IV de armată.

Drapelele noui cu gardele de onoare ale trupelor din corpul IV de armată, în ordinea următoare:

Batalionul 3 vânători, comandant maior Negruț Gh.

Împreună cu acest batalion defilă și unul dintre veterani care a luat parte în războiul independenței; el fu primit cu aplauze de public. Venea apoi:

Regimentul Cantemir No. 12, comandant colonel Teișanu G.

Regimentul Ștefan-cel-Mare No. 13, comandant colonel Stamatopol P.

Acest regiment, primul care a intrat în foc în ziua de 27 August 1877, a repurtat prima victorie și a fost decorat la 29 cu «Coroana României»; el fu primit de public cu salve de aplauze. După el veneau:

Regimentul Roman No. 14, comandant colonel Segărceanu Brutus.

Regimentul Răsboeni No. 15, comandant locotenent-colonel Mănescu G.

Regimentul Suceva No. 16, comandant locotenent-colonel Dumitriu V.

Regimentul VII Rahova No. 25, comandant colonel Prezan C.

Regimentul VIII Dragoș No. 29, comandant colonel Mihăescu M.

Regimentul 4 artilerie, comandant locotenent-colonel Frunză Petre.

Regimentul 2 roșiori, comandant locotenent-colonel Cerchez Al.

Regimentul 7 călărași, comandant locotenent-colonel Mustață Al.

Regimentul 8 călărași, comandant locotenent-colonel Popescu Gr.

Generalul de brigadă Năsturel Vasiliu Ion, comandantul diviziiei active.

Drapelele noui cu gardele de onoare ale trupelor din diviziia activă, în ordinea următoare:

Batalionul 2 vânători «*Regina Elisabeta*», comandant maior Romanescu Emil.

Drapelul acestui batalion, care iarăși fu decorat pentru că trupele sale la 30 August 1877 a luat fortul Grivița No. 1 din mâinile Turcilor, fu asemenea aclamat; el purta marea cruce a Coronei României cu cordonul sâmbur, precum și coroana prinsă de el de către M. S. Regina. După dînsul venea:

Batalionul 4 vânători, comandant maior Cernătescu N.

După ce trecură delegațiunile cu nouile lor stéguri, începu să defileze garnisóna București în ordinea următoare :

Școla militară de infanterie și cavalerie, o companie de 8 secții de câte 10 șiruri fie-care, comandant colonel Zottu Vasile.

Școla militară de artilerie și geniū: o companie, comandant locotenent-colonel Popoviči Nicolae.

Internatul medico-militar, director medic locotenent-colonel Călinescu Mihail.

Școala de poduri și șosele.

O companie de marină militară. Corecta defilare a tuturor acestor școle fu cu vii și salutată de public cu salve de aplause.

A. S. R. Ferdinand, Principe al României, general comandant al diviziiei a 4-a de infanterie, în fruntea diviziiei Sale; A. S. R. fu întâmpinat de public repetate aplause și cu strigăte de ura.

Alteța Sa Regală era urmat de D-1 locotenent-colonel I. Istrate, șeful statului-major al diviziiei 4 de infanterie, și de statul-major al acestei diviziiei.

De aci încolo plôia începu să cadă cu mai multă putere, ca cum ar fi turnat cu găleța; cu toate acestea armata defila mereu în cea mai deplină ordine. În urma A. S. R. și a statului Său major venea:

Batalionul 7 vânători: 4 companii, comandant maior Simionescu, Staur.

Batalionul 8 vânători: 4 companii, comandant maior Boureanu, Gheorghe.

Colonel Anghelescu Alexandru, comandantul brigadei a VIII de infanterie.

Regimentul Mihai-Vitezu No. 6 (trei batalioane): comandant colonel Boerescu Z. C.

Regimentul IV Ilfov No. 21 (trei batalioane); comandant locotenent-colonel Paleologu Dimitrie.

Stégul acestui regiment, fiind asemenea decorat cu «Steaua României» fu întâmpinat cu aplause entusiaste. După el venea:

Regimentul I geniū (trei batalioane); comandant colonel Herjeu N. Constantin.

Regimentul 2 artilerie de cetate (10 companii), comandant colonel Năsturel Vasiliu Petre.

Compania arsenalului armatei, comandant căpitan Nicoreanu.

Compania manutanței, comandant administrator Cl. I. Bilciurescu.

Compania de pompieri, comandant căpitan Sachelaride.

General de brigadă Tell Alexandru, comandantul artileriei corpului II de Armată.

Regimentul 2 artilerie (6 baterii și 2 de obuziere), comandant colonel Boteanu R.

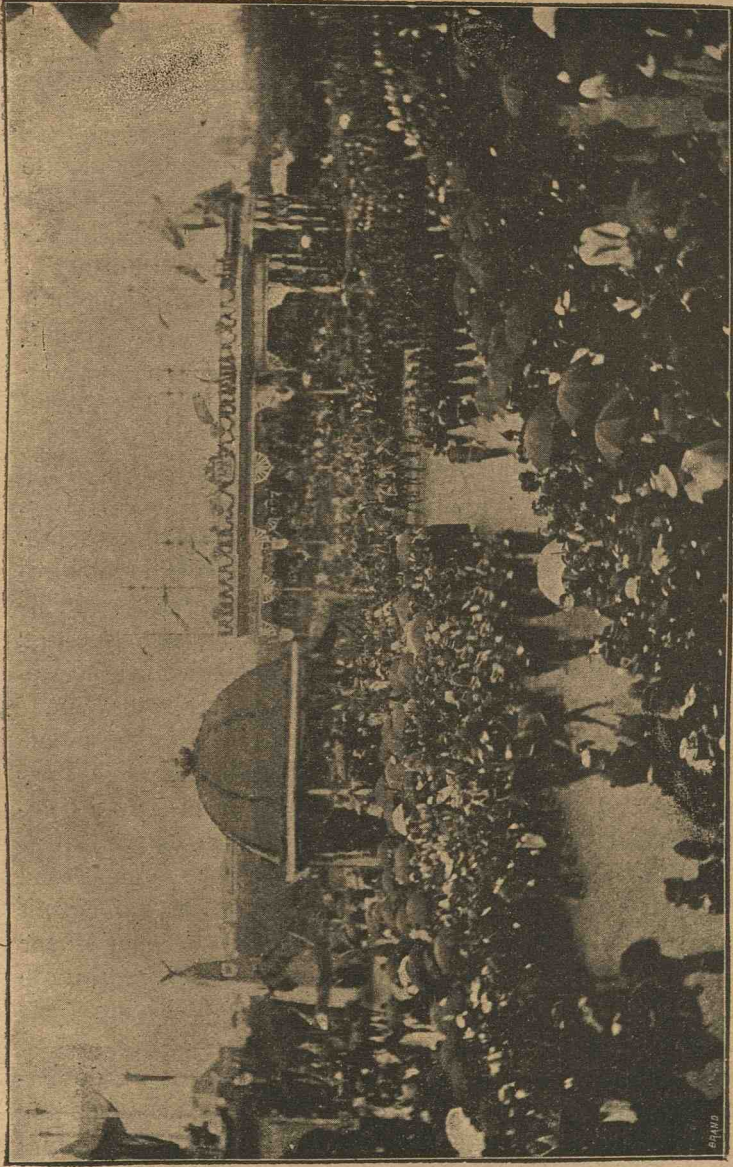
Bateria de munte.

Regimentul 10 artilerie (6 baterii), comandant colonel Zaharianu Alexandru.

Escadronul 2 tren (8 secții), comandant căpitan Grunau Radu.

Colonel Boteanu Remus, comandantul brigadei a II-a de călărași.

Regimentul I roșiori (4 escadrone), comandant locotenent-colonel Bogdan George.

**Defilarea infanteriei pe dinnaintea M. I. L. Regele și Regina în ziua
de 10 Maiu, anul 1902.**
(Fot. Duschek).

Regimentul 3 călărași (4 escadrone), comandant colonel Zlăteanu Petre.
Escadronul de geandarmî rurali comandant căpitan Anghelescu Alfred.

Divisionul de geandarmî călări (2 escadrone), comandant maior Pretorian Eracle.

În tot timpul defilărei, trupele au fost salutate cu neconținute aplauze și urale entusiaste.

În deosebi, au fost sărbătorite, în trecerea lor marțială: regimentul Dolj No. 1, regimentul Vâlcea No. 2, regimentul Buzău No. 8, regimentul Siret No. 11, batalionul 3 de vânători, regimentul Ștefan-cel-Mare No. 13, regimentul Sucéva No. 16 și batalionul 2 de vânători «Regina Elisabeta», la a căruia vedere mulțimea a izbucnit din toate părțile în urale puternice, petrecându-l în ovațiuni nesfârșite.

Mult admirabilă a fost de asemenea: școala militară de infanterie și cavalerie, compania de marină militară, trupele de sub comanda A. S. R. Principelui Ferdinand și artileria corpului 2 de armată.

După defilare M. Sa Regina și A. S. R. Princesesa României împreună cu Principele Carol au reluat loc în trăsura regală — micile Princesese Elisabeta și Maria au fost reconduse mai din vreme —; Maiestatea Sa Regele însă împreună cu A. S. R. Principele Moștenitor au continuat călare tot drumul până în curtea Palatului.

De îndată ce plecâ M. S. Regina și A. S. Princesesa Maria, avu loc cel mai important, mai mișcător și mai imponent episod al marelui serbări: transportarea vechilor stéguri la Palat, spre a fi depuse în Sala Tronului. Inspirat de marea dragoste ce pörtă pentru armata Sa, M. Sa Regele a hotărît ca să însoțescă în persoană mândrele trofee ale gloriei noastre de acum 25 ani, cari s'au ciuruie pe câmpiele de luptă de glonțele dușmane, și să le depue singur în Sala Tronului la un loc cu Coróna de oțel făurită din tunurile luate de la dușman și câștigată de cei umbriți sub ele prin cele mai supreme sacrificii.

Așa dar, după ce se mai desglotă întru cât-va șoséua de trăsuri, iar poliția reuși să facă prin mulțime un drum îndestul de larg spre capătul calei Victoria, M. S. porni spre acea stradă, urmat de tot strălucitul Său stat-major și precedat de cele 43 steaguri

trecute între trofee, purtate de sergenții-adjutanții și însoțite de câte doi oficeri, având în fruntea lor muzicele și fanfarele tuturor regimentelor din garnisona din București, care mergând, cântau marșuri triumfale.

Era peste măsură de frumos și de mișcător acel cortegiul atât de strălucitor și de numeros, care ducea spre ultima lor destinațiune, în sunetul unor fanfare vesele, acele fășii de pânză ce abia mai lăsase câte un peticel din ele, care până adineauri fusese emblema patriei, pentru care miile de oameni și-au jertfit viața, și era vrednic de admirat: Acel om de bronz care, de și aproape bătrân, trecut peste 63 ani, înfruntau biciuirea ploii care devenise deluviană, cu aceeași bărbăție cu care altă-dată înfruntase cu virtute ploii și alte viscole: p'acelea de glonțe.

Păcat că timpul a fost atât de rău, și ploua atât de torențială, căci puține persoane au avut curajul să înfrunte potopul ce cădea, ca să privească acest măreț cortegiul ce nici o dată nu voiui mai vedea în viața mea; păcat, iarăși că nici un fotograf n'a avut la dispoziție aparate perfecționate, făcute într'adins ca să reproducă scene petrecute în timp de plouă, ast-fel că acest cortegiul a rămas nereprodus. Abia am putut dobândi de la fotografia Mandy reproducerea ultimului moment a acestui episod, după ce M. S. Regele însoțit de scumpele sale stégurii, a intrat în interiorul Palatului, și acela mișcat, în cât mi-a fost peste putință să'l utilizez.

Ajungând la Palat, M. S. Regele a condus stégurile până în Sala Tronului, a asistat la instalarea lor și după aceea a trecut în apartamentele Sale, pentru a și schimba hațnele ce ciuruia, atât de mult fusese udate de plouă. Din norocire, din totă această udătură până la piele, nici M. S., nici A. S. R. care l-a însoțit până la Palat și nimeni din statul Lor major și din strălucitul cortegiul ce l-a însoțit până la Palat, nu s'au ales nici cu răcelă, nici cu o bronșită, ci numai cu câte un guturaiu, ce din norocire fu foarte trecător. O fricțiune cu apă de Colonia, făcută imediat după premenire, o gustare caldă și întăritore, precum și câte-va ore de repaos, toate aceste precauțiuni au cruțat de orî-ce suferință pe Acela ce ne este scump întocmai ca viața.

Pentru a completa descrierea acestei serbări, și a o face să fie ceva mai concisă, îmi voi permite a reproduce după *Voința Națională* următoarele rînduri:

Séra întréga Capitală a fost fórte frumos decorată cu drapele naționale și ghirlande de verdéță, arcuiri de lumină și lampioné venețiane care dau stradelor și clădirilor un aspect cu adevérat feeric.

Edificiile publice, fórte multe magazine și case particulare erau împodobite, unele cu portretele Majestăților Lor și Altețelor Lor Regale, înconjurate în ghirlande de flori, altele împodobite cu verdéță. Frumóse covóre atârnaú de balcóne; vitrinele magazinelor din calea Victoriei aranjate fórte artistic, erau luminate ca ziua. Publicul se îngrămădea la fie-care din aceste vitrine, admirând obiectele expuse cu atáta gust și atáta artă.

În fața Palatului era format un admirabil careú de sute de lampioné venețiane care făceau un joc superb de lumină; lămpile multicolore de pe grilajul curței regale și arcurile de lumină dádeau una din cele mai feerice priveliști. Pécát că plóia ce a cădút până târđiú a distrus un mare număr de lampioné și a micșorat întru cât-va strelucirea ce ar fi putut avea iluminația.

Alte careuri de lampioné venețiane erau formate în piața Teatrului Național, la squarul Sărindar, în fața grădinei Ateneului, în Piața Victoriei. Adăogând la aceste lampioné de o rară frumusețe, arcurile de lumină răspândite cu profusiune pe tótă calea Victoriei și luminele multicolore de la edificiile publice și de la cele particulare, putem spune că iluminația dintr'acea séră a fost cât se póte de reușită și ar fi fost de sigur și mai strălucită, dacă timpul n'ar fi fost așa de contrariú.

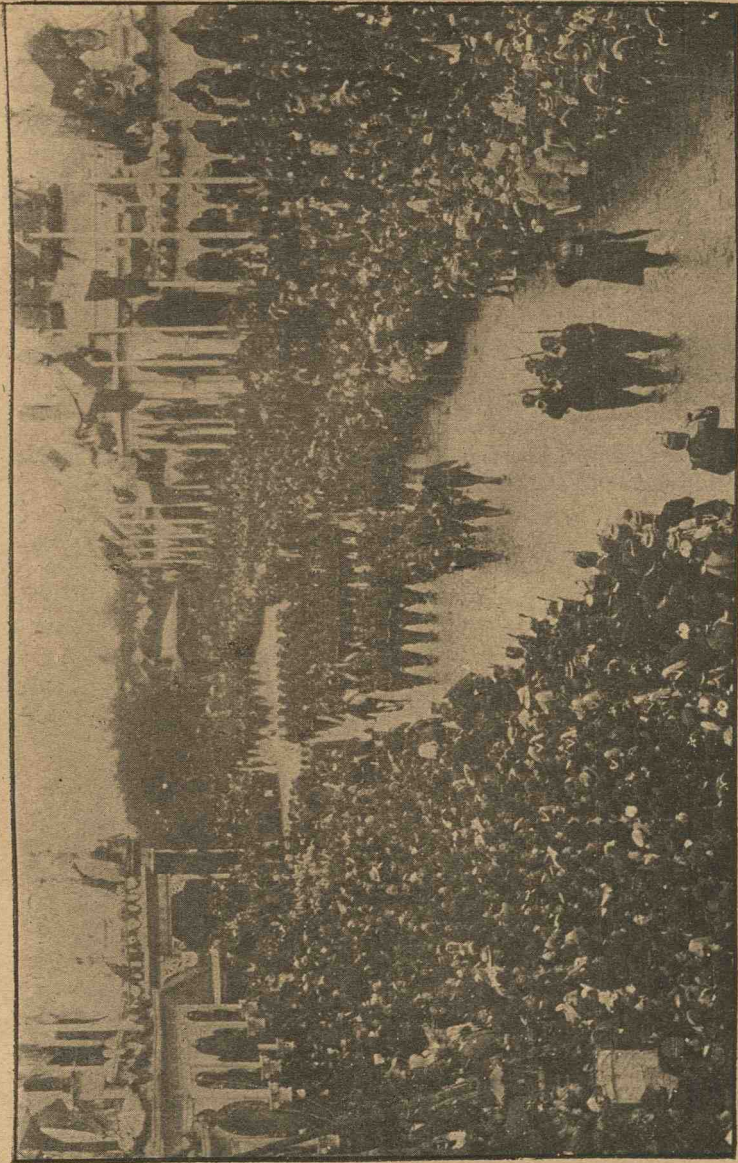
Din cauza plóei, care a cădút în mai multe rînduri în cursul zilei, multe lampioné au fost distruse, așa că a trebuit să fie înlocuite.

Din aceiași cauză, retragerea cu torțe care a fost anunțată, nu s'a putut face în curtea Palatului, la orele 8 séra, muzica regimentului 6 Mihaú-Vitézul a cântat retragerea și apoi ruga.

În tot timpul serei, de la 8 până la 11, muzicele militare au cântat în diferite locuri: în grădina Ateneului Român, muzica regimentului 4 Ilfov, No. 21; în piața Teatrului Național, muzica regimentului Prahova No. 7; la squarul Sărindar muzica regimentului 1 de geniú.

Dintre edificiile cele mai frumos iluminate notăm în primul rînd:

Ministerul derésboiú, ministerul de finance, comandamentul corpului II de armată, ministerul de justiție, ministerul lucrărilor publice, Palatul Poștelor, Casa de depuneré, Teatrul Național, Eforia spitalelor civile, Banca Națională, Primăria Capitalei, Spitalul Colțea, Academia Română, Fundațiunea Universitară Carol I, Ateneul Român, Clubul Național-liberal, Clubul militar, Imprimeria Statului, Legațiunea imperială rusă, Legațiunea imperială germană, Prefectura de Ilfov, prefectura poliției Capitalei, clubul regal, clubul partidului

**Fostul sergent George Cosma mai apoi călugăr la Mănăstirea Ciolanu, defilază
în fruntea regimentului său.**
(Fot. Stelian).

conservator, clubul ofițerilor în rezervă, Jockey-Club, societatea centrală agricolă, clubul Tinerimei, magazinul Radivon, magazinul Universal, cofetăria Riegler, magazinul Fain, biserica Krețulescu, clubul Tinerimea Română, localul Ligei culturale, Magasin général de Paris, Englisch hotel, magazinul Dobriceanu, magazinul Franke et Co., Hotel de Paris, farmacia «La Cerbu», Compania de gaz, Magazinul de instalații electrice, magazinele «Au bon goût, Magazinele Prager, Au petit parisien, Focănescu și Herdan, Jockey-Club, mai multe magazine de flori și foarte multe alte magazine și case particulare.

Cu tot timpul amenințător, o enormă mulțime de lume atât din Capitală cât și din toate unghiurile țerei venită cu această ocazie, a circulat pe calea Victoriei până după miezul nopții. Șiruri nesfârșite de trăsură pătrundeau cu a-nevointă prin mulțime.

M. S. Regina a privit lumea mai mult timp de la ferestra din aripa stângă a Palatului.

Augusta noastră Suverană era salutată cu profund respect de totă lumea care trecea pe dinnaintea Palatului.

Grădinile și toate localurile publice au fost de asemenea pline de un public numeros și foarte animat.

Mórtea oşteanului călugăr şi recunoşcinţa poporului.

Pe când ziua de 10 Maiu a fost o zi de bucurie, cea de 11 a fost o zi de mâhnire şi de doliu, din cauza unei întâmplări neprevădută, a unui accident nenorocit care a transformat în eroi naţional o fiinţă până erî necunoscută. Am vorbit la locul său despre defilarea bătrânului călugăr Gherasim, care la 1877 a fost sergentul Iorgu Cosma din regimentul al 10 de Dorobanţi din judeţul Putna. Acest călugăr smerit şi pacinic a fost în tinereţele sale un oştean viteaz, un sergent model, un luptător aprig şi netemător de mórte, care a intrat de mai multe ori în foc şi în învâlmăşela ucigătoare a răsboiului ca într'o petrecere. El a avut ca model pe maior Şonţu comandantul batalionului său; pe el l'a avut drept pildă pe câmpul de luptă, l'a urmat între cei d'întâiu când acest eroi legendar a pornit spre atac în fruntea băeţilor săi, şi-a dat toate silinţele ca să-l imiteze în faţa inamicului şi l'a vădut cădând aprópe de el strépuns de nenumărate glónţe ca să nu se mai scóle-

După ce l'a vădut cădut, în tot decursul luptei, el şi-a dat în nenumărate rinduri toate silinţele ca să răsbune mórtea şefului său iubit, a înfruntat de nenumărate ori mórtea, şi după ce a scăpat neatins, şi după ce s'a terminat răsboiul şi a fost liberat din ar-

mată la împlinirea termenului, s'a desbărcat de haïna de soldat al Regelui și s'a îmbrăcat cu haïna de civil, nu ca s'o porțe în tótă viața ci numai până să se ducă la Monastirea Ciolanului, unde ajungând s'a dus la stareț, l-a spus că s'a hotărit într'un mod nestrămutat să renunțe la lume și la deșertăciunile sale, și, după ce a dobândit bine-cuvântarea sa, s'a îmbrăcat cu haïna de soldat al lui Hristos și a purtat'o ca un adevărat călugăr vrednic de laudă aproape 25 de ani. După ce a trăit aproape un sfert de veac în post și rugăciune ca un vrednic monah, fără a se mai gândi la lume și la înșelătorul ei sgomot, de îndată ce a auzit că se va serba cu mare pompă aniversarea a 25-a de la răsboiul independenței, și de îndată ce a aflat că la acea serbare vor lua parte și veteranii de altădată, a început să simță în pieptul său o tresăltare neobicinuită și în sângele său o aprindere și o sburdălnicie nepotrivită cu vârsta și condiția sa socială, și fără să vrea a strigat:

— Plec și eu la București, o să iau și eu parte la serbare; voi defila și eu.

Ceea-ce a dis a făcut; după ce și-a adus la îndeplinire această dorință scumpă, aceea d'a defila în ziua cea mare în fruntea regimentului său și alături de scumpul lui stég, care l'dusesse la biruință, el s'a dus după revistă acasă, adică la asilul Primăriei, unde fusese găsduit la un loc cu toți camaradii săi, ud până la piele și rebegit de frig. Ajungând la gazdă, a cerut îngrijitorului asilului să-i împrumute niscai-va rufe de premenelă, dar acela i'a spus că n'are, ast-fel că bietul bătrân, după ce a îmbucat ceva, fiind apucat de un tremuriciu de frig, s'a culcat îmbrăcat și ud cum era, s'a învelit numai cu o pătură și fiind prididit de oboselă, a adormit și a dormit tótă ziua.

Peste noapte s'a sculat tremurând, în prada unor friguri violente și a început să se vaete că l'durea stomacul; atunci i s'a dat orecare îngrijiri care l'au calmat puțin. Cu toate acestea a doua zi pe la 4 ore dimineța, când s'au deșteptat unii din camaradii săi, l'au găsit cu totul înghețat, sgărcit și aproape în agonie! Toți din azil săriră într'acel moment ca să i dea ajutor, dar era prea târziu! pe la 4^{1/2} ore dimineța sërmanul a încetat din viață. Mórtea sa, a

**I. Procopie Dumitrescu Primarul Comunei
Bucuresci la 10 Maiu 1902.**

două și după marea revistă, la care a priimit nisce ovațiuni meritate, a provocat în publicul bucurescean o emoțiune cu anevoie de descris. Într'un avînt general un mare număr de buni Români s'a hotărît să-î facă o înmormîntare națională, înmormîntarea unui eroi, și să-l petrecă până la ultimul locașiu. Curînd după ce s'a luat această hotărîre, s'a cotisat mai mulți Români de inimă, aș strîns repede ôre-care sumă de banî și aș luat grabnice dispozițiunii ca înmormîntarea sa să serve de pretext al unei manifestațiuni patriotice, și să ție locul unui omagiũ de recunoscînță a dus tuturor eroilor rêsboiului neatârnrerei.

După ce s'aũ strîns fondurile necesare, în ziua de 13 Maiũ, corpul sũ a fost depus în biserica Sf. George, pe un catafalc de paradă, și după aceea, pe dinaintea acestũ corp înțepenit, aũ defilat mii de ômenî din tôte stările societății, pot dice întregul Bucuresci, iar la 15 Maiũ i se făcu o înmormîntare națională cu muzică, armată, cortegiũ ca unui adevêrat eroi. Serviciul divin a fost oficiat de P. S. S. Pimen Georgescu, episcopul Dunării de jos, și după terminarea sa, atât P. S. S. cât și D-1 Colonel Colțescu, comandantul Regimentului 10 Putna, D-1 Al. Petrovici, ajutorul Primarului Capitalei și publicistul I. N. Polihroniade, rostiră câte o cuvîntare fôrte mișcătore. După aceea corpul sũ înfășurat într'un drapel național și așeșat pe un car funebru tras de opt cai, fu transportat cu mare paradă la monastirea Cernica, unde i se făcu un noũ serviciũ divin, de astă-dată ca unui monah, și după terminarea sa fu depus în mormînt înfășiat în mantia sa, ca orî-care călugăr, fără de coseiug, cu capul acoperit cu o pânză négră, pe care era cusută o cruce, o căpățînă și douê ôse încrucișate, și așeșat între trei cărămîdi noi.

Pe mormîntul sũ s'a ridicat prin subscripțiune publică, tot cum s'aũ acoperit și cheltuelile înmormîntării, un monument modest dar drăguț care pôrtă în vîrf o cruce și pe o lature un medalion, reprezentând chipul sũ ast-fel cum a defilat. Inaugurarea și desvelirea acestũ monument a servit drept un noũ pretext pentru o nouă demonstrațiune patriotică făcută de o mare parte din populațiunea capitalei, mai ales a clasei de jos, a poporului capitalei,

adus acestui erou eşit tot din clasa de jos şi tot din popor. Această inaugurare avu loc în ziua de 14 Octombrie şi se săvârşi tot cum răposatul a fost înmormîntat, adică în mijlocul a mii de ómenî strînşi acolo prin propria lor voinţă, din propriul ímbold, din îndemnul inimei, iar nu atras de fasturile şi ímboldurile oficialităţei.

În dimineaţa acelei zile, mulţumită unei înţelepte şi bine cumpanită iniţiativă luată de D-l Luigi Cazzavelano, proprietarul cunoscutului diar popular *Universul*, şi inspiratorul ideei d'a se ridica un monument lui Iorgu Cosma prin subscripţiuni publice, strînse de către administraţia diarului său, mai multe decimî de tramcare, de brecuri, trăsuri, birji, brişci, căruţe şi poştalíone plecară din piaţa Sf. George din Bucuresci şi merse în o procesiune imponentă prin număr, animaţiune şi înflăcărare patriotică, la Monastirea Cernica, care, precum se scie, se află la o depărtare cam de trei ore cu trăsura. Ajungînd acolo, mulţimea de-o-camdată se aşedă pe iarba încă verde din curtea ambelor Monastiri şi din pădurea vecină spre a ímbuca ceva până pe la o oră după amiazi. La acea oră, după un mic repaus, íncepură să sune clopotele ambelor biserici şi ímediat íncepu în biserica sf. George un parastas pentru odihna sufletului eroului sərbătorit. După aceea un cortegiú impunător compus din un mare număr de preoţi investimintai în odăjdii şi de călugării purtând în mîni felinare şi stéguri religiose, avînd în frunte pe P. S. S. Episcopul Dunărei de Jos Pimen Georgescu, porni cu pas măsurat de la Biserica Sf. George, în sunetul unei tóce purtată de un părinte ce o lovea şi a nenumărate clopote, şi merse în procesiune până în apropiere de biserica Sf. Nicolae, nu departe de cimitirul şi de arhondăria acestei biserici, unde e aşedat monumentul pe un spaţiú de loc mic dar răsfaţat şi bine ales spre a se impune privirilor trecătorilor. Monumentul e format dintr'un mic obelisc aşedat pe un soclu nu prea nalt cu trei trepte, care are în vîrf o cruce, iar pe laturea despre răsărit un medalion ce represintă pe soldatul călugăr în haíne monahale şi în josul său e o inscripţiune. El este opera D-lui sculptor român Filip Marin autorul mai multor monumente de mare valóre, între care şi al scriitorului Tr. Dumitrescu încă neaşedat.

Ajungând acolo P. S. S. Episcopul oficiă o scurtă panachidă urmată de o rugăciune piosă pentru odihna sufletului repausatului serbătorit, și după aceea fură depuse pe treptele monumentului coronele aduse din mai multe părți și rostiră cuvinte foarte mișcătoare: D-l Luigi Cazzavelano prin stăruința căruia se strînsese fondurile și se făcuse monumentul, care făcu elogiul memoriei lui G. Cosma; P. S. S. Episcopul Dunărei de jos, care făcu elogiul eroilor naționali ai neamului, D-l sub-locotenent V. G. Petrovici din reg. 10 Putna în care servise răposatul ca sergent, care a depus pe treptele monumentului o corónă din partea regimentului, și apoi aduse elogiul călduróse fostului oștean. Pe urmă mai vorbiră economul A. O. Cernica, Ieromonahul Eftimie Georgescu delegat al Monastirei Ciolanu, T. V. Andreescu, I. Ștefănescu, I. Georgescu sergent din partea veteranilor invalidi, P. Macri ȋiarist, căpitan G. Grigoriu și sub-locotenent G. Ureche din regimentul 2 artilerie, care trimisese o baterie de soldați călări fără de tunuri ca să asiste la ceremonie.

După aceea musica coloniei italiene a bersaglierilor care venise într'adins din Bucuresci ca să dea onorurile meritate memoriei eroului serbătorit, cântă Deșteptăte Române și mai multe marșuri, iar Corul societăței corale române execută mai multe imnuri. Pe urmă pe la 3 1/2 ore d. a. imensul public a început să defileze pe dinnaintea monumentului cu muzica și corul în frunte, și după ce a săvîrșit și acest din urmă act pios, s'a îndreptat spre tramcare și trăsuri și au pornit spre capitală, unde a sosit pe când se însera.

Ast-fel s'a adus la îndeplinire și acest eveniment mic prin modestia serbătoritului și a inițiatorilor serbărei, dar mare prin frumoasa pilduire ce a dat pentru viitorime generațiunilor ce ne vor urma. În urma sa va rămânea pentru a pururea în cimitirul monastirei Cernica o dovadă pipăită, cum că Românii sciú să răsplătescă după merit pe eroii lor.

Serbarea aniversării primului tun dat spre dușmani.

După ce am dat tributul de recunoștință și de pietate amintirei sărbătoritului repausat, să revenim la cei vii și să urmăm cu continuarea descrierei șirului serbărilor, de acolo de unde le-am lăsat întrerupte de trista întâmplare ce am descris mai sus.

O serbare atât de mare și de frumoasă ca aceia a aniversării Independenței României, nu putea să se termine printr'un doliu, ci o di de bucurie trebuia să se termine tot printr'o di de bucurie, amintirea aniversării a unui mare eveniment iarăși prin amintirea altui eveniment mare, și o solemnitate iarăși printr'o solemnitate.

Pentru aducerea la îndeplinire a dorinței exprimate de organizatorii acestui ciclu sărbătoresc, și pentru a încheia cum merita șirul festivităților jubilar, oficerii de artilerie din garnisóna București, și mai cu sémă ai regimentului întâi, cel care a luat parte la bombardarea Vidinului în anul 1877, s'a hotărît să serbeze a 25-a aniversare a primei bombardări a Vidinului în prezența M. Sale, care a avut loc la 15 Maiu 1877, ast-fel cum s'a descris în istoria războiului publicată în cele patru volume d'întâiu ale acestei scrieri. Ei s'a hotărît să-l memoreze printr'un cadoș frumos și într'aceiaș timp emblematic și comemorativ, pe care corpul ofițeresc al aceluși regiment să-l ofere M. S. Regelui, cu ocazia unui mare banchet, dat de dînsul în onórea M. S. tot într'acea di.

Banchetul oferit Majestății Sale de oficerii, a avut loc în sala de modele și colecțiuni a Arsenalului de construcțiuni al armatei, care are o lungime de 40 metri și o lățime de 20. Acastă sală pentru acest prilej a fost elegant tapetată cu draperii în culori naționale, panoplii de arme de tot felul, tunuri, verdetă, plante exotice, mai multe lămpi cu arc și un număr nesfârșit de lampi electrice cu sticle tricolore, ale căror valuri de lumină dedeau sălii un aspect feeric. Aprópe 500 oficerii de artilerie din activitate și din rezervă, sosiți din tótă țera, luară parte la acest banchet, precum și cei din flotilă care asemeni au luat parte la lupta de artilerie dintre Calafat și Vidin. Pe lângă ei mai luară parte și A. S. R. Pr. Ferdinand, D-l D. Sturdza, primul-Ministru și Ministru de răsboi, I. I. C. Brătianu, Ministru Af. Străine care e căpitan de artilerie în rezervă și toți Generalii în activitate și rezervă care au servit în artilerie.

Într'acastă sală vastă se aședară paralel șese mese la stânga și patru la drépta, iar la extremitatea lor d'a curmezișul fu aședată masa de onóre rezervată pentru M. S. Regele, A. S. R. Pr. Ferdinand D-l Ministru de Resbel, generalii și colonelii, iar în partea opusă se ridica loja regală în care luară loc ca spectatóre M. S. Regina, A. S. R. P-sa Maria, D-na Zoe Sturdza și soțiile mai multor ofițeri superiori. Lângă masa de onóre era aședată pe un pedestal reproducea în miniatură a bateriei Carol I de la Calafat, care e turnată în bronz și lucrată artistic de lucrătorii arsenalului. Ea e în mărime de $1\frac{50}{100}$ și reproduce exact bateria în tóte detaliurile sale cu tunuri, bombe și accesorii. În partea sa cea dréptă pe parapet se află o placă de argint pe care e gravat: „*Locul ocupat la 15 Maiu 1877 de M. S. Carol I în timpul focului*“. Înnapoia bateriei se află gravat pe o placă de bronz: «**15 Maiu 1877—M. S. Domnul Carol I ordonă deschiderea focului din bateria Carol I asupra Vidinului — și înfruntă focurile vrășmașului — Majestății Sale Regelui Carol I — oficerii de artilerie — 15 Maiu 1902**», iar în stânga pe postamentul de lemn de culórea abanosului, e o placă cu inscripția: «**Arsenalul de construcții al armatei — 1902**».

M. S. Regele sosi la $7\frac{1}{2}$ ore d. a. însoțit de un ofițer de serviciu, și după ce fu întâmpinat de A. S. Pr. Ferdinand, care sosise mai

de vreme, de D-l Ministru D. Sturdza, de general E. Arion, comandantul corpului II de armată, și fost ofițer inferior și superior de artilerie etc., la 8 ore luă loc la masă și începu banchetul. M. S. Regina, A. S. R. P-sa Maria cu Dómnele de onóre și cele-l'alte Dómne anume invitate, veniră ceva mai târziu și luară loc în loja regală pe la 9¹/₂ s'era. Către sfirșitul prinzului D-l general E. Arion ridicând paharul și desvéluind bateria din fața M. S. Regelui pe când toți asistenții se ridicară în picióre, rostí următórea cuvintare :

„Sire,

«Intăiul tun tras la Calafat nu însemnéază numai începerea ostilităților în r'șboiul din 1877; el a răspândit vélul de nori ce acoperea viitorul ț'eri și ne-a întărit credința în destinele ei. Înnapoiul acestui vél se putea zări victoria, încununând fruntea Majestății Vóstre cu coróna de oțel și mai departe o Românie mare și frumósă, România strămoșescă, stând în adorațiunea reîntemeietorului ei, înțeleptului Rege Carol-cel-Mare al României.

«Oferind Maiestății Vóstre, în amintirea acelei zile, bateria care a deschis focul, cu ar'etarea locului de onóre ocupat de Maiestatea Vóstră în momentele cele mai de primejdie, voim să se cunósă de tinerii ofic'eri și de acei ai generațiunilor viitóre exemplul de sacrificiu al vieții pentru ț'era dat de Maiestatea Vóstră. Ast-fel ați făcut la Calafat, ast-fel la 27 August, ast-fel la tóte atacurile de la Plevna.

«Acest dar, Sire, va spori și întări încă simțimintele de devotament și iubire ce tot-d'auna artileria a avut pentru suverana căpetenie a armatei.

«El este un omagiú respectuos adus curagiului și vitejiei ce Maiestatea Vóstră a înfățișat armatei în tóte luptele pentru neatárnare.

«Priimiți-l, Sire, cu aceeași dragoste și inimă curată cu care Vi se presintă : recompensa cea mai prețiosă pentru toți tunarii va fi aceea de a putea striga mult timp încă : «Trăiască Regele nostru Carol!».

Lungí ovațiunii urmară acéstă căldurosă cuvintare, la care M. S. Regele răspunse :

«*Simt o vie bucurie că Mă găsesec în mijlocul oficerilor de artilerie, spre a serba împreună cu d-v. memorabila aniversare de la Calafat.*

«*Cu adâncă emoțiune am ascultat patriotica cuvintare rostită în numele întregului corp oficeresc de artilerie și prin care măr'eta epocă a gloriosului nostru r'șboiú este zugrăvită*

în colorii așa de mișcătoare. Mulțumesc călduros pentru această nouă dovadă de credință ca și pentru frumoasa reproducțiune a bateriei Carol, care o priimesc ca un dar foarte scump inimii Mele și ca amintirea întâieii lupte de artilerie.

«Un sfert de véc a trecut de atunci, neuitată Mă-a rămas ziua când puternicul glas al tunurilor noastre răsuna pe țărmurile Dunărei, vestind departe peste hotarele țării că césul neatárnării a sosit; cu un avânt vrednic de laudă, regimentele de artilerie luptau apoi pe câmpiile din Bulgaria și deschidea drumul la isbândă prin dărîmarea întăririlor de la Plevna, Rahova și Vidin.

«Din sfărămăturile acestor cetăți, stropite cu sângele vitejilor noștri ostași, România s'a ridicat tare și oțelită ca un Stat de sine stătător, înconjurat de o aureolă care vecinic va străluci în istoria Patriei.

«Artileria pôte fi dar mândră de falnicul său trecut, și țera împreună cu Mine ne putem rezima cu încredere pe această armă, care și-a biruit un loc de căpetenie în armată. De-a pururea oficerii de artilerie trebuie să fie geloși de această înnaltă poziție și pătrunși de datoria și răspunderea lor, mai ales în privința însemnatului rol la care ei pot fi chemați pe câmpul de luptă.

«Din partea Mea vă încredințez de dragostea și ocrotirea Mea și, ca o dovadă statornică a acestor simțiminte, am hotărît ca regimentul I de artilerie, care a tras cel d'întăi tun, sub comanda Mea, asupra Vidinului, și singurul în ființă la suirea Mea pe Tron, să pörte de astă-ți înnaainte numele meu.

«Regina dăruesce regimentului 2, al cărui stég m'a însoțit tot timpul campaniei, portretul Meu executat câți-va ani după răsboi.

«Doresc ca aceste distincțiuni să arate într'un viitor mai depărtat că artileria s'a dezvoltat și a crescut sub domnia Mea într'un mod așa de repede, că Eu pot privi astă-ți cu mândrie 14 regimente și că în gloriosul răsboi de la 1877 am împărțit cu dînsa primejdiile, luptele și isbândile.

«*Sigur fiind că marea și fericita epocă a reînvierii României este adânc întipărită în inima și mintea tuturor, ridic paharul Meū în onórea artileriei, urându-ı un viitor tot așa de strălucit ca trecutul său și ca dınsa să rămăe de-a pururea podóba iubitei Mele armate*».

După cuvintarea M. S. care fu ınteruptă adesea prin nenumărate strigăte de : *ura*, iar ultimele cuvinte provocară un entusiasm de nedescris, se desvélui portretul oferit de M. S. și pe urmă măi toastă D-l General Popescu, care mulțumi în numele ofițerilor de artilerie pentru tot ce a făcut M. S. pentru acea armă în timpul domniei M. S., apoi D-l D. Sturdza, Ministru ad-interim de Resbel, ridică un pahar în sănătatea M. S. Reginei și în fine cel măi tınér dintre ofițeri sub-locotenentul Liveđianu ură ca M. S. Regele care a condus pe șefii celor tineri la glorie, să conducă și de aci înainte încă mulți ani pe bătrâni și pe tineri la fapte gloriose.

M. L. și A. L. R. au părăsit sala arsenalului la 10¹/₂ ore, ia banchetul s'a sfırșit pe la 1 din nópte, și cu el a luat sfırșit ciclul serbărilor, de astă-dată pe un timp superb de frumos. După aceia Bucurescii începură să și ia fisionomia sa obicınuită, și de atunci ıncoa toți care au venit din locuri depărtate spre a lua parte sau a asista la serbări, au plecat pe la casele lor. Aci s'au sfırșit serbările jubilară ale proclamării independenței României. Cele-l'alte ęile memorabile n'au măi fost ınsoțite de serbări. Cu tóte acestea la 30 August, ęi mare și cruntă, în care periră mulți oșteni Români, n'a fost dată uitării de către Acela ce jucase ıntr'acea ęi, acum 25 ani primul rol.

Într'acea ęi în care Românii au luat reduta Grivița No. 1 și s'au luptat în măi multe rınduri ca dintr'acea ęi și până la finele răboiului stégul românesc să stea mereu ınfipt pe créstă sa cucerită de Români, M. S. Regele, de și departe de țără, la Ragaz în Elveția, unde își făcea cura, și-a adus aminte de armata sa și de faptele săvırșite de ea ıntr'acea ęi și ı trimise următorul ordin de ęi:

„*Ostași,*

«Un sfert de veac se ımplinesce astăzi de când vitejii oșteni ai țerei au re-
«ınviat străbuna virtute militară, cucerind cu jertfă de sänge reduta Grivița.

«Acest măreț fapt de arme a întemeiat renumele armatei și va străluci pururea
 «ca o pildă vrednică de urmat. Cu mândrie puteți privi pe un trecut glorios,
 «care trebuie să fie pentru voi neîncetat un puternic îndemn în împlinirea sfintei
 «vostre datorii. Sunt deplin încredințat că, dacă scumpa noastră patrie va avea
 «din nou nevoie de serviciile văstre, nu veți rămâne înapoi de bărbăția și avintul
 «bravilor ostași din războiul neatârării. Mare este bucuria inimei Mele putând
 «a vă ura, în amintirea acestei zile de glorioasă memorie, noroc și isbândă».

CAROL

Țiua de 30 August s'a oficiat și într'acest an ca în toți cei-l'alți, negreșit din cauza lipsei M. Sale din țară, numai printr'un te-deum de mulțumire adresat Cerului pentru isbânda dobândită pe câmpul de onoare, care te-deum a fost oficiat în Bucuresci la Mitropolie, în toate capitalele de județ la bisericile catedrale și la Sinaia în biserica cea mică, cea mare fiind în reconstrucțiune, în prezența Miniștrilor saū Prefecților, a reprezentanților autorităților, a ofițerilor superiori și inferiori din garnisone și a câte unuī detașament din armată cu musică și stég. După te-deum a urmat o pomenire pentru sufletele repausaților căduți pe câmpul de bătălie și pe urmă defilarea armatei.

Ar fi fost de dorit ca acea zi, aniversara botezului de sânge și a reafirmării vitejiei românesce, să se fi serbat într'un mod mai deosebit și cu o strălucire mai mare căci, orî-ce s'ar dice, țiua de 30 August 1877 e o zi epocală din care se începe o nouă eră, un nou capitol în istoria noastră națională; publicul a așteptat așa ceva, a dorit serbarea, a reclamat'o și a rămas mahnit că acea zi a trecut atât de nebagată în sémă, chiar în momentul în care în Bulgaria se făceau preparative grandioase spre a sărbători amintirea episodelor războinice de la Șipca.

Peste 25 ani iarăși pe câmpia Plevnei.

Pe când Bulgarii preparaă seria strălucitelor lor serbări, la noi se punea capăt ciclului serbărilor oficiale cu care Românii s'au hotărât să memoreze împlinirea a 25 ani de la războiul neatârării. Am pus capăt aceluși ciclu, dis'am la finele capitolului precedent terminând cu descrierea peripețiilor acelor serbări, dar nu ne simțem încă satisfăcuți și cu cugetul împăcat, căci nu se adusesse încă la îndeplinire o altă serbare cu drept cuvânt așteptată de toți Românii, o serbare internațională care ar fi trebuit să fie adusă la împlinire dintr'un sentiment de lealitate și de un îmbold de recunoștință din partea acelor ce datoréză tot, chiar existența lor ca stat, acelor evenimente sêrbătorite de noi și pentru noi.

Toți așteptaă ca acest îmbold generos să se manifeste în mod spontană cu ocazia serbărilor de la Șipca ce avură loc pe la mijlocul lunii lui Septembrie, dar acele serbări se efectuară cu o mare desfășurare de pompă, cu sfințirea unei biserici comemorative, cu simulacre de lupte, cu banchete și discursuri demonstrative, dar numai între Ruși și Bulgari între unul dintre cei doi desrobitori și între cei desrobiți, ca și cum Românii n'ar fi luat parte la războiul desrobirei lor și n'ar fi jucat nici un rol, fie chiar secundar, la săvârșirea marelor și sângeróselor evenimente ce au dobândit Bulgarilor emanciparea.

Peripețiile acestei serbări au început în ziua de 15 Septembrie și s'au sfârșit la 17 din aceeași lună. Ele au început prin sfințirea bisericii clădită cu cheltuiala Rusiei în mijlocul defileului Șipei, și chiar în locul în care a fost ređuta Sf. Nicolae, în prezența Prințului Ferdinand al Bulgariei și a Miniștrilor și generalilor săi, precum și a marelui Duce Nicolae Nicolaevici și a generalului Koro-patkin Ministru de răsboi, a generalului Stoteloff care a luat parte la lupta din 1877 și a mai multor alți ofițeri superiori trimiși de către Țarul și armata rusă, însoțită de o numeroasă escortă. La această serbare a mai asistat și contele Ignatieff care venise împreună cu contesa și fiul său, trimis de societatea panslavistă din Rusia ca să asiste la serbările comemorative. Acea sfințire avu loc în ziua de 15 Septembrie cu o pompă extraordinară. Serviciul divin fu oficiat de Mitropolitul bulgar Metodie de la Hara Zagora, înconjurat de un numeros cler bulgar, și de către arhimandritul rus Jaleovski reprezentantul Sf. Sinod rusesc, care oficiară împreună și alternativ ajutați de două coruri, unul bulgar și altul rus, de și biserica bulgară era declarată de către Patriarhia din Constantinopol ca schismatică. După sfințirea bisericii s'a inaugurat monastirea și seminarul rusesc clădit în formă de cetate alături de dinsa.

În ziua de 16 avu loc prima manevră a armatei bulgare, care fu împărțită în două armii inimice și care execută în mod aprópe fidel peripețiile grósnicelor lupte dintre Ruși și Turci, date chiar într'acele locuri în zilele de 8 și 12 August 1877, lupte care fură terminate prin retragerea lui Soleiman Pașa cu armata învinsă și decimată, în orașul Seinova și d'acolo în vale spre Andrianopole. După această primă parte a manevrei care fu cât se póte de bine și de fidel executată de armata bulgară, avu loc un parastas pentru odihna sufletelor oștenilor căduți într'acele locuri, oficiat de înaltul cler bulgar și rus, chiar pe înălțimea muntelui sf. Nicolae. Acest serviciu divin fu oficiat în prezența Principelui, a marelui Duce, a miniștrilor, a generalilor ruși, a unei deputațiuni a veteranilor ruși cari au luat parte la acea luptă, a veteranilor bulgari căi au mai rămas în viață din batalionul sacru care a suferit nisce

perderi nimicitoare într'acea luptă, și a deputațiunilor armatei ruse și bulgare, care depuse corone numeroase pe treptele monumentului comemorativ ridicat de mai nainte de către Ruși într'acel loc.

A doua și avu loc a doua manevră care reproducuse peripețiile luptelor de la 27 și 28 Decembre 1877 în apropiere de Șeinovo. Se scie din cele ce am publicat în vol. IV (Pag. 124 și 125) al acestei scrieri, cum că acest sat a fost luat cu asalt de către general Radețki în ziua de 27 Decembre 1877, în urma unei mari șarje de cavalerie, executată de cavaleria sa, și a înconjurării câmpului de luptă executată de trupele lui Scobeleff, care trecuse Balcanii prin strimtorile Balcanilor din pasul Caragea; se scie iarăși că într'acea și fugosul general isbise pe Turci pe la spate, scăpase din cea mai mare încurcătură pe general Sveatopolsk Mirski și trupele sale, care fusese înconjurat de Turci, și silise pe Weisel Pașa ca în ziua de 28 Decembre la 4 ore d. a. să se dea prins și să depue armele împreună cu armata sa.

Serbările s'au terminat prin defilarea a 35.000 ómenii trupe bulgare, care a avut loc în ziua de 18 Septembrie, în prezența Prințului Ferdinand și a marelui Duce Nicolae, și printr'un dejun de mare gală ce s'a dat de Pr. Bulgariei óspeților săi într'un frumos umbrar pavilion clădit într'adins la Șeinova, la care s'au ridicat mai multe toaste. Printr'acele toaste Prințul Ferdinand și-a exprimat încă odată recunoștința sa și a poporului său pentru marele ajutor ce le-a dat Țarul liberator, armata și națiunea rusă care au creat statul bulgar, și s'a ferit de a face cea mai mică pomenelă de Regele, armata și națiunea română, fără ajutorul căroră de sigur Rușii n'ar fi putut să-și libereze, ci ar fi mâncat o bătae cumplită. Asemeni și Marele Duce Nicolae răspundând, a închinat în sănătatea Principelui și a statului Bulgar care în scurt timp a dat ródele așteptate, dar iarăși n'a făcut nici o pomenelă despre noi și despre Regele nostru ca cum nici n'am fi existat.

Lucru păru nouă prea firesc și prea așteptat de la Ruși, care în istoria războiului din 1877 scrisă de ei nu face nici o pomenelă de armata română și de cooperarea sa, și de la Bulgari care, după ce au scăpat de jug prin noi, au mers cu sentimentul recunoștin-

ței până a ne amenința cu războiul pentru că am cutezat să condamnăm la ocnă pe nisce ucigași Bulgari, dar nu păru tot ast-fel și altor națiuni, mai ales celor din centrul Europei, și ȋiarele lor începură să 'și exprime cu 6re-care sgomot și insistență mirarea și indignarea lor și să dea Bulgarilor și Domnului lor numele ce merita, acela de ingrați.

Vedând că lucrurile se îngroșau, că indignația creștea și nerecunoștința și nepolitețea eșeau prea mult în evidență, Principele Ferdinand, după ce Marele Duce Nicolae a plecat spre a visita la Constantinopole pe Sultanul suzeranul său, spre a 'i reaminti că încă era vasal, și după ce generalul Kuropatkin plecâ la Plevna spre a revedea muntele Verde unde 'și-a priimit ca căpitan botezul de sânge, iar contele Ignatieff a plecat împreună cu familia sa spre Rusia, a început să se resgândescă, remușcarea a început să 'l torture și gânduri mai bune și mai echitabile fața de noi au început să 'l facă să vadă mai bine și mai just.

Animat de aceste bune sentimente, Pr. Bulgariei a adresat M. S. Regelui nostru o scris6re prin care 'și exprima recunoștința Sa și a poporului S6u pentru tot binele și ajutorul ce a priimit de la Români și de la Regele lor, precum și dorința ce simțea d'a 'i manifesta și prin viu graiu recunoștința Sa și a poporului S6u. Fața cu acest început de apropiere spre nisce dispozițiuni mai bune fața de noi, din partea unui popor vecin cu care e bine să fim în tot-d'auna în relațiuni cât se p6te de bune și de amicale, M. Sa Regele scrisse M. Sale Prințului Ferdinand că în ȋiua de 29 Octombrie va veni la Rusciuc spre a înapoia visita făcută în dou6 rînduri de A. S. R. Majestății Sale în 1897 și 1898, și că de acolo va merge la Plevna spre a vedea încă o dată acele locuri udate cu îmbelșu-gare de sânge Românesc, spre a încheia ciclul serbărilor jubulare prin prezența sa într'acele locuri pline de mișcăt6re amintiri.

Propunerea fu priimită de Pr. Ferdinand cu entuziasm, și A. S. R. se grăbi a răspunde M. Sale că 'l va însoți în călătoria ce a proiectat să facă la Plevna. Imediat după aceea ȋiarele Bulgare, chiar cele care pân'atunci ne injurase fără cruțare, începură să anunțe publicului ac6stă scire ca o veste de mare bucurie, și s'o

însoțescă de cuvintele cele mai amicale și mai elogiöse pentru noi și Regele nostru, spre deplina mulțumire a poporului român care, în mod sincer, vrea să trăiască în cele mai bune raporturi cu toți vecinii săi, și mai cu seamă cu Bulgarii cu care am avut și avem cele mai strânse relațiuni. Iată prin ce cuvinte anunțară Bulgarilor diferitele țiare din țera lor scirea visitei M. Sale Regelui nostru:

Țiarul «Bulgaria», după ce în numărul de la 19 Octombree a anunțat întrevederea de la Rusciuc care «va bucura în mod sincer pe toți Bulgarii», — revenind în numărul-i de la 22 Octombree, scris:

Visita, pe care Majestatea Sa Regele/României Carol, o va face Alteței Sale Regale în Rusciuc, la 29 ale curenteï, va complecta acele evenimente fericite, cari în timpul din urmă au avut loc la noi și cari au înseninat orizontul politiceï bulgare.

Acestă visită va fi întâmpinată cu bucurie sinceră de întregul popor bulgar, nu numai pentru că ea va fi o dovadă pentru relațiunile pe deplin normale și amicale cari există între Principat și Regatul vecin, dar încă și pentru aceea că în sufletul fie-cărui bulgar se păstrează o amintire afectuösă și neștersă din trecut, când Națiunea Română și Statul Român ne-au dat atâtea doveđi de simpatiile lor pentru noi și de compătimirea lor pentru suferințele noastre. Orî și ce desagrement s'a întâmplat în trecutul apropiat între noi și Români, numele românesc, pe temeiul acestor amintiri recunoscătore, nu va înceta niciodată de a fi iubit inimilor noastre.

Majestatea Sa Regele Carol va fi întâmpinat de noi, nu numai ca Innaltul reprezentant al unui Stat vecin, cu care atâtea interese importante ne dictază să fim în bune relațiuni, dar și ca direct participator la marea operă a liberării noastre.

Noi nu putem să nu ne amintim cu sentiment de recunoscință, că Majestatea Sa Regele Carol, în fruntea armatei Sale viteze, umăr la umăr cu liberatorii noștri, Rușii, a luptat pentru liberarea noastră. Sacrificiile pe cari poporul român le-a făcut în acest război sfint pentru noi, au determinat pentru vecuri un loc larg în inimile noastre pentru vecinii noștri de dincolo de Dunăre, loc pe care politica nu-l poate restrînge niciodată....

Țiarul «Vecerna Poșta», sub titlul «Relațiunile noastre cu România», scria încă da 13 Octombree, un articol mai lung, din care extragem :

Câte-va țiare străine, înainte de câte-va țile, au vorbit despre întrevederea pe care Regele Carol o va avea în curând cu Principele nostru pe teritoriul bulgar.

Noi n'am dori nimic mai sincer de cât realizarea acestei întâlniri.

Dacă Majestatea Sa s'ar afla orî și unde în Bulgaria, el se va convinge că Bulgarii n'au uitat că El, acum un sfert de véc, pentru prima óră s'a găsit pe

pămîntul bulgar, ca amic, care cu sabia în mână a apărat cauza noastră, a unui popor creștin nenorocit....

Ziarul «Nov Veak», în numărul de la 21 Octombrie, dănd amănunțele vișitei proiectate adaogă :

Sperăm că se va face o demnă primire Majestății Sale Regelui României, care a luat partea ce se știe la războiul liberator și care și în alte timpuri și împrejurări grele pentru Bulgaria, a arătat o bună prietenie patriei noastre.....

Ziarul «*Svobodna Duma*», de la 23 Octombrie, sub titlul «Bulgaria și România», după ce reamintescă vizitele făcute M. Sale Regelui României de către A. S. R. Principele Bulgariei, spre a exprima oficialmente sentimentele de recunoștință ale poporului bulgar față de poporul român, pentru atitudinea amicală ce a avut-o față de patrioții bulgari cari, înainte de liberare, găseau o largă ospitalitate în România și pentru conlucrarea armatei române la liberarea Bulgariei, — se alătură cu bucurie la comentariile ziarelor române cari vîd în visita de acum de la Rusciuk un eveniment de fericit augur pentru relațiunile amicale dintre ambele țeri vecine și o cheazășie pentru pacea în Orient.

Vorbînd mai departe despre unele veleități amintite, privitoare la Dobrogea românească, ziarul *Svobodna Duma* crede necesară o explicare, ce culminează în exprimarea dorinței ca toți Bulgarii din Dobrogea să fie cetățeni și supuși exemplari ai României.

Sfârșînd, numitul ziar adaogă că el merge și mai departe și declară cum că, chiar dacă Dobrogea nu ar fi existat ca țară românească, ea ar trebui să fie creată ca atare, și acesta chiar în interesul bine înțeles al Bulgariei.

După ce fu vestită într'un mod atît de manifest și de elogios scirea visitei M. Sale în Bulgaria, atît la Curtea noastră cît și la aceea a Bulgariei începură preparativele pentru aducere la îndeplinire a visitei proiectate. Bulgarii mai cu sémă făcură nisce preparative grandioase. M. Sa se hotărî a da acestui eveniment nisce proporții tot atît de importante și a merge însoțit de D-l Prim-ministru Sturdza, de D-l Ministru I. I. C. Brătianu, de D-l N. Mișu Agentul Diplomatic și Consulul general al României la Sofia, împreună cu Secretarul său de legațiune D-l N. Filodor, și de o numerosă escortă compusă din general Vartiadi șeful Casei Sale militare, colonel Mavrocordat și locot.-colonel Georgescu aghiotanții regali, din colonelul Cîndă secretar-general la Ministerul de război și dintr'o delegațiune a armatei române reprezentată prin colonel Averescu, maior Romanescu, căpitan A. D. Sturdza, locotenent Leonida și caporalii Tarbă Ión și Rădoiú Constantin.

Țiua hotărîtă pentru pornire spre Ruscuc fu Țiua de 29 Octombree la 10 ore 50 min. dimineȚa. Iatã cum descrie *Monitorul Oficial Român și Independance Roumaine* tôte peripeȚiile acestuî eveniment care produse în publicul român și bulgar cea mai bunã impresie:

MarȚi, 29 Octombree, la orele 10 și 50 dimineȚa, M. S. Regele a pãrãsit capitala, cu un tren regal, pentru a merge la Ruscuc, spre a întorce A. S. Principeluî Ferdinand al Bulgariei visitele fãcute MaiestãȚilor Lor, la Sinaia, în anii 1897 și 1898.

Maiestatea Sa este însoȚit în acestã cãlãtorie de: D-I Dimitrie Sturdza, președintele consiliuluî și Ministru de rãșboiũ; D-I I. I. Brãtianu, ministru al afacerilor strãine; de Casa Sa militarã, compusã din generalul Warthiadi, colonelul Mavrocordat și locot.-colonel Georgescu; de colonelul C. Coandã, secretar-general al Ministeruluî de rãșboiũ, și colonelul Averescu, de la marel stat-major; de o delegaȚiune a batalionuluî 2 vãnãtorî «Regina Elisabeta», cõmpusã din maiorul Romanescu, comandantul batalionuluî; cãpitanul Sturdza și doi fruntași.

La gara de Nord, Maiestatea Sa a fost întẽmpinat de A. S. R. Principele Romãniei cu Principele Carol, D-I președinte al consiliuluî cu D-nii Miniștri, I. P. S. S. Mitropolitul primat, D I Balabanoff, agentul diplomatic bulgar; D-I M. Ferekyde, președintele Camerei; D-I primar al Capitalei; D-nul comandant al corpuluî II armatã, șeful marelui stat-major, prefectul de Ilfoy, prefectul poliȚiei, directorul general al cãilor ferate, care a condus trenul regal pãnã la Giurgiu, directorul general al telegrafelor și poștelor, procurorul general, comandantul pieȚei și alte persõne. M. S. Regele a bine-voit a convorbi cu persõnele presente, care l-au urat cãlãtorie bunã. Apoi S'a suit în tren, în care a luat loc asemenea: A. S. R. Principele Moștenitor și Principele Carol pãnã la halta Cotroceni, D-I Prim-Ministru Sturdza, D-I Ministru Brãtianu, D-I Balabanoff, D-I prefect al poliȚiei și suita.

La Comana, unde trenul regal s'a oprit 2 minute, Maiestatea Sa a fost salutat de D-I prefect al judeȚuluî Vlașca, care aștepta pe peron, în capul autoritãȚilor locale, și șcõla satuluî, care cãnta imnul regal la intrarea trenuluî în garã. Tot peronul era ocupat de o mulȚime de sãtenî, cari au aclamat pe iubitul lor Rege.

Maiestatea Sa, dupã ce S'a interesat de starea semãnãturilor judeȚuluî, a poștit pe D-I prefect de Vlașca a lua loc în tren.

La Giurgiu, la debarcader, unde trenul a sosit la ora 1 p. m., așteptaũ autoritãȚiile locale, în cap cu primarul orașuluî, și o mulȚime de lume înȚesatã pe tot lungul cheuluî, care, într'un glas, la apariȚiunea trenuluî, a salutat pe M. S. Regele cu uralele cele mai vii.

Maiestatea Sa, descinzând din tren, a trecut pe dinnaintea frontului gardei de onóre, dată de o companie din regimentul 5 Vlașca, cu drapel și musică, la aripa dréptă a căreia se afla comandantul brigadei 7-a infanterie, colonelul Crăiniceanu, cu ofițerii garnisónei, după care primarul, înaintând cu pâine și sare, prin cuvinte căldurose, ură Maiestăței Sale bună-venire în orașul Giurgiu, în trecerea Sa în Bulgaria, la care M. S. Regele a răspuns. Îndată după acesta, D-l Balabanoff a presintat M. S. Regelui pe ofițerii bulgari, atașați la persoana Sa: generalul-maior Nikyforoff, Inspectorul infanteriei; locot.-colonel Fitceff și căpitanul Nerezoff, ambii din statul-major; apoi S'a îndreptat în spre corpul consular, unde a bine-voit a convorbi cu fie-care din consuli.

Salută pe Majestatea Sa, asemenea D-l A. Saligni, șeful serviciului hidraulic.

D-l prefect de Vlașca presintă Majestăței Sale personalul administrativ superior și judiciar al județului, și D-l primar consiliul său comunal.

Apoi Majestatea Sa a trecut pe puntea vasului «Orientul», care avea să conducă pe Suveran la Rusciuk.

La suirea pe punte, onorul fu dat de o companie de marinari, având la flancul drept pe comandorul Conslinsky.

Majestatea Sa invită ofițerii garnisónei a se strînge în față pe ponton, și bine-voi a convorbi cu fie-care.

Ofițerii urară Majestăței sale călătorie bună pe pămîntul bulgar, la care Majestatea Sa a mulțumit dându-le mâna.

Odată cu suirea M. S. Regelui pe vas, se arboră stindardul regal care fu salutat cu salve de 21 tunuri de către vasele: canoniera «Oltul», canoniera «Siretul» și torpilorul «Sborul».

În momentul punerii în mișcare a vaporului, valurile de lume grămădite pe tot lungul canalului Sf. Gheorghe salutară pe Majestatea Sa cu uralele cele mai entusiaste, cari se prelungiră până la eșirea din canal. Când «Orientul» sosi în dreptul Smârdeș, vasele de comerț străine și române salutară stindardul regal. Aci se afla asemenea iachtul bulgar «Alexandru», care era trimis a urma «Orientul» până la sosire la Rusciuk. Îndată ce «Orientul» a intrat pe Dunăre, torpilorul «Sborul» trecu înainte, iar cele două canoniere se așezară în drépta și stânga «Orientului», care era însoțit de iachtul «Alexandru».

La întrarea în apele bulgare, vasele române au dat salutul de 21 tunuri, la care o baterie, ce se afla așezată pe malul Dunărei, a răspuns imediat cu salutul regal de 101 tunuri. La sosirea la Rusciuk, canonierile române salutară stindardul princiar bulgar cu salve de 21 tunuri, salut la care răspunse bateria.

Malul Dunărei, în dreptul Rusciukului, era acoperit de lume; iar casele toate pavoasate cu tricolorul român și bulgar.

«Orientul» acostă în fața debarcaderului, unde pe ponton aștepta A. S. R. Principele Ferdinand, purtând cordonul *Steaua României*, și având lângă Sine pe A. S. R. Principele Filip de Saxa Coburg, fratele mai mare al A. S. R. Prin-

cipele Bulgariei, venit înadins de la Viena pentru a lua parte la primirea M. S. Regelui; apoi venea statul Său major compus din generalul-major Papricoff, ministru de război; generalul-locotenent Nicolaeff, adjutant general; generalul Drandarevsky, comandantul diviziiei 5-a infanterie; generalul-major Agura, șeful justiției militare; generalul-major Ivanoff, comandantul diviziiei 4-a infanterie; colonelul Marcoff, adjutant princiar și comandantul gardei princiare și alți ofițeri. Pe mal așteptați miniștrii, Mitropolitul Rusciukului și înalți demnitari ai statului Bulgar.

Îndată ce se stabili comunicația cu pontonul, A. S. R. Principele Bulgariei trecu pe «Orientul», însoțit de A. S. R. Principele Filip, unde fu întâmpinat de M. S. Regele, care-l mulțumi pentru urările Sale de bună venire îmbrățișându-Se de două ori; Majestatea Sa Se îmbrățișă asemenea și cu Principele Filip de Coburg.

În acest timp garda de pe vas dăde onorul. M. S. Regele prezintă AA. LL. RR. Principelui Bulgariei și Principelui de Saxa Coburg de D-1 prim-Ministru Sturdza, pe D-1 Ministru Brătianu și suita Sa, cu cari Principii deteră mâna; apoi descinzând pe ponton, Principele Bulgariei prezintă Augustului Său Ōs pe generalii prezenți și suita Sa; iar de aci trecu pe mal unde 'l prezintă pe D-nii Miniștrii; D-1 Daneff președinte al consiliului și Ministru al Afacerilor Străine și al Cultelor; D-1 Sarafoff Ministru de Finance, D-1 Radeff Ministru de Justiție; D-1 Lutzkanoff Ministru de Interne și pe I. P. S. S. Mitropolitul Rusciukului Vasili; pe D-1 Franghea vice-președinte al Camerei deputaților; pe D-1 Manoloff prefectul județului și pe cei-l'alți demnitari.

Majestatea Sa dăde mâna cu fie-care; consulul român prezintă M. S. Regelui colonia română, ale cărei urări de bună venire Majestatea Sa le primi cu plăcere, mulțumindu-le; apoi Se îndreptă în spre garda de onoare, dată de o companie din regimentul 2 infanterie «Iskersky», cu drapel și musică, la flancul cel drept al căreia se afla comandantul diviziiei 5-a, generalul Drandarevsky, comandantul brigadei precum și comandantul regimentului. M. S. Regele o trecu în revistă, în care timp musica intonă imnul regal român, iar trupele strigau *ura*; după aceea primi defilarea.

De aci Regele și Principele luară loc într-o trăsură a Curței, trasă de 4 cai, asemenea Principele de Coburg și suitele, formându-se cortegiul pentru a intra în oraș. În urma trăsurii M. S. Regelui urmau generalii și suita princiară pe jos, precum și o escortă călare din garda princiară.

În capul stradei ce duce la port, era un arc de triumf, frumos împodobit cu verdéță și stégurile bulgăresci și românesci. Majestatea Sa fu întâmpinat aci de primarul orașului înconjurat de consiliul comunal, care 'l prezintă pâinea și sarea, salutând sosirea Sa pe pământul bulgar, cu următoarele cuvinte:

Sire,

«Orașul Rusciuk este fericit de a primi pe Majestatea Voastră, Suveranul frumós și primitórei féri, caré în timpuri grele a dat adăpost bulgarilor, care

a împărtășit cu noi durerile și bucuriile noastre și ai cărei fii, având pe Maiestatea Văstră în capul lor, au luat o parte demnă în războiul pentru desrobirea noastră.

«Pătrunși de simțiminte de recunoștință, consiliul municipal și cu mine în numele populațiunei Rusciukului, urăm cu bucurie bună-venire Maiestăței Văstre».

Maiestatea Sa răspunse cu cuvinte căldurose. Aci se află, asemenea, multe Doamne, cari salutară pe Suveran, urându-I bună venire, în limba română, și dându-I buchete de flori. Cortegiul se pusé din nou în mișcare și pătrunse în oraș, unde de-alungul stradel erau înșirate trupe. O mulțime nenumărată de lume era grămădită pe trotuare, la uși și ferestre. Casele erau frumos împodobite cu stégurile ambelor țări, verdéță și portretele celor doi Suverani.

Cortegiul se opri la palatul princiar. La intrare Regele fu priimit de contele de Bourboulon, mareșalul Curței, împreună cu Casa civilă princiară.

În curtea palatului se afla, în linie, o gardă de onoare, dată de regimentul 5 «Dunavsky», pe care M. S. Regele, însoțit de A. S. R. Principele, o trecu în revistă și priimi defilarea. Maiestatea Sa așteptă sosirea drapelului regimentului, care s'a depus în palat pe timpul șederei Maiestăței Sale aci, apoi a intrat, împreună cu AA. LL. RR. Principele Bulgariei și Principele de Coburg, în Palat, după ce bine-voi a se întreține cu mareșalul Curței și celelalte persoane, care l'eașise întru întâmpinare la port.

La orele 3, Majestatea Sa și Altețele Lor Regale au eșit din nou, în trăsură, pentru a visita orașul. Au mers la cazarma regimentului 5 «Dunavsky» al cărui proprietar este Principele Robert de Parma, socrul Principelui. Aci, în curte, se află în front oficerii regimentului, având la flancul drept pe generalul Drandarevsky, care prezintă M. S. Regelui pe oficeri; apoi vizită cazarma trecând prin toate camerile; iar înainte de plecare, Majestatea Sa dete mâna colonelului Fikoff, comandantul regimentului, exprimând atât lui cât și oficerilor regimentului impresiunea plăcută ce l-a făcut de modul cum se presenta atât trupa cât și localul. De aci a vizitat monumentul comemorativ ridicat pentru căduții acestui regiment la Slivnița.

Înainte de a se întorce la Palat, Regele și Principele au făcut o vizită I. P. S. S. Mitropolitului Vasili, și au vizitat Mitropolia.

La orele 5 și jumătate M. S. Regele a priimit la Palat corpul consular; iar la orele 6 a acordat o audiență D-lui Daneff, președinte al consiliului de miniștri.

Séra a avut loc, la cercul militar, un banchet de 80 persoane oferit M. S. de A. S. R. Principele Bulgariei, la care au luat parte, în afară de oșpeți, miniștrii, mitropolitul, generalii, șefii de brigadă și regimente, vice-președintele Sobraniei, parte din înalții demnitari ai Statului și prefectul județului cu autoritățile locale superioare, primarul orașului cu consiliul comunal și notabilii orașului.

**M. S. Regele Carol I al României și A. S. R.
Principele Ferdinand al Bulgariei în ușa bisericii
române de la Grivița în ziua de 30 Oc-
tombrie anul 1902.**

Sala de serbări a cercului militar local era frumos decorată cu stégurile ambelor națiuni și cu portretele familiei regale și princiare.

A. S. R. Principele Bulgariei, sculându-se a ținut următorul toast:

«Sire,

«Cu o adevărată satisfacțiune salut pe Augustul Vecin care vine să' Mi în-torcă visita pe pământul Bulgariei. Prezența Regelui României printre noi este o dovadă de relațiunile de amicie și de bună vecinătate, cari din norocire există între țara Sa și a Mea. Țin să aduc Majestăței Văstre asigurarea că Eu și guvernul Meu nu vom neglija nimic spre a strînge și întări aceste bune relațiuni. Acestă vizită are un preț cu atât mai mare pentru Bulgaria și Suveranul Său, că ea coincideză cu a două-zeci și cincea aniversare a războiului de eliberare, la care Majestatea Văstră și vilejșca Sa armată au luat o parte glorioasă pe câmpurile de bătălie dintre Dunăre și Balcani. Noi vom păstra cu credință o aducere aminte recunoscătoare a acelor timpuri. In aceste simțiminte ridic paharul Meu în sănătatea Majestăței Văstre, a Majestăței Sale Reginei și a Dinastiei Regale, precum și pentru prosperitatea României. Ura!»

La acest toast M. S. Regele a răspuns în modul următor:

«Adânc mișcat de amabilele cuvinte ale Altelei Văstre Regale, mulțumesc din totă inima pentru frumoasa și călduroasa primire ce Mis'a făcut din partea Sa, din partea poporului Său, a armatei Sale și mai ales a orașului Rusciuk, ale cărui progrese, îndeplinite în timpul domniei Văstre, M'au surprins cu deosebire. Prioresc ca o norocită coincidență că am venit să întorc visita Altelei Văstre Regale în momentul când se împlinesce a două-zeci și cincea aniversare a războiului glorios, care s'a desfășurat pe câmpurile de bătălie din Bulgaria. Națiunea bulgară salută cu aceleași simțiminte ca și noi victoriile dobândite de armatele aliate ruso-române. Aceste fapte nu pot de cât să apropie fările noastre și să întărească relațiunile de prietenie, cărora le dau un mare preț, visita Mea fiind o nouă asigurare pentru dezvoltarea lor în viitor. Formând urările cele mai sincere pentru fericirea Altelei Văstre Regale și a membrilor familiei Sale, pentru țiile prețioase ale Augustei Sale mame și pentru prosperitatea Bulgariei, ridic paharul Meu în sănătatea Altelei Sale Regale «Principelui Bulgariei».

În timpul ambelor toasturi muzica regimentului 5 a intonat pe rând imnul regal român și imnul princiar bulgar, cari au fost ascultate în picioare; iar toasturile au fost acoperite de urale prelungite.

După banchet, Suveranii au trecut pe balcon, care are privirea în spre Dunăre, și au asistat la un frumos foc de artificii. În tot acest timp, numerosul public, care se găsea grămădit în fața Palatului, a aclamat pe Suverani.

Tote vasele din port erau frumos iluminate.

Regele și Principele S'aū retras la orele 11 și jumătate.

Mercuri, 30 Octombrie, la orele 7 dimineața, M. S. Regele, A. S. R. Principele Bulgariei și A. S. R. Principele Filip de Saxa-Coburg, însoțiți de suite, precum și de persoanele invitate, aū părăsit Rusciukul, cu un tren special, pentru a merge la Grivița-Plevna.

Trupele garnisónei din Rusciuk erau înșirate pe străđi pe tot parcursul de la Palatul princiar până la gară; iar poporul adunat făcea ovațiuni.

În gara Rusciuk, Regele a fost salutat de I. P. S. S. Mitropolitul Vasili, de D-nii miniștrii, D-nii generali, autoritățile locale și de toți oficerii garnisónei. O companie din regimentul 18 infanterie Etersky, cu muzica și drapel, a dat ónorurile militare.

M. S. Regele, trecând înaintea frontului trupei, i-a urat ȃuia bună, pe când muzica cânta imnul românesc, apoi Se întreținu câte-va minute, în modul cel mai cordial, cu Miniștrii, generalii și persoanele prezente. Trenul plecă în mijlocul manifestațiunilor entusiaste ale mulțimei adunate la gară.

La Biela, unde trenul se opri câte-va minute, M. S. Regele S'a dat jos. Pe peron se aflau înșirate autoritățile, profesorii și elevii școlei primare. Primarul ținu o cuvântare, în limba bulgară, prin care aducea M. Sale expresiunea admirațiunei și recunoștinței poporului bulgar, urându-I o viață lungă pentru slava poporului român și pentru binele Bulgariei. După aceia M. Sa bine-voi a se întreține cu învățătorul și învățătoarea în limba română, și pe urmă Prefectul de Rusciuk, D-l Manoloff, a luat concediu de la M. S. Regele, care 'i-a strâns mâna, mulțumindu-ı pentru priimirea căldurósă ce I s'a făcut la Rusciuk ca și în județ.

La Gornia-Orevița, unde trenul a ajuns la orele 11, M. S. Regele a bine-voit a se scobori din vagon, pentru a primi salutările autorităților. Aci, ca și pe tot parcursul trenului, gara era frumos împodobită; iar mulțimea, adunată din localitățile vecine, aréta un mare entusiasm, aclamând pe Suverani atât la sosirea cât și la plecarea trenului. Multe persoane veniseră de la Târnova. Dejunul a fost servit în vagonul princiar. La masa Suveranilor, unde luară loc M. S. Regele, A. S. R. Principele Bulgariei și A. S. R. Principele Filip de Saxa-Coburg, aū avut onóre a fi invitați D-nii Prim-Miniștri Sturdza și Danew, Ministrul de externe Brătianu, Miniștri bulgari de răsboiú general Papricof și de finance Sarafof, general Warthiadi, D-l Mișu, D-nii colonel Córdă și Mavrocordat, atașaii militari ruși la Sofia și Bucuresci, colonel Protopopof și locot.-colonel Leontiew, invitat în special de M. S. Regele pentru a 'L însoți pe câmpul de bătălie de la Plevna. La o altă masă, presidată de comitele de Bourboulon, mareșalul Curței princiare, luară loc cele-lalte persoane din suitele Suveranilor, consulul român din Rusciuk și toți invitații, în număr de 40 persoane.

La orele 12 trenul s'a oprit la Poradim.

Tótă populațiunea din sat și din împrejurimi era în picioare. Micul sat era cu totul transformat, împodobit cu arcuiri de triumf, casele acoperite cu verdetă și cu flori. Strigăte de *Ura* și ovațiunile nu mai luaū sfârșit.

Satul Poradim era, în timpul operațiilor de la Plevna, cuartierul general al armatei de Vest, comandată de A. S. R. Principele României. Casa unde locuia Principele, fu cedată, la 13 Octombrie, M. S. Împăratului Alexandru II, iar Principele se mută într-o altă casă, un fel de bordei, acoperit cu pae, având două încăperi mici și mărunt și o tindă cu vatră în fund, cu ușe, ferestre și acoperămint în stare așa de prăstă în cât nu se putea nici măcar adăposti. Regele a vizitat aceste case cu o emoțiune, ce cu greu a putut să o stăpânească, mai cu seamă când I se prezentară doi bătrâni locuitori, din cari unul Verban Ilieff, proprietarul de atunci unde se mutase Principele; iar al doilea, un preot, care 'I servise de interpret, când avea de vorbit cu locuitorii Bulgari. M. S. Regele îi decoră pe amândoi, precum și pe primarul din Poradim, N. Mecicolieff fost voluntar bulgar. După aceea examină fie-care obiect, care 'I aducea aminte câte un incident, un fapt în aparență mic, ce a luat în urmă proporțiunea unor evenimente istorice. Solemn era momentul când Suveranul, Invingătorul de la Plevna, pășind din nou prin acele locuri după un sfert de veac, își rememora actele mari săvârșite în acele timpuri grele.

M. S. Regele și A. S. R. Principele Bulgariei au plantat câte un frasin pe lângă aceste case, devenite istorice, și amândoi asistară împreună la rugăciunile ce s'au făcut în biserica din sat. Această biserică exista deja când A. S. Principele Carol alesese Poradim ca cuartier general. Era însă neisprăvită și nedată la slujbă. După ordinele Alteței Sale, biserica fu complet terminată până în ziua de 9 Octombrie 1877, când a fost sfințită de S. S. Protopopul din Turnu-Măgurele, asistat de preoții militari ai regimentelor; iar A. Sa îi dăruie un clopot. Din lipsă de pictori biserica a fost spoită cu var pe din întru și tot ast-fel a rămas până în ziua de azi.

La eșirea din biserică, mai multe țărance oferiră Regelui daruri, stofe și diferite obiecte lucrate de ele, în amintirea vizitei Suveranului.

Părăsind Poradimul, Suveranii ajunseră cu trenul la satul Grivița, la orele 2 p. m. Scoborându-se la stațiune, au fost întâmpinați de prefectul județului. Tôtă populațiunea din sat și împrejurimi era adunată pentru a aclama pe Regele României. Un fruntaș din orașul Plevna, doctorul A. Drumeff, ținu Maestăței Sale următoarea cuvîntare:

Maiestate,

Tresare sufletul meu de recunoștință în acest moment solemn, în care sa-luat pe Maiestatea Văstră în numele a mii de cetățeni din Plevna cu cuvintele căldurose: — Să fii bine venit, Sire!

Maiestate,

Intrați astăzi din nou în orașul Plevnei, în ale căruia împrejurimi, sunt acum două-zeci și cinci de ani, armata eroică română, comandată de Maiestatea Văstră, a luat o parte activă în luptele pentru liberarea noastră și a dovedit o vitejie și un avînt impunător.

Aflându-mă în acest moment solemn dinaintea Maiestății Vostre, îmi aduc fără voie aminte de nenorocitul nostru trecut care a mișcat inima generoasă a mărinimosului Țar liberator, precum și inima Maiestății Vostre. Urmărire acestui fapt sublim a fost liberarea noastră.

Când poporul bulgar suspina de durere și era nevoit să părăsască pământul său propriu, frățescul popor român deschidea granițele sale și ne da azil și sprijin ; iar mai târziu s'a radical cu oștea sa să se lupte pentru a noastră slobozenie.

Guvernul și mărinimosul Suveran al României S'a hotărît și el să coopereze cu armatele rusești și eroii români au sburat iute spre Plevna și Grivița, spre acea Griviță, care astăzi este împodobită cu marea templu, în care se vor păstra pentru vecie scumpele rămășițe ale vitejilor români, picași pe câmpul luptei pentru a noastră liberare !

*Dacă România a avut în secolii trecuți Suverani ca Mihaiu-Vitezul, ca Mircea, ca Ștefan-cel-Mare, ea are în al două-zeciilea vec un Suveran nu mai puțin victorios, și care merită să poarte numele de **Carol cel Mare**. Așa dar, permiteți, Sire, ca aci chiar, în locul unde s'au îndeplinit aceste fapte eroice, să Vă exprim omagiul recunoștinței noastre adânci, strigând :*

Să trăiască Marele Rege și Eroii al României Carol I !

Să trăiască România !

Maiestatea Sa luă loc cu A. S. R. Principele într'o trăsură cu 4 cai, escortat de un escadron de cavalerie din regimentul 2 de lăncieri și urmat de 30 trăsuri cu invitați, spre a merge la capela comemorativă română, ridicată pe locul unde A. S. Principele Carol se afla în timpul bătăliei de la 30 August.

În fața acestei capele o companie din regimentul 4 infanterie Plevenski, al A. S. R. Principelui Moștenitor Boris, având în capul ei pe generalul Botew, comandant al diviziei 6 Bdinaska, a dat onorurile militare. Toți ofițerii garnisonului Plevna salutară pe Maiestatea Sa. Suveranul trecu pe dinaintea frontului trupeii și priimi defilarea companiei de onoare. În acest moment soroarele, care de dimineță rămăsese ascuns, a străbutut negura desă ce acoperea pământul, astfel că s'a putut îmbrățișa totă întinderea câmpului de bătălie.

La intrarea în Capelă, Regele fu priimit de I. P. S. S. Mitropolitul Constantin al Vratzei, îmbrăcat în odăjdii, cu cârjea în stânga și cu crucea în dreapta, înconjurat de un numeros cler, care îi presintă crucea. Într'o piasă, măiastră și entusiastă cuvintare, cu o emoțiune de nedescris, I. P. S. S., reamintind trecutului, știu a exprima cu elocință recunoștința poporului bulgar către binefăcătorii săi și, luând drept martori pe morții de la Plevna, îi evocă prin vorbe, în care vibra un patriotism înfocat și o credință ardețore, conjurând pe cei vii a nu uita nici o dată legăturile indisolubile ce unesc poporul bulgar și cel român.

Iată partea finală a acestei cuvântări mișcătoare, rostită cu lacrimile în ochi, de către înaltul Arhiepăstor, reproducă după *Voința Națională* :

«Sculați-vă din mormintele vóstre, voi cei căduți pentru liberarea unui nenorocit popor oprimat și schingiuit de barbaria asiatică secolii îndelungați, sculați-vă că ială a venit Acela care v'a condus la victorie, a venit să vă aducă prinusul omagiilor Sale pentru bravura și abnegațiunea vóstră.

«Astă-ți când țera nóstră trece prin momente grele, și când Principele nostru prea iubit stă singur, a venit ca să-Î arate calea și să-Î întărească curajul.

«O! brav rege! Bulgaria este o țară mică și neputincioasă, dar recunoștința ei pentru tot ce ai făcut este neșlersă în inimele tuturor».

După ce termină discursul rostit în bulgăresce, Mitropolitul Constantin, salută pe M. Sa în latinesce cu cuvintele extrase din Evanghelie: *Venito in ecclesiam ut adoramus Regem deum*, și după aceea oferi M. Sale o iconă ce purta următoarea inscripție: *Augustissimo Domino D-no Carolo I' Regi Rumenorum Ad benedictionem et salutem aeternum D. D. D. Constantinus Mitropolitans Vraccianensis, Grivitza 30 X 1902*. Acest sf. Prelat de și suferind de o grea bólă, din care pricină de mai multe luni nu mai participa la lucrările Sinodului bulgar, a cerut ca cu orî-ce preț să i se facă onórea d'a presida în persónă serviciul religios ce trebuia să se oficieze în Capela română cu ocazia venirii Regelui Carol, și a exclamat:

— Mai bine să mor de cât să nu vėd pe Regele Carol.

Acéstă cuvintare a produs o adâncă impresiune în asistenți, din cari mulți plăngeau. Mitropolitul invită atunci pe Maiestatea Sa să intre în biserică și începă parastasul pentru odihna sufletelor celor căduți pe câmpul de onóre, citind evanghelia în romănesce. M. S. Regele a sărutat crucea din mâinele mitropolitului și S'a scoborît în cripta unde se găsesc adunate osemintele ostașilor români. Regele, adânc mișcat, a ingenuchiat împreună cu toți asistenți, pe când Mitropolitul citea molirta de deslegare, S'a rugat câte-va momente și a depus pe lângă rămășițele morților o corónă de bronz, avėnd întocmai forma medaliei pentru serviciul militar de 25 ani, artistic lucrată în arsenalul din Bucuresci, și pe care sunt gravate cuvintele:

CAROL I

Regele României

Vitejilor Săi Ostași

1902

Plevna 1877 Grivița

Gorni Etropol, 29 Aug.

Kneja, 5 Sept.

Dolni Etropol 27, 28, 29 Aug.

30—31 Aug.

6 Sept.

7 Oct.

O frumoasă corónă de flori a fost depusă de A. S. R. Principele Bulgariei și alte coróne de consiliul de miniștri bulgar; de Ministrul de rėșboi general Papricof; de colonelul Protopopof și locot.-colonel Leontiew atașați militari ruși în Sofia și Bucuresci, în numele armatei imperiale rusesci, cu inscripția:

«Iubiților noștri camarazi de luptă. Eternă și glorioasă amintire, 1877—30 Octombrie 1902»; de comandantul regimentului 4 infanterie bulgar și de orașul Plevna. Asemenea s'aũ depus corõne de cãtre președintele consiliului de miniștri român și de delegațiunea batalionului 2 «Regina Elisabeta» de vênãtori. Apoĩ Maiestatea Sa, Altețele Lor Regale, Miniștrii, generalii și persoanele din suite aũ semnat într'un registru.

Eșind din Capela romãnã, Suveraniĩ aũ mers cu trãsura spre monumentul rusesc al regimentului Vologda, unde Regele a depus o altã corõnã de bronz, lucratã tot la arsenal, și a fixat'o pe acest monument. Corõna purta inscripția:

CAROL I
Regele Romãniei
Bravilor Ostași Ruși
Morți
Pe câmpul de onõre
de la Plevna
1877—1902

Visitãnd pozițiunile redutelor 1 și 2 de la Grivița, a cãror luare costase viața atãtor soldași viteji, și de unde privirea se întindea pe tot câmpul de bătălie, la drẽpta pãnã la Opanez, iar la stãnga pãnã la Krișin și Muntele-Verde, Maiestatea Sa a explicat celor prezenți operațiunile armatelor aliate, arãtãnd punctele unde s'aũ petrecut acțiunile principale. Acolo chiar în locul unde regimentul 10 de dorobanși și 8 de linie aũ priimit botezul de sãnge în ziua de 30 August 1877, se aflã ridicat de Romãni un monument de piatrã modest în formã de obelisc care põrtã pe o fațã inscripția: *cine luptã vitejesce nemuritor ù rãmãne numele*. El e aședat cu fața spre: *Valea plãngerei*. La piciorle acestui monument M. Sa a depus o a treia corõnã în bronz lucratã în arsenalul din Bucuresci și turnatã din bronzul unui tun luat de la Turci dupã cãdereã Plevnei. Privind la M. Sa care vedit emoționat da explicații asistenților a-supra peripeziilor luptei, unul din caporalii ce representa batalionul 2 de vênãtori, fixãnd pe M. Sa esclamã cu lacrãmile în ochi: *Cãt 'i-o fi inima Lui acum!*

La orele 4, Suveraniĩ, pãrãsind câmpul de bătălie, Se îndreptarã spre orașul Plevna, unde ajunserã la orele 4 $\frac{1}{2}$.

La intrarea în oraș S'aũ oprit sub un splendid arc de triumf ce purta inscripția: *Fii bine venit*. Fetele și femeile din tõte clasele societãții il improșcarã cu o adevãratã plõde de flori când fu sã trecã pe sub arcul de triumf. Primarul presintã pâinea și sarea și pronunțã o alocuțiune în care exprimã recunoșcința bulgarilor cãtre armata romãnã și Șeful ei suprem. Tot-d'odatã remise Maiestãței Sale un document, în care era însemnatã o hotãrire a consiliului municipal arãtãnd cã strada din oraș ce vine de la Grivița põrtã numele de Regele Carol I. Intrãga populațiune, îngrãmãditã pe strãđi, arãta cel mai mare entusiasm; iar casele erau tõte împodobite cu flori, ghirlande de verdetã și covõre.

Regele fu acoperit iarăși cu flori și coróne aruncate în trăsura după ce intră în orași. Șcólele și diferite societăți, cu drapelele lor, erau înșirate pe stradă, făcând ovațiuni entusiaste. Regele și Principele sosiră la casa unde Osman-Pașa fusese priimit după căderea Plevnei de către M. S. Impăratul Alexandru II, A. S. Principele Carol, și A. S. I. Marele Duce Nicolae Nicolaevici și unde i se înapoiaie sabia în fața generalilor ruși și români. În curtea casei, Regele bine-voi a primi Asociațiunea veteranilor bulgari, cari au luat parte la război. Ei depuseră în mâinile Maiestăței Sale o fotografie a membrilor, precum și un document frumos legat, semnat de toți, prin care ruga pe M. S. Regele să priimească preșidenția de onóre a Asociațiunii. În interiorul acestei case istorice s'a servit o gustare, la care luară parte Suveranii, în camera chiar unde se dăduse masa a doua și după căderea Plevnei, când Impăratul Rusiei și Principele României intrară în oraș.

În timpul gustărei, M. S. Regele ținu următorul toast:

«Mulțumesc Alleței Vóstre Regale că Mă-a dat fericita ocașie a revedea im-
«preună cu Voi câmpul de bătălie de la Plevna, unde s'aú decis sorșii război-
«iului din 1877. Am resimțit o profundă emoțiune punând din nou piciorul
«pe acest pământ sfințit, adăpat cu sângele a mii de brați ostași, în capul că-
«rora am fost mândru a Mă afla. Aci am putut aprecia innaltele însușiri mi-
«litare ale armatei rusești, și aci armata Mea a cules întâii săi lauri. Mormin-
«tele cari inconjoră acest oraș sunt semnele vechile ale luptelor sângeróse cari,
«după îndelungate silinșe, au fost încoronate cu isbânda armatelor aliate. S'a
«implinit un pătrar de secol de când ochii lumii întregi erau așintii asupra
«Plevnei, a căreia cadere a fost priimilă cu o vie satisfacere, fără a împedica
«admirațiunea tutulora pentru eroica apărare a lui Osman-Pașa.

«Istoria a înregistrat acuma strălucitele fapte ostășesci, a căroro memorie
«trebuie să rămână cu atât mai mult întipărită în inima popórelor noastre, cu
«cât ele au ajutat Bulgariei a înlemeia un Stat monarhic, României a fãuri
«coróna sa de oșel. Alleța Vóstră Regală, remișându-Mi în persónă, inconjurat
«de brații Săi oficeri, cari s'aú distins pe câmpurile de bătălie, insemnele or-
«dinului Său militar, a bine-voil a Mă asigura, că poporul Său va ține o adu-
«cere aminte recunoscătoare armatei Mele. Grațioșo atențiune și asigurările de
«atunci M'aú mișcat tot atât de adânc ca și priimirea entusiastă și simpatică
«ce Mi-a făcut orașul Plevnei, sunt acum două-șeci și cinci de ani, ca invin-
«gător, precum și astăzi ca amic sincer al Suveranului Bulgariei. Mulțumind
«Alleței Vóstre Regale pentru numeroșele dovești de simțiminte afectuoșe și pen-
«tru priimirea călduróșă, cu care am fost întâmpinat pretutindena în timpul
«acesor zile memorabile pentru Mine, ridic paharul Meú în onóreá armatei
«bulgare, care, cu tóte că este încă tânără, a dat dovești de virtușile sale ostă-
«șesci; dar innainte de tóte beaú în sănătatea Capului suprem al armatei Bul-
«gare, a Alleței Sale Regale Principelui Ferdinand».

Cuvintele Regelui au provocat strigăte nesfârșite de *Ura*, care nu încetară de cât în momentul când A. S. R. Principele Ferdinand, ridicând la rîndul Său paharul, Se exprimă ast-fel:

Sire,

«Simfîmintele cari coprind sufletul Maiestăței Văstre, în aceste locuri memorabile, Imi sunt cunoscute și cu deosebire scumpe. Mă întorc la timpurile de acum 25 de ani și văd dinaintea Mea acea Plevnă istorică, care, în timp de 5 luni, a atras asupra ei atențiunea pasională a națiunii rusești și a celei românesci, a acestor două popoare, ai cărora viteji fii au vărsat aici sângele lor, în numele celui mai mare princip creștin: emanciparea unui popor frate. Văd d'inaintea Mea mărêța figură a Țarului Liberator la Poradim, Bogot și Studena, unde, împărțîșind suferințele soldaților Săi, îi încuraja prin exemplul Său la acte frumoșe de vitejie. Văd d'inaintea Mea zdravenile regiamente rusesci și românesci de sub comanda bine chibzuită a Maiestăței Văstre. Văd d'inaintea Mea acele mari fapte ostășesci, pe cari istoria le inscrie în analele sale cu mândrie. Văd, în sfârșit, d'inaintea Mea armata Maiestăței Văstre, dându-se ca jertfă gloriôsă la Grivița și la Opanez, în locurile aceste istorice, cari vor rămânea vecinic marture a sacrificiilor făcute de poporul românesc, tot-d'auna amic pentru libertatea Bulgariei. Sunt fericit că pot să rostesc Maiestăței Văstre recunoscința poporului Meu aci la Plevna, în însuși locul unde s'a depus cununa biruinței armatelor comandate de Voi cu alăta vrednicie, și să uez ca victoria să însoțescă tot-d'auna armata română. Ridic paharul Meu în sănătatea Maiestăței Văstre, a nobilului Căpitan a glorioșei armate române».

Paharele se ciocniră din nou în mijlocul unui entusiasm, care dovedea că sentimentele exprimate de amîndoi Suveranii găseau un puternic eco în inima tuturilor celor prezenți în acest moment memorabil. M. S. Regele trimise atunci o telegramă Împăratului Rusiei și una la regimentul Său rus Vologda No. 18, la Novograd-Wolinsk, regiment care a fost alătura cu divisia IV română, la luarea Griviței, în ziua de 30 August.

Inainte de a pleca, Regele a înmănat primarului un mare portret al Său în olei, într'un frumos cadru, spre a fi păstrat la primărie, în amintirea acestor două date memorabile 1877—1902.

La orele 6, Regele și Principele părăsiră Plevna în mijlocul ovațiunilor întregii populațiuni. Orașul și gara erau frumos iluminate. Societatea de gimnastică era înșirată pe peronul gării în haîne de sêrbătoare.

Maiestatea Sa trecu d'inaintea frontului, apoi mulțumi primarului și autorităților pentru călduroșă primire ce I s'a făcut și luă ziua bună de la comandantul diviziiei, comandantii de brigadă și de la tot corpul ofițeresc adunat în gară.

Sosirea în Samovit avu loc la orele 7¹/₂. Pe peronul gărei, iluminată cu mult gust, primarul de la Nicopoli, cu o delegațiune a consiliului comunal, primii pe Suverani și-l însoți pe bordul vaporului bulgar «Krum», yachtul A. S. R. Principele Bulgariei, frumos împodobit, unde s'a servit prânzul.

În port se află vaporul român «Orient» și cele-l'alte vase de război, cari însoțiră pe Maiestatea Sa la sosirea Sa în Rusciuk, precum și vaporul bulgar «Alexandru»; toate vasele erau sub podobă mare și frumos iluminate.

În momentul când Regele puse piciorul pe vaporul «Krum», pavilionul regal român s'a ridicat la catarg.

La masa din yachtul princiar luară loc M. S. Regele, A. S. R. Principele Bulgariei, A. S. R. Principele Filip de Saxa-Coburg, primii miniștri Sturdza și Danew, Ministrul Afacerilor streine Brătianu, Miniștrii bulgari de interne Lutzkanof, de justiție Radew, de război general Papricof, general Warthiadi, d-nii: Balabanof, Saligny, Mișu, colonel Averescu, în total 14 persoane. La o altă masă au luat loc toți cei-l'alți invitați.

La orele 9¹/₂, vaporul «Krum» părăsi Samovit și pământul bulgar, pe când musica executa la bord diferite arii.

Timpul era splendid și apele luciaă la lumina lunii. De pe toate bastimentele focuri de artificii scânteiaă din toate părțile, iar orașul Nicopoli cu vechea cetate iluminate, desena cu linii de foc scheletul caselor și monumentelor sale.

Yactul «Krum» acostă la orele 10¹/₂ la debarcaderul de la Turnu-Măgurele. O mulțime enormă de lume acoperea malul frumos împodobit și iluminat. Comandantul corpului II de armată cu toți oficerii garnisonei, autoritățile orașului, senatori și deputați din județ, vice-consulul Turciei și o mulțime de Dămine, cu buchete de flori, așteptaă pe Rege.

Primarul, salutând pe Suverani, pronunță o alocuțiune și felicită pe Maiestatea Sa pentru întorcerea Sa, care s'a făcut tot în același loc unde, cu 25 ani în urmă, a sosit de la Plevna ca învingător.

Maiestatea Sa mulțumi primarului și se îndreptă spre tren, urmat de Al-tețele Lor Regale și de suite, aclamat pe tot parcursul, pe când elevii școlilor și musica cântăă imnul regal.

M. S. Regele Se despărți aci de A. S. R. Principele Bulgariei și de A. S. R. Principele Filip de Saxa-Coburg, pe Cari 'Î reconduse până la yachtul «Krum» și cu cari Se îmbrățișă de mai multe ori în modul cel mai cordial, mulțumind pentru strălucita primire ce a avut în Bulgaria.

Trenul regal părăsi Turnu-Măgurele la orele 11 séra, în mijlocul ovațiunilor frenetice ale populațiunei și sosi la Sinaia a doua și la orele 9¹/₂ dimineța, de unde M. S. Regele Se îndreptă spre Castelul Peleş.

Acolo găsi o telegramă din partea M. S. Impăratului Nicolae al Rusiei, prin care mulțumea în termenii cei mai călduroși pentru salutarea ce 'Î trimise Regele de la Plevna. O altă telegramă aduse mulțumirile respectuoase ale regi-

mentului Vologda No. 18; iar din diferite părți ale țerei Maiestatea Sa priimi urări căldurose.

Ast-fel se termină și acest episod al aniversărilor marelor evenimente ale războiului din 1877—1878. El fu măreț și demn de faptele ce s'a rămintit printr'insul și fu priimit de întreaga populațiune a Țerei cu simpatie și chiar cu entusiasm, căci a adus la îndeplinire o scumpă dorință împărtășită de toți Românii fără deosebire de credințe politice, d'a trăi în cea mai desăvârșită armonie cu toți vecinii lor.

După ce s'a pus cu bine capăt și îndeplinirei acestui act de curtuósie, mai rămânea de îndeplinit încă unul și cel din urmă episod ; pe acesta îl voi descrie în capitolul următor.

28 Noembrie anul 1902.

Cu căderea Plevnei se putea cu drept cuvînt dice că războiul neatîrnăreii a fost terminat, sîrta lui fiind definitiv hotărîtă; cu aniversarea împlinirii a 25 de ani de la acest eveniment, cu drept cuvînt iarăși se putea dice: ciclul serbărilor jubulare s'a încheiat cu desăvîrșire. Precum adevăratul război al neatîrnării s'a terminat prin capitularea lui Osman Pașa care a avut loc la 28 Noembrie 1877, iar tîute cele-l'alte evenimente, de și îndestul de sîngerose și de obositoare, aũ fost numai nisce consecințe inevitale ale acestui eveniment decisiv, și numai ultimele convulsii ale unui muribund; tot asemenea și în ziua de 28 Noembrie din 1902 fu ultima episodă a serbătoririi jubilară, ultimul inel al lanțului de amintiri ale nenumăratelor episoade din care s'a format acest memorabil război. Acastă zi de 28 Noembrie, fiind aniversarea evenimentului cel mai însemnat din întregul război, M. S. și guvernul s'eu, s'a hotărît ca să nu lase să fie dată uitării, cum a fost aniversarea botezului de sînge, a primului succes dobîndit de armata română pe câmpul de onore după atâtea secole, a zilei de 30 August, ci să 'l serbeze fără multă pompă și fără de cheltueli, dar într'un mod mai deosebit, mai demonstrativ și mai potrivit cu însemnătatea sa de cât cele-l'alte aniversări.

Fiind-că ziua de 28 Noembrie e o zi în care numai oștenii aũ jucat tîute rolurile și numai faptele lor aũ dat zilei însemnătatea

ce are, M. Sa și guvernul său s'a hotărît ca serbarea să fie numai ostășească, în care numai oștenii să jöce tóte rolurile și să împodobescă serbarea printr'o defilare pe dinaintea M. Sale ale mai multor detașamente de trupe din garnisóna Capitalei. Asemenea, ea, fiind o ȃi de doliu pentru țéră și pentru multe familii, din caúsă că într'insa mulți fil, frați, soți și părinți au găsit o mörte gloriósă, dar într'ace-lași timp durerósă, s'a hotărît ca într'acea ȃi să se officieze un serviciu funebru, în care înnaltul cler să înnalțe către cer rugi fierbinți pentru odihna sufletelor tuturor celor căduți pe câmpiile de luptă în tot decursul acestui crunt răsboi. Au hotărît însă ca ambele aceste episoade să nu întrécă proporțiunile serbărilor ce avusese loc în toți anii într'acea ȃi de la 1878 și pân'acum. Numai o mică deosebire s'a adoptat și anume aceia ca Te-deumul și pomenirea să nu se mai facă la biserica din Dealu Spirei, ci la Sf. George Noú din centrul capitalei, iar defilarea armatei să se facă pe dinaintea acestei biserici unde spațiu e mai larg și mai răsfatat.

Iată în câte-va cuvinte cum s'a serbat acéstă ȃi, în prezența unui public fórte numeros, adunat în jurul bisericii și pe trotóarele stradelor vecine, cu tot gerul cel cumplit ce domnea și cu tótă zăpada cea mare ce acoperea pămîntul. Dăm cuvîntul *Voinței Naționale* după colónele căreia reproduc cele ce urméză:

A 25-a aniversare a strălucitei victorii de la Plevna s'a anunțat astă-ȃi la orele 7 dimineța, prin 21 de lovituri trase de la Arsenalul armatei, la intervale de câte 5 minute.

La orele 10 $\frac{1}{2}$ dimineța, detașamente din toate trupele din Capitală au fost aședate pe stradele I. C. Brătianu, Lipscani, și piața sf. Gheorghe.

Musicile regimentelor Mihaiú-Vitézu No. 6, 4 Ilfov 21 și 1 de geniú, au luat loc în piața sf. Gheorghe, iar drapelele cu gradele lor au fost aședate în curte pe ambele trotuare de la intrarea bisericii.

În acest timp s'a officiat în biserica sf. Gheorghe de către P. S. S. Arhiereul Nifon, vicarul sf. Mitropolii, înconjurat de înnaltul cler, un parastas pentru odihna sufletelor soldașilor căduți pe câmpiile Bulgariei. La acest parastas au asistat D-l C. F. Robescu, primarul Capitalei, și mai mulți ofițeri superiori.

M. S. Regele și A. S. R. Pr. Moștenitor au plecat de la Palat la orele 10 și 45, parcurgënd calea Victoriei, bulevardul Academiei și strada I. C. Brătianu.

La pórtă bisericii sf. Gheorghe, Soveranul a fost întâmpinat de D-l Dim. Sturdza, președintele consiliului și Ministru de Răsboiú; D-l Ion I. C. Brătianu,

Ministru al afacerilor străine; D-l Em. Costinescu, Ministru de finanțe, și D-l V. Lascar, Ministru de interne;

Casa militară a M. S. Regelui: D-l general Wartiade, șeful casei militare; D-l colonel Priboianu, mareșalul Palatului; D-l general Robescu, maestru de ceremonii al Curții Princiare; D-nii coloneli Georgescu, Gratzowski, Mavrocordat, Antonescu, aghiotanți, și maior Aurel Demetrescu, ofițer de ordonanță, ai M. S. Regelui;

D-nii generali: Arion, Brătianu, Tătărăscu, Carcalețeanu, Coandă, Anghelescu, medic general Dianu, medic general Vercescu;

D-nii generali în rezervă: Budișteanu, Pilat, Fotiho, Salmen, Herct, Oprescu Bengescu, Algiu, Eustațiu.

D-nii coloneli: Averescu, Remus Boteanu, Papadat, Zahareanu, Romulus Boteanu, Costescu, M. Boteanu, Iannescu, Năsturel, Hiot, Bogdan, Boerescu, T. Gheorghiu, Zotu, Căpitanovici, Serghiescu, colonel medic Papilian, locot. colonel Vălvoreanu, Parteni, Popovici, Gărdescu;

D-nii coloneli în rezervă: Fălcoianu, dr. Șerbănescu, T. Văcărescu;

D-nii coloneli Leontief, atașat militar rus; maior Rozwadowski, atașat militar austriac; maior Pellarin, atașat militar la legațiunea Franței; căpitan Mutius, atașat militar la legațiunea Germaniei;

D-nii maiori: Cioranu, Teodorescu, Balmez, Christescu, Ilescu, Marinescu, Șoltși, Cocorăscu, Racoviță, Chirovici, și mai mulți alți ofițeri superiori și inferiori, din activitate și rezervă.

Suveranul și A. S. Principele Ferdinand urmați de D-nii Miniștri, de D-nii ofițeri generali și superiori, a mers pe jos până la ușa bisericei, unde P. S. S. Arhiepiscopul Nifon a prezentat Evanghelia și Crucea, pe care Majestatea Sa și A. S. Regală le-au sărutat și apoi și-au luat loc în strane. După aceea a intrat în biserică toate drapelurile regimentelor cu gardurile lor.

La orele 11 s'a început Tedeumul oficiat de P. S. S. Arhiepiscopul Nifon, asistat de cler.

Corul bisericei a intonat diferite cântări obicnuite și a terminat cu: «Trăiască Regele nostru, întru mulți ani»!

După terminarea serviciului divin, M. S. Regele a eșit pe piața sf. Gheorghe, în sunetul Imnului Regal, cântat de muzici, spre a primi revista trupelor. Aci mai întâiu a făcut cerc, întreținându-Se cu afabilitatea Sa cunoscută, cu Exc. Sa D-l de Giers, Ministrul Rusiei, cu mai mulți ofițeri generali și superiori din activitate și rezervă.

Apoi Suveranul având la dreapta pe A. S. R. Principele Moștenitor și la stânga pe D-l general Arion, comandantul corpului II de armată, a priimit defilarea trupelor, în ordinea următoare:

Școala militară de infanterie și cavalerie.

Școala militară de artilerie și geniu.

Elevii institutului medico-militar.

- O companie din batalionul 7 vânători.
- O companie din batalionul 8 vânători.
- O companie din regimentul 6 Mihaiu-Vitėzu.
- O companie din regimentul 4 Ilfov No. 21.
- O companie din regimentul 1 geniū.
- Un pluton din compania jandarmilor pedestri.
- O baterie din regimentul 2 artilerie.
- O baterie din regimentul 10 artilerie.
- Un escadron din regimentul 1 roşiori.
- Un escadron din regimentul 3 cālăraşi.
- Un escadron din divisionul de jandarmi.
- Un pluton din escadronul 2 de tren.

În tot timpul defilărei, cele trei muzici militare întrunite, au executat marşuri înviorătoare.

Trupele în paradă au fost comandate după cum urmează:

Infanteria de D-1 colonel Gheorghiu Teodor, comandantul regimentului 4 Ilfov No. 21.

Artileria de D-1 maior Basarabescu Ioan, din regimentul 10 Artilerie.

Cavaleria de D-1 maior Baranga Constantin, din regimentul 1 roşiori.

Întreaga paradă a fost comandată de D-1 general Tătărăscu Nicolae, comandantul diviziei a 4-a de infanterie.

Parada s'a terminat la orele 12.

M. S. Regele și A. S. Regală și-au luat diua bună de la cei prezenți și s'au urcat în sanie mergând la Palat, prin strada Lipscani și calea Victoriei, în urale trupelor.

Numerosul public care staționa în piața sf. Gheorghe, pe strada Lipscani și calea Victoriei, pe unde a parcurs cortegiul regal, saluta cu mult respect pe Augustul nostru Suveran.

Într'acea di des de dimințeță tôte stradele principale ale Capitalei au fost frumos pavoasate de către particulari, și în decursul întregii di, de și a fost di de lucrătore, o di de Joi, totuși a fost o animație forte mare pe strade, și un mare număr de persoane a mers la palat de s'au înscris în registrele M. L. puse din nainte de amiazi până sera târziu la dispoziția publicului în vestibulul Palatului regal. Fiind deschise Corpurile legiuitoare și în discuțiune răspunsul la mesagiul Tronului, Camera ținu într'acea di ședința. Într'acea di, de îndată ce se deschise ședința, D-1 M. Ferechide președintele Camerei luă cuvintul și după banca sa de deputat ținu o frumoasă cuvintare prin care amintea însemnătatea și im-

portanța acelei zile memorabile, a cărei aniversară se serbătorea într'acea zi. După câte-va cuvinte de introducere prin care aducea omagiul meritat armatei române care ne-a câștigat toate bunurile de care ne bucurăm, D-sa spuse că, fiind Ministru al țerei la Paris, s'a convins că ómenii de meserie militară din Francia, ómenii de valóre ca generalul Lecomte, aprețiau într'un mod extraordinar de favorabil calitățile militare ale ostenilor români și vorbeau cu admirațiune și cu respect despre faptele armatei noastre, care pe câmpul de bătăe a dovedit lumii că era o adevărată armată demnă de stimă și de respect.

După aceia conchise cam în modul următor: «În șianțurile Plevnei jumătate în apă, sub glónțele și ghiulelele vrăjmașului, lunii de zile soldatul nostru a rămas neclintit, sacrificându-și fără glorie chiar viața lui; jertfa existenței lui pentru ideia măreață ce o avea înaintea: *Gloria și neatárnarea patriei lui!*.....

Pentru a aminti generațiilor viitoare atâta abnegațiune, atâtea sacrificii..... cred că este bine ca din excedentul dobândit o sumă să fie afectată pentru a se ridica un monument în amintirea răsboiului independenței și în onórea armatei,... care va aduce aminte tuturor eroismul armatei pe câmpiele Bulgariei, eroismul și gloria strălucită a ilustrului ei Șef!... el va mai spune generațiilor viitoare în ce mod se câștigă și se asigură independența țerei; el va fi un îndemn și exemplu pentru generațiile viitoare ca să aibă săpat adânc în inimă, că fie-care este dator să dea tot și chiar jertfa vieței lui pentru apărarea patriei».

După ce termină printr'aceste cuvinte discursul său, D-I Phe-rechide citi următorul proiect de lege:

«Se va ridica în capitală un monument în amintirea răsboiului Independenței și în onórea armatei.

«Din excedentul constatat al exercițiului 1901—1902, o sumă de lei 500,000 este afectată la acéstă lucrare».

Acest proiect precum și cuvintele rostite de propuitor, fură priimate de întréga adunare cu salve de aplause, și imediat proiectul fu trimis la secțiunii care 'l adoptară pe dată și alese ca rapotor pe D-I B. M. Misir, care 'l citi raportul în aceeași ședință. Curând

**M. S. Regele Carol I al României
în anul 1902.**

după aceea el fu adoptat în unanimitate și fără discuțiune, după ce D-l Prim-Ministru D. Sturdza declară că guvernul se asociază din inimă la grandioasa manifestație a Adunărei, care pune sigiliul cel mare pe un act mare. El fu votat cu aceeași căldură și unanimitate și de Senat și în scurt timp fu transformat în lege.

În séra zilei de 28 Noembre la ora șapte a avut loc la Palat un prânz de gală dat în onórea armatei, la care au luat parte D-l Prim-Ministru și Ministru de război, toți D-nii oficeri, generali și superiori, care au luat parte la luptele din timpul războiului neatârării, casa militară a M. S. și oficerii generali și superiori din garnisóna Capitalei. La ora 6³/₄ M. L. Regele și Regina și A. L. Pr. Ferdinand și Maria au intrat în sala de serbări din naintea sălei tronului, unde s'a întreținut în decurs de 15 minute cu persoanele prezente; după aceea s'au scoborât jos pe scara de onóre, au intrat în marea sală de mâncare, au luat loc la masa de mare aparat pregătită în mijlocul sălii și a început prânzul. La sfârșitul mesei M. Sa Regele s'a ridicat în picioare și cu o voce sonoră și puternică dar emoționată a rostit următoarea cuvîntare, al cărei conținut era impunător prin sentimentele ce exprima:

«Cu viue mulțumire Am întrunit astă-zi împrejurul Meu pe vechii Mei tovarăși de luptă ca să serbăm împreună a 25-a aniversare a luării Plevnei.

«N'am putut da o sfințire mai înălțătoare gloriosei aniversări a războiului, de cât ducându-mă însumi pe câmpul de bătălie, spre a depune, ca semn de vecinică recunoștință, cunune pe mormintele acelor cari au căzut în lupte.

«Adânc mișcat, am stat în fața osemintelor bravilor noștri oșteni, cari odihnesc acum departe de vetrele lor, în pământ străin; încă Mi s'a pătruns în inima când Mitropolitul din Vrața, în frumoasa sa cuvîntare, a exclamat arătând spre câmpul de luptă: «Sculați-vă din mormintele voștre, Regele vostru a venit să vă mulțumescă pentru vitejia voastră». Da! Am mers la Grivița spre a Mă închina, cu dragoste și venerație, înaintea acelor vrednici fii ai țării, cari și-au jertfit viața pentru neatârarea României.

«Un sferit de véc a trecut de atunci și faptele războinice sînt încă viui în mintea noastră; însă mai viue trebuie să rămână în sufletul nostru amintirea eroilor, cari au scris cu singele lor cea mai frumoasă pagină a istoriei noastre naționale.

«Serbând astă-zi cu recunoștință a două-zeci și cincea aniversare a intrărei triumfale a armatelor aliate ruso-române la Plevna, gîndesc la toți acei

«cari, sub ordinele Mele, au condus trupele la isbandă. În amintirea acelor
«cari nu mai sunt, și urând viață lungă celor cari trăesc, ridic paharul Meu».

Ultimele cuvinte ale Suveranului au fost acoperite prin îndelungate și entusiaste ovațiuni.

D-l general de divizie în rezervă G. Angelescu, în numele camaraziilor săi de arme, a închinat M. S. Regelui următorul toast:

Sire,

Astăzi serbăm a douăzeci și cincea aniversare a căderii Plevnei, punctul cel mai important strategic din campania româno-ruso-turcă din Bulgaria din anul 1877—1878, căderea căreia a și determinat succesul campaniei.

Sunt douăzeci și cinci de ani, Sire, de când sub înțeleptă Văstră conducere, ca Cap suprem al armatelor aliate ruso-române, ce au operat la Plevna, oștea română, sub impulsia Văstră, a reinviat gloria străbună, a redeșteptat vitejia oștaşului român în apărarea Patriei și a Tronului.

Ca cel mai vechiu în grad dintre frații de arme aci prezenți, cari au avut fericirea sub comanda Maiestății Văstre să lupte pentru recucerirea independenței României, permiteți-mi să Vă adresez câte-va cuvinte din parlea oștei:

Ca un trimis al Provedinței V' a fost dat, Sire, să redeșteptați la viață întreg nămul românesc ce zăcea de secol în uitare, sub împilarea străinilor ce-l înconjurase.

Prin actele Văstre mărețe, săvârșite în scurt timp, Dinastia Hohenzollern și destinele întreg nămului românesc sunt indisolubil legate pentru vecie, și istoria Vă va denumi cu drept cuvânt Carol-Cel-Mare, stăua mântuitoare a României.

Așa fiind, permiteți-mi, Sire, ca, în numele oștei, să Vă exprim simțimintele sale de iubire și adânc devotament ce Vă pōrtă, și asigurându-Vă că toți oștenii vor purta viue în sufletele lor imaginea cuvintelor Onōre și Patrie înscrise pe drapele, și vor ști și pe viitor să apere cu vitejie Patria și Augustul Tron ce l'ași edificat Înșivō; rugăm pe Cel A-Tot-Putinte a Vă acorda viață lungă ca să domniți încă mult timp pentru propășirea României și Vă urăm să trăiți Maiestate, să trăiască Maiestatea Sa Regina, trăiască Altefa Sa Regală Principele Moștenitor, trăiască Altefa Sa Regală Principesa Maria, trăiască scumpele odrasle Principele Carol și Principele Elisabeta și Maria!

După prânz, Maiestățile Lor au făcut din nou cerc până la orele 9 fără un sfert, când S'au retras în apartamentele Lor. Săra n'a fost iluminată, serbarea ne fiind oficială și de mare aparat; dar lumea a circulat pe strade până la o oră înaintată.

La orele 9, M. S. Regele, împreună cu Altețele Lor Regale Principele Ferdinand și Principesa Maria, au mers la Teatru Național pentru a onora cu pre-

sența Lor reprezentația de gală dată cu prilegiul aniversării acelei zile. Cu aceea ocazie s'a jucat piesa patriotică intitulată «Peneș Curcanul» de D-nii Leonescu și Dușescu Dușu, în prezența unui public ales și numeros.

La intrare Suveranul a fost priimit de către miniștri, de către D-nii generali, precum și de soțiile Domniilor lor.

Când Majestatea Sa a apărut în loja regală, întréga asistență, în picioare, I-au făcut ovațiuni, în care timp musica a intonat imnul național.

Imediat s'a început spectacolul, care represinta un episod din Campania 1877—1878.

La orele 11 jum. după terminarea represintației, Majestatea Sa S'a reintors la Palat.

În timpul zilei Majestatea Sa a priimit numeroase telegrame de felicitare din țară și din străinătate.

Ast-fel s'a serbat această zi epocală de la care innainte a început pentru România o eră nouă, eră de muncă și de cumpănire pentru aședarea pe temelii largi și puternice a noului edificiu al Statului român, deslegat și de ultimele vestigii de atárnare, și pentru întărirea și înflorirea Regatului României, eșit din acele lupte în care s'a făurit coróna de oțel a primului Rege român. Această serbare a fost simplă, fără mare pompă și fără aparat; ea a fost sərbătorită ca o aniversare militară, căci armatei se cuvine ađi onórea cea de căpetenie, ca una ce a jucat primul și unicul rol. Cu tóte acestea ea a fost privită de mulțime cu respect și dragoste, căci poporul român își iubesc armata sa.

Răspunsul D-lui Colonel Averescu la insultele Generalului rus Parensoff.

În ziua de 28 Noembrie s'a schimbat depeși de felicitări călduróse între M. S. Regele și Țarul Nicolae II-lea al Rusiei, Marele Duce Sergiú, Generalul Dragomirof și alți oficiali generali ruși încă în viață, care au luat parte la luarea Plevnei în capul armatei rusesce; s'a mai schimbat asemenea depeși și cu A. S. R. Pr. Ferdinand al Bulgariei, cu Ministru de războiú bulgăresc Papricov și cu Primarul Plevnei, care i au trimis călduróse manifestări de recunoscință pentru partea glorióasă ce M. Sa și armata Sa au luat la liberarea lor de sub jugul turcesc. De pretutinden i au venit cuvinte calde și elogióse, recunoscință bine meritată și expresiuni de admirațiune pentru brava armată română, care în timpul întregului războiú s'a întrecut cu armata rusescă pentru a smulge din mâinile inamicilor victoria, a înfrânge pe dușmanii lor seculari și a cuceri odată cu independența lor, desrobirea creștinilor ce gemeau în lanțurile robiei. Cu toate acestea s'a găsit și o notă discordantă.

Nemulțumit cu faptul că istoricii ruși, în descrierea peripețiilor războielor de la 1877—78, nu fac nici o pomenelă de faptele ostășesci săvârșite de armata română și de concursul ce ea a dat ar-

matei rusești, ca și cum nici n'ar fi existat o cooperațiune, nemulțumit cu faptul măhnitor pentru noi că generalul Kuropatkin, actualul ministru de resbel al imperiului rusec, în scrierea sa privitoare la război, a găsit de cuviință să critice cu cea din urmă asprime, precum am văzut la finele vol. II al acestei scrieri, nu numai participarea armatei române care era atât de necesară Rușilor după al doilea desastru de la Plevna, ci chiar încredințarea comandei armatei ruso-română de către Împăratul Alexandru II Regelui Carol I Domnul României, nemulțumit fiind nici cu criticele severe și nemeritate ce acest general a găsit de cuviință să facă tuturor faptelor de arme săvârșite de Români, generalul Petru Dimitrievici Parensoff ofițer de elită, tiner și instruit, a găsit de cuviință să semene cu unii din generalii bătrâni crescuți în școala cea veche și să salute apropierea zilei de 28 Noembrie printr'un articol răutăcios, nedrept și defăimător pentru armata română intitulat: „*Episodul bătăliei a treia de la Plevna, luarea redutei Grivița*“, pe care l'a publicat în mai multe numere din ziarul *Invalidul rus*, și a nume: în cel cu No. 235 din 30 Octombrie, No. 236 din 31 Octombrie și No. 237 din 1 Noembrie 1902.

Printr'acel articol D-sa se silește a justifica conduita brigadei 1-a din div. 5 rusă pusă sub comanda generalului Radianoff, care în ziua de 30 August, spre a se conforma ordinelor primite, trebuia să atace reduta Grivița No. 1 despre sud-vest, pe când Românii o atacău despre nord și est. El primise ordin să pornescă spre obiectivul atacului punct la 3 ore d. a. ca să se întâlnească cu colonele române de asalt în șanțul redutei într'același timp; cu toate acestea a pornit spre atac la 5¹/₂ d. a. după o odihnă de două ore și jumătate la adăpostul delului ce l' despărțea de redută și după ce Românii deja o atacase de trei ori, de trei ori fusese respinși, suferise pierderi foarte simțitoare și se prepara să dea al patrulea atac. Contrariu părerei generalului Kuropatkin care critică cu cea mai mare asprime această întârziere și această abatere de la instrucțiunile primite, Generalul Parensoff se silește a argumenta că colegul D-sale a fost absolut în regulă, că atacurile române au fost date în modul cel mai de plins posibil, că reduta Gri-

vița No. 1 a fost luată numai de acea brigadă, că împreună cu ea a intrat în redută și câte-va trupe române, nu spune câte, și că armata română într'acea zi a fost mai mult o încurcătură de cât un ajutor pentru Ruși; această afirmație negreșit fără a fi însoțită de lămuriri în privința forțelor militare cu care comandantul suprem al armatei rusesci, în lipsă de Români, ar fi acoperit spațiul de loc dintre Bucova și Grivița ocupat de trupele române.

La acest articol pe atât de nedrept și de părtinitor pe cât era de calomnios, a răspuns cu cunoscuta D-sale competență D-l Colonel de Stat Major Al. Averescu printr'un articol intitulat: „*O singulară coincidență*“, publicat în *Revista armatei* din luna Noembrie anul 1902. Printr'acest articol din care spicuim pe întâmplare câte-va argumente și explicații, D-sa mai întâiu spune că, greșelile ce ar fi făcut armata română, dacă greșeli ar fi fost, ar fi putut să fie de orî-cine scusabile pentru că atunci pentru prima oară, după aproape două secole de inacțiune armata română se mai înfățișa înaintea inamicului pe un câmp de război ; tot atât de scusabile ar fi putut să fie și laudele pôte exagerate aduse atât de Români cât și de străini bravurei ce au desfășurat trupele noastre în zilele de 27 și 30 August. E prea firăscă această mândrie din partea unei armate tinere, în stare de formațiune, care înfruntă pentru prima oară focul și care cu toate acestea culege lauri...; tot asemenea este foarte naturală șiiovoiala, nesiguranța și chiar óre-carî mici erori de tactică până să se deprindă cu focul... Trupele române, neîncercate, necunoscând încă bine, nici chiar focul din manevre, au trecut Dunărea, pe când pe drépta ei domnea o depri-mare morală, explicabilă, dar nu mai puțin reală; și în ast-fel de condițiuni, ele au dat piept bărbătesce cu inamicii în zilele de 27 și de 30 August.....

Meritul acestor atacuri, date de tinerile trupe române, nu pôte fi apreciat în justa lui valóre, de cât dacă se ține socotélă de starea morală, ce domnea în a doua jumătate a lui Iulie 1877, pe întregul teatru de operațiune, începând de la marele cuartier general român și până la garda podului de peste Dunăre..., iar laurii cu care tinera armată română și-a împodobit drapelele, la urî

câștigați, orî-ce s'ar dice, prin sângele bravilor săi, nu aș putut, nici să micșoreze nici să întunece pe cei ce reveneau aliatei sale mai puternice și mai încercate..... Este foarte natural dar ca o armată tânără și în stare de formațiune, care înfruntă pentru prima oră focul, de a acoperi fie-care isbîndă a sa cu o strălucire mai mare, de a lega o legendă de fie-care episod;... e asemenea natural, pentru orî-cine va judeca imparțial, sentimentul orî-cărui ostaș, de a fi gelos de gloria armatei sale și de a fi doritor să-î mărească strălucirea cât mai mult».

În ceia-ce privesce revendicările ce generalul Parensoff face în favoarea meritelor armatei rusești, și în ceia-ce privesce silințele ce D-sa își dă d'a micșora și chiar d'a tăgădui meritele armatei române, D-sa adaogă :

«Orî-cine va judeca imparțial, va găsi naturală și explicabilă dorința autorului, (a generalului Parensoff), de a căuta să spulbere tot ceia-ce a putut atinge purtarea trupelor rusești în episodul examinat. Nu tot așa de ușor se poate conveni însă, că drumul cel mai bun în acest sens, este acela de a căuta propria strălucire, aruncând umbră asupra celor-l'alți. Este o tactică și acésta, dar prin ea nu se ajunge, chiar în cazul cel mai fericit, de cât la un rezultat relativ; nici o dată absolut. Ceva mai mult, dacă umbra aruncată este efemeră, sau artificial înjghebată, apoi atunei cea mai mică suflare o împrăscie și cu dînsa se va împrăscia și strălucirea atât de dorită.

«Nu probând, că armata română n'a făcut lucru mare, sau că s'a distins mai puțin de cât s'a dis, va cresce gloria bătrânei armate ruse, a cărei reputațiune ca bravură, ar mai putea să fie de stabilit pôte, numai pentru acei ce aș foiletat istoria ca diletanți. Gloria ce s'a atribuit armatei române de tótă lumea imparțială, în urma zilelor de 27 și 30 August, este bine meritată, și ea este bine distinctă de cea a armatei rusești. Fie cu sufletul în linisce autorul *Episodului*; strălucirea acestei glorii, orî-cât de mare ar fi ea, nu va putea nici o dată aduce umbră celeia a bătrânelor regimente alături cu care am luptat frățește. Acésta nu aș dorit-o vre o dată luptătorii noștri de la Grivița, și nici nu le-ar conveni.

Nu cred să existe un singur soldat român, care să nu considere ca umilință d'a se făli cu bravura altuia.

«Cu totul printr'o altă prismă sunt privite lucrurile de autorul *Episodului*. D-sa nu se mulțumesc numai cu partea explicabilă și lăudabilă, de a răsturna ceia-ce s'a putut spune în scrierile române sau streine în defavoarea diviției a V-a ruse, dar mai găsesce bun să arunce în același timp, și un vël des asupra purtărei trupei române. Acolo unde eram deprinși, de un sfert de secol, și împreună cu noi, pot dice și întréga lume militară, a vedea o isbândă, autorul are talentul să descopere... un exemplu cum greș s'ar găsi în istorie de o mai fără isbândă întrebuintăre a forțelor. «Cum! a exclamat, probabil D-sa, 30000 ómenî cu 118 tunuri în contra 5000 și 15 tunuri (cifrele autorului), și mai póte fi vorba de isbândă?! Nu aici e rătăcire. Adevêrul trebuie restabilit... și cu tóte acestea ar fi putut vedea că la 18 Iulie cu aceleași raporturi numerice între atac și apărare (de o parte 20 bataliône cu 188 tunuri, iar de alta 1500 ómenî cu 4 tunuri), și absolut pe același teren, nu s'a putut obține nici ceia-ce s'a obținut la 30 August».

După aceia D-I Averescu, ia binișor la refect pe autorul invidios, își bate joc în mod ironic de ciudata coincidență și brodelă care l'a făcut se scrie atâta de veninos chiar în momentul în care M. S. Regele nostru depunea o corónă de laurî însoțiți de o lacrămă piósă la piciórele monumentului rusesc sub care dăceau osămintele soldaților Ruși căduți acolo în ziua de 30 August alături de cei Români, și refutéză în mod victorios tóte argumentările generalului Parensoff; apoi adaogă: «Este cunoscut faptul că la 30 August, una din cauzele neisbutirei primului atac, a fost, că în loc de o redută, cum se credea, trupele s'aũ isbit cu douê redute. Unele scrieri române aũ făcut pârtaș la acéstă greșelă și pe statul major rus, de óre-ce prin recunóscerile precedente ale acestuia, resultă existența unei singure redute.

«Autorul *Episodului* se ridică în contra acestui lucru spuid în o notă, că în decurs de o lună și jumătate, cât a trecut de la aceste recunósceri și până la a treia bătălie, puteau să reiasă în jurul Plevnei și mai multe lucrări, nu o singură nouă redută. În-

contestabil așa este: într'un interval atât de lung puteau să aibă loc multe schimbări. Puteau..... dar în realitate nu s'a întâmplat așa; lucrurile au rămas neschimbate. Ambele redute Grivița No. 1 și No. 2 existaū deja de la 18 Iulie întocmai ca la 30 August. Cel puțin așa o afirmă relațiunea turcă a lui Musafier Pașa, pag. 30 și planul No. 4. (Front nord est: două redute pătrate în partea despre Grivița cu 4 tunuri și două bataliōne) ¹).

Singura lucrare răsărită în această parte, a fost redanul luat de regimentul 13 dorobanți în ziua de 27 August. Prin urmare, recunoscerea în vederea ambelor bătălii a doua și a treia n'au nimic a-și invidia una alteia, cu deosebire numai că cea din urmă, era natural să fi fost mult sugestionată de cea care a precedat'o. Așa pare cel puțin. Autorul însuși, oprindu-se într'un punct, asupra destinării regimentului Arhangelgorod, la acest atac, dice că măsura era nemerită, căci ómenii cunoseau terenul, din timpul bătăliei precedente. Mai este ceva de adăogat ?

«Într'o altă parte ocupându-se de modul cum și-a întrebuintat brigada 1-a a Div. V-a timpul, autorul ajunge, prin o logică absolut particulară, la conclusiunea că ordinul de luptă prevedea *începerea*, iar nu *executarea* atacului la ora 3, și de aceea crede D-sa, că dacă se voia ca bataliōnele numitei brigade să intre în luptă, odată cu acelea ale Div. IV române, ar fi trebuit să i se dea ordin să începă atacul cu 2¹/₂ ore mai din vreme. Fiind-că D-sa, după cum spune, a avut onórea să lupte într'acea și cu Scobeleff, pe munții verđi, și cum ordinul de luptă a fost general, și deci era același pentru întréga armată, ar fi fost interesant, dacă în articolul D-sale ar fi spus, cam la ce oră s'a început executarea *atacurilor* pe frontul de la sud?»

După ce reproduce o anecdotă ofensátore sentimentelor nóstre de umanitate față de răniții noștri; după ce afirmă că nisee soldați din corpul al IX-lea de armată rusă, au fost siliți, împinși de milă, să ridice cu expunerea vieții lor mai mulți răniți români pă-

1) Veđi «*Defense de Plevna*», d'après les documents officiels et privés réunis sous la direction du Muehir Ghazi-Osman Pacha par le general de division Mouzaffer Pașa, pag. 30.

răsiți de ai lor pe câmpul de luptă în grósnică Vale a plângerei, și îi aũ transportat în ambulantele rusesci; și după ce tăgăduesc în mod hotărîtor un adevăr de toți mărturisit, că ostașii noștri și-aũ strîns rănii și morții de pe câmpul de răsboiũ, pe cît a fost omenesc prin putință, cu primejduirea vieții lor, fapte dovedite și prin note oficiale, căci mulți sanitari români aũ fost uciși pe cînd își strîngeaũ rănii, fapt tăgăduit de generalul Parensoff, D-I colonel Averescu ca conclușiune țice:

«Operațiunile armatelor aliate din jurul Plevnei sunt fără nici o îndoială, de un interes cu atît mai mare cu cît epoca ce traversăm, cu drept cuvînt, pôte fi numită a alianțelor. Din studiul adîncit al acelor operațiuni, fie îmbrățișate în întregul lor, fie considerînd separat diferitele episoade, se pot deduce învățăminte prețioase, cu privire la neajunsurile de tot felul ce nasc nelipsit din contactul a două armate, de naționalități deosebite, și reunite sub același comandament. Ar fi o utopie a pretinde că la ast-fel de armate lucrurile pot să se petrecă în mod normal în tótă activitatea lor, începînd cu organizarea și funcționarea comandamentului, și mergînd pînă la acțiunea unei patrule, compuse cu soldați din ambele naționalități.

«Dificultăți mari sunt de învîns, căci considerațiunile, de multe ori de naturi deosebite, une-ori chiar opuse, trebuiesc avute în vedere, împăcate chiar. Dar orî-cît de folositoare ar fi în principii ast-fel de studii, asupra ultimului răsboiũ Ruso-Româno-Turc, pentru moment, nu pot fi, cel puțin din partea beligeranților, de cît premature.....

«Încercările în scop explicit sau sub înțeles de a micșora meritul uneia din părți sub orî-ce formă ar apare ele, sunt cu atît mai neexplicabile, cu cît, după un sfert de secol de la răsboiũ, spiritele aũ putut să ajungă deja la acel grad de linisce, pentru ca să vadă, că ceea-ce se spune în detrimentul unei părți, se resfringe asupra cauzei comune.

«Credem a fi mult mai profitabile și pentru gloria în comun cîștigată, și pentru aceia a fie-cărei din părți, orî-ce tendință de a întări tot mai mult, în loc de a sdruncina sau slăbi, ceea-ce s'a

consfințit sub focul omorător. Primul exemplu în acest sens a fost dat sub impresiunea faptelor chiar, de generalismul armatelor din Bulgaria, Marele Duce Nicolae, în scrisoarea adresată la 12/27 Decembrie 1877, M. S. Domnitorului, și în care găsim următoarele rînduri :

«Strălucitele isbânđi obținute la Plevna sunt datorite în mare parte cooperațiunii vitezei armate române, precum și impulsivității ce trupele aliate priimeau de la Comandantul lor imediat, a cărui activitate, vitejie și devotament la datoria sa de oștean, ele le admira și le imita. Am o deosebită plăcere a exprima A. V. aceste simțiminte, și în același timp satisfacțiunea sinceră ce am resimțit vedînd frăția de arme între trupele rusești și cele române, stabilind nouă legături între ambele popoare»....

«Ast-fel înțelegea și simțea lucrurile generalismul rus, a doua zi după victoria memorabilă prin care armatele aliate au înscris prin bravura lor comună, o pagină neperitoare în istoria războielor. Tot ast-fel le-a înțeles și simțit pozitiv în fundul inimei sale și generalul Dragomiroff, când a rostit acum patru ani, în prezența M. S. Regelui, acele frumoase cuvinte care au fost atât de admirate și pe care le reproduc mai jos» : „*Fac urări ca frăția armelor noastre care a fost întărită la Plevna prin sânge, să urmeze pentru tot-d'auna, fiind-că ceea-ce a fost consfințit prin sânge, este bine consfințit și solid consfințit*“.

«Tot ast-fel fără indoială, au simțit și cei doi ofițeri ruși înghințiați în ziua de 30 Octombrie în cripta capelei din Grivița, înaintea osămintelor soldaților noștri căduți pentru cauza comună, alături cu aceia ai armatei lor. Nu tot ast-fel însă și *Episodul bătăliei a treia*, care a apărut chiar în aceeași zi. Dar negreșit, dacă s'ar gândi și simți de toți în același mod, ar fi prea monoton pe lume».

Ast-fel răspunde un ofițer superior român la defălmări și acușări pe atât de violente, pe cât sunt de neîntemeiate. Într'un mod calm, moderat, demn, fără frase de efect și fără să ațite ură și animosități, cari sunt foarte păgubitoare bunelor relațiuni, cari trebuie să existe între doi vecini; ast-fel trebuie să răspundă orî-ce Român bun defăimătorilor săi orî-care ar fi ei.

Critica planului de război și a recunoșterilor făcute de statul major rus.

Răspunsul D-lui Al. Averescu este convingător și argumentația sa fără de replică, dar fiind al unui Român care e interesat în cauză, prin urmare poate fi acusat de parțialitate, voi recurge la mărturiile altora, la ale unor străini, la ale celor mai însemnați scriitori ai Istoriei războiului Ruso-Româno-Turc, și fiind că generalul Parensoff a formulat două puncte de acuză, și a-nume: 1) că Românii iar nu Rușii au făcut recunoșteri greșite și au dat atacul într'un mod greșit, și 2) că cooperarea Românilor dintr'aceia și a fost mai mult spre pagubă de cât spre folosul rezultatului final al zilei de 30 August, că greșit s'au lăudat Românii c'au luat ei reduta Grivița No. 1, pe când acest succes este dobândit de brigada I-a din Div. V rusă, care și-a împlinit sarcina în mod corect și în regulă, și că fără drept Românii s'au fudulit cu succese ce n'au dobândit, cu laude ce n'au meritat, și cu lauri cu cari nimeni nu i-a încoronat, mă simt dator ca Român și ca modest istorisitor al acestor evenimente, să răspund fără nici o pretenție de competență, producând numai acte doveditoare care să spue ori-cui cu siguranță cum că acele acuzațiuni sunt neinteme-

iate, și că Românii 'și-au împlinit într'un mod demn datoria. La aceste două acușatiuni voi răspunde cu mărturia persónelor celor mai competente în materie.

Încep mai întâi cu recunóscherile greșite și cu planurile de război rău întocmite.

«Prințul Carol, dicese autorul anonim al scrierei intitulată: *Russes et Turcs*, sosi la 2 Septembrie (21 August) la Poradim și la 3 luă în posesiune comandamentul seú, trecând în revistă trupele puse sub ordinele sale. Dacă Principele păstrase pân'atunci óre-care ilusiuni în privința comandamentului ce avea să exerciteze, numai de cât fu desamăgit ¹⁾. La 5 Marele Duce își strămută cuartierul seú general la Radenița, sat situat în apropiere de Parodim, și a doua zi veni la sine Prințul Carol să se înțelégă împreună asupra atacului ce medita asupra Plevnei. În aceiași zi Împăratul părăsi Gorni-Studen, și neputând să-și mai astâmpere febrila sa impaciență, veni să supravegheze în persónă preparativele, ast-fel că dacă armata ruso-română n'a eșit învingătoare, cauza n'a fost că l-a lipsit comandantú; din potrivă: *a avut prea multú*.

Atacul Plevnei s'a hotărít pentru 11 (30 August); motivul care silise pe Ruși să alégă acea zi, era tot atât de puțin serios ca și cel ce făcuse pe Osman Pașa să adopte data de 18/31 August pentru eșirea sa spre Pelisat; era ziua Împăratului, și Marele Duce vrea să-í pue Plevna la picioare într'aceia zi. Se spune că în consiliul de război în care s'a discutat acea dată, șeful de Stat-major Nepocoicinski, a încercat să amâne atacul, dar în zadar. «Fie, ar fi dís el, mă supun ordinelor Maj. Sale, cu încredințarea neîndoiósă că trupele își vor face pe deplin datoria, dar cu tóte acestea mă cred obligat să vă spun că nu suntem în destul de preparați pentru a fi siguri de succes. Concentrarea trupelor înaintea Plevnei

1) Generalul Kuropatkin spune lámurit cauza acestei desamăgiri; din primele zile generalul Zottoff dátú la iveală o nesupunere vedită la ordinele comandantului seú direct și reuși ca prin marele Duce Nicolae, să facă ca el să dea ordine directe trupelor rusesci fără a ține seama d'ale Pr. Carol, rămând ca M. Sa să dea ordine directe trupelor române fără amestecul seú sau a Marelui Duce.

nu s'a terminat, armata n'are încă cantitatea necesară de alimente și munițiuni, pentru a asigura continuarea unei acțiuni odată începută; ne mai trebuie cel puțin opt zile pentru ca să ne complectăm toate cele necesare. Aceste sfaturi înțelepte nu fură ascultate.

«E într'adevăr de necreșut cum experiența celor două înfrângerii încercate de Ruși pe același câmp de război nu i-a cumințit și i-a mai îndemnat să-și încerce norocul pentru a treia oară! A trebuit acest eșec, care fu mai sângeros ca cele-lalte, pentru a convinge pe generalii Ruși că soldații ce aveau în față erau de aceeași valoare ca și ai lor, și că era o nebunie inumană d'a-și mai trimite omenii ca să se omóre de nisce inimiți superiori la număr, fie chiar Turci, isbindu-se de nisce întăriri puternice.

«Evident că forțele armatei ruso-române erau îndestulătoare, dacă nu pentru un atac general, dar cel puțin pentru a face ceva care să i semene. Din cele întâmplare până atunci reeșea că partea cea slabă a Plevnei, aceea prin care s'ar fi putut mai cu înlesnire și în mod avantajos să se străpungă întreita întărire, era aceea linie de înălțimi situată la sud d'a lungul Vidului, (Muntele Verde ocupat de Scobelev), pe care Osman Pașa l'a întărit cu patru redute. Aceste înălțimi formau o grupă izolată de fortificațiuni, care nu erau de cât puțin sau de loc susținute de cele-lalte uvrăgiri ale cetății... Nimeni din statul major rus nu i-a dat socotélă, după cât se pare, de importanța acestei pozițiuni; și stăruința febrilă ce a pus Osman Pașa în ziua de 12 d'a relua redutele cucerite de Scobelev, dovedesce cât de mare preț punea pe ele. Generalul Turcu nu păru nici de loc că se sinchisea de pierderea faimosului drum al Griviței, pe care Rușii îl numeau Malacoful Plevnei, dar dătu șase asalturi pentru ca să reintre în posesiunea înălțimilor de la Sud, și nu se odihni de cât după ce ele fură reluate.

«Dar combinațiuni atât de savante nu erau pe atunci în obiceiul Rușilor; ei rămăsese încă în anii de copilărie ai artei militare, care consistă în a aborda direct pozițiunea ce vrea să ia; un asemenea atac primitiv, cu armele perfecționate de azi se poate numi o îndrăsnélă eroică dar stupidă....

«Daca planul a fost o mare eróre, execuțiunea n'a lăsat mai puțin de dorit. Am regăsit și aci același mod de luptă pe care deja în mai multe rânduri l'am criticat cu asprime atât la Ruși cât și la Turci. Pozițiunile fură abordate în front printr'un atac viguros care în primul avânt respinge pe inamic și se instalează în primele întăriri, dar pe urmă, după ce sosesc inamicului ajutóre, năvălitorul este respins cu mari perderi; în asemenea ocaziuni în tot-d'una perderile sunt foarte mari. După aceea urmează al doilea atac care are aceiași sórtă, nefiind îndestul de puternic susținut. Ast-fel inimicii se bat până séra. Dacă ei se găsesc pe câmpie lucie, succesul țilei aparține aceluia ce în momentul decisiv a putut să aducă o rezervă de trupe prospete; dacă sunt în dosul unor fortificațiuni, acel ce o apăară reocupă séra prima linie luată de năvălitor în cursul țilei, și pe care trebuie s'o părăsescă ne putënd să se menție în ea nefiind susținut. Acest sistem de luptă are un nume în limba militară; el se numesce sistemul *micelor pachete*. E inutil d'a mai spune că ađi el e condamnat de tótă lumea, căci causéază perderi peste măsură de mari în proporție cu rezultatul, fiind-că întreaga forță a unei armate resedă în acțiunea combinată a masselor, și acele forțe se risipesc inutil într'aceste sforțurii isolate ¹⁾».

În ceea-ce privesce recunóscerea făcută de Români în prețuia atacului general, acest uvragiú precum și toți cei alți scriitori streini nu spune nimic; căci n'aú știut nimic despre existența sa; deja se făcuse o recunóscere de către statul major rus mai înainte de sosirea Românilor în jurul Plevnei. Numai scriitorii români pomenesc despre recunóscerea făcută de către generalul J. Lahovari pe atunci major de stat-major, și de nesuccesul cu care l'a făcut din cauza timpului rău, ploios și neguros ce a fost în ziua de 29 August. Autorul anonim spune numai că ziua de 10 Septembre (29 August) a fost foarte tristă, c'a domnit un timp întunecos și ploios, iar atmosfera a fost încărcată cu cétă, ast-fel că ziua de 11 se anunța a fi și mai tristă. A plouat cu îmbelșugare tótă nóptea, în cât corturile soldaților aú început să cadă cu greutate la pământ

1) Veđi *Russes et Turcs*, vol. I, pag. 475—479.

peste soldații adormiți, îngreuiate și umflăte de marea cantitate de apă ce căduse peste ele. Rămâne la mintea omului să-și închipuiască ce fel de recunoșcere a putut să facă oficerii Români în ziua de 29 August când ea li s'a ordonat p'asemenea timp.

Amedée Le Faure în scrierea sa intitulată : *Histoire de la Guerre d'Orient* (1877) vol. I, de și în expresiuni mai concise, e și mai categoric. Iată ce țice el :

«.... Însuși bunul simț indica linia de conduită ce trebuia să urmeze Rușii; ...Statul lor major putea să sconteze cu siguranță neglijența inamicilor, care, precum se scie aũ o parte slabă : administrația, și să se gândească d'a tăia Turcilor calea de aprovizionare; asemenea putea prea cu înlesnire să'l subjuge prin fôme. Nu trebuia să dea nici o bătae, ci trebuia ca imediat să organizeze un asediũ în tótă regula. La 20 (8) Iulie greșala fu funestă, dar într'acea epocă putea să fie scusabilă; la 31 (18) Iulie iarăși putea să fie trecută cu vederea; dar dintr'acel moment nu mai putea să fie explicabilă.

«Ea nu putea să le fie ertată, mai ales că Rușii aveaũ înainte-le o amintire glorioasă : asediul Sevastopolului care a durat un timp atât de îndelungat numai din cauză că asediații avuseser comunicațiile libere. Cu tóte acestea Rușii n'avură nici o inițiativă, și cu bravura lor une-orî órbă, *ei se repedeaũ acolo* unde inamicul era mai tare.

...Când sosiră Români chemați de Ruși, ei cređuse c'o să fie însărcinați să ocupe partea despre apus și să neteđescă numai terenul. Ar fi lucrat înțelepțes ce Rușii dacã ar fi încredințat acestor 30000 de luptători sarcina d'a opera într'același timp pe drumul Sofiei și în direcțiunea Rachovei care era încă ocupată de Turci. Acéstă ofensivă ar fi ușurat într'un mod singular atacul Rușilor. Într'acea epocă, la 4 sau 5, Septembre Turcii n'aveaũ trupe îndestul de seriose pe drumul Sofiei.... Dar Rușii nu se gândiră la alt-ceva de cât să încredințeze aliaților lor Români *postul cel mai expus*, înaintea acelei redute Grivița, înainte căreia deja în două rinduri Rușii aũ vėđut sfortările lor nimiciteÎn séra țilei de 29 August țarul convocă pe Pr. Carol și pe generalii principali ai armatei sale

ja un consiliu de răsboi, le spuse că situațiunea era gravă și 'i întrebă dacă trebuia să mai prelungescă acest duel de artilerie sau dacă a sosit momentul să dea atacul acelor formidabile redute? Se spunea cu siguranță că *Țarul, Pr. Carol și atașatul militar german ar fi emis părerea ca să mai amâne atacul, dar că marele Duce s'a opus* și a cerut cu insistență ca să aibă loc a doua zi. Acastă opiniune prevală și se hotărî ca atacul să aibă loc a doua zi la 3 ore d. a. 1).

D-l *Camile Farcy* în *La Guerre sur le Danube*, de și nu face Rușilor nici o critică, ca unul ce trăise în cuartierul general rus atât cât durase răsboiul și era în strînse legături cu toți oficerii generali de stat major rus, totuși prin expunerea simplă a faptelor făcută de el fără nici un comentariu, critică mai aspru ca toți criticii dispozițiunile pripite și cu funest efect luate de către statul major rusec. El expune numai măsurile luate de Marele Duce pentru prepararea luptei de la 30 August și cauzele care le-au provocat, și lasă pe cititor să facă singur critica. Iată ce dice el:

«Statul major rus n'aștepta de cât luarea Lovcei, încheierea acordului cu guvernul român, intrarea în scenă a trupelor Principatului și sosirea ajutoarelor așteptate cu cea mai mare impaciență, pentru ca să sfirșescă mai curând cu Osman Pașa și cu armata turcă din Plevna. Nu putea să stea în vecinicie în defensivă și să 'și tocască puterile în ciocniri fără glorie cu armata cadrilaterului, cu cea din Balcani și cu cea de la apus. Vara era aprópe de sfârșit; un mare sfort póte 'i-ar fi permis să termine răsboiul mai 'nainte de sosirea iernei. În primele zile ale lunei Septembre, armata de apus, de aci încolo comandată de Pr. Carol al României.... dispunea de un efectiv de mai bine de 110,000 ómenî cu 350 tunuri, între care un mare numér de asediú 2).

Graba d'a termina mai curând printr'o lovitură decisivă, ce o eși să iasă, mărturisită de Farcy, iată critica cea mai amară și mai

1) Veđi *Histoire de la Guerre d'Orient par Amedée le Faure*, vol. I, pag. 463—468.

2) Veđi *La Guerre sur le Danube 1877 — 1878*, par Camile Farcy, pag. 308—309.

severă ce se p \acute{o} te face unor combinători de planuri de r \acute{e} sboi \acute{u} în timpul modern, în care totul se calcul \acute{e} ză și se m \acute{e} s \acute{o} ră cu esacitate matematică.

Colonel W. M. Wonlarlarsky ca rus, în scrierea sa intitulată: *Amintirile unui oficer de ordonanță din r \acute{e} sboiul turco-rus 1877-1878*, negreșit nu critică m \acute{e} surile luate de șefii s \acute{e} i, dar prin lămuririle ce dă, unele chiar inedite, dovedesce că recun \acute{o} șcerile greșite n'au fost făcute în preșuia r \acute{e} sboiului numai de către oficerii statului major român, ci și de cei ruși, și mai cu s \acute{e} mă de Marele Duce Nicolae. Iată ce povesteste el:

«Pe drum generalul (Scobelev) îmi spuse că la 17 August s'a încredințat Pr. Carol al României comanda trupelor rusești și române, din care se compunea corpul de vest, care avea să aibă ca șef de stat major pe general Zotoff, vechiul comandant al corpului al 4-lea.... Acest general era un bătrân solid, mărunț, îndesat, cu aerul trist și indispus. Vorbea puțin, și priimirea ce ne făcu, mie și lui Derfelder, când ne-am prezentat lui ca trimiși de Marele Duce Nicolae spre a- \acute{i} servi ca adjutanți, fu departe d'a fi atât de bine-voitoare cum fusese acelea ce înt \acute{e} mpinasem de la cei-l'altți generali pe lângă care fusesem atașați.

.... Într'acest timp Români, precum și corpurile 4 și 9 ale armatei n \acute{o} stre, se concentrase sub Plevna, unde nu întăr \acute{d} ie d'a- \acute{i} întâlni div. 2-a de infanterie și brigada de tirailori după capitularea Lovcei.... Trupele n \acute{o} stre ocupară după aceia următoarele pozițiuni dinnaintea Plevnei: La Nord și Nord-Est Români, sub ordinele generalului Cernat; la Est între Grivița și Radisevo corpul al 9-lea sub ordinele generalului Krüdner; la Sud la Radisevo corpul al 4-lea sub ordinele generalului Kriloff; pe șos \acute{e} ua dintre Plevna și Lovcea div. 2-a de infanterie; a 3-a brigadă de tirailori și brigada mixtă de cazaci de Caucas, sub ordinele Pr. Imeritinsky; anteguarda acestei col \acute{o} ne era comandată de general-major Mihael Dimitrievici Scobelev.

Ascultați \acute{o} meni de meserie, și mirați-v \acute{e} militari cunoscători, de isteșimea strategică a statului-major rus, care pentru atacul pozițiilor din fața Muntelui-Verde au trimis numai o diviție și o bri-

gadă de infanterie cu o brigadă de cazaci, iar p'aiurea corpuri întregi, de și căpeteniile acestui savant corp sciaū fôrte bine că nu cele-l'alte ci acea pozițiune, acel vestit *Munte Verde* cu trei culmi puternice întărite cu forturi detașiate, era cheia Plevnei.

«În ziua de 29 August, urmază colonelul, Marele Duce însoțit de întréga sa suită, s'a dus călare până la pozițiile ocupate de bateriile nôtstre de asediū, care continua într'acea și bombardarea Plevnei. El innaintă până la a 5-a baterie a brigadei 5-a de artilerie, al căruia comandant îi raportă că cu câte-va minute mai 'nainte o proiectilă turcescă 'i-a omorit doi oficeri. În cursul acestei inspecții, Marele Duce s'a ureat pe un deluleț din vârful căruia putea să zărască în mod lămurit pozițiunea inimicilor. Oficerii și escorta care 'l însoțeau erau o țintă excelentă pentru bateriile turcesci, ale căror obuze nu întârđiară d'a cădea în jurul generalului-șef. El trimise pe toți care 'l înconjurau ca să se adăpostescă în dosul délului»¹⁾.

Dintr'acéstă povestire simplă și sinceră reese lămurit cum că Rușii se pregăteau să intre într'o bătălie din cele mai serioase, fără ca măcar să fi făcut vre-o recunoscere serioasă, și fără ca comandanții lor supremi să aibă o cunoscință esactă despre pozițiunea ce ocupau inimicii, ast-fel că abia în ajun Marele Duce, pe un timp plos și neguros, fu silit să 'și expue viața ca să împlinescă acea lacună și să se orienteze puțin asupra punctelor spre care va îndreptă atacul și asupra liniei de conduită ce va urma a doua și.

Amicul, ca să ăic așa, saū mai bine admiratorul lui Wonlarsky, acela care reproduce fôrte adesea părți însemnate din povestirele sale, generalul ture Izzet Fuad Pașa, în critica aspră ce face lui Osman în privința atitudinii molatice ce a avut de la 18 Iulie și până la desăvârșita sa impresurare, nu se pôte opri d'a critica cu mult umor și în mod ironic, atât greșelile făcute de Turci, cât și tactica urmată de Ruși mai 'nainte de desăvârșita înconjurare a Plevnei, și mai cu sémă cu ocazia atacului de la 30 August. Descriind acea bătălie, el esclamă în mod ironic:

1) Veți *Souvenir d'un Officier d'ordonance ; guerre turco-russe, 1877—1878* par Colonel W. M. Wonlarsky, pag. 121—136.

«.... Am vădut că s'aũ mai tras încă un număr considerabil de descărcături de tun și de împușcături la Plevna; că ambele armate aũ dezvoltat o bărbăție admirabilă și aũ sacrificat pe altarul celor două patrii mii de ființe omenesci! Am vădut asemenea că într'această minunată perioadă oficerii noștri aũ dat probe de cele mai mari aptitudini, creând o pozițiune defensivă incomparabilă, iar soldații noștri aũ sfredelit pământul ca nisce șobolan și s'aũ bătut ca nisce lei.

«Dar ceia ce am mai vădut e că, pe măsură ce noi prelungeam această frumoasă apărare, în aceeași măsură micșoram beneficiile ce am fi putut trage dintr'insa. Cu cât gloria se mărea prin rezistența ce opuneam, cu atât șiansele succesului scădeau chiar prin prelungirea acestei rezistențe! Stând pe loc Osman Pașa ungea cu unt tartina generalilor ruși. Statul major al Marelui Duce Nicolae trebuie să fi simțit că i se punea pe inimă un adevărat balsam ușurător când a vădut pe cei din statul major protivnic stând după a doua bătălie de la Plevna, pe loc în nemișcare, fără să aibă cea mai mică tendință d'a urmări pe inamic, sau măcar d'a-și schimba pozițiunea».

După ce ia ast-fel peste picior pe Osman Pașa și pe statul său major, spiritualul Turc ia în primire pe Ruși, le dă și lor un fre-cuș, îi ia la refec și le spune și lor câte-va adevăruri crude. Iată o parte dintr'acele critice:

«... Se formă iarăși tot același triunghiștrategic ocupat dintr'aceleași motive de Ruși cu concursul acelorași greșeli făcute de ai noștri! Asemeni trebuie să remarcăm că *Rușii n'aũ un front de operațiune în raport cu linia lor de operațiune*. Radețki nu pôte să ocupe un loc într'acest triunghiștrategic. Singura diferență ce pe la finele lui Septembrie a aplecat balanța în partea Rușilor, a fost numai impresurarea aproape absolută a lui Osman Pașa în Plevna.

«Pân'aci și după aceia lună întregă nici armatele imperiale otomane nu s'aũ mișcat din loc; dar nici ofensiva rusescă n'a făcut un singur pas înainte. Pentru ce? Pentru că generalii Krüdner și Schilder-Söhuldner aũ comis de la început enorma greșelă d'a ataca pe Osman Pașa, în loc d'a observa în mod strict rolul lor

de detaşament de flanc, tot precum armata Țareviciului era un detaşament de flanc împins spre răsărit. Ar fi găsit alte mijloace ca să scape de Osman Paşa și de Plevna lui. Dacă Rușii n'ar fi provocat pe Osman cu insistență și s'ar fi mulțumit să ocupe nisele pozițiunii defensive în fața lui, *Plevna n'ar fi existat!*

«Părea la început că Rușii ar fi vrut să se mulțumescă numai cu terminarea operei de împresurare. Amăgire; ei vrău să mai suferă o lăsare de sânge inutilă, și de la 7 până la 10 Septembrie artileria care forma frontul liniei ruso-române vărsă foc cu înverșunare; iar mai cu sémă la stânga, spre «Munții Verđi» (sectorul sud-vest de la Plevna), preparațiunea prin artilerie fu împinsă cu cea mai mare vigóre, căci simțeau deja că sfortul decisiv trebuia să se facă într'acea parte. Presimțeau că dintr'acea parte trebuia să se dea atacul hotărîtor și vreau ca să atace cu orî-ce preț și cu orî-ce preț să dobóre pe Osman Paşa cu forța.

«Tinerii și viguroșii generali ruși, de astă dată nu se înjosiră să manevreze ca cei doi dintăi, de aceea înfrîngerea lor fu grósnică: 22.000 ómenî fură scoși din luptă. În corpul lui Scobeleff perderile fură de 60% din efectiv. E admirabil!... dar inutil. Nimic nu se póte închipui mai curagios ca atacul infanteriei ruse spre Krişina... dar la ce bun? În aripa dréptă *Romîniî asemenea au dat la ivelă multă valóre, și atacul lor a rêușit; ei au cucerit faimósa redută Grivița, pe care o conservară cu ajutorul Rușilor*. Era prea frumos lucru din partea acestor trupe căroră, nu sciú din ce causă, nimenî nu vrusese pân'atunci să le acorde calități ostășești.

«În centru atacurile ce se făcură în loc mai descoperit și contra unor mai bune preparațiuni din partea sectorului trupelor noastre, fură respinse tóte pentru aceleași motive, care făcuse să nu rêușescă cele din bătăliele precedente, și acest nesucces a permis lui Osman Paşa să și întărêscă aripa dréptă și să ia pe Scobeleff în rêspar. În cele din urmă cu tóte preparațiunile artileriei care durară cincî zile, înfrîngerea ruso-română a fost gravă» ¹⁾.

1) Veđi: *Ocașiunile pierdute! studii strategice și critice asupra campaniei turco-ruse din 1877—1878* de generalul Izzet Fuad Paşa, pag. 163—166.

Autorul marelui opere strategice intitulată: *La Guerre d'Orient en 1877—1878, études strategiques et pratiques*, ce se ascunde sub pseudonimul : *Un tacticien*, cu toate că 'și dă toate silințele a păstra o atitudine cât se poate de imparțială și de rezervată în aprecierile sale, mai ales față cu Ruși, pe care în mod vădit îi favorisează, totuși nu se poate opri d'a arunca din când în când câte o săgétă ascuțită spre statul major rus și d'a-i adresa câte o critică îndestul de severă. Iată câte-va din aprecierile sale asupra planului de atac preparat de Ruși: «Preparativele necesare atacului proiectat începute încă din ziua de 6 Septembre (25 August) coprindea : 1° Cunoștința complectă a terenului atacat, mai ales în ceia-ce privea punctele care puteau să serve de adăpost pentru tiralorii dușmanii care erau îndestul de numeroase. Orice deplasare de forțe într'o direcțiune care n'ar fi fost cea mai bună, putea să fie prejudiciabilă celui ce da asaltul, dacă nu vedea pe inamic său nu scia unde se afla ; ore-care recunoscere preliminară era dar necesare ; trebuia chiar să pipăie pe inamic preparând lupta prin artilerie. Într'acest scop Rușii ridicară un plan al împrejuriilor Plevnei pe scara de un centimetru la 210 metre, și trase mai multe exemplare pentru a le distribui la toți șefii de colone ; 2° Confecționarea unui număr îndestulător de gabioane, de fascine și de scări de suit ; 3° Săparea de puțuri îndestulătoare pentru alimentarea trupelor ; 4° Repararea tuturor drumurilor și potecelor ce conduceau spre teatru atacului, crearea de noi căi de comunicații și stabilirea a mai multor poduri pe unde trebuia ; 5° Utilizarea tuturor momentelor libere pentru a exercita trupele la exercițiul escaladării parapetelor ; și 6° Aducerea mai multor tunuri de asediu pe teatru războiului.

«Statul major rus era încredințat că neisbânda generalilor Krüdner și Șiacovskoy din ziua de 18/30 Iuli a provenit din faptul că atacul pozițiilor turcesci nu fusese preparat printr'o bombardare îndestulătoare. Hotărî dar ca să nu mai comită asemenea greșelă și luă dispozițiuni ca atacul Plevnei fixat pentru 11 Septembrie (30 August) să fie precedat de o canonadă de patru zile. Adunase dar pentru acest scop o cantitate respectabilă de arti-

lerie, și ofițerii ruși mai bătrâni care au asistat la această operațiune m'au asigurat că de la Sevastopol n'au mai auzit un asemenea zgomot infernal.

«Ordinele de concentrare fură date de general Zotoff în ziua 4 Septembrie (23 August). În ziua de 6 după amiazi armata rusă-română execută o mișcare concentrică generală spre întăririle turcesci; Diviziunile 3 și 4 române se apropiară de Grivița; corpul al 9-lea părăsi Karagi Bolgarski pentru a lua pozițiune chiar la sudul aceluși sat; corpul al 4-lea înaintă de la Poradim și de la Pelisat spre Radisovo, și corpurile generalilor Imeretinsky și Scobelev care se aflău la Bogot, făcură asemeni o mișcare înaintă spre Plevna pe șoseaua Lovcei; ast-fel că la 25 August (6 Septembrie) armata ruso-română ocupase pozițiunile lor dinnaintea frontului sud al întăririlor turcesci.....

«Ideia fundamentală a atacului era următoarea: bombardarea preparatorie pe cât se putea de prelungită a pozițiunilor inimice, a cărei intensitate să meargă crescând în măsură ce artilerie se apropia; înaintarea infanteriei executată la adăpostul undulațiunilor terenului, și în fine atacul cu forța. Atacul principal trebuia să fie dirigit spre aripa dreaptă a pozițiunilor inimice și la sud-est în partea înălțimilor numite «Muntele verde».

«Primele ciocniri începură în ziua de 25 August, după ce în timp de peste o lună adversarii stătuse față în față aprópe în neacțiuni; Rușii ocupându-se cu crearea unui vast lagăr întărit în fața aceluia ce Osman-Pașa apăraseră în mod atât de strălucit.... Aceste ciocniri avură loc în direcțiunea Muntelui Verde ocupat de Scobelev și se repetară în ziua de 26, dar numai în forma unei simple demonstrațiuni.

În ziua de 27 des de dimineață, bateria din observatorul Împăratului dădu semnalul începerii bombardării prin o salvă generală. Artileria română trăgea spre Abd-ul Kerim-Tabia și spre un mic redan situat înaintea acestei mari redute la stânga drumului de la Verbița la Plevna. Tirul său eficace stinse focul micului avragiū, și numai de cât se vedură Turcii evacuându-l și fugind în grupe mici spre o linie de șianțuri situată la o depărtare de vr'o

200 metre înapoi. Se aruncară asupra lor șrapnele care le causă pierderi serioase, și colonel Angelescu trimise regimentul 13 de doboranți și p'al 5-lea de linie (brigada Borănescu ca să ocupe poziția părăsită). Ajungând acolo aceste trupe se grăbiră că goléscă locul de dușmani, să repare redanul, să ți schimbe eșirea și să ți îndrepteze meterezele spre Turci precum și să mai construiască încă două baterii noi la dreapta și la stânga. *Acest prim atac fu admirabil ca avânt și impetuositate*; el costă pe Români 6 ofițeri și 170 soldați morți sau răniți.

«*Țiua de 10 Septembrie fu foarte tristă; o vreme întunecată și ploioasă, puțină ceta; cea de la 11 se anunța și mai tristă. Noptea fu foarte obscură, dar toate pozițiunile și drumurile fusese recunoscute de mai înainte, ast-fel că mișcările (preparate atacului fixat pentru acea ți), fură făcute cu cea mai mare repețiciune, în ordine și în tăcere. Ploase totă noptea cu îndestulare și în zor de ți o negură desă acoperea virfurile colinelor și fundul văilor, astfel că abia se vedea la o distanță de 20 pași înaintea ochilor. O bombardare eficace în asemenea condițiuni era imposibilă; căci chiar bateriele de câmp care se apropiase până la 7 sau 800 metri de întăririle inamicilor, nu puteau să vadă ținta spre care trăgeau. Prudența ar fi cerut că atacul să fie amânat pentru o ți mai favorabilă; dar era țiua Împăratului!* prin urmare trebuia să se dea bătălia, fie ce o fi! Ceta dură cât ținu țiua de mare; nu fu de cât un luminișiu între amiazi și 2¹/₂ ore d. a.; după aceia iar se întunecă și curind după aceia începu să cadă o ploe mărunță și desă care udă și îngheță pe soldați până la ose. . . .

«*În aripa stângă, general Scobelev avea drept misiune să ia linia de redute ce serveau drept sprijin rezervelor turcesci, adică a treia creștă a Munților verđi, apoi reduta Krișina, situată înapoi. Într'acastă parte Turcii luară din nou ofensiva; ei atacară stânga Rușilor și bătălia începu cu mult mai înainte de ora fixată. E de necrețut, într'adevăr, cum stăruința ce punea Osman Pașa d'a nu se lăsa să fie strins în partea despre Sud-Vest, n'a atras atențiunea nici a marelui Duce Nicolae, nici p'a Principelui Carol și nici p'a generalului Zotoff, asupra extremei importanță a pozițiunilor*

ce Pr. Imeritinski avea să atace. Acesta era obiectivul ce trebuia să atingă. Dacă Rușii ocupați înălțimile de la Sud-Est și se mențineau în ele, Osman Pașa n'avea alt-ceva de făcut de cât să evacueze Plevna; dar, cu totă extrema neliniște ce manifestați Turcii ori de câte ori se vedeau amenințați într'acéstă parte, statul major rus par'că nu vedea și nu pricepea nimic.

«Generalul Scobeleff se afla la Plevna într'aceiași situațiune în care se găsisse la Lovcea : era subordonatul Pr. Imeritinsky, dar era însărcinat cu direcțiunea atacului» ¹⁾.

Statul major rus, într'adevăr, nu vedea nimic, nu pricepea nimic și nu și da séma de nimic, căci el nu vrea să scie de nimic altceva de cât de luarea Plevnei cu orî-ce preț în ziua de 30 August ca s'o dea pescheș Împăratului de ziua lui, și nu găsea alt mijloc d'a-și atinge acest scop de cât printr'un mijloc: prin cucerirea redutei Grivița, a aceluî Malacov turcesc de care se isbise și se sfărîmase toate sforțările armatei ruscă la 8 și 18 Iulie. Cele-l'alte puncte pentru el erau numai nisce puncte bune pentru simulacruri de atacuri, iar nu pentru atacuri seriose, prin urmare asaltul spre Muntele verde, spre Krișina, spre Omar-bei-Tabia și spre Ibraim-Tabia erau numai nisce simulacre spre care să se trimetă așa ca sperietură ore-care trupe care avea să execute acel simulacru, iar adevăratul atac avea să fie îndreptat spre Grivița; de aceia pentru executarea sa fură destinate două diviții din trupele române și o brigadă rusăcă.

Acéstă orbire fu funestă armatelor aliate, dar ea nu pôte fi imputată Capului armatei române; M. Sa Principele Carol nu merita să i se facă acéstă imputare, care pe cât era de justă pentru statul major rusc, pe atât era de nedreptă față de M. S. El de la început s'a pronunțat contra atacului și în favórea unui asediú în regulă, a cerut cu insistență să se întârzieze ziua de atac spre a se face nisce recunósceri mai seriose, mai des repetate și pe un timp mai bun, iar nu pe o vreme negurósă și ploioasă; el ceruse

1) Veđi *la Guerre d'Orient en 1877—1878 par Un tacticien*, Pag. 83, 101-103, 105 și 111.

răgaz îndestulător pentru ca să pótă prepara atacul mai bine și a'l da în cunoștiință de cauză și cu mai multe șanse de reușită ; n'a fost ascultat, a fost majorat, s'a supus numărului voturilor și a regretat din suflet că s'a întemplat aceia ce s'a întemplat. Nu s'a retras după ce a protestat, pentru că nu era timp și nici nu vrea să trecă drept poltron în ochii Rușilor ; afară de acésta, erau în joc interesele cele mai vitale ale României și sórta ei depindea de buna reușită a acestui răsboi.

Afară de acésta, după cum însuși generalul Kuropatkin mărturisește, situațiunea Sa era fórte critică și fórte prejudiciabilă bunului mers al scopului ce urmărea : ordinele ce da nu erau aduse la îndeplinire în armata rusescă de cât atunci când erau contra-semnate de generalul Zotoff, care fórte adesea modifica și executa d'andósele ordinele priimite de la comandantul Șef al armatei de Vest. Sunt prea prețioase mărturisile ce face în opera sa intitulată : *Critice retrospective asupra răsboiului ruso-turc din 1877—1878*, generalul Kuropatkin care actualmente ocupă în Rusia înaltul post de Ministru de răsboi. El care a luat parte la acest răsboi ca căpitan sub ordinele generalului Scobelev, face în scrierea sa critica póte cea mai aspră din tóte asupra planurilor și executării lor de către statul-major rus, și'î spune adevărurile cele mai crude, cele mai dureroase și mai umilitóre pentru amorul propriu al celor ce compuneaú acel faimos stat major, în fruntea căruia se afla însuși Marele Duce Nicolae fratele Suveranului sěu.

Iată câte-va dintre cele mai esențiale critice ce face în opul sus citat, concepțiunei și executărei acelor planuri.

După ce justifică hotărîrea statului-major rus d'a ataca pentru a treia óră întăririle Plevnei care oferea, după D-sa, mari avantagii atât în domeniul strategic cât și în cel politic ; nu se oprește d'a aproba intrarea armatei române în acțiune și cooperarea sa alături de cea rusescă pe malul drept al Vidului, iar nu pe cel stâng cum se proiectase mai înainte. « Dintr'un început, spune D-sa aveaú de gând (negreșit cei din statul-major rus) să lase armata română să opereze pe propria sa socotelă între Vid și Isker în potriva comunicațiilor lui Osman Pașa, însă generalul Zotoff stărui

pentru împreunarea ei cu aripa dréptă a armatei de apus, după cum s'a și întemplat. El susținea cu orî-ce chip principiul concentrării, fiindu-î témă de neisbânda operațiunilor armatei românesce. Trecerea armatei române pe țermul drept al Vidului era nemerită, mai cu sémă din punctul acela de vedere, că între Isker și Vid nu putea să ia de cât o atitudine pasivă, căcî un atac despre țermul stâng al Vidului, adică despre apus, era din tóte punctele de vedere mai puțin avantajios de cât din orî-care altă direcțiune. În ceia-ce privește însă grija ce inspiraă (generalului Zotoff) Româniî, nu era de fel întemeiată, fiind-că cele 42 bataliône cu 120 tunurice s'ar fi întărit bine între Isker și Vid, nu do-reau alt-ceva de cât să fie atacați de către Turci spre a se măsura cu ei. Într'o luptă defensivă, *tînăra armată română ar fi priimit botezul de foc în condițiunî cu mult mai favorabile, de cum a fost cađul cu asaltarea redutelor turcesce*.

De îndată ce 'și dá părerea într'acest sens asupra acestui punct atins și de autorul scrierei : *Russes et Turcs*, și după ce într'un mod indirect și șiovăitor parc'ar vrea să afirme că pentru Români și pentru rezultatul întregii campanii, această dispozițiune ar fi fost mai avantajiosă de cât cea adoptată, acest autor urméză : «Dacă Rușiî pe malul drept ar fi dispus de mai multe forțe și n'ar fi lăsat la Lovcea o garnisónă prea numerosă într'un mod inutil, dacă n'ar fi lăsat pe Șiacovskoi să stea cu corpul său al XI-lea în nelucrare, sub pretext de reformare, la o mare depărtare de Osman-bazar, lucrurile de sigur ar fi luat altă turnură». Pe urmă, după ce a terminat enunțarea primului punct al criticei sale, D-sa trece la al doilea punct și critică cu cea din urmă violență încredințarea comandei supreme a armatei de vest în mânele M. Sale Principelui Carol, iar nu într'ale generalului Zotoff, critică ce am reprodus în întregime la finele volumului al II-lea.

Acea critică e basa fundamentală a tuturor celor-l'alte și chiar isvorul pătimașelor imputări ce D-sa face armatei române în opera sa. Ciuda d'a se vedea, ei Rușiî, ei oficerii unei armate bătâne, ei generaliî încărunțiți pe nenumărate câmpuri de bătălie, unul mai glorios ca altul, puși sub ordinele Capului suprem al ar-

matei române și pe un picior de perfectă egalitate, dacă nu tocmai de o óre-care inferioritate, față cu o armată tînăra neispită și fără nici un trecut răsboinic ca a noastră ; iată cauza supărării a iritațiunei Rușilor contra noastră și a relațiunilor puțin prietenesce dintre ei și noi ce a durat aprópe două-șeci de ani.

Acéstă critică ce D-l General ne aruncă nouă în spinare e nedreptă și asupritóre, căci tótă lumea scie că Rușii, în frunte cu marele Duce și chiar cu Împératul lor, aú fost siliți să încredințeze acea comandă M. S. Dómnului nostru, căci ea a fost cerută ca o condițiune sine-qua-non și impusă de M. Sa ca preț al cooperării armatei române alături de cea rusescă, și iarăși tótă lumea scie că Rușii aú fost siliți s'o primescă ca p'o necesitate ce nu se putea înlătura, căci Soleiman Pașa îi prăpădea la Șipca și ei nu puteau să trimetă ajutóre lui Radețki că n'aveau de unde.

În al treilea rînd, generalul Kuropatkin abordéază chestiunea recunóscerilor făcute prealabil de Ruși, și iată ce dice :

«La statul major al generalului Zotoff, serviciul de informații nu era organizat cum ar fi trebuit să fie, adică cu spioni, locuitori bulgari, prizonieri, etc. Cele mai depărtate intrări care conduc la Plevna, între rîpa Tuceniței și satul Grivița, se putea îndestul de bine studia prin ajutorul recunóscerilor și a ridicărilor topografice executate până atunci, pe când cele mai apropiate intrări și aședarea întăririlor turcesce, din contră, *nu erau de fel cunoscute* ; în ceea-ce privesce dispunerea trupelor turcesce în interiorul lagărului, despre acésta n'aveam cea mai mică idee. Terenul despre apus de rîpa Tuceniței, de lângă șoseaua Lovcea-Plevna, vis-à-vis de dealurile verđi, n'a fost cătuși de puțin recunoscut.

«General Zotoff esplică acéstă scăpare din vedere, prin faptul că se temea ca nu cum-va, prin aceste recunósceri, să atragă atențiunea Turcilor într'acolo, provocându-i ast-fel să și întărescă și mai mult fortificațiile din partea despre șoseaua Lovcea-Plevna. Tot atât de puțin a fost recunoscut și terenul despre miadă-nópte de la Plevna. Planul fórte incomplect al împrejurimilor Plevnei, întocmit de statul major al armatei de apus, nu era în stare să aducă nisce folóse mai esențiale de cât trupelor din centru. Așa

dar, înainte d'a le porni la atac împotriva Turcilor, noi nu aveam nici o scire pozitivă, din contra aveam informații foarte exagerate despre forța numerică a Turcilor din Plevna, și ne era cu totul necunoscută aședarea trupelor în interiorul lagărului ca și în interiorul d'împrejur. Cele-l'alte pregătiri pentru atac (adaogă autorul pôte în mod ironic), fusese luate cu mai multă îngrijire» 1).

Acastă critică aspră făcută de un oficer general rus, prin care blama cu severitate planul conducerei destinelor viitoare ale armatei ruso-române de către statul major rus, cred că scutesce mai bine de cât orî-ce altă apărare armata română de acușățiunile formulate în contră-i de generalul Parenzoff, și o pune la adăpostul acusărei făcută de D-sa cum că atacurile române au fost date în modul cel mai de plâns posibil. Cum puteau să fie atacurile bine conduse, când recunoscerea terenului atacat nu era îndestul de bine făcută și situațiunea sa topografică mai de loc cunoscută? cum putea cine-va să mērgă cu siguranță orbesce și pe pipăite pe un teren ce nu cunosea? cum putea un comandant să ia precauțiuni mai din vreme ca să îndrepte de atacul contra a două redute, pe când recunoscerea și planurile făcute de statul major general rus spuneau că în partea locului era numai o redută? și cum puteau Românii să facă o recunoscere a lor proprie cu oficerii de stat major din armata lor, bine studiată, bine controlată și pe îndelete, cum reclamă o asemenea operațiune, pe când în ziua hotărîtă ca să se facă, ploua mărunț și apăsât? Recunoscerea nu se fac atunci când atmosfera e copleșită de cētă desă și pămîntul învelit într'un întunec ce împiedecă privirea d'a vedea prea departe, iar o grabă ca aceia ce puneau Rușii d'a da atacul mai nainte ca Românii să și prepare bine atacul, îi oprea d'ași face planurile lor proprii.

Ia să vedem acum ce țice Kuropatkin și despre direcțiunea atacului, ca să ne încredințăm a cui a fost vina și cine a făcut încurățurile care au împiedecat succesul în ziua de 30 August?

«Direcțiunea atacului n'a fost bine alēsă, țice D-sa. Frontul despre răsărit al Turcilor, întinderea dintre riul Grivița și ripa Tu-

1) Veđi *Critice retrospective asupra rēsboiului ruso-turc din 1877—1878, de generalul Kuropatkin*, Vol. I, pag.

ce nița, era cel mai bine întărit și terenul dinainte cel mai nefavorabil pentru conducerea atacului; (pôle largi și deschise, ce puteau fi măturate de către apărători prin focuri frontale și încrucișate). Pentru atacarea acestui front, era nevoie să se ia pe rând trei linii întărite. Pozițiile artileriei noastre de dinaintea acestui front posedau în particular un caracter pasiv și nu îngăduiau puțința unei apropieri succesive de pozițiile inamicului. Reduta Grivița, punctul cel mai despre răsărit al poziției turcesci, nu avea o însemnătate mare, de ore-ce căderea ei în mânele dușmanilor nu îngrăuia de cât forțe puțin situațiunea Turcilor.

În general, atacul linielor dintre rîpa Tuceniței și Grivița a fost frontal și condus într'o direcțiune pe care Turcii, cu privire la liniile lor de retragere, o dorea cu deosebire. Cu mult mai mare folose oferea atacului linia întăririlor despre miadă-nópte dintre satele Bucavelek (Bucova) și reduta Grivița, precum și linia despre miadă-di dintre rîpa Tuceniței până în apa Vidului. În cazul unui atac principal încóce despre miadă-nópte, am fi dat peste un șir de pozițiuni consecutive situate în apropierea celor turcesci. Uvragele din fața noastră erau cele mai slabe și prin luarea redutelor Soleiman-Pașa-Tabia și Baș-Tabia, separam cu înlesnire grupa uvragelelor de la Opanez și redutele Grivița de cele-lalte întăriri ale Plevnei. În direcția acésta Turcii se acceptau mai puțin de cât prin orî-care altă parte la un atac din partea noastră.

«Dacă din contra, atacul principal ar fi fost îndreptat despre miadă-di, printre rîpa Tuceniței și apa Vidului, și ar fi cădut în mâna noastră reduta Iunces-bei-tabia, atunci intram relativ cu mai multă ușurință în stăpânirea sectorului atât de întins și foarte important al lagărului întărit cuprins între pîraele Tucenița și Grivița, și printr'acésta ne-am fi găsit chiar pe linia de retragere a Turcilor. În raportul ce a făcut după lupta de la Plevna, generalul Zotov spune că el a considerat ca cheie tactică și strategică a lagărului întărit uvragele care acopereau Plevna despre șoseaua de la Lovcea, adecă acele care erau situate despre apus de rîpa Tuceniței, (redutele Crișiu și Scobelev No. 1 și 2); însă dacă conchidem după aședarea și dirigerea tuturor trupelor armatei de apus,

după dispunerea rezervei principale și împrejurarea că, din 107 batalioane numai 22 aveau să lupte pe șoseaua de la Lovcea, putem presupune că importanța sectorului despre apus de rîpa Tunceniței n'a fost recunoscută de cât numai în urma luptelor de la 11 și 12 Septembrie.

«Cu toate lacunele esențiale ale acestui plan hotărît pentru luarea Plevnei, părerea mea este că noi dispuneam până într'ășa grad de un număr de trupe și mijloace superioare Turcilor, în cât chiar acest plan ar fi putut să isbutască dacă ar fi fost executat cu energie, dacă ar fi fost condus cu iuțelă și dacă ar fi existat o sprijinire reciprocă între diferite arme» ¹⁾.

Dacă am dispune de spațiu și am reproduce chiar după Kropotkin descrierea atacului redutei Omar-bei-tabia făcut de generalul Kriloff, și Ibraim-tabia de către generalul Krüdner, cititorul s'ar convinge că această din urmă imputare se adresaŭ trupelor din centru comandate de cei mai energici și mai pricepuți generali ruși, și că ea era bine meritată, căci trupele lor abia aŭ ajuns până la malul redutei dușmănesci și aŭ fost respinse cu nisece perderi înspăimântătoare, tocmai din cauză că aŭ condus atacul cu multă moliciune și zăpăcălă, și aŭ trimis colonele de asalt strînse în pachete cot la cot, iar nu în linii risipite, cum cere tactica modernă de când s'aŭ inventat armele cu tir rapid.

Afară de acesta mai a fost la mijloc și altă cauză care a micșorat foarte mult șansele unui succes desăvîrșit în ziua de 30 August sau a doua zi. Precum scim într'acea zi Scobelev a pus mîna pe două redute d'o importanță capitală care, dacă ar fi rămas de atunci în mînile Rușilor, ar fi silit pe Osman Pașa ca chiar de atunci să părăsască Plevna spre a se întări alt-unde-va. Acele redute fură reluate de Turci în ziua de 31 cu mari perderi. Vădîndu-se atacați, Imeretinsky și Scobelev aŭ cerut la timp și cu multă insistență ajutóre grabnice și numeroase de la vecinii lor Kriloff și Levitzki, precum și de la Krüdner și Zottoff, dar după ce priimi de la Kriloff abia câte-va batalioane care nu fură îndestulătoare, și de

1) Ibidem, pag. 425—427.

la Levitzki și Krüdner nici un singur om, apoi priimi de la Zotoff drept orî-ce ajutóre unul după altul urmátóarele ordine:

«Din ordinul comandantului șef, vë prescriu ca atât D-v. cât și generalul Scobelev, să vë fortificați și să vë mențineți în pozițiunile ce ocupați actualmente, până la un nou ordin. N'asteptați ajutóre că n'avem de unde să vë trimetem; aștept raport precis asupra perderilor ce ați suferit la 30 August (11 Septembrie).

Zotoff.

La 10¹/₂ dim. generalul Scobelev în loc de ajutóarele ce aștepta de la Kriloff cu patru ochi, pentru că Turcii îl svîntau cu atacurile lor repetate, priimi pe colonelul Orloff care 'i înmână următorul ordin :

«Din ordinul Marelui Duce, Comandant Șef, vi se face cunoscut că, dacă nu veți putea să vë mențineți în pozițiile ce ocupați, începeți, dar nu mai nainte d'a însera, să bateți în retragere încetișor spre Tucenița, fiind acoperit de cavaleria generalului Leontieff. Comunicați acest ordin A. S. I. Pr. Imeritinsky. Pădiți cel mai mare secret în privința sa ; nu mai încape nici o îndoială pentru mine că vë veți sili a-l înțelege și veți lua măsurile necesare pentru execuția sa.

«Reduta Grivița e în mânele noastre, dar nu ne mai rămâne nimic pentru a continua ofensiva; ați s'a decis ca să ne retragem încetinel.

31 August, 8¹/₂ ore dim.

General Zotoff ¹⁾.

Ce reese dintr'aceste ordine ? nimic mai mult de cât că gelozia era în flóre în armata rusescă, că laurii câștigați de Scobelev la Lovcea și la Muntele verde a făcut gelos chiar pe șeful statului-major rus, și că acea gelosie l'a făcut să 'și uite datoriile dictate de patriotism și de sentimentul împlinirii datoriei și l'a împiedicat

1) Veți *La Guerre d'Orient en 1877—1878, etude strategique et tactique par Un Tacticien*, Fasc. IV, pag. 157—158.

d'a trimite ajutóarele necesare acelora ce asudaú sânge luptându-se cu forțe împătrite. Nu e vorba, în consiliul de răsboiú ce s'a ținut într'acea di sub presiúntia Impératului, s'a adoptat propunerea M. Sale Domnului nostru d'a renunța la atacurí și d'a recurge la asediú în regulă, dar cu tóte acestea lupta de pe Muntele verde era o continuitate a luptei din ziua precedentă, prin urmare cu ea se putea face excepție trimitéandu-i-se ajutóarele reclamate.

Nu s'a făcut ast-fel și réu s'a făcut, căci s'a produs un privilegiú fórte priincios d'a se lua Plevna mai 'nainte de 28 Noembre 1878.

Ceva mai mult; după ce în ziua de 29 August a sprijinit cu căldură hotărírea luată de Marele Duce Nicolae d'a se da a doua di atacul cu orí-ce preț, în ziua de 31 August, cu tóte că 17 bataliúne rusesci și 24 románesci, cum pretinde general Kuropatkin, în total 41 bataliúne cu vre-o 100 tunurí, aprópe tot atât cât avea și Osman Pașa, nu participase de fel la atac, și cu tóte că sórta succesului celui d'al treilea atac se juca într'acel moment pe Muntele verde prin lupta dintre Scobeleff și Turci, totuși general Zotoff, de astă dată găsi bună ideia M. S. Pr. Carol d'a renunța la un noú asalt și d'a transforma atacul în asediú, și luá dispozițiuní d'a se abține toți pe tótă linia și d'a renunța d'a mai continua lupta.

Tóte aceste enormități revoltátóre ce sunt mărturisite în mod categoric de Kuropatkin aú fost comise numai ca să smeréscă pe Scobeleff și să-l siléscă să se retragă din poziția ce ocupase cu atâta trudă, învins și rușinat, pe când trupele lui Levițky și Krilloff la o depártare numai de patru kilometri staú în nelucrare ocupându-se cu reformarea companiilor și bataliúnelor lor și cu umplerea ríndurilor spre a acoperi perderile ce înfruntase în ajun. Zotoff a fost cu prisos pedepsit pentru acéstă réutate sufletéscă. Mai întâiú el a fost pedepsit prin faptul bine constatat că Grivița a fost luată mai numai de Románi, chiar și de rătăciúii colónei lui Gramont, dintre care regimentul al 14 de dorobanți a intrat în redută de o dată cu batalionul al 2-lea de vênători și regimentul 15 de dorobanți; a fost pedepsit asemení prin faptul că brigada rusescă de sub comanda generalului Radionof a sosit abia la spartul tîrgului, după ce Románi aú înfruntat trei asalturí consecutive și

a-*u* năvălit să dea pe al patrulea, și a-*u* reușit să intre în redută mai înainte Rușilor; a mai suferit încă o pedepsă și mai crudă: din ordinul Țarului fortul cucerit a fost lăsat în stăpânirea Românilor iar nu în a lui Schilder Schuldner cum hotărîse D-sa. A mai priimit încă și a patra pedepsă: a doua ȃi, când, după cucerirea Griviței, la lumina unui s^ore strălucitor după o ȃi de pl^oe, când a alergat în reduta cucerită ca să se bucure de vederea rezultatului ce a obținut, a fost nevoit să suspine din gre^u. Atunci în loc să se bucure și să se îngâfne cu marele succes ce a dobândit numai grație hărniciei Românilor, a suspinat din adânc v^eđ^end că reduta luată nu era o pozițiune dominantă, nici cheia Plevnei de care depindea s^orta acestei cetăți, și nici o pozițiune prin posesiunea căreia ar fi putut să spere că va dobândi capitularea sa peste câte-va ȃile, iar nu ore cum se ȃicea în ajun, ci ea era vecină cu alta tot at^ut de puternică ca și dinsa, dar care era așeđată pe o pozițiune dominantă, la o depărtare numai de vr'o 350 de metri și că între ambele redute era o vale largă cam de vr'o 250 metri, care era dominată de un deal care ascundea p'a doua redută privirilor aliaților din partea despre satul Grivița în dosul căreia se pitea. Mai v^eđu că de la ea spre Plevna se ținea^u lanț mai multe drumuri acoperite, mai multe rădanuri și redute, un lagăr întărit care o lega^u de forturile Baș-Tabia, Soleiman-Pașa-Tabia, adică Bucova și Opanez și în fine alte drumuri acoperite care merge^u până la tabăra cea mare. T^ote acestea îl făcu să suspine și să recun^oscă că în zadar a fost atăta trudă și jertfe omenesci; Plevna nu era de luat dintr'acea parte! În fine a cincea pedepsă fu mai aspră ca t^ote; în urma reclamațiunei formulată de către M. Sa Domnitorul direct către Împ^eratul, protestă într'un mod categoric contra atitudinei D-sale față cu M. Sa, șeful s^eu direct, general Zotoff a fost dessărcinat de înalta funcțiune ce ocupa, a fost trimis în Rușia să ocupe altă funcțiune de puțină importanță și postul de șef al statului-major al armatei de vest a fost incredințat renumitului general Todleben legendarul ap^erător al Sevastopolului.

T^otă urgia nesuccesului atacului de la 30 August căđu numai pe capul bietului general Zottof, cu t^ote acestea dobândirea Gri-

viței No. 1 tot fu un balsam consolator pentru Ruși și un motiv de orgoliu bine meritat pentru Români. Prin cucerirea sa Rușii se consolară de pierderile enorme ce suferise și de scăparea din mâni a celor două redute după Muntele Verde; iar vederea Griviței No. 2 fu un măr ispititor spre care se îndreptară cu poftă toate privirile și toate dorințele, mai cu sémă ale Românilor care erau mai aproape de el.

Prin posesiunea lor Români aș putea mai apoi să observe toate mișcările făcute de Turci în toamna anului 1877, să intre în contact cu fugarii lor goniți de fómă, să afle prin ei adevărata situațiune a lui Osman, și în dimineța zilei de 28 Noembrie tot prin ea să observe din dor și mișcările de retragere ale Turcilor, și plecând de la ea să urmărească pas la pas, să ajungă până la Opa-nez prin valea Griviței, să suie costa prin drumurile croite de Turci, să înconjore pe culmea sa trupele lui Edhem-pașa și să siléscă să capituleze numai prin mișcările tactice și strategice combinate și puse în practică numai de oficerii Români fără nici un amestec al celor rusesci care aveau de lucru într'altă parte.

Purtarea Românilor pe câmpul de război judecată de streini.

După ce prin ajutorul atâtor mărturii incontestabile, date de personajele cele mai competente, cum că culpa greșelilor comise înainte de 30 August nu pot să cadă în sarcina Românilor, ci într'a Rușilor, care au fost autorii tuturor planurilor de război și a dispozițiilor luate aproape fără voia M. Sale Domnul nostru, să venim acum la a doua acuzare și să ne silim a dovedi, tot prin mărturia celor mai însemnați istorici streini, că și ea e tot atât de puțin întemeiată ca și cea d'întăiu, și că puținele imputări ce se fac comandanților noștri superiori, sub influența sugestivă a unor imputări identice făcute de toți generalii ruși, toți într'un comun acord au recunoscut eminentele calități militare ale oștenilor noștri, și într'un comun acord, inamicii ca și amicii noștri, nu s'au sfiit d-a'î prenumera între cei mai de elită luptători. Dintre toți scriitorii streini numai D-l general Kuropatkin și un Tacticien fac până la ore-care punct notă discordantă în concertul general. D-lor au găsit de cuviință să facă ore-care critice asupra modului cum a fost condus atacul redutelor Grivița și să găsească ore-care pete în modul cum a fost dat atacul. În schimb toți cei-l'alți n'au avut îndestule cuvinte d'a lăuda avântul cu care tinerii oșteni au sburat spre redu-

tele inimice, d'a le lăuda entusiasmul eroic cu care au sburat la atac și d'a admira bravura ce au desfășurat voinicii noștri înaintea pericolului, precum și disprețul de viață ce au arătat lup-tându-se cu mórtea. Voi începe mai întâiu cu cel mai virulent dintre toți defăimătorii noștri, acela care mai mult ca toți nu ne-a cruțat nici de loc când s'a ocupat de noi. Iată ce țice despre noi generalul Kuropatkin:

«Trupele ruso-române părăsiră pozițiile lor la 6 Septembrie (25 August) séra și ocupară în țorile țilei de 7 Septembrie pozițiile din fața întăririlor Plevnei la bătaia tunului de pozițiile turcești. Lungimea frontului pe care ne-am întins era de 9 kilometre, ceia ce vine câte 9000 ómenii și 45 tunuri pe kilometru din linia ce ocuparăm».

«Acéstă aședare póte fi privită ca una din cele mai concentrate.

«Marșul unor asemenea mase pe întunec și *pe un teren puțin cunoscut*, a produs într'un mod inevitabil încurcături și desordine; s'au greșit drumuri, s'au încrucișat colóne, trebuia să facă opriri prea lungi, puterile ómenilor au fost puse la încercări extreme, din care cauză trupele au sosit fórte obosite la destinație. După părerea noastră, marșul n'a fost bine orînduit; erau prea multe trupe, mai mult ca jumătate în întâia linie. La corpul 9-lea trei regimente mergeau în linia întâia și tot atâtea la rezervă. Din 6 regimente ale corpului 4-lea de unde se hotărise să mérgă trei în linia d'întai și tot atâtea la rezervă, în timpul marșului se găseau în realitate pe linia întâiu cinci regimente...

«In cât privesce rezerva, *formația de luptă a armatei române ce innainta spre Plevna a fost mai bine orînduită*. Din trei diviții numai a 4-a cu 12 bataliáne a luat poziție la 6 dinaintea Plevnei. Cea-l'altă diviție a 3-a cu 13 bataliáne sosi în poziție la 7 Septembrie și fu aședată la dreapta, adică spre miadă-nóptea celei d'întai. Acéstă diviție pierduse drumul și rătăcise încóce și încolo tótă nóptea într'o distanță de câte-va kilometre. Diviția ce mai rămâne, adică a doua în forță ca de 17 bataliáne fu lăsată pe tot timpul luptei de la Plevna în rezervă, prin urmare Românii păstrase mai mult de $\frac{1}{3}$ din trupele lor în rezervă, ceia

ce însă nu le-a fost de nici un folos, cu totă justețea calculului și păstrarea ei neatinsă până la asalt, și chiar la asalt n'a luat parte...

«Până la 9 Septembrie (28 August) bateriile românesce care păstrase obiectivele lor de pân'atunci, se apropiase din ce în ce mai mult de uvragele turcesce. Cele mai apropiate se găseau la o distanță cam de 1200 metri de reduta Grivița. O secție din brigada a treia de artilerie română înaintase chiar până la 800 m. de reduta turcescă; dar nu apucase să tragă mai mult de două sau trei focuri, când glónțele inimice scóse afară din luptă pe comandant, mai pe toți servanții și caii. Turcii năvăliră din redută și din șanțurile lor spre a pune mâna pe tunuri, o companie română le apucă însă înaintea și aduse tunurile înapoi... 1).

Aci fac un salt peste tot ce a ȃis autorul în privința pretensei cruțării ce făcuse Principele Carol trupelor românesce în dauna isbândeii generale, și a cruțării făcută de generalul Zottov trupelor rusesce în dauna aceleiași isbândirii, precum și despre reserva de 24 batalióne române care n'aú intrat în foc în ȃiua de 30 August, fiind că deja am vorbit despre ele la finele Vol. II, și ajungând la atacul ce a avut loc într'acea ȃi, daú iarășii cuvîntul neîmblânditului critic ce nu era nici de loc dispus să ne cruțe. Iată ce ȃice el într'acéstă privință:

«Pentru atacul redutei Griviței se destinase 48 batalióne. *Dacă aceste trupe ar fi fost conduse cu abilitate*, ele ar fi putut să fie sprijinite de focul a aprópe 150 tunuri la o participare vitejescă a tuturor armelor lor, ar fi putut să pue mâna nu numai pe reduta No. 2, ci, urmărind mai departe succesele dobândite, ar fi putut să intre în stăpânirea întregului front de miaȃ-nópte a lagărului întărit, adică a redutelor Grivița No. 1 și 2, Baș-Tabia și Soleiman Pașa-Tabia».

Negreșit dacă Românií ar fi fost bine conduși de nisce generali capabili ca Krudner și Kriloff, ei ar fi atacat ambele redute, cum experimentații generali aú atacat redutele Omar-bei-Tabia și Ibra-

1) Veđi *Critice retrospective* etc. de general Kuropatkin, Volumul. I, pag. 434—435.

im-Tabia, adică ar fi ajuns chiar până la șanțuri, cum a ajuns și Rușii, s'ar fi încercat să le ia, cum s'a'au încercat și ei, dar nu le-ar fi luat, ci s'ar fi întors înapoi în pachete strânse întocmai ca Rușii, pentru ca să serve tot ca ei Turcilor mai cu înlesnire drept carne de tun. Evident ei ar fi suferit în retragere perderi împătrit mai mari și ar fi revenit de unde a'au plecat, fără de nici un succes, dar cu perderi colosale, însă ar fi avut o consolație, ar fi imitat în mod fidel pe Ruși. Al noștri, fiind mai stângaci, mai puțin experimentați și mai rău conduși denisce ofițeri tineri și instruiți, dar Români, după eforturi uriașe și trei asalturi neisbutite, a'au luat în fine reduta Grivița No. 1 și s'a'au menținut în ea până la capitularea Plevnei.

«În realitate, urmăză generalul Kuropatkin, n'a'au luat de cât reduta No. 1 și stătură după aceia ziua întreagă de 12 Septembrie în neacțiune, fără să fi băgat în luptă și cea-l'altă jumătate din totalul trupelor destinate pentru asalt. *Prin raport la numărul trupelor destinate acțiunei din aripa dreaptă, putem dice că activitatea acestei aripe a fost puțin încoronată de succes....* (Negreșit a'au fost încoronate cu succes eforturile corpurilor IV și IX care, de și îndoite la număr de cât Români, s'a'au întors cu mânele gôle și cu pierderi împătrite). Causa nesuccesului așteptat, o spune tot Kuropatkin, a fost:

«1°. O singură comandă asupra trupelor din aripa dreaptă n'a existat ; *a cincea brigadă rusescă care trebuia să opereze cu trupele române, n'a fost pusă sub ordinele generalului Cernat*. Lipsesc asemenea sciințe dacă diviția 2-a română care închipuia reserva aripei drepte, 'i-a fost sau nu subordonată.

«2°. Înaintea asaltului ca și în decursul zilelor ce l'a'au precedat, *terenul acțiunelor viitoare al trupelor din aripa dreaptă, n'a fost suficient recunoscut ; a treia div. română în loc să atace fața despre miadă-nôpte a redutei Grivița No. 1, atacă fără să fi fost prevenită reduta No. 2 și fu respinsă.*

«3°. Pentru pregătirea atacului se luase măsuri corespunzătoare. În rađa operațiunilor se construise în nôptea despre 11 Septembrie amplasamente pentru baterii, la depărtare de 700—800 m. de la redută. Din nefericire n'avem nici o sciință dacă s'a'au armat

aceste baterii. Peste 60 tunuri a  pregătit atacul. Din nenorocire însă din cauza ce ei dese, focul artileriei a fost puțin eficace; a  trebuit să asalteze reduta  i  ian urile-adăpost, fără ca ele de fapt să fi fost in de-ajuns bombardate. Asaltul n' a fost pregătit prin focuri de infanterie. P n  la ora destinată pentru atac, numai trupele din aripa dréptă nu fusese angajate in luptă,  i dispunea  de puterea lor deplină».

F c nd ac st  afirmare, autorul a uitat, negre it inten ionat, inc erarea de la 27 August in care armata română a priimit botezul de s nge, a căpătat primele Cruc  Sf. George, a pierdut un mare număr de luptători din al 13 regiment de doroban i,  i a luat din mânele Turcilor redanul din fața redutei Grivița No. 1.

«4°. *Atacul div. 3  i 4 a fost vitejesc, dar condus fără de abilitate  i sf r i printr'o in ringere. Diferitele episo uri ale acestui atac  i pierderile suferite de unele sub-divi iuni române, dovedesc că tinerele trupe române, insufl ite cum erau de spiritul răsboinic, ar fi fost capabile de fapte gloriose dacă erau conduse cu abilitate.* Cu deosebire mai cr ncen  i mai vitejesc s' a bătut diviția 4-a. Câte-va sub-divi iuni de ale aceștia, ajunseser chiar apr pe de  ian ul redutei. După ce diviția 4 se retrăsese după o luptă de două ore inna oi in  ian urile-adăpost, ce reușise a smulge mai 'nainte din mânele Turcilor, pe la 6 ore porni din nou la atac, unindu-se cu brigada rus c  ce innainta spre redută,  i participă cu ea la asaltarea sa. Batalionul al 2-lea de v n tori ce apar inea brigadei, (care brigadă ? cea rus c  ? ac st  neexplicare pare cam stranie), pierdu mai bine de c t jumătatea ómenilor săi.

«La div. 3-a care a atacat reduta No. 2, atacurile a  fost lipsite de cohesiune (legătură); ele fură executate pe batali ne; brigada 1 fu pusă in desordine, fără să fi atins vre-un rezultat, iar  apte batali ne din brigada 2-a s' a rătăcit  i n' a luat parte la asalt.

«5°. In privința participării la asalt a brigadei div. 5-a rusesci, nu se luase nici o hot r re pozitivă. La inceput avea  de gând, conform dispozițiunii, ca din ac st  brigadă numai două batali ne să atace Grivița No. 1 din partea despre miad - i, de o dată cu

Românii care aveau s'o atace despre miadă-nópte și răsărit. Se vede că numai după ce s'a declarat neisbânda diviziilor române, s'a trimis brigadei rusesci ordinul de a participa întrégă la asaltul redutei. Brigada porni la asalt pe la 5¼ ore d. a. Putem afirma că *dacă cele 6 bataliône rusesci ar fi executat asaltul de o dată cu a patra div. română pe la 3 ore d. a. am fi putut înregistra alte rezultate în aripa dréptă*. În tot cazul nu putem atribui vina întârzierii asaltului nici vitezelor regimente Arhangelgorod și Wologda, nici bravului lor comandant general Radionoff » 1).

Nu, probabil póte din cauză că în armata rusă e obiceiul d'a se primi ordine, dar nu și d'a se executa, sau pentru că e vre-un obicei ca, pe lângă ordinul oficial dat de șeful suprem, să se priimască de către comandanții unităților în timpul operațiunilor, și ordine confidentiale date de ofițerii subalterni care să contramandeze pe cele oficiale. În tot cazul mie măi că 'mí vine să cred că și această întârziere a fost o drăcovenie infamă isvorită din gelozia ce simțea generalul Zotoff contra orí-cuî se distingea printr'o faptă de arme extraordinară pe câmpul de răsboi.

Am reprodus pasagiile de măi sus, scrise de un rus fanatic, de generalul Kuropatkin actualul Ministru de răsboi, și din citirea lor am constatat că D-sa în multe părți e fórté nedrept și aspru față cu noi, căcî ne acuză de ceia ce n'am făptuit noi, și nici din vina noastră nu s'a făptuit, le-am reprodus pentru a vedea orí-cine că chiar acest inimic hotărît al nostru, când evidența săritóre în ochi 'l-a silit să mărturisască adevărul, nu s'a putut stăpâni d'a striga coprins de emoțiune: «tinerele trupe române au fost însuflețite de spirit răsboinic și capabile de fapte glorióse».

Tot ast-fel e silit să facă nisce mărturisiri identice și autorul anonim ce se ascunde sub pseudonimul : *Un tacticien*, care în aparență se arată a fi obiectiv și imparțial, dar în realitate nu pierde nici o ocaziune d'a apêra și lăuda într'un mod vedit pe Ruși. Fórté părtinitor e tacticianul nostru față de Ruși, cu tóte acestea nu se

1) Veđi *Critice retrospective asupra răsboiului ruso-turc din 1877—1878* de general *Kuropatkin*, traducere română Vol. I, pag. 501—503.

póte stăpâni d'a mărturisi că Româniî aũ desfășurat în luptă un curagiũ și o bărbăție admirabilă. Iată ce ȃice el privitor la lupta din jurul celor două Grivițe:

«Treî colóne fură însărcinate să atace faimósa redută Grivița; dar aci la drépta armieî rusescí se simți mai mult ca ori-unde efectul ceței ce acoperea pămîntul în cursul bătăliei de la 30 August. Prima colónă se compunea din prima brigadă a div. a 5-a rusă, avénd ca comandant pe general Radionoff și fiind compusă din regimentele Arhanghel și Orange (Wologda) care *deja fusese însărcinate* să dea atacul despre sud. Cele-l'alte două colóne erau compuse numai din Români; general Cernat ministru de răsboiũ român, le comanda în persónă. O a patra colónă, compusă din trupe din diviția 3-a română, fu însărcinată să facă o ocolire urmată de atac spre Bucova (Soleiman-Pașa-Tabia, așa se credea într'acea ȃi, căci nu se scia încă de existența Griviței No. 2). *Ea intră cu bravură în foc și pierdu mulți ómenî.*

«Cele trei colóne dirigitate contra lui Kerim-Tabia, fură conduse într'un mod deplorabil; (evident harteles rusescí nu spunea nimic despre existența unei a doua muche de deal cu vale adâncă ce se găsea între délul ce se vedea și reduta). Una din ele comandată de colonel Gramont se rătăci în negură și nu fu de nici o utilitate; aceia a generalului Radionoff sosi la redută cu o întârziere de 2¹/₂ ore în urma momentului fixat; *abia a treia putu să atace la trei ore, conform dispozițiilor luate de mai 'nainte...*

«Când apărură aceste trupe, fu un moment solemn de tăcere; Turciî lăsară pe năvălitori să se apropie până la o mică distanță; după aceia deschise spre ei un foc ucigător nu numai din redută dar și dintr'un șianț săpat în josul ei, despre a cărui existență Româniî nu sciaũ nimic și care 'i luă în pieziș. Momentul era critic. Trebuia ca mai întâiũ să scóță pe Turciî din șianț mai 'nainte d'a se gândi la atacul redutei. Năvălitoriî fură respinși de trei ori, dar în sfirșit, după o paușă de câte-va minute, pe la șese ore, al doilea batalion de vênători și al 16-lea de dorobanți, sustinuți de regimentul rus Arhanghel, se repediră din nou înainte și șianțul fu luat după patru asalturi desperate.

«Dar nu era vreme de perdut; de îndată ce luară şianţul, năvălitorii se repeziră ca să ia şi reduta. *Bravi! Țerani români merse în fuga la asalt, și la 7 1/2 ore séra reduta fu luată.* Perderea Românilor este de 56 ofițeri și 2500 ómenii morți și răniți; *ea este o dovadă de curagiul cu care această jună armată și-a priimit botezul de sânge.* Cu toate acestea acest fapt de arme n'a fost încoronat de un succes definitiv de cât în urma intrării în luptă a brigădeii rusești care opera despre partea de sud... și trebui să atace partea din dreapta a redutei pe când Românii atacaă partea din stânga; ei sosiră la 5 1/2 ore după ce asaltul fusese dat.

«În mișcarea sa înainte, general Radionoff fusese silit să se opréscă de două ori sub adăpostul unei muchii de deal pentru a pune ordine în bataliónele sale; puțin câte puțin apropiindu-se de redută intervalul ce exista între cele două regimente în mijlocul căruia artileria trăgeă, se închidea și regimentul Arhangel se aruncă cu bravură spre redută, sări șianțul și urcă cele trei metre de înălțime ale parapetului muiat de plóe.... Într'același timp o parte din regimentul Vologda care a atacat reduta despre stânga intră într'insa prin gura sa; iar restul regimentului, sub comanda colonelului Rocasceff, se repeși spre tabăra situată în dosul ei, bātu trupele câte găsi în ea și le opri d'a alerga în ajutorul garnisónei care a fost masacrată după o rezistență energică.

«Într'acest moment trupele române din bat. 2 de vênători sub comanda maiorului Popescu intrară în redută pe la 7 1/2 ore și cu chipul acesta reduta intră în stăpânirea armatei ruso-română; în ea nu mai rămăsese de cât Turci răniți care gemeau și horcăiau gróznic prin toate colțurile. Două stindarde și cincă tunuri, iată care fu trofeele biruitorilor, trofee ce fură împărțite în mod echitabil între biruitori. *Românii care băgase în fóc mai mulți luptători și încercase cele mai multe perderi în atacul redutei priimiră ca parte trei tunuri și un steag.* Românii perduse în primul atac ca la o mie ómenii, iar în al doilea aprópe înđoit.

«Colonel Racasceff luă comanda brigădeii (rusești) în locul generalului Radionoff ce fusese rănit, și puse la cale să reîncépă atacul taberei situate la apusul redutei. În consecință lăsă o parte din

batalinele sale în redută și o parte în șianșurile de adăpost vecine. În timpul nopții Turcii încercară de trei ori să reia reduta pierdută, dar de trei ori fură respinși și puși pe gónă cu virful baionetelor. Pierderile brigadei rusesci se ridicară la 22 oficeri și la 1300 soldați morți și răniți» 1).

Acastă descriere este scrisă cu o vedită tendință de părtinire față pe Ruși și sub inspirațiunea legendelor scornite și acreditate de Ruși în paguba comandanților noștri, cu toate acestea autorul ei, care de sigur a făcut campania în statul-major rus și a fost în dilnic contact cu ei, a fost silit să mărturisescă, pte chiar fără de voe, că *bravi țerani Români au alergat la asalt cu un avânt și o impetuositate admirabilă, și prin numărul superior al luptătorilor ce au băgat în foc și prin pierderile superioare ce au încercat în atacul redutei, au priimit trofeele cele mai multe: trei tunuri și un stég.*

Debutul atacului este descris într'un mod aprpe identic de autorul anonim al scrierei intitulată : *Russes et Turcs*, scriere ce pare a fi compusă după notișele culese de fostul colonel frances Gaillard, care a făcut campania în calitate de atașat militar pe lângă persna Împăratului Alexandru II. Autorul acestei scrieri face istoricul începutului atacului aprpe într'același mod și cu aceleași cuvinte ca și *un tactician*, care mi se pare că ascunde chiar numele și condeiu colonelului Gaillard, ridicat mai apoi la rangul de general.

Acela ca și acesta spune că era o negură désă când trupele române au pornit spre asalt, că aceste trupe au desfășurat multă bravură când au sburat spre reduta turcescă, că cele trei colóne au fost conduse în mod deplorabil, esact în conformitate cu cuvintul de ordine dat de Ruși ca să se acrediteze legenda cum că oficerii superiori Români erau cu mult mai inferiori celor rusesci, și că colonel Gramont s'a rătăcit bjbind în cță. În ceea ce se deosibesce de Tactician e numai în detalii; în ele autorul dă nisece amănunte care sunt în genere în favrea oștenilor noștri, mai cu sémă în unele descrieri care sunt într'adevăr mișcătre.

1) Veți *La guerre d'Orient en 1877—1878 par Un Tacticien.*

«Trupele alese pentru atac erau recrutate în mod exclusiv dintre robuștii moldoveni din părțile muntoase, care sunt mai sprinteni și mai războinici ca locuitorii câmpiilor», dice autorul acestei scrieri, negreșit în urma unei inspirații greșite care mai târziu și mai cu sémă la Smârdan, unde s'au distins mai mult câmpenii, s'a dovedit a fi eronată.

«Dorobanții, urmază D-sa, au scoborât costa în fuga și se ascunse în bălării, pe când vânătorii suiau costa și unii din ei ajungeau în virful délului încoronat cu reduta turcască. Atunci fu un moment de tăcere solemnă. Turcii contând probabil pe efectul ce tactica lor va produce asupra acestor trupe tinere, lăsară pe năvălitori să se apropie până la o mică distanță, și după aceea a început să i împrosce cu niște împușcături ucigătoare atât din redută, cât și dintr'un șianț săpat ceva mai jos, de a cărei existență Românii n'aveau nici o cunoștință și care i luă în piezișiu. Momentul era critic. Trebuia ca mai întâiu să scotă pe Turci din șianț, și apoi să se gândescă la asaltul redutei. În fața acestei situațiuni atât de gravă *ofiterii Români fură la înălțimea sarcinei ce le fusese încredințată; ei dovediră că disprețul de mörte nu era numai apanagiul exclusiv al Rușilor care le manifesta cel mai suveran dispreț.* Maior Șiontu personalitate bine cunoscută în Bucuresci, se repeși cel d'intăiu în șianț strigând: înainte copiii mei! înainte, și fu omorît în șianț. Töte împușcaturile Turcilor loveau la mir, și ei trăgeau de o dată din șianț, de pe parapet și din redută. Ceva mai mult, începură și tunurile să verse foc și pară și făcură să curgă spre Români o grindină de cartice. În câte-va minute o pătrime din primul batalion mușcă țărina și restul fu silit să se retragă, cătând locuri de adăpost, pe când obuzele turcesci nu încetau d'a le secera șirurile.

«Într'acel moment *sosiră bravii dorobanți, care în loc d'a o rupe de fugă la prima salvă de focuri, precum detractorii armatei române au preșis că vor face, adunară la un loc pe vânătorii risipiți și reinnoiră împreună atacul șianțului pe care în fine îl luară, dar abia după patru asalturi desperate.* Nimeni nu pöte să și închipuiască spectacolul ce se oferi într'acel mi-

nut înaintea ochilor Românilor! Răniții căzuți, dintre care mulți ofițeri, fusese horibil ciopârțiți de Turci. Mai ales sërmanul major Șionțu fusese desfigurat în modul cel mai îngrozitor.

«Nu era însă vreme de pierdut. După ce șanțul fu luat, trebuia să începă asaltul fără zăbavă. Bravi! țeranii români cu o înfățișare îndestul de ciudată, cu opince în picioare, cu lungi bluze albe pe corp, și în cap cu căciuli de hârșie négră împodobită cu pene de curcan, reluară sborul și porniră înainte. Mare le fu spaima însă când ajungând în vârful délului unde credeau că era reduta se vădură despărțiți de ea încă de o vale largă cam ca de la cincî și până șese sute de metre! Nimic nu pôte fi mai amăgitor ca terenul acestei țeri care e brăsdată în toate părțile de ondulațiuni scurte, și nimic ca aceste desagregabile surprize nu e în stare să demoralizeze trupele cele mai oțelite. Nici comandantul diviției a 4-a, nici general Cernat și nici statul major român n'aũ avut cunoscința despre existența acestei vâlcele.

«Cu toate acestea *Românii nu 'și pierdură cumpëtul, ci de îndată ce aușiră semnalul, toți se repeșiră spre vale ca un torrent*; o teribilă împușcătură îi întâmpină, dar cu toate că fură decimate, bataliõnele lor nu se opriră în drum. La suis, fiind pământul alunecos din cauza ploii ce cădea într'una, alunecău la fie-ce pas ce făceau și cădeaũ adesea, dar ei se ridicaũ numai de cât sprjinindu-se în baionete și urcaũ mereũ cósta délului. Pe acéstă cóstă cădură ca să nu se mai scóle mulți ofițeri împușcați de trăgaciĩ turci care le cunoseau uniformele. În sfirșit peste câte-va minute Românii sosiră sub redută. Primul care sui pe crésta parapetului fu căpitanul de infanterie Valter Mărăcineanu care fu ucis în momentul în care înfigea într'o fascină un fanion și striga soldaților săi: Înainte copii! Ordonanța sa fu isbită de mórte peste câte-va minute.

— «Ia mantaua căpitanului, șise el unui camarad, căci eũ nu pot s'o mai duc, simt c'o să mor.

«Cu toate sforțurile cele mai uimitóre, năvălitorii fură siliți să se retragă în lipsă de ajutóre; căci colõna lui Gramont se rătăcise și o întârziere neexplicabilă reținea pe Radionoff departe de re-

dută, ast-fel că eroica colónă rămând singură, fu prea slabă ca să invingă atâtea dificultăți. Retragerea nu se făcu fără de primejdii; două bataliune de nizami eșind prin două părți din redută, aprópe înconjurară un batalion de dorobanți. Drapelul acestui batalion era aprópe să fie luat de dușmani; dorobanții îi sfâșiară stofa, o împărțiră între ei în petice mici și ast-fel aduse colonelului după sfârșitul bătăliei steagul întreg dar îmbucățit. Unul din căpitani, M. Pruncu, vechiú ofițer în legiunea străină din Francia, care purta pe piept medalia Crameei și a Italiei, transportă pe brațe prin soldații săi un tun, al cărui afet fusese sfărîmat și pe care Turcii se încercase să pue mâna. La sfârșitul luptei din 196 ómenii căți compuneau compania sa, rămăsesse numai 20 ómenii nerăniți....

Împăratul din înălțimea observatorului său urmă cu nelinise, pe cât îi permitea ceta, perípetiile acestui atac. Întristat de ne-succesul Românilor, se duse spre Radisovo, unde ajunse tocmai ca să asiste la al doilea eșec al lui Kriloff. Se spune că ar fi privit cu ochii inundați în lacrimi cum bravii săi soldați decimați de glónțe se clătinară, se opriră și apoi dădură înapoi, și încă o dată sub focul apărătorilor redutei, și în fine o luară la fugă în desordine în tóte direcțiunile. Oficerii săi fură siliți să 'l ia cu sila pentru ca să 'l smulgă de la acest spectacol dureros, și abia isbutiră să 'l ducă departe de aceste locuri înfiorátore și să 'l înduplece să apuce cu întristare drumul spre marele cuartier general de la Poradim. Abia a doua zi în dorii zilei, află prin unul din adjutanții săi, printr'un oficer tátar anume Gingis-chán, cum că reduta Grivița a fost luată două ore în urma atacului neisbutit la care asistase. Iată cum se întemplantase:

«Brigada lui Radionoff după ce a umblat mai mult timp prin negură, a isbutit în fine să se aprópie de redută și la 150 metre de dinsa s'a întâlnit cu Români din prima colónă. De îndată ce se întâlniră numai de cât aliații stabiliră ca Rușii să atace laturea dreptă iar Români pe cea stângă, și la 5 1/2 dădură atacul. (După ce descrie în ce mod a fost dat acel atac de către Ruși, descriere făcută de noi la finele vol. II-lea), autorul adaogă: Într'același timp bravii dorobanți din Botoșani răsbesc în redută prin partea opusă

și înfig stégul lor pe parapet. Un soldat Român de vênători care a priimit șapte glônțe în pălărie, puse mâna pe un stég de artilerie verde brodat cu fir, având în mijloc semiluna și țifra Sultanului. Acest om (care cu primejduirea vieții a smuls acest stég din mânele stegarului turc) a fost peste câte-va zile priimit în Bucuresci în mod triumfal....

«— Eram înaintea celor-l'alți, spunea el, vream să împung un Turc cu baioneta mea, când tot de o dată zăresc nu departe o namilă de găligan fugind în mână cu un stég. Numaî de cât mă cor-torosesc de Turcul meu, ochesc pe fugar și 'l vëd că cade. Më reped spre el și 'l ajung tocmaî când se căsnea să scôtă din cingătoare un revolver. Maî 'nainte d'a isbuti să mă ochiască îi străpung pieptul cu baioneta, și puî mâna să 'i smulg stégul. Omul murise dar își ținea mânele încleștate de lemnul stégului. Îmî daû tôte silințele ca să 'i desprind mâna dar îmî fu peste putință. Într'acel moment alți douî Turci se repediră spre mine; mă puseî în stare de apărare, și dându-mî séma de primejdia în care mă găseam, îmî rotiî îngrijurat ochii în jurul meu. Din norocire sergentul și caporalul meu vëdură primejdia în care mă găseam, se repediră spre mine, omoriră un Turc, omoriră și pe cel-l'alt și eû isbutiî să smulg stégul din mânele încleștate ale stegarului.

«De și între douë focuri Turcii resistară ca nisce desperați; se întemplară multe scene grósnice în șanțurile redutei în care lupta dură maî bine de douë ore... Aceia ce mărea grozăvia măcelăririi era întunerecul care veni pe dată și făcu pe Turcii din a doua redută situată la 200 saû 250 metre în dosul celei cucerite, să tragă orbesce în amici ca și în inamici și să omóre cu mânele lor pe maî mulți din apărătorii lui Kerim-Tabia (de Turci ea se numea Canli-Tabia). În fine pe la 7^{1/2} ore séra reduta căđu cu desăvîrșire în puterea armatei ruso-române și în ea nu maî rămase de cât Turcii răniți care gemaû prin colțurile tabiei» 1).

Aceste scene mișcătore pline de peripețiile cele maî emoționătore, descrise de pana unui om de meserie care era maî mult a-

1) Veđi «*Russes et Turcs*», Vol. I, pag. 406—409.

micul Ruşilor de cât al nostru, cred c'a'au dovedit tuturor cititorilor cum că Românii n'au fost nici de loc o încurcătură jignitoare pentru Ruşi în ziua de 30 August 1877, ci din potrivă au produs Împăratului lor singura mângâere şi uşurarea dintr'acea şi din toate punctele de vedere durerosă pentru El. Aceste peripeții sunt confirmate şi de alt autor, de Amedée Le Faure în opera sa intitulată : *Histoire de la Guerre d'Orient 1877—1878*.

Iată ce spune D-sa despre purtarea Românilor într'acea şi memorabilă :

«Românii atacară în mai multe rânduri reduta centrală din faţa Griviţei, dar mereu fură respinşi ; ba încă detaşamentul de escaladare fu cu desăvârşire distrus până la cel din urmă om ; ofiţerii şi soldaţii periră chiar pe malul de suişiu al şanţului. La 5 ore asaltul era respins pe totă linia şi nu rămăsese de cât prea puţine trupe în rezervă. *La extrema dreapta infanteria română se bătă cu bărbăţie* fără să facă mari progrese. Ceva mai înapoi Împăratul, Marele Duce Nicolae şi Principele Carol urmăreau cu atenţiune progresele atacului.

«La 5 $\frac{1}{2}$ ore din seră, atunci când ziua părea perdută la centru, Ruşii făcură o nouă cercare ; prima brigadă din Div. 5 care sta ascunsă într'o vale din dreapta Griviţei, se repezi să atace marea redută turcescă, despre laturea stângă pe când trupele române o abordaū despre laturea dreaptă. Acastă brigadă comandată de general Radionoff se compunea din regimentul Pr. de Orange (Vologda) comandat de colonel Ricacioff şi din regimentul de Arhanghel comandat de colonel Baron de Schlitler.

«De-astă dată atacul fu mai bine condus, (negreşit, căci de astădată, prin intrarea Ruşilor în foc, el s'a dat din dreapta şi stânga, adică cum fusese de mai nainte hotărît) ; inimicul fu atacat de odată din două părţi ; pôte că şi Turcii erau sleiţi de puteri prin sforţurile ce făcuse pân'atunci. În decurs de mai bine de o oră soldaţii Ruşi înnaintară dând mereu focuri şi furişându-se d'a lungul undulaţiunelor terenului.

«La 7 ore trupele aprópe atinse reduta ; dar trebuia să iasă la luminişiu şi să dea atacul sub plóia de glónţe care curgeau ca o

grindină. Soldații săriră peste șanțuri cu ajutorul scărilor și al fascinelor, și pătunse în interiorul redutei atât prin gura sa cât și sărind peste parapete. Turcii se apărară cu energie și se lăsară să fie uciși mai bine de cât să se predea.

«Generalul Radionoff fu rănit la picior și baron de Schitter fu ucis alergând la asalt în capul regimentului său. Rămânând singur colonelul regimentului d'Orange priimi o puternică isbitură în cap, dar cu toate acestea rămase în capul brigădei și-i luă comanda. La 7¹/₄ reduta fu luată de Ruși cu 5 tunuri Krup de oțel și 2 drăpele. Mai de odată cu Rușii, *batalionul de dorobanți din regimentul 16 Botoșani, a intrat în redută prin laturea opusă și a pus mâna pe un stindard....*».

Acest scriitor în descrierea ce face faptelor istorice petrecute într'acea zi mai că nu face pomenelă de Români, trece peste faptele lor de arme cu ușurința cu care au trecut după densusul toți istoricii Ruși în descrierile făcute de ei, nu intră nici într'un detaliu asupra faptelor lor, micșorează în mod intenționat numărul luptătorilor lor, și se feresce ca de foc d'a spune ceva despre sforțurile ce au făcut ei în trei rinduri și de uimitorea vitejie ce au desfășurat toate detașamentele lor și mai cu seamă Bat. 2 de vânători, dând asalt redutei în trei rinduri, în decurs de aproape patru ore de luptă neîntreruptă, și d'a se menține în jurul ei după ce au fost respinși. Cu toate acestea, chiar prin mușenia sa întreruptă de rarele pomeneli ce face, scote în evidență bărbăția și tenacitatea ce au desfășurat Românii, menținându-se în apropiere de redută din care Turcii aruncau spre ei într'una o grindină de glonțe, și d'a alerga, după patru ore de luptă fără de răgaz, la al patrulea atac, pe când Rușii lui Radionoff se odihneau la umbră în decurs de 2 ¹/₂ ore de foc și pară. Așa se scrie istoria în Rusia și sub inspirația Rușilor.

«A doua zi după ce au luat această redută cu mari jertfe, urmând Le Faure, Românii și Rușii băgară de seamă că au dobândit un succes negativ. Această redută așa de scump plătită era dominată de altă redută mult mai puternică care se afla la o depărtare ca de 300 de metre, dar despre existența căreia nimeni n'avusese

cea mai mică cunoscință. Pe lângă acesta armata rusă nu mai era în stare să dea al doilea asalt. Într'adevăr soldatul rus stă în foc timp îndelungat cu acel admirabil curagiū al Rusului, care când primesce un ordin este tot-d'a-una gata să braveze mórtea ; *Românii asemeni care în ziua de 11 Septembrie se luptase cu o vigóre remarcabilă dovedise că erau într'adevăr oșteni oțeliți*, dar într'aceste armate entuziasmul și credința în victorie, fără care nu se póte săvîrși faptele mari, nu mai exista ! Se bătură după aceia pentru că așa era ordinul ; dar soldații și oficerii ce fusesse sleiți prin marșuri penibile și prin hrană próstă, căci fórte adesea li s'a împărțit alimente neindestulătóre, încetul cu încetul, dar în mod neabătut, ajunse la descuragiare.

«Rușii sperase să dobândescă un succes imediat, victorii lesnicióse și co-histe fără multă bătae de cap ; mai nainte chiar d'a trage primul tun cei din Constantinopole se așteptaū la așa ceva, și chiar se scrisese într'acest sens la Berlin, dar vai ! istoria de aci nu sémănă cu cea de eri ; tóte atacurile aū fost respinse, nici un sforț n'a reușit, și bravura, eroismul chiar a rămas inutile. Și într'acéstă vreme, timpul rěu se apropia și cu apropierea sa se impunea în mod imperios resolvarea unei chestiuni fórte grave la care nimeni nu se gândise la început : Era prin puțință ca o armată atât de numerosă să petrecă iarna în Bulgaria ?

«Cum va putea ea să trăiască atâta timp într'o țară ruinată ? și cum va putea să conserve o neîntreruptă comunicație cu patria mómă, chiar cu România în timpul inundațiilor Dunărei care adesea debordéză peste ambele maluri pe o distanță de mai multe kilometre ? Va fi posibil să ție podurile în bună stare ? vor rezista ele eurentului, gheții sau sloiurilor curgătóre ? și pe acele drumuri noióse, desfundate și deteriorate de intemperii și de mulțimea transporturilor, vor putea să mérgă trupele, să circule convoiurile venite dintr'o distanță de peste 150 kilometre și să înfrunte atâtea ómenii și atâtea vite miī de obstacole ? Asemenea întrebări își făcea tótă lumea, și cu tóte acestea, în momentul în care scriam aceste rinduri, telegraful ne-a comunicat scirea că într'un consiliū de rěsboiū presidat de Împératul, s'a hotărât ca armata rusescă

să petrecă iarna în Bulgaria. O fi cu putință ca această decisiune să fie adusă la îndeplinire? nu s'o ivi în timpul execuțiunei sale vre-o imposibilitate manifestă, vr'o piedică absolută?

«Ori-ce se va întâmpla, în privința acestei grave chestiuni, voiți fi silit să reviu; pân'atunci însă trebuie să mărturisesc că armata rusă pare că nu va fi în stare să dea imediat un nou asalt. Trebuie să aștepte sosirea gardei imperiale și a generalului Todleben, gloriosul apărător al Sevastopolului ce a fost chemat să vie grabnic. Într'acest timp împresurătorii se vor mulțumi numai cu înconjurarea și bombardarea Plevnei.

„Românii fură însărcinați cu păstrarea și paza redutei Grivița, post primejdios, căci le era peste putință soldaților să scotă capul afară și erau nevoiți să stea pitiți la adăpostul parapetelor de pământ ca să scape să nu fie împușcați de Turci“ 1).

Iată pentru ce Rușii s'aă arătat atât de gentili față cu Români și pentru ce Împăratul lor a fost atât de drept și de generos și le-a innapoiat atât de repede Grivița, după ce generalul Schilder Schöldner pusese mâna pe ea, de și ea fusese luată mai numai de Români. Echiitabili noștri aliați se grăbise d'a ne face un început de dreptate cu atâta grațiositate, pentru că, după mărturisirea lui Le Faure și a anonimilor, dobândirea sa nu presenta nici un interes strategic și păstrarea sa era foarte primejdiosă. Ce să ăicî? generoși aliați, și cu tôte acestea această generositate cât sânge rău nu făcu unor ómenî ca Kuropatkin și ca Parensoff!

Camile Farcy descriind cu stilul său resumativ, sobru și foarte concis aceleași evenimente, ăice :

«La aripa dréptă Rușii din corpul al IX-lea și Români, după ce suferiră o serie de înfrângerî foarte sângeróse, aă reușit aprópe de inserat să ia cu asalt reduta Grivița împreună cu cincî tunurî Krupp și doué drapele. Regimentul rus al Pr. de Orange (Vologda) și batalionul român din Botoșani s'aă instalat într'acea redută (nu

1) Veđi *Histoire de la Guerre d'Orient 1877—1878 par Amedée le Faure* Vol. I, pag. 171—172, 179—180.

sciū ce necaz o fi avënd Rușii și amicii lor pe batalionul 2 de vânători, că nici acest scriitor nu vrea cu nici un preț să își pomenescă numele și să spue c'a luat partea cea mai glorioasă la luarea Griviței). *Principele Carol I al României putea cu drept cuvînt să dică în ordinul de ȃi ce a dat armatei sale: E prima mare bătălie, la care, după mai multe secole, armata română a participat, și tînăra noastră armată a dobândit primul său botez glorios.*

«Cu acea ocazie luarea Griviței a pus din nou în lumină știința adversarului. Într'adevăr abia ocupase reduta cucerită, și Românii vedură că ea era dominată la o scurtă depărtare (cam vre-o 240 metre de altă redută de o egală importanță legată prin șanțuri acoperite de un lagăr întărit, așezat la o distanță de cel puțin 1500 metre mai înapoi). Perderile suferite în timpul nopții de apărătorii redutei cucerite de aripa dréptă, indică că aliații n'aū dobândit într'acea parte de cât un succes pur negativ, cel puțin în hipoteza unui nou atac imediat contra Plevnei. Spectacolul vedut din reduta Grivița în dimineța zilei de 12 Septembrie fu teribil. Răniții ȃceau grămadă unii peste alții, horcăiau fără apă și fără de ajutor medical. Evacuarea lor era peste putință, căci locurile vecine pe unde ȃceau ei era într'una improșcat de focurile infanteriei turcesci. Orî de câte orî apărătorii redutei capturate eșeau din adăpostul lor, numai de cât erau trăsniți de Turci.

«Statul major rus nu mai putea să se gândească la un nou atac contra redutelor neatinse ; se găsea în fața unui sistem de apărare atît de complect, în cât dacă ar fi stăruit în vechiul plan de atac, s'ar fi expus la o pierdere sigură. Împăratul Alexandru căruia în dimineța zilei de 11 Septembrie, Marele Duce Nicolae îi ȃdisese: Plevna va fi Sedanul Turcilor, când se înoptă nu putea să și ascundă nemulțumirea și supărarea. Era scârbit d'atîta măcelărire. Afară de acésta corpurile erau desorganizate, rezervele decimate și cei mai buni ofițeri scoși din rîndul luptătorilor. La ce rezoluțiune avea să se opréscă pentru ȃiua de 12 Septembrie ? Ea era în întregimea sa coprinsă în ordinul de ȃi adresat de șeful de stat-major al armatei ruso-române, general Zotoff generalilor Imetinsky și Scobelev cărora le ordonă ca să se întărească și să men-

ție în pozițiile ce ocupa fără să spered nouă ajutóre până ce va priimi un nou ordin ¹).

Căpitanul Fisch din infanteria belgiană, care a fost profesor la școala militară din Bruxelles, care a scris în 1879 un opuscul intitulat : *Cooperațiunea armatei române în Bulgaria*, care a urmărit de aproape și în mod special purtarea Românilor pe câmpul de răsboi într'acastă campanie, și care a dat în opera sa un resumat exact și exclusiv a tot ce a făcut Românii în răsboiul din Orient din 1877—1878, descriind peripețiile luptelor de la 27 și 30 August, țice următoarele :

«In ziua de 8 Septembre, armata română fu chemată să 'și facă primele sale probe. Diviția 4-a, al cărui cuartier general se afla stabilit pe înălțimile despre răsărit de Grivița, priimi ordinul să atace anteposturile turcesc, întărite prin șianțuri de adăpost grupate în jurul unei mic, redute situate la o depărtare de 1000 metri la est de redutele Grivița No. 1 și 2. Atacul preparat de bateriile diviției 3-a, care se găseau la drépta diviției 4-a, avu loc în ziua de 8 Septembre. Brigada Borănescu compusă din regimentul 5 de linie și 13 de dorobanți desfășură un batalion din fie-care regiment; alte trei batalione le urmau ca susținătoare; a doua brigadă compusă din regimentele 14 și 15 de dorobanți forma a doua linie.

„*Atacul fu admirabil ca entusiasm și impetuositate. Românii fanatisați de oficerii lor se repețiră spre întărirea turcesc, o luără în strigăte de ura ! și goniră dinnaintea lor pe Turci în desordine. Aceștia se retrase pe o pantă cu totul descoperită spre redutele de la spate, și în timpul acestei retrageri suferiră nisce pierderi considerabile. Acastă primă faptă de arme condusă cu un avânt remarcabil, făcu pe toți să 'și formeze bune speranțe pentru operațiunile viitoare ; afară de acăsta aceste prime succese avură darul să animeze pe acei soldați care mergeau să se lupte pentru independența lor, și din cele ce s'aū mai petrecut vom vedea că acest mic pumn de eroici soldați aū dobândit nisce succese strălucite.*

1) Veți *La Guerre sur le Danube 1877—1878* par Camille Farcy.

«Pierderile ce încercară Românii într'acéstă primă încăerare fu de 6 oficeri și 170 soldați morți și răniți. De îndată ce puse mâna pe micul redan și pe șianțurile adăpostite, ei se apucară să le pue în stare de apărare și construire la drépta și la stânga lor noi baterii. După aceea începură să bombardeze din nou Plevna. Lupta de artilerie dură șépte zile, și după aceea, la 11 Septembrie armata de investire dirigiă un nou atac spre pozițiunea turcă. Atacul începu la trei ore.

«Iată ordinul de bătae al trupelor angagate; Armata română forma drépta; ea era sprijinită pe Verbița; la stînga sa se afla corpul al IX-lea rus, apoi al IV-lea și pe urmă câte o diviție din al XV-lea și al XI-lea sprijinindu-se pe Vid și la drépta la nord pe Bogot. Atacul principal trebuia să fie dirigiat de trupele lui Sco-beleff în direcțiunea sud. «Din trupe aveau să se lupte diviția 3 și a 4-a; ele trebuia să mérégă în prima linie spre a ataca redutêle Grivița No. 1 și 2 din care, repet încă o dată, la începutul luptei nu era cunoscută de cât una. Diviția a 2-a se găsea în rezervă aprópe în mijloc între cele-lalte două diviții. Diviția a 4-a comandată de colonel Al. Angelescu era împărțită în brigada I comandată de colonel Bărănescu și compusă din batalionul 2 vênător, regimentul 5 linie, un batalion din regimentul 13 dorobanți și regimentul 15 dorobanți; și brigada II comandată de colonel Cantili și compusă din regimentul 7 de linie, regimentul 14 de dorobanți și regimentul 16 tot de dorobanți. Acéstă diviție fu însărcinată să aface reduta Grivița No. 1.....

«Douë meterezuri de nuele și pământ fusese făcute în grabă pentru adăpostirea artileriei. Diviția 4-a și o baterie de 12 tunuri fu stabilită la o depărtare cam de 800 metre spre răsărit de redută, alături de rădanul luat de la Turci în ziua de 8 Septembre. O a doua baterie de 8 tunuri stabilită mai spre nord și ca la 650 metre depărtare de reduta No. 2 fu aședată tot pentru a sprijini atacul,

Cele două bataliône din prima linie atacăreduta cu vigóre. dar ea fu apêrată cu energie. Focurile etagiate și aprópe piept la piept ale Turcilor causă trupelor de atac nisce ravagiuri considerabile, mai ales în batalionul 2 de vênători care dintr'un efec-

tiv de 640 ómenî și 11 ofițeri a fost redus în scurt timp la 240 soldați și 4 ofițeri. După eșecul suferit de ateele două bataliõne, în naintã batalionul din reg. 13 de dorobanți comandat de maior Macri spre a le susține; ast-fel întãrite ele se repezirã cu același avânt, dar se oprirã în loc pe datã fiind priimite cu un foc mistuitor. Isbiți fiind de acest deluviu de foc, asaltatoriî de-o-cam-datã se clãtinarã, dar nu dosirã, cãci numai de cât furã susținuți de alte bataliõne din a doua linie și de o brigadã de rezervã. După aceia reg. 16 de dorobanți dãtu asaltul redutei».

Iatã cum descrie în tóte amãnunțimele sale un ofițer belgian dintre cei mãi competenți, un profesor la șcõla militarã din Bruxelles, acest prim atac, care a fost osãndit ca deplorabil condus de cãtre D-niî Kuropatkin, Parensoff, Un tacticien și autorul scrierei *Russes et Turcs*. Ca unul ce nu sunt om de meserie, nu fac nici un comentariu și las ca faptul sã fie judecat și calificat tot de ómenî de meserie, dar ceva mãi imparțiali, și daú din noú cuvintul *cãpitãnului Fisch* :

«Cãți-va ómenî dintre nãvãlitoriî în primul avânt reușirã sã pãtrundã în primul șanț al redutei, unde susținurã o luptã crãncenã cu dușmaniî. Din norocire ei furã ajutați la timp de alți soldați și cu toțiî împreunã nãvãlirã spre redutã și î daturã al treilea atac. Lupta continuã ast-fel în jurul redutei pãnã la 5¹/₂ ore, când un batalion din al 14 de dorobanți comandat de maior Arabu ajunse pãnã la parapeturi și începu sã se urce pe el. Ajungẽnd sus pe cõma sa, nãvãlirã cu toțiî în redutã și hotãririã victoria în favõrea Romãnilor. De îndatã ce se fãcurã stãpãni peste ea, Romãniî o puse în stare de apãrare, construirã un parapet cu fața spre apusul redutei, unde fuses 3 mãi nainte gura]sa și deschise altã gurã în partea despre miadã-đi. Mulțumitã acestor lucrãri biruitoriî isbutirã sã respingã în mod victorios douẽ atacuri succesive îndreptate de Turci în cursul noptiî contra acesteî redute, spre a o relua.

«Laturea stãngã a redutei No. 1 a fost amenințatã într'una de un regiment rusesc care *în timpul atacului executat de Romãni, aú tras mereú focuri spre întãrirea turcescã fãrã ca, cu tóte acestea, sã pornescã la atac de cât în ultimul moment.*

«Div. a 3-a care (fără să scie) avea misiunea să atace reduta No. 2, era comandată de general G. Angelescu, și era asemenea compusă din două brigade: 1-a compusă din Bat. 3 de vânători, Reg. 8 de linie și Reg. 10 de dorobanți, sub comanda colonelului Ipătescu, a 2-a brigadă era compusă din Reg. 2 de linie, și din reg. 9, 11 și 12 de dorobanți. Batalionul 1 din Reg. 8 de linie sub comanda căpitanului Walter atacă laturea despre Nord, având bat. 2 în a doua linie, și Bat. 1 din Reg. 10 de dorobanți sub comanda maiorului Șionțu; ei își îndreptară frontul spre apus pentru a se opune la caz de nevoie contra unei mișcări de înconjurare din partea Turcilor, care ar fi venit prin valea despre Nord a înălțimilor de la Bucova; după aceia se pregătiră a face o demonstrație de atac spre laturea despre Nord-Est.

«Aceste două batalioane fură prea crud încercate. În timpul luptei ele perdură pe toți ofițerii afară de un singur sub-locotenent din Bat. 1, Reg. 8. Cu toate acestea *trupele sub îndemnul luptei se repeziră înaintea și ajunse aproape de șanț*. O mână de soldați care fusese îndestul de nesocotiți d'a înainta până la gura redutei, cădură sub glonțele dușmane. Ne mai având ofițeri și abandonați fiind la voia sorței, ei se retrase cum putură sub grindina glonțelor ce le trimeteau într'una Turcii. Într'acest timp brigada de rezervă chemată într'ajutorul lor înainta, dar pământul desfundat din cauza ploii, îi făcea să înainteze foarte încet; numeroasele șanțuri ce le tăia drumul în toate părțile și holdele de porumb ce se întindeau în jurul fortificațiilor, îi ținea pe loc și îi silea să facă ocoluri prea mari, din care cauză fură siliți să sosescă prea târziu. Aceste piedici contribuiră ca atacul să nu isbutităscă, cu totă protecțiunea unei baterii cu 24 tunuri aședate la Nordul pozițiunei turcesci de la reduta Alexandru și până la drumul ce duce de la Grița la Verbița, și a uneia cu trei tunuri aședată în marginea pădurei de la apusul acestui drum. Acastă a doua baterie avea drept scop principal a susține bătaia artileriei pusă în pozițiune pe înălțimile de la Bucova și d'a mătura totă valea dinnaintea sa pe unde Turcii puteau să execute o întorcere ofensivă.

La Sud și la Sud-estul Plevnei acțiunea n'a fost mai puțin vie... dar cu toate că Scobelev... a luat două redute... totuși a doua di Turcii reușiră să gonască pe Ruși din pozițiunile dobândite în timpul dălei precedente și să le reocupe din nou cu trupe musulmane... Un contra atac fu dirigeat și spre reduta No. 1 luată de Români. *Turcii chiar isbutise să intre în redută, dar fură respinși cu mari perderi de bravi soldați din Div. 4-a română*; ast-fel că reduta care avea o mare importanță pentru pozițiunile turcesci, căci comanda drumul de la Grivița la Plevna și lua în răspăr șanțurile de adăpost și redutele aflate de Sud de ea,... fu în mod definitiv intrată în stăpânirea Românilor care o reparară și construiră la Sud de platoul său o baterie de 14 tunuri, legată de redută cu șanțuri adăpostite și săpate în zig-zag.

«Noul atac al Rușilor asupra Plevnei rămase precum vedurăm fără un succes important, și încredință pe totă lumea că pozițiunile turcesci nu se puteau lua de cât cu mari forțe susținute de rezerve puternice, aședate la adăpostul tunurilor dușmane. În prezența unor perderi atât de considerabile... trebuia să se recurgă la alt sistem de atac, mai pe îndelete dar mai sigur, care însă să-i ducă în mod mai inevitabil la scop. Trebuia ca Plevna să fie împresurată.

«Pr. Carol al României încă de mult avusese convingerea cum că Plevna nu se putea lua de cât prin asediū. Tot de aceeași părere a fost și general Todleben când sosi la Plevna în calitate de șef al statului major al Pr. Carol, comandantul armatei de Vest, cu care fu de aci încolo în toate ocaziunile într'o perfectă comunitate de păreri¹⁾».

Marchizul Van de Woestine de Grammez de Warde care a urmărit de aproape războiul Ruso-Româno-Turc în calitate de corespondent al mai multor ziare franceze și engleze, viind la descrierea cooperării Românilor din ziua de 30 August, scrie următoarele :

1) Veđi: *Guerre d'Orient 1877—1878. Cooperation de l'Armée Roumaine en Bulgarie par le Capitain Fisch.*

«In séra spre 11 Septembre se ținū un mare consiliū de răsboiū în care se hotărî ca a doua ȃi Plevna să fie atacată. Locul ales pentru Împăratul și statul său major fu dealul numit: *muntele Mareluī Duce*. Generalisimul care mă cunoscea mă autorisă să fac parte din escorta sa, și de acolo priviū la a treia bătălie de la Plevna. Dispozițiunile luate pentru această mare bătălie fu: în partea despre Nord (Sudul Plevnei) atacul redutelor Omar-beī, Redji-beī și Abdul-beī, iar în partea despre Est redutele Grivița No. 1 și 2... Să fi fost încă un presimțimēt ? Nu știū... știū numaī că vremea fu tot atât de rea ca și la a doua bătălie... dintr'această caasă eram fără dispoziție, triști și îngrijurați. Împăratul sosi în virful muntelui Mareluī Duce la 10 ore... Un Te-deum fu cântat în mijlocul luptătorilor, căci era ȃiua Împăratuluī; chiar pentru aceea fusese alésă acea ȃi ca să se ia prin asalt Plevna, a cărei chee Marele Duce spera să i-o dea în séra acelei ȃile... Atacul general fusese hotărît pentru ora 3 d. a. în urma mai multor ore de bombardare...

«Generalul Cernat, Ministru de răsboiū al României fusese însărcinat cu comanda generală a trupelor române în a treia bătăie de la Plevna. După ce a fost bombardată ređuța Grivița No. 1 încă de la 6 ore dimineața, statul-major ordonă ca asaltul, conform instrucțiilor date, să aibă loc la 3 ore d. a. Primul atac fu executat de Div. 4-a română, fără de alt ajutor. *Cu tot avântul, curagiul și bravura năvălitorilor, Turcii îi respinse cu perderi enorme și după două ore de luptă Div. 4-a începu să se retragă după ce perdu mai bine de 500 ómeni.*

Tot la trei ore începu să dea atacul și Div. a 3-a română, dar *printr'o greșelă ce am semnalat încă de la a doua bătălie de la Plevna, se credea în mod general că nu era acolo de cât o singură redută, pe când în realitate erau două*; ast-fel că atacul Div. 3, care venea despre Bucova, se îndreptă spre ređuța Grivița No. 2, pe când atacul Div. a 4-a se îndrepta spre Grivița No. 1. *Asaltul ce fusese condus de colonel Ipătescu fu pornit cu același curagiū și aceiași bravură ca și acela al Div. a 4-a, dar se sdrobi isbindu-se de rezistența Turcilor care'i sili să se retragă cu nisce perderi aprópe tot atât de mari ca și acelea ale Div. 4. Era*

tocmai 5 1/2 ore când sosi generalul Radionoff cu 1-a brigadă din Div. 5-a rusescă compusă din reg. 17 și 18, acel faimos regiment 18 pe care l'am vădut luptându-se la Nicopole. Nu pot să-mi dau séma pentru ce, sciú numai că de îndată ce l'am vădut alergând la asalt, speranța începu să capete tărie în sufletul meu, pentru că aveam credință că acele împelițate regimente 17 și 18 nu se vor reîntorce înapoi fără de isbândă. Așa s'a întemplat; ele nu s'aú reîntors bătute, ci ca la Nicopole: *Ura! ura! înnainte! înna-
inte!* săriră peste parapete și năvăliră peste Turci.

«General Radionoff întâlbind în cale Divisiunile române, le împreună cu ale sale și *Românii împreună cu Rușii dătură în mod frățesc și cu o bravură admirabilă acel vestit atac al Griviței!* Nu se mai dătură înapoi, nu mai șiovoiră. Se agățară de parapete, le suiră și năvăliră înăuntru strigând: *ura*. La 6 1/2 ore d. a. reduta Grivița No. 1 era luată; *un sublocotenent român înfipse drapelul pe cresta redutei escaladând parapetul între cei d'întăiu*. Nu e vorbă, numai de cât se încredințară că printr'astă cucerire nu dobândise mare lucru, căci aproape de ea era Grivița No. 2 care o domina, iar cât pentru speranța că printr'insa a pus mâna pe cheia Plevnei, trebui să-și ia adio, să renunțe la asemenea speranță și să recunoscă că a doua și după bătălie Rușii și Românii nu erau mai înaintați de cât în ajunul ei...

«A doua și avu loc un mare consiliu de război sub presidenția Împăratului la Poradim, la care luară parte marele Duce Nicolae, Prințul Carol al României, Ministru de război Miljutin, șeful statului-major general Nepocoicinsky, șeful artileriei general Massalsky, precum și generalii Zotoff și Levitky. Două opiniuni opuse se prezentară cu această ocaziune. Cea d'întăiu era a marelui Duce; el fu de părere să lase un corp de observațiune în defensivă înaintea Plevnei, altul aproape de Iantra și, de îndată ce ar sosi garda, să reîncépă pe o scară mai mare marșul înaintea deja încercat de Gurcô, prin Tirnova, Șipca, și valea Tungei. Acest plan fu aprobat de generalii Nepocoicinsky și Massalsky. A doua opiniune fu aceea a Împăratului și a Principelui Carol; M. L. fură de părere că, după eșecul ce aú suferit, nu mai puteau să se gândescă la o re-

tragere, care ar fi mânjit cu o pată stégul rus, ci din contră erau datorî să stea pe loc, să renunțe la atacurî, și cu ajutorul gardei ce va sosi în curând, să înconjure Plevna în mod complet, să învingă pe Osman într'un cerc de fier și să 'l siléscă prin fόμε să se predea. Generalii Miljutin și Levitky se uniră cu acest plan, și el fu adoptat.

«De a doua și Marele Duce se duse la muntele: *Mareluî Duce*, unde avu loc un noû consiliu de rêsboiû între A. S. Pr. Carol și generalii Nepocoicinsky, Zotoff, Krudner, Pomeranzoff, Imeritinsky, Scobelev și Cernat, în care se luâ hotărîrea de a înconjura Plevna din tôte părțile și d'a nu maî da nici un asalt până la sosirea gardei. *Generalul Cernat ceru și obținu pentru armata română autorisația de a maî da un asalt spre a lua reduta Grivița No. 2, căci atât timp cât acea redută se va găsi în mânele Turcilor, armata sa va fi mereu expusă focului inimic* 1).

D-l Marcel Fresneaux în cartea sa intitulată *L'Orient, les Osmanlys et Cretiens des Balcans*, în capitolul intitulat «Histoire des Osmanlys», viind la descrierea rêsboiului de la 1877—1878, și la partea ce aû luat Românii la acest rêsboiû, țice următorele :

«Mergënd spre Plevna și ocupând'o într'un mod solid, Osman a adus la îndeplinire o operațiune militară care avea pentru Osmanlii prețiosul avantajû d'a realiza o mișcare strategică ofensivă obținută într'o pozițiune de tactică defensivă. Apărarea prelungită a Plevnei oprind mersul înnainte al inimicilor, a recomensat îndestul de bine fericita inspirațiune a lui Osman-Pașa, și energia desfășurată în cursul asalturilor și al asediului, a scăpat onórea osmanliilor.... Într'acest moment critic al campaniei, armata rusă întărită prin armata română s'a aședat călare pe o singură cale, avënd la stânga sa armata turcă de la Șumla, la drépta armata lui Osman-Pașa solid întărită într'o tabără improvisată, și în față, la picioarele Balcanilor, armata lui Soleiman. Osmanliii care numëraû cu trupele neregulate 420.000 luptători, dispuneau de

1) Veđi *La Guerre ruso-turque 1877—1878* par Marquis Van de Woestyne de Grammez de Wardes. Pag. 153—171.

tóte drumurile paralele cu Dunărea care tae soséua Şiştov-Plevna. Ei comunicaū cu acest loc întărit prin Sofia şi Orchania. Dacă Şipca îi împiedica, ei n'aveaū de cât să lase un corp de observaţie în Tracia şi cu restul să alerge în ajutorul Plevnei saū să mérgă la Şiumla pentru a forţa cu o ofensivă irezistibilă liniile rusesci. Aceste linii, în urma sosirei gardei imperiale fură ocupate cu 290,000 ómenī, şi ce ómenī? numai Moscoviţi voinici şi cu o energie neînfrinată, *uniţi cu Românii a căror reputaţie militară de la ultimul răsboiū al Orientului, a încetat d'a mai fi obiectul unor glume uşurate.*

Ce fac aceşti 290.000 ómenī?... la drépta după o scurtă periódă de pipăiri, care sunt marcate prin asalturi eroice dar inutile, ei inconjurară Plevna cu trupe inferióre celor asediate ale lui Osman-Paşa şi tăiară acestuia cómunicaţia cu Sofia şi cu Balcanī prin Orchania....

«În defensivă tenacitatea Osmanliilor îşi regăsi tótă forţa sa.... La Plevna Ruşii şi Românii luară cu asalt reduta Griviţa, o redută apărată de soldaţi armaţi cu puscī moderne care aveaū la îndemână, în loc de giberne, câte o cutie de tinichea ca cea de gaze ce conţinea 500 cartuşe. Pentru mai multă precauţiune, fie-care puşcaşiu era ajutat de un om, a cărui unică ocupaţiune era aceea d'a umplea puscile şi d'a da la timp trăgaciului o puşcă plină. *E aprópe de neînţeles, cum în urma atâtor precauţiuni a fost cu putinţă ca să fie luată cu forţa o redută apărată într'asemenea condiţiuni.* Dacă din întâmplare acéstă redută ar fi fost apărată de armata unei puteri europene, de sigur nici o colónă de asalt orī-cât de numerosă şi de hotărâtă ar fi fost, n'ar fi putut să pue mâna pe dânsa.

Dacă Ruşii n'ar fi băgat de sémă óre-care particularităţi de tir ale Turcilor, ei póte nici o dată n'ar fi îndrăsnit să facă o asemenea cercare. În asalturile precedente, trupele rusesci aū trecut distanţe de 100 până la 150 metre fără ca un singur om să fie atins, pentru ca să pătrundă după aceea într'o zonă primejdiósă de 50 până la 100 metre în care ómenii cădeaū cu sutele. Statul major rusesc înţelese că Osmanlii adăpostiţi de întărirī trăgeaū după voe când cre-

deaŭ de cuviință, modificându-și ochirea tirului prin salturi. Astfel ei scoboraŭ măsura ochitórei pusei de la șapte saŭ 800 metre, în care inimicul putea înainta fără primejdie într'o întindere de 150 metre, la o măsură cu mult mai mică în care inimicul începea să intre într'o zonă primejdiósă. Ajunși însă la pólele întăririi până la o distanță de 100 metre, inimicul nu mai avea de ce să se témă.

«In ziua asaltului Griviței trupele priimiră ordinul să trecă în fuga zona primejdiósă spre a se reforma în zona respectată prin straniul tir al Osmanlıilor. Pentru ce această ciudățenie? Nu putea să fie nici neîndemânare și nici prostie, pentru că omul care a știut să îndrepteze ochitórea la 500 metre putea s'o îndrepteze și la 450 și mai puțin. Nu; acele răstimpuri serveau Turcilor pentru a observa înaintarea inimicilor fără a înfrunta vre-o primejdie, pentru ca pe urmă să pótă să 'i lovescă la sigur când erau mai aproape fără a 'i ochi din depărtare, căci în asemenea caz, de îndată ce un fes de ofițer Turc se ivea eșind d'asupra meterezurilor, Rușii îl ochiau ca p'o țintă și omul era mort. Dintr'această cauză pe d'asupra cómei tabielor nu se vedea alt-ceva de cât țevele puscelor Henry Martiny. O asemenea conduită nu merită să fie glorificată» 1).

Fiind că am început cu reproducerea celor ce au scris despre armata română nisce scriitorii dușmanii, saŭ în tot cazul puțin binevoitorii nouă, voiŭ termina iarăși prin reproducerea unor apreciațiuni scrise tot de nisce dușmanii d'ăi noștri, și, ca să mă țiu de vorbă, voiŭ da aci cuvântul mai întâiu unui Rus și pe urmă unui Turc, ca apoi lectorul să vadă cum fie-care dintr'acești neprieteni ai noștri știu să scrie istoria și să respecte dreptatea și adevărul. Pentru a 'mă împlini scopul, dau mai întâiu cuvântul unui rus, colonelului *W. M. Wonlarlasky*, pentru ca cititorul să se încredințeze, din ceia ce va citi, că pentru o cauză ghicită de toți, aliatul și presupusul nostru amic a fost mai nedrept, mai crud și mai batjocoritor față de frații lor de arme Români de cât Turcul, care se afla

1) Veđi *L'Orient, les Osmanlys et Cretiens, des Balcans* par Marcel Fresneaux.

luptându-se în tabăra dușmană și care mai apoi a căzut prizonier prin conlucrarea Românilor.

.....«Românii și corpurile 4 și 9 de armată rusă s'a'u concentrat în jurul Plevnei, dice colonelul rus; puțin după aceea veni și a doua brigadă de infanterie și o brigadă de vânători ca să se unescă cu aceste trupe după luarea Lovcei. În ziua de 25 August după amiazi generalul maior Levitzki, din ordinul Mareluî Duce, *ne strînse pe toți și ne citi dispozițiile asaltului proiectat, ne indică pe hartă pozițiunile ce trebuia să ocupe fie-care trupă și ne dătu instrucții relative la ceia ce vom face în timpul luptei*, instrucțiuni care fură utile la mulți din noi, care încă nu luasem parte la vre-o bătălie. Trupele noastre ocupaū într'acel moment următoarele poziții dinnaintea Plevnei : la nord și nord-est Româniî sub comanda generalului Cernat; la est între Grivița și Radisovo corpul al 9-lea sub comanda generalului Krüdner ; la sud aprópe de Radișevo corpul al 4-lea sub comanda generalului Kriloff și pe soséua dintre Plevna și Lovcea diviția 2-a de infanterie, brigada a 3-a de vânători, și brigada mixtă de Cazaci din Caucas sub ordinele Prințului Imeretinsky. Ante-garda acestei colóne era comandată de generalul major Mihail Dimitrievici Scobelevf.....

«În ziua de 30 August des de diminéță general Zotoff (pe lângă care eram atașat) părăsi Tucenița cu întreg statul său major și merse să se stabiléscă aprópe de bateriele corpului al 4-lea aședate în pozițiune la sud-estul Radișovului. O cétă désă și alburie acoperea pămîntul și cădea o plóe mărunță și rece ; într'un cuvint o adeverată diminéță de tómnă. Ne oprirăm pe crésta unei înnălțimi ce era înconjurată de vii și ne încercarăm să observăm rezultatele bombardărei ce începuse din dorii zilei. Înaintea nóstră se întindea un teren accidentat, acoperit cu grădinî de zarzavaturî și cu vii care ne ascundeau pozițiile inimicilor.

«La 4 ore d. a. generalul Zotoff mă chemă și 'mî dîse : Dute de vestesce pe Marele Duce că atacul redutei de la Radisovo (Osman-Bei-Tabia) n'a reușit și că chiar al treilea asalt a fost respins : nóptea se apropie și 'mî-este peste putință să încere un al patru-lea atac.

«Ducând nisce vești atât de triste, luați drumul spre Tzarsky Valic, (Movila împăratului), care era un deal situat în apropiere de Grivița la o depărtare ca de opt verste de corpul al 4-lea. Găsiți acolo stând pe un scaun de câmp ce se stringe pe Împăratul înconjurat de Marele Duce, de Prințul Carol al României și de întreaga lor suită. Sărind jos după cal, vrusei să mă îndreptez spre Marele Duce; dar A. S. îmi ordonă printr'un semn să'mi dau raportul Împăratului. Mi-era greu și foarte penibil să comunic Împăratului nisce sciri atât de triste dar mă executai. Pe când abia terminam raportul, iată că sosiră tot de o dată nisce sciri tot atât de triste de la Baron Krüdner cât și de la Români, care nu isbutise încă să ia reduta Grivița.

«Nu mă încăpea nici o îndoială, asaltul nu isbutise pe totă linia, dar era interesant să se scie ce făcea inamicul; avea gând să nu să încerce vre-o eșire? Pentru a lua informațiunii într'acest sens, Împăratul care suferea foarte mult de crudele încercări ce fusese silită să îndure armata sa, a trimis un oficer (de cazaci) la Grivița ca să afle într'un mod exact aceea ce se petrecea. Oficerul se înturnă în gónă peste scurt timp, și spuse că a vădut desfășurându-se în vale un detașament de cavalerie turcască.

—«Sire, strigă Marele Duce, M.V. nu póte să măi stea aici. Vă rog dar și Vă suplic; înturnați-vă la Poradim. Cât despre mine, rămân până ce voi dobândi informații precise despre rezultatul luptei.

«Numai de cât fură date ordine de plecare, trăsura imperială se opri la pólele dealului și M. Sa Împăratul părăsi pozițiunea ce ocupase în prada unei dureri vii și a unei întristări profunde. Curând după plecarea M. Sale se află cum că scirea adusă de oficer n'a fost esactă și că n'a fost nici o cavalerie turcască în partea locului».

E prea posibil ca minciuna să fi fost comandată chiar de Marele Duce spre a feri pe fratele său Împăratul de sdrobitóarele emoțiuni ale spectacolului cruntei înfrângerii ce vedea în toate părțile.

«După ce plecă Împăratul, Marele Duce trâmise tuturor trupelor ordinul d'a se opri și d'a pune în stare de apărare pozițiile ce ocupa. In fine începu să însereze, aerul era încărcat cu umedlă și plóia iarăși începu să cernă.... A. Sa ordonă să se aprindă

în virful movilei un foc mare, pentru ca adjutanții și oficerii de ordonanță ce trimisese să ȳ ducă ordinele la diferite corpuri, să se pótă orienta și să găsescă movila (catargului) într'acea nópte întunecósă și négră ca aripele corbilor ce sburau în jurul nostru. Camarađii mei m'ău spus mai târđiú că fără acel foc n'ar fi putut nemeri ca să se reíntórecă la movila Marelui Duce.

«La 8 ore séra unul din oficerii de ordonanță, căpitanul de stat-major Skariatín, reveni și aduse prima scire veselă din tot timpul ăilei. *El comunică Marelui Duce că redută Grivița a fost în cele din urmă luată de Români precum și de regimentul Arhangelgorod.*

— «Ia veđi să nu te fi înșelat, ȳ ăise Marele Duce.

— Cu nici un chip, răspunse Skariatín, eú însu-mi am intrat în redută; și cu tóte că inimicul care se află în posesiunea unei redute vecine, vërsa spre reduta Grivița o plóie de glónțe, și cu tóte că aí noștri abia se ȳineau în ea, totuși sunt încredințat că nu vor lăsa-o ca să fie reluată de Turci.

«Generalul major Gingis-Chan din escorta M. Sale, care într'acel moment se găsea în suita Marelui Duce, fu însărcinat să mérgă să controleze scirea adusă de căpitanul Skariatín. Peste scurt timp generalul se reínturnă și afirmă că în adevér reduta Grivița căđuse în mânele nóstre. Marele Duce însărcină pe generalul Cercez d'a se duce imediat la Poradim ca să comunice vestea cea bună Împératului».

Pán'aci vorbi ofițerul, omul care trebuie să spue adevérul înnaínte de tóte; ca ofițer D-sa, dând în resumat impresiunile sale, a fost silit să mărturisescă că reduta Grivița a fost luată de Români în unire cu un regiment rusesc; după aceia Rusul făcu pe ofițer să tacă și dătu cuvintul omului pismaș; acela 'l sili să ăși dea la ivélă ciuda și să insinueđe neesactități rėutăcióse și defăimătóre Românilor.

«Am aflat într'acest moment, ăice el urmând, că în timpul ăilei s'a produs un incident curios. Pe la patru ore un ofițer român sosi în galop la Tsarskií Valic, sări iute după cal, alergă cu repeđiciune spre Împératul, și doseperindu-se înaintea M. Sale, (a uitat pe

semne că ofițerul de ori-ce națiune ar fi salută dar nu se desco-peră nici o dată, nici chiar înaintea unui Împărat), și'i duse :

— «Majestate reduta Grivița a fost luată de trupele române... sau aprópe luată, nu prea sint sigur.

«Împăratul *față cu un raport atât de comic*, nu s'a putut opri d'a suride».

Acest incident este o ficțiune, și produsul unei răutăți dușmă-nóse, căci nici verosimil nu putea să fie.

Într'adevăr nici o dată vre-un ofițer de ori-ce națiune ar fi fost, ne cum un membru din ofițerimea Română, a cărei reputație de bună creștere e reputată, nu 'și-ar fi putut permite să se porțe cu atâta ușurință și *sans gêne*, față cu un Împărat, și mai cu sémă în prezența suveranului său. Acest incident n'a existat, n'a avut nici o fință reală, e numai o ficțiune care denotă buna creștere a autorului său. Într'adevăr a fost un ofițer Român care a venit să comunice suveranului său vestea cea bună, dar nu o veste fictivă ci una reală și nu la patru ci la 9 ore. Iată cum descrie autorul *Notelor relative la Domnia Regelui Carol* acest incident :

«La 9 ore séra auđirăm de o dată apropierea unui călăreț care venea în galop. El aduse scirea ne sperată și cu tóte acestea dorită cu ne astâmpăr, că la 7¹/₂ ore, în urma unui ultim asalt, bat. 2 de vênători, Reg. 14 și 16 de dorobanți și bat. 2 din Reg. 5 de linie, au luat reduta Grivița și cu acea ocazie au pus mâna pe un drapel și trei tunuri. Patru batalióne rusesci au atacat într'același timp cu succes frontul de Sud al aceleiași redute. Scirea acestui îmbucurător succes a fost comunicată atât de târđiú pentru că cuartierul general român abia în ultimul moment a aflat locul în care bivuaca M. Sa, și ofițerul de ordonanță a zăbovit pe drum fiind împiedecat de întunec și de reaua stare a drumurilor. Ea produse acel efect ce produce lumina într'o nópte întunecósă. Prințul transmise fără întârziere Împăratului acéstă scire veselă»¹).

Afară de aceste detalii într'acéstă dare de sémă care a reprodus tot ce s'a petrecut pe movila marelui catart în ziua de 30 August,

1) Veđi *Notes sur la vie du Roi Charles de Roumanie*, Ed. française, Vol. III, Pag. 150.

până și fuga Împăratului și a suitei sale care a avut loc la 5^{1/2} ore séra, nu mai e nimic privitor la vre-o scire exactă orî minci-nosă despre luarea Griviței; prin urmare rămâne constatat și pe deplin stabilit cum că detaliurile date de colonelul W. M. Wonnarlarsky privitoare la acea falsă scire adusă de un ofițer român n'a fost de cât nise uriciose calomniî, o minciună odiosă și o fabulă fără nici o urmă de ființă.

N'am putut să reproduc aceia ce au ținut despre noi scriitorii germani și englezi în scrierile lor relative la războiul din 1877—1878, pentru că nu posed cele două limbi, nici ceia ce a spus colonelul Lecomte din armata elvețiană și căpitanul Weil în istoriile lor, fiind-că n'am putut să mi le procur la timp; sunt dar nevoit să încheiș aceste reproduceri, reproducând încă ca concludiune și aceia ce a spus Mozaffer-Pașa general de diviziune din armata turcască după documentele oficiale și private adunate sub direcțiunea Mușirului Ghazi Osman-Pașa legendarul eroi de la Plevna, despre participarea Românilor la atacul de la 30 August 1877.

«Dediminéță cerul era acoperit, țice Mozaffer-Pașa, cerulbrumos și împrejurimile Plevnei întunecate într'o cétă désă îngroșiată cu fum de tunuri; prin urmare un orizont prea mărginit. Inimicul profită de acéști ocașiune pentru a face să înainteze de la creasta I până la punctul J la 2400 pași de întăriri Iunus-bei, o baterie care începu să facă să cadă o grindină de proiectele spre acea redută, aruncând într'același timp câte-va obuze spre redutele No. 19 și 18. Într'același timp Rușii apropiară infanteria lor între punctul J și întărirea Iunus-bei, și o îndreptară spre reduta No. 18, fără a se preocupa de focul bateriilor lui Iunus-bei. (Tóte acestea în sectuorul Munților verđi ocupați de Scobelev și Principele Imeritinsky).

«Inimicul parc'ar fi voit să ia Plevna prin valea lui Caialidere, să tae în două armata turcască și să se facă stăpân pe linia de apărare, prin mijlocul unui atac viguros îndreptat contra celei mai slabe dintre cele două fracțiuni ale acestei armate. Osman dorind să aibă proba intențiunilor ce se atribuiau Rușilor, angajă o corespondență telegrafică cu Emin-Pașa și Iunus-bei care se

întâmplase să fie într'acel moment împreună în reduta No. 23..... și ordonă începerea atacului.....

«Într'acest timp negura care acoperea Plevna și împrejurimile sale, începuse să se întință la sud și la sud-est spre partea Griviței, însă cu mai puțină intensitate. Artileria inimică tuna fără de încetare pe acest front, în timpul în care atacul nostru era dirijat spre aripa dreaptă și spre centru. Pân'atunci totul se mărginea la o simplă bombardare, când pe la două ore după amiazi începură să se ivescă mai multe colóne dușmănesci care veneau să atace pozițiunile turcesci, mai cu sémă spre reduta No. 8 (Grivița N. 1). Există înaintea și în laturea celor două redute din punctul C. (Grivița) un mare număr de șianțuri în care se ascundeau tiraliori; dintr'acele întăriri precum și din redutele No. 7 și 8 (Grivița No. 2 și 1) ai noștri îndreptau spre năvălitori focuri de salve care le causeră pierderi simțitoare; dar sosirea unor ajutoare numeroase, permise Rușilor să continue mersul lor ofensiv.

«Comandanții redutelor vedând că posturile lor înaintate nu vor putea să fie mult timp păstrate, le evacuară; trupele inimice ocupară imediat toate șianțurile ce Turcii fusese siliți să evacueze, și pe urmă înaintară fără întârziere spre crestele care se aflau dincolo de acele șanțuri. Acastă mișcare nu se făcu fără mari pierderi, dar Rușii le îndurară și reușiră să se stabilizească în pozițiile ocupate. Un ultim efort îi duse până în marginea șianțurilor redutei No. 8 (Grivița No. 1) dar ajungând acolo fură siliți să stea pe loc ne mai putând suferi focul ucigător al Turcilor, și să se retragă urmăriți de un detașament eșit din redută. Într'acel moment fu un fel de armistițiu în care Turcii putură să 'și ridice morții și răniții. Batalionul care ocupa reduta No. 8 înfruntând pierderi simțitoare, fu înlocuit prin al doilea batalion din reg. 4 de nizami din prima armată.

«Pe la 4¹/₂ ore atacul reîncepu ; *colónele inimice compuse din Ruși și Români desfășurară o ardóre atât de mare, căutând în mod reciproc să se întracă unii pe alții, și făcură nisce eforturi atât de energice, în cât reușiră să sosescă până la reduta No. 8 de ale cărei șianțuri se apropiară pe la apusul sórelui,*

cu toată intensitatea împuşcăturilor și bombardărei ce curgeau din reduta No. 7.

«Într'acel moment trupele lui Emin Pașa fură nevoite să bată în retragere și să se retragă risipite, iar redutele No. 18 și 19 (de pe Muntele Verde) cădură în puterea inamicului. Numai Omar-bei reuși să respingă toate atacurile. Câte-va trupe ce nu apucase să fie angajate, care venise de la Pod, (cel de peste Vid), sub comanda lui Hasan Sabri-Pașa, fiind trimise din partea despre valea Caialidere, ca să împiedice pe inamic d'a pătrunde în oraș, neavând rezerve, fu în imposibilitate d'a trimite cel mai mic ajutor spre Grivița. Batalionul din reduta No. 8 avea un efectiv foarte slab; instalațiunea sa făcută în grabă lăsa prea mult de dorit; dintr'acastă cauză inamicul o dată intrat în redută putu cu înlesnire să se menție într'insa. Cu acea ocazie el puse mâna pe două tunuri ce nu s'au putut retrage».

După ce descrie de bine de rău mai mult sau mai puțin exact, în modul reprodus mai sus, eșecul ce Turcii au încercat pierdând reduta Grivița No. 1, Muzaffer-pașa găsesce de cuviință să insinueze o afirmațiune neexactă și calomnioasă. El care făcea parte din cruda armată care n'a cruțat nici un prizonier și nici un fugar, el care comandase o parte dintr'acea armată care, după încheierea păcii, atunci când a priimit deciuri de mii de prizonieri din mânele creștinilor, n'a putut să dea înapoi nici un prins de război, căci pe toți Turcii îi masacrase, el care a servit sub acel generalisim crud care n'a permis dușmanilor să 'și strângă morții și răniții, și orore! a pus pe bașibujucii săi să masacreze pe răniții dușmanilor căduți pe câmpul de onore și să-i tortureze în modul cel mai neuman mai înainte d'ai ucide, ba ceva mai mult, a ordonat să impusce pe sanitarii ce purtau la braț Crucea roșie, el dic care s'a luptat la Plevna, a văduț toate aceste grozăvii, le-a tolerat și poate chiar le-a ordonat, el îndrăsnesc să scrie cum că *Rușii și Românii au mântit victoria lor ucigând pe răniții căduți în redute*, afirmare nedovedită prin nici o probă, ci numai prin declarațiunea sa spusă cum că nici unul dintr'acești nenorociți n'au scăpat de morțe. Adevărul a fost alt-fel; Turcii spre lauda lor

s'aŭ luptat în redută cu o înverșiunare și o desperare extraordinară, luptându-se piept la piept cu dușmanii biruitoari; ei n'aŭ cruțat pe nimeni și nici n'aŭ căutat să fie cruțați de dușmanii; s'aŭ luptat la desnădejde și chiar aŭ atentat într'un mod viclean la viața acelor biruitoari, care, împinși de milă omenescă, aŭ alergat să le vie în ajutor și le-aŭ întins ploschița plină cu apă ca să le potolască setea. Afară de acésta, chiar dacă Români și Ruși într'acel minut n'ar fi fost porniți spre milă, nimeni n'ar avea dreptul să 'i acuze, căci în momentul unei încăerări piept la piept, în interiorul unei redute nu tocmai largă, lupta devine crâncenă, cruntă, fără de cruțare; ceva mai mult, cruțarea inamicului într'asemenea ocazie e considerată ca o greșelă, căci prizonierii devin o greutate și o slăbiciune pentru biruitoari; aceștia neavând puțința să 'i evacueze își micșoraŭ puțința de apărare în cas d'a fi atacați fără de veste de cei învinși și alungați.

Cu toate acestea Români aŭ cruțat pe răniții Turci câți aŭ fost găsiți în viață în interiorul răniților, și 'i-aŭ ridicat de acolo, ce e dreptul cam târziu, după ce s'aŭ săpat drumuri de comunicație acoperite, dar de o dată cu răniții Români, iar nu mai târziu, și de acolo duși la ambulanțe și transportați la spitale unde aŭ dobândit o căutare umană și mulți din ei vindecarea, întocmai ca creștinii.

«*Perderea celor două redute No. 18 și 19, urmază autorul turc, a tăiat armata turcescă în două crâmpes care nu mai aveau între ele nici legătură și nici mijloce de comunicație; ea deschise Rușilor intrarea în orașul Plevna*». Acest adevăr mărturisit de un turc nu fu priceput de Ruși, cu totă erudițiunea oficerilor cari formaŭ statullor major, și care lăsară pe Scobelev fără de ajutóre și pe Turci în voe ca să pótă să reia redutele perdute».

Iată în câte-va cuvinte cam câți bani făcea erudițiunea acelor mari specialiști, cari imputaŭ oficerilor noștri c'aŭ condus atacul de la Grivița într'un mod deplorabil, de și sciaŭ bine că ei intraŭ în foc atunci pentru prima dată.

Musaffer-pașa ca să 'și bată joc de nepătrunderea, ca să nu ție nepriceperea oficerilor superiori ruși, după ce descrie pe larg epi-

sódele, în urma cărora Turcii în ziua de 31 August au luat aceea ce pierduse în ajun, adăogă ca concluziune:

«Perderea redutei No. 8 (care a priimit numirea de *Canli Tabia*, adică reduta sângerindă, de către bat. 2 reg. 2 nizamie din a doua armată din cauza număróselor perderi ce el a încercat într'insul în zilele de 30 și 31 August și 11 Septembrie când a expus armata la un risc prea mare. Acest fort era comandat de reduta No. 7, și pe lângă acesta putea să fie bătut de artileria cuartierului general; dintr'acéstă cauză Osman-Pașa nu se arată atât de supărat de acest eșec, care în realitate era puțin grav, cât fu de nesciința în care se găsea despre cele ce se petreceau în aripa dréptă.

«Raportul lui Riza-bei prin care i se da acele informații, potoli neliniștea sa. După ce examină situațiunea, el luă hotărîrea d'a nu se mai ocupa de Grivița și d'a face tóte sforțurile posibile ca să ia redutele No. 18 și 19. Pentru a aduce la îndeplinire acéstă decisiune, a reinnoit ordinele deja date pentru concentrarea unui număr óre-care de batalióne, și a zorit accelerarea mișcărilor lor. Din reduta No. 8 inimicul continua d'a trage în tot cursul nopții spre reduta No. 7 care era departe numai de 250 metre, și făcu mai multe cercări inutile d'a pune mâna pe ea... După ce reuși a relua cele două redute, Turcii în ziua de 12 Septembrie, pe sub séră, făcură o cercare d'a relua Grivița, dar, cu tóte că ea a fost bombardată și de reduta Grivița și de bateria cuartierului general, atacul n'a reușit. Fiind-că inimicul nu putea să tragă un profit prea mare din posesiunea sa, Mușirul renunță pentru moment d'a face noi tentative pentru a o relua.

«Rușii retrăgându-se după șese zile de luptă, lăsară pe câmpul de răsboiú înaintea frontului Sud și Sud-Est mai multe miș de cadavre, care fură înmormântate de Turci...

«Ei meditase acest atac încă de la 31 Iulie; prin urmare timpul nu le-a lipsit pentru ca să-și prepare succesul. Bombardarea dură mai multe zile și asaltul fu hotărît să fie dat în ziua onomastică a Împăratului. Care a fost rezultatul? Au pierdut ca la 20.000 ómenii și n'au putut păstra de cât reduta Canli Tabia, întărire fără de importanță; (ce era să facă bieții Turci, trebuia să se conso-

leze și să spue că strugurii erau verzi că n'aveau încotro); n'au putut însă să păstreze cele-lalte pozițiuni cucerite mai mult de 24 ore. Și cu toate acestea trupele lor erau de două ori mai numeroase ca ale Turcilor și artileria lor de patru ori mai puternică.

«Neputând să ia Plevna cu forța printr'un atac, Rușii se hotărîră să întreprindă un asediu în totă regula. Ei abandonară cu totul împrejurimile câmpului întărit, afară de Canli Tabia, (Grivița No. 1) și înălțimele de mai sus de Radisovo de unde începuse densii prima bombardare. De aci încolo continuară d'a bombarda fortificațiile din când în când, dar principala lor preocupățiune fu d'a organiza o linie de investire, și d'a se apropia de liniile otomane de apărare prin lucrări de sapă... Cu toate acestea Rușii nu putuse încă să umple golurile ce făcuse a treia bătălie în rîndurile lor; garda imperială și grenadirii ce fusese chemați ca să vie grabnic în ajutorul armatei în campanie, nu sosise încă, ast-fel că investirea nu era complectă de cât numai în principiu. Cu toate acestea inimicul reuși să închidă cu desăvârșire partea de Sud-Vest unde se găsea satele Medeven și Dubniac. Acest prim blocus începu la 15 Septembrie și dură până la 14 Octombrie. El nu fu turburat de cât de două ori la 18 Septembrie prin un atac infructuos al Românilor asupra redutei Baș-tabia (No. 7 Grivița No. 2) la Nord de Grivița și la 24 Septembrie prin intrarea lui Achmed-Hivzi Pașa în Plevna»¹).

1) Vezi *Defense de Plevna par le General Mouzafer Pacha*, pag. 84—97, 109—112.

Concluđiune

Termin aci cu reproducerea celor ce s'aũ spus relativ la planul greșit al Rușilor în prepararea celei d'a treia bătălie și cu purtarea Românilor pe câmpul de onóre în zilele de 27 și 30 August 1877, când după două secole de neutralitate forțată, aũ priimit botezul de sânge. Din tóte câte a cetit, sunt sigur că lectorul nostru s'a încredințat, chiar din cele ce aũ spus dușmanii noștri, cum că Românii 'și-aũ îndeplinit bine și spre laudă datoria, că, mulțumită sacrificiilor de sânge și de bărbăție ce aũ făcut, aũ dobândit buna reputație de care se bucură ađi, că prin hărnicia lor 'și-aũ câștigat dreptul d'a se prenumera între națiunile cele mai viteze, posedând una din armatele cele mai bine organizate, și că generalul Parensoff și generalul Kuropatkin 'i-aũ calomniat pe nedrept.

Asemeni din citirea istoriei întregului răsboiũ coprinsă în primele patru volume a acestei scrieri, cititorul și-a făcut convingerea că Românii, atât la 6 Septembrie și 7 Octombrie în fața Griviței No. 2, cât și la 7 și 9 Noembrie la Rachova și Schit, la 28 Noembrie la Opanez și la 12 Ianuarie la Smârdan, Bazargic, Inova și Novoselo, unde ei aũ operat singuri, fără de ajutorul Rușilor, aũ adus la îndeplinire planuri de răsboiũ concepute de nisce ofițeri Români și aũ intrat în foc sub conducerea unor ofițeri Români, asemeni aũ cules laurii de eroi, aũ dat la ivelă o destoinicie răsboinică extraordinară și aũ smuls victoria din mânele dușmanilor, înfruntând obstacolele cele mai cu greu de învins sub comanda numai a unor oficeri Români.

După aceia, din citirea celor din urmă cinci volume, iubiții mei lectori, s'aũ încredințat, negreșit, că Românii, precum aũ fost de harnici și de iscusiți pe câmpul de răsboiũ, tot atât de harnici și

de iscusii s'au arătat și pe tărîmul luptelor diplomatice ce au urmat luptelor eroice, și că pe acel tărîm au susținut lupte care, în unele ocazii, au fost cu mult mai grele și mai primejdioase de cât cele-lalte, și cu toate acestea au știut să mânuiască ascuțișul condeiului cu aceeași dibăcie, aceeași bărbăție și aceeași prudență și cumpanire, cum au mînuit ascuțișul săbiei și al baionetei.

Mulțumită acestei dibăcii ei au putut să se strecóre printr'o mulțime de piedici anevoe de învins, au înlăturat o mulțime de dificultăți aprópe nebiruite, au scăpat dintr'o mulțime de strîmtorări fără de eșire, și au făcut față tuturor necesităților, apărând cu curagiú împins une-orî până la desperare, interesele primordiale ale țerei, și intrând la învoială cu adversarii numai atunci când a fost vorba să se scape de o mare dificultate, printr'un sacrificiú de bani care nu aducea, nici o jicnire demnității și onórei țerei, iar nici o dată când a fost vorba de amenințare și de niscaiva demonstrațiuni armate, chiar când au fost făcute cu puteri nimicitoare.

Din aceeași citire tinerile generațiuni se vor convinge că în tot-d'auna noi am avut parte să posedăm bărbați de stat vrednici de înnălțimea împrejurărilor, ómeni încercați și experimentați care au știut să apere demnitatea și interesele Statului cu pricepere, bărbăție și mult patriotizm, și că, înlăturând pasiunile politice, fruct mai mult al dorinței de emulațiune de cât al unei invidii pătimase, și judecând cu nepărtinire și judecată, vor recunósce că între bărbații noștri de stat, de orice culóre politică au fost, noi în tot-d'auna am avut buni Români, sinceri patrioți și ómeni devotați binelui obștesc, și nici o dată trădători.

După ce fie-care a dobândit asemenea convingeri și s'au încredințat că între Români au fost în tot-d'auna și sunt și acum mulți buni Români, și după ce fac acéstă mărturisire sinceră și leală, fără nici o teamă de prigonire sau intențiune de părtinire, sunt dator a ruga pe cititorii mei să mă ierte de unele greșeli strecurate pe ici pe colo din nebăgare de sémă în expunerea faptelor sau indicarea datelor, căci ele s'au putut strecura din cauză că, atunci când am scris primele trei părți, n'am dispus de isvórele ce mi-au intrat în mână mai în urmă. Mai rog încă pe ómenii no-

ștri politici, adversarii ai partidului național liberal din care spun cu mândrie că fac parte, să mă scude dacă câte o dată în expunerea faptelor ce am făcut, am fost une-orî cam sever față cu conservatorii din 1877—1881, căci ceea ce am scris aci n'a fost rezultatul patimei de sectar, ci al unor convingeri sincere și bazate pe acte, și tot ce am afirmat am sprijinit cu fapte și cu acte.

Într'același timp rog pe tinerii mei cititori, după ce a citit această istorie, să cugete mator, să cumpănască bine lucrurile, să judece faptele, după ce și va da sémă de împrejurări, și după ce și va forma o convingere deplină, să începă a simți mai multă plăcere d'a se prenumera între Români, d'a se mândri cu numele de Român și d'a face tot ce va putea spre a contribui, fie-care după putere, ca să-și menție în tot-d'auna dulcea sa patrie pe pedestalul pe care se găsește ea astă-đi ridicată.

Asemeni rog pe fie-care Român tînăr sau bătrân în parte sau în comun d'a se întrece unul cu altul ca să fie bun Român și cu toții să continuăm d'a fi un element de pace, de ordine, de înțelepciune și de cumpănire în orientul european și d'a servi tuturor vecinilor noștri drept model demn de imitat, căci numai ast-fel ne vom împlini cu demnitate sarcina ce ne-a încredințat ursita de la prenumărarea noastră între națiuni, sarcina d'a fi în tot-d'auna o sentinelă neadormită și nebiruită a românismului și civilizațiunei latine în orientul european.

Cea mai principală datorie a noastră e d'a ne păstra cu orî-ce preț neatinsă demnitatea și integritatea noastră, dar într'același timp d'a ne feri d'a provoca conflicte și d'a fi un element de desordine în Europa ; asemeni suntem datorî d'a trăi în cea mai bună armonie cu toți vecinii noștri, mai cu sémă cu cele două mari imperii cu care avem variate și multiple relațiuni politice și economice. Un bun exemplu ne-a dat M. Sa Regele nostru când, după ce a mers în persoană în Rusia în anul 1898, a trimis în primăvara acestui an o misiune militară condusă de colonel A. Averescu, ca să asiste la centenarul regimentului de Vologda, care e proprietatea M. Sale și care a luptat alături cu armata noastră la Grivița. Același exemplu de bine-voitoare amicitie a dat și M. Sa Împera-

tuł Rusiei când a trimis acum câte-va ȃile o misiune militară compusă din colonel A. Frantovică Ragoza, căpitan Milino Dimitrievică și sergentul-major Ivanco Filipovică din regimentul Vologda care misiune a sosit în țeră la 16 Iulie, iar la Sinaia în ȃiua 17 dim., spre a mulțumi M. Sale pentru misiunea ce le-a trimis și pentru prețioșele cadoură ce a oferit regimentulă lor.

După receptiunea ce a avut loc în castelul Peleş, în ȃiua sosită acelei misiuni, M. Sa Regele a dat în onărea lor un dejun, la finele căruia a ridicat următorul toast:

«Salut cu o vie plăcere deputățiunea regimentulă Meă Vologda. Indoila legătură ca Șef și ca fost comandant superior, care Mă unesce de el, Imă este cu atât măi prețiosă, cu cât acest regiment s'a luptat sub ochăi Meă cu atăta bravură».

«Cu ocaziunea celei de a 25-a aniversare a victoriălor repurtate în jurul Plevnei, am revăzut cu emoțiune câmpul de bătăe, pe care mă de bravi din armatele aliante 'și-aă vărsat sângele, și am depus, în semn de piăsă amintire, o coronă pe monumentul funebru al eroilor din regimentul Vologda».

«Sărbătorirea centenarului regimentulă Meă, 'Mă-a dat din noă plăcuta ocaziune de a 'i arăta simpatia Mea și Mă simt fericit de a putea să 'i-o confirm astă-ȃi în mod personal, urându-ă toate fericirile și ridicând paharul Meă în sănătatea M. S. Impăratului Nicolae și pentru gloria bravei sale armate».

La acest toast, D-l colonel Ragoza a răspuns următorele:

Sire,

«Cu ocaziunea centenarului regimentulă Vologda, care are marea onăre de a purta Augustul nume al Majestătei Văstre, Majestatea Văstră a bine-voit să acorde regimentulă favoruri cu totul particulare. Aceste probe de înnaltă favore aă provocat în regiment o vie și adâncă recunoscință.

«Mândrii de a purta numele fostului nostru Șef pe câmpiile de bătălie de la Plevna, am fost fericăi într'un asemenea moment solemn pentru noă de a putea merita înnalta bună-voință a Majestății Văstre.

«Venind aci din ordinul Majestătei Sale Impăratul, Augustul meă Suveran, sunt fericit de a putea fi interpretul sentimentelor regimentulă, pe care am onăre de a'l comanda, pentru Augusta persónă a Majestătei Văstre.

«Ridic paharul meă în sănătatea Majestătei Văstre, a Majestătei Sale Reginei, a Altețelor Lor Regale Principele Ferdinand și Principesa Romăniei și a Auguștilor Lor Copăi, precum și pentru prosperitatea bravei armate romăne».

F I N E.

Bucuresci 1903 Iulie 18.

TABLA DE MATERIE

A ILUSTRĂȚIELOR DIN ÎNTRÉGA SCRIERE

Volumul I.

	<u>Pag.</u>
Bombardarea Vidinului din ziua de 15 Maiu 1877 în prezența M. S. Domnitorului Carol I	57
M. Sa Domnul salută din Bateria Carol I Calafat bomba turcască cădută lângă M. Sa la 15 Maiu 1877 (Tablou de <i>Schonberg</i> Ed. <i>C. Göbl</i> succes. Rasidescu)	65
Aruncarea în aer a monitorului turcesc Lufti Djelil în dreptul Brăilei	73
Cuarterierul general al Țarului Alexandru II al Rusiei din Ploesci	81
Camera Țarului Rusiei Alexandru II din Ploesci	89
O stradă din orașul Nicopole în anul 1877	105
Pornirea Casei și a Statului major al Împăratului Rusiei din Ploesci la Zimnicea	121
Intrarea armatei române în Nicopole, pe care îl ocupă la 14 Iulie 1877	137
Planul Plevnei și al împrejurimelor sale	161

Volumul II.

Bătălia de la Oltenița din ziua de 28 Aprilie 1877	9
Plecarea ambulanțelor române spre câmpul de război	17
M. Sa Domnul trece în revistă oștile române mai înainte de trecerea lor peste Dunăre pe la Corabia în ziua de 20 August 1877 Tablou	81
Trecerea peste Dunăre a oștilor române pe la Corabia în prezența M. Sale Domnului, în ziua de 20 August 1877 (Tablou de <i>Schonberg</i> Ed. <i>C. Göbl</i> succes. Rasidescu)	89
M. Sa Carol I Domnul României vizitând pozițiile înaintate din jurul Plevnei	97
M. Sa Împăratul Rusiei, Domnul României, Marele Duce Nicolae și statul lor major, în cuarterierul Împăratului la Poradim	105
Statul major general al M. S. Domnului României la Poradim	113

Valea Plângerei dintre redutele Grivița No. 1 și No. 2 în ziua atacului 30 August 1877	121
Căpitan Valter Mărăcinenu cu stégul în mână alérgă spre reduta Grivița No. 2 în fruntea bravilor sêi, în ziua de 30 August 1877 (Tabloă de <i>Mantu</i> Ed. <i>C. Göbl</i> succesor Rasidescu)	129
Bătălia dintre cele două Grivițe din ziua de 30 August 1877	137
Atacul Griviței No. 1 de la 30 August 1877	145
M. Lor Domnul și Dómna României în anul 1877 mai 'nainte de trecerea Dunărei	161

Volumul III.

Bombardarea Griviței No. 2 în ziua de 6 Septembrie 1877	17
Un convoi de aprovizionare mergënd spre Plevna pe drumul dintre Nicopole și Verbița pe la finele lui Sept. 1877 (Tabl. de <i>Grigorescu</i>)	33
În așteptarea atacului Grivița No. 2 în ziua de 7 Octombrie 1877	49
Biserica Sf. Dumitru din satul Grivița, clădită de armata română pe mormântul eroilor căđuți în jurul Plevnei (Fot. <i>D. Petrescu</i>)	56—57
Un căláraș român închină M. Sale stégul de cavalerie turcesc cucerit la 5 Septembrie 1877 (Tabl. de ** din albumul Socek)	65
M. Sa Domnul României privește peripețiile luptei de la Gorni Dubnic din ziua de 12 Octombrie 1877 (Tabl. de <i>Grigorescu</i>)	73
Bătălia de la Rachova dintre Români și Turci din ziua de 9 Noembrie 1877 pe marginea râului Schit	89
O baterie de artilerie călárețá urmând pe fugarii Turci la Rachova, 9 Noembrie 1877 (Tabl. <i>Grigorescu</i>)	96
Satul Poradim din Bulgaria unde a fost cuartierul géneral al M. S. Domnului României	105
M. Sa Domnul Carol I, inspectézá o paralelá innaintată în fața redutei Grivița No. 2 în ziua de 31 Octombrie 1877 (Tabl. de <i>Schonberg</i> Ed. <i>C. Göbl</i> succesor Rasidescu)	123

Volumul IV.

În parapeturi camaradúi vii împrumutá cartușe de la cei pe care mórtea 'i-a reformat (Tabl. de <i>O. V. Obedeann</i>)	9
Colónele de infanterie din brigada Sachelarie atacând pe Turci în întărirea lor de la Opanez în ziua de 28 Noembrie 1877 (Tabl. de <i>Grigorescu</i> , propr. Primăriei Capitalei)	33
Colonelul Cristodulo Cerchez comunică M. Sale Domnului României capitularea Plevnei și Predarea lui Osman	41

	Pag.
Osman-Paşa apărătorul Plevnei şi M. Sa Domnul României, după capitulare	49
Intrarea M. Sale Domnului României în Plevna în ziua de 28 Noembrie 1877, după capitularea sa	65
Casa după sos. Plevnei în care a capitulat Osman Paşa (Fot. <i>D. Petrescu</i>)	81
Plecarea prizonierilor Turci spre România în ziua de 4 Decembrie 1877 după capitularea Plevnei (Tabl. de <i>Grigorescu</i>	97
Bătălia de la Smârdan din ziua de 12 Ianuarie 1878 (Tabl. de <i>Grigorescu</i>)	161
Bătălia de pe stradele satului Smârdan din ziua de 12 Ianuarie 1878	169
Intrarea triumfală a armatei române în Vidin în ziua de 14 Februarie 1878	177

Volumul V A.

Reînturnarea Curcanului de la Griviţa în satul său, după ce 'şi-a încins fruntea cu laurii de erou (Tabloû propr. Bibl. M-rei Sinaia)	49
Eroii de erii şi eroii de mâne intrând împreună în casa părintească spre a aduce bucuria şi pacea (Idem)	65
Generalul Ignatieff citeşte delegaţilor Turci textul tractatului de la San Stefano	97
Tedeumul de mulţumire pentru subscrierea păcii în ziua de 19 Februarie 1878 în mijlocul armatei ruse la San Stefano	104—105
Sultanul Abd-ul-Hamid în conferinţă cu Marele Duce Nicolae la Ildiz Kiosk după încheierea păcii	113
Învingătorii şi învinşii la recepţiunea ce a avut loc în palatul Beilerbei din Constantinopole, la 14 Martie 1878	120—121

Volumul V B.

Representanţii celor şapte Puteri adunaţi pe lângă masa verde a congresului din Berlin	207
I. C. Brătianu primul Ministru şi Ministru de război ad interim al României în timpul războiului neatârnatărei	241
I Procopie Dumitrescu Primarul Comunei Bucuresci ad interim în ziua de 8 Octombrie 1878	273
Intrarea triumfală a armatei Române în Bucuresci în ziua de 8/20 Octombrie 1878	280—281
Trecerea oştilor Române în Dobrogea în ziua de 14 Noembrie 1878 (Tabl. de <i>H. Dembişky</i> Ed. Th. Ioaniţiu)	305

Volumul VI A.

M. Sa Prinţesa Elisabeta Dómna României în anul 1879	64
M. S. Carol I Domnul României în anul 1879	65

Volumul VI B.

Proclamarea României ca regat la 14 Martie anul 1881. (Tabloù Ed. <i>Th. Ioanițiu</i>)	273
Sfințirea corónelor regale la Mitropolie în prezența M. Sale Regele și Regina în ziua de 10 Maiù 1881 (Idem)	289
M. Sa Regele pune pe frunte coróna regală în prezența delegațiunelor din totă țera și a stégurilor armatei, 10 Maiù 1881	297
Carul simbolic al artelor graphice presedat de Gutenberg reprezentat prin D-l Joseph Göbl propriet. tipografiei Gutenberg (Din alb. Grassiani)	313
Mama răniților, grup de marmură oferit de oficerii români M. Sale Regina Elisabeta, spre semn de recunoștință (Sc. Stork)	321
Defilarea M. Sale Țarului Nicolae II pe d'inaimea M. Sale Regelui Carol I al României	345

Volumul VI C.

M. Sa Regele Carol al României împreună cu A. S. R. Pr. Ferdinand al Bulgariei, trec în revistă bat. al 6-lea de vênători români la Sinaia Cei trei Hohenzollerni ai României, cei trei factori ai dinastiei române în anul 1902	361
Sfințirea noilor stéguri date armatei române în locul celor ce au luat parte la rêsboiul independenței (10 Maiù 1902 Fot. <i>Fr. Duschek</i>)	377
Comandanții regimentelor merg să primescă din mâinele M. S. Regelui stégurile cele noi (Fot. <i>Al. Antoniu</i>)	385
M. Sa Regele împarte stéguri noi regimentelor care au luat parte la rêsboiù (Fot. <i>Fr. Duschek</i>)	389
A. S. R. Pr. Ferdinand merge să se pue în fruntea Diviției Sale spre a lua parte la defilare în ziua de 10 Maiù 1902 (Fot. <i>Fr. Duschek</i>)	393
Trecerea stégurilor din nou sfințite pe bulevardul Colței, pentru a merge să ia parte la defilare (Fot. <i>C. Brăilenu</i>)	397
M. Sa Regina privesce din pavilionul regal la marea revistă a armatei (Fot. <i>Antoniu</i>)	401
Defilarea infanteriei pe dinaintea M. S. Regele și Regina în ziua de 10 Maiù 1902 (Fot. <i>Duschek</i>)	405
Fostul sergent călugărul G. Cosma defiléză în fruntea regimentului său (Fot. <i>Stelian</i>)	409
I. Procopie Dumitrescu Primarul Comunei Bucuresei, în ziua de 10 Maiù 1902	413
M. Sa Regele Carol al României și A. S. R. Pr. Ferdinand al Bulgariei în ușa bisericeii de la Grivița, în ziua de 30 Octombre 1902	433
M. S. Regele Carol I al României în anul 1902 (Fot. <i>F. Mandy</i>)	449

TABLA DE MATERIE

A TUTUROR VOLUMELOR

VOLUMUL I.

PARTEA II.

Inceputul frământărilor în Orient.—Intrarea Rușilor în România. — Trecerea lor peste Dunăre.—Înfringerea lor de la Plevna.

	<u>Pag.</u>
Prefața	3
Cap. I. Introducere	7
» II. Inceputul crizei orientale	11
» III. Resbelul turco-sîrbesc	19
» IV. Conferința de la Constantinopole	23
» V. Intrarea Rușilor în România	29
» VI. Proclamarea independenței României	37
» VII. Concentrarea trupelor române în Oltenia	48
» VIII. Monitoarele turcesci și șalupele rusesci	58
» IX. Intrarea Impăratului rusesc în România	68
» X. Resboiul din Asia	74
» XI. Luarea Ardahanului și consecințele sale	82
» XII. Campania Muntenegrului	91
» XIII. Trecerea Dunărei	97
» XIV. Rușii în Bulgaria superioară	113
» XV. Trecerea dincolo de Balcani	123
» XVI. Luarea Nicopolului	135
» XVII. Primul eșec al Rușilor de la Plevna la 8 Iulie 1877	142

Cap. XVIII.	A doua înfrîngere a Ruşilor de la Plevna din ziua de 18 Iulie 1877	151
> XIX.	Panica produsă de înfrîngerea de la Plevna	165

VOLUMUL II.

PARTEA II.

Trecerea Românilor peste Dunăre.—Alianţa Ruso-Română.—Înconjurarea Plevnei. — Luarea Griviţei.

Cap. I.	Inceputul ostilităţilor dintre Români şi Turci	3
> II.	Operaţiunile armatei române în Oltenia	13
> III.	După înfrîngerea de la Plevna	30
> IV.	Apel la ajutorul Românilor	36
> V.	Bătălia de la Şipca	46
> VI.	Operaţiunile din jurul Lomului	56
> VII.	În ajutorul creştinătăţii	68
> VIII.	Domnul României cap al armiei de împresurare a Plevnei	75
> IX.	Trecerea oştilor Române peste Dunăre	87
> X.	Luarea Lovcei	95
> XI.	Bătălia de la Pelisat	103
> XII.	Botezul de sânge	110
> XIII.	Bătălia de la 30 August 1877	130
> XIV.	Luarea Griviţei de către Români	150
> XV.	Luarea Griviţei descrisă de istoricii ruşi	162

- VOLUMUL III.

PARTEA III.

După botezul de sânge. — Viaţa în paralele. — 7 Octombrie 1877. — Luarea Rachovei.

Cap. I.	După bătălia de la 30 August 1877	3
> II.	Bătălia de la 6 Septembrie	16
> III.	În toamna anului 1877	33
> IV.	În tabără şi în paralele	34
> V.	Bătălia de la 7 Octombrie 1877	41
> VI.	Recunoaştinţă, pietate, dreptate	54
> VII.	Operaţiunile cavaleriei române	61
> VIII.	Bătălia de la Gorni Dubnic şi Teliş	69

	<u>Pag.</u>
Cap. IX. Luarea Rachovei	81
» X. După victoria de la Rachova	98
» XI. Operațiunile războinice din jurul Rusciucului și preparati- vele de la Sofia	109
» XII. Bătălia de la Mecica și de la Elena	118

VOLUMUL IV.

PARTEA IV.

Căderea Plevnei. — Repatrierea prizonierilor. — Smârdan. — Inchierea armistițiului. — Tratatul din San Stefano.

Cap. I. Leul în cușcă	3
» II. Victoria Rușilor din Asia	12
» III. Luarea Karsului	20
» IV. Apropierea sfârșitului	25
» V. Căderea Plevnei	30
» VI. În dosul cortinei	40
» VII. Un tedeum memorabil și un câmp de război a doua și după o mare bătălie	48
» VIII. Toastul învingătorilor în sănătatea învinșilor	56
» IX. Prin redute și paralele	61
» X. Încă un cuvânt despre bătălia de la 28 Noembrie 1877	71
» XI. Disolvarea armatei de vest și a alianței ruso-române	86
» XII. Prizonierii turci în România	94
» XIII. Despărțirea foștilor aliați	105
» XIV. Înturnarea M. Sale Domnitorului României de la război	112
» XV. Pornirea spre noi direcții a armatelor înconjurătoare Plevnei	119
» XVI. Noua campanie a Serbilor	131
» XVII. Ultimile lupte din Montenegro. Sburdălnicia și astâmpăra- rea Grecilor	139
» XVIII. Bătălia de la Smârdan	150
» XIX. Vai de cei învinși !	176
» XX. Catastrofa de la Lule-Bugas	186
» XXI. Încheierea preliminarilor de la Kazanlic și a armistițiului definitiv de la Adrianopole	194
» XXII. Consecințele participării Românilor la război	206

VOLUMUL V A și B.

PARTEA V.

**Consecințele tractatului de la San-Stefano. — Lupta pentru
păstrarea Basarabiei. — Congresul din Berlin. — Perderea
Basarabiei. — Intrarea triumfală a oștilor române. —
Intrarea Dobrogei în stăpânirea României.**

	Pag.
Cap. I. Pacea de la San-Stefano și consecințele sale	3
» II. Atitudinea României față de tractatul de la San-Stefano	7
» III. Chestiunea Basarabiei	18
» IV. Misiunea Contelui Ignatieff pe lângă M. Sa Domnitorul Ro- mâniei	34
» V. Atitudinea Corpurilor legiuitoare române față cu cererea ce- dării Basarabiei	45
» VI. Lupta între opoziție și guvern, provocată de evenimentele po- litice, în sinul Corpurilor legiuitoare	59
« VII. Innăsprirea relațiilor dintre România și Rusia	70
» VIII. Furtuna care a provocat publicarea tractatului din San-Stefano	90
» IX. Amenințarea făcută de Rusia d'a desarma armata română	111
» X. Concentrarea trupelor rusesci în România	130
» XI. Interpelările în Cameră și Senat privitoare la atitudinea ostilă a Rusiei	139
» XII. Propunerea făcută de Rusia d'a încheia o nouă convenție militară și urmările sale	149
» XIII. Concentrarea în munți a armatei române și inspecția ce i-a făcut M. Sa Domnul	165
» XIV. Sacrificarea Basarabiei în interesul păcii europene	182
» XV. Congresul din Berlin	201
» XVI. Darea Basarabiei Rușilor de către Congresul din Berlin	222
» XVII. Hotărîrea luată de România d'a se supune Congresului	238
» XVIII. Luarea Basarabiei în stăpânire de către Ruși	251
» XIX. Intrarea triumfală în Bucuresci a armatei române	268
» XX. Rușii scornesc neînțelegeri noi	287
» XXI. Intrarea Dobrogei în stăpânirea României	295
» XXII. Organizarea administrativă, judecătorească și fiscală a Do- brogei	311

VOLUMUL VI A B C.

PARTEA VI.

Chestiunea israelită.—Chestiunea Arab-Tablei.—Chestiunea drumurilor de fier.—Recunoșcerea independenței României.—Proclamarea regatului.—Incoronarea primului Rege al României.—Impăcăciunea cu Rusia.—După 25 de ani.—Iarășii la Plevna.

	Pag.
Cap. I. Deschiderea sesiunii 1878—1879 a Corpurilor legiuitoare.	3
» II. Votarea moțiunii pentru convocarea Constituanței care să efectueze modificarea art. 7 din Constituție	18
» III. Ocuparea frontierei dintre Bulgaria și Dobrogea de trupele Române	27
» IV. Retragerea trupelor române după înălțimea Arab-Tabia.	39
» V. Constituirea statelor Bulgaria și Rumelia orientală	56
» VI. Deschiderea Adunărilor Constituante	62
» VII. Redactarea primului proiect de revizuire al art. 7 și retragerea Ministerului	78
» VIII. Reconstituirea Ministerului	90
» IX. Redeschiderea Corpurilor legiuitoare și votarea art. 7 din Constituție	112
» X. Istoricul chestiunii Căilor ferate	136
» XI. Revoluțiunea de la Ploesci și hotărîrea luată de M. Sa d'a abdică	152
» XII. Constituirea noii societăți de cale ferată română Bleichröder-Hansemann	169
» XIII. Chestiunea căilor ferate în timpul războiului	178
» XIV. Încheierea conv. de răscumpărare a căilor ferate române .	193
» XV. Votarea legii și a convenției căilor ferate și regularea definitivă a chestiei	203
» XVI. Regularea definitivă a Arab-Tablei	230
» XVII. Recunoșcerea independenței României.	251
» XVIII. Proclamarea regatului României	268
» XIX. Serbarea încoronării	284
» XX. Sfințirea Corónelor și încredințarea lor Suveranilor.	292
» XXI. Carele Simbolice	305
» XXII. Călătoria M. S. Regelui la Sant-Petersburg	323
» XXIII. St.-Petersburg, Moscova, Kiev	333
» XXIV. Călătoriile la Sinaia a A. S. Principele Ferdinand I al Bulgariei	55

Cap. XXV.	Serbarea jubilară a celor 25 ani împliniți de la războiul independenței	370
> XXVI.	Sfințirea stégurilor ce au înlocuit pe cele ce au luat parte la război	382
> XXVII.	Defilarea armatei și depunerea vechilor stéguri în sala tro- nului	395
> XXVIII.	Mărta oștenului călugăr și recunoștința poporului	41
> XXIX.	Serbarea aniversării primului tun dat spre dușmani	417
> XXX.	Peste 25 ani iarăși pe câmpia Plevnei	423
> XXXI.	28 Noembrie anul 1902	444
> XXXII.	Răspunsul D-lui colonel Averescu la insultele generalului rus Parensoff	453
> XXXIII.	Critica planului de război și a recunoșterilor făcute de statul major rus	461
> XXXIV.	Purtarea Românilor pe câmpul de război judecată de streină	485
> XXXV.	Concluziune	523
	Tabla de materie a celor cinci părți	526
	Idem a ilustrațiilor din cele șase părți.	530

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

